De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 8

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 8. E. Todt, Gent / J. Noordendorp, Amsterdam 1878

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023187801_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

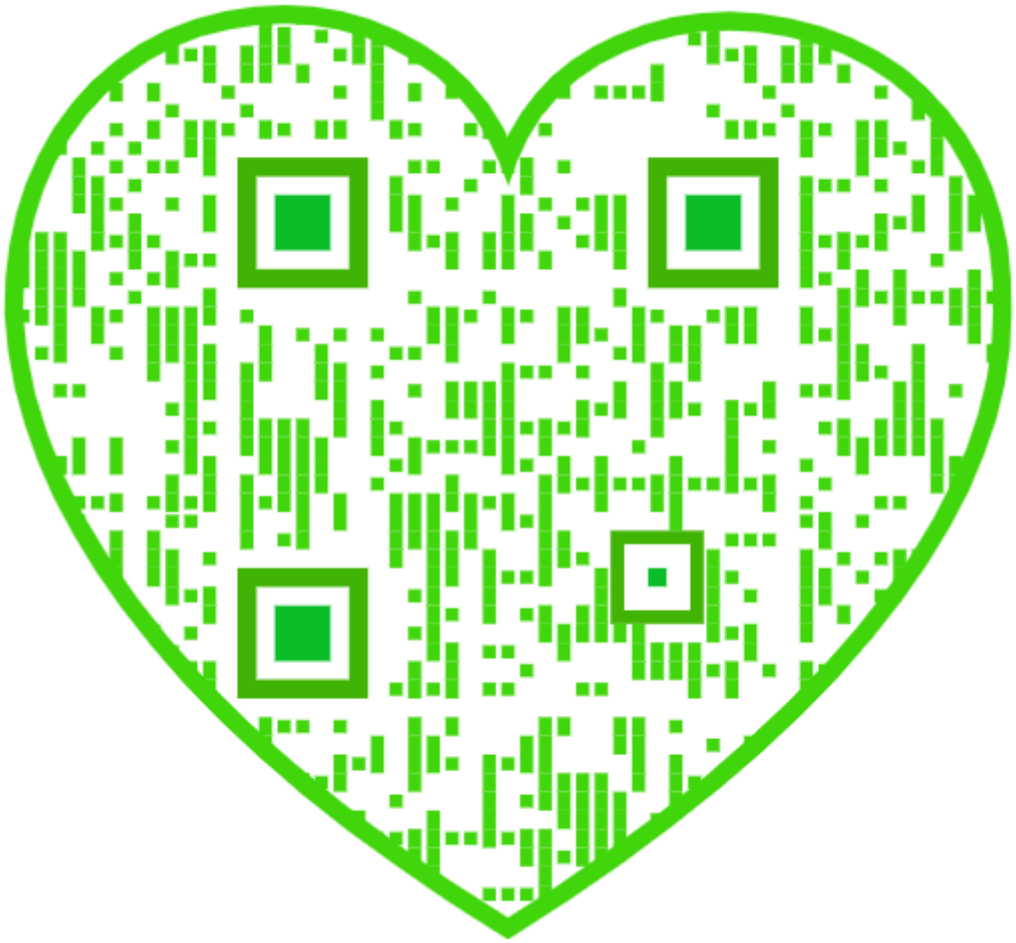

Eene danspartij op school.[1]

Weken, maanden hadden we gesnakt naar dien dag: 't verjaarfeest van onzen meester.

't Was misschien betamelijker en juister hem ‘mesjeu’ te noemen, want onze school heette een Fransch instituut, waar alles, van ‘*est-il p'rmis de m'óbsenter*’ tot de hoogste levenskwestiën, in die vreemde taal besproken werd.

Drie weken te voren, op zekeren Woensdag morgen, had de eerste ondermeester den jongens verwittigd, dat mesjeu van der Plas den 24^{n} Maart zijn verjaardag vierde, en dat het, volgens aloude gewoonte, gepast zou wezen den meester een cadeau aan te bieden. ‘Meneer was toevallig uit,’ zoo sprak de man, ‘en daarom had hij dit oogenblik te baat genomen.’

Omtrent het geschenk zelf deed die bedachtzame ondermeester ook reeds een voorstel: ‘naar zijn inzien was een *bonheur du jour* een meubelje, dat in 's meesters salon nog ontbrak, en waarvan de prijs met de beschikbare som inderdaad goed overeenkwam. Want ieder jongen zou toch immers niet *minder* dan een gulden geven!’

Het spreekt van zelf, dat de keuze van een *bonheur du jour* reeds lang te voren door den aanstaanden jubilaris en zijne gade was bepaald. Ja, deze laatste had den ondermeester wel degelijk op 't hart gedrukt, deze diplomatieke zending eens loffelijk ten uitvoer te brengen, want zij had een ware hartstogt voor een *bonheur du bonheur du jour* opgevat.

De pronkkamer van mesjeu van der Plas was tot heden geheel gemeubeld door die jaarlijksche belasting, tot welker

(1) De lezers die, in onzen vorigen jaargang, ‘*Kleine Paul*’ en ‘*Na de Vacancie*’ van Smit-Kleine naar hunnen smaak hebben gevonden, zullen ongetwijfeld even graag kennis maken met dit nieuwe schetsje uit het Hollandsche schoolleven, te meer daar de naam van den schrijver (Johan Gram) sedert lang ook in Zuidnederland als aanbeveling geldt.
Red.

betaling de eerste ondermeester ons met eene vriendelijke deurwaarderstronie maande, gelijk onze ouders in der tijd tot de vrijwillige leening werden uitgenoodigd.

Twee dagen vóor 't feest had mesjeu ons allen bekend gemaakt, dat er den 24^{n} Maart geen school zou gehouden worden. Voorts noodigde hij ons voor den avond van dien dag, tegen halfzeven, op eene danspartij, die hij zijn gezamenlijken leerlingen, jongens en meisjes, aanbood.

De gelukkige avond brak aan. Zenuwachtig liepen we den gang door, waar de lampenknecht ons toeriep: ‘Naar de groote meisjesschool, jongeheeren!’

De groote meisjesschool! die harem onzer jeugd, dat nonnenklooster onzer ridderlijke jongensharten, waar geen blauwgekielde ooit zijn' voet zettede, tenzij om er als schuldige in eene hoogst crimineele schoolzaak, in een hoek te staan, ten spot dier lieve wezens.

In dat meisjeslokaal waren de banken weggeruimd en de afschuwelijke landkaarten met die ontelbare namen omgekeerd. Vóor den schoorsteen stonden twee fauteuils, waarop mijnheer en mevrouw van der Plas vol gratie gezeten waren; *hij* met een gelegenheidsglimlach op het tanig gelaat, *zij* met een dik, glimmend gezigt, blooten hals en weelderige vormen, gelijk eene of andere Flora boven den spiegel van een koopvaardijschip.

Ieder binnentredende jongen begaf zich natuurlijk naar den meester en mompelde iets van eene felicitatie, waarop mesjeu den leerling zoo vriendelijk toeknikte, alsof hij hem nooit eene *mauvaise marque*, honderd regels of een nijdigen tik meer zou geven. Mevrouw gaf een ieder de hand; de oudste jongens uit de eerste klasse kregen een zoen. 't Was een hartelijk schouwspel.

Wat een optocht van jongens en meisjes voorbij den jarigen meester! de meisjes meestal in 't wit gekleed en de jongens met witte broeken, blauwe kielen of buizen, en met die onuitstaanbaar duizendmaal verwenschte, staande geplooide kraagjes. 't Was een gejuich en gekrioel zonder ophouden. Enkele jongens plaagden de meisjes en anderen gaapten haar bedeesd en verliefd aan.

De van Zonnetjes, vier gezusters, traden nu achter elkaâr binnen en maakten eene zwierige buiging voor 't echtpaar. Toen 't zusterspan, zoo sprekend op elkaar gelijkend als vier orgelpijpen uit verschillende registers, naar ancienneteit op eene rij stonden, en hare ontelbare krullen, die door 't vet zoo onbewegelijk schenen alsof ze bevroren waren, onder 't buigen in beweging raakten, hoorde men een gefluister van bewondering onder de jongens der eerste klasse.

'Die vraag ik voor een galop,' zei de een. 'Je zult het wel laten,' dreigde de andere. Een derde beweerde, dat de van Dammetjes er veel liever uitzagen in hare eenvoudige witte kleedjes dan die opgesmukte van Zonnetjes met hare bevroren krullen en trotsche gezigten.

Over den meester zaten drie muziekanten: mijnheer Izaaks met zijne twee zonen. Op elke partij die 'comme il faut' was, vond men de firma Izaaks. Vader en oudste zoon speelden eerste en tweede viool, terwijl de Benjamin zorgde dat zijn klarinet een legio kwakende toonen voor den dag bragt.

Wanneer 't noodig was kon de oude heer Izaaks ook 't emplooi van balletmeester op zich nemen, doch hier hadden we immers den bijzonderen dansmeester van 't Fransche instituut?

Wie zou ooit mijnheer Kraak vergeten, den dansmeester van 't oude repertoire, dien we ons onmogelijk konden denken zonder blauwen rok met vergulde knoopen, vervaarlijke manchetten, lichte blauw-grijze broek, stoffen schoenen en de hatelijke verfoeielijke plieerplank? Die onzalige dansles! Wanneer we mesjeu Kraak zagen aankomen, zijne voeten zoodanig buiten waarts zwaaijende alsof hij er meê zwom, beefden we voor die afschuwelijke plieer-plank, als de slachtoffers der Spaansche inquisitie voor een auto-da-fé.

Ja, sommigen leerden nog liever het geheele 'Vogelnestje' van Spandaw uit het hoofd, of propten hun brein met twintig jaar chronologie vol, dan twintig toeren op de plieer-plank te maken.

Doch dezen avond was de pruik van den dansmeester zoo vrolijk gekruld en lachte hij zelf zoo goedhartig, dat we hem inderdaadniet schuwden.

Nadat de meiden eenige malen op groote bladen kopjes slappe thee en koekjes gepresenteerd hadden, gaf mijnheer van der Plas den dansmeester een geheim teeken, waarop deze den muziekanten wederom telegrafeerde. Een oogenblik daarna klonk er flinke, opwekkende galopmuziek door de zaal en zocht iedere jongen eene '*dame*'.

Het volkje danste en stampte, dat mijnheer en mevrouw van der Plas, de dansmeester, de muziekanten en een paar genoodigden als in stofwolken gehuld schenen. Mesjeu van der Plas kuchte er van; hij werd zelfs een oogenblik driftig over die onstuimige introductie. Met éen enkel woord kon hij die uitgelaten bende zoo onbewegelijk doen worden, alsof ze, gelijk Lot's vrouw, in zoutpilaren veranderd waren. Zijne vrouw las die opwellende gedachte op zijn gelaat en fluisterde hem snel toe: 'Denk toch om den *bonheur du jour*,' en - de kindertemmer bedwong zich voor dezen exceptioneelen avond.

Na den galop vormden alle kinderen een grooten kring om drie meisjes, die met ontelbare wendingen en sierlijke shawlpassen een 'pas de trois' dansten, welken mijnheer Kraak haar voor die gelegenheid had geleerd.

Aller oog rustte op de drie slanke gratiën, doch zeker geen met meer vuur en onstuimiger dan dat van Kees Stapels. Sedert een paar weken had hij voor de oudste der van Zonnetjes, Maria, een meisje van veertien zomers, eene platonische liefde opgevat. Toen hij haar nu zag zweven in haar wit kleedje met blauwe linten en die ontelbare bevroren krulletjes, werd hij geheel meêgesleept. Ja, zelfs de meid die hem roomtaartjes, zijn lievelingssnoeperij, presenteerde, liet hij achteloos voorbijgaan.

Al dansende is de tijd omgevlogen, en de meiden en knechts, die om 'elf uur' bescheiden zijn, loeren éerst om den hoek der zaal en overweldigen allengs het ruime schoolvertrek om naar de dansende kinderen te zien. De meester laat dit oogluikend toe; 'dat volkje moet zien, dat de kinderen pret hebben en dat het hun aan niets ontbreekt,' denkt hij; 'dat gaat van mond tot mond.'

Kees heeft intusschen met Maria van Zon gedanst; hij

smolt haast weg van aandoening. Waarachtig, met een trillende hand heeft hij even over Maria's fijngevormden blooten arm gestreken en iets gefluisterd van ‘lievert’.

Doch Maria zag hem schalks aan en lachte hem hartelijk uit. ‘Malle jongen, loop heen! wil je een koekje hebben?’ roept ze half plagend en half verontwaardigd uit.

Karel Essen was ondernemender en sloeg zijn arm om de leest der jeugdige *reine du bal*, doch ze weerde hem terdege af en zei heel coquet en fijntjes: ‘Pa heeft ons gezegd, dat we onze japonnetjes niet mogen kreuken, en vooral niet scheuren, hoor-je?’

Eindelijk krijgen we den *galop final.* De oudere jongens en meisjes dansen nog; de jongere hebben zooveel boterhammen met saucisse de boulogne en gehakt gegeten en ontelbare kopjes chocolade gedronken, dat hun de noodige vlugheid van beweging voor den dans ontbreekt.

Zelfs Kees Stapels heeft uit baloorigheid zijn troost bij de chocolade en de aangekleede boterhammen gezocht, en dit, ondanks de aanbeveling zijner moeder, op zoodanige wijze, dat de familie Stapels des nachts driemaal uit hare zoete rust gewekt wordt door de verdachte geluiden van Kees.

Ten half twaalf is de danszaal door alle kinderen verlaten. De muziekanten spelen nog tot half twee eenige quadrilles en walsen, waarbij mijnheer en jufvrouw van der Plas, de ondermeesters en eenige genoodigden het danspersoneel uitmaken.

Ten twee ure is alles in de schoolmeesterswoning in diepe rust en verklaart de Flora van 't koopvaardijschip, in een hoogst onbevallig négligé, dat de gezamenlijke onkosten nog geen dertig gulden beloopen en ze dus reden hebben om regt tevreden te zijn.

‘Ja, ja,’ mompelt de hoofdman van 't *abc*regiment, half droomende van een nieuw ontdekt vragend-ontkennend werkwoord, waarmeê hij morgen zijne leerlingen verschrikkenzal.

JOHAN GRAM.

Twee brieven.
- Uit Camille Lemonnier 's ‘*Croquis d'Automne.*’-

I.
Herfsthuwelijk.

Goede Vriendin,

Wat zijn we gelukkig! Ge kunt u niet verbeelden hoe aangenaam ons de herfst is, en hoe ons geluk, verscholen in het diepste van een oud kasteel, ons verrukt in de sombere omgeving waarin we leven. Het regent veel, en, terwijl *u* dat doet opspelen, heb *ik* den regen lief; 's morgens steek ik den neus buiten om te zien of het regent, en regent het niet dan wensch ik dat het gedurende den dag regenen zou. De wind, dien ik vroeger verfoeide omdat hij een zoo ruwe stem heeft, doet me nu zingen van genoegen en ik vind er gouden harmoniën in... Dat is de zaak toch misschien wat al te welwillend beoordeelen; want om de waarheid te zeggen, die groote duivels van winden huilen, gieren, schuifelen en lamenteeren hier zooals ik het nergens anders heb gehoord. Zij klampen zich aan de vensterluiken, slaan tegen de daken, breken in de gangen, stooten de deuren dicht, openen de vensters, en dat alles zonder zich te geneeren, net alsof zij van den huize waren... Welnu! ik ben dààrom toch niet boos op hen, ik, en 'k mag lijden dat ze nog vrijpostiger te werk gingen. Och lîeve, zoo gij wist! Daar zitten we dan, Charles en ik, zoo gemoedelijk bij den haard, mijn hoofd op zijnen schouder en zijne handen in de mijne. 't Is ongelooflijk hoe kinderachtig we geworden zijn. We zeggen schier niets meer. We bezien elkaar, en dat is alles. Dat duurt zoo dag en nacht. Wanneer de wind ons in ons nestje schudden komt, dan word *ik*, die niet zoo vreesachtig ben, op eens verschrikkelijk bang; *hij* gelooft dat en kust mij op het voorhoofd; hij noemt me glimlachend ‘bang ding!’; hij troetelt mij tegen zijne borst, en dan denk ik bij mij zelven: ‘Wind, storm maar op; ik heb u lief, o wind!’ En dàn is 't een genoegen zonder einde... Ach! kon

maar de herfst voor ons beiden blijven duren, in 't diepste van dit kasteel, in dit soort van woudschemering, vol wind en storm! Men is zelve als een zon, die den nacht verwarmt en de schaduw aansteekt... Somtijds gaan wij uit, door regen en wind; *hij* houdt den paraplu vast die omwaait, en *ik* mijn rokken die opvliegen. Wij zien er heel en gansch boersch uit. *Ik* vergeet mijnen hoed en *hij* ploetert voort met klompen aan. Alle beî rood als pioenen, luidkeels lachend, boos en vergenoegd, met verwarde kleêren en loshangend haar, in stukken en brokken, zóó trekken we voorbij. Ziet ge dat drollig koppeltje daar gaan, onder 'nen grooten purperen regenscherm. Hoe slechter het weèr is, hoe prettiger; we zien er uit als twee hellegeesten; de boeren slaan een kruis als we voorbij trekken; de kinderen roepen: ‘'t Is die meneer en die madam’; de honden blaffen ons achter de hielen; enfin, 't is een tooneeltje van den *Ambigu!...*

En dan, als we dapper hebben tegen regen en wind gevochten, dat ik me goed aan zijnen arm heb gehangen, dat we hebben gelachen, gelachen tot dat 't genoeg is, dat wij al de fantastieke genoegens hebben uitgeput, dat wij geroepen, geschreeuwd, gegaan, geloopen, gesprongen en genoeg gemald hebben, dàn komen we 't huis, vermoeid, afgemat, gloedrood in 't gezicht, beslijkt tot aan de knieën, doorweekt tot op de huid, net als twee straatbengels die gefatst hebben, of als twee eenden die in den modder hebben geplonsd... En dan, wat een plezier, wanneer men zich goed heeft afgewreven, gewasschen, gekamd, geparfumeerd, in versche kleêren gestoken, wat een plezier zich dan, rooskleurig en frisch, als bloemen na den regen (lieve God! ik maak vergelijkingen!) bij een vroolijk flikkerend vuur terug te vinden, voor een lekkere tafel, waar men zich de brokskens van mond tot mond overgeeft...

Wij zijn niet altoos zoo wijs; ik laat wel eens de lip hangen, ik krab en krauw hem, ik zou hem opeten. Dat gebeurt à propos van niets en à propos van àlles; bij voorbeeld, Charles jaagt, en dat wil *ik* niet. Kunt *gij* dat verstaan? Welhoe! Zóó gelukkig zijn als wij, en arme diertjes gaan doodschieten die het misschien óok zijn. Ik bekijf hem dui-

zend keeren, ja, maar bij slot van rekening moet ik het hem wel vergeven, en ge kunt wel denken dat ik niets beters vraag; want enfin, als men zich boos maakt dan is 't om zich daarna weêr te verzoenen. Wij zijn altoos bijeen; de éene is voor den ander zijne schaduw. Gaat *hij* rechts, *ik* ga ook rechts; ga *ik* links, *hij* volgt me toch ook. - 't Is als in Arcadië; er ontbreken alleen de schaapjes.

II.
Huwelijksherfst.

Vriendin,

Ik ken mij zelven niet meer: ik weet niet of iets in mij veranderd is, of zijn de dingen die mij omgeven dezelfde niet meer? Mij schijnt alles 't onderst boven gekeerd. De herfst waarvan ik zooveel hield, maakt me nu woedend, en ik ben er meer op gesteld hem te zien eindigen dan herbeginnen. Verleden jaar was ik gek; ik schreef u dan duizend dwaasheden, die niet waar waren of die het nu toch niet meer zijn. Wat heb u doorgezaagd over 't genoegen dat ik vond in den wind, in de regenbuien, in de groote koude! Wat moet ik u verveeld hebben met mijne vertelsels aan den huiselijken haard, dingen die mijn grootste geluk uitmaakten, zoo uitzinnig, ja, en nogtans zoo charmant! Verscheur die in de koorts geschreven bladzijden, en vergeet de droomerijen die ik u zegde voor de ernstige waarheden die ik nu te zeggen heb. Charles is op 't kasteel niet meer: hij jaagt den ganschen dag; met moeite zijn we nog 's avonds bijeen, *hij* bezig met het vuur te stooken, en *ik* met de boeken te doorbladeren die ik nooit doorlees. Ach! hoeveel beter waren de romans die wij getweeën, in elkanders oogen, met ons hart spelden! Nu zijn wij als twee beeren. Ik verveel mij doodelijk; 't is de nacht. Buiten huis bevriest men; geen enkele verstrooiing; niemand tot wie men spreken kan; geen enkel aanzicht dat behaagt. Wanneer men den neus voor 't venster steekt ziet men den notaris die op zijn paardje voorbij rijdt, of eenen voerman die

zijn paard slaat. Zóó verre is het met mij gekomen dat ik des daags naar den avond verlang, en 's avonds den dag betreur.

En 't gekste van al is dat wij, ofschoon moê van het buitenverblijf, het nog niet kunnen verlaten. Wat zou de wereld wel zeggen? Men zou wel meenen dat onze boeren ons hebben weggejaagd! Ofwel, tot dezen burgelijken toestand gebracht, zou het eruit zien alsof mijn man slecht in zijne finances zat. Wij zijn hier vastgeankerd door de verplichting waarin men zich bevindt, wanneer men eigenaar van 't een of ander landgoedje is, daarop geheel zijnen zomer en schier ook den herfst door te brengen. Daar is nu - van dézen herfst - eene maand verloopen; nòg eene maand! Ik krijg grijs haar als ik eraan denk. Op mijne vingers tel ik de dagen die voorbij zijn en die welke nog overblijven; ziedaar nu mijn eenige gedachte, en die blijft me van den morgen tot den avond bij... Zie! laat mij u dat alles vertellen; 't is spijt en razernij; maar ik houd veel van u: gij moet me toch ook een weinig liefhebben voor hetgeen ik lijd; overigens, wanneer gij deze beuzelarijen zult gelezen hebben, maak er u papillotten van of werp ze maar in 't vuur... Ach, vriendin, ik ben ouder dan zoo ik honderd jaar was; ik ben gansch gerimpeld, gansch wit van ouderdom, gansch vermemeld, en er ontbreekt mij maar 'n snuifdoos om er zoo mummie-achtig uit te zien als de baronnes S... Ik durf mij in geen spiegel meer bezien: ik ken me te goed van buiten; 'k zal me moeten gaan beplaasteren en beschilderen gelijk een carnavalmasker. Ik ben bleek en om mijne oogen hebben zich zwartachtige kringen gevormd.

Ik ontvlucht mij zelven, ik haat mij, ik sla mij in 't gezicht, en dikwijls valt mijn toorn op de anderen. Ik ben boosaardig geworden. Verbeeld u dat hier 's avonds soms een troepje brave lui vergaderen, die de ingezetenen van den omtrek zijn: dat is aartsvaderlijk. De jongste, die de notaris is, telt vijftig jaar; de oudste is de pastoor; hoe oud die is, heb ik nooit den moed gehad na te gaan. De pastoor, die wat latijn kent, maakt mij het hof met brokken uit Ovidius. Weet gij hoe ik hem voor die oplettendheid beloon? Ik richt mij tegen hem op

als een brandnetel, en ik schep er een boos vermaak in den armen man te plagen, dat hij niet meer weet waarheen zich te keeren. Maar ook, waarom draagt hij eene pruik?... Er is verder nog een edelman bij, die een veekoopman, en een dikke blozende boer die een markies is. Als zij aankomen komt een soort van straatgeur met hen binnen, en zij hebben honden, zoo groot als paarden, die zich op mijne knieën te slapen leggen. Charles is misnoegd over mijne koelheid jegens hen; maar enfin, omdat hèm die bezoeken aanstaan, moet zooiets daarom mij aanstaan? Dat wij dezelfde neigingen niet meer hebben is een uitgemaakt feit: waarom dus elkanlastig vallen? - Luister wèl. Ziehier het groote woord: er is inderdaad iets in ons veranderd, en dat is de *liefde.*

A.J. COSYN.

Bladvulling.

Anekdoten.

I.

Koning Lodewijk van Beieren kwam eens onverwacht in Kaulbach 's atelier. De kunstenaar had juist de hand van een mooi meisje, zijn model, met beide handen vast. Toen de schoone den koning zag, trok zij de hand terug. ‘Ei,’ zei de koning lachend tot den schilder, ‘dat is heusch het schoonste werk dat ooit uit uwe hand gekomen is!’

II.

Een boer, zat aan tafel tusschen twee heertjes, die hem plaagden. ‘Ik merk wel, heertjes, dat ge mij beet neemt,’ zei hij, ‘maar ik ben geen stommerik en ook geen gek, maar tusschen beiden.’

X.

Poezie.

I.
Onze huwelijksliefde.

O Liefde, zonneschijn van 't leven,
Den echt tot duurzaam heil gegeven,
U, huldig ik in 't blij gemoed,
En dank u 's levens zoetste wonne.
Zijt ge ons niet meer de middagzonne,
Die straalt met vollen glans en gloed,
Gij blijft het licht met flauwer stralen,
Dat lieflijk naar het West gaat dalen,
Maar de aard met lach en lonk nog groet.
Wat heilgenot ons 't hart verzaadde,
In welke vreugd de geest zich baadde,
Genot en vreugde gaan voorbij; -
Gij, gij alléén blijft ons omzweven,
Tot in den jongsten stond komt gij
Nog troosten, hoop en kracht ons geven.

ô Huwlijksmin vol poëzij,
Zou niet de dank van 't hart u vieren,
Niet met gebloemt uw beeltnis sieren,
Die ons op aarde een hemel bouwt?
U heeft de Heer ons lot vertrouwd,
Gelijk het schip aan kalme baren,
Om zacht de haven in te varen.

Zweef voor mijn geest, vervlogen vreugd,
Herinner mij hoe Liefde vredig,
Ons heeft bestuurd in de eerste jeugd:
Nooit liet zij 't hart in rouw of ledig,
Maar hechtte 't steeds aan vlijt en deugd.
Zij deed den vadernaam hoog klinken,
Den moedertraan der blijheid blinken,
En telgjes hupplen om ons heen,
Met heel de rei van zaligheên.
Wat zware taak kon moed doen zwichten,
Of streng gebod van ouderplichten?
Zij strooiden rozen op ons pad.

O, Liefde! Liefde! hemelschat!
Hoe blij doet gij 't verlêen herdenken,
Waar gij den heilkroes vol mocht schenken!
Nooit wijkt van u de erkentenis af,
Maar looft en zegent u tot op den boord van 't graf!

Vrouwe VAN ACKERE,
geb. MARIA DOOLAEGHE.

Dixmude, 1877.

II.
Leiebloemen.

Ik ging eens 's morgens wandelen,
- het was al in den Mei -
om bloemen te gaan plukken
allangs den boord der Lei.

Daar waren er heele korven
te plukken bij der hand,
en daarom ging ik wandelen
allangs den waterkant.

Ik zocht en zocht, maar en vond er
geen een naar mijn gerief,
en - al met eens, wat zag ik? -
'nen jongen met zijn lief...

Och God! wat waren ze vroolijk!
ze liepen en dartelden rond;
en ik - ik stond en bekeek ze,
genageld aan den grond.

Ik zag ze kussen en koozen
en hoorde den zilveren klank
van hun schaterend lachen en stoeien -
een perelend vogelgezang.

Nu dwaalden ze, arm aan arm,
al droomend in de wei -
en vleiden zich eindelijk neêr op
den oever van de Lei,

Eilaas! ik ook, ik droomde...
Ik kon geenen stap vergaan,
een zucht welde uit mijn hert, in
mijne oogen welde een traan.

O bloemen van de Leie!
Waarom naar u gezocht?
Wat zijt ge bij de Liefde,
die 'k nimmer vinden mocht?...

Dr EUGEEN VAN OYE.

Oostende.

III.
Heldenmoed.

Heldenmoed,
U bewonder ik zoo zelden:
't Is het bloed
Anderer helden,
Dat gij meestal stroomen doet.
Heldenmoed...
Zelden goed.

Heldendaden,
't Leven schenkend, niet den dood;
Niet gepleegd om meê te prijken
In verwaande landchronijken;
Heldendaden, die niet schaden,
Die zijn groot.

En ze liggen vaak begraven
Diep in 't volk of diep bij slaven,
Als de reinste diamant
Diep in 't zand!

J. DE GEYTER.

Uit '*Levenslust.*' (Onuitgegeven.)

IV.
Vreugd en smart.

Als de Vreugd of de Smart
Soms verheugt of benart,
Soms een lach of een traan kan doen gloren,
Dan is 't vaak voor den dichter behoefte van 't hart,
Zijn gevoel in een lied te doen hooren.

Doch er is soms een vreugd
Die het hart zóo verheugt,
Soms een smart die de ziel zóo kan treffen,
Dat de dichter geen enkelen toon van geneugt
En geen klanken van rouw kan verheffen.

J.C. ALTORFFER.

Middelburg.

V.
Spiritismus.

‘Nu, zeg eens, beste kameraad,
Weet gij mij niet een goeden raad?
'k Hoor daaglijks honderd creancieren,
Die naar mij roepen, naar mij tieren:
Betaal mij hier, betaal mij daar!
Nooit raak ik in dat boeltje klaar.

Mijn oom is dood, een gierigaard,
Die heel zijn leven had gespaard.
Ik dacht: 'k zal dapper erven mogen.
Maar foei! 'k zag leelijk mij bedrogen:
Men vond bij d'oude munt noch kruis...
En toch, toch was daar splint in huis!

'k Zou, vriend, mijn schulden graag voldoen,
Maar dààrtoe heb ik geld vandoen.
Ha! een idée!... het spiritismus,
Ge weet dat wonder mekanismus,
Waardoor men zonder telephoon
De geesten toespreekt in hun woon.

Welnu, wat dunkt u, kameraad!
Wie weet of 't ook daardoor niet gaat
De ziel van 't oudje te doen spreken?
De man kon goed zijn geld versteken.
Kom! mooglijks vinden wij den schat,
Dien Oomken saâmgeschrafeld had.'

***

We gingen samen naar een zaal,
Waar, voor een feestlijk avondmaal,
Een groot getal spiriten zaten.
Van vreugde schenen ze uitgelaten.
Licht was op 't tooverkunstgebied
Alweer een wondre zaak geschied.

Ik stelde me aan 't gezelschap voor;
Men nam mij daadlijk in verhoor,
Weshalve ik hun de zaak vertelde
Die thans mijn geest bijzonder kwelde.
Ik sprak hun van den gierigaard.
En hoe hij altijd had gespaard.

'Voorwaar, zoo sprak een medium,
Neen, uw vermoeden is niet dom.
Zoo, zoo! de man had zulke streken
We zullen zijne ziel doen spreken;
Die zal ons zeggen wàar de schat
Zoolang voor u verborgen zat.

Men schaarde zich de tafel rond,
Die midlerwijl gansch ledig stond;
Men deed mij op mijn eer beloven
Dat 'k vast aan 't wonder zou gelooven.
De handen werden sâamgebracht,
En de uitslag angstig afgewacht.

Geef acht! maar 'k hoorde in heel het huis,
Zelfs niet het minste vreemd gedruisch;
Van schrik hield ik den adem binnen,
En dacht: "Wat gaat er hier beginnen?"
Ik beefde en hield mijn blikken strak,
Want 'k was niet eens op mijn gemak.

Op eens begon 't komediespel,
De tafel draaide flink en wèl,
Men dacht, de geest ging binnentreden;
Ik was in doodsangst, al mijn leden
Doorrilde een huivring, en - 'k vergat
Dat ik zoo diep in schulden zat.

Klop-klop! klop-klop!... Daar spreekt de geest:
- Waarvoor is 't dat mijn neef hier vreest?
Ik maak hem rijker dan een koning:
Dat hij doorzoeke de oude woning.
Dààr vindt hij licht mijn heelen *ponk,*
In 't hofken bij den wilgentronk.'

Vol vreugde sprong ik van mijn stoel
En riep: 'Hoera!' met blij gejoel.
'Kom vriend! thans saam den schat begieten,
Gij ook moogt van den vond genieten!'
We brasten zoo den halven nacht,
En 's morgens... lag ik in een gracht!

'k Ontwaakte! Ei! wat bange droom!
Het was me of nu de geest van Oom
Mij stille kwam in de ooren fluisteren:
'Wil nooit meer naar spiriten luisteren;
Die gasten zijn waanzinnig, vriend,
Nu hebt ge een lesje: 't is verdiend.'

ROB. PIETERS.

Bossuit, 1877.

Theodor Körner's familie.

> Alles moest hier van zelf wassen en gedeien; maar het wezenlijkste der opvoeding bestond in de tegenwoordigheid en de voorbeelden der ouders en omgevende vrienden.
> KARL STRECKFUSS.

De geschiedenis der menscheid telt weinige mannen waarop zij zooveel roem mag dragen als op THEODOR KÖRNER, den genialen dichter van '*Leyer und Schwert*'. Op twee-en-twintigjarigen leeftijd toch had hij reeds een onverwelkbaren lauwer in de nogtans zoo zwaar beladene dichtkroon van Germanje gevlochten, toen hij bij Höbbelin den heldendood, vond, gelijk hij het zoo dikwijls in zijne onsterfelijke zangen had gedroomd.

De verschijning van dezen nieuwen Tyrteus komt ons als fantastisch voor: niets of bijna niets wat aan de menschelijke zwakheden grenst laat zich in zijn korten doch glansrijken levensloop ontdekken.

Om zich de rasse oatwikkeling van dergelijke geniën te verklaren, hebben vele schrijvers van verdienste de *ouders* dier groote mannen bestudeerd, en den invloed dien zij op hen uitoefenden. Welnu, ik meen dat deze invloed nergens zóó overwegend, zoo in het oog vallend is als bij Theodor Körner.

Dezes ouders en andere bloedverwanten, welke het kind en den jongeling omgaven, en hem tot een groot man zagen opgroeien, in weinige woorden te doen kennen, - ziedaar het doel van het onderhavig opstel.

Christian-Gotfried Körner, de vader des gevierden dichters, werd den 2 Juli 1756 te Leipzig geboren. Eerst bezocht hij de Hoogeschool zijner vaderstad, en later die van Göttingen, alwaar hij in 1777 den titel van dokter in de rechten ontving. Daarop ondernam hij eene reis door de Nederlanden, Engeland, Frankrijk en Duitschland. Bij zijne terugkomst werd hij *Privaat-Dozent* aan de Leipziger Hoogeschool; doch drie

jaren later trad hij in de Magistratuur, eerst als *Appellations-Advokat*, en in 1783 als Raad van het *Opper-Consistorium* te Dresden.

Hier was het, of beter in het nabijliggend buitengoed Loschwitz, dat hij in den schoot zijner familie zijne gelukkigste jaren sleet. Daarom wil ik den openbaren man een weinig uit het oog verliezen, om mij vooral met den echtgenoot en vader bezig te houden.

Dokter Körner was in 1785 getrouwd met Mejuffer Anna, Maria-Jacobina Stock. Drij jaren later baarde zij eene dochter, welke den naam Emma ontving, en den 23 September 1791 kwam Karl Theodor ter wereld.

De knaap was in de eerste levensjaren ongemeen zwak, zoodanig dat weinigen de hoop voedden hem in het leven te behouden. Doch, door de zorgen des vaders verschafte men hem al vroeg onderricht in de gymnastiek, hetgeen hem ongemeen versterkte, zoodat hij reeds op een-en-twintigjarigen leeftijd al de vermoeienissen van een hardnekkigen veldtocht doorleefde.

De dokter, die zelf een man was van uitgebreide kennissen, een man die niet alleen in zijn vak, maar ook in kunst en wijsbegeerte goed te huis was, wilde zijne kinderen niet te vroeg doen onderwijzen. Als bestraffer hunner guitenstreken toonde hij zich zeer toegevend: ‘hij vergenoegde zich, zegt een zijner voornaamste vrienden, op te merken, te wenken en aan te wakkeren. Verre van door overmatig, en aldus onverduwbaar geestesvoedsel het verstand van zijnen Theodor te verstompen, en dezes bepaalden aanleg door zoogenaamde algemeene ontwikkeling te ontzenuwen gelijk het tegenwoordig in de kostscholen maar al te veel geschiedt, was Dr. Körner er op bedacht de bijzondere neigingen van zijnen zoon aan te moedigen. Later zou hij tijd genoeg hebben om zich eene grondige geleerdheid te verschaffen. De vader vond dat overmatige vordering van de krachtinspanning der kinderen de zelfstandigheid van hun gemoed ontzenuwt. Hij was, ja, van meening dat te groote algemeenheid geest en karakter oppervlakkig maakt, en naar ledige droomen voert; dat men

maar al te dikwijls de kleinen aan de kinderspelen ontrukt, alvorens zij de kinderjaren zijn ontwassen; dat men van hen ernstige werkzaamheden eischt alvorens zij in staat zijn den samenhang der dingen te begrijpen, waaruit volgt dat zij zich blindelings in de stormen des levens storten; dat een knaap, dien men den ganschen dag op de schoolbank boeit en aldus zelden een uurtje gunt, om zich zorgenvrij te midden der natuur te verlustigen, ook zelden lichamelijk of zedelijk een gezond man wordt.'

Zóó dacht de wijze vader over de eerste opvoeding zijner kinderen. Naarmate deze in jaren toenamen, eischte hij ernstigere krachtinspanningen, en deed ze vooral door bekwame huisleeraars onderrichten.

En, terwijl hij altijd een vijand bleef van zedepreêken en ijdele sermoenen, zoo werden de grondslagen gelegd van alles wat groot en schoon is, door het voorbeeld zijner ouders en omgevende blgedverwanten en vrienden.

'Verbeeldt u, zoo schreef Dr. Streckfuss op 31 Augustus 1831, eene moeder, van welke - hoewel zij nog leeft, en hare vrienden haar nog lang hopen te bezitten - men mag getuigen dat haar geest even klaar, rijk en ontwikkeld is, als haar gemoed trouw, liefderijk en innig. Altijd beminde zij haren echtgenoot op eene voorbeeldige wijze en in hare grijze jaren staat nog immer zijn beeld haar voor de oogen; zoo dat men mag zeggen dat zij te zamen aan hunne medeburgers het schoonste beeld van huwelijksliefde en trouw vertoond hebben. Al hare levensjaren droegen den stempel der verschillende deugden welke deze versieren; vooral was zij eene waardige huismoeder, welke haar liefderijk hart en deugdzaam gemoed aan allen die haar omringden mededeelde..... Thans zijn allen die haar duurbaar waren haar in de eeuwigheid voorafgegaan; en kalm, ja met een zekere blijgeestigheid wacht zij het tijdstip af, waarop het haar zal toegelaten zijn hen te gaan vervoegen.....'

Tot de familie behoorde ook eene ongehuwde tante, eene zuster van Theodor's moeder: Dorothea Stock. Ook deze was eene begaafde vrouw in den vollen zin des woords; zij onder-

scheidde zich door hare veelvuldige en uitgebreide kennissen en genoot als schilderes een groote befaamdheid. Geestig en vroolijk was zij van karakter, en wist door haren gullen kout het gezelschap waarin zij zich bevond altijd te vermaken.

Emma, Theodor's eenige zuster, was drie jaren ouder dan hij. Zij ging door voor een perel van een meisje. Door hare welluidende, rijk ontwikkelde stem en verhevene, dichterlijk muziekale ziel, kwam zij de virtuositeit nabij. Met haar engelachtig aangezichtje, hare echt Duitsche blauwe oogen, en hare overvloedige, donkerblonde haarkroon verrukte zij allen die haar zagen. Lichamelijk zoowel als zedelijk had zij de meeste overeenkomst met haren broeder; haar karakter was zacht en dichterlijk; doch menigmaal somber gestemd bij de gedachte aan de schande, waarin de Franschen haar vaderland hadden gestort.

Ziedaar den kring waarin de jonge Theodor opgroeide. Al wie hem als dichter en als krijgsheld bestudeerd heeft, zal onmiddellijk ontdekken dat de kiem van al de hoedanigheden, welke men onder beide opzichten zoozeer bewondert, dààr gelegd werd. De vrij vermogende toestand, waarin de dokter verkeerde, en zijne zucht tot kunst en wetenschap maakten van zijn huis als het ware de verzamelplaats van al wat niet alleen Dresden, maar van wat Duitschland in zake van kunstenaars en geleerden bevatte.

Schiller en Goethe behoorden tot vader Körner's vertrouwelijkste vrienden. De eerste stierf toen Theodor nauwelijks tien jaren oud was, maar de laatste was langen tijd de raadgever en tevens de bewonderaar van den jeugdigen dichter.

(*Wordt voortgezet.*)

GUSTAAF SEGERS.

Tentoonstelling in den Cercle.

Het meest belangwekkende punt in het programma van onzen *Cercle Artistique*, dat zijn ongetwijfeld de maandelijksche tentoonstellingen, door de Afdeeling van Beeldende Kunsten ingericht. Geen wonder dan ook dat ze telkens zoo druk bezocht worden. De toeloop is soms zóó groot dat de ruime nieuwe zaal schier nog ontoereikend blijkt te wezen. ook zien wij met genoegen dat, in weerwil der handelscrisis, het aantal verkochte kunstwerken vrij aanzienlijk heeten mag.

Dit was althans het geval met de laatst gehouden expositie. Deze was dan ook zoo door kwantiteit als door kwaliteit buitengewoon goed geslaagd. Niet minder dan 90 schilderijen!.. Dat er, zooals men zegt, nog al wat kaf tusschen het koren was, spreekt van zelf. Maar er was ontegensprekelijk veel goeds te zien; en voor enkele gewrochten ware zelfs het epitheton ‘meesterlijk’ niet misplaatst.

Dit geldt b.v. de prachtige dierenschildering van KAREL VERLAT, die overigens sedert lang als een ‘meester’ is beroemd. In een soort van oasis stelt hij ons een leeuw voor, die eenen buffel verscheurt, terwijl eene vreeselijke reuzenslang met opgeheven kop nadert. Ziedaar wat Victor Hugo noemen zou ‘*terriblement beau.*’ Samenstelling, teekening, coloriet, uitdrukking, faktuur, alles wekt bewondering op.

Zooals gewoonlijk waren het Genre en de Landschapschildering verreweg het talrijkst vertegenwoordigd.

VERHAERT 's flink geborstelde *Zeebonken* - echt realistische typen - genoten hier, evenals SCHAEFELS' *Zeeslag*, denzelfden bijval als verleden jaar op het Gentsche Salon.

SERRURE is vast een kunstenaar van talent; maar zijn ‘genre à la Watteau’ bevalt ons niet zeer. Al te lief, al te koket! Meiden zooals *hij* ze schildert ziet men wel op 't tooneel, maar niet in de werkelijkheid.

Tot eene gansch tegenovergestelde richting behoort PIET NEUCKENS. Flink realisme in die Antwerpsche *Vischvrouw.* - Een goed tegenhangertje daarvan is *Mijn Koetsier*, die

echter wat te veel naar de karikatuur overhelt. Ook de *Kerstnacht* is niet van overdrijving vrij te pleiten.

'*Twee liefhebbers van kanarievogels*' is de titel van een humoristisch stukje, door DAVID COL. Geestig gevonden en talentvol weergegeven. In enkele deelen scheen ons de evenredigheid niet te best in acht genomen: die kanarievogel in de kooi is stellig te groot.

ADRIEN DE BRAECKELEER is op goeden weg. Zijn schildertrant heeft overigens nog al veel overeenkomst met dien van den ouden De Braeckeleer, den wèl bekenden veteraan onzer genre-schilderkunst.

De *Zeebuit* van JOORS is niet onaardig. Deze jonge schilder doet zich meer en meer als een voortreffelijk colorist kennen.

CRABEELS stond ons niet bijzonder aan, en evenmin VERHOEVEN-BALL, met wiens manier wij in 't algemeen weinig ingenomen zijn.

Somber-dramatische effekten schijnen bepaald VAN DEN BUSSCHE'S lievelingsvak te wezen. Ditmaal was hij daarin echter niet zeer gelukkig. Niet onverdienstelijk zijn *Maria-Antoinette's laatste nacht* en de *Vergiftige Bloemen*, maar in beide stukken komt ons de dramatische noot wat overdreven voor. Meer waarheid ligt in zijn welgelijkend *portret* van den bouwmeester Winders.

Gestraft! van EMIEL CLAUS, is een niet onaardig kijkje in 't plattelandsche schoolleven. 't Onderwerp is niet nieuw, maar eigenaardig en zeer natuurlijk behandeld. Dit stukje behoort aan den dichter G. Eekhoud; wij wenschen er den bezitter van harte geluk meé. - In *De Gaverbeek* toont Claus ons een lief hoekje uit de welige weilanden van Vlaanderen. Een derde stukje (*Marine)* van dien jongen schilder is onzer aandacht ontsnapt.

Een merkwaardig tafereel is dat van WITTKAMP: *Othello.* Echt Shakespeareaansch. Wat al te veel schemering in de voorstelling. De beide tragische figuren, althans die van Desdemona, kwamen wat te onduidelijk vooruit. Of was de schilderij wellicht hier in een ongunstig daglicht geplaatst.

De Antwerpsche landschapschilders waren flink op 't appèl, behalve Lamorinière en een paar anderen.

VAN LUPPEN had een heerlijken *Morgen* en een fraai zicht van *Anseremme*, die de algemeene aandacht opwekten, evenals MEYERS' zonnig landschapje *In Braband.* 't Effekt is wat al te zonnig misschien; een weinigje schaduw had het o.i. nog behaaglijker gemaakt. Een poëtische tint ligt ook over Meyers nevelig maanlicht *Op de Schelde.*

Wie veel voortgang doet is THEODOOR VERSTRAETE. Hij wordt een knap impressionnist. Zijn dichterlijke *Herfstavond* is breed, wellicht wat al te breed gepenseeld. Wat meer uitwerking zou niet schaden. De jonge kunstenaar neme zich in acht tegen die neiging om zijn rijke kleuren zoo maar op het doek te werpen. In allen gevalle getuigt zijn arbeid van gewetensvolle studie, en wij zien met veel voldoening dat hij zijne ingevingen bij voorkeur aan de natuur ontleent. Deze is, inderdaad, nog de beste meesteres.

HEYMANS, VAN HOORDE en VAN KUYCK zijn naar de Kempen op buit geweest. Alle drie hebben iets goeds meêgebracht. Van Kuyck vooral bezit het geheim om ons de Kempische heide op bekoorlijke wijze voor het oog te tooveren.

Onder de landschapschilders had men nog DERICKX, DE COCK, MONTGOMMERY, JANSSENS, COIGNARD, MOERENHOUT en anderen; doch de beperkte tijd dien wij in de tentoonstelling konden doorbrengen liet ons niet toe van àl de meldenswaardige stukken notas te nemen. Overigens eene afzonderlijke bespreking van al wat daar te zien was zou thans ook niet met de in ons tijdschrift beschikbare ruimte overeenkomen. Vooraleer nogtans dit bondig overzicht te sluiten, wenschen wij nog een paar woorden te wijden aan een half dozijn debutanten, kandidaten der Afdeeling, die denkelijk voor de eerste maal gelegenheid hadden hunne proeven aan 't publiek van den *Cercle* voor te stellen.

Onder dezen onderscheidde zich vooral de heer FARAZYN. Zijn kinderfiguurtje, in eene wit-grijze tonaliteit, is een vrij gelukkig debuut. De uitdrukking is juist en bevallig en het geheele maakt een aangenamen indruk. Alleen het handje van het kind is wat te gewrongen van teekening. - DE JANS leverde typen van Italiaansche muziekanten, evenals de heer

HOUBEN; beiden geven blijk van aanleg. - ABRY belooft veel: zijn officiersportret is reeds méer dan men van een' beginneling verwachten zou. - BECKWITS heeft met zijn *Malade imaginaire* (naar Molière) wat al te veel gewaagd. Had hij geen ongelijk dit onderwerp op zoo groote schaal te behandelen? Ook *hij* kan er komen; doch hij springe in 't vervolg niet verder dan zijn stok lang is. - Een paar tafereeltjes van L. VAN ENGELEN geven geen ongunstig denkbeeld van diens jeugdig talent. Hier en daar nog wat stijfheid, nog geene bezieling, nog geen leven genoeg in de figuren. De jonge man verzorge goed zijne teekening. In *de Eerste Minnebrief* was, in dit opzicht, de houding der armen van een de beide meisjes niet onberispelijk.

C.

Boekbeoordeeling.

I.
Waarheid en Leven. Gedichten door K.M. Pol. De Mont. Brugge, drukkerij van De Zuttere. 1877.

Niet de persoon, maar wel het werk van den schrijver komt bij eene recensie op het voorplan. En evenwel achten wij 't niet ongepast hier vooraf den lezer te doen opmerken dat dit bundeltje - ofschoon geen eigentlijke ‘eersteling’ meer, daar het reeds een vóorganger had - het werk is van een nog zeer jeugdigen dichter. We meenen zelfs met zekerheid te weten dat de schrijver van ‘WAARHEID EN LEVEN,’ toen hij verleden jaar onder den titel van ‘*Klimoprankjes*’ zijne eerste verzen uitgaf, nog op de banken van 't Collegie zat! En dat de heer De Mont ook nu nog tot de studeerende jeugd behoort, blijkt ons niet alleen uit zijn ‘Voorwoord,’ maar ook uit meer dan één gedicht, dat stellig nog het kenmerk draagt van de jeugd. Onder die bloemen uit de eerste levens-

lente zijn er wel eenige, waarvan de dichter geen ongelijk heeft te zeggen:

> ‘'t Zijn maar botjes onvolmaakt,
> In het vroegst van 't jaargetijde
> Tot geen rijpheid nog geraakt.’

Het moge dus voor sommigen dezer te betreuren zijn, dat de tuinman ze reeds zoo vroeg van hunnen stengel heeft gerukt, onbetwistbaar is het niettemin dat meer dan één van die poëtische rozenknopjes zich door frischheid van geur en kleur reeds gunstig doen opmerken.

Van kleur gesproken: wij achten 't natuurlijk onnoodig te zeggen dat wij, getrouw aan den door ons tijdschrift aangenomen stelregel, hier de philosophische of godsdienstige richting waartoe de dichter behoort, liefst onverlet laten, om ons alleen met zijne hoedanigheden als *dichter* bezig te houden. Welnu, men moge 't op elk ander gebied met De Mont eens zijn of niet, geen twijfel of elk onbevooroordeeld lezer zal met ons erkennen dat we 't hier te doen hebben met een wezentlijk talent, een talent dat nog nauwelijks ontluikt, maar blijkbaar voor eene meer dan gewone ontwikkeling vatbaar is.

De stukken die in dezen bundel voorkomen zijn even talrijk als verscheiden. De eerste reeks bevat ‘Godgewijde gezangen’ die een waren, overtuigden godsdienstzin en ook ware poëzie ademen: ‘*Ave Maria*’ en ‘*God in de natuur*,’ bijvoorbeeld. Daarop volgen vaderlandsche gezangen, waarin de dichter den roem en de grootheid van zijn geliefd Vlaanderen bezingt. ‘*'t Gevang van Artevelde*’ schijnt echter meer dichterlijk schoon dan historisch juist. - In de derde rubriek beviel ons vooral een allerliefste kinderdichtje, getiteld ‘*De Hemel.*’ Eene moeder die aan haar kleintje van 't kindeken Jesus en den hemel vertelt. Sprookje vol gemoedelijke naïeveteit, een bewijs dat de fantazie van De Mont zich ook in de kinderwereld tehuis gevoelt. Oneindig meer genoegen schonk ons dit eenvoudig kinderversje, dan die opgeschroefde, sombertragische monoloog der ‘*Zinnelooze moeder*,’ welke daar onmiddelijk op volgt. Wel komen ook dààrin enkele goed-

getroffen beelden voor; maar het geheele is overdreven als lyrism en meer dans eens onwaar van toon. '*De droomerige Maan*' en '*Oceane*' vonden we op enkele plaatsen wat àl te 'droomerig'; maar beide stukken bevatten schoone gedeelten en getuigen van eene vruchtbare verbeelding. De twee laatste rubrieken bevatten deels wereldsche, deels godsdienstige legenden, en nog eenige versjes uit de kinderwereld.

De heer De Mont bezit gevoel en verbeelding, twee eigenschappen die den waren dichter kenmerken. Nu kan men, wat de oorspronkelijkheid in vorm en gedachten betreft, het misschien betreuren dat bij den jongen schrijver soms wat al te veel de invloed doorstraalt van de lievelingsdichters, die hij bestudeert; zoodat *zijn* werk misschien hier en daar een weinig te getrouw aan het *hunne* herinnert; doch dit is bij beginnelingen schier een algemeene regel, en 't zou dus te veel gevergd zijn, te vragen dat de jonge heer De Mont eene uitzondering zijn zou.

Reeds hebben onze lezers gelegenheid gehad dezen als een enthousiastisch vereerder van Jan Van Beers te leeren kennen. Het zal dan ook niemand verwonderen dat die voortreffelijke meester op hem wel den meesten, en laat ons er bijvoegen den *besten* invloed heeft uitgeoefend. Dit betreft vooral de 'verhalende poëzie' een genre dat men niet ten onrecht beschouwt, als het best geschikt om den kring van het verzenlezend publiek uittebreiden. 'Of hij in deze stukken den echten volkstoon wist te treffen?' vraagt de jonge dichter. Over 't algemeen: ja. - Men kent den gemoedelijken toon, waarop Van Beers te vertellen weet. Welnu, bij De Mont heeft men soms een aangenamen echo daarvan, des te meer daar hij bij voorkeur ook Van Beers geliefkoosden versbouw gebruikt. Nu willen we niet beweren dat bij De Mont de hexameters altoos even juist, even onberispelijk zijn gebouwd; doch hij weet zijne dichtmaten goed te kiezen, in overeenstemming met het te behandelen onderwerp.

Een der schoonste dichtverhaaltjes uit WAARHEID EN LEVEN is '*De zevende Zoon*'. De half realistische, half geïdeali-

seerde tooneeltjes, die ons daarin op zeer aanschouwelijke wijze worden voor den geest getooverd, zijn niet alleen vol ‘waarheid en leven’ maar tevens vol echte gemoedspoëzie. Het onderwerp zelf mag eenvoudig heeten. Een doodarm bezembinders-huisgezin, dat met moeite door lastig werken en zwoegen aan den kost komt, is reeds met *zes* kinderen gezegend: zes jongens, waarvan de oudste nauwlijks in staat is de twee geitjes te hoeden, die als het ware hun eenig vermogen uitmaken. Groot is de last, drukkend de zorg, en toch heerscht in het schamele hutje enkel tevredenheid en blijde levenslust. Hoe zeer ook het lot hun heeft misdeeld, toch zweeft altoos dezelfde vroolijke lach om de lippen dier arme heibewoners. De vader schuifelt een deuntje, terwijl hij voor de deur der schamele hut zijne bezems zit te binden, de moeder zingt onder 't wasschen of naaien, en even lustig klinkt daarbij steeds het snappen der ekster, die in haar ‘wijmen keefken’ aan 't wrakke zolderken ophangt... Doch eene sombere wolk komt eindelijk toch een poos dien helderen levenshemel betrekken. De moeder buigt het hoofd onder een akelig vooruitzicht: de winter, met heel zijnen nasleep van honger en koude, staat weêr voor de deur, en, wat het vooruitzicht nog somberder, de nood nog dreigender maakt, ‘nu gevoelt de arme vrouw ten zevende male zich moeder.’ Eerlang zal dus in het arme huisje, waar *nu* reeds het brood zoo schaars moet worden bedeeld, niets dan broodsgebrek en ellende heerschen! Dàt is 't wat den geest der moeder thans zoo angstig bezig houdt en in de hut die vroolijke zangen van vroeger vervangt. Dàarom buigt de arme vrouw zoo moedeloos het hoofd... Maar hoor! daar verneemt zij de stem van haar echtgenoot, die zingend t'huis komt, weer blij en wèlgemoed als in de zonnigste levensdagen. De reden dier onverwachte vroolijkheid? De man heeft, terwijl hij daar straks aan den heikant aan 't werken was, iets vernomen, dat hem weer hoop en moed in het bedrukt hart heeft gestort: God gaf hun tot heden *zes* zonen, allen frisch en gezond; welnu indien nu hun *zevende* kind ook een *zoon* was, dan zou immers, naar oude gewoonte, de

Koning zelf het kind tot peter verstrekken? Wel niet juist in eigen persoon: de Burgemeester van 't dorp zou den Koning vervangen en mêe met het kind naar den doop gaan, maar jaarlijks zou toch van Koningswege ‘een goede somme geld’ tot onderhoud van den kleine worden geschonken. En dan ‘wat eene eer voor hen! de koning van België peter van 't kind van een armen bezembinder, dat dan ook Leopoldus zou heeten’.

En hun valt werkelijk die eer en dat geluk te beurt; de hemel heeft hunne bede verhoord: ‘hun zevende kind is een zoontje’ - 't Is een vroolijke dag. Geheel het dorp is te been, en er wordt dapper feest gevierd. Tusschen het jubelend gejoel der blijde volksmenigte weerklinken de vroolijke tonen der fanfarenmuziek, en, op eenen met blauwe en roode vaantjes versierden wagen, komt ginds het Doopgezelschap aan. ‘Leve de koning!’ en ‘Leve de doopling!’ zoo klinkt het juichend uit ieders borst. Vooraan den stoet, eene dubbele rei in 't wit gekleede ‘maagdekens’, elk met een korfje vol sparrengroen en gekleurd papier, waarmêe ze de baan bestrooien. Dàn, met hun wapperend vaandel aan 't hoofd (een geschenk van den brouwer-burgemeester) nadert op stap ‘de *Muziek;*’ en vóór den Doopwagen, treden, door 's Peters zorg heel in 't nieuw gekleed, de zes blonde blozende broerkens van 't kind, terwijl hunne van vreugde stralende kijkertjes aan elkeen schijnen te vragen: ‘zoudt gij ook niet willen het broerken zijn van een kind dat den Koning tot Peet heeft?’

En sedert, zoo vertelt ten slotte de dichter, sedert is het huis van den bezembinder weer dat liefdekluisje van vroeger geworden. Van 's morgens tot 's avonds klinkt weêr het schetterend gelach der kinderen, en het gesnap der ekster, terwijl moeder haar ‘dodo’ bij 't wiegje van 't slaperken zingt; en geen enkel buurman of vriend kan den voet in 't huizeken zetten of met moederlijken trots wijst zij op 't wiegje, en zegt: ‘En daor, daor slaopt onze keunink!’

Ziedaar den hoofdinhoud, in vlugge trekken geresumeerd. ‘*De zevende zoon*’ is het meest uitgebreide stuk uit den bundel. Geen wonder dat er tusschen veel schoons ook enkele

zwakke plaatsen in voorkomen. Het geheele is waar en natuurlijk verteld, doch enkele détails zijn wellicht niet gansch van overdrijving of onwaarschijnlijkheid vrij. Hier en daar ook eene wat gewrongene zinswending of overbodige herhaling, die wel eens den gang van het verhaaltje hindert. Langdradigheid is eene klip waarop men zoo lichtelijk stoot! - Maar dit alles neemt niet weg dat, naar ons inzien, *dit* stuk alleen voldoende is om een gunstig denkbeeld van De Mont 's poëtische gaven te doen opvatten. Iemand die, op zoowat 20jarigen leeftijd, stukken kan schrijven als dàt, is een dichter van wien de letterkunde wel iets te verwachten heeft.

Doch juist dààrom is het ook de plicht der critiek den debutant zijne gebreken of zwakheden onder 't oog te brengen. Wij kunnen hem niet genoeg aanraden streng op zich zelven te wezen, niet onbedachtzaam alles wat uit zijne dichtpen vloeit in 't licht te geven. Niet àlles wat tot dusver van hem verscheen is op de hoogte van zijn talent, en, ofschoon zijn 'WAARHEID EN LEVEN' reeds van aanmerkelijken vooruitgang getuigt, toch komt daarin nog een en ander voor, wat de schrijver bij een later overzicht stellig zou hebben verbeterd. Wat de taal betreft, daargelaten enkele orthographische onjuistheden (die wellicht voor een deel op rekening van den zetter terecht komen) valt dààrop weinig af te wijzen. En dat De Mont, op het spoor van Hofmann von Fallersleben, Antheunis, Ferguut en anderen, zijne verzen al eens een 'Vlaamsch-middeneeuwsch' kleedje aanpast, daarin zien we geen bezwaar, integendeel. Evenmin in het gebruik sommiger dialektwoorden, met het doel het natuurlijke in de poëtische schildering te verhoogen. Waar echter dit doel wordt gemist is dat gebruik minder goed te keuren. Doch de heer De Mont is geen van die zoogenaamde 'taalparticularisten', welke zoo maar met opgezetten zin eene gewestspraak als schrifttaal tegenover 't algemeen Nederlandsch zouden willen stellen. Wel schijnt hij onze 'krachtige, prachtige taal' liever 'het *Vlaamsch*' dan 'het *Nederlandsch*' te noemen, doch 't is een loutere kwestie van

naam; dit belet niet dat de jonge schrijver er blijkbaar naar streeft zich een goeden Nederlandschen schrijfstijl eigen te maken.

Wij roepen zijne aandacht op de woordenkeuze. Enkele door hem gebezigde uitdrukkingen klinken meer of min oneigen, of staan als beteekenis niet in logisch verband met elkander. Daar b.v. waar hij ons spreekt van ‘het *krassen* der zwolmen’ (zwaluwen?), van ‘heen*rennende* engelen,’ van een ‘*nijpend* leed te *verkoelen*’ of, zooals in het Voorwoord, van ‘een nederig dichtgebloemte dat... eene aanmoedigende *klokke*’ zijn moet. - Stellig geene gelukkige figuur! - Niet zeer welluidend klinken verkleinwoorden als *hutken* (voor hutje), *sterken* (voor sterreken) enz. of wel gewaagde superlatieven als in

> ‘Bescheen ik anders niet dan 't *hartverscheurendst* lijden[(1)],
> Dan 't *zalvingsloost* verdriet, dan 't grievendst herteleed.’

Terloops zij hierbij aangemerkt dat het rijm aan de censuur der alexandrynen voor geene prosodische schoonheid geldt.

Nu willen we wel aannemen dat men dit of dat als ‘dichterlijke vrijheden’ kan verontschuldigen; elkeen weet dat schoone gedachten ongedwongen in sierlijke verzen vertolken zeer moeielijk is; doch de heer De Mont heeft reeds talent genoeg om voor eenige hinderpalen niet uit den weg te wijken. Op hem mag men dus Corneille 's regel toepassen: *A vaincre sans péril on triomphe sans gloire!*

A.J. COSYN.

(1) Er staat: *hertverscheuren*DTS, maar dat staartje is natuurlijk van den zetter.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.
- 15 *December* - 15 *Januari* -

Nieuw opgevoerde stukken: *De Familie De Vries* (5 bedr.), *De Geldduivel* (5 bedr.), oorspronkelijke dramas; - *Twee Broeders* (1 bedr.), *Gered!* (1 bedr.) oorspronkelijke tooneelspelen; - *Schampavie* (1 bedr.), *Siska van Roosemael* (2 bedr.), *Jaakje met zijn fluitje* (1 bedr.), oorspronkelijke blijspelen; - *De Londensche bandieten* (10 taf.), *De Bultenaar* (8 taf.), *De Zwarte Doktor* (7 taf.) vertaalde dramas; - *De drij Hoeden* (3 bedr.), *De Zieke Familie* (5 bed.), *Robert en Bertram* (5 bedr.), *De weg naar 't Hart* (1 bedr.), *Een jaloersche tijger* (1 bedr.), vertaalde blijspelen.

De naam van Jan Ducaju is sedert jaren een naam van goeden klank in onze Vlaamsche tooneelwereld. Doch in den laatsten tijd scheen deze Antwerpsche schrijver wat op zijne lauweren te rusten. Het was ons dus eene niet onaangename verrassing, dezer dagen een nieuw stuk van hem voor 't voetlicht te zien komen: een groot volksdrama in vijf bedrijven, '*De Familie De Vries.*'

Of het stuk gelukt is? - Ja en neen. Bij de tweede voorstelling werd het op het affiche van onzen schouwburg als een 'groot succès' vermeld, en dàt is stellig wat al te vleiend. Doch van den anderen kant werd het stuk door zekere critiek wel wat te ongenadig over den hekel gehaald. Naast eenige in 't oog vallende gebreken, zoowel wat den inhoud als wat de dramatische bewerking betreft, bevat het nieuwe drama toch enkele hoedanigheden, waaraan het publiek overigens volle recht heeft laten wedervaren. Wel is de opvatting meer dan eens in strijd met de waarschijnlijkheid, maar eenmaal het onderwerp aangenomen, mag men zeggen dat de schrijver daaruit nog al goed heeft partij getrokken. Sommige toestanden zijn echt roerend, en de zedelijke strekking - de gevolgen der opvoeding die de ouders hunnen kinderen geven - verdient lof.

Vader De Vries, een rechtschapen en welstellend koopman van Antwerpen, heeft twee zonen. Gustaaf, een brave leer-

zuchtige jongen, is de lieveling zijns vaders, terwijl Hendrik, door zijne verblinde en grilzieke moeder letterlijk bedorven wordt. Vandaar oneenigheid in het huishouden, welke vooral wordt aangestookt door een gevoel van ongegronde jaloezie van Mevr. De Vries tegenover haren echtgenoot. Deze huiselijke twist wordt ten slotte zóó ernstig dat het op eene scheiding uitloopt, en Mevrouw met haren zoon Hendrik het huis, ja, meenen wij zelfs het land verlaat. Wat er van de twee broeders gewordt is gemakkelijk te voorzien: de eene, door zijnen vader zoo zorgvol als verstandig opgevoed, maakt op schitterende wijze zijnen weg in de rechtsgeleerdheid, terwijl de andere, een luiaard en een speler, zijne moeder totaal arm maakt. Inderdaad, vijftien jaar later vinden we Mevrouw De Vries, onder de naam van Theresa Berghe, te Brussel op een armzalig kamerken terug. De straf der moeder is niet uitgebleven: niet alleen lijdt zij thans door armoede, wroeging en schande, maar zij moet het hoofd buigen onder de verwijtingen haars zoons: dat *zij* de schuld van zijn ongeluk is. Het komt zóo ver dat de zoon, vervoerd door zijn drift naar het spel, in een geschil met zijne kameraden een ongelukkigen manslag begaat en als moordenaar wordt aangehouden. Eene menschlievende dame, die medelijden met haar ongeluk heeft, wijst aan Theresa eenen der beroemste advokaten van Brussel aan, om haren zoon voor het tribunaal te verdedigen. De moeder begeeft zich derwaarts en herkent in den advokaat haren zoon Gustaaf, die thans de trots en het geluk van zijn ouden vader uitmaakt. De edelmoedige zoon vergeeft haar heur ongelijk jegens hem, neemt de verdediging van zijnen broeder Hendrik op zich en gelukt erin dezen te doen vrijspreken. Meer moeite kost de verzoening tusschen vader en moeder, doch ook deze komt tot stand, dank aan de talentvolle bemiddeling van den edelmoedigen Gustaaf; dank ook aan eene toevallîge omstandigheid, die aan Mevr. De Vries het bewijs levert dat zij, door een misverstand op het dwaalspoor gebracht, gansch ten onrechte haren echtgenoot van ontrouw had verdacht... ‘Tout est bien qui finit bien.’

Of dat alles wel zóó in 't werkelijk leven zou kunnen toegaan, dit zal gewis meer dan een toeschouwer met ons betwijfelen. Doch, in den Schouwburg laat men gewoonlijk liever zijn hart dan zijn geest spreken. Het drama ontroert - en het publiek juicht toe. - Opmerkelijk is het dat in het stuk des heeren Ducaju geen enkele liefdescene voorkomt. De liefde is nogtans op het tooneel, zoowel als in romans, een niet te versmaden middel tot het scheppen van pathetische toestanden.

De dramatische handeling is in de *Familie De Vries* over 't algemeen met blijkbare tooneelkennis geleid, zoodat de belangstelling gaandeweg toeneemt. Hier en daar komt echter wel iets dat het stuk nutteloos verlengt en best had kunnen wegblijven. Zoo b.v. in het 4de bedrijf dat défilé der gevangenen voor hunnen opperbewaker. Dergelijke, louter episodische personen of toestanden, die met de hoofdhandeling volstrekt niet in verband staan, belemmeren den gang en leiden de aandacht af van het gegeven dramatisch conflikt.

Nog willen wij den heer Ducaju opmerkzaam maken op een gebrek, dat hij overigens met vele vlaamsche schrijvers gemeen heeft: zijne personages spreken niet altoos eene taal die met hun karakter of stand overeenstemt. Wel legt hij aan Marjanne, eene Antwerpsche werkvrouw, zekere lokale volksspreuken in den mond, doch die lokale kleur is niet volgehouden, en het hindert des te meer als men diezelfde vrouw, of andere personen van haren stand, een weinig verder eenen hoop ‘stadhuiswoorden’ hoort uitkramen. Een losse, *natuurlijke* dialoog, eene echte tooneeltaal heeft men zich ten onzent nog niet weten eigen te maken; ook dàarin zijn, laat het ons maar bekennen, de Franschen nog altijd onze meesters.

De opvoering van ‘*De familie De Vries*’ was vrij goed verzorgd, en niet het minst wat het spel der artisten betreft. Eene bijzondere melding komt toe aan Mevr. Aleidis en de heeren Coryn, Van Kuyk en Lemmens, die met de voornaamste rollen waren gelast. - In het nastukje ‘*De weg naar 't hart*’ had met goed gevolg het eerste debuut plaats van den heer Jan De Smet, een Antwerpsche liefhebber, die als komiek, aan ons tooneel goede diensten kan bewijzen.

De benefiet-voorstelling des heeren Jozef Dierckx verschafte ons niet alleen het genoegen dien geliefden artist in een zijner beste nieuwe rollen toe te juichen - '*Jan Dwars*' van Hub. Janssens, - maar gaf ons tevens de gelegenheid dien avond iets van den oudsten, en iets van den jongsten onzer tooneeldichters te zien opvoeren. Wie kent niet '*De twee Broeders*' van Rosseels? Dit geestig stukje houdt misschien al een twintigtal jaren met eere zijne plaats op het repertorium. Thans schijnt het toch wel een beetje 'verouderd'. Maar dank aan het meesterlijk spel van den beneficiant, deed het veel genoegen. - Dit bleek minder het geval te wezen met '*Gered!*' het nieuwe tooneelschetsje van den jongen tooneelschrijver Ed. Van Bergen. Niet slecht als opvatting en zeer moraal als strekking, laat echter dit stukje als techniek veel te wenschen. Slechts twee personen ten tooneele voeren en niettemin (zooals met *het Wiegje* van Van Goethem) de aandacht van 't publiek gespannen houden, is zeker eene moeilijke taak. Den heer Van Bergen is het niet gelukt die moeilijkheid te overwinnen. Er heerscht in zijn stukje een volslagen gemis aan handeling. '*Gered*' is al te 'gerekt'. Niets dan eene lange tweespraak op hetzelfde thema: klachten, smeekingen en verwijten eener ongelukkige moeder, die door haar verkwistenden zoon is ten onder gebracht. Alleen het slot is niet van dramatisch effekt ontbloot; jammer maar dat het zoo onwaarschijnlijk is! Inderdaad, dat die liederlijke ontaarde zoon, zoo maar op eens van slecht weer goed worden zou, door een toevalligen blik op het portret zijns vaders, hij die een oogenblik te voren nog zoo gevoelloos bleef toen zijne moeder hem daarover sprak, zóó iets kan men moeilijk aannemen. Dat middeltje schijnt ons te naief. Kortom, ondanks het goed verzorgde spel van Mev. Aleidis en den heer Van Kuyk, kon '*Gered*' onmogelijk worden gered.

Meer dan eens hebben wij het veelbelovend talent des heeren Van Bergen doen uitschijnen. Ditmaal heeft hij den bal mis geslagen. Hij kan beter, veel beter dan dàt, en wij twijfelen niet of een volgend stuk zal eene goede 'revanche' wezen.

Als vertalingen kregen wij o.a. '*De Zieke Familie*'

een nieuw blijspel, naar het hoogduitsch van Von Moser, dat nog al goed lachen deed. 't Is echter niet op de hoogte van '*het Zangersfeest*' en '*Ultimo*,' van denzelfden schrijver. Laatstgenoemd stuk werd in Holland met buitengewonen bijval gespeeld, en zou ongetwijfeld ook hier een gunstig onthaal vinden.

Deze maand zijn ook nog eens - voor ééne enkele maal in dit seizoen, zegt het affiche, - de beruchte '*Londensche Bandieten*' en c^{ie} voor het voetlicht gekomen, die nog altoos den grooten hoop lokken. 'Eens is geens' zegt het spreekwoord. Daarbij kan men het in de huidige omstandigheden de Directie volstrekt niet zoo euvel nemen, dat zij al eens, ten behoeve der kas, tot die bombaststukken hare toevlucht neemt. De geldelijke toestand schijnt dit jaar alles behalve schitterend te wezen. Het lastcohier ontzegt den heer Driessens het recht om met zijn gezelschap buiten de stad vertooningen te gaan geven, - al goed en wèl in princiep; maar ongelukkiglijk schijnt de subsidie die de stad hem toestaat, in vergoeding van het geleden verlies, op verre niet voldoende te wezen, zoodat de inkomsten volstrekt niet in overeenstemming met de uitgaven zijn. Hopen wij dat de stad die zaak ten beste zal regelen. Men kan toch niet eischen dat iemand, als M. Driessens, die als artist overal goud genoeg zou kunnen verdienen, hier als directeur, in zijne vaderstad, zijne eigene belangen aan die der kunst zou ten offer brengen!

De heer Driessens heeft zich overigens dit jaar, zoo door de keuze zijner stukken als door de goed verzorgde opvoering, volkomen waardig getoond der sympathie van al wie het wèl meent met de belangen van ons Nederlandsch Tooneel.

Gent.

Wij hebben onlangs een bezoek aan den Gentschen Schouwburg gebracht. Men speelde er - voor de derde maal met eene volle zaal - het nieuwe stuk van den heer Emiel Van Goethem '*Fortunatus*, *koning van Luilekkerland*'

't Is een stuk meer of min in den aard van '*Salamander*', maar, als samenhang en eigenaardigheid van onderwerp, toch naar òns inzien beter gelukt. Een zonderling produkt, waarin de rijke fantazie van den jongen Gentschen tooneeldichter eene vrije vlucht in het rijk der verbeelding heeft genomen, Noch blijspel, noch kluchtspel, noch comedie, noch opera, maar toch is er van dat alles iets in. Drie akten, doormengd met liederen, koupletten, koren en zelfs een ballet! Daarbij van tijd tot tijd geestige zetten en komieke tooneeltjes.

'*Fortunatus*' behoort dus niet tot een genre, dat in de dramatische kunst den eersten rang bekleedt, verre van daar; doch het is eene tooneelluim, die geene andere pretentie heeft dan het publiek een vermakelijken avond te doen doorbrengen. En dat de heer Van Goethem dààrin is gelukt, bewijzen de herhaalde opvoeringen, die ras elkander opvolgen. Dit succès is echter ook grootendeels te danken aan de zorg die de bestuurder, de heer J. Fauconnier, aan costumen en tooneelschikking heeft besteed. Nooit misschien had men in Minard-Schouwburg zoo'n tooneelpracht gezien. Geen wonder dus dat in Gent veel over het stuk wordt gesproken, en de bijval nog in lange niet uitgeput schijnt te wezen.

Als 'lever de rideau' speelde men dien avond '*Onnoozele-kinderendag*' van Geiregat, een kleine comedie, getrokken uit de novelle van denzelfden schrijver. Het stukje deed veel genoegen.

A.J. COSYN.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen** - Door de Koninklijke Belgische Academie zijn voor 1879 de vier volgende prijsvragen uitgeschreven, betrekkelijk letterkun-onderwerpen:

Eerste vraag. - De geschiedenis schrijven der bouwkunst

die in België bloeide gedurende den loop der XVe eeuw en in het begin der XVIe eeuw, bouwkunde die zooveel merkwaardige burgerlijke gebouwen heeft doen ontstaan, zooals hallen, stadhuizen, belforten, gildehuizen, enz. Het karakter en den oorsprong der bouwkunde van dien tijd beschrijven.

Tweede vraag. - Eene critische studie maken over het leven en de werken van Gretry, studie die zooveel mogelijk steunen moet op de echte documenten. De muzikale ontledingen zijner werken geven, zoowel van degene die onuitgegeven zijn, als van diegene die het licht zagen; de rol bepalen die dezen beroemden Belgischen toondichter in de geschiedenis der kunst van de XVIIIe eeuw toekomt.

Derde vraag. - Bepalen, zich steunende op echte documenten, welk het stelsel geweest is, - sedert het begin der XIVe eeuw tot het tijdperk van Rubens inbegrepen, - waaraan het bedrijf van schilder onderworpen is geweest, zoowel onder betrekking van het leerjongenschap, als onder datgene der uitoefening van de kunst, in de provinciën die tegenwoordig België uitmaken.

Vierde vraag. - Men vraagt de levensbeschrijving van Theodoor Victor Van Berckel, Belgische muntgraveerder der laatste eeuw, met de lijst en de beschrijving zijner voornaamste werken, alsook de waardeering van den invloed dien deze uitstekende kunstenaar op de graveerders van zijnen tijd heeft kunnen uitoefenen.

Eene gouden medalie van 1000 fr. voor de eerste vraag, eene van 800 fr. voor de 2^{e} en eene van 600 fr. voor de 3^{e} en 4^{e} zijn in deze prijskampen uitgeloofd. De antwoorden moeten, in 't Fransch, Vlaamsch of Latijn geschreven, voor 1 Juni 1879 aan den heer J. Liagre, bestendige secretaris der Academie, in het paleis der Academie, toegezonden worden.

- De Rotterdamsche Afdeeling van het *Tooneelverbond* heeft eene prijsvraag uitgeschreven voor het opstellen van een tooneelstuk (treur-, tooneel- of blijspel), dat ter opvoering geschikt wordt bevonden en geschreven is met het oog op de samenstelling van het gezelschap der ‘Nieuwe Rotterdamsche schouwburgvereeniging.’ Een prijs van 500 of van 1000 gl. kan al dan niet worden toegekend door een jury,

bestaande uit de heeren M[r] J.E. Banck, A.C. Loffelt, P.H. De Clerck, A.J. Legras en Dr. H.T. Karsten. - Stukken in te zenden voor 1 Augusti 1878 ten huize van Dr. Karsten te Rotterdam.

- In den Declamatiewedstrijd, door het genootschap '*Voor Taal en Kunst* van Lokeren uitgeschreven, werden de verschillige prijzen aan de volgende mededingers toegekend: DEFTIG VAK: MM. Suetens (Antwerpen), Malschaert (id.), Van de Velde (Borgerhout), G. De Lattin (Antwerpen) en Buysse (id.). BOERTIG VAK: MM. Van de Velde (Borgerhout), K. Dumont (Antwerpen). - Eervolle meldingen aan de heeren Z. Van Autryve (Gent), Buysse (Antwerpen), J. Naegels (Mechelen), Osc. Tinel (Sinay), Lommaert (Antwerpen), M. Suetens (id.), K. Jacobs (id.), A. De Vestel (Gent), Alf. Cosyn (id.), D. Van Weymeersch (Sinay), Kerremans (Antwerpen), L. Van Gyseghem (Eecloo). - Een diploma ter aanmoediging aan den elf jarigen Antoon Schram (Antwerpen) en, als belooning voor zijn buitengewonen ijver, een diploma aan den 76jarigen heer Bellon (Lier).

- Onder den titel *Union littéraire Belge* is, zooals men weet, te Brussel eene maatschappij van letterkundigen gesticht, een uitvloeisel van het 'Congrès des littérateurs' dat tijdens de Rubensfeesten alhier in den *Cercle* werd gehouden. De eenige Vlaamsche schrijver die van de inrichtende commissie deelmaakt is de heer Sleeckx. Die *Union* zal zich dus in de praktijk waarschijnlijk bepalen tot de franco-belgische schrijvers?

- Onder de nieuw aangekondigde uitgaven bemerken wij met genoegen '*Dorpsgeschiedenissen*' van Gustaaf Segers (met eene prachtige plaat van Michiels) en '*Stemmen des Gevoels*' een dichtbundel van V.A. Bultynck. Verder wordt onder den titel *Nederlandsche Dichterhalle* eene maandelijksche uitgave aangekondigd. De leiding daarvan zal in handen zijn van de heeren V.A. dela Montagne en Th. Coopman, twee jonge dichters die beiden in onzen *Kunstbode* hunne eerste proeven hebben gedaan. - Wij ontvangen ook de eerste aflev. van... '*het Pennoen*, tijdschrift voor het Vlaamsch *Studenten-volk*, verschijnende *binst* de schoolverloven.'

- Men meldt de stichting eener *Maatschappij van Antwerpsche bibliophilen.* Hierover nader.

- *De Eendracht* meldt dat het fransch tooneelstuk '*Rubens ou les maîtres flamands*' van den Belgischen schrijver H. Hirsch, 'door Koning Leopold van België *bekroond* werd.' Van welke bekroning mag hier wel spraak wezen?...

- De beroemde Italiaansche treurspeler T. Salvini is hier te Antwerpen een drietal Shakespeare-vertooningen komen geven. Zijn bijval was even groot als verleden jaar die van zijn land- en kunstgenoot Rossi. Vooral in *Othello* was Salvini onovertreffelijk. De opkomst van 't publiek was echter zoo onvoldoende dat, jammer genoeg! eene aangekondigde *vierde* voorstelling niet heeft kunnen plaats grijpen.

- Naar aanleiding van Dr Schleiden's bekend werk '*Die Rose. Geschichte und Symbolik*' heeft de heer A.M. Oomen van Antwerpen, in *de Dietsche Warande* eene lezenswaardige bijdrage geleverd. Op wetenschappelijk gebied wordt daarin hulde gebracht aan de verdiensten van dien uitstekenden Duitschen kruidkundige; doch de theologische beschouwingen, waartoe hem de symboliek der Roos aanleiding gaf, worden door den heer Oomen bestreden. Deze verdedigt de bijbelpoëzie ook op botanisch gebied, niet alleen tegenover Dr Schleidel, maar ook tegenover F. Hamilton, die in de voorrede zijner '*Botanique de la Bible*' beweert dat de bloemen in den bijbel zoo weinig dichterlijk beschreven zijn.

- Te Brussel hebben de leerlingen der Hoogeschool een Vlaamschen Studentenkring gesticht, die voor kenspreuk voert 'Geene taal, geene vrijheid'.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - De Koninklijke Academie van België heeft tegen 1879 de volgende prijsvraag uitgeschreven: 'Men vraagt eene *Symphonie* voor Groot Orkest.' Uitgeloofde prijs: 1000 fr. - De partitiën moeten vóór 1 September 1879 in het Secretariaat dier Academie te Brussel aangekomen zijn.

- De Vlaamsche muziek maakt tegenwoordig flink haren weg. Dezer dagen zullen niet minder dan *vier* verschillige uitvoeringen van Benoit 's werken plaats hebben, waarvan drie in het buitenland. Te Gent in de Koormaatschappij, de

‘*Rubenscantate*’; te Parijs een aantal fragmenten uit 's meesters voornaamste gewrochten, en te Amsterdam het oratorio ‘*Lucifer*’ in het Paleis voor Volksvlijt (muziekfeest ingericht door de weldadige vereeniging *Vincentius à Paulo*) alsook in den Nederlandschen Schouwburg aldaar, het lyrisch drama ‘*Charlotte Corday.*’

- Edgar Tinel 's bekroonde cantate ‘*De klokke Roeland*’, waarvan op dit oogenblik bij Schott te Brussel eene klavieruitgave verschijnt, zal, naar men zegt, binnen kort te Antwerpen worden uitgevoerd. Na deze uitvoering vertrekt de jonge componist naar Schotland, waar hij het symphonisch gedicht van Hiel ‘*Winternacht*’ in muziek brengen zal.

- De Nederlandsche *Toonkunstenaarsvereeniging*, waarvan Richard Hol voorzitter en Nicolaï secretaris is, heeft aan Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken een schrijven gericht, om de aandacht van Z. Exc. te vestigen op het zangonderwijs, dat in de Hollandsche lagere scholen wordt gegeven en klijkbaar nog veel te wenschen laat.

- Op den toren der prachtige hoofdkerk te Antwerpen zal aan het mecanism van onzen *Beiaard* eene merkwaardige verbetering worden gebracht: de toepassing van het carillonstelsel des heeren Smulders van Maastricht. Tijdens het Nederlandsch Congres zijn wij in de gelegenheid geweest, eene proefneming met het systeem-Smulders bij te wonen, dat door deskundigen niet ten onrechte als eene voortreffelijke uitvinding wordt geroemd. Ziehier overigens een uittreksel van het Verslag, daarover uitgebracht door de bevoegde Commissie, die door de stad Antwerpen met het onderzoek van bedoeld systeem was gelast: ‘Bij de bespeling van het nieuw klavier worden de klokken behoorlijk en volkomen op tijd aangeslagen, derwijze dat bij accoorden de aanslag zonder intervallen en juist gelijktijdig plaats heeft - De inrichting en ook de beweging van den klavier-cylinder zijn zoódanig, dat ook in snelle tempos kan gespeeld worden, zonder dat voor het oor hinderlijke tuschenpoozen ontstaan. - Het systeem-Smulders is eene wezentlijke en groote verbetering in de bespeling van carillons en gaat gepaard met eene zoo aanzienlijke verlichting van de taak des carillon-

neurs, dat het klokkenspel *met hetzelfde gemak* als een piano kan worden gespeeld.'

- Het spijt ons zeer dat wij, door uitstedigheid, verhinderd zijn geweest het groot Concert onzer Vlaamsche Muziekschool bij te wonen, dat buitengewoon schitterend moet geweest zijn. Daarop werd o.a. de eerste Symphonie van Karel Lodewijk Hanssens uitgevoerd. Door de keuze van dit stuk heeft de bestuurder Peter Benoit eene wèl verdiende hulde gebracht aan den betreurden componist, 'den grootsten der Vlaamsche symphoniedichters', zooals Benoit hem noemt.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - De klas der schoone kunsten van de Koninklijke Academte van België heeft voor 1879 den volgenden wedstrijd voor Bouwkunde uitgeschreven: Men vraagt een ontwerp van *Monumentale fontein*, op te richten aan het uiteinde eener openbare plaats, met watervallen, bassijns, trapbanken, enz. Een prijs van 1000 fr. wordt daarvoor toegekend.

- Het Bestuur van het *Journal des Bcaux-Arts*, onder redactie van den heer Ad. Siret, schrijft voor 1878 zijn zesden wedstrijd voor sterkwaterplaten uit. Voor de prijzen wordt eene som van 1200 fr. bestemd, en verdeeld als volgt: GESCHIEDENIS: 1ste *prijs* 600 fr., 2de *prijs* 200 fr. - GENRE: *prijs* 300 fr. - LANDSCHAP, STILLEVEN, DIERENSCHILDERING of DOODE NATUUR: 1ste *prijs*, 200 fr. 2de *prijs* 100 fr.

- In den prijskamp, te Geneven geopend voor het monument-Dufour, heeft onze landgenoot de heer Jos. Willems, leeraar aan de Academie van Mechelen, eene eervolle melding behaald. Hij was de tweede in dien internationalen wedstrijd. De uitgeloofde prijs werd toegekend aan den heer Lauz, van Bienne.

- Men weet dat het Hollandsch Staatsbestuur eenen wedstrijd had uitgeschreven betrekkelijk een plan voor een nieuw Universiteitsgebouw te Leiden. De jury heeft dezer dagen uitspraak gedaan, en daar geen der ingezonden bouwkundige ontwerpen aan het doel beantwoordt, zijn de prijzen niet toegekend geworden. Niettemin zal voor elk der vijf beste plans een honorarium worden verleend van een vijfde gedeelte der totale prijzenwaarde. Die vijf werken droegen

voor kenspreuk: *Academia; Quis; Eigen kunst is eigen Leven; Vaderlandsche Bouwkunst*: *Art et Science.*

Vlaamsche belangen.

- Zal het Wetsontwerp-De Laet betrekkelijk het gebruik onzer taal in bestuurzaken, nu toch, in ons Parlement op het tapijt komen? De Antwerpsche volksvertegenwoordiger De Decker, verslaggever der Middensectie, heeft althans aan het bestuur van den *Nederduitschen Bond* geschreven, dat aan deze zaak krachtdadig de hand wordt gehouden en alle pogingen zullen worden in 't werk gesteld om de bespreking over het Wetsontwerp nog in den huidigen zittijd te doen plaats grijpen. Des te beter!

Volgens art. 1 van bedoeld Wetsontwerp, zou in de Vlaamsche gewesten van Belgie voortaan de *Nederlandsche* taal worden gebruikt: *A.* door de *Gemeenten* voor akten van den burgerlijken stand, gemeentereglementen, raadsverslagen, bestuurlijke briefwisseling en alle akten van algemeen belang voor de inwoners; - *B.* door de *Provinciën*, voor provinciale reglementen, verslagen van den Raad en de Bestendige Deputatie, briefwisseling met de Vlaamsche gemeenten en andere besturen, openbare akten, enz.; - *C.* door de *Middenbesturen*, voor de berichten, aanwijzingen en inlichtingen, die zij aan het publiek zullen geven, de briefwisseling der beambten met bijzonderen of met gemeente-, provincie- of andere besturen, die in hunne officiëele betrekkingen van het Nederlandsch zullen gebruik maken.

Het is te hopen dat alle Vlamingen, zonder onderscheid van politieke gezindheid, allen wien de herstelling hunner miskende taalrechten aan het hart ligt, het hunne zullen bijdragen tot het bekomen dezer zoo billijke wet. Het geldt hier, zooals het weekblad *de Zweep* onlangs zeer juist aanmerkte, geene kwestie van personen, maar wel van *grondbeginsel*, ten einde eene onrechtvaardigheid te doen ophouden, die door géen volk ter wereld zou worden geduld... Al de Vlamingen moeten het op *dit* punt éens zijn, en niemand mag aan zijnen plicht falen, wanneer er zich eene zoo gewichtige kwestie voordoet. Het geldt het bestaan onzer nationale taal, den zedelijken en stoffelijken vooruitgang van ons Vlaamsche volk.

- Op de laatst gehouden algemeene vergadering van het *Willemsfonds* heeft men zich ernstig bezig gehouden met de in 1873 gestemde wet-Coremans, betrekkelijk het gebruik onzer taal voor 't Gerecht. Deze zoo rechtvaardige Taalwet schijnt bij sommige rechtbanken van het Vlaamsche land op geen billijke wijze te worden toegepast. Vandaar dat op voorstel van den heer De Smet een aantal maatregelen werden gestemd, opdat door de tusschenkomst van het Willemsfonds in dien toestand zooveel mogelijk verbetering worde gebracht. Onmiddellijk zou een onderzoek ingesteld worden aangaande de wijze waarop die taalwet wordt uitgevoerd; ook zou men zich wenden tot de Conferenciën der Vlaamsche Balie en elders tot de Vlaamsche vereenigingen, of den invloed van vertrouwde mannen inroepen. Het Algemeen Bestuur zal zich gelasten met het opstellen van volledige instructies, ten dienste van hen die als verdedigers der Taalwet optreden; het verslag daarvan zal door de pers bekend gemaakt worden en de aandacht van het Ministerie op de misbruiken en overtredingen worden ingeroepen, welke ook bij Provincie- en Gemeenteraden zullen worden aangeklaagd. Het Willemsfonds zal het een of ander lid der Wetgevende Kamers verzoeken daaromtrent eene interpellatie te doen. Hoogst wenschelijk is het ook dat de aangekondige uitgave van aanteekeningen op de Taalwet niet langer worde uitgesteld.

- De verschillige Vlaamsche Genootschappen der Hoofdstad zijn in onderhandeling om voor gezamentlijk gebruik een groot en schoon lokaal te huren. Een groot koffiehuis, ruime zalen, leescabinetten, alles zou er te vinden zijn, zoodat de Vlamingen er om te zeggen slechts éen grooten broederbond zouden vormen.

Necrologie.

G.E.C. CROISET, letterkundige, overleden bij Amersfoort (Noordnederland). Hij schreef meestal onder het pseudoniem Willem Van Rehburg. Van zijne hand verschenen o.a. '*De Graaf en zijn Raad*' historische roman, en een aantal kleinere verhalen, waarvan enkele een zeer verdienden bijval vonden. Ook in jaarboeken en tijdschriften, zooals *Aurora*,

de *Kunstkroniek* en het *Letterlievend Maandschrift* leverde hij voortreffelijke bijdragen.

- F. CARREIN, letterkundige, overleden te Oostende, in den ouderdom van 62 jaren. - Voor het tooneel schreef de heer Carrein een viertal stukken, waarvan een paar met bijval werden vertoond: '*Pieter Langhals*', historisch drama, '*Arm en Rijk*' en '*Andreas de Beeldhouwer*', dramas, '*Lisa de Kantwerkster*', blijspel. Hij was een overtuigd voorstander der Vlaamsche taalbelangen.

- H. COENEN, Nederlandsch toonkundige en muziekleeraar, overleden in den ouderdom van nauwelijks 38 jaren. 'Coenen, zoo getuigt een zijner kunstbroeders in het tijdschrift *Cecilia*, Coenen bezat alle eigenschappen van een goed pianist: onberispelijke techniek, krachtigen toon en, *last not least*, goede opvatting van de klassieke werken die hij vertolkte.'

- LUCIEN JOTTRAND, Oud-Lid van het Nationaal Congres, op 70jarigen leeftijd te Brussel overleden. Ofschoon Waal van geboorte was de heer Jottrand vrij goed onze moedertaal machtig, waarin hij zeer veel belang stelde. Met woord en pen heeft hij in meer dan eene omstandigheid de Vlaamsche taalrechten verdedigd. Hij was een ijverig bezoeker onzer Nederlandsche Congressen en wijdde zijne ledige uren aan het beoefenen onzer letterkunde. Zoo verscheen van hem o.a. *Nederlandsche gewrochten van een Nederlandsche Waal*, een boek dat algemeen gunstig werd onthaald. Dus, zooals de dichter De Geyter, op het graf van 'vader Jottrand' zegde:

> 'Had hij niet het duurbare Vlaandren tot moeder,
> De Vlaming had hèm tot een duurbaren broeder.'

- THEOPHIEL VERSCHUEREN, letterkundige, overleden te Brussel (11 Januari jl.) in den ouderdom van nauwelijks 26 jaren. Volgens het bericht van een onzer Brusselsche correspondenten, heeft de Vlaamsche Taal- en Kunstbeweging in den heer Verschueren een niet onaanzienlijk verlies ondergaan. Als volksredenaar, als lid der maatschappij *de Veldbloem*, waarvan hij een tijdlang secretaris is geweest, en vooral als secretaris van het 'Nationaal Tooneel' heeft hij gewichtige diensten bewezen.

Alles om moeder
Dramatische schets in één bedrijf, door Jan C. de Vos.[1]

Personen:

MOEDER. - WOUTER, oudste zoon, korporaal. - WILLEM, tweede zoon, sergeant. - KOOSJE, dochter. - BLOK, geldschieter.

Handeling te Harderwijk (Holland). 1873.
Eene binnenkamer - eenvoudig gemeubileerd - in 't midden een tafel met stoelen - op den achtergrond een deur, die tot een winkeltje toegang geeft - naast de deur een raam - zijdeur links - kastje rechts - kleine huishoudelijke meubelen. - Aan den wand een portret van vader.

Eerste Tooneel

Bij het opgaan der gordijn zitten MOEDER, WILLEM en KOOSJE aan de tafel. Moeder schenkt thee, Koosje naait, Willem leest.

MOEDER

(Willem een kopje thee gevend.)

Asjeblieft Willem... Waar blijft Wouter toch? Is hij ergens heen dat ge weet?

WILLEM.
Ik?... Neen.

MOEDER.
Koosje, geef m'n maasbal eens aan.

WILLEM.
Mijnheer ‘de korporaal’ zal zeker een wandeling maken, met een van mijnheer's vrienden... Hm! mooie vrienden!

KOOSJE

(zoekende in haar kastje.)

Ik zie 'em niet, Moeder.

MOEDER.
Op het onderste plankje kind, Links. In 't lappenmandje...

(tot Willem)

(1) Hoewel dit schetsje in Harderwijk speelt heb ik gemeend, met het oog op eene mogelijke opvoering, in het voorstel der Redactie te moeten bewilligen om het bij ons gebruikkelijk *jij, jou* en *jelui* te vervangen door het den Vlamingen meer eigen: *gij, ge, u,* enz. Om dezelfde reden spreken mijne Hollanders al eens van francs in stêe van guldens.
Nota van den schrijver.

. Wat zegt ge, Willem?...

WILLEM.

Ach, ik zeg dat Wout wel weer met den een of ander aan den loop zal wezen.

MOEDER.

Daar heeft hij gelijk in. Met z'n tweeën heeft men meer te praten dan alleen

(tot Koosje)

. Hebt ge'm Koosje?

KOOSJE.

Neen, moeder. In 't lappenmandje ligt hij niet.

MOEDER.

Dan zal hij er uitgerold zijn.

WILLEM.

Ja, maar ik geloof dat Wouter beter alleen zou zijn, dan met zulke vrienden.

KOOSJE

(met den maasbal).

O, daar is hij... Asjeblieft.

MOEDER.
Dank u

(tot Willem.)

Deugen die vrienden dan niet?

WILLEM.
Och, dat wil ik niet zeggen. Maar ik vind, dat Wouter, nu hij een geheele maand verlof heeft, hard moest werken. Hij zou dan ook spoedig sergeant kunnen zijn.

KOOSJE.
Hij werkt hard genoeg, hoor! Den ganschen morgen en middag heeft hij met z'n neus in een boek gezeten.

MOEDER.
Ja, dat is waar. En dàn: de jongen moet z'n oude vrienden toch eens opzoeken.

WILLEM.
Als hij er wat minder vrienden op nahield, had hij het verder gebracht.

MOEDER.
Ik vind het niet mooi van u, Willem, er trots op te zijn, dat ge, jonger dan Wouter in leeftijd en korter in dienst, reeds sergeant zijt. Wouter is alleen wat ongelukkig geweest. Een examen is eene loterij.

KOOSJE

(tot Willem.)

Weet gij weleens waarom Wouter nog geen sergeant is?

WILLEM,
O, dat zult gij me zeker vertellen?

KOOSJE.
Waarom dan?

WILLEM.
Wèl, omdat hij er niet genoeg voor wist; z'n tijd verbeuzeld had, èn...

KOOSJE.
Mis, Willem. Het heeft een heel andere reden.

MOEDER.
Nu maar Koosje, zèg het dan!

KOOSJE.
Wouter mogt geen examen doen, omdat hij te veel arrest gehad heeft.

WILLEM.

Haha! ha!! Dat is nog slimmer. Ge zijt een slecht advocaat voor Wouter, zusje-lief!

Tweede Tooneel.

De vorigen, Wouter.

Wouter.

Zóó! heb ik advocaten noodig, als ik niet thuis ben?... Dag, moeder

(geeft haar een kus. Wouter schopt tegen Willem's voet.)

Pardon, sergeant... Kom Koosje, zet uw pleidooi voort!

Koosje

(verlegen.)

't Was geen pleidooi... Maar ik beweerde dat ge nog geen...

Wouter.

Nu... nog geen?... Zijt ge verlegen? Ik niet. Ik kan wel raden waarover gij het hebt gehad. Natuurlijk was het hierover: waarom *ik* geen sergeant ben, terwijl ik ouder

en langer onder dienst ben dan Willem. Pardon, sergeant. ik meende: dan de onder-luitenant!

WILLEM.
Wat zijt ge geestig.

MOEDER.
Kom Wout, moet ge weer beginnen met plagen? Laat Willem met rust. Is het schande dat hij sergeant is?

WOUTER.
O neen! Een groote eer voor hem en voor u. 't Is ook zóó'n beste jongen, niet, Wim?

(klopt hem op den schouder.)

Hij is zoo zoet voor den luitenant en den kapitein?

WILLEM

(driftig).

Ja, natuurlijk, zóó maakt *gij* u van de zaak af, en laat het voorkomen, alsof *ik* mijn superieuren stroop om den mond smeer!

KOOSJE.
Ja, daar heeft hij gelijk in, Wouter.

MOEDER.
Wat, zaterdag nog toe, gij harrewart altijd! Vertel dan, Wout, wat de oorzaak is, dat ge niet geslaagd zijt in het examen.

WOUTER

(somber).

Ik heb geen examen gedaan. Ik mocht niet, omdat ik te veel straf had. Straf, die ik niet verdiende.

MOEDER.
Niet verdiende?...

WILLEM.
Dat is gemakkelijk gezegd.

WOUTER.
Juist, 't is gemakkelijk gezegd: ik heb straf ondergaan, die ik niet verdiende; maar 't is niet gemakkelijk gedaan, om in de kast te moeten, als ge niet schuldig zijt.

(Korte stilte.)

Ik zal u vertellen, moeder, wat er van de zaak is.

't Was avond en half tien. Ik haastte me naar de kazerne. Het was koud en guur buiten. Dicht bij de kazerne gekomen, hoorde ik in de verte hevig en angstig gillen. 't Was een vrouwenstem. Ik ging de zijstraat in, van waar het gekerm tot me doordrong. Naderende hoorde ik lachen ook! Dàt waren mannenstemmen. Mijn bloed kookte; ik trilde van woede. Ik moet langs de straat gevlogen hebben. Op korten afstand stond ik stil, en zag hoe drie officieren bezig waren een meisje op gruwelijke wijs te sarren en te mishandelen. Zij verzette zich en riep tot eenige omstanders - 't was een stille buurt - haar bij te staan. Maar deze lieten zich weerhouden door de bedreigingen van een beschonken luitenant. - Dààr rukt het meisje zich plotseling los en ijlt voort in de richting, waar ik stond. Ze zag mij niet. Hare belagers volgden haar vloekend en tierend. Één oogenblik en zij was weder buit gemaakt!

Maar ik vatte haar. Hijgend en kermend zeeg ze in m'n armen. Het duurde eene seconde. ‘Laat los, gij...’ beveelt de dronken luitenant mij, met eenige vloeken. Ik liet haarlos; maar stelde me voor haar en riep: ‘Wat begeert u van me?’ Het meisje sidderde. ‘Dat ge die meid aan òns laat en u niet met onze zaken bemoeit,’ brult er één. ‘Met uwe zaken bemoei ik me niet; maar wel met die van een weerloos meisje,’ antwoordde ik. De beschonken luitenant wilde me te lijf. Ik pakte hem in de borst en smeet hem een paar huizen verder tegen de steenen. Een tweede naderde en herkende me. 't Was de eerste luitenant van mijn regiment. Hij gebood me nadrukkelijk heen te gaan. Ik weigerde. ‘Het zal u berouwen,’ dreigde hij. Het meisje trok aan mijn jas, als wilde ze zeggen: ‘Laat me maar aan me zelve over,’ maar ik hield stand... en, moeder, ik verzeker u, ik had me op dat oogenblik doodgevochten voor haar. De eerste luitenant overreedde den ander heen te gaan. Zij namen den dronkenlap, die intusschen opgestaan was, en op een afstand stond te vloeken, tusschen hun beiden en waren spoedig verdwenen. Het meisje heb ik naar hare woning gebracht.

(Korte stilte.)

Den volgenden morgen kreeg ik veertien dagen provoost onder voorwendsel, dat ik te laat thuis was gekomen, en sedert werd ik zoo genegerd... tot ik te veel straf had om examen te doen!

WILLEM.
Natuurlijk... Verzet tegen uw superieuren. Ge zijt er nog goed afgekomen en 't is volstrekt niet onrechtvaardig.

MOEDER.
Niet onrechtvaardig?... Dat meent ge niet, Willem.

KOOSJE.
Ook wat mooi's!

WOUTER.
Niet onrechtvaardig? Wèl onrechtvaardig, zeg ik.

WILLEM.
Volgens de militaire wetten is het niet onrechtvaardig. Gij hadt moeten gehoorzamen.

WOUTER.
Zóó! Zoudt gij dat denken? Zoudt gij denken dat ik als militair mijn beter gevoel moet onderdrukken? Dat ik dat arme kind had moeten laten mishandelen en alleen om mij zelf denken? Nu, *ik* denk er zoo niet over. En bovendien: gehoorzaamheid ben ik mijn superieuren verschuldigd in militaire zaken en in diensttijd; maar in zaken van het gevoel, wanneer het edelst wat in de mannenborst schuilt,

wordt wakker geschud door de kreten van eene weerlooze, zwakke vrouw, dan gehoorzaam ik alleen dat gevoel en ik ben overtuigd wèl te handelen! - Liever gevangenschap en een gerust geweten, dan een officiersjas aan 't lijf te hebben en geen fierkloppend hart er onder! Laat gij uwe zuster mishandelen door zulke beschonken lieden?.. Bah!! ik had dien avond verlof, de luitenant had dus niets met me te maken, te meer daar hij in politiek was evenals de anderen!

KOOSJE.

Maar, Wouter, hebt ge dat dan niet gezegd toen zij u aanklaagden?

WOUTER.

Ach! zusjelief, ge weet niet hoe het bij ons toegaat, maar wanneer men een zoogenaamd goed soldaat wil zijn, dient men dikwerf een slecht mensch te wezen... of een flauwhartige kerel!

WILLEM

(opvliegend)

Dat laat ik me niet zeggen. Trek dat woord in of...

WOUTER.

Of gij trekt het zwaard en velt mij neder! haha!

WILLEM.

Lafaard!!

MOEDER.

Schaamt u... schaamt u. In mijn huis, in tegenwoordigheid uwer moeder en zuster u zóo te gedragen. Zijt gij broers?.. Ge moest u schamen... Ik had gehoopt dat gij zoudt terug gekeerd zijn als vroeger. Toen hadt gij elkander lief en de een voorkwam den ander. Nu zijt ge bijkans een jaar van elkaar geweest, en samen thuis en ge ontziet u niet in mijn huis, waar uw goede vader en ik u altijd geleerd hebben elkander lief te hebben en vrede te houden, u zoo aan te stellen. Foei, jongens, gij doet uwe moeder verdriet...

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, BLOK.

BLOK

(in het voorhuis).

Volk!

MOEDER.

Koosje, ga eens zien.

KOOSJE.

Ja, moeder.

MOEDER.

Kom, geeft elkaar de hand, jongens!

(zij doen het niet.)

KOOSJE

(verlegen).

Moeder...

MOEDER.
Wel?.. Nu, wat is er?

KOOSJE.
Blok... de geldschieter!

MOEDER

(ontstellende).

Blok!.. 't Is waar ook. En ik heb het nog niet. Ik heb nog niets bijna, - Koosje, zeg hem...

BLOK.
Zoo, juffrouw. Hoe gaat het?

MOEDER.
Dank u, mijnheer Blok... Is u ook altijd wel geweest?

BLOK.
Ja... ja... dat schikt wel. Zeker uw zoons, hé?

MOEDER.
Ja, mijnheer... Gaat u zitten. Nog een kopje thee, maar ze is al wat afgetrokken?

BLOK.
Neen, dank u... Ik kwam eens over onze zaakjes praten...

MOEDER.
Ja... ziet u... ik hoopte...

BLOK.
Ja maar, nu zult ge toch wel geld hebben, he?

MOEDER.
Ach, mijnheer Blok, geef nog ééne maand uitstel. Ik verdien zoo weinig. Met den besten wil der wereld heb ik nog geen geld kunnen oversparen...

WILLEM.
Moeder, wilt u niet liever dat wij heengaan?

MOEDER.
Neen, lieve jongen, blijf maar. Ik behoef, Goddank, geene geheimen voor m'n kinderen te hebben... Ga zitten, mijnheer.

BLOK.
Ik vind beter dat we alleen zijn.

MOEDER.

Och, mijnheer Blok, voor m'n zoons heb ik evenmin geheimen als voor m'n dochter. En wat u me mocht te zeggen hebben, zult u, nu mijn zoons er bij zijn even goed durven, als vroeger, toen ik slechts met m'n dochter was,

(verlegen)

Maar zoudt u...

BLOK.

Het spijt me dat ik niet veel goeds kan zeggen. Ik had u, in tegenwoordigheid uwer kinderen, niet willen vernederen.

WOUTER

(forsch)

Zeg eens even, vriend...

MOEDER

(angstig).

Wouter!!... Maar mijnheer Block zoudt u niet nog eene maand uitstel willen geven?-

BLOK.

Hoor eens, ik ben wel goed, maar niet gek. Ik heb u al twee keer uitstel gegeven en dat is wel! Den vorigen keer, nu twee maanden geleden, hebt ge me heilig beloofd te zullen betalen en toen heb ik daar vrede mee genomen, maar nù, neen, nù moet ik geld hebben!

KOOSJE.

Vrede mee genomen... Ja, u hebt er vrede mee genomen, maar niet vóór wij van het beste uit den winkel hadden afgestaan!...

MOEDER.

Ach, Koosje, wees toch voorzichtig.

BLOK.

Wat, nest! Moet gij er ook weer uwe neus in steken? - Maar wat maal ik om u!

(tot Moeder.)

Komaan, tel neer uw geld en anders...

MOEDER.

Mijnheer Blok, wanneer ik u nu fr. 25 geef en u woudt dan acht weken uitstel geven voor de rest? Zoudt u dat niet willen doen?

BLOK.

Nu fr. 25 en over acht weken de rest! Wel zèker!... Ik zou liever zeggen nù niets en over acht weken fr. 25!

MOEDER.

Over zes weken dan de rest, Mijnheer?

WILLEM.

Moeder, verneder u toch niet door dien gemeenen kerel...

BLOK.

Wat zegt gij dààr, recruten-drilbaas? Wat denkt gij met uw mooie jas, die het Rijk betaald heeft, dat uw moeder zich vernedert door mij iets te vragen? Durft gij mij een gemeenen kerel noemen? Wat wilt gij van me, hè? Durft eens!

(staat op.)

WOUTER

(pakt Blok in z'n kraag en zet hem op z'n stoel).

Hola, bom, daar zit ge!

BLOK

(verzet zich).

Kom me niet aan het lijf, of ik zàl...

WOUTER

(kalm).

Gij zult niets, vriend, want ge kunt niets, verstaat ge? En als ge het hart hebt één vinger naar mijn broer uit te steken, dan zal ik u met mijn twee vuisten kennis laten maken.

BLOK

(sarrend).

Gij bevordert op die wijze zeker de zaak van uw moeder, hè?...

WOUTER.

Kerel.

MOEDER.

Wouter, laat mijnheer Blok los. Mijnheer Blok zal Willem niets doen, en gij mijnheer Blok niets...

WOUTER.

Maar moeder...

MOEDER

(met nadruk).

Ik verzoek u, Wouter, mijnheer los te laten. Ik hoop dat ge, gehoorzamem zult. -

(Wouter laat hem los.)

BLOK.

Als ge me weer aan 't lijf komt, dan zult ge zien,

dat ik niet bang voor u ben, witte boon! Witte boon!! -

(Wouter glimlacht.)

MOEDER.
Mijnheer Blok ik vraag u nogmaals dringend: zoudt u niet tot eene schikking willen komen?

BLOK.
Jawèl, wel zeker! De dochter zegt dat ik een dief ben! Mijnheer de sergeant scheldt me uit voor een gemeenen kerel! Mijnheer de korporaal mishandelt me... en met de Moeder zou ik een schikking maken! Wat denkt ge wel? Dat ge een krankzinnige voor hebt? Een schikking maken met iemand, die me gedurig uitstelt en niet betalen *wil!*

MOEDER.
Omdat ik niet *kan*, denkt u dat ik niet *wil!* U moet wel vele slechte menschen ontmoet hebben in uw leven... om zoo te denken!

KOOSJE

(snel).

Of zelf een slecht mensch zijn!

MOEDER.
Foei, Koosje...

BLOK.
Zeg juffrouw, ik wil niet langer beleedigd worden, hier! Betaal me of ik verkoop uw' boel. Kies zelf nu maar!

MOEDER.
Ik smeek u, mijnheer Blok, heb medelijden. Ik ben eene weduwvrouw... nog eene maand uitstel... nog ééne maand!

(Zij schreit.)

BLOK.
Huil nu maar niet! Ik ken die kunstjes en knepen. Neen mensch, daar fopt gij mij niet mee. Ik heb te veel ondervinding van die soort dingen... Merci!

(Hij draait zich om. Moeder herstelt zich. Blok neemt alles in het rond op. Koosje bij moeder.)

Dat kastje zal wel een franc of 10 opbrengen. Zóó, en daar nog een paar printen! Nu niet kwaad! Wel komaan, een geschilderd portret van uwen man? Daar zullen ze geld voor geven, dat beloof ik u, haha!!

MOEDER.
Spaar me ten minste daarin, mijnheer Blok... Maar ik bid u geef me uitstel,

(loopt naar het kastje en krijgt er fr. 25 uit)

. Hier hebt u reeds fr. 25... Dat is alles...

BLOK

(na eenige aarzeling).

Dank u... Neen, maar waarachtig, morgen zal de taxateur het met me eens zijn; dat portret van uwen man is veel waard. Misschien houd ik het wel voor me zelf, tot een gedachtenisje. Apropos wat daar in uwen winkel staat, hebt ge zeker ook niet betaald hé! De lieden, die u dat op crediet gegeven hebben, wist ge zeker

gedurig in 't riet te sturen, als ze om geld kwamen, met wat mooie woorden, huilen... en een lief gezicht, haha!!

WILLEM

(heftig).

Kerel, nog één woord èn...

WOUTER.
Geen enkel woord meer!

(pakt hem beet.)

MOEDER.
Wouter, kind, wat doet ge?

WOUTER.
Ik doe m'n plicht moeder.

(Hij zet na eene kleine worsteling Blok buiten de deur.)

Als ge het hart hebt hier ooit weer een voet in huis te zetten, zal ik uw ribben stuk slaan! - Afgemarcheerd, marsch!

BLOK

(in de deur).

Wacht maar! Uw moeder zal 't ontgelden. Ik zal ulieden wel klein krijgen!

(Korte pauze.)

WOUTER.
Moeder, vergeef 't me, als ik ongehoorzaam was; maar ik kon het niet langer aanhooren, hoe die kerel u beleedigde. Vergeef 't me.

MOEDER.
Ik weet, Wouter, dat ge het goed meent.

(Koosje geeft hem een kus.)

WILLEM.
U zult nu wel geen last meer van dien kerel hebben, moeder.

MOEDER.
't Mocht wat. De zaak is veel erger nu. Gij zijt te driftig en ge hadt het aan mij over moeten laten. Ge wint niet met die ruwheid en ik zit er mede. Ik weet warempel niet, hoe ik me er uit red. Morgen *moet* ik hem de fr. 90 betaald hebben, en hoe zal ik aan die som komen? Ik had gehoopt dat mijnheer Blok nog wel wat geduld zou hebben

en te vreden was met een kleinigheid te gelijk. - Maar nú, als ik niet, hoé dan ook, zorg dat er geld is, o lieve kinderen... dan wacht mij een hard lot!

KOOSJE.

Maar moeder, als u neef Gerrit nog eens vroeg?...

MOEDER.

Neen kind, dat nooit weer! Neef Gerrit heeft mij dieper gewond, dan ooit mijnheer Blok deed. Neen, neen, dàt kan niet!

WILLEM.

Maar, moeder, wat zal u dan doen? Het geld moet er toch zijn?

MOEDER

(droevig).

Ik weet het niet, kinderen, ik weet het niet. O, als die man eens deed, wat hij zeide! En hij zal het doen. Wanneer hij den boel laat verkoopen, waar moet

Koosje en waar moet ik heen? En zoo hij dit niet doet, dàn, wat dàn? Wat zal hij weer zeggen? 't Is verschrikkelijk. Gelukkig dat uw goede vader er niet meer is... Gelukkig, want het zou vreeselijk voor hem geweest zijn. Maar ach, toen *hij* er nog was, hadden we geen last van zulke menschen. En nú, misschien moet ik nog voor schuld in de gevangenis...

(Zij snikt.)

KOOSJE.
Moedertje, toe, niet zoo schreien.

WILLEM

(bemoedigend).

Kom, moeder, 't zal nog wel schikken!

MOEDER.
Ja, gij hebt gemakkelijk spreken. Ge zijt jong en tilt alles licht. Ik durf er niet aan denken, wat mij misschien wacht. Wellicht had Blok nog wel uitstel gegeven, als we het maar kalm en bedaard aangelegd hadden.

WOUTER

(die heeft staan peinzen).

Ja, ik ben de schuld van uw ellende, moeder. Ik, de oudste, had na vaders' dood voor u en Koosje moeten zorgen en ik heb nooit een cent in huis gebracht. En in plaats daarvan, maak ik, onbezonnen driftkop u het leven nog moeielijk. Ik ben een ellendeling en kan best gemist worden.

KOOSJE

(hem tegenhoudende).

Wouter... ik bid u Wouter!

MOEDER.
Mijn God, Wouter, ge zult me toch niet ongelukkig maken... Ik bid u, blijft!

WOUTER

(kalmer).

Ik moet weg!... Waar denkt u aan: ik kom terug... van avond... over een paar uur! Dag moeder.

(Af.)

Vierde Tooneel.

De vorigen.

Moeder.
Precies zijn vader... Een goed hart, maar hij is te driftig.

Willem.
Die onbezonnen driftkop is geen tranen waard. Kom moeder, veeg die weg.

Moeder.
Neen, Willem, dat moet ge niet zeggen. Laat toch dat vitten op elkaar, kind. Er is zooveel verdriet, zooveel ellende in de wereld, dat het leven niet te dragen zou zijn, wanneer liefde ons niet steunde. En wat Wouter aangaat, een fijn gevoel wordt licht gekwetst, spoedig aangedaan. De uitwerking is hartstochtelijk. De onnadenkende ziet er drift in; maar eene moeder weet beter! Denk daar eens over na,

Willem, en heb uwen broer lief. Kom, Koosje, ruim den winkel wat op; straks moeten we sluiten.

(Koosje naar het voorkuis; Moeder door de zijdeur af.)

Vijfde Tooneel.

WILLEM.

Omdat ik niet driftig ben, en bedaard schijn, wordt mij koelheid verweten; of althans ik word er van verdacht. *Ik* zou niet gevoelen hoe benard moeder's toestand is? Niet beseffen hoe zwaar op Wouter en mij de plicht rust, haar te steunen, haar te helpen! O, ik zou haar, die lieve, goede, zachte trouwe moeder, niet liefhebben, niet alles, àlles voor haar willen doen?... O, moeder, u kent me niet! U, kent me niet!... Nu dan, ik zal het u toonen: dat *ik* meer dan Wouter u liefheb! Maar ik zal mijne liefde in daden, niet in woorden of vertooning openbaren!

(Hij peinst.)

Zesde Tooneel.

KOOSJE EN WILLEM.

KOOSJE.

Willem... zeg Willem, zoudt gij me niet een groot, een erg groot plezier willen doen?

WILLEM.

Wat is het, Koosje? scheelt er iets aan?

KOOSJE

(snikkend).

Ach ik kan het niet uithouden... ik ben zoo bedroefd, dat moeder zooveel te lijden heeft van dien gemeenen man! En dan, hij verteltzooveel kwaad van moeder en van mij. Laatst was er eene juffrouw, die ons een en ander vertelde. En wat zal hij dan nu wel niet zeggen, nu gij hem zoo flink de deur uit hebt gezet? En wij verliezen er maar klanten mee! Want door zijn toedoen zijn er al drie, die niet meer bij ons koopen. Ziet ge, Willem, nu wil ik u vragen, of gij niet soms van uwe vrienden wat geld zoudt kunnen leenen, om met mij moeder te helpen? Want die vent moet betaald worden! Zoudt gij dat niet kunnen doen?

WILLEM.

Koosje, ge spreekt uit mijn hart. Ik heb er juist over nagedacht. Moeder moet dien kerel betalen. En ik zal haar helpen. Van avond en anders morgen zeker, bezorg ik haar het volle bedrag.

KOOSJE.

Wat zegt ge, Willem? Gij?... Zult gij moeder van avond en anders morgenochtend al het geld geven? Heusch?...

O, ge zijt een engel! Ge zijt m'n liefste broer als altijd...

(Zij kust hem)

. Wat zal Moeder gelukkig zijn... Wat zal ze lachen en blij zijn!

(Ze schreit.)

Ach, die... lieve moeder!

WILLEM.
Kom, kom, nu niet huilen... Gij vrouwen schreit om alles! Ge moest nu veel liever lachen.

KOOSJE.
Ja... ja... maar, Willem, hoe zult ge dat doen?...

WILLEM.
Ik zal het u zeggen. Hier in 't land is de bevordering slecht. Het gaat zoo eeuwig langzaam. Dat komt, omdat er altijd vrede is. In Indië gaat het veel gauwer. Dáár verdient ge primo veel meer - hier is een officier een vergulden pop met een holle maag - en secundo klimt ge veel spoediger op. In den tijd van 6, 7... jaar kan men daar kapitein zijn; misschien wel, als het heel vlug gaat, majoor! Komt ge dan terug, dan hebt ge een flink pensioen... Hier in Holland neemt ge er nog een kleine betrekking bij, b.v. ge wordt burgemeester van de eene of andere groote stad en hebt een heerlijk leventje...

KOOSJE.
Maar, Willem, gij zult toch niet... naar Indië gaan?

WILLEM.
Waarom niet?... Ik teeken voor Atchin, dan krijg ik als sergeant fr. 600 handgeld. Moeder geef ik er fr. 400 van om haar schuld er mee te betalen en tevens het zaakje uit te breiden!

KOOSJE.
Maar, Willem... naar Atchin, in den oorlog... om wellicht nimmer, nimmer weer te keeren?

WILLEM.
Kom, kom, ge stelt het u te zwart voor. Er keeren er meer dan er blijven.

KOOSJE.
Kost het u dus niets geen strijd, moeder, mij... te verlaten?

WILLEM.
Twijfelt ge nog daaraan? ik verzeker u dan dat het me veel, heel veel kosten zal, me los te scheuren van zooveel dierbaars. Maar daaraan wil ik nu niet denken. Ik denk hierbij aan vader's sterfbed. Nog zie ik hem daar liggen, doodsbleek, uitgeteerd..., hunkerend naar verlossing uit zijn bitter lijden en hunkerend ook te blijven bij moeder, bij de kinderen! We stonden om zijn bed geschaard. Ieder oogenblik kon hij sterven.

Daar opent hij den mond... richt zich op... De inspanning, die 't hem kost geeft zijn gelaat een

zweem van vroeger gezondheid terug... Zijne oogen glinsteren nog even, zacht maar vast zegt hij: ‘Vrouw, we hebben elkaar liefgehad!... Liefgehad, dat zegt alles. Kinderen, doet het goede, omdat het goed is en 't zal u wèl gaan.’ Hij zweeg een oogenblik, zonk half in de kussens terug, maar had nog niet uitgesproken. ‘Jongens, denkt om uwe moeder; denkt het eerst en laatst aan haar; zorgt voor haar.’ Hij was niet meer. Mij heeft hij aangestaard bij het stamelen dier woorden, en zoudt ge nu denken, Koosje, dat ik dien blik niet verstaan had? Ik heb het toen in stilte beloofd. ‘Vader uw wil geschiede!’ en nu... wat beteekenen gevaren, wat beteekent àlles daartegenover? Niets! Niets!! Ik teeken van avond voor Atchin; morgen is moeder gelukkig!... 't Is om moeder, àlles om moeder!

KOOSJE

(hem kussend).

Ge zijt een goede jongen, Willem.

WILLEM.

Nu, ik gà... Zeg er moeder niets van, hoor!

KOOSJE

(bij de deur).

Willem, ge zult... ge moogt, ge kunt niet gaan... Denk aan Jannètje de Wal!

WILLEM.

Jannetje de Wal... Jannetje de Wal!...

KOOSJE.

Wat... hebt ge haar niet meer lief?

WILLEM.

Wèl lief!... Ja, ik heb haar wel lief en altijd liefgehad... en zal haar altijd blijven liefhebben ook... Maar *zij* mij niet!

KOOSJE.

Dat denkt ge, maar ge weet het niet... In korten tijd kunt ge hier luitenant zijn, haar vragen en gelukkig maken.

WILLEM.

Neen!... Neen! Zij heeft mij niet lief!... Nù niet! Moeder heeft me lief!

KOOSJE.

En ik zeg: dat zij u wèl lief heeft! Al lang geleden zei ze 't mij. Ik mocht het u niet vertellen. De nood dwingt mij nù! Ge moet blijven; ge zùlt blijven... om hààr... alleen om haar. Ze heeft u zóó lief, zóó onuitsprekelijk lief!

WILLEM.

O, zwijg! hare liefde zou zondig worden, belette ze mij om moeder één enkele liefdedaad te betoonen, tegenover de eindelooze weldaden, die zij ons bewees!

KOOSJE.

Hare liefde belet dat niet. Integendeel hare liefde zal u steunen. Maar er zijn andere wegen, dan die naar Indië

gaan! Ge kunt bij Jannetje blijven en toch moeder bijstaan. Leen geld of neem het op, zonder dat zij er van weet en stel uw huwelijksplannen wat uit...

WILLEM.

Ach, zusje-lief, ge weet niet wat ge zegt! Hoe zou ik aan geld komen?.. O, 't is wel vreeselijk: te kiezen tusschen Jannetje en moeder.

(Hij wil gaan)

.

KOOSJE.

Licht tusschen beiden en geene! Daarom, blijf! Waar gaat ge heen?

WILLEM.

Ik weet het niet... Ik kan het hier niet uithouden. Ik moet alleen zijn, alleen met m'n geweten. Van avond moet ik beslissen, en ik zal het! Nù is het me onmogelijk!

(Af.)

KOOSJE.

Hij zal wel blijven!... Ik heb mijn best gedaan. Moeder en Jannetje zullen beide mij danken. Maar, ja, nu zal ik zorgen, dat moeder geld krijgt, om dien Blok te betalen!...

(Af.)

Zevende Tooneel.

MOEDER (meteenige zilveren en gouden voorwerpen van geringe waarde en een kous over gespaard geld).

(Alles op tafel leggende.)

Ik moet dien man nog van avond, en anders morgen betalen. Ik vrees, dat hij slecht genoeg is mijne kinderen en mij ongelukkig te maken, door den verkoop van mijne éénige bezitting en verdienste. Waar zou ik dan van moeten leven? Ja ik zou kunnen dienen als huishoudster, als meid desnoods. Maar waar moet Koosje dan heen?... Ik zou haar niet bij me kunnen houden, dat lieve kind. En nooit de jongens bij moeder thuis... O, neen! Dan liever dit alles verkocht... waaran toch vele dierbare herinneringen mij binden.

(Korte pauze, de voorwerpen beschouwende.)

Mijn zilveren brillendoos... Drie-en-twintig jaren heeft mijn brave man hem dagelijks gebruikt. Hij had hem van zijn vader en was er zoo opgesteld... Dat is mijn

geldbeursje. Moeder gaf 't me, die beste moeder, toen we trouwden. Het knipje liet ik van zilver maken. Het netje heeft ze zelve geknoopt. Al den tijd van ons huwelijk heb ik het gebruikt. Ik had gedacht het Koosje later te geven, als ze eens zou trouwen... Maar dat zal nu niet!... Een zilveren tornmesje.

Ik kreeg het als klein meisje van grootmoeder, toen ik op naaien ging! 't Is al heel wat jaren geleden. - Een paar belletjes en een bloedkoralen ketting met goud slot... Geschenken van mijn besten man... Ach, wat was die toch altijd goed voor me. Nooit was hem iets te veel kon hij raden er mij plezier mee te doen. Wat was hij altijd lief... en zulk een steun. Hij zou me nu zoo kunnen helpen. Dat hij zóó vroeg reeds moest sterven. Nog geen 45 jaren oud... Dit is m'n kerkboek met gouden slot. Mijn goede Wouter schreef er zelf telkenmale de namen onzer kinderen in. Daar staan ze alle vijf. Twee dood, maar gelukkig drie in leven... Dat blaadje scheur ik er uit! Had ik ooit gedacht, ook dit boek te moeten missen...

Achste Tooneel.

MOEDER EN KOOSJE (de laatste komt zachtjes van ter zijde op, met een spaarpotje, een kerkboek met zilver slot en kleine snuisterijen in haar handen).

MOEDER

(zonder Koosje bemerkt te hebben).

Ja, 't valt me zwaar, wel zwaar... Maar als de kinders er bij gebaat zijn, wat deert aan moeder dan het verlies zelfs van... Ach, Koosje, ge hadt niet moeten komen.

KOODJE

(bedremmeld).

Ik wist niet, dat ik niet mocht!... Ik dacht... Ik wou... ach, ziet-u...

MOEDER.
Wat verbergt ge daar, kind, en waarom zijt ge zoo verlegen?...

KOOSJE.
Ach, moedertje, ik wilde u vragen, dit te mogen verkoopen en dan... wil ik m'n spaarpot aan u geven...

MOEDER.
Gij zijt een heel lief kind en hebt een goed hart. Maar moeder zal Blok wel alleen kunnen betalen.

KOOSJE.
Ach... sta me toe, dat ik ook iets bijdraag. U doet er me zooveel plezier mee.

MOEDER.
Kind, moeder offert zich graag op voor haar kinderen, maar...

KOOSJE.

Maar moeder, als wij van u houden mogen we het toch wel toonen? En dat wou ik doen, ziet u? Daarom geef ik u dit...

MOEDER.

Gij zijt een lief kind.

KOOSJE.
Kom, moeder, neem 't dan maar... Hoeveel hebt u al?...

MOEDER

(de kous omkeerende).

Dat is het bankje van f. 25... en 2 kwartjes... 5 dubbeltjes... nog een kwartje, een dubbeltje, 4 stuivertjes... 6 gulden... 3 rijksdaalders... en vier centen, dat is... laat eens zien, dat is precies f. 40, vijf en een halve cent. Maar ziet ge, dat is alles wat ik heb, en ik moet toch huishoudgeld hebben, en dan voor den winkel... Dus ik kan rekenen dat ik f. 25 missen kan... dat is weinig... 't Valt me tegen.

KOOSJE.
En hier hebt u f. 6 en dan nog 77 centen. Dus bij elkaar f. 21.82 1/2.

MOEDER.
Ach, lief kind...

KOOSJE.
Kom, moe, neem 't nu. U hebt het beloofd.

MOEDER.
Dank u wel, hoor! Kijk, Koosje, als ik dit nu verkocht?...

KOOSJE.
Neen, moeder, dan is het veel beter, dat u mijn bijbel verkoopt... Gut, daar hoor ik de jongens thuiskomen.

Moeder.
Dat treft ongelukkig!...

Negende Tooneel.

DE VORIGE. WILLEM (bleek en haastig; hij loopt op en neer en ziet niets.)

KOOSJE

(zacht.)

Stopt alles gauw in de lade, moeder!

MOEDER.
Ja, daar zegt ge wat... Zóó, Willem! Zegt ge ons geen goeden dag?

WILLEM.

Dag moeder, dag Koosje. Moeder ik moet u iets vragen, maar u moet eerlijk antwoorden! Wilt u dat? Belooft u dat? Geef me er uw hand op! Er hangt veel, veel van af...

MOEDER.

Wat scheelt er aan, beste jongen? Ge doet zoo vreemd. Is er iets gebeurd? Ge zijt toch niet bij Blok geweest?...

WILLEM.

Neen, moeder. Ik ben heel wel. Maar beloof me dat u oprecht zal antwoorden.

MOEDER.

Nu dat zal ik. Ik deed het altijd, Willem!

WILLEM.

Hebt u al geld genoeg om dien Blok morgen te betalen?

MOEDER.

Willem, laat mij daarvoor zorgen... Ik zal zien... Ik hoop het...

Willem.

Moeder, lieve moeder, ik bid u geef me een rond antwoord. Nooit zou ik u zulk een onkiesche vraag durven doen; maar nù mòet ik. Vaders laatste woorden waren een verzoek aan Wout en mij: om uwe zorgen te verlichten, voor u te waken. Nog nooit hebben we iets gedaan, als een flauwe poging: te vergelden wat u aan ons opgeöfferd hebt. Vandaag hebben we door driftig handelen - geloof het, lieve moeder, een gevolg van liefde voor u - in plaats van uwe belangen te behartigen, die verwaarloosd. Wij, die u moesten bijstaan, hebben uwe positie verergerd. Wat is natuurlijker dan dat wij u er trachten uit te helpen? U wilt misschien weer leenen?... Maar dan? dat blijft immers het hetzelfde? En dan moet ik het onteerend bewustzijn in mij omdragen, de gelegenheid verzuimd te hebben, u te toonen, lieve moeder, u te toonen met de daad, dat ik voor ù, alles, àlles over heb! Ah! ik ben een lafhartige gescholden, nog heden! Maar ik zal mij een anderen naam waardig maken: dien van een goed zoon!

Moeder.

Maar Willem, jongenlief, bedaar...

Willem.

Laat me uitspreken, lieve moeder. Morgen ochtend wil ik... geloof me, ik heb er rijp en lang over nagedacht - maar ik ben vast besloten - er is wel iets tegen in te brengen - het zal u wellicht moeilijk vallen - maar och, alles komt te recht... Morgen ochtend wilde ik teekenen voor Atchin!

Koosje.

En Jannetje?..

Moeder.

Kind, jongen... Willem... wat begint ge? Mij alleen achterlaten?

Willem.

Niet alleen, moeder: Koosje en Wouter blijven bij u!

Moeder.

Maar ge kunt over korten tijd officier zijn?

Willem.

Over korten tijd officier zijn? Ach, dat hangt immers af van een examen, en nog wel een zwaar examen ook. Bovendien duurt dat nog een jaar. Neen! Wanneer ik teeken krijg ik als sergeant een handgeld van f 300. Daarmede zijt u gedekt en hebt gelegenheid het zaakje uit te breiden... In Indië verdien ik veel geld... Kan spoedig opklimmen...

KOOSJE.
En Jannetje vergeten... en Jannetje van verdriet laten sterven, en ginder trouwen met een rijke prinses!...

WILLEM.
Foei, Koosje, ge zijt hard en wreed! Neen, ik zal terugkeeren over korten tijd en Jannetje halen!

MOEDER

(aangedaan).

Neen, hij zal nooit terugkeeren! In den oorlog zal hij omkomen, op zee verongelukken! En dan ver van mij, in een vreemd land, ver van uwe moeder... O kunt ge dat, Willem?

WILLEM.
O moeder, hoe verkeerd begrijpt u me, hoe miskent u me. Maar begrijpt u dan niet, dat het mij een hevigen strijd heeft gekost, aleer ik besluiten kon. Gevoelt u niet, dat *ik* allereerst beseft heb, wat het zegt een lieve moeder te verlaten, misschien voor altijd? Maar het *moet*!... Of is het beter dat morgen Koosje loopt bedelen en u voor schulden gevangen gezet wordt?... Vergeef me, moeder, het is wat sterk, wat kras! Maar ziet u, wanneer ik dit niet doe, wat wordt er dan van u! Aan mijne afwezigheid zult u gewennen. Ik ben ook nog niet weg. Denk er aan, lieve moeder, dat liefde voor u, mij drong tot dit besluit; dat ik dàaraan mijn hartewensch om Jannetje spoedig te vragen, heb opgeofferd! Begrijp dat het mij verlichten moet te weten, dat vader, kon hij spreken, mij zegenen zou, wijl ik zijn laatsten wensch gehoor geef. En nogmaals zeg ik het u, moeder, denk aan dien laaghartigen kerel, die u anders geheel in z'n macht heeft!

MOEDER.
't Is verschrikkelijk... 't Is verschrikkelijk.

Tiende Tooneel.

DE VORIGEN. WOUTER.

WOUTER.
Dag moeder, Koosje... Willem!

MOEDER.
Dag Wout...

WOUTER.
Wat is er, moeder? Scheelt er iets aan?

MOEDER.

Ach, neen!

KOOSJE.

Willem wil, om moeder uit de verlegenheid te redden, teekenen voor Atchin.

WOUTER.

Kom?..

MOEDER.

Ja, Wouter, vindt ge het niet vreesselijk?

WILLEM.

Zeg dat nu niet, wat ik u bidden mag.

MOEDER.
Ja, lieve jongen, ik begrijp dat ge het goed meent, maar het valt me zoo zwaar van u te scheiden. Ge zijt nog zoo jong, en dan zoo ver...

WOUTER
Kom, kom, moedertje, hij zal nog wel tot inkeer komen, voor hij heengaat?

WILLEM.
Neen, nooit! Ik heb overwogen lang en breed. Ik ben te *lafhartig* om terug te treden! Ik ben te *lafhartig* om niet te doen wat ik zeg! Ik ben te *lafhartig* om mijne liefde alleen in woorden en niet in daden te toonen!

WOUTER.
Hm!.. zijt ge nog boos? 't Zal wel, anders weet ik niet waar ge den moed van daan haalt, om de gedachte te vormen, voor Atchin te teekenen. In toorn zegt en besluit men veel wat later vergeten wordt!

WILLEM.
Nooit zal ik vergeten, dat gij een... een... ellen...

KOOSJE

(die Willem de hand op den mond legt).

Willem is een goede jongen, hoor Wouter, die meer moed toont in daden, dan anderen in woorden.

MOEDER.
Ja ge miskent hem, Wout? Het valt me hard van hem te moeten scheiden, maar hij heeft z'n moeder lief... Het is een edele jongen!

WOUTER.
Ja, u hebt gelijk! - Maar geloof me, ik meende ook niet, wat ik zei. Willem, broer, al plaagde ik u wat in den laatsten tijd, daarom heb ik u toch lief... En nu ge mij getoond hebt een hart in 't lijf te hebben acht ik u tevens hoog. Daar hebt ge m'n hand! Van avond, moeder, weigerde ik: ik wilde niet op uw bevel, wèl uit eigen beweging met Willem vrede sluiten. Dààr!

(Zij geven elkaar de hand.)

Maar zèg, Willem, zoudt gij niet liever bij moeder blijven om met Jannetje?... Nu, ge zoudt niet graag... willen! haha!! Kom, ge zijt er voor in de wieg gelegd om thuis te zitten bij een vrouw en een kind, en moedertje in huis te nemen, en...

WILLEM.
Ziet ge nu zelf hoe weinig ge meent wat ge zegt. Straks geeft ge me de hand... zegt dat ik flink handelde en nu... ach, ge meent er niets van! Ge zijt een flauwe vent! Zoudt gij moeder dan uit den brand helpen als ik bleef!... Met al uw praten, deedt ge nooit iets!

WOUTER.

Lees dit;

(Moeder een papier, Willem een kwitantie gevende.)

Hier, moeder, dat is voor u!

MOEDER.
Wouter, jongen, wat is dat? Ik geloof m'n oogen niet? - Toe jongen spreek!...

WOUTER.
Een kwitantie van Blok. Hij heeft het geld ontvangen.

MOEDER.
Het geld ontvangen?... Hoe zoo?... Van wien?

WILLEM.
Van hèm... Van hèm!!

(in zich zelf.)

O, ellendeling, die ik was, hem te miskennen! O, ik sprak, raasde, tierde en wat niet àl... en hij, hij deed alles om moeder! - Ja, Moeder, hij teekende voor Atchin!

KOOSJE

(omhelst Wouter).

Flink... heel goed... dank u!

MOEDER.
Ge zijt een goede kerel... een lieve jongen! Precies uw vader.

WILLEM.
En ik... ik ben... een el...

WOUTER.
Stil!.. Gij zoudt precies als *ik*, alles gedaan hebben voor moeder.

(TABLEAU: Moeder in het midden, Wouter houdt haar linker- en Willem haar rechterhand vast; Koosje vóór moeder, met het hoofd op haar linker schouder.)

DE KINDEREN, ALLEN:
Ja, alles om moeder!...

(Het scherm valt.)

Amsterdam.
JAN C. DE VOS.

Bladvulling.

Anekdoten.

I.

Een jongman zond zijn portret over de post naar zijn meisje en schreef op het adres het gebruikelijke: ‘Een monster zonder waarde.’

II.

Een generaal vroeg eens aan een' soldaat: ‘Wat zoudt gij wel denken als gij uw vaandel in het veld zaagt wapperen?’ - ‘Dat het waait, generaal.’

X.

Poezie.

I.
Het dorp is van bergen omringd...

Heldendaden,
't Leven schenkend, niet den dood,
Niet gepleegd om mee te prijken
In verwaande landkronijken,
Heldendaden die niet schaden,
Die zijn groot!

Het dorp is van bergen omringd als een vest,
Maar de kerktoren tuurt als een zwaan uit haar nest.

Het kruis is van den toren gestort.....
Hoe het er weder opgeplant wordt?

De kerk is arm, de werkman koen:
Zou hij het zonder stelling niet doen?

‘Ik waag er, spreekt hij, mijn leven aan,
Houdt een van u op de schouders mij staan.’

Zij blikken ten toren, en druipen heen.....
De pastoor komt terug, en hij komt niet alleen

‘Ik grijsaard klim zoo hoog niet meer;
Maar Caris zal staan als de rots van den Heer.’

En Caris klimt ten torentop,
En de werkman kloutert zijn schouders op.

En als ze nu staan met het kruis in de lucht,
Slaakt niemand daaronder een woord of een zucht;

En als ze zoo duizelend hoog nu staan,
Kan schril het uur in den toren slaan.....

In kokend lood moet het kruis geplant;
Gietende, beeft des werkmans hand;

En - ho! - wie hem vasthoudt met de armen bloot,
Hèm stort op de armen 't gesmolten lood!

Hij brult van de pijn, in zijn mond komt schuim;
Maar hij werpt hem niet af van die hoogte in het ruim;

Hij brult, want het brandt hem tot op het gebeente; -
Maar pal blijft hij staan als rotsgesteente.

.....

Het dorp is van bergen omringd als een vest,
En de kerktoren tuurt als een zwaan uit haar nest.

J. DE GEYTER.

Antwerpen, 1878.

II.
Een lied, een zoete lied.

Den dichter G. Antheunis.

Uw lied weêrklonk, een zoete lied vol minne.
Het was gelijk een dartle honigbij,
Die zwierf van bloem tot bloem in 't geurig perkje
En kusjes deelde aan allen, stout en vrij;
Wat heb ik toegeluisterd wen het klonk,
Naar 't teedre lied waar gansch uw ziel aan hong!

Uw lied weêrklonk, de nachtegalen zwegen,
Zij waren heel jaloersch van uwen toon;
Gij leerdet aan de tortelduiven minnen,
De herderinne voelde op hare koon,
Den blos der eerbre schaamte, wen 't weêrklonk,
Bij 't hooren hoe en wat uw lied al zong!

Uw lied weêrklonk, er ging geen toon verloren,
Elk luisterde naar dat bekoorlijk lied;
En hoe gij 't mocht herhalen en doen duren,
't Verveelde aan jongen en ouden niet;
Wanneer klinkt weêr eens wat zoo lief weêrklonk,
Dat dartle lied waar gansch uw ziel aan hong?

AD. BEERNAERT.

Alveringhem.

III.
Grootmoeder.

Mij dunkt ik zie heur nog zitten,
De goede, brave vrouw,
In heuren breeden leunstoel
In 't hoeksken van de schouw.

'k Zie nog heure witte kappe,
'k Zie nog heur zwarte kleed,
En die oogen die allengskens
De tijd verdooven deed.

Heur bleeke, paarsche kaken,
Heur beenderige hand,
En dan, heur trouwe krukke,
Die ophing aan den wand...

Hoe dikwijls, als ik kind was
Heeft zij me niet gestreeld!
En, kind weer met der onschuld,
Met mij gestoeid, gespeeld!

Mij op heur knie doen klautren,
En gevraagd ‘hoe Jeeseken doet
Als hij kwaad is’ en ‘hoe een kindje
Om braaf te zijn *lezen* moet!’...

Nu is haar hoeksken ledig,
Haar krukke niet meer daar!
Nu woelt geen kind om heur stoel nog
En speelt en jokt met haar!

Maar telkens dat ik inkoom
En heur ledig pleksken aanschouw,
Mij dunkt ik zie haar zitten...
En ach! ik draag heuren rouw!

K.M. POL. DE MONT, stud.

9 *Januari* 1878.

IV.
Mijn hoogste vreugde.

Mijn hoogste vreugde raap ik niet
Bij vrienden trouw en vroed,
Al is 't gezelschap nog zoo goed,
Al klinkt er menig hartlik lied,
Al smaakt het bierken nog zoo zoet,
Ik schep er toch die vreugde niet,
Die 'k steeds aan mijnen haard geniet.

O nergens, nergens is er meer
Geluk zoo teer, zoo naamloos teer;
O nergens vind ik steun en troost
Als t'huis bij een aanbeden vrouw,
Bij lust en spel van 't dierbaarkroost,
Dat ik vol vadertrots beschouw;
Dààr vloeit de gulle vreugde rond
Bij morgen- en bij avondstond.

Als 't koud is buiten, koud en guur,
Dan is het goed bij 't knappend vuur;
Dan speel ik met de kleinen meê,
Of spreek hun van der armen lot;
Hun lijden doet ons harte wee.
Te midden van ons heilgenot.

En wen ons drietal slaapt en rust,
Van zorg en leed nog onbewust,
Dan vangen wij met moed en vlijt
Onze avondbezigheden aan.
Dan wordt er wel een sprook gedaan,
Uit onzen eersten liefdetijd.

Mijn huis is mij een heilge steê;
Daar vind ik ruste voor den geest
En voor mijn ziele zoeten vreê;
ò Ja, mijn hoogste vreugde is daar,
Waar vrouw en kroost te gaar
Mij minnen, minnen om het meest.

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, Januari 1878.

Theodor Körner's familie.

(*Vervolg.*)

In de brieven welke vader en zoon aan elkander schreven, en hunne innigste gewaarwordingen mededeelden, zullen wij nog beter gelegenheid hebben om beider karakter in het licht te stellen. Doch, alvorens deze open te slaan, wil ik nog een weinig bij Körner's huiselijken kring verwijlen.

De dichter en Lutzower jager Frederik Förster, een bijzondere vriend der familie Körner, verhaalt in de volgende woorden een bezoek in dezen zoo rijk begaafden familiekring.(1)

''s Morgens vroeg, zoo spreekt de bezoeker, ondernam ik te voet mijne wandeling van Freiberg naar Löswitz, waar Dr Christian Körner woonde. Ik was voorzien van eenen aanbevelingsbrief van zijn zoon Theodor. Aan beide zijden van den weg stonden appel- en pereboomen, met hunne heerlijke witte en roode bloemen, welke tusschen de groene wijnbergen een schilderachtig uitzicht vertoonden. Aan den ingang van het dorpken vond ik een lief zomerhuisje vroeg onmiddellijk aan een vriendelijk klein meisje den weg naar Körners buitengoed.

- Gij staat er juist voor, snapte de kleine; zie, dààr aan de poort hangt een hazenpootje; wanneer men daarmee trekt, belt het; en als het belt, komt men u seffens opendoen....

Ik volgde dezen raad, en, na de reden van mijn bezoek te hebben blootgelegd, kwam de knecht terug met de boodschap: “Het zal den heer Appellationsraad zeer aangenaam zijn u te ontvangen.”

Ik werd zeer vriendelijk onthaald. De familie zat om de tuintafel rond eenen lommerigen noteboom verzameld, en bestond uit vader, moeder, dochter en tante.

- Gij brengt ons dus, sprak de eerstgenoemde, de laatste

(1) *Kunst und Leben.* Aus Fr. Försters Nachlass. Berlin, Paetel. 1873.

nieuwstijdingen van onzen Theodor; hij is u alzoo te Freiberg komen bezoeken, want hij studeert sedert eenigen tijd de rechten in Leipzig. - Dit was zóó inderdaad.-

De familie Körner, aan den voet des wijnbergs, langs den éénen kant het dorp Löswitz in vollen bloemensmuk, en langs den anderen de statig voortrollende Elbestroom en de heerlijke akkervelden die het dorp Blaswitz omgaven, dat was voor mij eene meer dichterlijke idylle dan hetgeen ik in Vossens "*Luise*" in den edelen pastor van Grunau met zijne lange tabakspijp gevonden had, en belankrijker dan het tafereel dat Goethe ons in "*Hermann und Dorothea*" bij den waard in den "Gouden Leeuw" schildert. De eerste verschijning dezer lieve menschen, en de weinige woorden die zij nog tot mij gesproken hadden, gaven mij de verzekering dat ik mij in een dichterlijken, hoog begaafden familiekring bevond.

De vader kwam mij voor als een man van edel karakter en met een veelzijdig ontwikkelden geest, welke niettegenstaande den gepoeierden kop en gefrizeerde haarlokken niets van den pedant vertoonde. De moeder, welke haar veertigste jaar was ingetreden, was nog van eene indrukwekkende schoonheid; de ernst van haar gebiedend voorhoofd en het vuur harer bruine oogen werden aangenaam gemilderd door de liefelijkheid van haar mondje en de vriendelijkheid van al hare woorden.

Emma, toen twintig jaren oud, was schoon in den vollen zin des woords. Hare heldere, sprekende oogen, bloeiende gelaatskleur, sierlijke mond, en overvloedige donkerblonde krullende haren gaven aan haar op allerliefst afgeronde schouders rustend hoofdje, eene onwederstaanbare tooverkracht. Tante Doris onderscheidde zich door hare veelvuldige begaafdheden en deed u onmiddellijk de kunstenares erkennen.

Daar de Appellationsraad tot uitvoering van zijn ambt naar Dresden rijden moest, bleef Förster met de dames alleen te huis, - en vermaakte zich, zegt hij, opperbest.

- We zullen maar een glaasje drinken, sprak moeder Körner; de wijn is eigen gewin, maar onze vriend Schiller heeft er zich menigmaal aan deugd gedaan.'

- ‘Schiller! riep Förster vervoerd uit, Schiller heeft dus ook aan deze tafel gezeten, en uit dezen roemer gedronken; dan zijn mijne lippen niet waardig hem aan te raken.’

Terwijl de moeder aan Frederik uitlegde dat de groote Dichtervorst hier vroeger soms geheele maanden te gast was en zij hem verzekerde dat ze nog dagelijks treurde om het vroegjarig verlies van haren hooggeschatten vriend, haalde Emma op haren wenk vier zilveren kelken voor den dag, waarop de letters *S.K.M.D.* stonden.

‘Eens, zegde de moeder, waren wij hier op dezelfde plaats vergaderd. Schiller stelde eenen toast voor op een lang en gelukkig samenzijn; doch in zijne vervoering stiet hij zijn glas aan stukken, en de roode wijn viel op mijn nieuw damasten ammellaken.

Al de glazen verbrijzeld! riep hij uit. Eene uitstorting voor de goden! Geene scheiding! Liever zij ons een algemeene ondergang beschoren. Onze gast hield den uitroep die mij door de spijt over mijn bedorven tafellaken ontsnapte, voor een voorgevoel van toekomende ongelukken, en ik ook voorspelde bij dat gebroken glas kommernissen.

- En met reden, snapte tante Doris, immers als onlangs gehuwde vrouw hadt gij u daar even als alle stervelingen aan te verwachten.

- Eenigen tijd na dit voorval, zoo vertelde de moeder voort, reed ik naar Dresden, en bestelde daar deze vier kelken, waarop ik de naamletters van *Schiller*, *Körner*, *Doris* en *Mina* deed graveeren. Elk dronk sedert uit zijn eigenen roemer.’

Later, op mijn vijftigsten verjaardag, zoo verhaalt Förster verder, schonk Frau Körner mij dezen Schillerkelk, welken ik als een heilig aandenken bewaar.

De bezoeker doorwandelde geheel den heerlijken tuin, waarin alles aan den verheven dichter van *Wilhelm Tell* herinnerde. De oude dienstmaagd verzekerde hem dat zij *Mijnheer Schiller* zeer wèl gekend en zelf eens met hem op de kermis te Blasewitz gedanst had. Förster bezocht daarop het zomerhuisje, des dichters lievelingsplaats, en het wasch-

huis waarin hij het grootste deel van zijnen *Don Carlos* dichtte. Hij herinnerde dit in een geestig *Bittschrift* aan de familie Körner gewijd.

II.

Wij zijn thans reeds den tijd vooruitgeloopen waarop de jeugdige Theodor het vaderlijk huis had verlaten, om zijne studien in den bergbouw te beginnen. Dit had in den zomer van het jaar 1808 plaats gehad. Het leven des dichters te Freiburg, Berlijn, Leipzig en Weenen hoop ik den lezers van '*de Vlaamsche Kunstbode*' in een artikel: '*Uit de dagen van Duitschlands vernedering*' wel eens te doen kennen.

De volgende brieven schijnen mij het middel in de hand te geven om vooral den *vader* naar juiste waarde te leeren schatten.

> DRESDEN, 10 JUNI 1808.
> 'Van heden af, mijn lieve zoon, zijt gij aan u zelven overgelaten. Over deze gewichtige verandering in uw leven heb ik weinig te zeggen. Ik schat de vermaningen niet hoog, omdat ik ze voor onnoodig houd, wanneer men grond tot betrouwen heeft; en omdat ik ze in het tegenwoordig geval volkomen nutteloos vind. Zonder vertrouwen op u zou ik toch altijd ongelukkig wezen, maar ik heb de vaste hoop dat gij zult voortgaan ons vreugde te verschaffen.'

Den 11^{den} Februarij van het volgende jaar schreef hij:

> 'Na uwe akademische studiën zult gij dus een paar jaren in den schoot uwer familie doorbrengen. Ik beken dat het mij zeer aangenaam zal zijn, ten minste eenigen tijd als vriend met mijnen wel onderrichten zoon te leven. Wellicht zou ik u ook als onbevooroordeelde betrachter behulpzaam kunnen zijn, door u op gebreken opmerkzaam te maken, die u zouden kunnen ontsnappen.'

Toen Theodor door zijne dichtproeven de aandacht op zich begon te trekken, spoorde zijn vader hem aan, moedig voort te streven doch terzelfder tijd zijne overige studien niet te verwaarloozen.

> 'Toch, wenschte ik, schreef hij op 21 Februari 1812, dat gij gedurig studeerdet bijzonderlijk hetgeen een dichter moet volmaken, alsdaar zijn: Vreemde Talen, Letterkunde, Geschiedenis. *Zoek altijd bij uwe gedurige vermeerdering van makkers heer uwer voormiddagen te blijven.* Het

> verheugt mij ongemeen dat uw bijval u ingang bij voorname lieden verschaft, en dat gij overal gaarne gezien wordt. Doch pas wel op dat gij u in de overmaat des geluks niet vergeet; reeds meer dan een gezonde kop is op deze wijze verloren gegaan.'

Ziehier nog een merkwaardigen brief, gedagteekend van 8 September 1812.

> '*Zriny* heeft mij volkomen overtuigd dat gij dichter zijt en ik verklaar het bij God, mijn geweten beveelt mij u aan te raden uwe neiging te volgen. Doch naar mate uw bijval grooter wordt, stijgen ook mijne eischen. Gij zijt in de volle kracht uws levens, en bevindt u om te arbeiden in de gunstigste omstandigheid. Het is dus in uwe macht naar het hoogste doel te streven: *Binnen twee jaren moet gij tot de Lievelingsdichters der natie behooren,* de achting der kenners verworven hebben, en op een zeker inkomen kunnen rekenen.....
> Veel hebt gij ontvangen, en veel is er van u te verhopen; dààrom is het u een heilige plicht nooit de verhevenheid uwer kunst uit het oog te verliezen. *Op de vleugelen der Dichtkunst zal de gezonkene Natie zich verheffen.* Leef en streef dus in de aesthetieke wereld, doch nooit met eenige vijandelijkheid of bandeloos moedwillen tegen iets dat voor goede zielen eerwaardig is. *Toon u zelven nooit anders dan zooals gij u niet zoudt schamen voor uwe geliefde te verschijnen.*'

Slechts eenmaal zien wij dat vader Körner genoodzaakt was zijnen zoon te berispen. Deze studeerde alsdan te Leipzig en geraakte aldaar tusschen de vechtpartijen welke onophoudelijk onder de studenten plaats grepen. Daarom werd hij voor acht dagen in de gevangenis gezet en was later verplicht, om eene grootere straf te vermijden, naar Berlijn te vluchten.

Zijn vader bracht hem zijn gedrag in deze roerende woorden voor oogen:

> 'Gij weet dat het mij zwaar valt u geene vergiffenis te schenken, dan zelfs wanneer ik reden heb over u ontevreden te zijn.....
> Gij kunt mij niet verwijten, zoo eindigt hij, dat ik eenen pedant of philister van u maken wil, maar van eenen jongeling van twintig jaar, wien het niet aan veerkracht noch karakter ontbreekt, mag men toch in gewichtige gevallen eenige bezonnenheid vorderen, men mag toch van hem eischen dat hij zich niet gelijk een dronkaard door elken hartstocht late medeslepen. De rust mijns levens steunt op het Geloof aan uwe persoonlijke waarde en op uwe Liefde jegens mij. Doch, dit geloof heb ik tot nog toe niet verloren. Ik weet dat gij onbekwaam zijt om onedel te

> handelen, dat het u pijnigt mij te bedroeven en dat het uw vurige wensch is mij slechts vreugde te verschaffen. Dat kunt gij als gij wilt, in de nieuwe periode uws levens, die gij te Berlijn intreedt, en alsdan zal er van al dit vergangene geene spraak meer tusschen ons zijn.'

O! wie het vaderlievend hart van Theodor kent, dien zal het niet verwonderen dat deze echt vaderlijke vermaningen hun doel troffen.

Nooit was de edele vader sedert nog verplicht het minste woord van afkeuring uit te spreken, en nimmer ontving hij over zijnen zoon anders dan goede tijdiagen.

In geheel Theodor's briefwisseling straalt de waarheid door van den uitroep, die hem en zijne vervoering ontsnapte: *Ik daag de werelt uit iemand te vinden die gelukkiger is dan ik.* De karakters van vader en zoon zijn in deze brieven levendig afgemaald. Beiden leggen elkander hunne verborgenste geheimen bloot.

Theodor houdt vader nauwkeurig op de hoogte van zijn letterkundigen arbeid: hij spreekt hem van den angst waarmeê hij de eerste opvoering van *Die Sühne*, *Zriny*, *Tony*, enz. afwacht; van het geluk dat de voorname personaadjes hem de eer aandoen hem te verzoeken; en tusschen dit alles leest men: *Zie*, *lieve vader*, *ik ben een der meest geschatte dichters Duitschland*, *door de grooten geliefkoosd*, *door de geleerden bewonderd - en ik ben uw zoon.*

En of deze de gedachte vat!

> 'Gij hebt uwe ouders veel vreugde verschaft, lieve zoon, (schrijft hij hem) en wij zien voor u eene nog gelukkigere toekomst te gemoet. Met het hart vol blijde vooruitzichten zullen wij uwen feestdag vieren, en God danken voor al wat Hij ons in u gegeven heeft en nog belooft te geven. De hoop u al ras weder te zien, maakte alleen onze scheiding verdragelijk. In mijnen geest druk ik u aan het hart en schenk u mijnen besten zegen. De oude Blümer is tegenwoordig bij ons. Hij heeft uwe *Súhne* te Weimar zien opvoeren, en was zeer voor u ingenomen. De opvoering moet voortreffelijk geweest zijn.'

Wat de vader nog gelukkiger, nog fierder maakte was het aandeel dat de groote Goethe in Theodor's bijval nam. De grijze dichtervorst die op dit tijstip als een onfeilbaar orakel over de Europeesche letterkunde uitspraak deed, vond in zijn

vertrouwelijke briefwisseling met ‘Seinem theuern Freunde’ geene woorden van aanmoediging en lof genoeg aangaande dezes ‘Lieben Sohn.’

Deze had alsdan, gelijk een biograaf aanmerkt, op eenen ouderdom, waarop andere vernuften zich nauwelijks openbaren reeds eene hoogte bereikt die zich voor de uitstekendsten als het einddoel hunner strevingen vertoont...

Door zijne winstgevende plaats aan het theater te Weenen was hij vrij van alle stoffelijke bekommernissen; nauwelijks aan den drempel der jeugd vertoonde zich zijn leven als een roem en eer toen het groote Duitsche vaderland hem eischte voor de heilige zaak waarvoor al zijn zangen geklonken hadden.

Daar ik vooral den vader wilde doen herleven is het mijn taak niet verder over Theodor uit te weiden, die met de lier en het zwaard in de hand zoo schitterend zijnen heldenmoed bevestigde. Alleenlijk moet ik met Dr Streckfuss betreuren, dat het antwoord van Dr Christian op den brief van Theodor, waardoor hij hem de toestemming gaf om in den krijgsdienst te treden, verloren gegaan is. Vrienden die het gelezen hebben, verzekeren dat dit stuk den waardigen man op eene volkomene wijze kenschetst, in dezen zin dat het van eene innige, verheven vaderlandsliefde gloeide, en daar hij doordrongen was van de verhevenheid der zaak waarvoor Theodor wilde strijden, dezen aanzette om zijn ontwerp uit te voeren, hoewel hij zijn zoon als het grootste goed aanzag wat hij op aarde bezat.

Het is mij ook onmogelijk geweest bepaald de indrukken te kennen, welke Theodors mededeelingen uit Carlsbad, Leipzig, Dessau, enz. aangaande zijn soldatenleven op zijnen vader maakten. Alleen weten wij dat hij zijn zoons dood (op 26 Augusti 1813) met kalmte en gelatenheid droeg.

Het overige van zijn leven bracht Dr Christian Körner, als lid van het ministerie voor Geestelijke, Onderrichtings- en Geneeskundige aangelegenheden in de hoofdstad van Pruisen door, *welk land hij als de hechtste steun van Duitsche vrijheid en Duitsch licht eerde en beminde.*

Nog altijd bleef de studie zijn geliefkoosd tijdverdrijf. Met moed en vertrouwen werkte en streefde hij als een man die het leven niet als het hoogste goed der goeden beschouwt.

Zijn eenige dochter volgde in Maart 1815 haren onvergetelijken broeder in het graf.

De dood van Theodor had had den gulden blos van haar engelachtig gelaat verdreven. Altijd was zij ongemeen somber gesteld en hield zich alleen bezig met door het stift het beeld van den held en dichter voor het nageslacht te vereeuwigen(1).

De waardige doktor had het geluk, na een zoo schoon leven, een zachten dood te genieten. Na eene kortstondige, pijnlooze ziekte, gedurende welke hij zich zelfs op zijne sterfdag nog met zijne beroepsbezigheden had opgehouden had de brave en verdienstvolle man op 13 Mei zijne oogen, zachtjes als om te sluimeren, voor eeuwig gesloten.

Hij werd met de grootste eer ter aarde besteld, en volgens zijnen wensch onder den Körner-eik begraven waar reeds Emma aan de zijde haars vereeuwigden broeders rustte.

Gelijk wij het reeds weten bleef zijne weduwe, die zoo lang te Dresden het middelpunt van den vertrouwelijksten en glansendsten familiekring des lands had uitgemaakt, nu geheel alleen in de wijde wereld; doch zij behield haar tevens verheven en vrolijk karakter, tot op den 20 Augusti 1843, wanneer zij hare duurbaren ging vervoegen.

Leuven, 31 *Maart* 1873.

GUSTAAF SEGERS.

(1) De uitgaaf van Theodor Körner's *Sämmtliche Werke.* (Nicolaische Verlagsbuchhandlung, 1864) bevat het portret des heldenjonglings geteekend door Emma Körner, en gesteendrukt door G.V. Seidel.

Het Hollandsch handschrift van Reinaert de Vos.

Het Nederlandsch handschrift van Reinaert de Vos is het eenig volledig bestaande verhaal in verzen van het episch fabeldicht Reinaert de Vos.

J.F. Willems noemt het een ‘hollandsch’ handschrift, omdat het volgens hem in Noord-Nederland geschreven is. Wat er ook van zij, men weet van zijne eerste eigenaars niet veel. Willems denkt, dat het hoogstens binnen de eerste 25 jaren der 15de eeuw kan geschreven zijn. Volgens aanteekeningen op een der voorste schutbladeren heeft het boek, omtrent 1500, aan *Margriet Jan Beyers dochter*, en vervolgens aan *Maria Van Ham Haeyndryck van Byler dochter* toebehoord. In 1825 was het in de boekenkas van den heer Rendorp van Marquette te Amsterdam en wierd er in het openbaar verkocht. Een engelschman ging met de geheele rijke verzameling door en Richard Heber werd een paar jaren later eigenaar van het handschrift. Ondertusschen hadden Ten Broecke-Hoekstra en Groebe er afschriften van genomen; maar die nooit openbaar gemaakt werden. Na den dood van William Heber moest zijne verzameling van boeken verkocht worden. Het Belgisch Staatsbestuur, vernomen hebbende, dat het handschrift van Reinaert de Vos er zich bevond, belastte professor Serrure en Willems om het te koopen. Het werd in februari 1836 naar de bourgondische boekzaal te Brussel gezonden waar men het nog hedendaags kan raadplegen.

Het handschrift beantwoordde niet aan den onmatigen hoogen prijs waarvoor het gekocht was; want, zegt vader Willems, die door het Staatsbestuur gelast werd er eene uitgave van te bewerken, ‘bij mijne eerste inzage van het codex bespeurde ik welhaast, dat de tekst zeer verschilde met de twee fragmenten ons door Graeter en Grimm medegedeeld en dat de inhoud eene veel jongere omwerking en uitbreiding bevatte, dan de Reinaert de Vos die in het zoogenaamd Comburgsche handschrift - thans te Stuttgart - is bewaard gebleven. Ik bevond, dat veel rijmregels ontbraken en dat, op schier

alle bladzijden een aanmerkelijk getal schrijffouten zich voordeden, die de lezing duister en soms geheel onverstaanbaar maakten; over het algemeen kwam mij het afschrift zeer gebrekkig voor.'

Het Nederlandsch handschrift telt 240 bladzijden van 34 regels elk; het is op perkament in-4°, geschreven. Het heeft vijf vignetten, die veel te wenschen laten en er met banden in geplakt zijn. Op vele bladzijden ziet men opengelatene plaatsen bestemd om nog andere afbeeldingen te ontvangen en op het einde van het boek staat een raadselachtig gedicht van 16 regels, waarin de afschrijver zijnen naam te raden geeft. De heeren Groebe en Willems zochten, doch te vergeefs, er de oplossing van. Ik dacht eerst dat de oplossing en bijgevolg den naam van den afschrijver *Claes Uanacen* was; maar die oplossing aan mijnen vriend H. Daems toonende deed deze mij opmer-ken, dat men oudtijds *u* in plaats van *v* en *c* in plaats van *k* schreef en dat bijgevolg de afschrijver van het Hollandsch handschrift *Claes Vanaken* is.

In eene nota bij het raadselachtig gedicht gevoegd, zegt de afschrijver:

> Elc merc en soec in sinen sin,
> dubbelt vint men sijn naem daerin,
> diet boec screef, int voorgedicht;(1)
> Soecten wel, gi vinten licht.

En inderdaad, de twee deelen der 12 verzen van het voorgedicht eindigen op dezelfde letter. Het springt in het oog,

(1) Het voorgedicht bestaat uit de 12 volgende rijmen:

> Nu int gemein
> die Reinaerts se
> Al sonder saec.
> Hoe dattet ga,
> dien coninc fijn,
> Sal rechten dra
> dees Reinaerts nu
> Als Reinaert is;
> Het sijn alre
> Als ic versta,
> Gedwaelt sijn snel:
> Tsi cort of lanc,
> Vint men certein,
> Nu volgen me,
> Ic geef die wraec,
> den heer hier na,
> die alle pijn
> Bi sinen ra.
> dien sijn niet ru
> Maer sijt des wis,
> Wi menschen le,
> die uten pa
> God brengse wel,
> Int hemels sanc!

dat de dichter alles in het werk gesteld heeft, ja zelfs geene snoeiingen gespaard heeft om de twee deelen van ieder vers op dezelfde letters te doen eindigen. De vereeniging dier laatste letters van de 12 verzen geeft: necanausealc, woord, dat niets zegt; maar dat omgekeerd Claes Uanacen of beter Claes Vanaken of Claes Van Aken geeft. Dien naam vindt men, volgens bovenstaande nota zegt, dubbel in het voorgedicht.

Dixmude.
E. BENOOT.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.
15 *Januari* - 15 *Februari* 1878.

NIEUW OPGEVOERDE STUKKEN: *De Landverrader* (4 bedr.); *Martha de Krankzinnige* (4 bedr); *Armoede en Grootheid* (5 bedr.), oorspronkelijke dramas; - *De Schoolmeester* (1 bed.); *Hare hand of de dood!* (1 bedr.), oorspronkelijke blijspelen; - *Een beroemd proces* (5 taf.); *De Voddenraper* (8 taf.), vertaalde drama's; - *Het Zangersfeest* (3 bed.); '*t Was komedie* (1 bedr.), vertaalde blijspelen.

De benefietvoorstellingen, die zich geregeld van woensdag tot woensdag opvolgen, hebben deze maand niet minder dan drie nieuwe oorspronkelijke stukken voor het voetlicht gebracht, en tegen de aanstaande week wordt ons nog een vierde aangekondigd. Het eenige van de drie, dat tot nog toe eene tweede opvoering beleefde, is een groot volksdrama in 5 bedrijven, door onzen onvermoeibaren Edward Van Bergen. Dit stuk, dat voor de eerste maal werd gespeeld ten voordeele onzer steeds meer geliefde Mevrouw Coryn-Driessens, heet '*Armoede en Grootheid*, *of Onze Werklieden*'. Die bijtitel 'Onze Werklieden' deed ons veronderstellen dat we hier met eene gedramatiseerde thesis over de werkerskwestie zouden te doen hebben; doch dit is niet zóó: de opvatting heeft in hoofdzaak een gansch individuëel karakter, en het is slechts geheel onrechtstreeks dat de schrijver in het derde bedrijf eventjes de sociale toestanden aanraakt. 't Is de

gewone tegenstelling van Weelde en Ellende, waarin zooals men licht vermoeden kan, deze laatste de sympathieke rol vervult. De jonge schrijver heeft zich echter wel gewacht zijne rijke lui met opzet hatelijk te maken. Is de nijveraar Dumont b.v. een kapitalist die meer aan zijne geldkas dan aan 't lijden van 't arm hongerlijdend volk denkt, zijn zoon Jules daarentegen heeft menschlievender gevoelens. Doch de twee hoofdfiguren, waarop hoofdzakelijk de tegenstelling berust, zijn de twee gezusters Louise en Henriette. De eerstgenaamde, in Amerika met een rijken planter getrouwd, stelt zich bij haar terugkeer als eene ontaarde zuster aan, die heure arme familie niet meer kennen wil; de andere, de vrouw van een eenvoudigen timmerman, is arm maar eerlijk gebleven, en zelfs te midden der grievendste ellende weet zij hare grootheid van ziel te bewaren. Zeker, wilden wij het stuk des heeren Van Bergen ontleden, wij zouden op meer dan éene onwaarschijnlijkheid of overdrijving stooten; doch wat het drama daardoor te lijden heeft, kan met eenige wijziging misschien licht worden verholpen. En dàn, dan is 't een stuk dat wis en zeker repertoire houden zal.

Hebben wij verleden maand, in onze beoordeeling van Van Bergen's tooneelschetsje '*Gered!*' over gebrek aan handeling geklaagd, in *dit* nieuw stuk althans heerscht actie en dramatisch effekt genoeg. 't Is een 'drama' in den vollen zin van 't woord, dat meer dan eens diep in het hart grijpt. En dàt toch moet zijn; want, wat men er ook van zegge, een drama, waar geen enkel tooneel ons een traan in 't oog kan doen opwellen, is, hoe keurig ook geschreven, voor ons toch een mislukt *drama.* Nu, de heer Van Bergen heeft van de fransche meesters in dit genre blijkbaar het geheim afgeleerd, om bij het volk de gevoelige snaar te doen trillen. Zijn vierde bedrijf b.v., getiteld '*Een stukje brood!*' is daar om zulks te bewijzen. En dat de jonge schrijver ook de fijne, gemoedelijke noot weet te vinden, getuige zijn lief, echt pathetisch tooneeltje van huiselijk geluk in het tweede bedrijf, overigens uitmuntend gespeeld door Mr. en Mevr. Coryn. En hoe dramatisch contrasteert daarmeè het daaropvolgend ramp-

tooneel: Verschaven, de timmerman, die zoo gelukkige echtgenoot en vader, is van de ladder gestort, en wordt op eene berrie 't huis gebracht. Jammer dat dit tragisch slot wat al te *toevallig* is. Dergelijke zoogenaamde *théâtre-coups*, in niets met het gegeven dramatisch proces verbonden, zijn in strijd met de wetten van het Drama, en worden alzoo door de bevoegste kunstrechters veroordeeld.

De heer Van Bergen is, wat de techniek van zijn stuk betreft, blijkbaar bij de franschen ter school geweest, die zooals men weet in dit opzicht inderdaad onze meesters zijn. Dennery heeft hij om zoo te zeggen op den voet gevolgd, en meer dan ééne greep komt er in '*Armoede en Grootheid*' die aan den beroemden auteur der '*Twee Weezen*' denken doet. Wij willen echter niet beweren dat daarom juist de heer Van Bergen aan Dennery zijne effekten van te nabij heeft afgezien; neen, hij is gewetensvol zoeker genoeg om zijne eigene oorspronkelijkheid niet bij die studie in te schieten.

Wij hebben ons met dit eerste oorspronkelijk stuk wat langer opgehouden, omdat wij wegens ongesteldheid niet in de mogelijkheid zijn geweest met een der beide andere te gaan kennis maken, en dus, ons oordeel opschorsende, ons bij eene eenvoudige vermelding moeten bepalen.

Het éene heet '*De Landverrader*' en werd gespeeld voor de benefietvoorstelling van den heer Henry Van Kuyk. Als de schrijver van deze 'dramatische schets in vier bedrijven' noemt men ons den beneficiant zelven, die, volgens het affiche vermeldt, zijn stuk bewerkt heeft naar den gelijknamigen historischen roman van Aug. Snieders. Dat de in meer dan een opzicht begaafde heer Van Kuyk voor zulke taak berekend is, heeft hij ons vroeger door zijne dramatische bewerking van Multatuli's '*Max Havelaar*' voldoende bewezen. Is hij ditmaal even gelukkig geweest? Wij zijn in rechte eraan te twijfelen, op grond dat de schrijver van den roman, de heer Snieders in zijn blad opentlijk verklaart 'dat het verhaal "*De Landverrader*" door den heer Van Kuyk naar een tijdvak wordt overgebracht, dat niet overeenkomt met de aangehaalde historische feiten en zeker niet met den geest van het oorspronkelijk stuk.'

Aan Mevrouw Aleidis, die als eerste hoofdrol steeds tot elks genoegen hare moeielijke taak vervult, hebben wij de opvoering van het derde oorspronkelijk stuk te danken. Deze had, voor hare benefietvertooning, echt kunstzusterlijk het eerste werk eener tot nog toe gansch onbekende schrijfster gekozen: Mevr. Slimbroeck-De Peuter, van Antwerpen. Haar drama is getiteld '*Martha de Krankzinnige of het Kasteel van Steendijk.*' Zijn wij wèl ingelicht zoo heeft Mevr. Slimbroeck met haren eersteling eenen bijval van goed allooi behaald. Een blad zegt dat deze eerste stap eene overwinning is geweest, en roemt als hoedanigheden die dit drama kenmerken: éénheid en samenhang van gedachte, goede opvatting, natuurlijke leiding en wèl berekenden uitweg, hoofdvereischten die onmisbaar zijn voor al wie voor 't tooneel schrijven wil.

Het publiek was zeer talrijk opgekomen en heeft der schrijfster eene geestdriftige ovatie gebracht, en niet minder aan de rijkbegaafde beneficiante Mevr. Aleidis. Deze laatste ontving, behalve een prachtig geschenk van den heer bestuurder Victor Driessens, ook eene gouden kroon met eere-diploma van de '*Tony's Vrienden*' uit Lier, en heur door Dupuis vervaardigd borstbeeld, dat haar door eenige vereerders van haar talent werd aangeboden.

De beneficie van onzen komiek den heer Van Doeselaer onthaalde ons op een bekend blijspel van den betreurden Destanberg. Dit stukje, getiteld '*Hare hand of de Dood!*' is nog gekker dan zijn titel en had gerust in 't vergeetboek mogen blijven. Een betere keuze was die van het geestige comedietje ''*t Was Komedie*' door den beneficiant op zeer voldoende wijze uit het fransch vertaald. Behalve deze twee stukken speelde men dien avond '*De zieke Familie*', die men van vijf tot *drie* bedrijven had verkort, eene verandering, waarbij dit Duitsch blijspel niets verloren heeft, integendeel.

In ons vorig tooneeloverzicht drukten wij den wensch uit, dat een middel mocht worden gevonden om de directoriale kas, die dit jaar (evenmin als die van den Franschen Schouwburg) in niet zeer schitterenden toestand bleek te zijn, ter

hulp te komen. De Directie schijnt thans de hand op dit middel gelegd te hebben, en wel door het monteeren van het in Parijs en in Brussel met zulken onuitputbaren bijval vertoonde nieuw drama '*Une cause célèbre*'.

Zeggen dat '*Een beroemd proces*' - zóó heet het stuk bij ons - uit de pen van Dennery, den gelukkige auteur der '*Twee Weezen*' is gevloeid, dit zal zeker genoeg de verklaring van dien bijval geven. Niet alleen is het stuk zeer boeiend en komen er echt roerende toestanden in voor; maar ook de voortreffelijke wijze waarop het op onzen Nederlandschen schouwburg wordt vertoond maakt dat '*Een Beroemd proces*' ongetwijfeld nog lang de 'pièce de résistance' van ons repertorium blijven zal.

't Is de geschiedenis van eene rechterlijke dwaling: een braaf soldaat van het fransche leger, die onplichtig tot de Galei wordt veroordeeld, en dat wel op de getuigenis van zijn eigen vijfjarig dochtertje!... Dus stof tot ontroeringen genoeg. Voegen wij erbij dat Driessens deze zeer dramatische hoofdrol van *Jean Reynaud* vertolkt op eene wijze die eenvoudig weg 'subliem' heeten mag. Wie bij zoo iets de oogen droog houden kan heeft gewis een steen op de plaats van het hart!

'*Een beroemd proces*' schijnt ons, inderdaad, van aard om nog méer tranen te doen stroomen dan '*de Twee Weezen.*' Gelukkig dat de schrijver of liever de 'schrijvers' (want het *Proces* werd in collaboratie met Cormon geschreven) ook het *komieke* element niet hebben verwaarloosd, dit laatste verpersoonlijkt in de figuur van *Chamberlan.* 't Is eene afwisseling van lachen en weenen.

Vergissen we niet te zeggen dat het stuk met buitengewone zorg is gemonteerd. Ons compliment aan den costumier, den heer Coryn-Driessens.

A.J. COSYN.

P.S. - Heden avond (13 Februari) heeft de benefietvoorstelling van Mevr. Verstraeten plaats. Men speelt '*De Voddenraper*,' waarin, zooals men weet, Driessens evenzeer uitmunt.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Het Nationaal Tooneel te Antwerpen viert in den loop van dit jaar den 25sten verjaardag zijner stichting. Het Gemeentebestuur heeft besloten dezen heugelijken dag door bijzondere feestelijkheden op te luisteren, en o.a. te dezer gelegenheid een grooten wedstrijd voor Tooneeldichtkunst uit te schrijven. Zoowel de Noord- als de Zuidnederlandsche schrijvers worden daarbij tot mededinging opgeroepen, en de uitgeloofde prijzen schijnen hunner belangetelling niet onwaardig. Deze Wedstrijd, waartoe oorspronkelijke stukken van allen aard ('t zij *drama's*, *comedies* of *kluchtspelen*) worden aangenomen, bevat twee categoriën: 1o voor stukken *van drie tot vijf of meer bedrijven*: één prijs van 1000 fr., één van 600 fr. en één van 300 fr.; - - 2o voor stukken *van één tot twee bedrijven*: één prijs van 600 fr., één van 300 fr., en één van 200 fr.

De mededingende stukken moeten vóór 15 Juni e.k. bij het Gemeentebestuur worden ingezonden. Een duidelijk geschrift wordt streng vereischt. De handschriften moeten van eene kenspreuk voorzien zijn, herhaald op een gesloten briefje, dat naam en adres van den schrijver bevat. Een door de Stadsregeering benoemde Jury zal over de ingezonden tooneelstukken uitspraak doen.

- Het bestuur der *Revue Générale* (Brussel) heeft een driedubbelen wedstrijd uitgeschreven, tot het opstellen (in de fransche taal) van: 1o eene *Novelle;* 2o een *historische roman*; 3o een bundel *poëzie.* De novelle mag niet meer dan 125 bladzijden van de *Revue* beslaan; de roman 100 tot 200 blz. en de dichtbundel zal een 500tal verzen (in verschillige dichtsoorten) bevatten. Zoowel vreemdelingen als Belgen kunnen aan dien wedstrijd deelnemen. De keuze der onderwerpen blijft vrij, op voorwaarde dat de schrijvers de zedeleer, den godsdienst en de welvoegelijkheid niet hinderen. Een prijs van 500 fr. wordt voor elk dezer drie vakken uitgeloofd. Daarenboven kan de Jury in elken wedstrijd nog een *tweede* prijs van

300 fr. en een *derde* van 200 fr. toekennen. - In te zenden voor 1 Juli e.k.

- De volksvertegenwoordiger Hagemans heeft in de Kamers een voor onze letterkundigen nog al gewichtig punt aangeraakt. Volgens het reglement der door Z.M. den Koning ingestelde wedstrijden (Letterkunde en Geschiedenis) kan de prijs van 25000 fr. *niet* aan de laureaten van den vijfjaarlijkschen Staatsprijskamp worden toegekend. Welnu, de heer Hagemans vraagt dat de heer Minister die uitsluiting zou intrekken. Daar de Koninklijke Prijs volgens hem de hoogst mogelijke belooning is, meent hij dat het logischer zijn zou, de door Z.M. bekroonde schrijvers uit de gouvernementeele concoursen te sluiten, dan wel omgekeerd. De heer Minister heeft beloofd de zaak te zullen onderzoeken en die aan 't oordeel van Z.M. te onderwerpen.

- De *Breidel-Commissie* deelt de namen mede van een twintigtal Vlaamschgezinde maatschappijen uit Brugge en elders, die aan den door haar uitgeschreven wedstrijd deelnemen. Het doel van dien wedstrijd is, zooals men weet, het inzamelen van gelden voor het aan Breidel en De Coninck op te richten gedenkteeken.

- Het Noordnederlandsch Rederijkers-Verbond heeft het initiatief genomen tot het stichten van een Algemeenen Bond, die zoowel Zuid- als Noordnederlanders zou bevatten. Den 16^{n} Maart e.k. heeft te dien einde te Utrecht eene vergadering plaats, waarop ook onze Vlaamsche maatschappijen worden uitgenoodigd. Inlichtingen zijn te bekomen bij den algemeenen Voarzitter den heer J.P. Doressen te Utrecht.

- Multatuli zal eerlang eenige voordrachten in Holland houden - de eerste te Rotterdam.

- Men kent de nauwe verwantschap die er tusschen ons *Nederlandsch* (Hollandsch en Vlaamsch) en het *Platduitsch* bestaat, alsook de pogingen door de voorstanders der ‘Dietsche Beweging’ aangewend, ten einde door zeker spellingstelsel de verschillige Dietsche dialekten wederkeerig verstaanbarer te maken en ze zelfs tot ééne enkele Nederduitsche schriftaal te hervormen. In hoeverre deze éénmaking

wenschelijk en althans praktisch *mogelijk* zijn zou, zullen we niet onderzoeken. Wat ons betreft, ofschoon niet tot de tegenstrevers der Dietsche Beweging behoorend, toch zijn we vooralsnog niet voldoende overtuigd van de mogelijkheid om zoo'n denkbeeld te verwezentlijken. Doch dit neemt niet weg dat dit vraagpunt, waarover nog onlangs de heer K. Deflou in het Jaarboek van 't *Willemsfonds* eene zoo merkwaardige studie schreef, alleszins de aandacht der belangstellenden verdient.

Een echte apostel dier beweging in België is Dr C.J. Hansen van Antwerpen. Op congressen, in dagbladen en tijdschriften, overal tracht hij daarvoor propagande te maken. Zoo trad hij dezer dagen weer in het *Willemsfonds* te Antwerpen op, met eene volksvoordracht over '*Platduitsch en Nederlandsch.*' Ingezien den aard van zijn publiek had hij deze op zich zelve nog alle dorre, bijna vervelende stof zooveel mogelijk populair gemaakt. Zóó was o.a. de door Hansen in verschillige talen verhaalde parabel van den Verloren Zoon. Spreker gaf daarin een staaltje van een 20tal dialekten, van af Duinkerke over Brugge, tot aan Königsberg, en terug langs Holstein. Het onderscheid tusschen de tongvallen in Vlaamsch België en Duitschland bleek inderdaad zeer gering te wezen. - Veel bijval!

In het muziekaal gedeelte dezer volksvoordracht, zong men o.a. een drietal door Hansen vertaalde lieve stukjes van den Platduitschen dichter Klaus Groth, den voornaamste verdediger van het Platduitsch als spreek- en schrifttaal.

- De *Jonge Tooneeliefhebbers* van Brussel gaven onlangs in den Alhambra-schouwburg eene buitengewone voorstelling, die Z.M. den Koning met zijne tegenwoordigheid heeft vereerd. Men speelde twee oorspronkelijke stukken '*Lena*,' drama van Delcroix, en '*De visschers van Blankenberg*,' blijspel van Sleeckx. Een goed programma, dat over 't algemeen goed werd uitgevoerd. - De bijzonderste aantrekkelijkheid dezer galavertooning bestond in de medewerking van Mej. Catharina Beersmans. Deze uitstekende kunstenares, die zooals men weet thans aan het Rotterdamsch tooneel is

verbonden, trad als gastrol op. - Z.M. de Koning heeft den schrijver van '*Lena*,' alsook Mej. Beersmans en de voornaamste vertolkers van het stuk geluk gewenscht.

- De Gentsche Tooneelcommissie heeft aan den Bestuurder van Minard's-schouwburg verboden '*Salamander*', het gekende fantastisch kluchtspel des heeren Emiel Van Goethem op te voeren. Dit verbod heeft aldaar nog al eenige opschudding in de tooneelwereld gemaakt. Enkele abonenten hebben tegen dien maatregel opentlijk verzet aangeteekend.

- Als er onder de Vlaamsche letterkundige uitgaven eene is waarlijk zich zelve aanbeveelt, dan is het wel die der *Volledige werken van Sleeckx.* En dit niet alleen wegens den terecht gevierden naam van onzen voortreffelijken novellist, maar ook wegens de uitmuntende stoffelijke verzorging dezer uitgave. Wij hebben het eerste boekdeel ontvangen, bevattende '*In het Schipperskwartier*,' en wij komen daarop nader terug. Intusschen roepen wij de aandacht onzer lezers in op de gunstige voorwaarden: 'De werken van Sleeckx verschijnen in boekdeelen van ruim 300 blz. Prijs per deel 3 fr. voor Belgie: 1 gl. 50 voor Holland. De uitgave zal compleet zijn in 15 à 16 boekdeelen.

- Eene nieuwe onderscheiding is Mevr. Van Ackere te beurt gevallen. In zitting van 2 Februari jl. heeft de letterkundige vereeniging '*De Olijftak*' van Antwerpen Vlaanderen's hoofddichteres tot briefwisselend lid benoemd, als een bewijs van hooge kunstwaardeering en erkentelijkheid voor de uitstekende diensten, door de geniale schrijfster der *Madelieven* en der *Avondlamp* sedert meer dan een halve eeuw aan Taal en Letteren bewezen. Ziedaar eene benoeming die gewis evenzeer den *Olijftak* als de door hem vereerde dichteres tot eer strekt.

Toonkunde.

- Peter Benoit heeft tot de voorstanders onzer Nationale kunstbeweging eenen oproep gericht, die in de geheele pers een gunstig onthaal heeft gevonden. Er zou namelijk kwestie zijn van het opvoeren der Vlaamsche opera '*De Dichter en zijn Droombeeld*', gedicht van Hendrik Conscience, muziek van Karel Miry. Dit werk op de planken

brengen, zegt Benoit, ware een huldebewijs aan onzen grooten *Conscience*, aan hem, die in de voorrede van een zijner romans zoo wèl de herleving onzer Vlaamsche muziek heeft voorspeld. En daarbij zou 't eene zeer billijke belooning zijn voor het werken van *Karel Miry*, den vruchtbaarsten onzer dramatische toondichters, Miry, wiens gewrochten in zoo ruime mate den humoristieken Vlaamschen geest ademen. - Maar dergelijke opvoering eischt in zekeren zin de medewerking van àllen. In de eerste plaats zou men bij middel eener algemeene inschrijving de eerste kosten zien te dekken. Men zou verder de medewerking inroepen onzer Vlaamsche kunstenaars, alsook der beste leerlingen van onze Antwerpsche Muziekschool en des noods van elders. (Reeds hebben de leerlingen onzer Klas van Lyrische Declamatie verleden jaar den eersten akt van Miry's partituur aangeleerd en dat fragment ijdens het examen, met veel bijval voor de heeren der Commissie uitgevoerd.) - Benoit acht zich overtuigd, dat dit werk, zoo het met de vereischte zorg van costumen en tooneelschikking, in goede voorwaarden van zang en spel wordt uitgevoerd, een grooten indruk maken zou.

Indien nu maar dit schoone ontwerp geene schipbreuk lijdt, op de klip waarop reeds zoovele schoone projekten zijn gestrand, namelijk: de onverschilligheid des publieks! - Laat ons evenwel hopen dat de zoo kunstbroederlijke oproep van den Antwerpschen meester geene preêk in de woestijn zijn zal, en wij Conscience's en Miry's opera '*De Dichter en zijn Droombeeld*' zullen mogen toejuichen.

- De aangekondigde uitvoering van Benoit's '*Lucifer*' te Amsterdam zal den 30 dezer plaats hebben, onder de leiding van den Noordnederlandschen componist Heinze. De soli worden voorgedragen door Mevr. De Give-Ledelier, Mej. Biemans, en de heeren Blauwaert, Collin en Deckers.

- De repetitiën van Nicolaï's merkwaardig oratorium '*Bonifacius*' (poëzie van Mevr. Lina Schneyder) worden in onze *Société de Musique* dapper voortgezet. Benoit doet het werk van zijnen Hollandschen kunstbroeder *con amore* instudeeren. 't Is de eerste maal dat een werk van dien aard,

door een Noordnederlandschen componist vervaardigd, hier in België wordt uitgevoerd. Men verwacht zich aan een groot succes.

- De heer Th. Leclercq, een reeds gunstig bekend componist, leeraar aan de Leuvensche Muziekschool, schijnt thans ook bij voorkeur de moedertaal tot grondslag zijner muziek te nemen. Het gedicht van een zijner laatste melodiën, getiteld *Goede Nacht*, is van den jongen dichter K.M. Pol. De Mont. Dit lieve stukje, waarvan door den heer Paul Siret eene vertaling werd verzorgd, wordt niet alleen met begeleiding van piano, maar tevens van vioolcel geschreven.

- De heer Frank Van der Stucken, een jonge Vlaamsche toondichter wiens eerste proeven hem al dadelijk eene gunstige plaats in onze Nationale Muziekwereld hebben verschaft, heeft dezer dagen in het licht gegeven '*Boerenwals*' voor vierhandig piano-forte. 't Is een klavieruittreksel van een orkeststuk, dat vroeger in onze stad met bijval werd uitgevoerd. Het stukje is in een behaaglijken volkstrant gescheven, niet overal even oorspronkelijk, maar toch reeds ten overvloede getuigend dat de heer Van der Stucken met goed gevolg naar eigenaardigheid streeft. Dezelfde componist heeft thans bij Schlesinger te Berlijn een *Liederkrans* onder de pers, die ongetwijfeld ten zeerste de belangstelling onzer muziekale wereld zal opwekken. Wij zullen deze nieuwe uitsgave onzen lezers doen kennen.

Beeldende kunsten.

- De heer J.A. De Bergh van den Haag maakt in *het Vaderland* melding van een nieuw ontdekt tafereel van den beroemden dierenschilder P. Potter. De heer J. Van Speybrouck had nl. voor een geringe som eene oude onbekende schilderij gekocht, welke na slechts een weinig te zijn schoongemaakt, een echten Paulus Potter bleek te wezen. 'Een onwaardeerbare schat is hier ontdekt, zegt de heer De Bergh, want hoe voortreffelijk schoon, hoe wereldberoemd de groote schilderij van Potter op het Mauritshuis ook zijn moge, toch is die voorstelling een stilleven gelijk als men het stuk van den heer Van Speybrouck daar naast stelt.

- Een aantal jonge kunstenaars, oud-leerlingen der Academie van Brussel, hebben aldaar een tweede tentoonstelling van hunne laatste werken ingericht. Meer nog dan de eerste mag deze eene wèlgeslaagde proef heeten. Men bemerkte er een 200tal verschillende kunstwerken, waarvan enkelen zich door onbetwistbare verdiensten kenmerken. Als beeldhouwers onderscheidden zich de heeren Jul. Dillens, laureaat uit den 'Prijskamp van Rome' (1877), en Comein; als schilders en teekenaars de heeren Albr. Dillens, Permeke, Dieudonné, Lynen, De Greef, Maes, Namur, en anderen wier naam ons ontsnapt. - Z.M. Leopold II heeft de expositie dier jonge artisten met een bezoek vereerd, en enkele tafereeltjes aangekocht. Die vorstelijke aanmoediging is volkomen verdiend.

- Naar aanleiding van een door den *Cercle Artistique* ingezonden verzoekschrift heeft de Gemeenteraad van Antwerpen besloten dat voortaan het Museum van Beeldende kunsten *driemaal* per week voor 't publiek kosteloos zal worden toegankelijk gesteld.

- Het Esthetisch Genootschap van Amsterdam is voornemens eenige jonge veelbelovende kunstenaars en industrieelen, door geldelijke hulp, in de gelegenheid te stellen de aanstaande Wereldtentoonstelling van Parijs te gaan bezoeken. Voorwaar een gelukkig denkbeeld, dat steun en navolging verdient.

Vlaamsche belangen.

- Het Hoofdbestuur van het *Willemsfonds* heeft bij de Wetgeving aangedwongen op verbetering van het onderwijs der moedertaal in de Staatsgestichten voor Middelbaar onderwijs.

Necrologie.

FRANS DE CORT, letterkundige, op 43jarigen leeftijd overleden te Brussel (18 Januari 1878). Dit plotseling afsterven is voor de Nederlandsche letterkunde een groot, een onherstelbaar verlies. Frans De Cort, die een eerste rang onder onze nationale dichters bekleedde, had zich niet alleen in België, maar evenzeer in Holland met verdienden roem doen kennen, Ook als bestuurder van het tijdschrift *de Toekomst.* Zijne van frisschen levenslust en gezonde poëzie overvloeiende

liederen worden ook door onze Noorderbroeders ten zeerste gewaardeerd, zóózeer zelfs dat een Hollandsch recensent, die sinds lang als een zeer bevoegd man te boek staat, onzen Frans De Cort eens door de volgende tegenstelling gekarakteriseerd heeft: ‘'t Is alsof De Cort zich vermeet in twee drie coupletten zoo maar eenvoudig weg meer kracht, meer vuur, meer gevoel te leggen dan b.v. menig Noordnederlander in eenen lierzang van 100 regelen.’ En de heer Leopold voegt er verder bij: ‘Eenvoud, treffende eenvoud, gepaard met het teerderste gevoel, den joligsten soms ook den bijtendsten geest, de grootste kracht - ziedaar den inhoud zijner verzen, - sierlijkheid, weluidendheid, onberispelijkheid, - ziedaar de kenmerken van den vorm zijner meeste liederen.’

Toen het treurig bericht van De Cort's overlijden hier in Antwerpen, 's dichters geboorteplaats, aankwam, werd hem door een zijner meest begaafde kunstbroeders, den dichter Jan Van Beers, in den schoot des Gemeenteraads eene openbare hulde gebracht. In diep gevoelde bewoordingen schetste hij ons het zoo wèl vervulde leven van den man, die evenzeer om zijn beminnelijk karakter van allen geliefd en geacht, als om zijn uitstekend talent vereerd en bewonderd werd, en den vroolijken gemoedelijken volkszanger, die als het ware geestdrift en levenslust doorstraalde overal waar hij verscheen. In naam van het Antwerpsch Gemeentebestuur werd een brief van rouwbeklag aan de bedroefde weduwe gestuurd, en op voorstel des heeren Van Beers, zal, als eene blijvende hulde aan De Cort's nagedachtenis, zijn naam aan eene der straten onzer stad worden gegeven.

De teraardebestelling had plaats op het kerkhof van Elsene, waar Dautzenberg begraven ligt. Een groot getal Vlaamsche kunst- en lettervrienden woonden die droeve plechtigheid bij.

- J.P. DE KEYSER, Noordnederlandsch letterkundige, overleden te Arnhem. Sedert 1857 was hij bestuurder van het tijdschrift *De Tijdspiegel* en heeft zich in die hoedanigheid zeer verdienstelijk gemaakt. Nog verscheidene andere tijdschriften stonden onder zijne leiding. Een zijner laatste uitgaven was de uitmundende bloemlezing ‘*Neêrland's Letterkunde in de XIX*e *eeuw.*’

Verschenen werken.

JAARBOEK *van het Willemsfonds voor* 1878. Gent, bij E. Todt. - Prijs fr. 2.50.

- HET SPOOK DER LIEFDE. Comedie in één bedrijf en in verzen, door Hendrik Van Eyck. Gent, bij E. Todt.
- JAARBOEKJE der Maatschappij tot bevordering van *Nijverheid en Wetenschappen*, 14e jaargang. Gent. 100 bladzijden.
- STEMMEN DES GEVOELS. Gedichten van V.A. Bultynck. Antwerpen, bij Schuermans. - Prijs fr. 2.50
- WERKEN VAN SLEECKX. *In 't Schipperskwartier.* (Eerste boekdeel den compleete uitgave.) Gent, bij Ad. Hoste. - Prijs per deel 3 fr.
- BINNEN EN BUITEN. Poëzie van Th. Sevens. Antwerpen, bij Schuermans.
- HENDRIK HAMERLING. Tooneelspel in drie bedrijven, naar het fransch van Souvestre, door Des. Claes. Hasselt, bij Ceysens.
- L'AFRIQUE *et la Conférence Géographique*, par Emile Banning. Orné de 3 cartes et 16 gravures hors texte. Bruxelles à la librairie C. Muquardt. - Priz 6 fr.
- NOORD EN ZUID. Taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden. Redactie T.H. De Beer. Culemberg, bij Blomme & Olivierse. - Prijs per jaar 3 gl. (6 fr.)
- SMIS-HAMER. Eene vertelling uit Limburg, door Lod. Janssen. Antwerpen, bij Schuermans.
- TOONEEL-ALMANAK (Noord- en Zuidnederlandsche) voor 1878 Redactie T.H. De Beer. Amsterdam, bij G.T. Bom.
- OUDE ROMANS, door C^{d} Busken Huet, 2 deelen Amsterdam, bij Funke.

Aangekondigde werken.

GESCHIEDENIS DER ANTWERPSCHE SCHILDERSCHOOL, door Max Rooses. Bekroond door de stedelijke Regeering van Antwerpen. Met 10 etsen, door J.B. Michiels en 40 houtsneden. Compleet in 20 afleveringen. Gent, bij Ad. Hoste. - Prijs per aflev. 1 fr.

- GESCHIEDENIS DER ANTWERPSCHE SCHILDERSCHOOL, door F. Jos. Van den Branden. (Bekroond.) Compleet in ongeveer 20 afleveringen. Antwerpen, bij Buschmann. - Prijs per afl. 40 centiemen.
- RIJZENDE STARREN. Nieuwe gedichten van K.M. Pol. De Mont.

Poets weder poets.

Gelijk wij vergeven onze schuldenaren...

I.

't Was op een schoonen middag der Oogstmaand en buitengewoon warm. In 't frissche lommer van een lindenboom lagen twee mannen op het gras een smakelijk pijpje te rooken.

- ‘Zeg Niekel’ vroeg de eene, ‘hebt ge er al aan gedacht hoe wij 't Boer Krieksteen zullen vergoeden? De kerel heeft het van ons beî wel verdiend. Hij moet een lesken hebben. Wat! *mij* te doen straffen voor een arm wild konijntje, dat ik heb geschoten omdat het heel mijnen tuin plunderde! En dan, uwen tabak, Niekel, uwen kostelijken tabak, dien heeft hij immers ginder aan de *frontière* door dien verduivelden Waal doen aanslaan?’

- ‘'t Is waar, Krol, daaraan dacht ik voor den moment niet... En ja, ge weet hoe Kei de bakker, Dries de slachter, Jan Pekdraad en nog al anderen het op dien boer gemunt hebben. Welnu, ieder van hen houdt een stuk van 10 fr. ten onzen dienste om baas Krieksteen nen keer een ferme poets te bakken.’

- ‘Heel goed! “Poets weder poets” zegt het spreekwoord. Men heeft er mij onlangs nog naar gevraagd. En zie, Niekel, à propos van die poets, daar komt mij iets te binnen dat ons plan kan doen gelukken. Ge moet weten, vrouw Krieksteen heeft aan eenen van mijn vrienden te verstaan gegeven, dat heur man geern van den een' of anderen 'nen haas zou krijgen, om dien daarna zelf aan hunnen proprietaris, die te Rijsel woont, present te doen... Welnu, zoudt gij er mij niet eenen kunnen bezorgen?’

- ‘Zeker man, en 't kan niet beter gepast zijn. Gisterennacht heb ik een strop gelegd; en waarachtig, Krol, een groote flinke haas, die al een deel van zijne ooren in den slag gelaten had, heeft zich laten knippen. Schooner beest heb ik in mijn heel leven niet gezien.’

- ‘Mag ik hem hebben, Niekel?’

- ‘Wel te verstaan dat hij dienen moet om dien leelijken boer, met zijn sparrebotgezicht en zijnen kerkuilneus, 'nen keer goed vast te hebben... Want anders, zie-de wel Krol, een lekker broksken haas is bij Niekel ook welkom!’

- ‘Mijn woord van eere, kameraad, dat wild zal goed zijne rol spelen!... En ja 't is waar, 'k zal daarbij ook Tone Pruims zijn deel te geven; ge weet wel Tone den Overdrager, die met Krieksteen 's meid verkeert, vuile Bette, de babbelaarster, gelijk ze in de wandeling heet.

- ‘Als 't zoo is, Krol, ge moogt den haas hebben.’

- ‘Wanneer krijg ik hem?’

- ‘Wilt ge meêgaan, dan krijgt ge 'em seffens.’

- ‘Komaan, hoe eer hoe beter.’

Beiden sprongen op en trokken wandelend de velden in.

II.

- ‘Triene! Triene! Sta op. 't Is al dag.’

- ‘Och toe! laat mij slapen.’

- ‘Hoor Triene, de haan kraait; 't is tijd.’

- ‘Laat hem maar kraaien.’

- ‘Toe Triene, haast u; anders mislukt het.’

- ‘Laat mij gerust, zeg ik; ik slaap.’

- ‘Triene!...’

- ‘Hein?...’

- ‘Allo toe, sta op. Hebt ge onze *farce* vergeten? Weet ge niet dat ge moet hij boer Krieksteen den haas gaan dragen? Haast u, 't is tijd zeg ik; hoor hoe de duiven al ronken.’

- ‘Och’ geeuwde vrouw Krol, aan hare oogen wrijvend, ‘dat ik om dien gloeienden boer nog mijn tuksken niet mag uitslapen!’

- ‘Maak u maar niet kwaad, Triene, ge moogt daarna in 't bed weêrkeeren.’

Triene maakte al geeuwend haar kruisken en zonder verder tegenspreken kroop zij 't bed uit.

- ‘Zie vrouw, dààr hangt mijne zondagbroek en mijn kiel,

en de biezen jagershoed van Felix, den knecht van Mijnheer den Graaf... Trek u dat maar aan; dàn zal *ik* uw hair onder den hoed opbinden, en zóó goed dat geen duivel u herkennen kan. Toe, alles is al gereed, en de koffie ook.'

Vrouw Krol liet zich gezeggen. Toen zij zich, na eenige stonden, in manskleeren voor den spiegel bevond, maakte hare lichte ontevredenheid plaats voor eenen glimlach. De vermomming was volledig.

Na 't ontbijt zette Krol haar nog eens goed den hoed recht en Triene trok op, in de gedaante van Felix.

't Was nog half duister toen de gewaande gravenknecht aan de hoeve van boer Krieksteen kwam. Triene zag de meid op den dorpel staan en riep met gemaakte stem:

- 'Eh dochter! mijn meester, de Graaf van 't kasteel, zendt mij met dit stuk wild voor den boer. Ge moet weten, de Graaf is 'n goeie vriend van M. Dufour van Rijssel, den eigenaar van deez' pachthoeve, en daar onze meneer vernomen heeft dat boer Krieksteen naar Rijssel gaat en aan M. Dufour geerne 'nen haas zou present doen, zoo zendt hij mij hier met eenen... En hij weegt zwaar, hanée!'

- 'Wèl gekomen, vriend! Zit neer; 'k zal den boer gaan halen; hij is naar den akker.'

- 'Neen, merci! 'k zal me niet zetten. 'k Moet seffens terug zijn. Mijnheer de Graaf wacht op mij om op reis te gaan... Maar ja, wat ik niet vergeten mag: onze meneer verzoekt den boer aan M. Dufour te zeggen dat we van zin zijn, zoohaast de jacht opengaat, een partijken op zijne gronden te komen doen... Ziehier den haas. 't Is er een die weegt, he? Leg hem maar goed weg, dat er de honden niet aan komen.'

Bette nam den haas uit de handen van den gewaanden Felix.

- 'Wat zal de boer content zijn!' sprak ze. 'Jammer dat hij niet t'huis is. Kom, wacht een momentje; hij zal straks komen.'

- 'Neen, 'k mag niet. Mijnheer is ongeduldig, dat weet ge; hij zou mij bekijven... Allo, *bonjour*, de complimenten!'

En weg was Triene.

- 'Wèl bedankt!' klonk het haar achterna.

III.

Achter den koestal der hoeve stond Tone, een grove leelijke kinkel van zoowat vijftig jaren, vadsig gekleed en met stroobanden om de beenen. Al zingend was hij bezig met water te pompen om zijne rapen te spoelen. Toen hij de meid langs daar met haren melkeemer naar den koestal gaan zag, liet hij de pomp een oogenblik stil, en met boersche gemaaktheid paste Tone zijn coupletje op hààr toe:

> ‘Wel, Betteken, mijn zoete kind,
> Bazeert! 't doe' mij plezier
> Da 'k u hier aan de stalling vind...’[1] enz.

Zijn ‘Betteken, dat zoete kind’ was een slordig en beerleelijk vrouwspersoon, die misschien ook al vijf of zes kruiskens achter den rug had, te oordeelen naar het grijs haar dat half door hare muts uitstak, hare rimpelige wangen en de witte stekelhaartjes op haar beenderige kin.

- ‘Tone,’ zei ze, schijnbaar zonder acht te geven op zijn lieftalligheid, ‘de jager van 't kasteel heeft waarlijk 'nen haas gebracht...’
- ‘Zóó dan!’
- ‘Weet ge niet langs welken kant van den akker onze boer gegaan is?’
- ‘Neen Bette, 'k heb hem vandaag nog niet gezien.’
- ‘Wat zal hij content zijn, he?’
- ‘Maar zeg eens, Bette, ge moest maar liever aan den boer zeggen dat gij dien haas van *mij* hebt gekregen; ge zoudt hem bijvoorbeeld gemakkelijk kunnen wijs maken dat *ik* dien als cadeau kreeg van mijnen kozijn, den knecht van baron Poelmans. Op die manier zou er misschien nog 'nen stuiver drinkgeld afvallen. Daarmêe zouden we Zondag samen naar de kermis kunnen gaan. He, wat dunkt u Betteken?’
- ‘Goed gedacht, Tone! We gaan wij van jager noch graaf gebaren, en uwen goeden inval volgen. Ik geloof ook dat er wat drinkgeld afvallen zal.’

(1) Destanberg.

- ‘Is dat niet fijn aan boord gelegd, Bette?’
- ‘Zie, 'k wist niet dat ge zoo'n slimme vogel waart!...’
- ‘Opgepast, Bette! u niet te misklappen.’
- ‘Zij maar gerust, Tone. Bette zal de boter aan den hangel niet strijken... Tot straks, Tone!’ - En weg was ze, waarna de knecht, verheugd over zijne slimme uitvinding, zijn liedeken en zijne bezigheid hernam.

IV.

Ongeveer een half uur later verscheen aan de voordeur der hoeve eene zwaarlijvige vrouw, die met blij gelaat en de handen op de heupen, de velden inkeek. Haan, hennen, kiekens en duiven verlieten mesthoop en daken en liepen al kakelend en roekelend rond haar heen en weer; de hond sprong jankend zijn kot op en af, terwijl de kat met opgeheven rug en staart hare beenen streelde.

- ‘Waar blijft hij zoolang?’ sprak vrouw Krieksteen tot zich zelve, zonder op al de dieren acht te geven. ‘Wist hij het goede nieuws, hij zou al gauw t'huis zijn!’

Bij deze woorden zag ze van achter eenige doornstruiken een nog al lang en kloek gebouwd man naderen, die een spade op de rechter schouder droeg.

- ‘Krieksteen, waarom blijft ge zoolang weg?’ riep zij hem tegemoet stappend. ‘We hebben 'nen haas, man lief.’
- ‘'Nen haas, Lucia!’
- ‘Ja zeker.’
- ‘Zoo, zoo! En wie heeft hem ons bezorgd?’
- ‘Tone de knecht, die hem van iemand als geschenk gekregen heeft.’
- ‘Jandorie! dat valt meê, vrouw!’
- ‘Ge moet Tone natuurlijk wat drinkgeld geven. 't Is toch een goeie vent!’
- ‘En morgen trek ik ermeê op naar Rijssel. Kom, laat me den haas 'nen keer zien.’

Door haren man gevolgd, liep Lucia met haast de kamer openen.’

- ‘Zie toch’ riep ze met de handen in elkaar, ‘hoe schoon en zorgvuldig men hem met strooi heeft omvlochten. Alleen zijne ooren en achterpooten steken eruit.’

- ‘Dat is zóo 't gebruik bij 't heerenvolk. Iederen keer dat de jager van 't kasteel, van wege zijn meester, iemand 'nen haas moet dragen is deze ook zóó ingepakt. Ja, 'k heb dat meer dan eens van nabij gezien, vrouw. De kop zit gewoonlijk van binnen tusschen de voorpooten.’ En zich buigend boorde Krieksteen met den vinger tusschen 't dicht gesloten strooi.

- ‘Voel eens Lucia, als 't niet zóó is.’

- ‘'k Geloof het man. Wat is dat kunstig gewerkt he? Die rijke mannen hebben daar toch een handje van!’

- ‘Zeker. Zóó ziet het wild er veel beter uit voor 'n geschenk.’ En den haas op zijne handen wegend: ‘Vrouw, 't is dat 'nen fermen is. Hij weegt fel zwaar... Nu, let wel op, dat de katten er niet omtrent komen,’ vervolgde hij, den haas voorzichtig neerleggend, en ze stapten de kamer uit, waarna de vrouw de deur achter zich toesloot.

- ‘Maar zeg eens, Lucia,’ vroeg de boer, ‘hoe zal ik gaan? Met mijnen kiel aan? Dan moet hij netjes gewasschen en gestreken zijn.’

- ‘Neen, zóó niet, man! Dezen keer moet ge er in uw trouwkleêren naar toe, die nog zoo goed als nieuw zijn. We zijn nu wel al 'n twintig jaar getrouwd, maar dat dingen trekt ge toch maar alle jaren 'nen keer aan: op Paschen. Uw hoed blinkt nog 'lijk een pauwken, en uw jas ziet er heel goed uit... Zeg man, voor 'nen keer dat ge onzen eigenaar een present gaat dragen, zoudt ge u op uw Paaschbeste niet aankleeden?’

- ‘Gij hebt gelijk, Lucia; maar die kleêren hebben een beetje de open lucht noodig; ze moeten uitgeklopt en geborsteld worden.’

- ‘Stel u maar gerust man; alles zal in den haak zijn.’

- ‘Goed zoo! vóór den koffie ga 'k nog n'nen keer rond den akker zien wat er morgen binst mijn afwezen zooal moet gedaan worden.’

- ‘Ja, intusschen zal *ik* voor uw kleêren zorgen.’

Welgezind wierp Krieksteen zich weer de spade op den schouder en ging al zingend het voorhof der hoeve af.

V.

- ‘Hewel? hoe is het afgeloopen met uwen vriend?’

- ‘Allerbest! Krieksteen weet niet anders dan dat de haas een geschenk zou zijn van Tone, zijnen werkman.’

- ‘Zijt ge daar zeker van?’

- ‘De Boer zelf heeft het in mijn bijzijn aan zijne kameraden verteld.’

- ‘Maar welke rol zal nu toch eigentlijk die fameuze haas te spelen hebben?’

- ‘Sst!... Nog een beetje geduld; dat zult ge later wel gewaar worden.’

Zoo spraken Niekel en Krol, die achter een dichte elzenhaag traagzaam heen en weer drentelden, nu en dan de kop eens tusschen de tronken uitstekend, als wachtten zij op iemand's komst.

- ‘Kijk eens,’ zei Niekel, ‘mij dunkt dat hij afkomt.’

- ‘Ja, hij is 't,’ lachte Krol. ‘Daar gaat hij!... - God van de Turken! wat staat daar op zijnen kop? 't Is net gelijk een koornmaat! Waarachtig, heel 't geloove kan erin!’

- ‘Berg van Bermhertigheid! wat frak! 't Is gelijk de vaan van 't Laatst-Oordeel!’

- ‘Kom, Niekel, laat ons achter dezen dichten struik schuil houden. Als hij ons voorbij is, stappen we ras door den akker heen, en kunnen alzoo nog eerder dan hij ginder aan de grens komen.’

Zoo gezegd, zoo gedaan. De twee bondgenooten hielden zich goed verborgen, en toen boer Krieksteen voorbij was moesten zij zich de hand op den mond leggen om niet in een luiden lach los te barsten. Zoo haastig mogelijk verdwenen beiden tusschen de koornvelden.

Inderdaad, daar ging Krieksteen. En trotsch alsof keizer's kat zijn nicht was! Hij trok op naar Frankrijk; geheel op zijn paaschbest: met zijne door ouderdom ros uitgeslagen

hoogen hoed, zijn tot over de kniën hangenden blauwen frak met rechtstaande kraag, waarachter de handbreede halsboord van zijn hemd schier zijne ooren bedekte, zijn bruingeruite wijde broek, zijne dikgezoolde kopleêren schoenen en den onmisbaren blauwen familieparaplu onder den arm. Op den rug droeg hij een linnen zak. Schier gestadig den blik voor zich ten gronde gericht, scheen hij in diepe gedachten verslonden. - En geen wonder: hij zag zich reeds in zijne verbeelding aan het doel zijner reis gekomen; zijn eigenaar kwam hem met open armen te gemoet gesneld; hij voelde zich aan den arm van zijnen heer vriendelijk de zaal ingeleid, waar hem een lekker noenmoel wachtte; hum!... hij rook al den aangenamen geur van wijnen, saucen en allerlei gebraad... En dan bij 't nagerecht hoorde hij zijnen eigenaar hem in 't oor fezelen iets van een schoone paardenhofstêe, in plaats van een koeihoeve, dan van groote weiden, vette zaailanden, bosscherijen, enz.

Aldus, alle soorten van luchtkasteelen bouwend, was Krieksteen de fransche grens genaderd...

- 'Hela, boer!' klonk het op eens achter hem, terwijl een sterke douaniershand hem meer of min onzacht bij den kraag vatte. 'Voyons! lat ze mi kiek wat in dee zak steek!'

- 'Wale-beest! wilt ge van m'n lijf blijven?' gromde Krieksteen, 'laat me voort, of...' En de boer hief al de vuist op.

- 'Wat! ze zou durv', botte boer! Zie zal mie die zakke toog' eer zie nog voet of stappe verzet!' En de waal gaf den boer eene schudding.

Krieksteen werd boos; hij spalkte de oogen open en stak nu dreigend zijnen regenscherm in de hoogte; maar vlug als de wind had de douanier hem dien afgenomen en achter zich weggeworpen.

- 'Daar!' schreeuwde de boer en gaf zijnen tegenstrever een klap in 't gezicht.

Poef! paf! hoorde men op 's pachters hoed die hem tot over de oogen zakte. Geen steek meer ziende greep nu de boer den waal aan en tierde als een bezetene:

- ‘Slanggespuis! 'k zal u rekken, vervloekte waal!’

- ‘Wat! ze zal... lompe kerle! Fraudeur!’ En de douanier greep den boer naar de keel. De slag begon: Slippen zwaaiden, beenen wrongen, vuisten vielen op en neer; beide kampers keerden, draaiden, wendden - en ploften eindelijk ten gronde. Ze rukten, nepen, krabten, beten, bonsden, stampten... De waal ging het duur bekoopen, maar een heer kwam toegesneld, die Krieksteen van den douanier aftrok. Nadat deze laatste in 't fransch aan den heer had gezegd dat men een' smokkelaar voorhanden had - immers, de Douaan was er met zekerheid van verwittigd geweest - zoo gebood men Krieksteen hem naar 't bureau der Tolrechten te volgen. Krieksteen weigerde; doch hij werd met geweld meêgerukt.

Dààr opende men den zak waar de met strooi omvlochten haas in stak; men sneed de wischjes los, en ofschoon men op 't eerste zicht niet bemerken kon dat er maar de huid met kop, pooten en staart van 'nen haas in was, toch voelden ze weldra het bedrog. De gewaande haas werd geopend, - en hoe stond de pachter verbaasd en verschrikt te gapen toen hij zag, dat zich daarin met zorg in watte gelegde fijne kanten bevonden (die gansch den schijn hadden van *echt* te zijn) alsook cigaren, koffiepoêr, en andere waren.

- ‘Niet alleen is hij strafbaar wegens opstand’ sprak de heer in 't fransch, ‘maar daarenboven moet hij aangehouden worden als smokkelaar. Zie eens hier, die fijne kanten...’

- ‘He! nu moe' ze meê naar de kot; dat zal z'u leer, botte boer!’ schimpte de tolbeambte hem half fluisterend toe.

Wel mocht onze Krieksteen bij hoog en bij laag verklaren dat hij onplichtig was, men geloofde hem niet, en de toekomstige bewoner der schoone paardenhofstêe werd zonder verdere plechtplegingen in 't drooge gezet!

VI.

Ongeveer een uurtje later trad in de herberg, die zich nabij het bureel bevond, een douanier al schaterlachend binnen.

- ‘Ha, Cathrien!’ riep hij de bazin toe, die achter haren

toog stond glazen te spoelen: ‘Ze heb ne goe' vogele geknip vandaag!’

- ‘En waar zijn, Jacques?’

- ‘Zeker Cathrien. Ne vette boere gepak, mee mutse, café en kaze... Hum! Café uit Belgique, Cathrien. Nooit hêe ze beter gedronk'.’ En de waal wreef lachend over zijn ronden buik. ‘Geef ze mie ne glasesje cognac!’

Terwijl de waardin hem bediende trok Jacques eene sigaar uit zijne binnentesch.

- ‘*Et voilà!* eerste kwaliteit, Cathrien!’ en hij ging naar het solferbakje om de sigaar aan te steken.

Twee mannen, die met de kaart hadden gespeeld, verlieten op dit oogenblik de herberg. Buiten gekomen, zei de eene al lachend:

- ‘Krieksteen is in de muit! En straks zal de sigaar aan den waal zijn verdiende poets spelen.’

En inderdaad. Daar zat de douanier op zijn gemak, met zijne beenen over elkaar geslagen smakelijk te rooken. En nadat hij bij elken trek de ronkelende rookwolkjes met zelfvoldoening naar omhoog had geblazen, bracht hij zonder argwaan telkens den vunzenden kant aan zijnen neus... ‘Hum! wat ne lekkre geur!’... Maar klak! de sigaar ontplofte, en onze waal keerde met de beenen omhoog achterover van den stoel, en de hand aan zijnen bezeerden neus houdende, morde hij: ‘Brrr! die gloeiende boere... met z'n duivelssigaar!’

Wanneer op Krieksteen's hoeve de tijding aankwam dat de boer als smokkelaar in het gevang zat, stonden Tone Pruims en Bette de babbelaarster heimelijk achter hunne ooren te krabben. Wat lot hun te wachten stond valt licht te veronderstellen. Beiden werden de hoeve afgezet.

En toen de arme Krieksteen, na een paar dagen in 't droog te hebben gezeten, eindelijk, mits een zeker losgeld, was vrij gelaten, en beschaamd, sleepvoetend t'huis kwam, toen stonden daar weêr die twee schimpvogels Krol en Niekel in hunne vuist te lachen en zeiden: ‘Poets weder poets!’

P. VAN DER MEIREN.

Roeselare, 10 *Januari* 1878.

Een dansfeestje in de kostschool.[1]

De dingen die ik ga verhalen heb ik zelf niet beleefd, maar mijne moeder was er ooggetuige van, en deze heeft ze dikwijls genoeg in mijne tegenwoordigheid verteld opdat ik er het zakelijke zou van onthouden hebben.

Mijne moeder was op het pensionaat te Tervuren bij *Mossieu Mait'e*; den echten naam van dien heer kende ze niet en zij had den deftigen man nooit anders dan *Mossieu Mait'e* hooren noemen. Zij was toen 17 jaar oud en desniettegenstaande moest zij eerder tusschen de jonge, dan wel tusschen de oude leerlingen gerangschikt worden. Marie-Anna Stas, eene harer vriendinnen, of juister gezegd een meisje uit hare buurt, ging naar de twintig, en zekere pachtersdochter van Nosseghem, eene groote, magere Griet, zal, volgens moeders schatting, ruim eenentwintig jaar oud geweest zijn.

Jaarlijks op St-Gregorius, patroon der scholieren, (of de man een bijzonder liefhebber van dansen geweest is, weet ik niet) werd er in de school een dansfeest gegeven. Op dien dag, na vier ure van den achternoen, ontruimde de meid, geholpen door den hovenier-schoenpoetser en eenige der grootste vrouwelijke leerlingen, de studiezaal der jufvrouwen. In eenen hoek dezer nog al ruime kamer werd eene stelling opgericht ten dienste der muzikanten, en rechtover, langs den kant van den hof, eene trede waarop Mossieu Maît'e tusschen zijne twee dochters-onderwijzeressen plaats zou nemen.

Terwijl men met deze en andere voorbereidsels bezig was, mochten de jufvrouwen-leerlingen haren opschik maken. De jongens - want daar waren ook jongens - moesten dan nog een groot uur ‘blokken’, en eerst rond halfzes bekwamen zij verlof om den inkt van hunne handen te wasschen en hunne korte of lange jas te gaan aanschieten.

Op slag van zes ure werd er voor het avondeten gebeld;

(1) Naar aanleiding van de keurig geschrevene schets: *Eene Danspartij op school*, door Johan Gram. (Zie *Vlaamsche Kunstbode*, 1e afl. 1878.

dan kregen al de leerlingen, zelfs die welke in den ‘halven kost’ waren, boterhammen met hesp of kalfvleesch, naar verkiezen. Sommigen, vooral de jongens, deden zich hieraan wel te goed; anderen integendeel hadden moeite om een halven boterham optekrijgen, zoozeer waren zij aangedaan van 't plezier dat ze gingen genieten.

Onder 't eten kwamen gewoonlijk de muzikanten binnen: de blinde Pro De Boe met zijne lange gele klarinet onder den arm stapte tastend vooruit; zijn zoon Pik, de violist, volgde en hield zijnen vader lichtelijk bij de mouw; Janneken de schoenlapper, deze met een grooten *contre-basse* geladen, sloot den korten stoet. Zoodra de leerlingen dit zagen, was hun eetlust naar de maan; er werd zelfs beweerd dat deze intrede zóó was aangelegd, opdat de leerlingen een minder getal gevoederde boterhammen zouden binnenspelen; doch mogelijk was dit maar achterklap, zoowel als het gepraat van die, welke hielden staan, dat de vleeschballetjes die daags na de danspartij 's noenens op tafel kwamen, alleen bestonden uit overschotten van hesp en kalfvleesch die men uit de heele, halve en kwaart overgelatene boterhammen had gehaald.

't Gebed na het eten was kort en verstrooid; dit laat zich gissen.

Thans stroomde al dat volkje, jongens en meisjes dooreen naar de danskamer. De dansen waren vast reeds op voorhand ondersproken, want op minder tijd dan men noodig heeft om het te zeggen stonden er zooveel koppelen op reien naast elkander geschaard als er maar staan konden.

De muziek ving aan, nog niet voor goed, Pik moest eerst zijne viool stellen. Pro blies in zijne klarinet, zoo geweldig als of hij er een spannend kurkstopsel had moeten doorblazen. ... *Piek*, *piek*, *piek!* krabte Pik op zijne vedel; *piek*, *piek*, *piek!* Nog wat fijner... *Piek!* Eindelijk is hij op den toon van zijn' vader. De meeste dansers en danseressen wilden reeds beginnen; maar hun noeste drift werd in toom gehouden door eenen snerpenden uitroep van Mossieu Maît'e, welke juist op dit oogenblik met veel waardigheid op zijne trede verscheen. ‘*Ne partez pas avant le temps*, *fougueuse jeunesse!*

De l'ordre, *toujours de l'ordre!*' riep hij met eene duidelijke stem uit. Allen hielden zich stil zooveel het hun mogelijk was; alleen de dikke Marie-Anna Stas met hare opgezwollen roode kaken, scheen weinig acht op des meesters vermaning te slaan; misschien verstond zij de woorden niet, want ofschoon zij reeds den tweeden winter op 't pensionaat was - 's zomers werkte zij bij hare ouders op het veld en ging 's zondaags met de kennissen naar den speelman - is het niet waarschijnlijk dat ze reeds fransch genoeg kon om 's mans uitroeping te begrijpen. Wat hier ook van zij, zeker is het dat zij als eene bezetene achterwaarts vooruitsprong en zóo haren mededanser, een grooten groven vlegel met hooge schouders, heel de kamer door trok, terwijl zij sprongen en flikkers maakte welke den behendigsten clown hadden beschaamd. 't Was onbetamelijk, maar 't was drollig, zóo drollig zelfs dat Mossieu Maît'e, hij, het toonbeeld der ernstigheid, een oogenblik zijne statige deftigheid vergat en een halfbedwongen glimlach over zijn langwerpig aanzicht liet gaan. Toch was hij op het punt eene tweede vermaning door de zaal te laten klinken, toen juist de muziek in een schitterend gegil en gesnork losbrak. Nu was het een geschuif, gehuppel, gedraai en gezwenk tusschen deze uitgelatene jongheid, dat er hooren en zien van verging; althans bij diegenen, welke, als mijne moeder, niet meêsprongen. Zij, het brave, zedige kind danste niet... omdat ze niet dansen kon. Na echter het ding eenigen tijd te hebben nagezien, begon zij er ook zin in te krijgen, en rechtuit gezegd, 't was haar niet onaangenaam dan ook tot een dansje uitgenoodigd te worden. Haar *cavalier* was een jongen van Etterbeek (bij Brussel), een slanke blonde kerel, de zoon van den bakker aan wien haar vader meest altijd zijn graan verkocht. *Hoe* zij gedanst had wist zij niet; hadde men haar later gezegd dat zij op haar hoofd, en niet op hare voeten had gedanst, waarachtig zij zou het geloofd hebben; want van het heele ding had zij alleen *dit* onthouden, dat men met haar als met eene lichte houten pop, de trede waarop Mossieu Maît'e en zijn beide dochters troonden, wel vijfentwintig keeren was voorbij

gezwongen. Indien ik mij niet bedrieg had het ‘fisken’ moeder de wals willen leeren, en aangezien zijne danseres den stap niet kende, had hij haar hiervan zooveel mogelijk verschoond, met heur bij 't draaien in zijne armen opgeheven te houden. Overigens, het moet wel zijn dat Blonde Piet beter dan wie ook zich aan draaiende dansen verstond, want eenige oogenblikken later kwam het hem ter oore dat de jufvrouwen van Mossieu Maît'e bijzonder met zijne manier van walseeren waren ingenomen. Dit complimentje vleide onzen knaap geweldig; hij werd rood tot achter zijne ooren, ofschoon hij er een oogenblik te voren, misschien uit al te groote afmatting, bijna wit als linnen had uitgezien.

De volgende dans was een *quadrille* waarna wat verversching, bestaande in schuimend Leuvensch bier, den aanwezigen werd aangeboden. Gedurende deze poos verhief blonde Piet zich stillekens tot de muzikanten en fluisterde Pro De Boe iets in 't oor; hij moest zijn gezegde herhalen, want Pro, na wat langer geluisterd te hebben dan volstrekt noodig was, deed teeken dat hij nog niet had verstaan. De tweede maal sprak de jongeling duidelijker, want nu wenkte Pro met kop, mond en oogen te gelijk, dat hij het thans beet, goed beet had. Daarop richtte Piet zich zonder schijnbare schuchterheid tot voor de reeds meergemelde trede; hij groette plechtig en vroeg stoutweg aan jufvrouw Cornalie, de oudste en ook veruit de fraaiste en bevalligste, of zij hem niet de eer en het genoegen wou aandoen met hem de volgende wals te dansen.

- ‘Maar 't is geene wals, mijn lieve jonge heer?’ sprak jufvrouw Cornalie vragend.
- ‘Ja wel, jufvrouw, om u te dienen’ zeide de jongman onbestaan.
- ‘Als ik zeker wist dat het eene wals zou zijn...’ stotterde de jufvrouw aarzelend.
- ‘Toe, toe! wat zoudt *gij* gaan dansen, gij, eene reeds bejaarde jufvrouw, tusschen die kinderen en jonge lieden,’ viel de jongere jufvrouw haar in de rede.
- ‘Maak u maar niet boos, zusje lief’ sprak Cornalie half schelmsch; ‘na de beurt der oudere zuster zal die der

jongere wel komen. - ‘Papa,’ ging ze voort, zich tot haren vader richtende, ‘gij wilt wel dat ik de heusche uitnoodiging van dezen jongen heer inwillige?’

- ‘Jufvrouw, ik zie daar geen bezwaar in,’ zeide de vader deftig. Daarop klopte Cornalie hare rokken wat plat, trad van de trede en trok op aan den arm van blonden Piet, die er trotscher uitzag dan de ijdelste en onervarenste burgemeester... De muziek ving aan. Meer dan vijftien koppelen hadden zich in rang gezet, maar verschilligen, ondervindend dat het niet wilde gaan, trokken zich na eenige passen achteruit en gingen tusschen de talrijke schaar der toeschouwers post vatten. Nu bleven alleen de besten; deze, en inzonderheid Piet met des meesters vergenoegde dochter, begonnen hoe langer hoe zwieriger te dansen. Marie-Anna Stas bevond zich ditmaal niet tusschen de dansers, maar bemerkende wat pret deze hadden, riep zij eensklaps luidop uit: ‘Jongens! jongens! Wat is dat schoon! Wat is dat schoon! Kom Lamme-Jef,’ ging zij voort, haren hooggeschouderden vriend bij de armen vattende, ‘dat moeten wij óok leeren! Ik moet kunnen walseeren al moest het mij 't leven kosten!’

Thans begon zij al huppelende haren Lamme-Jef geweldig links en rechts te duwen; deze bood geen tegenstand maar sprong goedsmoeds achteruit, zoo goed en zoo slecht als hij maar kon; vervolgens trok zij den groven lummel eenige keeren zoo schielijk om en dom, dat er hem het bloed van naar de hersens steeg. Aller oogen waren op Marie-Anna en haar slachtoffer gevestigd; met moeite gunde men nog een vluchtigen blik aan Piet en zijne bevallige danseres, ofschoon beiden zich opperbest van hunne taak kweten. Marie-Anna en den haren ernstig blijven aankijken was niet mogelijk; de lachspieren der toeschouwers kwamen in beweging; op het gelach volgde handgeklap, dan geschreeuw en getier alsof er eene begijn te geeselen geweest ware. Mossieu Maît'e achtte het noodig een einde aan dit ergerlijk tooneeltje te stellen en hij deed het bij middel eener fransche uitroeping, welke hij schetterend door de kamer wierp. Alles zweeg oogenblikkelijk, zelfs de muziek; alleen nog Marie-Anna Stas riep teleur-

gesteld uit: ‘Wat jammer, Lamme-Jef! Nu dat wij zoo goed aan den gang waren!’...

Hiermede eindigde deze heuglijke danspartij; de leerlingen werden verzocht zich naar hunne slaapvertrekken te begeven en Mossieu Maît'e riep hen vermanend achterna: ‘*Pour cette fois-ci chacun pourra prier en particulier*, *à genoux devant son lit!*’

Voor mijne moeder liet deze danspartij niets anders achter dan de herinnering aan een kluchtig feit, welkzij op haar vijf-en-zestigste jaar nog met welgevallen vertelt; voor Maria-Anna Stas integendeel had zij zeer merkwaardige gevolgen: drie maanden later was Maria-Anna in hare roepen met Lamme-Jef, en een jaar nadien, dag op dag, kocht zij haar eerste kind.

Overijsche (*Braband*).
VICTOR DE VEEN.

Bladvulling.

Anekdoten.

I.

DE VADER. - Ik begrijp niet waar ge al dat geld zoo gauw gelaten hebt, doorbrenger!
DE ZOON. - Ik heb het nergens *gelaten*, vader. Ze zijn het allemaal komen *halen.*

II.

Een zanger werd 's nachts opgeklopt om een serenade te gaan zingen. Hij rukte kwaad zijn venster open en riep: ‘Nog voor geen duizend gulden!’

- ‘Kom, kom! geen praatjes!’ riep men buiten. ‘Het geeft een rijksdaalder per man!’

- ‘Dat is wat ànders!’ riep de zanger en in een wip was hij buiten.

III.

Een komiek zat onlangs met *dertien* aan tafel.

Toen iemand dit met angst bemerkte, zei de komiek: ‘Wees maar stil, ik zal voor twee man eten.’

X...

Poezie.

I.
Herfstgezang.

Koor

Allen.

Geen ploegen meer,
Geen zwoegen meer;
Het zaaien
En maaien
Is uit!
Elk heeft zijn loon en brengt zijn buit:
De vruchten der aarde,
De vruchten des geestes,
De vruchten der liefde.
't Is herfst. Vooruit!

Eerste halfkoor (Mannen).

Werkers, Landbouwers.

Jaar uit, jaar in, in koud en warm,
Met taaien wil en kloeken arm,
Hebben wij 't land
Bebouwd,
Den grond doorkloofd, bemest, besproeid,
Gezaaid, geplant,
Op God vertrouwd,
Het onkruid gestadig uitgeroeid;
De zegen kwam van boven.

'Zorgt, werkt!
Zoo sprak ons de plicht.
Wij hebben gezorgd en ons werk verricht,
En nooit ons plicht verzuimd, beperkt,
En nooit ons taak verschoven.
De zegen kwam van boven.

Is 't harte gezond,
En moet men niet vreezen voor 't daaglijksch brood,
Dan wordt de vreugde een dischgenoot,
Dan klinkt als een dank het lied uit den mond.
Welnu!
Wij brengen u alles in overvloed;
Versterkt uw lichaam, verwarmt uw bloed:
Komt hier, gij broeders, wij deelen met u
De welige vruchten der aarde.

Tweede halfkoor (Mannen).

Denkers, Dichters, Vorschers.

Van 's morgens vroeg tot in het nachtlijk uur,
Met immer nieuwen moed en nieuwen dorst
Naar wetenschap, zoo duur,
Hebben wij het raadsel der natuur
Nagevorscht.

Zee, aarde, hemel,
Afgrond, golven, starrengewemel,
In alles hebben wij gelezen,
Aan alles hebben wij gevraagd
Wat ons vereed'len mocht of ons kon nuttig wezen,
En dikwijls hebben wij geslaagd.
In naam van Hem,
Die met zijn godesvonk ons hart en hoofd bezielde,
Voor wien ons vrije wil aanbiddend nederknielde,
In Godes name riep ons stem:
'Hemel, ontsluier uw starrenpracht!
Aarde, ontbloot uw ingewand!
Zee, ontsluit uw golf en kolk!
Dat wij naken tot het licht,
Dat wij dringen tot uw schat,
Dat wij kennen uw geheim!'
En daar wij 't goed slechts zochten om het goed te plegen,
Heeft niemand gezwegen,
Noch zee, noch hemel, noch aarde.
Hier zijn wij nu
Met wonderschatten hoog van waarde!
Komt hier, gij broeders, wij deelen met u!
Neemt uit ons schatten het rijkste,
Kiest uit ons kunsten het schoonste,

Proeft hier ons diepste geheimen;
Wij brengen voor u,
Wij plengen voor u
De duurbare vruchten des geestes.

Vrouwenkoor.

Terwijl gij ploegdet op het land,
Of zeildet naar het verre strand,
Of drongt tot in het ingewand
Der aarde;
Terwijl uw schrandre geest zoo menig duurbaar pand
Vergaarde,
Hebben wij bedrijvig uw huis bestierd,
Met orde en met reinheid uw woon versierd,
En dag en nacht
Aan u gedacht,
Naar u getracht;
En onder 't hart,
Met hoop en smart
Den zoeten last, de liefdevrucht gedragen...
Beminde, wij durven u fier aanschouwen;
Omarmt uw trouwe, kuische vrouwen,
En drukt op het hart uw bloeiend kroost.
Wij ook, wij brengen een rijken oogst,
Rijker dan schatten,
Schooner dan kunsten,
't Geheim, dat alle geheim verwint;
Het bloed van ons bloed,
Het vleesch van ons vleesch,
Het licht onzer minnende zielen,
Het kind!
Wij vrouwen, wij brengen de vruchten der liefde!

Allen.

O Gij, die in de heemlen zijt,
Die alles schikt, dien alles roemt,
En toch ons uwe kindren noemt,
O Vader, wees gebenedijd!
Behoud ons sterk,
Bestuur ons werk,
Geef ons gezondheid voor het lichaam,
Verzadig onzen dorst naar 't ware,
Bevredig onzen zucht naar 't schoone,
Vervul ons wenschen naar het goede!

Ja! geef ons, geef ten allen tijd,
De vruchten der aarde,
De vruchten des geestes,
De vruchten der liefde,
O God, die in de heemlen zijt.

G. ANTHEUNIS.

Halle, bij Brussel.

II.
Met ons vijven...

Wij hebben met ons vijven,
Gedeeld een schat van vreugd,
In al de goede dagen
Van onze rijke jeugd.

Wij hebben met ons vijven
Dezelfde wieg gedeeld,
Uit éene bron gedronken,
Aan éenen schoot gespeeld.

En vader had als moeder
Ons ieder even lief...
Zij speelden met ons mede
En deelden elke grief!

O, 't waren schoone dagen,
De dagen onzer jeugd...
Wij waren zonder smarten,
En vaders, moeders vreugd!

Wij hebben met ons vijven
Gedragen groote smart,
Toen 't lot ons wreed ontscheurde
Het dierbaar ouderhart...

Toen ginds op Eik-en-Duinen,(1)
Een meisje, klein en teer,
Om kracht bad voor haar broeders,
Van onzen lieven Heer.

(1) Naam der begraafplaats te 's Gravenhage.

Toen wij daar met ons vijven,
Geknield op 't oudergraf,
Te zaâm 't verlies betreurden
Dat ons hun sterven gaf,

En dan naar 't sterfhuis keerden,
Waar nu geen welkomstgroet,
Geen lieve lach van moeder
Meer klonk... ons te gemoet!

O, 't waren droeve dagen...
En toch die lange smart,
Bond inniger nog samen,
Der weezen droevig hart.

De liefde voor elkander,
Door ons van jongs gevoed,
Die gaf ons in het leven,
Weer kracht en strijdensmoed!

Wij waren met ons vijven,
Een schoonen tijd bijeen:
Een roosje, met vier blaadjes
Beschuttend er om heen!

Helaas! daar wordt het roosje
Naar 't verre Oost verplant!
Vier jamm'ren, weenen, klagen:
'Verscheurd ook déze band!...'

Maar neen, haar trouwe liefde
Leeft steeds nog met ons meê,
En trok zij ver ook henen:
De liefde koelt geen zee!

Wij blijven met ons vijven,
Al is ook d'afstand groot,
Door éenen band omstrengeld
Vereenigd tot den dood!

JAN C. DE VOS.

Amsterdam.

III.
Voorwaarts!...

Voorwaarts stappen door het leven;
Voorwaarts heen door zuur en zoet,
Immer 't hoofd omhoog geheven
Met de leus: ‘geduld en moed.’

Zulk een leus op 't vaandel stellen,
Vrienden uit 't geboorteland,
Ja, gij moogt mij medetellen
Onder u, - 'k ben ‘flamingant.’

Immer voorwaarts om te strijden
Is des levens hoogst gebod;
Niet geaarzeld zelfs in 't lijden:
‘Help u zelf, zoo helpe u God!’

Moedig dan den stond genoten,
't Zij bij storm of zonneglans;
Moedig voort en onverdroten,
't Goede recht behoort ons gansch.

Roesten zou de ploeg der krachten
Stond zij werkeloos en stil;
Geene rust bij dag of nachte
Zoo men zegepralen wil.

Ruste mogen wij niet kennen,
Rust, dat breekt ons leven af;
Laf, wie zich eraan gewennen, -
Rust bestaat voor ons in 't graf.

't Vlaamsche Vaandel fier gedragen
Steeds vooruit, met moed en kracht;
Voor de vrijheid alles wagen,
Voor 't geweten, voor 't gedacht.

Voor de kunst, om te beschaven,
Eigen land en taal getrouw;
Om den kennisdorst te laven
Van ons kroost, van onze vrouw.

Kunst en kennis, eigen zeden,
Kern der vooruitgangsbloem;
Kunst en kennis van 't verleden,
Van der vrededagen roem.

Kunst om ons gemoed te ontroeren
Door de waarheid onverbloemd,
Om in geestdrift te vervoeren
't Volk dat immer vrij zich noemt.

Gaat zoo voort, met vaste schreden,
Vrienden uit mijn Vlaanderland;
Ver van u, ja, ben ik heden,
Maar 'k blijf immer flamingant!

V. VANDE WEGHE.

Bergen, 1878.

IV.
Herdenken.

Ten westen zinkt de zonne
In 't effen, gouden meer;
Hare avondstralen schieten
Op gindschen toren neêr.

ô, Toren van mijn dorpje!
'k Verliet u jong en teêr!...
Hier ben ik, - oud en arrem, -
ô, Toren, 'k zie u weêr...

En ginder staat de molen
Waar vader heeft gediend;
Zijn roode wieken wenken
Naar mij als naar een vriend.

En zie! Ik strek mijne armen
Als tot omhelzen uit...
Maar niemand komt mij tegen,
Noch vriend, noch vrouw, noch bruid.

Op 't kerkhof rusten allen.
Die ik eens heb gekend;
Die deelden in mijn spelen
Zijn dood of onbekend.

De zon is nu al onder;
Het Westen blijft nog rood...
Ook mijne zon is henen:
Ik voel de koû der Dood...

Maar de avond van mijn leven
Vloeit over van genot:
De gave van 't Herdenken
Verzacht mijn droevig lot.

KAREL DEFLOU.

16 *December* 1877.

V.
Jongens.

Laat de wilde jongens spelen;
Stoeien, worstlen op de straat;
Want een jongen moet niet droomen
Als, na 't leeren, 't speeluur slaat.
Zie, 'k zou nog een handje helpen
Met het koene jongensras
En ja, 'k zou nog duchtig meêdoen...
Als ik maar zoo oud niet was.
Oh! ik zie de jongens gaarne,
Met hun open ferm gelaat,
Met die frissche roode kaken,
Want zij kennen nog geen kwaad,
Maar ik kan geen gluiper lijden,
Die niet flink uit de oogen kijkt
En met bleeke holle wangen
Haar en pet op 't voorhoofd strijkt.

A.M. OOMEN.

Antwerpen.

Acht dagen in Holland.

- Uitvoering van den *Lucifer* in Amsterdam, op 28 Februari 1878. -

Aan mijnen Vriend A.J. COSYN, Bestuurder van '*de Vlaamsche Kunstbode.*'

Waarde August,

Het was dus zòò vastgesteld...

Onze stambroeders uit het Noorden zouden den band, die op intellectueel gebied de beide deelen Nederland's verbinden moet, ook op muzikaal gebied bevestigen, tot de zoo gewenschte toenadering eene krachtdadige poging aanwenden.

Amsterdam zou het doel mijner eerste kunstreis in Noord-Nederland wezen. Dààr zou ik vooreerst de drie hoofdmannen der muzikale beweging in Holland, NICOLAÏ, HEINZE en RICHARD HOL, van nabij leeren kennen en waardeeren. Door dezen zou ik in even aangename kennis worden gebracht met toonkunstenaars als VAN DER LINDEN, STUMPFF, VIOTTA, BOERS, COENEN, BRANDTS-BUYS, T'HOOFT, en anderen, wier naam bij voor 't oogenblik zou kunnen ontsnappen.

Dit kunstreisje zou mij daarenboven de kostbare gelegenheid verschaffen, mij een juist denkbeeld te maken van den muzikalen toestand onzer Noorderbroeders. Niet alleen zou ik nu *de visu et auditu* oordeelen over de uitvoerende muziekkrachten die Holland's hoofdstad te harer beschikking heeft, maar tevens, door inlichtingen van bevoegde zijde, te weten komen in hoeverre aldaar de gedachte van een *nationaal beginsel in de toonkunst* onder de dilettanten, het publiek, in de pers, enz., reeds wortel heeft gevat.

Nog eens zou ik mij, op mijne uitstapjes, kunnen verlustigen in het beschouwen der prachtige tafereelen van de Hollandsche schilderschool, mij nog méér doordringen van haar eigenaardig karakter en den tintelende gloed die haar coloriet kenmerkt, mij als het ware aldus voorbereidend tot kennismaking met de orkestrale kleur onzer Noordsche musici.

Dat vooruitzicht streelde mij... Oh, dacht ik, geen land toch kan beter geschikt zijn tot het scheppen eener echt nationale Toonkunst! Openbaart zich dààr niet het gansche vaderlandsche streven in zijne volledige synthesis? En indien ook, wat de muziek betreft, Holland's richting vroeger, en misschien wel tot nu toe, wat al te veel *Duitsch*, in plaats van *Nederlandsch* is geweest, zoo heeft toch een gelijkslachtige germaansche geest aldaar den grond voor het kunst-nationalism gunstiger voorbereid, dan zulks bij *ons* sedert 1830 het geval was, onder den vervreemdenden invloed van een met eigen aard en zeden strijdigen *franschen* geest. Onze Noordnederlandsche toondichters hebben maar hunne ingevingen aan alles wat hen omringt, aan dat eigen nederlandsch leven te ontleenen. Gedachten en gevoelens in eigen nederlandsche taal vertolkend, op het gebied van compositie en van uitvoering, zoo zal ook hun eigen volkskarakter, hun nationaal *wezen* zich onvervreemd in hunne muzikale werking weêrspiegelen. Bij ons, Zuidnederlanders, gaat zulks zoo gemakkelijk niet; òns moet het worstelend element immer ter zijde staan. Wij, Vlaamsche componisten of uitvoerders, wij kunnen ons niet zoo vrij aan de indrukken van het uitwendige, algemeene volksleven overlaten; wij moeten ons om zoo te spreken in ons zelven opsluiten, om, ons het eigen nationale leven onverbasterd voorstellend, het noodige vlaamsche streven aan onze werkingen te geven.

En hierin zal ook het onderscheid, of om beter te zeggen de schakeering, welke tusschen de toonkundige voortbrengselen van Noord en Zuid bestaat, hare eerste *reden* vinden. De werken onzer Noord-Nederlandsche broeders zullen, ja, stiller, kalmer, ingetogener van aard wezen dan de onzen, die meer in *objectieven* dan in *subjectieven* zin opgevat, misschien een levendiger, meer opbruisend karakter zullen hebben; - maar de Nederlandsche geest, versterkt door het gebruik onzer gemeenschappelijke Nederlandsche moedertaal, zal aan beide uitingen van het muzikaal gevoel een zweem van esthetisch-nationale éénheid bijzetten. - En de aldus ontstane ‘Noord- en Zuid-Nederlandsche Toonkunst’ zal met fierheid en ver-

trouwen den ingeslagen vaderlandschen bodem mogen bewandelen.

Het oogenbiik is dààr. Eens strooiden Noord en Zuid - en zoowel onze Waalsch-Belgische als onze Vlaamsche en Hollandsche componisten - het vruchtrijke zaad der toonkunst in gansch het westelijk Europa. Daarna verdwenen onze mannen van het groote tooneel der muziek kunst. Italië, Frankrijk, Duitschland bereikten dan het toppunt hunner nationale uitdrukking op dat gebied. Doch, indien Noord en Zuid aldus in zekeren zin muzikalisch verdwenen, zoo was toch hun scheppende geest niet uitgedoofd, hun eigen aard niet vernietigd, - en zij die den kring der muzikale beschaving in werking brachten, moesten eenmaal, tot het werkende leven teruggeroepen, dien cerkel verder helpen uitbreiden.

***

Doch ter zake... Die quasi-philosophische inleiding mocht anders uw geduld wel wat te veel op de proef stellen.

Zonder langer dralen, Vriend August, wil ik dus onzen lezers van den *Kunstbode* mijne indrukkingen en ontmoetingen over dat kunstreisje in Holland, zoo maar gladweg, zooals ze mij in de pen komen, mededeelen.

Op Maandag 25 Februari verliet ik Antwerpen en stoomde over de heerlijke Moerdijkbrug naar Amsterdam toe. - Wat vond ik onderweg in ruime mate mate stof om de krachtvolle koenheid van het hollandsche vernuft te bewonderen!

Wel levert daar het indringend water-element slag bij slag; doch gewapenderhand komen forsche dijken en bruggen den geduchten vijand zegevierend terugslaan. Zoo ook kon ik, eenige dagen later, op mijne terugreis, de reusachtige waterwerken bij Kuylenburg en 's Hertogenbosch bewonderen, toen ik mij van Utrecht (waar ik den kunstvriend Richard Hol een bezoek had gebracht) terug naar Antwerpen begaf... Doch ik ben thans eerst aan 't begin, en niet aan 't einde van mijn reisverhaaltje.

Was het hoofddoel mijner reis eigentlijk *Amsterdam*, waar mijn '*Lucifer*' moest worden uitgevoerd toch hield ik stil in *den Haag.* Ik had tot dat oponthoud dan ook een bijzondere

reden. Aan het ‘station’ wachtte mij vereerend NICOLAÏ, de bekwame bestuurder der Haagsche koninklijke muziekschool, de componist van den ‘*Bonifacius*’[1], die door onze ‘*Société de Musique*’ binnen kort zal worden uitgevoerd. Onder 't nemen van een vlug déjeuner spraken wij over de te Amsterdam op handen zijnde muziekplechtigheden, alsook over de toekomstige uitvoering van NICOLAÏ'S keurig oratorio in Antwerpen.

Hoe spoedig waren de weinige uren, die wij in aangenaam gekeuvel doorbrachten, vervlogen! Om 4 ure stapte ik weêr in den trein, en kwam eindelijk, over Leiden en Haarlem, in Amsterdam aan.

Dààr wachtte mij mijn goede vriend JOZEF SCHERMER-SMITHUYZEN, en eenige minuten later bevond ik mij in zijne woning, waar mij door hem en zijne gade de vriendelijkste gastvrijheid aangeboden werd. Een zoo gulhartig aanbod van de hand wijzen, kon of mocht ik niet. Ik werd dus voor eenige dagen hun gast, en dit met des te meer genoegen daar de zoo kunstlievende familie SCHERMER een groot, zoo niet het grootste aandeel had in het initiatief dat de heeren VAN DEN BIESEN en HEINZE - de eerste de wakkere voorzitter der *Vincentius-vereeniging*, de tweede haar beroemde dirigent - genomen hadden, om mijn oratorio ‘*Lucifer*’ in Amsterdam ten gehoore te brengen.

***

On 7 ½ ure 's avonds begon de eerste algemeene repetitie van den ‘*Lucifer*,’ die, onder leiding van den componist HEINZE, op Donderdag 28 Februari in de concertzaal van het Park zou worden uitgevoerd.

Na afloop dezer repetitie, was ik recht gelukkig mijne hooge voldoening te betuigen aan HEINZE en aan zijne flink geoefende koren en orkest; dit zoowel over de geniale wijze waarop de dirigent mijn werk begrepen had, als over de techniek en idealiteit die de uitvoering zelve kenmerkten. HEINZE is niet alleen een volmaakt toonkunstenaar, maar hij

(1) Gedicht van LINA SCHNEYDER.

bezit tevens een edel hart, vol van dit heilig vuur, waarmeê hij de uitvoering weet te bezielen. En waarlijk, met zóóveel begeestering ging de dirigent te werk, dat men zich wel zou hebben afgevraagd: of hij niet een werk van *eigen* compositie ten gehoore bracht. Ik voelde mij dan ook diep getroffen, alsook door het vriendelijk onthaal, dat mij van wege het orkest, de koren en eenige aanwezige kunstliefhebbers ten deele viel.

Dien avond leerde ik ook den heer VAN DEN BIESEN kennen, wiens naam mij daar zoo even reeds onder de pen kwam. Een even vriendelijk als met echt kunstgevoel begaafd man.

***

Den tweeden dag (26 Februari), deed ik met mijn' vriend SCHERMER een uitstapje naar Haarlem. Een allerliefst steedje, zóo netjes en zóo aangenaam! Mijn vriend zegde mij dat het daar gedurende het schoone jaargetijde wel aan een Aardsch Paradijs kon vergeleken worden.

Een *Aardsch Paradijs*, ô ja! - En in 't Museum, waar ik o.a. drie der schoonste meesterstukken van den onsterfelijken FRANS HALS bewonderen mocht, trof ik juist ook... *Adam en Eva* aan. - Zeker eene eigenaardige schilderij; maar waarom toch de schilder aan onzen eersten vader Adam, tegenover zijne lieftallige wederhelft, zoo 'n zonderlinge uitdrukking van schrik, schier van afkeer heeft gegeven, dat ben ik nòg aan 't raden... Was het misschien om den invloed, dien *das ewige Weibliche* op ons uitoefent, des te meer te kenschetsen? Eva's gelaat is zoo lief, zoo verleidend dat de toeschouwer welhaast in slechte luim tegen Adam zou gaan verkeeren, indien hij niet wist, helaas! dat de goeie man zich al spoedig van zijnen schrik en terughouding heeft ontmaakt!...

Alvorens het Museüm binnen te treden, hadden wij het genoegen gehad de uitvoering bij te wonen, welke Dinsdag op het beroemd orgel in de Haarlemmerkerk plaats greep. Een jonge talentvolle organist, de heer BASTIAANS, droeg er werken voor van BACH, SCHUMANN, MENDELSSOHN, enz., en liet ons toe over de verscheidenheid en fijnheid der *registratie* door eene keurige afwisseling te oordeelen.

Spijtig schijnt het mij nogtans, dat men dit prachtige orgel niet zooveel mogelijk in zijn eersten, natuurlijken toestand heeft behouden. Ontegensprekelijk is het instrument, zoo als het *nu* bestaat, nòg uiterst merkwaardig, doch het bijvoegen eeniger moderne registers en het wegnemen der klankophelderende mixturen, geven daaraan een zweem van al te modern orgelfaktuur. Zonder het talent van onze hedendaagsche orgelfactoren te miskennen, meen ik toch dat de hedendaagsche orgels te veel gelijken aan eene orkestnabootsing. Vooreerst verliezen zij dâàrdoor dat verheven en eigenaardig karakter, dat de andere kenmerkt. Het komt daarbij somtijds voor, als hoorde men onderscheidene orkestinstrumenten, door *automaten* bespeeld. - Verder valt op te merken dat men bij het gebruik der al te moderne orgels met het orkest (als het orgel *zelfstandig* optreedt, zooals b.v. in den *Lucifer* en den *Oorlog*) de treffende tegenoverstelling teenemaal mist van het instrumentaal-coloriet met het statige majestatische en onbeschrijfelijke klankgeluid der echte kerkorgels. Dit doet evenwel niets af van het kunstgenot, dat de Heer Bastiaans het publiek in zoo ruime mate verschafte. Ook was het mij zeer aangenaam met dien verdienstelijken kunstenaar naderhand in gesprek te komen.

***

Des avonds hadden Mijnheer en Mevrouw SCHERMER mij eene lieve verrassing voorbereid: het gezelschap eeniger dames en heeren, waarbij ik de eer had aan de dames VAN DEN BIESEN en HEINZE voorgesteld te worden. Mevrouw Heinze is eene hoogduitsche dichteres van veel verdienste, die ook Nederlandsche stukken, o.a. van Dr. HEIJE, in hare taal heeft overgebracht.

Mevrouw DE GIVE-LEDELIER verschafte aan 't gezelschap menig genoeglijk oogenblik, door het voordragen eeniger liederen, waaronder eene allerliefste melodie van Heinze, door den componist zelven begeleid.

***

Den derden dag, Woensdag 27 Februari, werd ik door den heer HEINZE aan den heer STUMPFF en zijn orkest voorgesteld.

- Men had mij op allervriendelijkste wijze aanzocht zelf eeniger mijner compositiën te dirigeeren die, op het concert der *Toonkunstenaars-Vereeniging* den volgenden vrijdag zouden worden uitgevoerd.

De repetitie ving onmiddellijk aan.

Ik merkte al spoedig dat ik met een goed en flink geoefend orkest te doen had.

Iets waarop een goed dirigent bijzonder prijs stelt is dat zijn orkest oogenblikkelijk de minste zijner intenties en schakeeringen uittevoeren weet en den leider in zijne bewegingen en bijzonder in de *rubati* zóódanig weet te volgen, dat, met behulp eener volmaakte techniek, het *ideale* bij de uitvoering overheerschend vooruitkomt.

Dit alles vond ik bij de artisten van het *Stumpff-orkest*, hetzij in de begeleiding van het *Spinnelied* en de scene uit '*Isa*,' met gemollige zachte schakeeringen, hetzij in den wiegenden rythmus der *balscene* uit '*Charlotte Corday*,' hetzij in de geweldige orkest-opborreling der *ouverture* van hetzelfde lyrisch drama...

Dien zelfden avond woonde ik de laatste repetitie van den *Lucifer* bij, en had dan ook het vereerend genoegen den heer JOHAN VERHULST aldaar de hand te mogen drukken.

***

Donderdag 28 Februrri. - Uitvoering van den *Lucifer!* Deze was allerprachtigst. Hoe geerne had ik er vele onzer Antwerpsche vrienden tegenwoordig gezien! Maar... geen volledig geluk is op aarde, - zelfs niet in Amsterdam.

Het zou zeker aan mij, als componist, niet passen hier de hoogstvleiende, misschien *al te vleiende* bijvalsbetuigingen aan te halen die ik na afloop der uitvoering over mijn werk ontving, alsmede de dichter, onze vrîend HIEL, zoo van wege de vertolkers als van wege het publiek. Dàt behoort tot het gebied der critiek: dus dààrover *basta!*

***

Vrijdag, 1 Maart. - Puik concert der 'Toonkunstenaars-Vereeniging.'

Vooral het eerste deel van het programma was hoogst

belangrijk. Eene keurige Symphonie van NICOLAÏ, eene aria uit de *Vondels-cantate* van RICHARD HOL (fragment dat wel de begeerte doet ontstaan eens het gansche werk te mogen hooren) en een lief viool-concert van KES, door den schrijver zelven te vertolken. De heer KES is de pas aangekomene viool-soli bij het orkest-Stumpff.

NICOLAÏ, bestuurde zelf en met meesterlijke hand zijne Symfonie. Een allerliefst fijn, humoristisch en gevoelvol geschakeerd werk. De orkestratie bezit m.i. geheel de eigenaardige kleur der Hollandsche schilderschool. In de *inleiding* en het *scherzo* heeft Nicolaï zijn landelijke en humoristische indrukken weergegeven, terwijl het droomende *andante* en het *slotnummer* door fijn gevoel en lossen zwier worden gekenmerkt. Een echte Hollandsche Symfonie, voorwaar!

Tweemaal moest NICOLAÏ voor het huldebewijs van het publiek te voorschijn komen. Dat bewijs van enthusiasm voor een Nederlandsch gewrocht gaf mij de overtuiging, dat eene degelijke en voortdurende richting weldra het vooroordeel ‘Geen sant verheven in zijn land’ zou doen verdwijnen.

RICHARD HOL, nam nu den maatstaf, en de heer DECKERS droeg met veel talent en eene prachtige basstem de schoone aria uit de *Vondel-Cantate*, voor. Het publiek juichtte den Utrechtsten meester zeer dankbaar toe, en even als NICOLAÏ werd hij terug geroepen.

Nu kwam de beurt van den heer KES. Meester HEINZE dirigeerde het concerto. De uitvoering van den jongen virtuoos was eenvoudig en keurig. Niets van de overdrevene virtuositeit! Geene gezochtheid of ijdel effektbejag. - Zijn werk maakt een onweerstaanbaren indruk: ik beschouw het als een der beste in dit genre. Orkestratie en phraseering verraden een meer dan gewonen aanleg. Dat ook hèm eene welverdiende ovatie te beurt viel, hoeft niet gezegd.

Het tweede deel van 't programma ving aan, en nu ook ging ik het genot smaken, onze Antwerpsche solisten door het Amsterdamsch publiek te zien begroeten.

Reeds op de uitvoering van den *Lucifer* hadden Mevrouw

DE GIVE-LEDELIER en Mej. BIEMANS, alsook de heeren COLLIN en BLAUWAERT zich zeer verdienstelijk voorgedaan, maar nu zouden zij in ruimer mate de gelegenheid vinden zich als solisten te doen waardeeren!

Na elke voordracht werden onze moedige zangers op de vleiendste wijze toegejuicht. Antwerpen mag er fier op wezen de zijnen derwijze door Noord-Nederland te zien gevierd worden.

***

Na het Concert bracht een vriendenmaal de bijzonderste inrichters der Feesten, dirigenten, componisten, solisten en andere vrienden van *Frau Musica*, alleraangenaamst bijeen. Menige dronk werd ingesteld op de verbroedering van Noord en Zuid. Beurtelings werd door de heeren VAN DEN BIESEN, NICOLAÏ, HEINZE, HOL, VANDERLINDEN, enz., het woord gevoerd. Onze dichter EMANUEL HIEL werd dan door M. VANDERLINDEN begroet als de dichter welke met mij de muziekale beweging in Zuid-Nederland begonnen heeft.

In warme taal sprak M. VAN DEN BIESEN den wensch uit, dat voortaan op muziekaal gebied niets dan de schoone moedertaal zou weerklinken. - NICOLAÏ sprak over het verheven beschavend doel der kunst en gelastte mij bij de Vlamingen de tolk te wezen der vriendschapsgevoelens van al wie het in Holland met de muzikale beweging goed meent. - RICHARD HOL besprak de Toonkunstenaars-Vereeniging, van welker stichting HEINZE het iniatief genomen heeft, en deze laatste antwoordde met de hem eigene hartelijkheid. - Eindelijk kwam nu ook *mijne* beurt. Ik dankte namens het muzikale Zuidnederland voor de ons aangedane eer. De afgeloopen muziekfeesten zouden niet alleen eene duurzame herinnering bij ons nalaten, maar ook op de toekomst der Vlaamsche muziek niet zonder invloed blijven. Verbroedering tusschen Noord en Zuid is ook ònze innigste wensch.

***

Den volgenden Zaturdag bezochten wij het zoo prachtvolle Paleis van Volksvlijt, maar moesten het genoegen missen het befaamd orgel te hooren.

Dien avond kwam ik in gesprek met een paar Amsterdamsche dilettanten, de heeren STRUMPHELER en CROESE. Een gezellig praatje over Kunst, en vooral over Muziek. Daardoor vernam ik o.a. dat de gedachte over 't Nationaal beginsel in de Toonkunst over 't algemeen in Holland nog maar weinig wortel heeft geschoten.

***

En nu was het reeds Zondag, 3 Maart geworden! Dien bracht ik alleraangenaamst met NICOLAÏ in den Haag door... Ik bemerk dat mijn brief lang, zeer lang word, en zal dus over de overige bijzonderheden van mijn oponthoud in Holland maar liever heenstappen.

Den volgenden morgen moest het afscheidslied gezongen worden. - O ja, de dichter heeft gelijk: 'Scheiden thut Weh!' - Nu, een laatste groet aan al die goede Hollandsche vrienden. Geen 'vaarwel,' neen, maar een hartelijk, een diepgevoeld 'tot wederzien!'

PETER BENOIT.

W.F.G. Nïcolai.

Het zal, meenen wij, onzen lezers aangenaam zijn kennis te maken met de volgende levensschets[1] van een der merkwaardîgste componisten uit Noord-Nederland: NICOLAÏ, bestuurder der Koninklijke Muziekschool van den Haag. Dit des te meer, daar eerlang op het tweede jaarlijksch concert der *Société de Musique* van Antwerpen, onder leiding van Peter Benoit, het meesterstuk van Nicolaï zal worden uitgevoerd. Wij bedoelen *Bonifacius*, oratorium voor soli, kooren en orkest, gedicht van Mevr. Lina Schneider.

Willem Frederik Gerard Nicolaï werd den 20 November 1829 te Leiden geboren. Hij had reeds als kind het ongeluk

(1) Uittreksel uit het werk '*Beroemde Toonkunstenaars*,' 2e herziene druk door Mr. H. VIOTTA.

zijne ouders te verliezen en ontving zijn opvoeding in het Luthersche weeshuis. Daar onderscheidde hij zich al vroeg door zijnen bijzonderen aanleg voor de toonkunst, zoodat de aandacht van mannen van invloed, beminnaars van muziek op hem gevestigd werd, en hij de lessen aan de Muziekschool te Leiden mocht bijwonen; zijn onderwijzer was de heer A. le Lièvre, waar hij verscheidene prijzen behaalde. Zijne vorderingen waren dan ook van dien aard, dat zijne beschermers hem in staat wenschten te stellen om, tot ontwikkeling van zijn talent, uitgebreider onderricht te ontvangen, dan hij te Leiden genieten kon. Hij vertrok dus in 1849 naar Leipzig, om daar de lessen aan het Conservatorium bij te wonen. De onderwijzers aan het Conservatorium te Leipzig (1849-1852) waren: C.A. Bekker (orgel), J. Moscheles en L. Plaidy (piano), M. Hauptman en E.F. Richter (contrapunt), J. Rietz (compositie). Hij studeerde daar met uitstekend gdvolg orgel, piano, contrapunt en de compositie.

Ook heeft hij, even als Van Eyken, het onderricht van den beroemden orgelvirtuoos Johann Schneider te Dresden genoten.

Nadat zijne muzikale opvoeding voltooid was, keerde Nicolaï in October 1852 naar zijn vaderland terug, en werd al spoedig, in 1853, tot onderwijzer voor orgel, theorie en piano aan de Koninklijke muziekschool te 's Gravenhage benoemd, en iets later tot organist der Fransche kerk aldaar. In het jaar 1865, na den dood van Lubeck, werd Nicolaï in diens plaats tot directeur der Koninklijke muziekschool aangesteld. Ook de 's Gravenhaagsche afdeeling van de Maatschappij tot bevordering der Toonkunst verkoos hem, evenals de maatschappij ‘De Toekomst,’ tot directeur harer concerten, welke betrekking hij ook, met die van onderwijzer in de theorie, eenigen tijd te Rotterdam, als opvolger van Verhulst, heeft bekleed.

De vele werkzaamheden aan het directeurschap der Koninklijke muziekschool verbonden, noopten hem zich hoofdzakelijk aan die betrekking te wijden. Die inrichting, welke reeds onder Lubrecht's leiding zooveel goeds heeft gesticht en

geroepen is om, door het vormen van degelijke toonkunstenaars, de kunst en het vaderland te dienen, neemt toe in bloei en mag zich in een verhoogde belangstelling verheugen.

Nicolaï heeft zich, behalve als bekwaam dirigent, ook als talentvol componist doen kennen; eene *symphonie* en drie of vier *ouvertures* werden openlijk ten gehoore gebracht, en deden hem als meester van den vorm en in de instrumentatie kennen. Zij zijn echter manuscript gebleven. Daarentegen zijn gedrukt en uitgegeven bij Breitkopf en Härtel te Leipzig en, wat op. 3, 9 en 12 betreft, bij Weygand en C^{o} te 's Gravenhage: ruim een dertigtal *liederen* voor éene stem met piano (waaronder enkele, die zoowel hier te lande als in Duitschland verspreid en ‘beliebt’ geworden zijn); *duetten* voor sopraan en alt, of sopraan en tenor; *klavierstukken* voor twee en vier handen, alsmede eene *sonate* voor violoncel en piano. In den laatsten tijd heeft hij zich bijna uitsluitend der compositie van omvangrijke vocaalwerken met orchest gewijd. Zoo verscheen Schiller's *Lied von der Glocke*; eene *Cantate* bij gelegenheid van de onthulling van het monument voor 1813, te 's Gravenhage opgericht in het Willemspark, op woorden van Nicolaas Beets (waarvoor hij de ridderorde van de Eikenkroon ontving) en *Hansken van Gelder* (voor mannenkoor en solo's met orchest), op woorden van S.J. van den Bergh. Het grootste werk van Nicolaï is zijn oratorium *Bonifacius*, tekst van den bij ons te lande welbekenden dichter Wilhelm Berg (Mevr. Schneider). Dit oratorium, een van de besten van onzen tijd, bood den componist een ruim veld voor de ontwikkeling van zijn talent. Het krachtige, ruwe, heidensche element, tegenover de zachte wapenen van het christendom, gaf hem uit den aard der zaak de middelen tot de schoonste muzikale contrasten in de hand. Hij heeft dan ook niet verzuimd daarvan partij te trekken. Even als de tekst, is ook de muziek van *Bonifacius* een aaneenschakeling van krachtige en zachte, woeste en kalme, forsche en teedere motieven, die zich ontwikkelen, zich met elkaar vereenigen, zich van elkaar losrukken, elkaar bestrijden en zich eindelijk in den triomf van het christendom oplossen. Het werk werd te Amsterdam,

's Gravenhage, Leiden en in sommige steden van Duitschland met veel succes uitgevoerd.

Ofschoon talrijke bezigheden Nicolai beletten veel te componeeren, heeft hij toch in 1876 een groote cantate gemaakt bij de onthulling van het standbeeld voor Thorbecke. Dit werk, waarvoor Schimmel den tekst had geschreven, heeft een buitengewoon succes gehad.

Voorts dient nog vermeld te worden, dat Nicolaï bij Martinus Nijhoff heeft uitgegeven het eerste en tweede deeltje van een *Handleiding bij het onderwijs der muziek*, waarvan, naar wij vernemen, ook het vervolg spoedig het licht zal zien.

Als schrijver is Nicolaï voornamelijk bekend door zijne artikelen in *Coecilia*; aan de uitgave van dit muzikaal tijdschrift - het eenige in Nederland - neemt hij een zeer werkzaam aandeel.

Boekbeoordeeling.

I.
Stemmen des Gevoels. Liederen en Gedichten, door A.V. Bultynck. Antwerpen, Schuermans, 1878. 192 bladz., in-8°. Prijs: fr. 2.50.

Deze bundel is zooniet de eerste van allen, dan toch een der eersten, die sedert Nieuwjaar verschenen is - en ons aangenaam verrast heeft.

Het boek is samengesteld uit twee gedeelten, waarvan het eerste een veertigtal *liederen* en het andere eene reeks *gedichten* bevat. Vele dier gewrochten zagen reeds in 1869 het licht, en werden door het Vlaamsche publiek gunstig onthaald. Bedoelde stukken zijn in de nieuwere uitgave met een sterretje als onderscheidingsteeken gemerkt. Van die dichtstukken zullen we hier niet verder gewagen; alleen moet er gezegd worden dat wij ze met genoegen herlazen, en er enkele pereltjes in aantreffen.

Onder de nieuwe voortbrengselen van des heeren A.V. BULTYNCK'S Muze trekken vooreerst de aandacht: *Het Vertrek*, (blz. 13); *Tot Wederziens*, (blz. 15); *Waakt*, (blz. 21), en *Wat aan geen Vlaming past*, (blz. 30). In dit laatste komen de volgende verzen voor, die 't wel niet ongelegen komen zou aan vele twijfelachtige Vlamingen van tijd tot tijd eens onder de oogen te brengen:

‘Wat nog den Vlaming 't meest misstaat,
Dat is een vreemde spraak.
Waarin zijn tong vaak “ijzer” slaat
En veeltijds uit den haak.
Wie Vlaming is sta op en zing
Het gulle Vlaamsche lied:
De tale van den Zuiderling
En past den Vlaming niet!’

De lamp was uitgebrand is de titel van een uit het Fransch overgebracht stuk, dat opperbest gelukt is; men zou niet vermoeden dat men hier eene vertaling leest. En dat goed vertalen eene groote verdienste is, zal wel iedereen met ons instemmen.

De Lente, een lied door J. Blockx alreede in muziek gebracht, is een schoon stuk, een van Bultynck's beste liederen; gevoel en poëzie gaan daarin hand aan hand. - Vrij lief is ook *Het vertrek der zwaluwen;* doch minder dichterlijk dan het even gemelde.

Aan de rijken (blz. 68) is, hoewel flink bewerkt, toch maar eene gewone, zwakke vermaning. Het is niet veel meer dan zoo'n steen in de vensterruiten van de grooten der aarde geslingerd, iets waaraan meestal de jonge dichters, - naar het zeggen van August Snieders althans, - zich hebben plichtig gemaakt.

Het Onweder (blz. 71) en *Doe open!* zijn ‘bekroonde stukken;’ een bewijs, gelooven we, om ze voor het minst als lezenswaardig op te geven.

Onder de nieuwere *gedichten* wekt de bekroonde Lierzang *Aan de verdedigers der Moedertaal* allereerst de aandacht. Dat gedicht is kloek van stijl en keurig geversifiërd. Alleen het daarin voorkomende woord *Vlaam* voor *Vlaming* oor-

deelen wij kwalijk te wettigen, al zijn dan ook voorname dichters den heer Bultynck daarin voorgegaan. De voorlaatste strofe is meldenswaardig:

> ‘Vlaamsche strijders, zing; uw tonen
> Dringen door tot bij de zonen
> Van het Vlaamsche Heldenras,
> Schrik der Fransche dwingelanden,
> Van dat ras met leeuwentanden,
> Voor wie strijden winnen was.’

Elders werd reeds gewezen op de voortreffelijkheid van het gedicht, dat voor titel draagt: *Geene grenzen meer!* Dàt heet mannentaal spreken, en vlakaf de waarheid doen hooren!

Louiza, waarmede het boek sluit, is een uitgebreid dichtstuk, vol gevoel; 't is het weemoedige herdenken eener te vroeg afgestorven zuster. Dergelijke gewrochten verder te willen ontleden zou niet betamen; zeggen wij alleen, dat gevoel en gedachte, gedicht en vorm, ervan evenschoon zijn als medesleepend.

Om te eindigen, brengen wij den heer A.V. BULTYNCK hulde om de uitgave van zijnen poëtischen bundel, en roepen wij hem uitterharten ‘tot weêrziens!’ toe.

Brugge.

K.D.F.

II.
Noord en Zuid. Taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden. Redactie T.H. De Beer, met medewerking van hoogleeraren, leeraren en onderwijzers in beide Rijken. Culenborg, Blom & Olivierse, 1877. - 1ste aflevering.

Zeker, dichter Schaepman heeft gelijk: ‘De ziel van een volk is zijn taal,’ maar sommige hooggeleerde taalpluizers wetens ons - wellicht door overmaat van wetenschappelijke degelijkheid - de studie der taal, die *ziel* van het volk, zóo zielloos dor en vervelend te maken, dat men er schier een hekel aan krijgen zou!

Doch ter zake. Ik heb de mij gestuurde 1ste aflevering van

Noord en Zuid gelezen, - en dit met zóoveel genoegen, dat deze nieuwe uitgaaf mij voor 't oogenblik weer met de taalkunde heeft verzoend. Hier is niet alleen voor *degelijkheid*, maar voor *aantrekkelijkheid* gezorgd. En dààrom in de eerste plaats voor *afwisseling.* Zelfs heeft de redactie, om het aangename der lectuur te verhoogen, daarbij ook een *letterkundig* gedeelte gevoegd. En daaraan deed zij wèl. *Noord en Zuid* wordt hoofdzakelijkheid uitgegeven ‘ten behoeve der onderwijzers.’ Welnu, ook voor hen zal de bespreking van belangrijke uitgaven op het gebied der fraaie letteren ongetwijfeld eene wèlkome rubriek wezen. Overigens - wij zijn het met redacteur en uitgever volkomens eens - ‘het geestelijk leven der natie dient vooral *hij* te kennen die geroepen is de natie op te voeden, en dat leven kan hij alleen leeren kennen door de fraaie letteren, d.i. de poëtische literatuur van de natie te bestudeeren.’

Geven wij thans een vluchtig overzicht van den inhoud der eerste aflevering.

Na een inleidend woord, waarin doel en aard der uitgave worden omschreven, komt een flink geschreven en doordacht opstel *Het Onderwijs in de Moedertaal.* De schrijver K.B. geeft daarin een aantal nuttige wenken over dat gewichtig onderwerp. We zien het vervolg van zijn opstel met belangstelling te gemoet.

Geen Recensie is de titel van een niet onaardig keuvelarijtje van C. Stoffel, naar aanleiding van het door Beckering Vinkers uit het Engelsch vertaalde werk *Taal en Taalstudie.* De strekking daarvan is: dat de taalstudie zooveel mogelijk hoeft *gepopulariseerd*, om in ruimeren kring gewaardeerd te worden. *Geen Recensie* is gedeeltelijk tòch eene recensie, in allen gevalle eene uitmuntende bijdrage, even als die van Dr. Jan Te Winkel over de Nederlandsche spraakkunst van D. De Groot.

Als letterkundige rubriek heeft men eene ontleding van Ledeganck's *Boekweit*, stellig een der beste voorbrengselen van dien betreurden Vlaamschen lierdichter. De schrijver van dit opstel J.A. Torfs belooft ons voor 't volgend nommer nog aanteekeningen op hetzelfde gedicht.

Een lezenswaardig artikel is verder het *Letterkundig Overzicht*, vermoedelijk van de hand des hoofdredacteurs T.H. De Beer, en veel nuttigs bevatten de taalkundige opgaven ter verbetering en die voor de examens, alsook de bijdrage tot de samenstelling van Nederlandsche *Synoniemen*, de met zorg opgemaakte *Boekenlijst*, en niet minder het 'aanhangsel' bevattende: (a) *Twentsche woorden* door W.J.C. Van Wyngaerdeu en (b) *Woorden aan den scheepsbouw ontleend* door A.C. De Graaff.

Nu zou ik, wilde ik dat alles eens streng critisch wikken en wegen, zeker ook wel 't een of ander wat minder gunstig klinkt hebben aan te merken; doch... daartoe heb ik voor 't oogenblik weinig lust. Over 't algemeen beschouwd bevalt mij de uitgave der heeren Blom en Olivierse, en al mocht mijne bespreking daarvan ook meer op eene *boekaanbeveling* dan op eene eigentlijke *recensie* gelijken, toch wil ik hiermeê mijne gunstige meening over *Noord en Zuid* besluiten.

Onze beste wenschen aan den heer T.H. De Beer met zijn goed begonnen werk. Reeds door deze eerste proef heeft hij voldingend bewezen, dat hij als hoofdredacteur de rechte man op de rechte plaats is.

Antwerpen.

A J. COSYN.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.
15 Februari - 15 Maart.

NIEUW OPGEVOERDE STUKKEN: *De Kus des Doods*, (4 taf.) oorspronkelijk drama; *Ben-Leïl*, (8 taf.) vertaald drama.

De Vastenavond is oorzaak geweest dat onze Nationale Schouwburg gedurende een paar weken 'relache' heeft gemaakt. Vandaar dat, behalve het reeds door ons besproken '*Beroemd Proces*', sedert ons vorig overzicht slechts de twee bovengenoemde stukken voor het voetlicht zijn gekomen.

'*De Kus des Doods*,' opgevoerd ter beneficie van den heer Nuggelmans, is een nieuw drama van Paul Billiet, die de stof daartoe aan eene novelle heeft ontleend. Die dramatische bewerking moge, van een louter technisch standpunt beschouwd, vrij verdienstelijk wezen, toch moeten we bekennen dat wij met '*De Kus des Doods*' niet bijzonder ingenomen zijn. Het stuk zelf is al zoo huiveringwekkend als zijn titel. Niet in pathetisch ontroerende, maar in ijselijk schokkende effekten zoekt het zijne kracht. Van dien aard is b.v. het bijzonderste tafereel, daar waar de melaatsche Robrecht zijnen vijand Herman den verraderlijken kus geeft en dezen alzoo de verschrikkelijke smetziekte meêdeelt. Die toestand, eigentlijk het zwaartepunt der geheele dramatische handeling, is zeker wel geschikt om op het publiek een geweldigen indruk te maken, doch eenig esthetisch kunstgenot smaakt men daarbij niet. Tooneelen van dat slach werken slechts op de lagere gevoelens van het volk. - Niet dat *De Kus des Doods* daarom van verdienste ontbloot is: karakters en toestanden zijn goed volgehouden en over het geheele ligt eene eigenaardige echt middeneeuwsche kleur, die belangstelling wekt. Doch... het stuk is van Billiet's beste niet, wel integendeel!

Tooneelstukken volgens romans of novellen bewerken schijnt tegenwoordig onder onze Vlaamsche schrijvers nog al in de mode te komen. Dit jaar kregen wij niet minder dan vier of vijf nieuwe Vlaamsche stukken van dien aard te zien, waarvan echter slechts één, '*De plaag der dorpen*' van Van Bergen, met eer op het repertorium blijven zal.

Nu, wij hebben er niets tegen dat men ons van tijd tot tijd eens de scheppingen der romandichters in een dramatischen vorm poge voor te stellen, integendeel. Doch, onafgezien zelfs de kunst om de voorhanden zijnde stof volgens de vereischten der tooneel-techniek uit te werken, hangt tevens veel af van de keuze dier stof zelve.

Niet gering is het aantal oorspronkelijke stukken, die de Directie dit jaar ten tooneele heeft gebracht; maar buiten '*Jan Dwars*' van Janssens, '*Het Wiegje*' van Van Goethem, een paar stukken van Van Bergen, en (zegt men)

‘*Het Kasteel van Steenwijk*’ van Mevr. Slimbroeck, zijn er weinige die waarlijk succès hebben gevonden. Wij zijn, ja, laat ons het maar niet verbloemen, er nog verre van af een oorspronkelijke Nederlandsche tooneelliteratuur te bezitten, welke tegen die onzer Zuiderburen kan opwegen. Doch wij moeten den moed niet laten zinken; wij weten wel dat de omstandigheden bij ons ook veel minder gunstig zijn. Immers zooals de heer Haverkorn-Van Rijsewyck het onlangs, betrekkelijk den toestand der Tooneeldichtkunst in Holland, zeer te recht zegde, ‘bekend is het dat een dramatisch dichter in Nederland zich met tooneelpoëzie slechts nu en dan kan bezig houden, en het dus in de dramatische techniek niet zoo verre brengen kan als de fransche schrijvers, die voor het tooneel kunnen leven omdat zij er ook kunnen leven door het tooneel. Dàt mag men bij 't beoordeelen onzer oorspronkelijke stukken niet vergeten maar elke poging op dat gebied met belangstelling waardeeren.’

Gister avond (13 Maart) speelde men het bekende melodrama van Victor Lejour ‘*Ben-Leil of de zoon van den Nacht*’, een der meest indrukwekkende spectakelstukken der oude Fransche school. - Nòg eene benefietvertooning, en als dusdanig stellig een der beste; want de schouwburg was van beneden tot boven dicht bezet. M. Lemmens-Beersmans, de gevierde beneficiant, speelde voor de eerste maal de belangrijke titelrol, die hem ruimschoots gelegenheid verschafte om de rasse vorderingen te doen blijken, welke hij op korten tijd in de dramatische kunst heeft verwezentlijkt. Wel was zijn spel niet overal even gelukkig, het leed wel eens aan overdrijving in de gebaarden; doch de rol was voortreffelijk opgevat en werd over 't algemeen flink vertolkt. Zijn bijval was dan ook zeer groot.

Onder de geschenken, die den jongen kunstenaar, na afloop van het vijfde tafereel, werden aangeboden, bemerkte men eene prachtige kroon, hem door Mej. Catharina Beersmans (zijne schoonzuster) uit Rotterdam toegezonden.

A.J. Cosyn.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Bij het ter pers leggen vernemen wij den uitslag van den wedstrijd, door de stad Antwerpen uitgeschreven, voor het opstellen eener volksverhandeling over *de Spaansche Furie.* Er waren zes werken ter mededinging ingezonden. De uitgeloofde prijs (1000 fr.) werd toegekend aan den heer H. Van den Bosch (Volkmann), letterkundige te Antwerpen. De jury was samengesteld uit de heeren Dr. Heremans, Jan Van Beers, Max Rooses, N.J. Cuperus en Emm. Rosseels.

- Op voorstel van den Provincialen Raad te Antwerpen wordt een prijskamp uitgeschreven, tot het opstellen in het Vlaamsch of in het Fransch van een klein boekje, 'klein, eenvoudig, voor kinderen en voor het volk,' en waarin zal opgenomen worden: onze wetten en reglementen over de openbare gezondheid in het algemeen, eenige korte opgaven over de besmettelijke ziekten en vooral over de kinderpokken. Verder zal het goede worden aangewezen van de in-enting en herin-enting, en men zal ten slotte de vooroordeelen bestrijden die tegen deze nuttige operatiën bestaan. De prijs is 500 fr. en de stukken moeten vóor 31 Mei 1878 gezonden worden, met gesloten briefje waarin de naam van den schrijver, aan den Secretaris der *Geneeskundige Maatschappij*, Van Arteveldestraat, 5, te Antwerpen.

- Ter gelegenheid der aanstaande 50ste verjaring der Belgische onafhankelijkheid, schrijft de te Brussel gevestigde *Société belge d'Économie Politique* eene prijsvraag uit voor het opstellen van een werk over de uitwerkselen der Handelsvrijheid in België. De uitgeloofde prijs bedraagt 1500 fr. Het werk zal in de Fransche taal moeten worden opgesteld, zal op de kosten der uitschrijvende vereeniging worden in 't licht gegeven. Het aantal bladzijden van den oorspronkelijken text is bepaald op 300, formaat in-8°. - De handschriften vóor 1 Januari 1880 in te zenden aan den heer Corr-Van der Maeren, Voorzitter.

- Van den geestigen schrijver Jan Holland ziet eene nieuwe roman het licht, getiteld '*Nette Menschen.*

De '*Saturday-Review*' behelst een zeer gunstig artikel over Vosmaer's '*Londonias.*' De Engelsche criticus vergelijkt den Nederlandschen dichter met Mathew Arnold, wat betreft zijn beoefening der oudheidkunde, zijn poëtischen vorm en zijne theologische richting.

- Een jonge dichter, die onzen lezers niet meer onbekend is, de heer J.L. Nauwens, van Antwerpen, kondigt de uitgaaf aan van zijn eerste bundeltje, getiteld: '*Antwerpsch Volksleven*, in Novellen, Tafereeltjes en Liederen geschetst.' - J.L. Nauwens is (even als onze betreurde Zetternam) een schildersgast, die zijne ledige uren met veel vrucht aan de letterkunde wijdt. Onze wensch is dat zijn eersteling, waarin hij het volk zijner moederstad huldigt, verdienden bijval moge vinden.

- In de Kamers is eindelijk een Wetsontwerp neergelegd, strekkende tot bescherming van den artistieken en letterkundigen eigendom. Het ontwerp is zeer omvangrijk; sommigen vinden het in zekeren zin zelfs al te volledig, althans wat de rechten der vreemde schrijvers betreft, aan wier belangen gansch dezelfde bescherming en voordeelen worden verleend als aan onze nationale schrijvers.

- Mej. Eliza Baert, die zooals men weet thans aan het *Nederlandsch Tooneel* te Amsterdam verbonden is, zal eerlang debuteeren met de rol van Marie in Glanor's '*Uitgaan*'.

- Een lid der Afdeeling van Nederlandsche Letterkunde in den *Cercle Artistique*, de heer N. Cuperus hield onlangs in de groote zaal eene in menig opzicht merkwaardige voordracht over '*De Vlaamsche Beweging en de Nederlandsche Taal*'. Het is, meenen wij, de eerste maal dat de heer Cuperus het woord voert in den *Cercle*, maar al wie het genoegen had hem te hooren zal een volgend jaar ongetwijfeld met belangstelling zijn wederoptreden begroeten. Ditmaal was het publiek niet zeer talrijk; maar hier kwam de spreuk te pas: 'Les absents ont tort'. Wij zullen denkelijk in ons volgend nommer het genoegen hebben onzen lezers eene brok uit deze degelijke verhandeling meê te deelen.

- Dr. Alfons Willems, die tegenwoordig aan eene volledige geschiedenis van de beroemde drukkerij der Elzeviers arbeidt, heeft onlangs in het Museum Plantijn, te Antwerpen, een document ontdekt, waarop de tot dus ver onbekende naam des eigentlijken scheppers van de Elzeviers-type vermeld staat. In het Parijzer kunstblad *l'Art* heeft de Belgische geleerde dit stuk in het licht gegeven. 't Is een brief van de weduwe Daniel, in 1681 aan de weduwe van Balthasar Moretus gericht, en waarin duidelijk wordt gezegd dat die elzevierletters het werk zijn van *Christoffel Van Dyck*, welke in dit vak voor de beste meester van zijnen tijd gold. - De heer Willems heeft door het openbaar maken van dit document eene belangrijke bijdrage geleverd tot de zoo roemvolle geschiedenis der boekdrukkunst in de Nederlanden.

- Van Dr. Max Rooses' bekroond werkje over *de Plantijnsche Drukkerij* wordt eene fransche vertaling bewerkt door den heer Edmond Mertens, secretaris der letterkundige maatschappij *De Olijftak* van Antwerpen.

- De Brusselsche Afdeeling van het *Willemsfonds* heeft besloten in de Hoofdstad eene Nederlandsche Tooneelschool te stichten. De leiding daarvan is toevertrouwd aan den heer Edm. Hendrickx, bestuurder van het Nationaal Tooneelgezelschap te Brussel.

- Op Zondag, 24 Maart, e.k. heeft te Brussel de eerste jaarlijksche algemeene vergadering plaats van den ‘Nederlandschen Letterbond.’ De dagorde behelst o.a. de volgende vraagpunten: (*a*) Waarbij komt het dat het Nederlandschlezend publiek in België zoo gering is? (*b*) Is het toelagen- en premiënstelsel goed te keuren of vatbaar voor verbetering? (*c*) Zijn de Staatsprijskampen ter ondersteuning der Nederlandsche Letterkunde doeltreffend, ja of neen?

Toonkunde.

- Peter Benoit trad dezer dagen te Antwerpen in het *Willems-Fonds* op, met eene volksvoordracht over *Hanssens en Fétis*. In een populairen trant heeft de Vlaamsche meester andermaal een overtuigend pleidooi geleverd ten voordeele van het nationaal beginsel in de Muziekkunst.

- Dezer dagen heeft alhier, in de groote zaal der Koninklijke Harmoniemaatschappij, eene uitvoering plaats gehad van Edgar Tinel's bekroonde cantate '*De Klokke Roeland*'. In hetzelfde concert werden ook eenige (minder omvangrijke) werken van Jan Blockx uitgevoerd. Een onzer medewerkers komt op deze in menig opzicht merkwaardige uitvoering denkelijk nader terug.

- De Hollandsche pers spreekt met uitbundigen lof over Benoit's *Lucifer*, die te Amsterdam met zooveel bijval werd uitgevoerd.

Beeldende kunsten.

- Sedert lang heerscht in Brussel, in zekere administratieve kringen, een soort van centralisatie geest, die gaarne van lieverlede al de levendigste krachten onzer nationale kunstbeweging opslorpen zou, ten voordeele der hoofdstad, maar ten koste der overige steden van hetland. - Deze zelfzuchtige, overigens door niets gewettigde richting, welke zich meer dan eens ten duidelijkste deed opmerken, o.a. in de groote Staatswedstrijden en schier bij elke driejaarlijksche tentoonstelling, heeft zich dezer dagen weer in de Brusselsche pers lucht gegeven, betrekkelijk het officieel onderwijs in de Beeldende Kunsten.

't Is ditmaal de *Chronique* die dezer dagen het vuur aan de lont stak en wel door 't opnemen van een artikel, geteekend '*Un vieux Brusseleer*,' waarin noch min noch meer wordt gevraagd dan dat het Staatsbestuur voortaan de stad Brussel aan het hoofd der Belgische Schilder- en Beeldhouwkunst plaatsen, en dus dien eervollen rang aan Antwerpen, de van oudsher beroemde Rubensstad ontnemen zou. Natuurlijk werd door de Antwerpsche pers al dadelijk tegen die onzinnige pretentie der *Brusseleers* protest aangeteekend. - Wij ontkennen niet, dat er in den tegenwoordigen toestand onzer Akademie wellicht meer dan een punt voor verbetering vatbaar is; doch dat is volstrekt geene reden om deze Staatsinstelling uit het vlaamsche Antwerpen naar het verfranschte Brussel te doen verhuizen.

Overigens, 't is niet van vandaag of gisteree dat men in

België's hoofdstad dergelijke centralisatieplannen koestert. en dit zoowel op het gebied der Muziek als der Beeldende Kunsten. Tijd wordt het, meer dan tijd, dat aan die aanmatigende strekking voor goed paal en perk wordt gesteld.

Vlaamsche taalbelangen.

- Men hoopt dat het wetsontwerp over het gebruik der Nederlandsche taal in bestuurzaken nog in den loopenden zittijd der Wetgevende Kamers zal worden besproken. Het verslag daarover door den heer De Decker namens de Centrale Commissie uitgebracht is onlangs in het licht gegeven. Hopen wij dat zoowel de Waalsche als de Vlaamsche Kamerleden, zonder onderscheid van politieke denkwijze, het zullen eens zijn om eindelijk toch - beter laat dan nooit - een einde te stellen aan onze taalgrieven op bestuurlijk gebied.

Necrologie.

CH. VAN DER DOES, toonkundige, pianist van Z.M. den Koning der Nederlanden, op 61jarigen leeftijd te 's Gravenhage overleden. Deze uitstekende kunstenaar was gedurende tal van jaren als leeraar aan de door Nicolaï bestuurde muziekschool van den Haag verbonden.

C. ED. VAN DEN BOSCH, kunstschilder, overleden te Brussel, den 23 Januari jl. - Aanvankelijk schilderde Van den Bosch enkel bloemen en vruchten; doch later zag men ook met goed gevolg de genreschildering beoefenen. Zijne tafereelen genoten op de tentoonstellingen een ruimen bijval. Hij maakte ook verdienstelijke etsen en werd zelfs in door het *Journal des Beaux-Arts* uitgeschreven wedstrijd met een eersten prijs bekroond.

- Een vriend van den betreurden Theofiel Verschueren verzoekt ons te melden, dat die jonge verdienstvolle Vlaming te *Hallaer*, *bij Heyst-op-den-Berg* is gestorven en begraven, dus niet te Brussel, zooals wij, volgens bericht uit de hoofdstad, verkeerdelijk hebben opgegeven.

Susken Fransen.

Dezer dagen ontving ik uit mijn dorp den volgenden brief:
Winschoten, 14 *October* 1877.

Staf,
'k Heb u eene treurige tijding meê te deelen: onze oude gebuur, uw goede vriend Susken Fransen, is gisteren avond ten negen ure gestorven. Gewis zal deze dood u niet weinig bedroeven, daar gij Susken gedurende de gansche maand September vlug en vroolijk hebt gezien, en er geen dag is voorbij gegaan zonder dat hij u over zijn soldatenleven heeft verteld. Hoewel de negentig nabij, voorzag niemand dat de Napoleonist het zoo spoedig zou hebben laten steken: eerst verleden week bemerkten wij dat hij fel achteruit ging. Maar toch, aan sterven dacht hij niet, en toen ik hem den raad gaf den doctor te ontbieden, sprong hij recht, en declameerde nog met gebroken stem, dat spaansch liedje, welk hij u zoo dikwijls heeft vóorgezongen...
'Gustaaf, gij hebt ons gezegd dat ge binnen kort 'nen bundel verhalen gaat uitgeven, waarvan de stof aan het Winschootsche leven is ontleend; mij dunkt dat gij Susken daarin zeker niet moogt vergeten. Toen gij nog een klein kind waart, hield het manneken reeds veel van u. Was het ons onmogelijk uw geschrei te doen ophouden, 'tgeen nog al dikwijls gebeurde, zoo was Fransen onze man, om u weer tot bedaren te brengen. De man kon uren lang vertellen over de verre streken die hij bezocht, en de buitengewone daden die hij daar verricht had; en gij, ge luisterdet met open mond toe. Hoe u die vertellingen plezier deden is niet te zeggen; dikwijls hadden we de grootste moeite om u slapen te krijgen. Later zijt gij altijd een goede vriend van Susken gebleven; iederen keer gij naar Winschoten kwaamt, bracht gij voor hem iets meê, ge gingt met hem wandelen, en deedt hem zijne wonderbare geschiedenissen herhalen, hoewel gij ze misschien al honderde keeren had gehoord. Ja, gij hadt den ouden man

oprecht lief, en hij ook hield veel van u. Van eene maand vóór uw vacantie kwam hij al schier elken dag vragen “wanneer gij afkwaamt”. Nooit ontmoette ik hem of hij sprak over u, zelfs heeft hij mij nog op den dag van zijn' dood gelast u te bedanken voor al de goedheid die gij jegens hem gehad hebt.
Wij zullen uwe novellen lezen, en zien of gij kunt vertellen. Ik zal u daarover rechtuit mijne meening zeggen; doch ik zeg het u van nu af: indien gij er in gelukt ons naar u te doen luisteren, hebt gij dit grootendeels aan Susken te danken, den besten verteller dien ik ooit heb gehoord.
Ontvang... enz.
Uwe liefhebbende moeder.’

I.

Susken Fransen, onze naaste gebuur, was een stokoud manneken, toen ik en mijne broeders en zusters nog kleine kleuters waren. Verleden jaar teekende mijn goede vriend, de jonge schilder Van E..., het portret van Susken, terwijl deze mij over zijne ‘heldendaden’ aan 't vertellen was. Dit portret, in zijnen aard een meesterstuk van sprekende gelijkenis en levende uitdrukking, hangt voor mij, - zoodat ik, eene uitvoerige beschrijving van het manneken zou kunnen geven; doch ik zie hem zelf levend voor mij staan, zóó natuurlijk, zoo waar dat ik de hand wil uitsteken om die van den goeden ouden man te drukken. Twintig jaren lang heb ik hem gekend, doch altoos zie ik hem als een klein, vlug manneken, zóó oud, zoo oud dat hij volgens mijne meening niet ouder meer kon worden. Slecht eenmaal heb ik hem blootshoofd gezien, en diep was ik door de wonderbare schoonheid zijner haren getroffen. Zij waren zilverwit, overvloedig en natuurlijk gekruld. Nog nooit had ik dat zijdeachtige dezer haren gezien, nog den glans die van afstraalde, zoodat hij me waarlijk ontzag inboezemde, en verlegen maakte dat ik, kleine snaak, gewoonlijk op zulken gemeenschappelijken voet met hem verkeerde. Had Susken echter, gelijk altijd, de groote, rosharige klak diep over de

ooren getrokken, dan was hij een leelijk ventje. Verscheidene hulten en bulten ontsierden zijn gelaat, zijn neus was bovenmate groot, en rood als een kriek, zijne onderlip afzichtelijk, en zijn baard soms in geen maand geschoren.

Een zoo vroolijk, aangenaam karakter, een zoo echter kindervriend als Fransen heb ik nooit gekend. Nogtans was hij gedurende zijn lang leven veel achteruit gegaan, zonder ooit erge ongelukken te betreuren. Op zijn twintigste jaar behoorden zijne ouders tot de rijksten van ons dorp, op zijn veertigste werd hij onder de deftigste burgers gerekend, en op zijn tachtigste... moest hij tot de weldadigheid zijn toevlucht nemen, De groote boerderij, die hij vroeger als eigenaar had bewoond, was hij verplicht geweest te verkoopen, op voorwaarde dat de kooper hem geheel zijn leven een plaatsken aan den haard zou behouden, en behoorlijk voedsel verschaffen. Uit de schipbreuk zijner vroegere bezittingen had Sus eene enkele koe gered; deze bleef in den stal van den nieuwen eigenaar, en werd door hem ook gevoed. Sus hoedde ze langs de openbare wegen en ook wel op de weide van zijnen baas, terwijl hij over de talrijke runderen van dezen een oog in 't zeil hield. Van de opbrengst der melk van zijne *Bonte* kocht Fransen kleederen en alles wat hij noodig had. Gelukkiglijk was zijn eigenaar een edelmoedig man, die hem dikwijls het een of ander toestak. De geburen hielden allen veel van het manneken, en gaven hem, deze eene afgedragen broek, gene een paar nieuwe blokken, een andere bij wintertijd een wollen sjerp, waarvoor hij zich zoo blij toonde als een klein kind.

Men zou kunnen denken dat de herinnering aan vroegeren welstand Fransen in treurige stemming brengen moest, doch dit was niet zóó. Altijd was Susken de vroolijkheid zelve. Ja, dikwijls vertelde hij uit de dagen van voorspoed zonder dat men kon bemerken dat hij die dagen betreurde. En hoe hij vertellen kon! Zie, sedert de ontvangst van den brief uit Winschoten, die mij 't afsterven van den grijsaard meldt, denk ik onophoudelijk na over al de schoone verhalers en aangename praters die ik gehoord heb, maar ik beken het

met de hand op 't geweten, geen enkele kan met mijnen ouden vriend zaliger vergeleken worden. Toen ik zeven jaar oud was, en in de school leerde: *Ik ga*; *de laatste klank A*, sloop ik door het achterpoortje in de woning van Susken, ik plaatste mij naast hem op den huisdorpel, en luisterde zoo gretig naar zijne vertellingen dat ik er dikwijls het eetmaal om vergat. Ook op vijf-en-twintigjarigen ouderdom kon ik nog met hem uren aan het turfvuur zitten zonder ooit zijn gepraat vervelend te vinden. Dit kwam omdat hij zoo natuurlijk kon vertellen, zoo aanschouwelijk, dat men het als 't ware voor zijne oogen zag gebeuren.

Veel verhaalde hij ons uit zijn voermansleven. Want Susken had lang met de Vracht naar Antwerpen gereden, toen er nog geen gedacht van steenweg bestond. Den *Brandenden Scheêper*' had hij eens op de Hooge Heide gezien, en wist dien met zulke sprekende kleuren te beschrijven, dat wij, kleinen, er van schrikten en beefden. Ook over de menigvuldige glaaskens klaren, en de lekkere maaltijden, die Sus in zijne jeugd genuttigd had, stoefte hij dikwijls.

- 'Oh, zegde hij me dan: Het lekkerste dat ik ooit gegeten heb, was bij uwe grootmoeder te Tilburg...' En altijd begon het vertelsel op dezelfde manier. 'Ik was 's avonds ten negen ure met mijnen *Flip* weggereden, om uw moeder te gaan halen, die te Winschoten trouwde. 's Morgens heel vroeg kwam ik te Tilburg aan. Ik had koû dat mijne tanden klapperden, en honger dat ik door 'nen kassei zou gebeten hebben... Ah - hier begon hij over zijnen buik te wrijven - uw grootmoeder bracht mij in de keuken bij de warme stoof. "Trien, zei ze tot de meid, haal de ham op," en Trien bracht me ook een versch aangesneden hesp, zoo schoon rood alsof ze geschilderd was. Jongen lief, zoo'n ham, daarbij eenige sneden roggen brood, en een paar stoopkens Hollandsch bier, waarvan de stoppen tegen de zoldering vlogen: dat kwam aan de maag!... Grootmoeder was toch een braaf mensch ook, gelijk er niet veel onder de zon loopen, eindigde hij, mij op den schouder kloppende... Maar 't lekkerste dat ik ooit gedronken heb dat was in Versailles,... neen, in Bordeaux... neen, in Grenada.'

En dàn was Fransen voor goed op zijn stokpeerdje. Want acht jaren lang had hij als *Hussard de la Garde* Napoleon I gediend, en het grootste gedeelte van Frankrijk en Spanje doorloopen. Men oordeele welke zalige vreugde hem de herinnering dezer verre tochten verschafte. Geen grooter genoegen kon ik hem doen dan hem mijn Aardrijkskundig Atlas voor te leggen en hardop de namen te lezen der bijzonderste steden die hij bezocht had. Dan was hij niet meer te houden of te binden. Hier groeide de wijndruif zoo overvloedig als rond Winschoten de mastbosschen; dààr waren bergen die duizenden en duizenden voet hoog waren, en in der eeuwigheid met sneeuw en ijs bedekt. Het stierengevecht had hij twee keeren te Madrid gezien; daarover rolden zijne meest geliefkoosde vertellingen. Susken nam dan zijnen mispelaar vast, even als de Torreador zijnen degen, sprong van den eenen kant des wegs naar den anderen, en zijne oogen schoten vlammen vuur, als ging hij ook het woedend dier neervellen... Dàn sprak hij over de groote veldslagen die hij geleverd had, doch nooit was hij méér ontroerd dan wanneer hij vertelde dat hij eens zóó dicht bij Napoleon gestaan had als hij nu bij mij was. Dan kon de man van aandoening bijna niet spreken. Hij stond recht als een kaars, bracht de hand aan het hoofd, en zag zoo starlings voor zich heen alsof zijne oogen verglaasd waren.

Verscheidene vertellingen van Susken Fransen waren van jong en oud te Winschoten gekend. Ik wil er eene aan mijne medeburgers mededeelen, die Sus zeker aan niemand anders heeft verteld; ik ben overtuigd dat zij niet weinig zal bijdragen om het aandenken in eere te houden, van den goeden grijsaard, dien wij zoo rechtzinnig beweenen.

II.

Recht over de deur van Susken woonde Jan Visschers. Deze is ook Napoleonist, maar, zoowel wat zijne verschijning als zijn karakter betreft, eene voledige tegenstelling van mijnen vriend. Visschers is negentig jaren oud, doch gij zoudt

er hem ten hoogste zeventig geven. Hij gaat recht als een paal, en zijn aangezicht draagt nog de duidelijkste sporen van wilskracht en schoonheid. De lijnen van dat open gelaat zijn zoo regelmatig geteeken, de oogen flikkeren zoo vurig dat hij maar geschapen schijnt om te gebieden. Voeg daarbij eene rijzige gestalte en stramme houding, en men zal tot het besluit komen dat weinige zoo frisch en krachtig het *Groote Leger* zijn overgebleven. Visschers geniet een aanzienlijk fortuin, en komt met geen sterveling in betrekking. Zelfs met Susken Fransen, zijn ouden wapenbroeder, die een tiental stappen van hem woonde wisselde hij nooit een woord. Dàt konden wij, kleine snaken, niet begrijpen, en dat was ook de reden waarom geen onzer den rijkaard gaarne zag, die overigens geene kinderen kon lijden. Het groote, harde plein vóór zijne uitgestrekte woning, was zeker de best geschikte speelplaats van Winschoten, doch het minste gejoel der kleinen bracht den oude aan het venster, waarop allen, zoo hard zij konden, naar hunne woning liepen.

Iets wat vele ingezetene van Winschoten betreurden, was dat hij nooit over zijne krijgstochten wilde vertellen. Van al degenen die uit het Fransche leger in ons dorp waren teruggekeerd was hij de éenige die eene zorgvuldige opvoeding had genoten, zoodat zijne mededeelingen zeker het grootste belang zouden opgeleverd hebben; doch ik herhaal het, nooit heeft iemand hem over zijn soldatenleven hooren spreken.

- ‘Ik ben acht jaren lang van de *Dragons de la Garde* geweest,’ zegde hij eens tot mijn neef, ‘en heb alleen méér gezien dan al de blagueurs te zamen. Maar zeg hun in mijnen naam, dat van de honderd hunner vertelseltjes er negen-en-negentig *leugens* zijn.’ Dan draaide Visschers zich om, liet het hoofd in de beiden handen vallen, en scheen diep over zijn veelbewogen leven na te denken.

Eens - ik kwam met Susken Fransen uit het bosch, wij rustten als naar gewoonte aan den heidezoom een beetje uit, - ging het er weer levendiger toe dan ooit over Napoleon. Susken sprak over 't beleg van Saragossa; hij haalde zulke

ongelooflijke trekken aan van de onversaagdheid der Spanjaards, zelfs van hunne vrouwen, en van den heldenmoed der Franschen, dat ik, aan de woorden van Jan Visschers denkend, een lichten lach niet kon bedwingen.

- ‘Gij lacht er mee, jongen’ sprak hij, ‘maar in *mijne* plaats zoudt ge eerder aan schreien gedacht hebben.’

- ‘'t Komt me toch zoo wonder voor, Susken...’

- ‘Wonder? We hebben daar wel méer beleefd dat wonder was, dat weet ge wel.’

- ‘Ja, ja, ik geloof ook al wat ge zegt, Susken. Maar nu moet ik u toch iets anders vragen. Hoe komt het dat *gij* zoovele voorvallen uit uwen jongen tijd onthouden hebt, en ze zoo geerne vertelt, terwijl Jan Visschers, die toch ook Napoleon gediend heeft, bijna niets weet, en ons nooit het minste wil vertellen.’

- ‘Jongen,’ zegde het ventje, mij vlak in het aangezicht ziende, ‘welke vraag doet ge me nu?... Maar, 't is waar ook’ hernam hij rechtstaande, terwijl een traan in zijn verglaasd oog glom, ‘gij hebt gelijk: ik vertel geerne uit mijnen jongen tijd. Nu ben ik oud en versleten, toen was ik ook jong en sterk, gij begrijpt nog niet welk geluk ik smaak deze dagen in mijnen geest terug te roepen. Acht jaren lang heb ik van het eene slagveld naar het andere gezworven, mijn leven heeft honderde malen aan eenen zijden draad gehangen, ik heb veel bijgewoond, jongen’ - hier veegde hij met zijne mouw de tranen van zijn aangezicht weg en bleef eene wijl in snikken steken, - ‘maar ik leg mijn leven geerne bloot, want *dit* toch verwijt mij geene onkele oneerlijke daad,’ eindigde hij op zijn hart wijzende.

Nog nooit had ik het manneken zóó aandoenlijk hooren spreken. Toen was ik zoo bewogen dat ook mij een traan over de wangen rolde; en nu ik deze vertelling neerschrijf, denk ik aan Sleeckx, mijnen meester, die mij altijd voorhoudt dat menschen, die geheel van poezij beroofd schijnen, daar op sommige oogenbiikken het meest meê begaafd zijn. En inderdaad, poezij, verhevene poezij kenmerkte op dat oogenblik den grijsaard.

Zonder het te weten omhelsde ik mijnen ouden vriend, en fleemde, hem strak in de oogen blikkende: ‘Ja, Susken, ik ook hoor u gaarne vertellen, maar Jan Visschers... waarom wil *die* nooit een woord over Spanje zeggen? die heeft toch óók veel gezien.....’

- ‘Kleine deugniet,’ sprak de Napoleonist, ‘gij wilt het dan toch weten?... Luister.’

Hij blikte enkele malen over de vale heide heen, en deed mij 't volgende verhaal.

III.

Het was in het jaar 1807. Met omtrent vijftig Hoezaren der Lijfwacht moeten wij als voorwacht van Grenada naar Cadix optrekken. Nog zie ik die landstreek voor mijn oogen. Schoone weilanden, heerlijke wijnbergen strekken zich aan beide zijden van den weg uit, doch vele hoeven waren verbrand, en onafzienbare korenvelden vertrapt; nergens in den omtrek een levende ziel. Wij hielden onze peerden ferm in toom, en het pistool in de hand, want ge moet weten dat er achter de wijnbergen dikwijls *brigands* verscholen waren, die eenige karabijnschoten op de Franschen losten, en weg waren zonder dat het ons gelukte aan hunnen kant te komen. Want die kerels waren daar bekend gelijk een kremer in zijnen korf. Een uur of twee oostwaarts Granada, op weinige boogschoten van den grooten weg, zagen we een prachtig kasteel staan. Het was spierwit, had een plat dak, en rond het gebouw liep een open gang met pijlertjes afgezet. De kapitein zei tot ons: ‘Jongens op dat kasteel zullen waarschijnlijk *vivers* te vinden zijn, ik geef u een uur tijd; ziet dat ge wat meebrengt.’ Wij allen stormden in vollen galop naar het kasteel heen. Wat ons verwonderde, was dat het bewoond was. Niet zoo haast stonden wij voor de poort, of een oude grijze heer opende ze, en vroeg in 't Fransch om onzen overste te spreken. Onze kapitein trad binnen, wij allen hielden rond het kasteel de wacht, want betrouwen mocht ge in dien tijd geenen Spanjaard: ze zouden u op het vriendelijkste ten eetmaal verzocht hebben, en ge mocht

zeker zijn dat er een dolk onder hun vest of vergift in hunnen beker was. Dezen keer was dit het geval niet: de kapitein kwam na een half uur terug, en na op de vriendelijkste manier van den eigenaar afscheid te hebben genomen verbood hij ons het kasteel binnen te treden. Wij hernamen onzen weg, en kwamen na drij uren dravens te Cadix aan, waar we tot nader order bleven liggen.

In dien tijd hadden we het nog al gemakkelijk: we moesten niets doen dan alle dagen een uur of vier het veld doorloopen, om de *maraudeurs* op te zoeken of de *brigands* na te zetten. Eens was ik met twee mijner kameraden verder dan gewoonlijk gereden; we meenden alle drie dat we verloren waren, toen we onverwacht het kasteel voor ons zagen staan.

- 'Allons François!' riep de brigadier, 'bonne chère!'
- 'Naar het kasteel?...' vroeg ik, 'de kapitein heeft het verboden.'
- 'Wat zal hij er van weten?' schreeuwde Langlois, zoo heette de brigadier, met eenen ijselijken vloek. 'En avant!'

Hij gaf zijn peerd de sporen, zoodat het beest als een pijl uit 'nen boog over het veld vloog. Maar tegen mijnen *Cesar* kon hij het niet uithouden; met een paar sprongen was ik mijnen chef vóor, zoodat het zand in zijne oogen stoof. Toen hij met zijnen vriend voor het kasteel kwam, stond ik met uitgetrokken sabel voor de poort, vast besloten aan alle beide, kost wat kost, den ingang van het gebouw te beletten.

Maar, terwijl ik den brigadier voor mijnen sabel hield staan, stiet de andere soldaat met eenen uitgerukten paal het zijdeurken in. Ik wist niet wat doen. Ik hoorde eene vrouw al huilend de trappen oploopen; vazen en ander gleiswerk vielen in duizend stukken op den vloer, kamers en koffers werden opengerukt, en toch mocht ik mijnen vijand niet ontloopen... Ach, het koude zweet barstte mij langs alle kanten uit. Doch op eens hoorde ik een zoo ijselijken schreeuw, dat ik aanstonds vermoedde dat er eene moord gepleegd werd; razend sprong ik de poort in, door Langlois op de hielen gevolgd, en zag in het eerste vertrek, dat ik opende, den eigenaar doodelijk gekwetst ter aarde liggen.

- ‘Senor!’ riep mij eene vrouw in 't Spaansch toe, terwijl ze zich voor mij op de kniën liet nedervallen; ‘genade, genade voor mijnen vader!’

- ‘Senora!’ antwoordde ik, eenen fellen slag van Langlois afwerende; ‘waar is de moordenaar?’

- ‘Hier is hij!... Weg met de Vlaamsche boeren!’ huilde hij, van de trappen komende gesprongen, en aan de zijde van Langlois plaats nemend.

Nu onstond een gevecht om leven en dood; ik stond in den hoek der kamer voor de twee monsters, anders kan ik ze niet noemen; hun getier en gevloek deed mij geen oogenblik mijne tegenwoordigheid van geest verliezen; ziende dat Antin, zoo heette de lafaard, uitgeput was van krachten, sprong ik op hem toe, en trof hem zoo zeer in het hart, dat hij stervend ter aarde stortte... O, dit is de eenige doodslag welken ik in mijn leven wetens en willens heb toegebracht,.... nooit heb ik er knagingen om gevoeld. 't Was mijn rondborstig Vlaamsch hart, dat mij dwong, zelfs in Spanje, de onschuld te verdedigen.

Langlois zijnen kameraad ziende vallen, beefde als een riet, ik zag dat hij niet meer in staat was den degen vast te houden, daarom raakte ik met den mijnen aan den grond, om het gevecht geeindigd te verklaren.

Zonder een woord te spreken, en bleek als zijn makker, die op den grond lag, verliet de brigadier de woning, waarin buiten de eigenaar en zijne dochter zich niemand bevond.’

IV.

De zon daalde heerlijk aan de westerkim, en wierp eenen gouden toon over de onafzienbare heide die zich voor ons uitstrekte. Ook het gelaat van den grijzen Napoleonist bestraalde zij met een zoo krachtigen gloed, zoodat ik het nog nooit zoo schoon, zoo edel van uitdrukking gezien had als op dit oogenblik. Hij stond eene wijl sprakeloos, met het aangezicht naar de scheidende dagvorstin te zien, en scheen de heerlijkste beelden uit vroeger dagen voor zijnen geest te zien zweven.

- ‘Mijne eerste zorg,’ hernam hij, ‘was te zien of er geene hoop was den ouden heer te redden. Ik betastte hem goed van alle kanten, en vond dat hij een fellen steek in de rechterzij gekregen had, doch dat hij nog ademde. Ik richtte hem op, en o! hij deed de oogen open; en dezen keken mij toch zoo dankbaar aan, de vrouw vloog om mijnen hals... Zie, de tranen liepen over mijnen knevel,’ zoo snikte de oude Sus met zijnen rooden zakdoek de beide oogen uitwisschende.

- ‘Na een half uur was hij gansch tot zichzelven gekomen,’ ging Susken nog diep geroerd voort, ‘hij noemde mij zijn redder *y Salvador*, en deed mij beloven hem dikwijls te komen bezoeken. Zijne dochter vond ook geene woorden genoeg om mij hare dankbaarheid uit te drukken. Ik liet niet na naar het kasteel te gaan telkens ik vrij van dienst was. Zie, het is nu vijftig jaren geleden, en nog zie ik ze voor mij staan: den Graaf, want dit was hij, met zijne donkerbruine gelaatskleur, en zijne dochter Fernanda, met haren zwart als git, en oogen die schitterden als perelen. Drij jaren was ik al in Spanje, en gedurende dien tijd had ik de taal van dit land redelijk goed geleerd. Uren lang zat ik soms bij de grafelijke familie te praten. Ik moest haar vertellen over ons land, over de Kempen, over Winschoten. Want ge weet dat het in 't Zuiden van Spanje bijna altijd Zomer is, dat het er nooit vriest. Overal ziet ge maar rijke steden, oranjerijen en wijngaardbergen. Jongen, wat luisterde de Graaf en Fernanda als ik van ons dorp vertelde. Ik sprak van Winschoten, van de mastbosschen en heide, die gij daar voor u ziet, van strenge winters, wanneer alles onder den sneeuw verborgen is, en de vennen als spiegels blinken, ik sprak van onze boerderij, van mijne kameraden, van mijne ouders, bijzonderlijk van mijne moeder die toch zoo bitter schreide toen ik zoo ver van huis moest gaan vechten met menschen die mij nooit kwaad gedaan hadden, ik las de brieven voor, waar in ze mij de kleinste zaken liet weten die bij ons voorvielen, en mij altijd smeekte goed op te passen, en nooit onschuldige menschen leed te doen... Oh, ik werd de vriend, de vertrouweling van den huize; ik werd - maar dit verstaat gij nog niet - de verloofde

van Fernanda. Ja, de grafelijke dochter had mij, Kempenaar, niet versmaad; haar vader die mij altijd zijn redder noemde had mij als schoonzoon aanvaard: zoodra de oorlog zou geëindigd zijn, zou ik met de edele Fernanda d'Eslava in het huwelijk treden.

V.

De grijsaard hield plotselings op; ik zag hem hoogst verwonderd aan. Vooreerst trof mij zijn verhaal uitermate; nog nooit had ik hem zulken treurigen toon hooren aanslaan. Zijne vertellingen rolden gewoonlijk over de geleverde veldslagen, of de goede cier in bivak of op kwartier gemaakt, en waren bijna altijd met luidruchtige schaterlachen vergezeld. Nu was hij zoodanig door droevige herinneringen overmand, dat hij eenen geruimen tijd te vergeefs zijn verhaal poogde voort te zetten. Hij hoestte eenige malen, veegde zweet en van zijn aangezicht, en bleef starlings voor zich heen blikken. Toch was mijne nieuwsgierigheid sterker dan ooit geprikkeld, ik had mijnen gebuur naar de reden gevraagd waarom Jan Visschers nooit over Spanje wilde vertellen, en tot nog toe had ik niets gehoord dat daarmede in de verste verte in betrekking stond.

- ‘Maar, Jan Visschers? Susken,’ aarzelde ik.’
- ‘Het is waar,’ hernam hij uit zijne mijmering ontwakende.
- ‘Een half jaar kon ik te Cadix zijn, als geheel het regiment Dragonders der Lijfwacht in stad aankwam. Visschers kwam mij denzelfden dag nog bezoeken. 't Was de eerste kennis uit de Kempen die ik sedert mijn vertrek zag... Zie, toen voelde ik weer voor goed hoe lief mijn dorpken en al zijne bewoners mij waren, wij kusten elkander, dronken eene flesch *Porto*, spraken in het Vlaamsch over Winschoten, over onze ouders, broeders en zusters, terwijl wij met waggelende beenen door de Spaansche stad slenterden. O wat heeft me die ontmoeting niet gekost. Maar nu is dit alles voorbij...

Visschers was gauw mijn beste kameraad; wij gingen te zamen wandelden, vertelden elkander alles wat ons

op het hart lag; ik had zelfs het ongeluk hem in de woning van den Graaf d'Eslava binnen te leiden, en daar Jan als mijn vriend en landgenoot voor te stellen... Ongelukkige die ik was! Visschers had Fernanda niet zoo haast gezien, of werd op haar verliefd. Zonder er mij iets van te zeggen, vroeg hij haar ten huwelijk, doch tot zijne groote verwondering vertelde de maagd hem in 't lang en in 't breed, hoe de Graaf aan mij het leven verschuldigd was, en dat ze bij het einde van den oorlog mijne vrouw zou worden. Visschers kon zich zelf niet gelooven. Hij sprak van zijne rijke afkomst en uitgestrekte goederen, en spande alle middelen in om mij te kleineeren. Doch, dit hielp niet: Fernanda zegde hem dat zij mij voor eeuwig liefde had gezworen, en nooit dien eed zou breken. Visschers kon zijne gramschap niet verkroppen, en verzon het schandelijkste middel dat iemand, vooral een soldaat, kan uitpeinzen om zijne wraak te koelen. Hij deed den kolonel van zijn regiment gelooven dat ik een spion van de brigands was, dat ik den Graaf d'Eslava juist onderrichtte hoeveel regimenten wij in de stad hadden, en dat de graaf reeds verscheidene schadrons in de handen van den vijand had geleverd.

Ik werd in den nacht aangehouden. Van den Graaf, noch zijne dochter hoorde ik niets meer. Mogelijk zijn ze doorschoten, mogelijk ontvlucht... Heeft Fernanda nog aan mij gedacht? Heeft ze mij vergeten? 't Kan zijn, want eenen Spanjaard schijnt de eed niet zoo heilig te zijn als voor een Vlaming. Waarschijnlijk zou ik Visschers' lafhartigheid met den dood betaald hebben; doch korts na mijne aanhouding werd er te Cadix *alarme* geblazen, de brigands hadden de stad overrompeld, zoodat wij buiten de stelling namen. Wij versloegen de Spanjaarden. 's Anderendaags trokken we wel vijftien uren verder, zoodat men mij in 't vervolg over niets heeft gesproken.

Nu verstaat ge waarom Jan Visschers nooit over Spanje wil vertellen. Hij heeft zijne schandelijke daad nog altijd voor oogen... Ik nogtans heb allen haat uitgewischt, ik zou niets liever hebben dan met mijnen ouden makker tijden te herdenken van toen wij nog jong waren.

In den beginne heb ik veel aan Fernanda d'Eslava gedacht, doch in het tweede jaar na mijne aankomst heb ik kennis gemaakt met een Winschootsch meisken - het mensch is nu al lang in den hemel - en hoewel ik veel achteruitgegaan ben, ben ik er toch, geloof ik, gelukkiger mee geweest dan dit met de Spaansche edele misschien het geval zou geweest zijn.

- 'Kom, kom,' riep hij, en 't was weer het vroolijke Susken Fransen, 'we zullen er nog maar éentje op stoppen,' hier trok hij reeds groote rookwolken uit zijn smokkeltje, 'het waren droeve tijden, dat verzeker ik u, maar nooit heb ik mij iets te verwijten gehad, daarom vertel ik er altijd geerne van.'

Lustig huppelden we beiden naar huis.

Men heeft gezien dat de dood van Fransen onverwacht kwam. Nogtans zag ik wel eene week vóor mijn vertrek dat zijne krachten afnamen. Hij werd vermoeid van te spreken en dit stond mij niet aan. Uren lang zat hij met neergebogen hoofd in het turfvuur te blikken en zegde dan: Zie Staf, als ik hier alleen zit, dans peins ik over mijn jonge jaren na, en 't staat me alles nog zoo frisch voor alsof het gisteren gebeurde. Zijn veel bewogen leven is afgesponnen, terwijl hij aan het schoonste gedeelte daarvan nadacht.

Vriend mijner kindsheid, eerlijke en goede man! tot mijn laatsten ademtocht zal uw aandenken mij heilig blijven.

Antwerpen.

GUSTAAF SEGERS.

Poezie.

I.
Felix en Roosje.

Vertelling.

‘'k Moet vandaag het vee bezorgen!’
Zóò sprak *Felix* aangedaan:
‘Ik, die hoopte dezen morgen
Met mijn *Roosjen* uit te gaan!’

‘'k Had beloofd, na 't lof, te loeren
Of ik haar ten kerkweg zag.
Maar, hoe zal het haar ontroeren
Nu ze mij niet zien en mag!

Als de dag al was geweken,
En 't gevogelt' slapend zat,
Ging nog *Felix* 't pijpje ontsteken
Naar het pachthof, vrijens zat.

Niemand vindt hij 't huis als de ouden:
't Wijf zit kuchend bij den haard,
Haar gesloten armen houden
't Poezlig hondje, zwart gehaard.

Naast haar zit de boer te rooken,
De oude kat ronk op zijn schoot;
't Koopren lampje wordt ontstoken,
't Darinkvuur(1) vlamt gloeiend rood.

Felix zet zich; kijkt een poosje
Rond, of hij haar nergens ziet...
Zou ze wel niet t'huis zijn, Roosje!
Drommels! dat en gaat hem niet.

Ha! daar komt zij eindlijk binnen!...
Maar, hoe luimig van gemoed!
Dat kwelt onzen knaap de zinnen,
Dat wekt onrust in zijn bloed.

(1) Een soort van turf.

Ras volgt hij haar bij de koetjes,
   Die nog ongemolken staan,
En hij zegt zoo bevend zoetjes:
   - ‘Is 't nu met onz' min gedaan?’

‘Kom ik laat: 'k moest 't vee bewaken
   Onze stalknecht kwam niet in...
Liefje, zeg, hoe staan de zaken?
   Nog geen trouwen in den zin?’

Roosje antwoordt: ‘Kan *ik* trouwen?
   'k Ben een doodarm meisje, en dan,
'k Moet mijn ouders onderhoûen,
   Waarvan geen meer werken kan.’

‘Kondet ge al de ellende weten!...
   Neen: 'k verlaat mijn ouders niet;
Moet ik Felix, u vergeten,
   'k Doe wat mij mijn plicht gebiedt.’

‘Neen!’ zegt Felix. ‘Brave ziel toch!
   Ik heb armen 't werk gewoon;
Ook klopt onder dezen kiel nog
   't Harte van een waren zoon.

'k Help uwe ouders 't kostje winnen.
   'k Heb een huisje, zuiver 't mijn,
En een huiskateil daarbinnen:
   't Zal zoo 't *hunne* als 't *onze* zijn..

Daar, geliefde, staak uw zuchten,
   Neem mijn zilvren uurwerk aan,
Maak er geld van: nood zal vluchten,
   En - 't zal weêral beter gaan,’

Roosje zet haar melk ter zijden.
   Diep en teeder aangedaan,
Voelt ze een stille traan ontglijden
   En voor Felix 't harte slaan.

***

Meimaand deed de vlinders dagen,
   'Nachtegaaltje stemde 't lied:
't Sneeuwde bloemen op de hagen,
   't Muschje vrijde in 't wieglend riet.

Ook de blijde Mei bereidde
Bruiloft voor 't verloofde paar.
Frisch als bloemen uit de weide,
Knielde 't nu voor 't echtaltaar.

Bij de rei der feestgenooden,
Zit eene oude kranke vrouw
En een grijsaard - halve dooden -
Nu verlost van langen rouw.

't Volk, dat ze uit de kerk zag komen,
Juichte luid. Maar wie kon zien
Wie nu meest van 't heillot droomen,
't Jonge paar, of de oude liên?

***

Eindelijk zijn de ouwkens beiden
Kalm en vreedzaam heengegaan; -
't Jongst vaarwel, bij 't droevig scheiden,
Was een dankbre liefdetraan.

Vrouwe VAN ACKERE,
geb. DOOLAEGHE.

II.
De strijd der laatste kerels.

Te wapen! te wapen! de vuren vermanen
'o Kerels, men wacht u ten strijd!'
In 't vijandig Zuiden, daar waaien de vanen
Der Ridders!... Te peerde, 't is tijd!

'Harop! en te wapen! Al zijn we niet velen,
Toch feilt ons vertrouwen, noch moed.
Niet één zal er wijken, want ieder wil deelen
In 't kampen voor vrijheid en goed.

‘En houwen en kerven, met eeltige handen:
Wij keeren gewroken dan weêr;
Het geldt het bezit onzer moeren en landen;
En Kerels en dulden geen' Heer!...’

***

Nu wordt het een kampen van razende leeuwen...
Toch wijkt er géén Vlaming terug,
Al is het een slachting, bij huilen en schreeuwen,
Al vliegen de pijlen zoo vlug...

En rood licht de zon, bij den nakenden avend...
Dan laait nog haar glans over 't veld...
Daar liggen, ten prooi aan de krassende raven,
De Ridders... van roof en geweld!

***

Maar, eeuwen zijn sedert dien avend vervlogen...
Geen Kerels, geen Klauwaarts hier meer.
En wij, hunne zonen, als slaven gebogen,
Zien wij dat verleden nog weer?...

KAREL DEFLOU.

23 *December* 1877.

III.
Twee kindergedichtjes.

I. - Wie zou niet gaarne leeren?

Wie zou niet gaarne leeren,
Wien doet de studie pijn?
Die zijne jeugd verbeuzelt
Zal nooit gelukkig zijn.

De studie is de moeder
Van heilgenot en vreugd;
Zij troost ons in de grijsheid,
Versiert ons in de jeugd.

Des houd ik van de studie,
Al doe ze velen pijn;
Wie zijne jeugd verbeuzelt
Zal nooit gelukkig zijn.

II. - Des Winters vlucht.

Het veld ontdooit, de Winter vlucht,
De dagen worden hem te lang;
Reeds bloeit de lieve sleutelbloem,
Reeds klinkt der vogelen feestgezang.

Al wat de Winter thans hoort en ziet,
Verwekt hem spijt, verwekt hem pijn;
Hij smaadt de zoete, zuivere lucht,
Hij haat den milden zonneschijn.

Hij zoekt vergeefs zijn zilveren kleed,
Zijn diamanten hoofdsieraad;
Zijn tijd is om, zijn rijk is uit,
Gesmolten is zijn sneeuwgewaad.

Hij laat beschaamd zijn hielen zien,
Terwijl het alles om hem lacht;
De kievit schreeuwt, de koekoek roept.
Straks kwaken de vorschen in de gracht.

THEODOOR SEVENS.

Lapscheure.

IV.
Eerste bijeenkomst.

Mijn heil, mijn leven!
EM. HIEL.

Het klokje heeft nauwelijks avond geluid,
Of Liesje trekt schielijk het hofpoortjen uit,
Langs eenzame wegen,
Frans heimelik tegen...
Daar komt hij van 't veldwerk met vroolik gefluit.

Hoe klopt heur het hartje, door liefde gejaagd!
Nu 't oogenblik nadert, dat jongling en maagd
In zoete gedachten
Zoo vurig betrachten:
Hunne eerste bijeenkomst... De stap is gewaagd.

Hij nadert zijn liefje, en op beider gelaat
Verschijnt nu het blosje dat liefde verraadt.
Ons Liesje, bewogen,
Houdt 't hoofdje gebogen,
Terwijl ze op heur Frans toch een zijlonkje slaat.

Verrukt en bekoord legt hij d'arm om heur' hals
En zoent haar de wangjes, zoo poezlig en malsch.
Een kusje... het eerste!
Het vurigste en teêrste...
En Liesje tuurt schuchter naar d'uitweg des dals...

Maar rust overal. Aan den helderen trans
Zweeft 't zilveren maantjen in heerliken glans.
Het lacht op de wegen
Hun vriendelik tegen
En de aard schijnt een hemel aan Liesjen en Frans.

J.T. SLACHMUYLDERS.

Brussel, Maart, 1878.

Een Belgisch-nationaal jubelfeest.

Men weet dat het Staatsbestuur eene bijzondere Commissie heeft benoemd, gelast met de regeling der buitengewone feestelijkheden, die in 1880, ter gelegenheid der 50ste verjaring van ‘België's onafhankelijkheid’ moeten plaats hebben.

Men weet ook dat kunsten, letteren, wetenschappen, enz. daarin vertegenwoordigd worden... Ja, maar HOE? - Heeft men bij 't samenstellen dier Regelingscommissie de Walen en de Vlamingen, als ‘broeders van dezelfde Belgische familie’, op denzelfden voet behandeld?

Op *die* vraag zouden wij, met den besten wil der wereld geen bevestigend antwoord kunnen geven. Inderdaad, onze Vlaamsche letterkunde b.v. is in die Regelingscommissie slechts door één enkel lid vertegenwoordigd, - Hendrik Conscience, - en dat men, wat de muziek betreft, naast Gevaert en Radoux ook meester Benoit niet heeft benoemd, Benoit den uitstekenden leider der *Vlaamsch*-Nationale richting in de toonkunst, is zeker eene nog meer in 't oogvallende miskenning.

Wàt toch mag de reden wezen van dergelijk ostracismus tegenover het eigen-nationale geestesleven der Vlaamsche Belgen? Heeft men in hooger kringen misschien gedacht dat feesten, welke voor doel hebben de scheuring van Noord- en Zuidnederland te vieren, toch uit hunnen aard niet zeer geschikt zijn om bij ons, Zuidnederlanders, bijzonder veel geestdrift op te wekken?

Wat hiervan zij, de wijze waarop bedoelde commissie werd samengesteld, was stellig het geschikte middel niet, om in deze omstandigheid de Vlamingen met hunne ‘frères wallons’ te doen verbroederen en het woord van den waalschen

dichter Clesse te bevestigen, dat *Waal* of *Vlaming* slechts onze ‘voornaam’, en *Belg* onze eigentlijke ‘familienaam’ is.

***

De bovenstaande regelen waren geschreven, toen wij in *de Zweep* van Brussel kennis namen van een incidentje, dat zich op de eerste zitting der bedoelde Regelingscommissie heeft voorgedaan, en dat er van Waalsche zijde weeral niet zeer *broederlievend* uitziet.

Onze zoo Vlaamschgezinde als geniale romanschrijver Hendrik Conscience had namelijk het woord genomen, om te doen uitschijnen dat, wilde men aan de ontworpen nationale feesten van 1880 waarlijk een *populair-nationaal* karakter geven, alsdan noodzakelijk alles in de beide talen (fransch en nederlandsch) moest geschieden.

Welnu, het schijnt dat dit zoo logisch als billijk voorstel bij sommige Walen op alles behalve betamelijke manier werd onthaald! Terwijl Conscience sprak hadden namelijk een drietal Waalsche of franschgezinde leden der Commissie - drie vertegenwoordigers der aristocratie, zegt men - zijne woorden met een slecht verborgen' glimlach van spot of minachting bejegend. Doch onze Vlaamsche romandichter, hij die in den roemvollen strijd voor onze moedertnal is vergrijsd en juist in *die* taal zulke onwelkbare lauweren aan Belgie's kunstkroon heeft gehecht, Conscience richtte zich onverwacht tot het drietal, en op verontwaardigden, tevens ontzagwekkenden toon voegde hij hun toe: ‘Niemand heeft hier het recht met de taal der Vlamingen te spotten! Of zijn wij misschien geene Belgische burgers even als gij?... Ik weet bij ondervinding - zoo vervolgde Conscience - hoe in 1855 het Vlaamsche volk protesteeren moest tegen het uitsluitend *fransch* karakter dat alsdan aan het 25ste verjaarfeest der Belgische onafhankelijkheid werd gegeven, - en dààrem eisch ik dat ditmaal alles in de twee landstalen geschiede.’

Het schijnt dat deze wakkere, onverschrokken mannentaal niet zonder indruk op de vergadering is gebleven, en het beginsel van Conscience's voorstel schier algemeen werd aangenomen. Zelfs beloofde de Voorzitter, Graaf de Merode de

Westerloo, dat hij op de trouwe uitvoering daarvan een waakzaam oog houden zal...

***

Wij willen het hopen. Doch de ondervinding heeft de Vlamingen geleerd in dergelijke beloften geen blind vertrouwen meer te stellen. Overigens heeft de zonderlinge samenstelling der Feestcommissie - waarbij het zooeven aangehaald incidentje - in het Vlaamsche kamp nog al vrij wat ontevredenheid verwekt. Natuurlijk komt hierbij de weinig bemoedigende bedenking dat de Vlaamsche taalgrieven, uit de Omwenteling van 1830 ontstaan, tot nog toe niet geheel zijn opgelost en er weinig kans bestaat dat nog vóór 1880 in dit opzicht aan de Vlaamsche bevolking zal worden recht gedaan.

Geen wonder dus dat de ontworpene feestviering in de Vlaamsche pers geen zeer sympathiek onthaal heeft gevonden, en meer dan één orgaan der Vlaamsche Beweging het 'Jubilé national de 1880' slechts onder alle voorbehouding bijtreedt.

Zoo schreeef o.a. *Het Volk* van Antwerpen:

'Voor vijf-en-twintig jaren waren eenige ministeriëele beloften en de aanstelling eener grieven-commissie voldoende, om de altijd hoopgezinde Vlamingen tot feestvieren te bewegen. - Maar juist omdat die beloften en die commissie tot heden op bitter weinig zijn uitgedraaid, zullen er in 't vervolg heel andere middelen, te weten: wetsbepalingen en feiten noodig zijn, om de Vlamingen te overtuigen dat 1880 ook voor hen een jaar van nationale onafhankelijkheid is.'

En het *Volksbelang* van Gent geeft nog uitdrukkelijker zijne weinig feestgezinde gemoedsstemming te kennen:

'Om de schreeuwende onrechtvaardigheden, van hooger hand sedert 1830 jegens de vlaamsche gewesten gepleegd, zullen de Vlamingen zich dan ook bij het Jubilé van 1880 onzijdig houden. In een huishouden, waar een deel der kinderen al te stiefmoederlijk werden behandeld, kan geene gelijke stemming heerschen bij een famillefeest. Eens dat men zal ophouden ons in ons nationaal eergevoel dagelijks te beleedigen, eens dat men ons in staat zal hebben gesteld door eigene intellectuëele middelen ons volk te ontwikkelen en te sterken, dàn eerst zullen wij op "feestvieren" denken.'

Tentoonstellingen in den ‘Cercle.’

Blijkbaar heeft de aanstaande Wereldtentoonstelling van Parijs een ruim aandeel gehad in de buitengewone bedrijvigheid, die door de leden der Afdeeling Beeldende Kunsten in den laatsten tijd aan den dag werd gelegd.

Twee expositiën op minder dan drie weken tijds, en die beiden om ter meest de buitengewone belangstelling van het kunstlievend publiek wettige, ziedaar zeker, wel wat men noemen mag ‘flink gewerkt.’

En zoo de quantiteit, zoo ook de qualiteit. Onze artisten, zoowel jongere als oudere, hebben zich van hunne taak om de Rubenstad te Parijs waardig te vertegenwoordigen, op even uitstekende als gewetensvolle wijze gekweten.

Het is thans wat laat om uit te weiden over al de merkwaardige schilderijen, - waarvoor zich gedurende de expositiedagen een zóó talrijk publiek verdrong, dat zulks wel een weinigje hinderde.

Onbesproken kunnen wij evenwel niet voorbijgaan een nieuw en allergeestigst tafereel van DAVID COL. - Onze voortreffelijke humorist heeft ditmaal waarlijk zich zelven overtroffen. Zijn *Zangwedstrijd van kanarievogelen* is zonder tegenspraak een der verdienstelijkste tafereelen der beide verzamelingen. Col is geen van die schilders, welke hunnen bijval in ultra-realistische opvattingen of schreeuwende kleureffekten zoeken, neen, bij hem draagt alles: opvatting, teekening, samenstelling, enz., het kenmerk van een bezadigd kunstenaars-temperament, dat zijne effekten goed berekent en zijn penseel niet onbezonnen aan de grillen der fantazie overlaat. 't Is een artist in den vollen zin des woords, wiens schrandere gave van opmerking evenzeer bewondering wekt als zijn weergaloos talent.

Bij degenen die min of meer reeds tot de ‘veteranen’ der kunst behooren, had men nog den eigenaardigen JAN STOBBAERTS, een ferme colorist, die, jammer genoeg, al eens zijne teekening wat verwaarloost, - SERRURE en VERHOEVEN-BALL, die beiden talent bezittten, doch met wier schildertrant ik voor

mij niet bijzonder ben ingenomen, - LEEMANS, met een goedgeslaagd maanlichteffekt, - VAN DER OUDERAA, wiens *Ontvangst van Aartshertog Karel in de Gilde van den ouden Handboog* (1515) zeer werd opgemerkt, - ROBERT MOLS, een meester in het weergeven van stads- en riviergezichten.

Een eersten rang onder de 'jongeren' bekleeden de heeren JAN VAN BEERS, FRANS VAN KUYCK, PIET VERHAERT, EMIEL CLAUS, ANTHONIS, VERSTRAETEN, NEUCKENS, enz. terwijl zich als veelbelovende debutanten deden kennen de heeren FARRAZYN, VAN ENGELEN, ABRY en anderen, wier naam ons ontsnapt.

A.J.C.

Onze letterkunde in Duitschland beoordeeld.

Onder dezen titel geeft het weekblad *De Zweep* van Brussel in het laatst verschenen nummer het volgend artikeltje, waarmeê onze lezers ongetwijfeld met genoegen zullen kennis maken:

'Sedert de betreurde duitsche schrijfster baronnes Ida von Düringsfeld door haar bekend werk *Das Geistesleben der Vlamingen*, om zoo te zeggen een monument ter verheerlijking onzer vlaamsche letterkunde oprichtte, werden ons door het verlichte Duitschland de duidelijkste blijken van belangstelling gegeven, waar het ons vlaamsch geestesleven op het gebied van eigen taal en letteren geldt.

En dit zelfs in den boekhandel. Men denke slechts aan de *Nederlandsche Bibliotheek* der Leipziger firma Brockhaus, die onzen vlaamschen dichter Emanuel Hiel in de oorspronkelijke taal uitgaf. - Doch die stambroederlijke belangstelling bleek vooral in de duitsche pers. Niet alleen in boekwerken, als de voortreffelijke Belgische Studiën van Friedrich Oetker, maar ook in de voornaamste dagbladen en tijdschriften als, de *Kölnische Zeitung*, het *Magazin für die Literatur des Auslandes*, de *Gegenwart*, enz. werd ons streven met de meest vereerende waardeering besproken.

Onze lezers herinneren zich het schoon artikel dat in de *Gegenwart* door den gevierden platduitschen dichter Klaus Groth aan *De Zweep* en hare rol in het vlaamsche kamp werd gewijd, alsook aan d^{r} Hansen, den ievervollen voorstander der "Dietsche beweging."

Thans is het een onzer tijdschriften *De Vlaamsche Kunstbode,* waarop in de door d^{r} Eckstein bestuurde *Deutsche Dichterhalle* de aandacht word gevestigd. Ziehier in welke bewoordingen dit blad, dat in de germaansche letterwereld een eersten rang bekleedt, hierbij den broederband bespreekt, die op intellectuëel gebied Nederland met Duitschland verbindt. Wij vertalen letterlijk:

"Een wakkere kamper voor germaansch dichten en denken, te midden van het overwoekerend franzozendom, is de door A.-J. Cosyn te Antwerpen uitgegeven *Vlaamsche Kunstbode*, een maandschrift voor kunsten, letteren en wetenschappen. Dit tijdschrift, dat met den 1^{n} januari zijnen achtsten jaargang begonnen heeft, verdient de deelneming aller ware vrienden van ons geestesleven; want Hollanders en Vlamingen hangen, ondanks de staatkundige scheiding, niet alleen op taalgebied maar in alle punten der intellectueële ontwikkeling op het nauwste met Duitschland te zamen. Er zijn nederlandsche steden, waarin *meer* duitsche litteratuur wordt verbruikt, dan in menige evengroote duitsche gemeente. Onze naburen mogen derhalve ook van onzentwege eene bevordering hunner belangen verwachten, en hiertoe biedt zich natuurlijker wijze eene gelegenheid door de warme aanbeveling van bovengenoemd tijdschrift. Wetenschappelijke vereenigingen, groote leeskringen, enz., moeten *De Vlaamsche Kunstbode* met gelijk recht als de tegenwoordig zich veelvuldig inburgerende "Euphonia" op de lijst zetten."

Tot dusverre de *Deutsche Dichterhalle.* Dergelijke vereerende bijvalsbetuigingen stellen ons, Vlamingen, ruimschoots schadeloos voor sommige kleingeestige miskenningen der fransche franschgezinde pers in ons eigen land.'

***

Onze Redactie zegt der '*Deutsche Dichterhalle* en haren talentvollen hoofdredacteur Dr. ECKSTEIN hartelijk dank voor dat blijk van belangstelling in ons streven.

Dat wij, Vlaamschgezinde Nederlanders, wij die, ondanks den invloed der Fransche beschaving, niet vergeten willen dat ook wij eigentlijk tot den Germaanschen stam behooren, derhalve sympathie gevoelen voor het rijk ontwikkelde geestesleven onzer Duitsche stambroeders, dàt kan wel zeker niemand bevreemden. Voor eene nauwere toenadering met het intellectueële Duitschland schijnt ons overigens hier te lande nog zeer veel te doen. Nog al te weinig wordt ons lezend publiek in gemeenschap gesteld met de Duitsche kunst- en letterwereld. Althans wat Zuidnederland betreft, schijnt onze confrater der *Dichterhalle* zich den huidigen toestand wel wat te gunstig te hebben voorgesteld. Trouwens, het moge waarheid wezen, dat ook hier de Duitsche literatuur bij velen verdiende belangstelling ontmoet, niet te ontkennen is het evenwel dat b.v. onze dagbladpers dien lof nog maar weinig verdient. Bij ons is de pers nog al te veel op Franschen leest geschoeid. Niet alleen in de Franco-Belgische, maar zelfs in de meeste onzer Vlaamsche dagbladen, wordt melding gemaakt van al wat er meer of min meldenswaardigs op Frankrijk's boekenmarkt verschijnt, terwijl men zelden of nooit de nieuw Duitsche werken aankondigt of bespreekt. En toch staan dezen als strekking en als letterkundige waarde soms oneindig ver boven die produkten van Outre-Quiévrain, waarover men zoo graag de loftrompet opsteekt!

Voor Vlaamschgezinde bladen en tijdschriften is het dus wel degelijk een plicht, de bestaande leemte zooveel mogelijk aan te vullen, door ons volk bekend te maken met de letterkundige beweging aan gene zijde van den Rijn.

Wat òns betreft, wij zijn overtuigd den lezers van den *Kunstbode* aangenaam te wezen, telkens dat wij hen over Duitschland's voorname dichters en denkers onderhouden. Overigens, zooals een der uitstekendste Duitsche letterkundigen, Dr. JULIUS RODENBERG, redakteur van het zoo beroemd

tijdschrift *Deutsche Rundschau*, ons onlangs de eer deed te schrijven: ‘den lächerlichen aber stets von Neuem wiederholten Insinutionen einer Deutsch-feindlichen Presse gegenüber, giebt es vielleicht kein wirksameres Mittel als diess freundnachbarliche Zusammenhalten der Literaturen von Stammund Sprachverwandten Völker.’

Voor ons, die als Vlamingen zoo zeer tegen den invloed dier ook *Vlaamsch*-vijandelijke pers moeten strijd voeren, ten einde onze moederspraak en met haar ons eigen geestesleven te verdedigen tegen dat ‘overwoekerend Franzosendom’ zooals de *Dichterhalle* het zeer juist noemt, - voor òns is het gewis eene bemoediging, wanneer zelfs de uitstekendste onzer stamverwante Duitsche broeders ons op zulke wijze de broederhand reiken.

Om dus bij die gewenschte verbroedering niet in gebreke te blijven, zullen wij voortgaan met in *De Vlaamsche Kunstbode* van tijd tot tijd de aandacht op de zoo belangwekkende Duitsche letteren in te roepen, hetzij door artikelen zooals dat waarin een onzer medewerkers heden den gevierden platduitschen dichter KLAUS GROTH bespreekt, hetzij door de inhoudsopgave van letterbladen als de ‘*Deutsche Dichterhalle*’ of van tijdschriften als de ‘*Deutsche Rundschau.*’

***

Van eerstgenoemd blad verschijnen maandelijks twee nommers. Een vluchtige blik op de zeven, die sedert Nieuwjaar verschenen, is voldoende om een gunstig denkbeeld van den zoo degelijken als verscheiden' inhoud der *Dichterhalle* te doen opvatten. Elk nommer vangt aan met eene rubriek Poëzie, waarin wij enkele der klankvolste namen der moderne Duitsche dichtkunst aantroffen, o.a. Robert Hamerling, Julius en August Sturm, Albert Möser, Hermann Ling, Ernst Eckstein, Conrad von Prittwitz-Gaffron, Karl Zettel, Hieronymus Lorm, Zimmermann, Alexis Aar, Fischer, Max Kalbech, Richard Leander, enz. - De overige bladzijden der *Dichterhalle* bevatten esthetisch-philosophische verhandelingen, kritische schetsen, literarische keuvelarijtjes, een bondig

boekoverzicht, gemengde berichten uit de kunst- en letterwereld, en ten slotte eene eigenaardige, soms zeer pikante rubriek getiteld ‘Offener Sprechsaal’, bevattende ingezonden brieven over letterkundige aangelegenheden. - Onder de bijdragen in proza lazen wij met bijzonder genoegen eene studie over Geibel's ‘*Spätherbstblätter*’ door Albert Möser, *Die Herrschaft der Prüderie* door den wakkeren bestuurder Dr. Ernst Eckstein, ‘*Etwas von unserem Frauen-publikum*’ door Julius Hart, eene recensie van Paul Heyse's ‘*Jungbrunnen*’ door Konrad Tellmann, enz.

De *Deutsche Dichterhalle* wordt uitgegeven door het huis J. Fr. Hartknoch te Leipzig.

***

Een eersten rang onder de tijdschriften niet alleen in Duitschland, maar eigentlijk in de gansche wereldliteratuur, bekleedt *De Deutsche Rundschau*, bestuurd door Dr. Julius Rodenberg. Meer of min op denzelfden voet gesticht als de *Revue des deux Mondes*, heeft de Berlijner *Rundschau* zich na een driejarig bestaan reeds volkomen op de hoogte der alombekende parijzer *Revue* weten te verheffen. De beroemdste vertegenwoordigers der wetenschap en literatuur in Duitschland verleenen daaraan hunne medewerking. - Het novellistische gedeelte des huidigen jaargangs bevat voor als nog bijdragen van Bjornsterne Björnson, Paul Heyse, Otto Roquette en Theodor Sturm. Op letterkundig of wetenschappelijk gebied heeft men, onder andere merkwaardige verhandelingen: *Goethe's Faust* door Kuno Fischer, *Culturgeschichte und Naturwissenschaft* door E. Du Bois-Reymund, *Das Gold der Zukunft* door Ludw. Bamberger, *Gallien und seine Cultur unter den Römern* door L. Friedländer, *Thiers* door K. Hillebrand, *Militärische Notwendigkeit und Humaniteit* door J. von Hartmann, *Die Stellung der Frau im Deutschen Recht* door Rudolph Sohn, *Die Loango-Küste* door Paul Gussfeldt, *Briefe aus Paris* door den Generaal-Veldmaarschalk Graaf von Moltke, *Deutschland und der Socialismus* door Ludwig Bamberger, *Der Dichter des Pessimismus* door Paul

Heyse, *Die Lebenserinnerungen eines Kurhessen* (bespreking eener auto-biographie van Fr. Oetker) door Julius Rodenberg, *Die Wirthschaftliche Lage* door von Neumann-Spallart, *Schillerbriefe*, voor de eerste maal naar den origineelen tekst medegedeeld door Albert Cohn, *Auf den Spuren Gallilei*'s door Karl von Gibler. - Wat wij in de *Rundschau* mede niet onvermeld kunnen voorbijgaan is de maandelijksche Berlijner Tooneelcritiek van Karl Frenzel. Zijne beoordeeling der dramatische kunst, in de voornaamste schouwburgen der Duitsche hoofdstad, behoort stellig tot het beste wat wij reeds in dien aard hebben gelezen.

De *Deutsche Rundschau* verschijnt te Berlijn, bij de Gebroeders Paetel.

A.J. COSYN.

Brieven uit Zuid-Nederland.

Kortrijk, *April* 1878.

WAARDE VRIEND,

Sedert mijn laatste schrijven, is er hier op taal- en kunstgebied van tijd tot tijd iets omgegaan, dat wel degelijk een bewijs heeten mag der lang verbeide ontwaking in de aloude Leiestad.

Hier, waar alles met franschen geest bezield is, waar zelfs de burgerklasse zich hare eigene taal schaamt en het vreemde fransch beschouwt als het *nec plus ultra* aller talen, als het heilzaamste middel tot opvoeding en beschaving, - hier vooral waren er krachtige pogingen, was er reuzenmoed noodig, om toch *iets* te doen ter opbeuring onzer schoone moederspraak. Daarvan waren weldenkende mannen ten volle overtuigd, toen zij onlangs de Stedelijke Afdeeling van het *Willems-Fonds* in het leven riepen.

Kortrijk, als bevolking de tweede stad van West-Vlaanderen, de eerste ten aanzien van koophandel en nijverheid, Kortrijk zeggen wij, mocht niet langer beroofd blijven van den Nederlandsch-beschavenden invloed van het Willems-Fonds. De Afdeeling, op het einde van verleden jaar gesticht, is gansch niet werkeloos gebleven. Men mag zeggen dat zij reuzenarbeid heeft verricht, als men rekening houdt van de velerlei moeielijkheden: mangel aan een geschikte feestzaal en aan ernstige medewerkers voor het muziekaal gedeelte der concert-voordrachten.

Toch zijn er reeds drie zulker concert-voordrachten gegeven geweest, die telkens een puik publiek uitlokten. Als sprekers mochten wij de heeren MICHEELS met '*Buskruid en Boekdrukkunst*', M. JUL. VUYLSTEKE, met '*Willems en het Willemsfonds*' en JUL. HOSTE, met '*Motley*' hartelijk toejuichen.

Ook het muziekaal gedeelte, dat liederen bevatte als: '*Filips van Artevelde*', van Gevaert, '*Ik ken een Lied*', van W. De Mol, '*Mijn Vlaanderen*' van G. Antheunis, enz., viel ten volle in den smaak van ons publiek, dat aan zulke kruimige muziek geenszins gewoon was.

Ongeveer honderd leden telt nu de Afdeeling, en daarbij zal het gewis niet blijven. Wij hopen niet zonder reden in de toekomst van het *Willems-Fonds* te Kortrijk.

***

Ook de Koninklijke Maatschappij '*De Kruisbroeders*' heeft teeken van weelderige leefbaarheid gegeven, door het uitschrijven van eenen wedstrijd van Tooneelkunde, waaraan zeven tooneelmaatschappijen des lands hebben deelgenomen.

Volgens het verslag, heeft bedoelde wedstrijd een doorslaand bewijs geleverd, dat de Vlaamsche Tooneelkunst in de laatste jaren grooten vooruitgang heeft gedaan.

De maatschappijen, welke zich in den Kortrijkschen prijskamp het meest mochten onderscheiden, hebben de algemeene verwachting verre overtroffen. Hunne voordracht was ongedwongen en natuurlijk; hunne uitspraak zuiver en beschaafd; de geheele opvoering mocht schier volmaakt heeten.

De uitgeloofde prijzen werden behaald als volgt:

DRAMA: Eerste prijs (500 frank en een zilveren verguld eermetaal) door de Koninklijke Maatschappij '*Sinte-Cecilia*', van Hasselt, met het stuk *Edmond Bosschaert*; Tweede prijs, 300 frank en een zilveren eermetaal, door de '*Declamatie-School*', van Gent, met de *Stiefmoeder;* Derde prijs, 150 frank en een zilveren eermetaal, door de '*Vereenigde Vlamingen*', van Schaarbeek, met het stuk *Laurens Koster.* - Prijs als beste tooneelspeelster: Mej. Rachel Deterre van Gent. - Een *Prijs van uitmuntendheid* werd toegekend aan de beroemde tooneelspeelster Mej. CATHERINA BEERSMANS, die optrad in het drama *Edmond Bosschaert* en in 't blijspel *Vrouwentranen.* - Prijs van besten tooneelspeler, met een gelijk getal punten, behaald door de heeren Jozef Anten, van Hasselt, en Edm. Lauwers, van Schaarbeek.

BLIJSPEL: Eersie prijs (200 frank en een zilveren verguld eermetaal) behaald door de '*Vereenigde Vlamingen*', van Schaarbeek, met het blijspel *De Dochter van Dominique.* - Tweede prijs (150 frank en een zilveren eermetaal) door de Koninklijke Maatschappij '*Sinte-Cecilia*' van Hasselt, met het blijspel *Vrouwentranen.* Derde prijs (100 franken en een zilveren eermetaal) door de Koninklijke Maatschappij de '*Brabant-*

sche Leeuw', van Elsene, met het blijspel *Tamboer Janssens.* - Prijs als beste tooneelspeler, door den heer Arthur Gérard, van Hasselt.-

Prijs als Beste Tooneelspeelster, door Mev. Speck, van Brussel.

Het optreden van Mejuffer Beersmans was voor Kortrijk een wezenlijk '*évènement.*' Nog nooit had men in onzen schouwburg de eer genoten eene tooneelkunstenares als Mej. Beersmans, de *Ristori* der Nederlanden, te mogen bewonderen en toejuichen.

Duizendmaal verdiend is dan ook de *Prijs van Uitmuntendheid,* welken die uitstekende kunstenares behaalde in den wedstrijd van Tooneelkunde te Kortrijk.

Aanvaard, waarde Vriend, de verzekering mijner beste gevoelens.

JACOB STINISSEN.

Nederlandsch tooneel.

NIEUW OPGEVOERD STUK: *De Armen van Parijs*, vertaald drama (7 taf.).

Ons Tooneeljaar is gesloten. Alleen nog eenige boventallige voorstellingen. Het eenige stuk, dat wij nog niet in eene vorige lijst der dit jaar vertoonde hebben vermeld, is '*de Armen van Parijs*' dat voor de benefietvoorstelling des heeren Frederik ten tooneele kwam. Te lang reeds bekend is dit melodrama van de Porte St-Martin dan dat wij er hier nog zouden bij stil blijven.

De overige vertooningen waren heropvoeringen: o.a. '*Een beroemd Proces*,' '*Robert en Bertrand*' en *Margaretha Gauthier*' (La dame aux Camélias).

Laatstgenoemd tooneelspel werd ditmaal gespeeld, ten voordeele van de maatschappij *Apollo*, een ondersteuningsfonds voor Noord- en Zuidnederlandsche tooneelisten. Van deze weldadige instelling, die in 1849 te Amsterdam, onder bescherming van H.M. de betreurde Koningin der Nederlandan tot stand kwam, bestaat te Antwerpen eene Belgische Afdeeling, onder voorzitterschap der heeren Victor Driessens en Fr. Doeselaer.

Men kent ons oordeel over Alex. Dumas' *Dame aux Camé-*

lias. Hoezeer ook deze comedie zich als stijl en tevens als technisch-dramatische bewerking onderscheidt, toch achten wij dergelijke voorstellingen van den Parijzer ‘monde interlope’ op ons Tooneel misplaatst. Er zijn overigens ook in het hedendaagsch fransch repertoire degelijke stukken genoeg te vinden, die als aard en als strekking oneindig meer recht hebben bij ons te worden ingeburgerd.

Daar hebt ge b.v. de ‘*Faux-Bonshommes*’, eene ‘comédie de moeurs’ die onze Nederlandsche tooneelschrijvers gerust tot model kunnen nemen. Gisteren avond hebben wij dit meesterstuk van den betreurden Barrière, in wien Frankrijk eenen zijner geestrijkste en tevens gewetenvolste tooneeldichters verliest, door het gezelschap van het ‘Théâtre du Parc’ van Brussel alhier zien opvoeren, en dat op uitstekende wijze.

Enkele kleine overdrijvingen daargelaten, hebben de artisten van het Park over 't algemeen die verschillige typen zeer juist opgevat en voorgesteld. En welke typen! Hoe geheel van het werkelijk leven afgezien, hoe treffend van natuur en waarheid! Geen van ons die niet in zijne omgeving een of meer van zulke ‘faux-bonshommes’ heeft leeren kennen. En hoe geestig de satyrieke pen van Barrière die Droogstoppels of Huichelaars afzweept, die hunne macht alleen op goud of kuiperij bouwen, en wier hebzuchtige mercantiele geest zich nooit eens boven de alledaagsche stoffelijke wereld kan verheffen. - Barrière hield het met Molière, die het als de plicht der comedie beschouwde de menschen te menschen te verbeteren terwijl men ze vermaakt, en daarom liefst de gebreken zijner eeuw bestreed door ze in een belachelijk daglicht te stellen.

***

In een vorig artikel over ons Nederlandsch Tooneel wezen wij er op, hoe - ondanks de sudsidie van 10,000 frs. - de geldelijke toestand der onderneming van den heer Driessens dit jaar alles behalve schitterend bleek te zijn. Inderdaad, volgens de officieël nageziene opgaven der Directie, stond deze op einde Maart jl. voor een deficiet van fr. 9,794.58. Die

ongunstige uitslag wordt door den bestuurder hoofdzakelijk toegeschreven aan een hem door het huidige lastkohier opgelegd verbod, voortaan nog buiten de stad vertooningen te gaan geven. Ten gevolge van dien toestand heeft de heer Driessens, wien in 1877 voor drie jaren het bestuur van ons Nationaal Tooneel was toevertrouwd, bij de stedelijke regeering zijn ontslag ingediend.

Dez er dagen heeft de Gemeenteraad zich met die kwestie bezig gehouden. Zooals wij het hadden verhoopt, heeft de stad maatregelen genomen om in de toekomst de ink omsten beter in overeenkomst van de uitgaven te brengen. Een voorstel om artikel 13, bevattende het verbod om buiten Antwerpen te gaan spelen, eenvoudig uit het Lastkohier weg te schrabben, heeft slechts weinige voorstanders gevonden. De meerderheid is van meening dat bedoeld artikel, welk de heer Van Beers er verleden jaar heeft doen inbrengen, er volstrekt noodig is om de belangen der Nationale dramatische kunst op onzen Nederlandschen Schouwburg te waarborgen. Derhalve werd het voorstel van het Collegie, strekkende om liever de subsidie van fr. 10,000, welke den bestuurder als schadeloosstelling wordt toegestaan, te brengen op 15,000 frs., na eenige discussie, schier met algemeene stemmen aangenomen.

***

In den Alhambra-Schouwburg werden wij dezer dagen op eene puike Nederlandsche Gala-voorstelling vergast en wel door de tooneelafdeeling der *Lucasgilde.*

Behalve het zoo gunstig bekende tooneelspel '*De Stiefmoeder*' van Roderich Benedix speelde men o.a. het lieve *Wiegje* van onzen vriend Van Goethem. De schrijver van laatstgenoemd stukje, dat dien zelfden avond te Antwerpen nog in eene andere vereeniging werd gespeeld, woonde de vertooning der *Lucasgilde* bij en scheen zeer voldaan over de opvoering. En terecht: in de beide stukken hebben deze jonge liefhebbers - meestal gewezen leerlingen onzer stedelijke Declamatieklas - waarlijk onze verwachting overtroffen. Spel, uitspraak, samenhang, alles bewees dat de leden der *Lucasgilde* hunne taak ernstig opvatten en de zoo moeilijke

dramatische kunst met zeer goed gevolg beoefenen. Eene uitzonderlijke melding verdient hierbij de heer Arthur de Lantsheer, de ijvervolle schrijver der rederijkkamer, en vooral Mej. Elisa Jonckers, die zich in de hoofdrollen uit '*het Wiegje*' en '*de Stiefmoeder*' als eene jonge kunstenares heeft voorgedaan, die, zoo zij zich voor goed aan het Tooneel verbinden wil, ongetwijfeld eens onzen Nationalen Schouwburg tot roem verstrekken zal. - Ook Mej. Celina Janssens is eene veelbelovende debutante.

Eene opmerking, die vooral de mannelijke rollen betreft. Enkele leden der *Lucasgilde* hebben in hunne voordracht een wat al te declamatorischen toon. Dat hindert de natuurlijkheid der gesprekken, en vooral in de comedie is losheid in den dialoog eene hoofdvereischte.

Het kluchtspel '*Te zijn of niet te zijn*', dat de voorstelling besloot, heeft niet veel om het lijf; maar het deed toch goed lachen.

A.J.C.

Klaus Groth.

Ik heb dikwijls en door zeer geleerde lieden hooren beweren, al sprekende over de letterkunde van onze eeuw, dat wij, ondanks al het schoone dat, sedert den val der Boileau-stelsels, op kunstgebied werd voortgebracht, nog altijd in een tijdvak van *voorbereiding* verkeeren, en dat eerst in later jaren de nieuwe letterkunde en tijdvak van *volmaaktheid* zal bereiken. Tot hoeverre zulke bewering gegrond is, wil ik hier niet onderzoeken. Wat mij betreft, ik deel hierin de zienswijze van den franschen dichter en criticus Theophile Gauthier, en ben met hem fier en blijde in eene eeuw geboren te zijn, waarop de letterkunde zooveel meesterlijks baart! En inderdaad, wat al groote dichters, om enkel *die* uiting van het

kunstgenie aan te halen, wat al schitterende sterren aan den dichterhemel hebben wij niet beurtelings zien verschijnen. Ieder land heeft de zijne: Engeland roemt zijnen LONGFELLOW en zijnen TENNYSON; - Denemarken zijnen onvergetelijken en gemoedelijken ANDERSON; - Frankrijk zijnen genialen HUGO, zijnen kleurrijken COMTE DE L'ISLE, zijnen zangrijken COPPÉE; - Vlaanderen zijnen CONSCIENCE, GEZELLE en VAN BEERS; - Duitschland zijnen GÖTHE. SCHILLER, UHLAND, HEINE, en dàt deel van Duitschland waar men het met ònze taal zoo nauw verwante platduitsch spreekt, zijnen onvergelijkelijken KLAUS GROTH.

't Is over dezen laatste dat ik mij heb voorgesteld eene kleine studie te maken voor de lezers van den *Kunstbode.* Verleden jaar deed ik zulks met eenen anderen mijner lievelingsdichters, JAN VAN BEERS, onzen vlaamschen LONGFELLOW, en had ik toen reeds Klaus Groth gekend ik had voorzeker meer dan één punt van overeenkomst tusschen hem en den dichter van '*Begga*' kunnen aanstippen. - Thans geldt het KLAUS GROTH en ik ben overtuigd dat de minnaars van schoone poëzie, wien Groth hier te lande, na de voordracht des heeren HANSEN, op 2 December 1877 te Antwerpen gehouden, nog een onbekende zou zijn, met het meeste genoegen zijne kennis zullen maken.

Lange 'notices' over het leven en den persoon des dichters is het mij onmogelijk hier neêr te schrijven. Ik weet alleen dat KLAUS GROTH hoogleeraar is geweest te Kiel, in Westfalen, op den huidigen dag, lijk C.J. Hansen zeide, 'in zijn lieflijk Dietmarschen te Heide' woont, en met FRITZ REUTER het centrum is van de bloeiende platduitsche taalbeweging, die voormelde heer Hansen in zijne voordracht van 2 December zoo wèl geschetst heeft.

Wat zijnen meer innerlijken 'mensch' betreft, men mag zeggen dat wie zijne gedichten kent, ook eene volkomene kennis bezit van zijn hart en zijnen geest. Voor hem bovenal is de spreuk waar: de werken kenschetsen den man, en zoowel als onze gemoedelijke ANTHEUNIS mag KLAUS GROTH zeggen dat er in elk zijner gedichten 'een deel leeft van zijn

hart[1].' Zijne gewrochten zijn als een spiegel, een klare, heldere, trouwe spiegel, waarin zijn geheel innerlijk 'zijn' weêrkaatst en leeft; zij zijn als een heldervlietend water, waarin de blik met het meeste gema k al wat op den bodem rust of beweegt, ontdekt en herkent. Welnu, wij zijn gelukkig het te mogen verklaren, de oog des navorschers zal in de gedichtbronnen van den gevierden platduitschen zanger niet het minste voorwerp dat men er liever niet vond, ontmoeten: geen slijk bedekt en bezwalkt er den bodem! Blinkende keitjes, blozend koraalgesteente, meermaals robijn en diamant, ziedaar wat men er aantreft! - Een hart, vatbaar om voor wat schoon en edel is; vol liefde voor godsdienst, huisgezin, vaderland, moedertaal, natuur en schoonheid, een hart dat kan treuren met die lijden en juichen met die blijde zijn; bij dat alles, een heldere, breede geest, een machtig vernuft, bezield met groote, verhevene gedachten, - ziedaar het schoone beeld dat ik, bij de lezing en doorgronding van GROTH'S werken, door het fijne waas de poëzie heen, stralend en glansrijk heb zien oprijzen. Wilt gij er bewijzen van? - De keus zijner onderwerpen is voldoende:

Van die liefde voor moederland en moedertaal getuigen stukken als *Min Vaderland*, *Min Modersprak*, *Ut de ol Krönk;* van die gehechtheid aan huisgezin en familieleven, *Vaderhus*, *Inne Fremdn*, *Dat dorp in Snee*, enz.; die bewondering voor natuur en schoonheid schier iedere trek, ieder vers, en in 't bijzonder: *Abendfrieden*, *En Vergiss Meinnicht*, en de reeksen: *Ole Leeder*, *Dree Vageln*, enz... De natuur, ziedaar om zoo te zeggen het geheim zijner poëzie! Ziedaar de tooverroede die hem dichter maakte! Lijk de zonne de bloeme bevrucht en uit den grond het groene rozeken doet schieten, zoo werkt de aanblik der

(1) Dit punt heeft hij ook gemeen met den grooten SCHILLER, die zooals hij zelf zingt bij ieder vers *een druppel bloed verliest;* terwij GÖTHE integendeel in zijne gedichten (zijne romans alleen uitgezonderde geheel en gansch verdwijnt, geheel en gansch abstractie maakt van zijn personaliteit, om alleen, het beeld of de daad die hem de pen in de hand geeft, langs den plastieken kant te beschouwen en gewetensvol aftemalen.

schepping en der natuur op het hert des dichters en hervormt het tot eenen jubelgalm! Immers hij zegt het zelf in het gemoedelijk slotdichtje der eerste uitgaaf: *Minnesänger:*

> 'Ik zag de leliën bloeien,
> Ik zag de heidebloem,
> De nachtegaal in den woude
> Bezong der Lente roem.
>
> En mijn gemoed ook bloeide.....'

Als dichter beschouwd, vereenigt KLAUS GROTH nagenoeg dezelfde hoofdhoedanigheden die ik bij VAN BEERS en LONGFELLOW heb opgemerkt: volkomene meesterschap over den vorm, oprechte naïveteit en eenvoud, rijkdom van gevoel en kleur! Dit wil daarom niet zeggen dat er geen verschil tusschen deze drij dichters te vinden is: GROTH is minder kwistig met figuren dan LONGFELLOW, soberder aan trekken dan VAN BEERS: zijne gewrochten zijn meer verscheiden en afgewisseld voor de stof zelve dan die der beide voormelde meesters, doch minder voor den vorm; eindelijk, GROTH is frisscher, levendiger, meer naar de natuur zwevende dan VAN BEERS, en meer 'democraat' (in letterkundigen zin) dan de dichter van '*the Golden Legend.*'

De platduitsche zanger heeft geen heel zware vracht gewrochten. Zijn losse gedichten beslaan een allerliefst bundeltje van zoowat 300 bladzijden, onder den naam van '*Quickborn*' in 1852 voor de eerste maal verschenen. Doch, haasten wij ons het er bij te voegen: ook voor GROTH is de prachtige fabel van den denker en dichter CLAUDIUS eene waarheid: de tempel van den roem waar zoo menig zwaar geladen schrijver gesloten deuren vindt, zal voorzeker voor hem, gelijk voor den dichter 'met zijn klein octavoboekje' uit voornoemde fabel, wagenwijd geopend worden.

'Quickborn', dat is 'levenswell', - voorzeker, geen beteren titel kon de dichter kiezen. *Leven* is alles wat hij zingt, en het sprankelt en tintelt in al zijne stukken, zooals des zomers het zonnelicht tusschen de groene frische loveren. Wel had Pastor Dr. Harms gelijk, toen hij in zijn 'Vor- und Fürwort', voor Quickborn schreef: 'hier erscheint ein

Buch,.. das sich indessen der plattdeutschen Sprache so sehr annimt und deren Ehre rettet in einem Masse, wie nach meinem Wissen keine andere Schrift gethan hat. Mich haben diese Gedichten ausnehmend ergötzt, und ich habe Grund zu hoffen, dass sie recht vielen Lesern Vergnügen machen werden.' Inderdaad, niet alleen heeft de dichter van '*Quickborn*' het meest van allen bijgedragen om zijne lieve moedersprake in eere te herstellen, maar twaalf uitgaven achtereen zijn komen bewijzen hoe aangenaam die frissche 'levenswelle' den dorst naar schoone poëzie weet te lesschen.

KLAUS GROTH heeft nagenoeg alle moderne genres bewerkt: kindergedicht, romance, minnelied, ballade, verhaal, vaderlandsch lied, treffen wij in eene bonte schakeering in '*Quickborn*' aan, en wij zeggen het luid op: in alles trof de dichter den juisten toon, den volkstoon, den toon des meesters.

Geen enkele, zelfs niet EMANUEL HIEL, die nochtans allerschoonste stukjes in dit genre heeft geleverd, - heeft ooit in het kinderlied gelukt zooals KLAUS GROTH. Hiel heeft overigens dit soort van dichten meer als *schoollied* behandeld, en ik zou misschien beter doen met te zeggen dat onze jeugdige ANTHEUNIS in zijne wiegeliederen wel het meest den toon van den platduitschen schrijver nabij komt. Gij herinnert u vast nog altijd, lezer, eenige van die deuntjes die gij honderden keeren hebt gezongen, bij dit of dat spel, in den tijd toen ge nog niet beter wist of de 'Greef' en 'St-Niklaas' kwamen waarlijk langs de schouw binnen om lekkernij in uw korfje te brengen; welnu, de vorm en de toon van die deuntjes is de vorm van KLAUS GROTH'S kindergedichtes, en ik meen dat zulks wel het best strookt met den aard der zaak. Wat meer is, de dichter van *Quickborn* toont dat hij het karakter des kinds volkomen heeft bestudeerd; en ook spreekt hij hen aan als kinderen, en om verstaan te worden. Hoor liever (ik schrijf schier letterlijk over):

Uit '*Still min Hanne*':

Stil mijn Hanne, luister toe!
Kleine muisken piept in 't stroo!
Kleine vogel slaapt in den boom,
Roert de wiek en piept in 'nen droom!

Stil, mijn Hanne! hoor mij aan!
Buiten gaat de booze man!
Boven gaat de stille maan:
'Kind, wat wil dat krijten dan?'

Over de boomen zoo stil en blank,
Over het huis den hemel langst,
En waar zij wijze kinderen ontmoet,
Kijk maar eens, wat lacht zij zoet!...

Stil mijn Hanne, slaap nu maar!
Morgen is zij weder daar!
Even schuw, even blank,
Over den boom en den hemel langst!

In het gras de bloeme droomt!
't Vinksken piept in den appelboom!
Stil, en sluit nu de oogskens toe,
Kleine muisken piept in 't stroo!

2. *Utsichten*:

En als mijn Hanne loopen kan
Dan zal ik haar wandelen leeren,
Dan zeggen de kinderen altegaar:
Wat is dat voor een kleine *Deeren* (Deerne).

En als mijn Hanne grooter wordt
Dan krijgt ze 'nen schoonen hoed...
Dan zeggen de kinderen altegaar:
Wat wordt mijn Hanne groot!

3. Uit '*Daar woont een man*':

Daar woont een man in 't groene gras,
Die heeft geen schotel, heeft geen tas,
Die drinkt het water waar het vloeit,
Die plukt de kerze waar ze bloeit!

Wat aardig man! wat aardig man!
Die heeft geen pot, die heeft geen pan!
Die eet er de appelen van den boom,
En maakt zijn bed van blad en bloem!...

Wat de Romancen van Klaus Groth kenmerkt, als ze subjectief zijn, d.i. als de dichter zijn eigen mensch, zijn eigen herte laat spreken, is een diep en allerfijnst gevoel; als hij integendeel andere personen doet spreken, veel werkelijkheid en gezond realisme.

(*Wordt voortgezet.*)
K.M. POL. DE MONT.

Nicolaï te Antwerpen.

- Uitvoering van den *Bonifacius* op 7 April jl. -

De Haagsche Meester deed ons de eer aan op de uitvoering van zijn Oratorium '*Bonifacius*'. gedicht van LINA SCHNEIDER tegenwoordig te zijn.

In mijn artikel: '*Acht dagen in Holland*,' wees ik met bijzondere vooringenomenheid op de zoo wenschelijke verbroedering tusschen Noord en Zuid, op toonkundig gebied. - Dat thans voor de eerste maal in België, sedert 1830, een groot Noordnederlandsch Oratorium werd uitgevoerd, is voorzeker een historisch-muziekaal feit van hooge beteekenis op de baan dier verbroedering.

Met de uitvoering van den '*Lucifer*' te Amsterdam heef Noordnederland eigentlijk den eersten beduidenden sta gedaan.

Voor Zuidnederland bood zich kort daarop eene voortreffelijke gelegenheid aan, te toonen dat het op die baan niet ten achter blijven wil. De *Bonifacius* werd uitgevoerd, - en de schitterende bijval die in Antwerpen aan NICOLAÏ'S prachtig werk ten deel viel, heeft ongetwijfeld die wederzijdsche toenadering weer krachtig bevorderd. Te Dordrecht en te 's Gravenhage worden binnen kort weêr voortbrengselen onzer Vlaamsche nationale toonkunst vertolkt. Aan den broederband worden dan weêr nieuwe schakels gehecht, en het

muziekaal verkeer tusschen Noord en Zuid teekent zich in de toekomst allergunstigst af.

De stad Antwerpen, en bepaaldelijk de *Société de Musique*, mag er zich op beroemen, thans een sterken grondsteen tot verdere ontwikkeling in de nationale toonkunst te hebben gelegd.

Een sterk verbond met Noordnederland is niet alleen hoogst wenschelijk, maar om zoo te zeggen, onontbeerlijk. Met vereenigde krachten kunnen Noord en Zuid veel ertoe bijbrengen om onze artistieke rechten te handhaven en te doen eerbiedigen!... Wat heb ik dikwijls aan dit alles gedacht! Wat heerlijk vooruitzicht! Maar ook welke moeielijkheden stonden ons niet in den weg! Overal tegenwerking, 't zij in 't geheim, 't zij (wat zeldzamer het geval was) in 't openbaar. Zelfs tot in het Vlaamschgezinde Antwerpen zijn de vijanden van ons nationaal streven op muzikaal gebied doorgedrongen en worden er door Antwerpenaren zelven ondersteund!... Misschien betreft dit enkel de toonkunstbeweging; maar om het even; - wij moeten allen *solidair* de een voor den andere wezen; - want als men in een bolwerk een enkel stuk laat doorbreken, dan zal later de vijand dáárdoor heel en gansch indringen en zich van de vesting meester maken!

Ik herhaal het: onze muziekale beweging heeft thans vasten wortel gevat; het hangt nu maar van ons af om het 'Eendracht maakt macht', te verwezentlijken en de Vlaamsche vesting ook wat de muziek aangaat onverwinbaar te maken.

***

NICOLAÏ, zal zich te recht mogen verheugen over den grooten, tevens echt sympathieken bijval, waarmeê zijn werk werd onthaald, alsook over de gedachten van verbroedering die zijne aanwezigheid bij de uitvoering in de Vlaamsche muziekwereld zoo krachtig heeft bevorderd!

Den dag der uitvoering 'gasteerden' Mijnheer en Mevrouw NICOLAÏ met talrijke vrienden ten huize van den heer OTTO MENZEL, bestuurlid der *Société de Musique*, alwaar wij allen op eene *vorstelijke wijze* onthaald werden! Na het feestmaal

werden een aantal allerliefste liederen van NICOLAÏ gezongen, door den meester zelven begeleid. Ook vond onze jonge en veelbelovende componist JAN BLOCKX, gelegenheid om er zijne werken aan NICOLAÏ voor te spelen.

Dit aangenaam feestje zal denkelijk eene blijvende herinnering bij Mr. en Mevr. NICOLAÏ nalaten. Even prachtig, even aangenaam, was het partijtje, dat den tweeden dag aan den Haagschen 'triomphateur' en zijne edele dame werd aangeboden, door Mr. en Mevr. DEGIVE-LEDELIER.

Talrijke vrienden en belangstellenden in de Nederlandsche kunst waren uit verschillige steden naar Antwerpen gekomen om NICOLAÏ'S meesterwerk toe te juichen en de muziekale verbroedering tusschen Noord en Zuid te helpen meêvieren. Wij ontmoetten er o.a. Dr. ALFONS WILLEMS uit Brussel; JULIUS SABBE uit Brugge; Dr. VAN OYE uit Oostende; KAREL MIRY, PAUL FREDERICQ, NEVEJANS uit Gent. Wien ik eigentlijk in de eerste plaats had moeten noemen is onze geniale HENDRIK CONSCIENCE. Onze geliefkoosde romancier heeft niet alleen het Concert met zijne tegenwoordigheid vereerd, maar ook het Feest in de familie MENZEL, alwaar hij eene dier bezielende redevoeringen uitsprak, waarvan hij alleen het geheim bezit.

***

Zou ik nu nog over den bijval van den *Bonifacius* en over de uitvoering spreken? Of over de partituur zelve?

Dat die bijval in den vollen zin des woords 'geestdriftig' heeten mag, vooral met het oog op het publiek der *Société de Musique*, dat gewoonlijk alles behalve kwistig met zijne toejuichingen is, dit heeft reeds de pers bestatigd. Dat de vereerende aanwezigheid van NICOLAÏ en de slag die hier tot den vooruitgang onzer zaak geleverd wierd, al de uitvoerders begeesterde, zal men ook lichtelijk begrijpen. En wat aangaat de prachtige schepping van den Nederlandschen meester, de uitbundige lof waarmeê hier, zoowel als in Holland en Duitschland, daarover algemeen wordt gesproken - vooral door hen die het echte schoone in de kunst weten te waardeeren - die lof zal voldoende wezen. Wij stemmen dat gunstig oordeel

onvoorwaardelijk bij. De voortreffelijke opvatting van het schoon, maar moeilijk gedicht van LINA SCHNEIDER, 's toondichters rijkgekleurde orkestratie, de prachtige krachtige ontwikkeling der twee tegenovergestelde principen, dit alles met fijne poëtische tusschenwerkingen doorzaaid, al die hoedanigheden maken van den *Bonifacius* een werk van eersten rang en plaatsen NICOLAÏ hoog in de rei der *echte componisten.*

Nu zeggen wij den Hollandschen kunstbroeder ‘tot weerziens!’ Wij voegen erbij dat thans alhier de weg gebaand is voor verdere uitvoeringen van Hollandsche componisten. Van harte wenschen en hopen wij dat die weg ook door HEINZE en HOL, en nog door andere Noordnederlandsche toondichters, zal bewandeld worden.

Mogen onze Noorderbroeders, het nationaal beginsel in de muziek ook in Holland veld doen winnen, en aan alle maatschappijen, welke zij ook zijn mogen, de verplichtende werkzaamheid voor de uitvoeringen der Nederlandsche werken doen begrijpen! Hiervoor stellen we vooral ons vertrouwen in de Maatschappij tot *Bevordering der Toonkunst*, alsook in de zoo gunstigbekende *Caecilia*, onder 't bestuur van den heer Johan Verhulst.

PETER BENOIT.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - In den tooneelwedstrijd door de letterkundige Afdeeling *J.F. Willems* van Antwerpen uitgeschreven, werd de 1ste prijs toegekend aan de maatschappij *Ste-Cecilia* van Hasselt, met het stuk ‘*Vrouwentranen*’; de 2de aan den *Vondelskring* van Antwerpen, met ‘*Een Liedje van Moeder*’ en de 3de aan *de Burgersvrienden* van Borgerhout, met ‘*Het onbekende Meesterstuk.*’

- In den internationalen Tooneelwedstrijd, door de *Roziers* van Dendermonde, werden de prijzen als volgt toegekend:

DRAMA: Prijs van uitmuntendheid (met algemeene stemmen) aan de vereeniging '*Thalia*' van Amsterdam; 2de prijs (4 stemmen tegen 3) aan de *Mertensvereeniging* van Antwerpen; - Hoogst vereerende meldingen aan *De Dijlezonen* van Mechelen, *Vreugd in Deugd* van Lokeren, en *De Ware Vrienden* van Hasselt. - Beste tooneelliefhebster: Mej. Eliza Jonckers (Antwerpen). - Beste tooneelspeelster van beroep: Prijs van uitmuntendheid aan Mevr. Van Offel-Kley, (Rotterdam); 1ste prijs aan Mevr. Apers (Brussel) en Mej. Rachel de Terre (Gent). - Beste tooneelspeler: eenige prijs, aan den heer Van der Zeypen (Brussel).

BLIJSPEL: Prijs van uitmuntendheid (5 st. tegen 2) aan de Declamatieklas van Gent; - 1ste prijs (met algemeene stemmen) aan *De Ware Vrienden* van Hasselt; - 2de prijs (met 5 st. tegen 2) aan *Met Tijd en Vlijt* van Wetteren. - Prijs van uitspraak (met alg. st.) aan *Vreugd in Deugd* van Lokeren. - Beste tooneelliefhebster: eenige prijs aan Mevr. Delmonte-Logger (Amsterdam); - Beste tooneelspeelster van beroep: eenige prijs: aan Mevr. Rans (Gent). - Beste tooneelspeler: eenige prijs: aan den heer Jan Kennis (Hasselt). - Buiten wedstrijd wordt, ten aanzien hunner bijzondere verdiensten, eene medalie toegekend aan de heeren Bamberg (Amsterdam) en De Wechter (Mechelen).

- Onder al de Vlaamsche steden van gelijken rang, waar de Nederlandsche tooneelkunst door liefhebbers wordt beoefend, onderscheidt zich voorzeker de stad Hasselt. Een omzendbrief der koninklijke maatschappij *Ste-Cecilia* kondigt den schitterenden bijval aan, dien hare tooneelafdeeling in den wedstrijd van Kortrijk heeft behaald. Niet alleen viel haar de 1ste prijs in het Drama en de 2de in het Blijspel te beurt, maar aan twee harer leden, de heeren Jos. Anten en Arthur Gerard werden de uitgeloofde prijzen als 'beste tooneelspelers' toegekend. (Zie den volledigen uitslag van dien Prijskamp in onze rubriek *Brieven uit Zuidnederland*, Blz. 174.) - Nu vernemen wij daar zoo even dat eene andere Hasseltsche

vereeniging, nl. de maatschappij '*De Ware Vrienden*' in den wedstrijd van Dendermonde eerste prijzen heeft behaald. (*Zie hooger.*)

- De heer T.H. De Beer, hoofdredacteur van het nieuw Taalkundig tijdschrift '*Noord en Zuid*', noodigt de heeren leeraren en onderwijzers beleefdelijk uit, hem hunne vragen en opgaven, hunne antwoorden en mededeelingen aangaande Nederlandsche taal- en letterkunde niet te onthouden, en richt tevens het dringend verzoek aan de heeren uitgevers hem wel per briefkaart de titels hunner nieuwe uitgaven te willen mededeelen. Alle werken over taal- en letterkunde, alle romans, novellen, tooneelstukken, bundels gedichten en vertalingen van beroemde buitenlandsche werken zullen in *Noord en Zuid* vermeld en zooveel mogelijk kortelijk besproken worden. Met het oog op het laatste, gelieven de heeren uitgevers hem een exemplaar van hunne werken toe te zenden, onder het adres: T.H. de Beer, Hooftstraat, 83, Amsterdam.

Toonkunde.

- De stad Brugge houdt zich tegenwoordig ijverig bezig met de toebereidselen voor het Nationaal Festival, die aldaar in den nazomer zal plaats hebben. Men weet dat dit groot muziekfeest onder leiding staat van onzen verdienstelijken toondichter Van Gheluwe, bestuurder der Brugsche Muziekschool. Die naam alleen strekt tot waarborg, dat de zaak in goede handen is. Alles laat verhopen dat het aanstaande festival zijne voorgangers volkomen waardig zijn zal. Thans bereidt zich, zooals een lokaal blad met voldoening bestadigt, in het half verfranschte Brugge 'een feest waar de beste onzer kunstenaars de edelste peerlen der *Vlaamsche* muziekkunst zullen doen gelden, terzijde gestaan door het puik der Brugsche edeljufvrouwen.'

- Heden, 15 April, heeft te Dordrecht een door de 'Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging' ingericht Concert plaats, waarop hoofdzakelijk werken van Peter Benoit worden uitgevoerd, en dat wel met medewerking onzer Antwerpsche solisten Mevr. De Give, Mej. Biemans en den heer Collin. Benoit zal zelf de uitvoering zijner stukken dirigeeren.

Van een anderen kant vernemen wij dat in den Haag binnen

kort de *Rubens-Cantate* zal worden ten gehoore gebracht. 't Heeft wat lang geduurd, eer Benoit's muziek zich in Holland inburgerde; - maar de *Lucifer* te Amsterdam schijnt den Vlaamschen meester in Noord-Nederland thans voor goed de baan te hebben klaar gemaakt.

- In het lokaal onzer Koninklijke Harmonie heeft op Zondag 31 Maart jl. het zoogenaamd Greeffeest plaats gehad, dat elk jaar den weeskinderen onzer stadshospiciën wordt gebodon door de maatschappij '*De Vrienden der Weezen*'. Na een puik Concerto waaraan de bijzonderste artisten van onzen Koninklijken Schouwburg, de fanfaren-afdeeling der Weesjongens en de kinderen der Gemeenteschool van Mevrouw Haegens hunne medewerking verleenden - werd aan die arme door het lot misdeelde kinderen allerlei lekker- en speelgoed uitgedeeld.

Beeldende kunsten.

- Men weet dat dit jaar de groote Staatswedstrijd (*Prijs van Rome*) voor de *Schilderkunst* wordt uitgeschreven. - Bij Koninklijk besluit zijn de volgende heeren benoemd tot leden van de Jury in den voorloopigen wedstrijd: Balat, bouwkundige, Portaels en Slingeneyer, historieschilders, Canneel, bestuurder der Academie van Gent, Goemaere, leeraar aan de Koninklijke Academie van Antwerpen, Verlat en Wauters, kunstschilders. - Bijgevoegde leden: HH. Lagye en Markelbach, kunstschilders. - De eerste bijeenkomst der Jury had plaats op 2 April jl.

- De liefhebbers van schilderijen zullen met belangstelling vernemen, dat de zoo gunstig bekende galerij van wijlen den heer Joseph De Bom, op 29 April e.k. en volgende dagen in publieke veiling wordt gebracht. Wij hebben gisteren den cataloog dezer puike verzameling ontvangen, die eene beknopte beschrijving bevat der voornaamste kunstwerken, en ook in een 'avant-propos' spreekt over de zoo schrandere als zorgvolle wijze waarop de kunstminnende verzamelaar De Bom zijne uitstekende collectie heeft gevormd. De geschiedenis der galerie-De Bom is die van alle echte verzamelaars, welke, nog zeer jong zijnde, beginnen met eenige schilderijen aan te koopen, en zich twintig of dertig jaar later aan 't hoofd van

een soort van klein museüm bevinden. - Zoowel de hedendaagsche als de oude schilderkunst zijn er op voortreffelijke wijze vertegenwoordigd. De verzameling bevat o.a. een half dozijn prachtige landschappen van Lamorinière, een der beste gewrochten van Dyckmans: '*De vrouw van den zeeman*,' een paar lieve tafereeltjes van Joseph Lies, eene schets en eene genreschilderij van Leys, een Bource, een Ary Scheffer, twee Ommegank's, drie Verlat's, een of twee Koekoek's enz. enz. - Onder de oude meesters bemerken wij o.a. Bakhuysen, Jordaens, Jan Steen, Rubens, Van Dyck, Wouwermans, Quellin, VanOstade, Breughel, Van Mieris, Memling, Quinten Metzijs, Gerard Dow, Ruysdael, Teniers, Van de Velde, Frans Hals, Albr. Durer, Craesbeeck, Paul Veronese, Potter, enz.

- De opening der aanstaande Wereldtentoenstelling van Parijs blijft vastgesteld op 1 Mei e.k.; doch het is meer dan waarschijnlijk dat niet àlles tegen dien tijd zal kunnen in gereedheid worden gebracht.

- In den Gemeenteraad van Brussel werd dezer dagen door den heer Allard het voorstel gedaan om tijdens de aanstaande Nationale Feesten van 1880 eene tentoonstelling in te richten van al de werken der kunstenaars, die sedert 1830 in de Academie van Schoone Kunsten in de hoofdstad hunne studiën hebben gedaan. Bij den catalogus zou eene noticie worden gevoegd, die in bondige trekken de historiek der school afschetst. Ook werd op de stichting van een Gemeente-Museüm aangedrongen, dat aan de Academie zou worden gehecht en waarin werken van de kunstenaars, die der instelling het meest tot roem verstrekken, zouden worden tentoongesteld. Het Stadsbestuur zou op die wijze een voortreffelijk middel aan de hand hebben, om de jonge artisten, die zich b.v. in den 'Prijskamp van Rome' onderscheiden, op de zoo moeilijke kunstbaan vooruit te helpen. Elk jaar zou tot het aankoopen van nieuwe kunstwerken voor dat museüm een bijzonder krediet worden verleend. Het Voorstel-Allard werd verzonden naar de afdeeling 'Schoone Kunsten en Onderwijs'.

De ijsbeer.
Door Eva.

Een schetsje uit het schoolleven.

Er was maar eens in de week wanorde op school, wat waarlijk niet te veel mogt heeten op eene plaats waar 60 jeugdige vertegenwoordigsters van het vrouwelijk geslacht dagelijks bijeen kwamen. Het was bij de Schrijfles, en die dag stond in de schoolchronologie, door de meisjes van de tweede klasse gehouden, opgeteekend als: ‘de groote volksverhuizing,’ omdat al de meisjes, zonder uitzondering, bij beurten hare gewone plaatsen moesten verlaten, om in de banken der 4de klasse deel te nemen aan de schrijfles, waarbij de Jufvrouw, die de school bestierde, zelve presideerde.

De kinderen uit de 4de, d.i. de laagste klasse, moesten dus voor dien morgen eene pooze haar fortuin zoeken; zij doolden met boek en lei als verdwaalde schapen rond, hier of daar eene pas verlatene zitplaats zoekend, die na eenige tijd weer door de eigenaresse werd afgeeischt.

Even als op eene jongensschool heeft ook bij de meisjes elke klasse hare belhamels, specialiteiten, sentimenteele, domme of weinig in het oog loopende persoonlijkheden.

De *ijsbeer* behoorde tot de laatste categorie uit de eerste afdeeling der 4de klasse.

Henriette Pijn, beter bekend op school onder haren bijnaam, is door de ‘groote volksverhuizing’ van hare gewone plaats verdreven en zit vrij onbehouwen tusschen de groote meisjes op den hoek van een bank der 2de klasse, dicht in de nabijheid der kolomkagchel, die gloeiend staat, want het vriest dat het kraakt. Jetje's verkleumde vingers zien er niet naar uit of ze straks de schrijfles heel goed ten einde zal kunnen brengen.

Zooals ze daar zit, over haar lei gebogen, de grift onhandig in de roode knokkelige handjes, die tot op de helft met donkerblaauwe mofjes bedekt zijn, heeft ze inderdaad niets schrik-

wekkends, om haren bijnaam van ‘de IJsbeer’ te kunnen rechtvaardigen.

De witblonde haren hangen niet in krullen en toch niet rechtuit in dunne zijachtige vlokken tot op de hoekige schoudertjes, wier uitstekende vorm duidelijk zichtbaar is in het ietwat verschoten katoenen jurkje, waarover een helder wit schortje zonder veel ruimte is heengetrokken. Z'is er een beetje uitgegroeid, zegt ze, en dat is wel te zien, want de banden op den rug kunnen niet vastgestrikt worden zonder een alleronbehagelijksten bochel te vormen. Toch *zijn* ze vastgestrikt, want Jetje heeft al tweemaal voor hare nalatigheid op dat punt een ‘marque de désordre’ ontvangen, zoodat ze dit jaar niet veel kans meer heeft op den prijs van orde, die bij drie slechte teekens niet wordt uitgereikt.

De lange magere beenen steken zoo recht mogelijk onderde schoolbank vooruit, bekleed door helder witte kousen, en laarsjes waarvoor Emma Sluiterman, de dochter van een rijk ‘manufacturier en gros’ haar neusje optrekt. Vetleêren laarzen, die 's morgens gepoetst moeten worden net als manslaarzen met paardenharen netens, Fidonc!

- ‘Mesdemoiselles de la quatrième classe à la leçon! Cinq demoiselles de suite. Marie, Emma, Jeanne, Christine, Henriette.’ De Jufvrouw riep nòg eens met verheffing van stem: ‘Jet Pijn où êtes vous?’

- ‘Kom, waar zit ze toch?’

- ‘Kom, IJsbeer,’ herhaalt Krisje Peters, die naast haar zit, een der groote meisjes uit de 2de klasse, ‘je wordt geroepen, hoor je 't niet?’

- ‘Nou ja,’ zegt Jet ‘ik kom; ik ben toch immers niet lang geroepen!’

- ‘Wel zeker,’ hervat Krisje ‘ga maar gauw,’ en met haar kloeke hand schuift ze Jet vrij onzacht van de bank af.

Als ze daar opstaat zou men niet merken dat ze pas 12 jaar is; want Jetje is een lang kind, maar ziet men het kleine teêre gezicht, waarop de wasbleeke tint alleen wordt afgewisseld door de doorschijnend blauwe aderen op het voorhoofd, hare oogen waarboven de lichtblonde wenkbrauwen weinig uitdrukking aan het gelaat verleenen, dan bemerkt men daarop

eenvoud vermengd met iets wat naar schuwheid zweemt.

Ook in haren gang heeft ze iets schuchters en ongelijkmatigs; de schouders hoog opgetrokken maakt ze den indruk als iemand die voortdurend koudelijk is. Aan dat huiverige in bijna elke harer bewegingen, gevoegd bij haar witblond haar en bleek gezichtje, heeft ze den ontzagwekkenden bijnaam IJsbeer te danken, - die haar toch nooit heeft geërgerd. Ze is er aan gewend geraakt, als aan de traditionneele fouten in hare themas, als aan de nooit door eenige versnapering vergezelde boterham met roggebrood uit haar hommeltje.

- 'Wat loopt ze toch bibberig!' zegt Krisje Peters, eene brunette met donkere oogen, grooten mond en kloeke ietwat plompe gestalte, tot Marie Steenmans, eene rijzige nuffige blondine, die naast haar zit, terwijl ze Jet naoogt, die nu opgestaan is, om aan de oproeping tot de schrijfles te gehoorzamen.

- 'En wat ziet ze er vreeselijk koud uit!' vervolgt Marie, 'wat vliegt die jurk gek om haar lange beenen heen, en wat komen die magere armen akelig uit die korte mouwen te voorschijn! Ik begrijp niet hoe of iemand z'n kinderen zóó naar school kan zenden. Abah!'

- 'Och,' zegt Kris Peters die niet ruw maar goedig is, 'de linnenkast is t'huis zeker ook niet al te best voorzien; dat kan het arme schaap toch niet helpen.'

- 'Nu,' hernam Marie spijtig, en die toon voegde haar, nu er door de goedhartige verschoonende woorden van Kris een donker plekje in haar karakter aan het licht komt, 'nu, ik vind dat het hier een mooie gemêleerde boel wordt!'

Jet heeft intusschen de schrijfles volbragt. Ze staat op en schuchter staart ze in een schrijfboek, dat jufvrouw R. haar glimlagchend voorhoudt, terwijl ze daarmeê de treurige figuren vergelijkt die eene poging tot schoonschrijven moeten voorstellen.

- 'Zorg dat je 't zóó leert, Jet; dat is van je zuster, al keurig wat er aan is. Het gelijkt wel teekenwerk. Ja, ja, Hanna's cahiers mogen gezien worden.'

Haastig nadert Christine Keyzer tot de IJsbeer, en fluistert haar in 't oor:

- ‘Vraag aan je Moe of je ook meê mag doen in ons kransje; ze vinden het allemaal goed.’

- ‘Hé ja,’ zegt de IJsbeer, en een zonnige lach verheldert het bleeke gelaat.

- ‘A l'ouvrage, Mesdemoiselles!’ klinkt de stem van jufvrouw R. eensklaps.

De meisjes stuiven verschrikt uit elkaar.

***

De twee oudsten van de zes Pijntjes gaan school voor rekening hunner tante Stadwijk. Ze moeten goed leeren, om later hare examens te kunnen doen, en zooals tante zegt: ‘toonen dat niet alles wat ik aan jullie ten koste leg, weggegooid geld is.’

Hanna is even als hare zuster een toonbeeld van ontbering, waarover de netheid, waardoor hare eenvoudige kleeding zich kenmerkt, een bedriegelijke zweem van welgesteldheid heeft verspreid.

Naauwlijks 16 jaar oud, neemt ze reeds eene plaats in de eerste klasse, en behoort ze tot de ‘élèves’ op wien de Jufvrouw roem kan dragen.

Ze is door de natuur met oneindig betere geestvermogens bedeeld dan de jongere zuster, wat haar waarschijnlijk goed te pas zal komen. Hanna heeft kennis gemaakt met de ruwe zijde van het leven, ze heeft geleerd veel te ontberen en het weinige op prijs te stellen, en voor zooveel haar mogelijk is, tracht ze de teleurstellingen die ook haar jonger zusje wachten, minder gevoelig te maken.

Het is Woensdag middag één uur. De school gaat uit. De meisjes verdringen zich naar den ingang van de kleedkamer waar mantels en hoeden in bonte schakeering zijn opgehangen.

- ‘Ga je nog een eindje met ons meê?’ zegt de IJsbeer tot Emma Sluiterman, die naast haar zit op school.

- ‘Neen, Jet, dank je wel. Ma heeft niet graag dat ik dien weg ga, de Rozegracht is ook zoo'n gemeene buurt.’

Tranen blinken in Jetjes groote blauwe oogen. Hanna is onmiddelijk bij haar en fluistert haar toe:

- ‘Kom Jet, 't is niets. Al woont Emma op een beteren stand, ze wonen niet in half zoo'n groot huis als het ònze.’

- ‘Och’ voegde Christine Keyzer er geheimzinnig bij ‘dàt is het ook niet. De jongens staan haar af te wachten, weet je dat niet? Ze wordt elken dag door hen naar school gehaald, en Juf heeft er als eens met haar Mama over gesproken; dààrom komt zoo nu en dan de knecht eens meê.’

- ‘Ja,’ herhaalde een ander stemmetje ‘dat is waar, en Martinus Hendel is altijd de vòorste: hij draagt hare schooltasch meestal. Ze heeft op de laatste partij bijna den geheelen avond met hem gedanst, op die partij, bij Hendel weetje?’

Een visioen van lichten en bloemen verrijst er voor Jetje's geest, van dwarrelende linten, vluchtig bewogen voetjes en luchtige dansschoentjes, en te midden van dat alles ziet ze zich zelve terug in het witte neteldoeksche jurkje met het blauwe lint, zoo als ze zich vóór noch na dien tijd ooit zag. Moê had alles zoo netjes gemaakt. En waar lijk Jetje had er dien avond lief uitgezien, wellicht juist om den keurigen eenvoud van haar weinig kostbaar kleedje. Een blosje van inspanning en opgewondenheid tintte de bleeke wangen; de groote meestal starende oogen hadden een' glans gekregen van levenslust en tintelden van welsprekend genot. En bij dat alles had haar hart feller geklopt; had ze een ongekend geluk gevoeld, toen ze tweemaal had gedanst met den held van den avond Martinus Hendel, de flinke kloeke geestige jongen, met zijn zwarten kroesbol en donkere oogen, op wien menig meisje, ja zelfs wel onder de ouderen, een steelschen blik vestte, voor wien op menige wang een hooger blosje rees. Ze had zich aan de overdrijving van jeugdige droombeelden schuldig gemaakt en zich niet meer of minder ingebeeld dan *de* uitverkorene te zijn van hem, die zich zoo vlug aan hare zijde voortbewoog; zij had den jeugdigen ridder in hem gezien, die zijne schoone weldra de bloem zijner hulde zoude aanbieden. Na de opgewondenheid van het oogenblik vervloog met dien genotvollen avond ook de al te sterke indruk, maar misschien juist omdat Jetje's hart zoo geheel vreemd aan zulke indrukken was, bleef er eene herinnering diep

geworteld, dieper wellicht dan waarvan zij zich zelve rekenschap had gegeven in al dien tijd die er sinds dien gelukkigen stond was verloopen.

In de sleur van het gewone schoolleven teruggekeerd, geheel als ‘de IJsbeer’ weêr op hare plaats, had ze tot dus verre slechts een' vluchtige herinnering aan een vroolijken avond bewaard; maar nu ze Christine Keyzer den naam van Martinus Hendel hoorde uitspreken in betrekking tot dien van Emma Sluiterman, nu zag ze eensklaps duidelijk dat *hij* alleen de herinnering van dien avond bij haar uitmaakte, dat al het andere op den achtergrond trad, nu gevoelde ze iets van de verontwaardiging eener beleedigde schoone, tegenover haren trouweloozen ridder.

Bij het naar huis gaan vertelde ze aan Hanna wat Christine Keyzer haar had gezegd van het kransje:

- ‘En wat heb je geantwoord?’
- ‘Dat ik het aan Moê zou vragen.’
- ‘Och Jet, vraag het liever niet.’
- ‘Waarom niet, Han?’
- ‘Het zou zoo jammer zijn als Moe het weigerde.’
- ‘Maar waarom dan toch, waarom kan ik daar nu ook niet naar toe gaan?’
- ‘Naar toe gaan kun je wel, Jet; maar dan moeten ze ook allemaal bij ons teruggevraagd worden, en dan moet er voor 10 personen slemp zijn en thee en broodjes met rookvleesch; je weet toch ook wel dat Moê dat niet doen kan.’
- ‘Nou, 't is mooi, maar daarom komen we ook nergens; want we vragen nooit iemand. Daar heb je die partij bij Hendel, verleden jaar zijn we er wel geweest, maar ze zijn bij ons ook nooit terug gevraagd.
- ‘Maar Jet als ze je nou alleen vragen om teruggevraagd te worden, vind je dat dan wel zoo heel hartelijk en zoo prettig om daar heen te gaan?’
- ‘Och neen, Han.’
- ‘Nu, dan zou ik er ook maar niet te hard om treuren; zulke vrienden te verliezen is zoo erg niet, maar van het kransje zou ik maar niet spreken. Het zou Moê zoo'n verdriet doen.’

- ‘Neen, ik zal 't maar laten.’

- ‘En van middag gaat Tante nieuwe hoeden met ons koopen; dat vind ik toch erg lief van haar.’

Op 't idee van den nieuwen hoed is Jetje verzoend met de teleurstelling van het kransje, en opgeruimd gaan ze verder.

***

De IJsbeer en Hanna zijn met tante Stadwyk op weg naar de modiste.

Tante is wèl gehumeerd en gevoelt eene groote mate van zelfvoldoening in het vooruitzicht van de goede daad die ze gaat verrigten.

- ‘Ga maar binnen meisjes... Jufvrouw laat u ons eens hoedjes zien.’

- ‘Zal ik u dezen eens passen?’ zegt de voortvarende française, terwijl ze als in éénen adem vervolgt: ‘Een paar allerliefste *chapelines*, allerkoketst; allercharmantste hoeden: *bleu marin*, die kleur is zeer gezocht. De *aigrettes* zijn smaakvol en fijn, niet waar? Mevrouw, een hoed moet niet gechargeerd zijn, maar gedistingueerd; daar leg ik mij op toe; ik verzeker het u, Mevrouw zal tevreden zijn als u meer bij mij gekocht hebt. In Paris zijn de chapelines zeer *à la mode*, uiterst.....

- ‘Ja, ja,’ zegt Mevrouw, die de française in hare hooge vlucht naauwelijks kan volgen en als overbluft door hare welbespraaktheid haperend invalt: - ‘Maar de prijs, Jufvrouw, de prijs?’

- ‘Ze zijn aan 17 en 18 gulden, wat niet te duur is voor zulke allerliefste hoedjes...’

- ‘Neen, Jufvrouw, dien prijs moeten we niet hebben,’ zegt de rijke tante Stadwyk, ‘een ander genre als 't u belieft.’

- ‘Hoe vind u deze?’ vraagt de modewerkster, die hare koopers spoedig taxeert en nu zeer goed begrijpt wat het wezen moet, terwijl ze op een paar vrij groote ronde kastoren hoeden wijst met blauwe *voilettes* erom heen, waarvan de twijfelachtige kleur meer doet denken aan lange zonnige

diensturen bij eene *étalage* dan aan het *gris-clair* dat de française met tal van bijvoegelijke naamwoorden hemelhoog verheft.

- 'Allerliefst, Mevrouw, en maar 6 gl., een enorm verschil in prijs.'

- 'O, ze zijn allerliefst; ziet eens Hanna en Jetje, allerliefst niet waar? Kom nichtjes, je moest ze eens passen.'

- 'Kijk eens, Tante,' zegt Jet, wier oogen links af naar de fluweelen chapelines terug dwalen en nu een kastoren hoedje ontdekt heeft dat er wel wat op lijkt, 'wat is dat netjes!'

- 'O ja,' zegt Madame, 'een lieve hoed en niet duur, 10 gl. En meteen heeft ze Jetje het hoedje op het blonde haar gezet, dat nu, netjes naar achteren gekamd, een veel gunstiger uitwerksel maakt. Haar jurkje van donkere eenvoudige winterstof neemt iets van den killen indruk van dezen morgen weg, en zoools ze nu voor den grooten Psyché staat weêrkaatst het glas een niet onaardig geheel.

- 'O neen,' zegt Tante, 'volstrekt niet. Vind je niet Hanna dat die hoed haar lang zoo goed niet staat als de grijze?'

Op dat oogenblik wenschte Hanna dat hare spaarpenningen 4 gulden hadden bedragen, maar ach, het was er naauwelijks één, en daarom antwoordde ze snel:

- 'Wel zeker, Tante, u heeft groot gelijk. O neen, Jet, die hoed staat je niet half zoo goed als de andere, en die grijze kleur vind ik veel fijner.'

Tante kuchte goedkeurend en vroeg juist aan Madame Brécard of ze de hoeden maar wilde laten bezorgen toen de 'portières' voor het salon d'entrée werden opgeligt en er eene in zware zijde gekleede dame binnenritselde. Het was Mevrouw Sluiterman, de rijke koopmansvrouw, met hare dochter Emma, in elegant wintercostuum. De beide meisjes hadden juist, om tante het genoegen te geven hare weldaad ten volle te overzien, de witte hoeden nog eens opgezet die haar te groot waren en in bleekheid wedijverden met de gezichtjes harer toekomstige eigenaressen.

Madame Brécard verzekerde dat ze het gebrek van wat te groot te zijn wel zoude verhelpen door er dubbele kapjes in te maken. Tante keurde dit plan erg goed, want ‘ze zijn toch zoo beelderig lief,’ zei ze.

Toen zij den winkel uittraden, stond Emma Sluiterman juist met haren rug naar den ingang gekeerd, in aandachtige beschouwing verdiept van eene allerliefste voilette, die ze achteloos in de kleine hand op eenigen afstand omhoog hield.

***

Het is avond. In een gezellig goed verlicht vertrek zitten acht meisjes rond eene groote tafel. Eenige prachtwerken liggen er op verspreid en worden bewonderd. Vroolijk spelen de vlammen in den ruimen haard en werpen nu en dan een rossen gloed op de sierlijk lage *causeuses* en op de zilveren en porceleinen voorwerpen, achter het glas eenen *étagère* met smaak gerangschikt.

Het kransje is heden avond bij Emma Sluiterman aan huis. Ze is opgewonden en spraakzaam en heeft, zooals hare mama zegt: ‘zoo jong als ze is uitstekend takt om haar gezelschap allerliefst bezig te houden.’

Over dien ongemeenen aanleg valt te oordeelen nu wij haar hooren zeggen:

- ‘Wil ik jelui eens iets dols vertellen. Van middag zag ik de IJsbeer en Hanna bij Madame Brécard in den winkel. Toen ik binnen kwam stonden ze juist voor een grooten spiegel met een paar hoeden op het hoofd van wel drie modes her. Verbeeld je een paar witte kaasbollen met blauwe lumfers er om heen gedraaid, en dat op die bleeke gezichten! Ze geleken aan twee vogelverschrikkers. Allerdolst! Ik hoop dat ze er eens meê op school zullen komen, want het is zoo innig gek om te zien! Ha! ha! ha!’

En het heele gezelschap lachte om de allergrappigste mededeeling, behalve Christine Keyzer, die ieveriger dan ooit het *frivolité*-klosje door de blanke vingeren liet glijden.

***

Op dien zelfden avond, in eene kamer van het eenige vrij

groote huis, op den hoek der Rozengracht, treffen we Jetje en Hanna Pijn aan bezig om haar schoolwerk te maken.

De kamer is diep en hoog, met 4 ramen voorzien, waar voor wit geschilderde luiken met lange bonten er opgeschreven, die alle gezelligheden onmogelijk maken. Eene groote oude tafel met een zeil bedekt, 4 stoelen met matten zittingen en een klein eikenhouten kastje maken het ameublement uit. In een hoek staat een kleine kolomkachel die eene minder dan matige warmte verspreidt, en een enkele gazpit hoog boven de tafel werpt haar niet al te overvloedig licht op een gedeelte van het vertrek.

Hanna zit rustig en vlug te schrijven, terwijl ze nu en dan een kleinen jongen van 8 jaar aan zijn werk voorthelpt. - Aan de andere zijde der tafel zit de IJsbeer over een boek gebogen dat voor haar ligt. Haar hoofd rust op de handen, waarmede ze de ooren sluit, hare oogen houdt ze dicht en alleen uit een voortdurend gebrom kan men bemerken dat Jetje op deze kunstmatige en wel bekende wijze bezig is den inhoud van het voor haar liggend boek in hare hersenen te doen overgaan.

Er wordt gescheld.

Jetje schuift op terwijl ze uitroept:

- ‘Zouden dat de hoeden zijn, Han?’
- ‘Wie weet Jet?’
- ‘Ik denk dat Moê ze ook heel mooi zal vinden, denkje ook niet?’
- ‘Zeker Jet. Ze zijn het niet, hoor, ik zou maar gauw voortleeren, want je weet Moê heeft gezegd om half elf moet het gaz uitgedraaid, en 't is nu al 9 uur.’

De hoeden kwamen dien avond; ze werden nog eens bekeken en nog eens opgezet.

Eerst gingen de jongere kinderen ter rust, daarna de twee meisjes Henriette en Hanna.

De moeder van het gezin bleef alleen. Ze had het gaz reeds uitgedraaid; toch waren de nijvere handen niet moede om bij het flikkerende licht eener kaars het noodige naaiwerk af te maken. Eindelijk stond ook zij op om te rusten na volbrachten arbeid.

Zorgvuldig legde ze de nieuwe hoeden in eene doos. - Bij de laatste flikkeringen der kaars had men kunnen zien hoe er bij die bezigheid een traan in hare oogen blonk die daar lang tusschen de wimpers schitterde.

De trouwe zorgzame moeder zou zeker, indien ze geld bezeten had, met meer liefde en dààrdoor met beter smaak voor de kinderen gekozen hebben.

Toen ging ze voorbij Jetje's ledikant, die onder haar ééne wollen deken rustig sliep.

Ze wierp een teederen blik op het bleeke gezichtje, waarover de slaap een zachten blos had getooverd. De IJsbeer droomde. En die droom was?

Dat ze met haar nieuwen hoed op, naar school ging en dat ze Martinus Hendel ontmoette, die vriendelijk tegen haar sprak en haar aanbood om haar tesch te dragen.

'*s Gravenhage*, 1878.

Bladvulling.

Anekdoten.

I.

Iemand leefde met zijne vrouw in groote oneenigheid. Twistend riep de vrouw eens: ‘Ik weet dat ge mij haat, dat ge mij dood wilt hebben om dan dadelijk eene andere te nemen, al was het des duivelsdochter!’ - ‘Mensch, zwijg, men mag in Engeland niet met zijn vrouws zuster trouwen.’

II.

Gedurende den slag van Kissingen ging een Engelschman met zijne vrouw bij het slagveld wandelen. Toen de vrouw vond dat het toch wat gevaarlijk werd, zei de man: ‘Het zijn maar Pruisische en Beiersche kogels; die gaan ons niet aan.’

X.

Poezie.

I.
De spoorbaanwachter.

De gure winter is verzwonden
met vorst en sneeuw en hageljacht:
natuur heeft nieuwer levenskracht
in warmer zonnekoestring weêrgevonden.
Van 's morgens tot het dalen van den nacht
schalt vroolijk 't lied der vooglen allerwegen;
de bloempjes geuren zoet den wandlaar tegen;
en alles lacht in lieven lentedos,
in 't groene veld, in 't schaduwrijke bosch.

En hij, een needrig spoorbaanwachter, bij
de kleine wachtkluis op een bank gezeten,
is weggedwaald in zachte mijmerij.
't Is Zondag nu, nu mag hij vrij
voor een poos de zorg vergeten,
die hem, het hoofd met peerlend zweet besproeid,
de gansche week aan 't werk hield vastgeboeid.

Hij mijmert.... Beelden uit vervlogen jaren
herrijzen weder voor zijn geest:
zijn oudrenpaar, ten hemel opgevaren
toen, jonge knaap, hij nog het meest
hun' steun en hulp behoefde... droeve tijden
wanneer hij als bestedeling
zoo bitter en zooveel moest lijden...
Nog bloedt zijn hart bij die herinnering!

Doch nu, nu is hij man, en heen
die tijd van smart en droef geween,
om nimmer weêr te keeren... Ziet

gij achter gindsche populieren
dat lieflijk huisje niet,
waar rondom heen de wijngaardranken zwieren?
Dit is zijn kleine, doch steeds reine woning;
dààr woont de gade, die hij vurig mint;
daar woont zijn zoon, zijn duurbaar eenig kind;
daar is 't dat hij, voor zijne zorg belooning,
het zoet genot van 't huislijk leven vindt.

En lange zit hij roerloos, gansch verslonden
in soortgelijke droomen. Doch een sein,
nu plots het oor hem treffend, komt verkonden
dat in de verte een trein
komt aangestoomd; en ijlings is verzwonden
wat hem daareven woelde in 't hoofd. Hij richt
zich op; het sein wordt verder voort gezonden,
aan wederzij der baan de slagboom dicht
geschoven; enkel denkt hij nog aan plicht
en zorgen aan zijn ambt verbonden.

Zacht leunend op zijn vlag en half gebogen,
aanschouwt hij denkend 't logge stoomgevaart,
dat ginds in dollen rid komt aangevlogen.
Wat toch, door zucht naar roem en eer gedreven,
de menschelijke geest op aard
al wonderbare krachten riep in leven!
Wat toch vernuft met wilskracht saamgepaard
al grootsche werken heeft gebaard!

Met onweèrstaanbaar woest geweld
komt thans de trein daar aangesneld;
een poosje nog, en dan..
maar, ach! wat kreet
van angst, nu plotsling uit zijn borst gevaren?
Waarom toch rijzen zoo op eens zijn haren
te berge, en berst hem uit het klamme zweet?
Ach! zie dit knaapje van een drietal jaren
dat schielijk daar te voorschijn treedt.
Wat baat de slagboom? 't Loopt er onder door.
Met opgeheven handjes ziet hij 't naderen;
een tweetal sprongjes nog en 't is aan 't spoor
waarop de trein daar aansnelt zoo gezwind;
en, God! - hoe stolt van schrik hem 't bloed in de aderen! -
dit knaapje, 't is zijn zoon, zijn eenig kind!

‘Terug! Terug! De trein is daar,’
zoo roept, zoo krijt de vader;
doch, onbewust van 't dringend doodsgevaar.
komt immer 't knaapje na en nader.
De vlag ontvalt den diep verschrikten vader;
hij slaakt een heeschen gil en springt vooruit:
Heil! Hij ontrukt den dood een wissen buit!
Zijn zoontje, wien hij graag zijn leven wijdde,
hij zet het ongedeerd aan de overzijde
der baan... Bewustloos zinkt hij thans ten gronde,
gansch uitgeput, van kracht beroofd;
en 't is alsof op de eigen stonde
zijn levenslamp ware uitgedoofd...
Met bliksemsnelheid holt de trein voorbij;
en 't knaapje staat en schreit aan 's vaders zij.

Een wijl verloopt... De moeder, die haar kind
van verre volgde, komt daar aangetreden;
zij ziet haar man, zij ziet haar krijschend kind,
en staat ontsteld, en beeft in al haar leden.
Dan nadert zij met wankelende schreden
en bangen schrik in 't liefdrijk harte;
en knielend neder naast haar echtgenoot
tilt zij zijn hoofd op haren schoot,
en gilt zijn naam in eindelooze smarte.
Want haar drukt een vermoeden zwaar als lood:
‘Dood!’ snikt ze in wanhoop, ‘Dood!.. mijn man is dood!’

Maar - is 't een ijdle droom, die spottend zweeft
voor haar verwarde zinnen? heeft
hij zich daareven niet bewogen?
Haar hielden angst en droefheid neêrgebogen;
de liefde thans haar moed en krachten geeft...
Goddank! Zij had zich niet bedrogen;
zie, langzaam opent hij nu weder de oogen:
‘ò Hemel, dank! Hij leeft, hij leeft!’

Hij leeft, ô ja, de brave vader;
hij ziet zijn vrouw, hij vindt zijn kindje weêr;
hij richt zich op, omhelst ze beiden teêr
en lang, en sneller stroomt door hart en ader
hem 't bloed nu op en neêr.

De fonklende oogen hemelwaarts geheven,
zendt hij een dankbre beê tot God,
die hem in 't bang gevaar heeft moed gegeven,
om stout, ter redding van zijn kindes leven
te trotsen 't aaklig dreigend stervenslot.

LEONARD BUYST.

Brussel, 1878.

II.
De kleine.

De kleine ligt daar op haar schoot,
Te spartlen met de beentjes bloot,
Met de armpjes opgeheven;
Fier zit ik in den hoek der schouw
Te kijken op mijn kind en vrouw,
Te toovren voor ons leven.

- 'Ja, zegt ze, man, die jongen is
Waarachtig uw gelijkenis,
Bezie hem zoo eens lonken;
Wat fijne neus, wat ronde kin,
Met zulk een aardig putje erin;
't Is heel uzelf, geklonken!' -

- 'Hoe hij mijn trekken heeft misschien,
Dat wilt ge, vrouw, alreede zien
Door uwe liefde en trouwe;
Maar wat gewis hij hebben zal,
Dat is uw rein gemoed vooral:
Een hart als 't uwe, vrouwe.'

VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Bergen, 1878.

III.
De jeugd.

Genieten, genieten en weeldrig genieten,
Ziedaar het geluk en de rijkdom der jeugd;
Zij kent van het leven de lichtende tinten,
En weet noch van smarte, noch rustige vreugd!

Als 't bijtje dat fladdert van bloeme tot bloemken,
En 't geurende bloempje den honig ontzuigt,
Zóó hecht zich de jonkheid aan alle genuchten,
Terwijl ze 't verlangen naar andre betuigt.

Ze is grillig van aard, maar verlekkerd op... 't vrijen,
De lonkjes der oogen zijn kostlijk gewin!
De keten dier liefde is heel lichtjes geschakeld:
't Begin van de liefde is een vroolijk begin!...

De grond, waar de vaderen streden en rusten,
Bestreedt zij ten dartelen, zwierigen dans:
't Verleden voor haar zijn de zonnige dagen,
Die kwamen, verdwenen bij starrengeglans!

Het eeuwig geheim in het leven des menschen,
De Toekomst, begroet ze zoo luchtig van hart;
Hoe anderen streven, en zwoegen en zuchten,
Toch ziet zij iets helders in 't akelig zwart!

Alom vergezeld door de lachendste beelden;
Is nimmer zij 't rustlooze zorgen bewust,
Totdat eens de Tijd, in den strijd van het leven,
Den zorgloozen trek van 't gelaat heeft gekust.

NESTOR DE TIÈRE.

Gent, *April* 1878.

Kenmerken der Nederlandsche en der Antwerpsche Schilderschool.[1]

Twee landen zijn er in Europa, waar de schilderkunst haren dubbelen troon heeft opgeslagen: Italië, dat op het gebied der schoone kunsten heerscht over de gewesten van den Romaanschen stam; de Nederlanden, die vooraan treden in de rei der volkeren van Germaansch bloed.

Die waarheid is onbetwist; schrijvers en kenners van alle landen en van alle tijden hebben ze gestaafd en toegelicht, de bevoegde bestuurders en de millioenen bezoekers van alle kunstverzamelingen der wereld roepen ze dagelijks uit.

Een feit, dat even ontegensprekelijk mag heeten, is, dat er geene stad in onze gewesten bestaat, waar de schilderkunst zoo onafgebroken bloeide, en zoovele onovertroffen meesterstukken voortbracht, als in Antwerpen. Deelen de Nederlanden en Italië den eersten rang in de kunstwereld met elkander; staan de beide helften, waarin ons vaderland voor nagenoeg drie eeuwen gesplitst werd, op gelijke hoogte in kunstroem, dan viel aan Antwerpen dit eenig voorrecht te beurt, geene mededingster naar den naam van de eerste kunststad in de Germaansche wereld te moeten vreezen. Er tierde binnen Brugge's muren eene vroegere school, er bloeiden te Haarlem en te Amsterdam, op een gegeven oogenblik, grooter kunstenaars en talrijker vakken; maar aan Antwerpen blijft de eer van vier eeuwen lang de geboorte- en verblijfplaats eener dichte rei uitstekende meesters geweest

(1) Fragment uit de '*Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool*' door Max Rooses. Deze bekroonde verhandeling wordt thans door den boekhandel Ad. Hoste te Gent in het licht gegeven. (Voor de inschrijvingsvoorwaarden, zie verder: *Kunstkroniek* en *Verschenen Werken*).

te zijn, en van met Quinten Massys, Frans Floris, Rubens, van Dyck, Jordaens, Teniers, om niet eens te spreken van de volgelingen dezer meesters en van de schilders onzer eeuw, voortdurend eene schitterende plaats bekleed te hebben in de Nederlandsche kunstwereld.

Men heeft boekdeelen vol geschreven over de vragen: waarom bloeide de schilderkunst in deze stad en niet in gene, in dat land en niet in een ander; waarom was hare uiting verschillig naar gelang van tijd en plaats, van maatschappelijke ontwikkeling en luchtgesteltenis; waarom ging zij nu eens vooruit en dan weer achteruit op dezelfde plaatsen?

Sommige dier vraagpunten zullen wij noodzakelijk in den loop dezer geschiedenis te bespreken hebben; maar hier of elders zullen wij ons niet verdiepen in algemeene beschouwingen, die van aard zeer uiteenloopend zijn, dikwijls evenzeer door stelselmatigheid als door waarheidsliefde ingegeven worden, en meer op spelende verbeelding dan op vaste gronden berusten.

Wij willen enkel eenige algemeene verschijnsels aanstippen, als het Nederlandsche kunstleven in het algemeen, en het Antwerpsche in het bijzonder kenmerken, en als inleiding, eenige feiten onzer geschiedenis en eenige eigenaardigheden van onzen geboortegrond doen uitkomen, die invloed gehad hebben op dit leven en op die verschijnsels.

Maar laat het ons dadelijk en duidelijk verklaren: welk uitwerksel onze luchtstreek, ons maatschappelijk en staatkundig leven op onze schilders ook mogen gehad hebben, iets is er dat, vóór die invloeden bestond, dat er wel kon door gewijzigd, maar niet door geschapen worden: de kunstzin zelf van ons geslacht, het eigenaardig scheppingsvermogen onzer kunstenaars. Dit was het zaad, waar onze school uit ontkiemde, waar zij haar wezen en kracht en eigen vorm aan te danken had. De menschen en de elementen, de grond en de bebouwing konden de plant in haren wasdom vertragen of verhaasten, ze wat rechter of wat krommer, wat hooger de lucht in, of wat lager tegen de aarde doen groeien: de plant zelve was in haar zaad aanwezig en dit zaad lag in de diepste

plooien verscholen van het Nederlandsche en van het Antwerpsche gemoed.

Engelands luchtstreek verschilt niet merkelijk van die der Nederlanden en zijne staatkundige en maatschappelijke instellingen schijnen voordeeliger aan de kunst dan de onze; en niettemin roemt dit land op geene groote schilders, hoe weelderig er ook de letterkunde moge tieren. De Hanzesteden aan Elbe, Weser en Rijn gelegen, waren onder alle oogpunten zustersteden van de Nederlandsche havens: zij kweekten echter geene eigen kunst, of waar deze, zooals in Keulen, zich op een gegeven tijd vertoonde, schoot zij geene wortels en verdorde na kortstondigen bloei.

Dat de uiting in het geschilderde beeld wel degelijk het meest overeenkwam met onzen eigenaardigen kunstgeest, blijkt hieruit, dat, zoo wij ons in de schilderkunst boven de meeste andere volkeren verheffen, wij in de letterkunde beneden velen hunner staan. Wat eerbied wij ook gevoelen voor onze dichters van heden en van vroeger tijd, toch moeten wij erkennen, dat de beste hunner niet wereldberoemd werden, en dat onze schrijvers van tweeden rang de middelmatigheid niet te boven gaan. Onze beste schilders daarentegen kennen wel gelijken, maar geene meerderen in gansch Europa, en menigeen onzer min aanzienlijke meesters is nog krachtig en oorspronkelijk genoeg aan vernuft, om elders als een talent van eersten rang gehuldigd te worden.

Nog dagelijks ondervinden wij, dat de geschiktheid en geneigdheid voor de schilderkunst bij ons geen toevallig verschijnsel, geene aangeleerde kennis, maar eene ingeboren, eene erfelijke begaafdheid is. Onze vorsten van het penseel zijn te Antwerpen beter gekend dan de koningen en keizers, die over onze landen heerschten; ons volk heeft, door zijne sprookjes, van geslacht tot geslacht overgeleverd, op hunne namen den hechtsten stempel der onsterfelijkheid gedrukt, ze gemaakt tot zijne ware, geliefde, vereerde helden. Men leert een volk wel de geschiedenis zijner kunstenaars kennen, men leert het er geene vertelsels over verdichten: dat doet het uit eigen aard, uit eigen lust en liefhebberij.

Men moet onze burgerij zich maar zien verdringen in het Antwerpsche Museüm, Zondag aan Zondag, geslacht aan geslacht, oud en jong, rijk en arm, en dat zonder opleiding, zonder aansporing; men moet haar in onze driejaarlijksche tentoonstellingen maar hooren twisten over de werken der levende schilders, maar nagaan met wat vuur zij ze bespreekt, hoe zij ze geniet zonder zich te kunnen verzadigen, ze liefheeft zonder er toe aangezet te worden of er belang bij te hebben, alleen uit eigen aandrang, uit ingeschapen behoefte, en met natuurlijken aanleg, om te begrijpen, dat de kunst hier eene inheemsche plant is, die men maar niet hoeft tegen te werken om haar rijke en gezonde vruchten te zien dragen.

Wie heeft in Antwerpen niet eenen of meer jongens gekend, die begonnen te teekenen, vóór zij nog goed konden schrijven, en die al de papieren volkrabbelden, gelijk het Fransken van 'Hoe men schilder wordt,' of al de muren der stallen volschetsten, gelijk de koeherder, waarvan ons de volksoverlevering en van Beers in zijn 'Bestedeling' vertelt? Die knapen gaven aldus onweerstaanbaar lucht aan hunnen kunstzin en hunne scheppingszucht, gelijk de vogels op de takken beginnen te zingen, zonder dat iemand anders dan moeder natuur hun ooit les in de muziek gegeven heeft. Uit die kinderen groeien onze groote meesters op; in hunne jonge vingeren jookt de voorvaderlijke liefde naar teekenkrijt en schilderpenseel; in hunne jeugdige hersenen sprankelt het heilig vuur, dat in de groote helden van het palet met de rijkste glansen blaakte; die neiging hebben zij geput uit de melk, die zij van moeder zogen; uit den grond, waarop zij hunne eerste schreden waagden; uit de lucht, die zij allereerst inademden.

Welke zijn nu de eigenaardigheden, die wij als blijvende kenteekens in de Nederlandsche schilderkunst bemerken, waar deze zich vrij en vrank mag ontwikkelen?

Twee hoofdtrekken doen zich voor bij het eerste zicht en troffen iederen kunstkenner, die de werken onzer school met die van andere landen vergeleek. Vooreerst de kleur en dan de opvatting van het leven.

Door gansch het bestaan onzer school heen verdienen onze schilders den naam van koloristen. Elk hunner wijzigt zijne kleurenladder op zijne manier: deze wat voller, gene wat bleeker, de eene wat bonter, de andere wat minder afwisselend, of wat glansender of wat stiller; maar allen hebben eene blijkbare voorliefde om het oog te streelen door het aanwenden van volle, heldere, lachende kleuren. Al de kunstenaars van verdiensten onder hen weten eene gelukkige overeenstemming en eenen zachten overgang te brengen tusschen hunne rijke tonen, zoodat eene weldoende harmonie uit hunne stukken ruischt, die niet verkregen wordt door verzwakking of demping van den toon, maar door het evenwicht tusschen de verschillende krachtvolle tinten en door het versmelten der afstekende kleuren.

Wat minder algemeen werd opgemerkt, en wat onzes dunkens echter niet minder de aandacht verdient, is, dat kleuring en verlichting onafscheidbaar zijn, en dat het licht misschien eene nog grootere rol speelt in onze Nederlandsche school dan de kleur. Zachtheid en overvloed zijn de hoofdkenmerken van dit licht. Niet met de verblindende, ontkleurende kracht, welke het in de werken der zuidelijke schilders bezit; niet met de zware schaduwen, die het daar werpt, doet het zich bij ònze kunstenaars voor; maar alles doortintelend, verwarmend, beglansend, zien wij het stralen en glijden. Het rust zacht op de voorwerpen en schijntze te doordringen, het omgeeft ze bovenop en rechts en links, en daar waar de schaduwe heerscht, weet het zich nog stilletjes eenen weg te banen, om met zijn schemerend spel de duisternis te milderen, en kleuren en vormen bescheiden aan te duiden.

De tweede eigenschap, die wij in onze schilders opmerken, is hun waarheidszin, dat is hunne liefde voor de wezenlijkheid en hunne trouwheid in het weergeven dezer. Van van Eyck tot Memlinc, van Memlinc tot Massys en Lucas van Leiden, en van dezen tot Jordaens en Hals, Snijders en Potter, Ryckaert en Geeraart Dou, Teniers en Hobbema, Ommeganck en onze levende landschapschilders, zien wij eene zucht om aan de stoffelijke, ware wereld met inspanning en nauwgezetheid

te vragen, wat zij schilderachtigs heeft, en het trouw te vertolken. Van Eycks beelden waren uit het leyen gesneden, Massys' gemoedsuitdrukkingen uit het gelaat en uit de ziel gelezen, Rubens stelt den mensch in al zijne kracht, van Dyck in in al zijne edelheid, Jordaens en Teniers in al zijne ongekunstelde vroolijkheid voor. De landschapschildering en de zeegezichten werden ten onzent geboren, zoowel als het huiselijke tafereel; de dieren- en bloemenschildering bereikte haren hoogsten graad op onzen bodem. Onbeschroomd voor te stellen wat de wereld ons laat zien binnenshuis en buiten, in de stad en op het veld, het moge nederig of verheven, edel of onedel zijn, is eene gedurige bezorgheid voor onze kunstenaars.

Trouw waren zij, maar niet onverschillig in het opmerken. Men taste den pols aan onze schilderschool, waar en wanneer men wil, immer zal men haar bloed opgewekt en levenslustig voelen loopen. Zij nam uit het leven het vroolijke, het lachende, het genietbare, evenals zij uit de natuur het zonnige en kleurige genomen had. Bosch, Brouwer en Breughel, Rubens en Jordaens, Hals en van der Helst, Teniers en van Ostade, Cuyp en Wouwermans, en gij allen mannen, die uwe personages zoo jolig en zoo gezond, zoo gemoedelijk en zoo onbezorgd de wereld liet beschouwen, en die hen in den appel des levens met volle tanden liet bijten, zonder dat zij zich bekommerden of hij geschild was of niet, of hij op eene heeren- of boerenerve gegroeid was - gij allen, beter of minder goed, zijt Nederlandsche kunstenaars!

Vergelijken wij onder het oogpunt der wereldbeschouwing onze schilderschool met hare groote mededingster, de Italiaansche, dan vinden wij geen beter woord om het eigenaardige onzer kunst uit te drukken, dan ze ‘eene menschelijke’ te noemen. De Italianen staan van aard boven de natuur: hunne beelden zijn verhevener, schooner, sterker dan menschen; hunne bemoeiingen, hunne genietingen zijn hooger dan aardsche. Raphaëls scheppingen worden op de vleugelen der poëzie tot in hooger kringen gevoerd, waar niets ademt dan wat edel en onstoffelijk is, waar de beelden maar vleesch

geworden gedachten zijn. Michaël Angelo schiep menschen, sterker en onstuimiger dan de natuur ze vertoont; de muren schijnen te bersten onder den druk der voeten van de reuzen, die hij er op schilderde; de lucht schijnt te dreunen en wij zelf sidderen, wanneer wij hunne bronzen gewrichten hooren kraken. Tiziano, Veronese, Correggio, Murillo, Claude Lorrain: men doorloope gansch de rei der kenmerkende zuidelijke meesters, overal vindt men die verhemeling van de aarde, die vergoding van den mensch, die zucht naar iets hoogers en schooners dan de werkelijkheid.

Onze schilders zijn in vergelijking eenvoudig en waarheidslievend. Slechts enkele malen verhieven zij zich boven de natuur. Van Eyck en Massijs in hunne hoofden van God den Vader zijn zoo edel en indrukwekkend als het onderwerp het vereischt; eenige van Memlincs heiligenbeelden leven buiten de wereld; Rubens schiep eenige gestalten van meer dan menschelijke kracht, en Rembrandt verplaatste er sommige door zijn tooverachtig licht buiten onzen zonnekring. Maar die beelden zijn uitzonderingen in de werken dier meesters, en staan alleen in gansch onze school; overal elders is het de mensch, de wezenlijke, de mogelijke mensch, dien zij af beelden, met wat hij is en doet, met wat hij geniet en lijdt, met wat hem omringt en wat hij gezien heeft, niet in droom maar in werkelijkheid, niet met de oogen van den geest maar met die van het lichaam.

Men heeft zich afgevraagd, welke strekking, die der Italianen of die der Nederlanders, de beste is. Eene ijdele vraag, die wij dan ook niet bespreken zouden, ware het niet, dat men hare beantwoording meer dan eens deed dienen om onze school te verkleinen ten gunste harer mededingster. Zeker, Italië heeft meesters voortgebracht, die al den lof verdienen, welken hunne warmste bewonderaars hun toezwaaien: dichters met het penseel, toovenaars door gedachten en vormen. Maar het kenmerk hunner school, dat wat haar groot maakte, gaf haar ook eene zwakke zijde. De Italianen verhieven zich te gemakkelijk boven de aarde, zoodat zij deze al licht uit het oog verloren; zij leefden te zeer met de oogen

naar binnen en naar boven gewend, dan dat zij nog klaar zouden zien, wat er in de buitenwereld te zien is. Zij vervielen daardoor gemakkelijk in schoolschheid en gekunsteldheid, en misten het geneesmiddel, dat hen van die kwalen kon verlossen. Zij vroegen aan de opmerking der wezenlijkheid en der waarheid de heilzame kracht niet, die versch leven aan de kunst geeft, waar het oude vervallen en vervalscht is, en die haar op den rechten weg terugvoert, wanneer zij verloren loopt. Zoo komt het, dat de Italiaansche school, hoe schitterend zij ook was, op verre na zoo lang niet gebloeid heeft als onze Nederlandsche kunst, die wel valt, maar ook weer weet op te staan.

De verdienste onzer schilderschool daarentegen bestaat hierin, dat zij de wezenlijkheid treffend en genietbaar weergeeft. Anderen teekenen, denken, droomen; zij ziet en schildert: in de ambachtelijke vaardigheid, in het waarnemen van de kleurige waarheid, is zij ongeëvenaard. Zij stijgt met hare gedachten niet hoog, en daalt zelfs soms heel laag, maar het levendige besef van het schilderachtig schoone verlaat haar nooit, en redt haar immer.

(*Slot in 't volgend N*r.)

MAX ROOSES.

Klaus Groth.

(*Vervolg.*)

Zijne minneliederen behooren bijna uitsluitelijk bij deze tweede categorie te huis, en verschillen hierdoor van de critische gedichten der meeste anderen, HEINE, MUSSET, VAN BEERS, HIEL, enz... bij wie deze soort van gedichten geheel subjectief zijn. KLAUS GROTH, integendeel, doet ofwel eene poezelige boerenmeid of een forsche pachtersknecht verschijnen, en die drukken in hunne eenvoudige en schilderachtige taal, de reinste en innigste gevoelens uit. Dat

KLAUS GROTH het leven en de naïeve gewoonten der landbewoners kent blijkt ons uit elk dier minneliederen, en wij leeren er dadelijk uit dat zoowel in Platduitschland als in Braband en Vlaanderen de minnaar in den zomernacht bij zijne liefste komt ‘vensteren’ in den stillen avond en de zwoele nachtlucht, of, in 't half donker, met haar staat te keuvelen, aan de achterdeur, onder den pinkelenden sterrenhemel. - Doch, rapen we liever een drijtal van die fijn geslepene perelen uit die rijke verzameling op; zij zullen tevens een eerste bewijs leveren dat ik geen ongelijk had, GROTH'S poëzie als meer *volksch*, meer democraat te beschouwen dan die van LONGFELLOW (en zelfs die van VAN BEERS, hoewel in mindere mate.)

1. ? ***

Mijn suikerzoet liefje, wat maakt gij u gram?
Als Kerstmis terug komt, dan word ik uw man!
'k Zal u peperkoek koopen en hazelnootjes kraken,
En zoo'n groote koeken uit deeg zal ik maken!

Mijn suikerzoet liefje, verstoor u niet zeer!
Zijn wij dan wat ouder, we dansen niet meer!
Wij branden ons vuurken en sparen ons geld,
En gaan dan met zoo'n lange neuzen naar 't veld!

Mijn suikerzoet liefje, verstoor u maar niet!
Ik heb nog drij schellinks, dat wist ge vast niet!
Drij schellinks en 'n drijlink, en zoo'n grooten hoed!
'nen grijslinnen geldzak nog tweemaal zoo groot.

2. *Het huis*:

Gestopt achter de eiken, daar staat een klein huis,
Daar 's nachts is 't zoo stille, daar roert er geen muis!
Daar schijnt door de blaren een lichtje zoo blank!
Het oudje is in heur hoeksken, en *zij* op de bank

Dat schijnt mij in de oogen, dat zweeft in mijn zin,
Dat trekt mij in 't schemeruur zoo heimlik daarheen,
Zoo warm en zoo lustig, 'k weet zelf niet hoe 't komt -
Ik sta onder 't venster en kijk door het raam!

En zitten wij saam dan bij 't licht op de bank,
Dan schijnt mij heur wezen wel tweemaal zoo blank,
Dan is het zoo rustig, dan roert er geen muis:
O kon ik daar blijven en moest niet naar huis!

3. *De oude wilge:*

Dan klop maar aan 't venster,
Dan klop maar eens zacht,
Het dorp ligt te slapen
En stil is de nacht.

Dan klop maar aan 't venster
Of tik op de ruit,
Ik hoor u in 't slapen
En kom er flus uit...

De hof is zoo rustig,
De mane zoo blank,
Kom zacht, kom van nacht, kom
De steeg maar eens langs!

Ginds staat nog de oû wilge,
Daaronder de steen,
En bei gaan we en zitten
En hemelwaarts zien!

En bei gaan we er zuchten
Zoo heimlik, zoo zacht,
En niemand zal 't weten
Dan 't maantje en de nacht!

4. *Vóór de deur:*

Laat mij gaan, mijn moeder slaapt!
Laat mij gaan, de wachter roept!
Hoor! wat klinkt dat stil en schoon!
Ga! En laat mij nu alleen.

Zie! Daar ligt de kerk zoo groot...
Aan dien muur daar slaapt de dood! -
Slaap nu wel en denk aan mij:
Ik droom den heelen nacht van dij!...

Moeder roept! Zij hoort 't gewis!
Nu is 't genoeg? - adjus! adjus!
Morgen avond, als zij slaapt,
Blijf ik... tot de wachter roept! -

5. *Nachtruiter:*

Rijde ik geen zadelpeerd, gebruik ik geen toom,
Breek ik 'nen rijzweep af uit den wilgenboom!
's nachts als het donker is stormt het en raast!
Mijn is het beste peerd, dat ter weide graast!
Bles, rek de pooten uit! Stijg als de wind!
Draag mij door storm en nacht tot mijn liefste kind!
Weet ge waar 't venster blinkt? zeg, weet het gij?
Ik spring bij 't liefken in, draaf gij ter wei!
't Leven is blij zonder teugel of toom!
Vooglen plukt kerzen: want wien hoort de Boom?

Ik heb spijt dat mijn bestek mij niet toelaat hier nog te vertalen de gansche reeks: '*Ton Schultz*' getiteld, of de andere: '*Fiv nie Lieder to singn*' waar zooveel schoons in ligt! 'k Zou u het door Hansen in 'al Dietsch' vertaalde '*Hel in 't Venster*,' of het door Hiel in 't vlaamsch overgebrachte natuurvolle: *Hij zei me zooveel*,' of het naar ik meen nog onvertaalde: '*In den vreemde*,' of '*Mijn Anna is een roos zoo rood*,' of het schalke '*Wa heêt ze doch?*' willen laten smaken, zoowel als het gedachtenrijke: '*Daar vloeit een beek*,' 't gevoelvolle: '*Het dorp in den snee*,' 't naïve en kinderlijke: '*Mijn plaats voor de deur*,' en het prachtige '*Avondvrede*,' waarin de stilte des avonds en die heimelike, ongestoorde rust der natuur zoo meesterlijk is weèrgegeven. Doch, ik moet mij bepalen bij de reeds aangehaalde brokken en zal dan ook, na nog een deel van '*De Molen*' te hebben overgezet, aan de Minneliederen en Romancen vaarwel zeggen:

De dag gaat ter ruste,
Op 't gras ligt de dauw,
De wolken aan den hemel worden rood.
't Is alles zoo stil,
Ik weet niet wat ik wil,
Ik geloof, ik ben treurig te moede!...

Ginds achter de wei,
Wijd over de heide,
Daar schemert in den nevel een molen:
En 't is mij, als waar
Ik ginds voor de deur,
En zat op den molenberg en speelde!

Er zag iemand door 't raam,
En ik kende heur zeer goed
En ik zat heur zoo zacht op den schoot:
De steen draaide en klonk
De man zat en zong,
Ginds boven waren de wolken rood!

Toen was ik nog kleen,
Nu ben ik alleen!
Wie weet of ginds d'Oude nog leeft!
De lucht is zoo lauw,
Het lied is zoo droef:
God dank dat de molen nog draait!

Ik haal bij voorkeur dit stukje aan, omdat het met eens twee kanten van GROTH'S poëzie doet kennen: vooreerst die lichte tint van stillen weemoed die over vele zijner gewrochten gespreid ligt, maar nooit, nooit in ‘sensiblerie’ ontaart, en ten tweede, de voorliefde waarmede KLAUS GROTH elke herinnering uit zijne kinderjaren bezingt, en waaraan wij een goed gedeelte zijner schoonste stukken te danken hebben. Om maar van enkelen te spreken: ‘*Min Platz voer Doer*,’ en ‘*Min Johann*,’ een recht meesterstukje!

Wat de stukken uit de rubriek ‘*De ol Kronk*’ betreft en waarin de dichter de grootste gebeurtenissen uit den voortijd van zijn land herdenkt, hun eigenaardige vorm en gansch hunne bewerking, alles laat ons toe ze te vereenigen met zijne balladen en sagen, uit: ‘*Wat zich het volk vertelt*’ en ‘*Oude Liederen.*’

Wat dit gedeelte zijns bundels bezonder kenschetst is, benevens den hem overal eigenen eenvoud, veel fantazij en de echte toon der germaansche of oude noordsche poëzie. Gij hebt wellicht meermaals, lezer, die oude vlaamsche liederen gelezen en herlezen: ‘*Het daghet in den Oosten*’, ‘*Ic stond op hooge berghen*,’ enz. en gij herinnert u nog wel die half mysterieuse tint, dien waas van stille gemoedelijkheid die daaraan eigen zijn. Welnu, met niets beters kan ik de balladen en sagen van den Platduitschen dichter vergelijken: GROTH heeft denzelfden toon, denzelfden eenvoud, hetzelfde talent om u alles sprekend voor oogen te tooveren, denzelfden gloed

der fantazie, en wellicht is UHLAND de eenige die zóó wel als GROTH het eigenaardige van dit genre wist te vatten. Voorzeker, bemerkt men al dadelijk een groot verschil in de balladen van beiden: namelijk UHLAND is meer aristokraat, en zijne helden zijn bijna altijd van die ridderlijke beelden uit den voortijd, die niets kenden dan hunne eere en hun zwaard, terwijl GROTH integendeel meer democraat is. Stukken als: '*Dat staehnt int Moor*, *Hans Iwer*,' enz., bewijzen dat, zoowel als zijne balladen van vaderlandschen inhoud. Doch, de *toon* van beide meesters is geheel dezelfde, en voor hen die GROTH kennen zal het voldoende zijn eenige balladen van UHLAND te doorloopen, b.v. '*Die Vätergruft*, *Die Nonne*, *Der Schäfer*, *Der Kranz*, *Der König*, enz. om zich van dit gezegde te verzekeren.

(Wordt voortgezet.)

K.M. POL. DE MONT.

Brieven uit Zuid-Nederland.

I.

Oostende, April 1878.

Waarde Bestuurder!

Onlangs hield de heer Peter Benoit eene voordracht in het 'Willems-Fonds' te Brugge. Het onderwerp door hem gekozen was een kort overzicht der *Geschiedenis van het Duitsche opera*, en wel voornamelijk *het leven en streven van* KARL MARIA VON WEBER.

Eenen kunstenaar over zijn vak hooren spreken, is altijd aantrekkelijk; te meer, ik had vroeger nog het genoegen gehad onzen vlaamschen meester als redenaar te zien optreden, en ik wist dat hij gemakkelijk en op eene indringende wijze het woord voert: wat hij zegt is doordacht en vloeit uit een overtuigd gemoed. *Pectus est quod disertos facit.*

Ik nam dus met gretigheid de mij aangebodene gelegenheid waar, nog eens den hoofdman en leider onzer jonge vlaamsche muziekbeweging toe te juichen; en rijkelijk is mijne reize naar Brugge beloond geweest - want de voordracht van Benoit mag alleszins puik genoemd worden.

Ook heb ik gedacht, Heer Bestuurder, dat het behandelde belangrijk genoeg was om uwen kunstminnenden lezers te worden voorgedischt.

Zoo zij dan het volgende hun ten beste:

Alle groote mannen - zoo begon de spreker - vertegenwoordigen in zich de idealen van honderd anderen, die rond en met hen leven: ze staan niet op zichzelven, maar zijn het natuurlijk, noodzakelijk uitvloeisel van hunnen tijd en van dezen die voorafging. Wat echter bij de menigte hier en daar verbrokkeld ligt, vereenigen zij in hunnen persoon tot één harmonisch geheel; en dáárom zijn ze *groot.* Zoo is Weber, zoo is Wagner.

Reeds lang bestond het opera in Italië en Frankrijk vóór het op duitschen bodem ontlook. Van af het einde der zestiende eeuw (tot welke men opklimmen moet om met *Jacopo Peri* de eerste proeven van operamuziek te hebben), tot op het einde der zeventiende (wanneer *Reinhard Keiser* arbeidde), voerde het italiaansche opera volle en alleenige heerschappij in Duitschland. Italiaansche kapelmeesters en librettisten, italiaansche primadonna's en kastraten namen bezit van de vorstelijke hoven Duitschlands en spaarden geen middel om elke nationale streving, die hun - de met duitsche penningen betaalden - hinderlijk in den weg trad, onmogelijk te maken of te verijdelen.

In 1692 bracht *Reinhard Keiser* (geb. 1673, gest. 1739), te Wolfenbüttel, het eerste duitsch opera - *Ismene* - op de planken. Eene groote menigte voor hunnen tijd zeer te schatten zangspelen leverde Keiser; maar de heerschende wansmaak en de vooringenomenheid met Italië waren zoo groot, dat die eerste bloeiselen des Duitschen opera's toch als te vroeg omschoten moesten verwelken. Wel is waar stonden Händel, Mozart en de groote van Beethoven op; maar verwonderlijk is het dat, terwijl die onvergankelijke meesters in hunne symphonische werken en vooral in hunne kerk- en oratoriomuziek zoo echt duitsch waren, zij toch op het tooneel italiaansch bleven: zij konden zich nog geen recht besef maken van wat het heette: een duitsch zangspel. Eerst met *Karl Maria von Weber* (geb. 1786, gest. 1826) mag men zeggen dat het duitsche opera eigenlijk geboren wordt

Ik zal hier den heer Benoit niet volgen in zijne levensbeschrijving van Weber: het zij me voldoende op het hoofdpunt dezes levens stil te houden, namelijk de hervorming van het duitsche muziekdrama.

Van een echt nationaal standpunt uitgaande, behandelde Weber met voorliefde stoffen uit de sagenwereld. Hij legde wel is waar, naar italiaansche mode, het hoofdbelang nog in de melodie, maar maakte te gelijker tijd van alle harmonische en orkestrale uitdrukkingsmiddelen op geniale wijze gebruik en schiep, uit zijne rijke en gloeiende phantasie, typen zooals geene andere natie ze levensvoller en dichterlijker op het gebied der dramatische toonkunde kan aanwijzen. En tôch had Weber zijn geheel leven lang tegen Italië te worstelen, en, bekwam hij den zege, hij mocht dien niet beleven.

Aan het hof van Berlijn stond een Italiaan - *Gaspardo Spontini* - als heer en meester op muzikaal gebied. Ondersteund door het geld des konings van Pruisen, bewierookt door het hof en den adel, liet die vreemdeling geen middel ongebruikt om het eenen Duitscher onmogelijk te maken duitsche kunstgedachten in zijn eigen vaderland te doen wortel schieten.

Weber leefde toen te Dresden als orkestmeester aan het stadstheater; hij kwam er in kennis met den novellist Hoffmann en andere duitsche schrijvers, en uit die kennis sproot de *Freischütz*, waarvan Friedrich Kind het libretto schreef. De *Freischütz* moest het sein wezen der nationale kunstontwaking, zooals men zeggen mag dat Webers vrijheidsliederen in 1813 op Theodor Körners gloeiende dichten geschreven, de bazuinklank waren, die 't om wraak schreeuwende Duitschland tegen den toenmaligen franschen roover in 't harnas joegen. Met den *Freischütz*, dat meesterwerk, zou Weber de onvaderlandsche kunst in haar sterkste bolwerk gaan bekampen: te Berlijn, in den koninklijken schouwburg. Den 18. Juni 1821 werd de *Freischütz* daar opgevoerd. Eene geweldige kabaal werd tegen Weber gesponnen. Spontini was er de ziel van. Met spottend medelijdend had deze gezegd: ‘Wanneer een Spontini de *Olympia* geschreven heeft, dan hoeft geen Webertje meer te komen om nog iets anders te schrijven’.. En toch was die Weber gekomen, in de grondvest zelve zijns vijands; en niettegenstaande dat hij alles tegen hem had: koning, hof, adel, ja ten groote deele het volk zelf, tòch behaalde hij den zege. Maar die zege was gedurende het leven des componisten van korten duur. Door slenter en smakeloosheid vervielen de zaken in hunnen ouden plooi. Weber trok weder naar Dresden, waar hij nog meesterstukken schreef als *Preziosa*, *Euryanthe* en *Oberon*, en stierf plotselijk in 1826, verre van zijne vrouw en zijne vrienden, te Londen, waar het hem eindelijk, na onzeggelijke moeite, gelukt was zijne *Oberon* te doen uitvoeren.

Na Weber volgt eene lange rei Duitsche operadichters; maar geen enkele heeft kracht en individualiteit genoeg om de kunst in vaste vormen te doen vooruitgaan. Wij stappen dus heen over *Marschner*, *Lortzing*, *Otto Nicolaï*, *Schubert*, *Mendelssohn*, *Schumann* en anderen. Het voortreffelijke dat de drie laatstgenoemden op het veld van het duitsche opera geschapen hebben, staat te afzonderlijk daar, dan dat het eenen overwegenden invloed op de ontwikkeling des dramatischen kunstvorms hadde kunnen uitoefenen. Eerst met *Richard Wagner* (geb. 1813) treedt eene nieuwe phase in de geschiedenis van het duitsche opera, en - wat Keiser voorgevoeld en Weber beproefd had, heeft Wagner met de volle kracht zijns willens en kunnens uitgesproken. En zoo is het waarheid dat Wagner vóór een paar jaren zijnen hoorders te Bayreuth zegde (wat velen niet verstaan hebben en dáárom te trotsch en te aanmatigend hebben genoemd): ‘Thans heeft Duitschland zijne dramatische muziek!’

Ja, thàns - eindelijk, na tweehonderd jaren werkens en worstelens!

Eene kunst wordt niet op éénen dag geschapen, en de steen, die de eene arbeider bijbrengt moet door den anderen worden gehouwen en ingemetseld, tot dat eindelijk het kunstgebouw in al zijne grootschheid en pracht vóór de verrukte blikken der wereld zich ten hemel verheffe!

'Twee honderd jaren! Keiser was het *kind*, dat stamelt, - Weber de *jongeling*, die droomt en aarzelend beproeft, - Wagner is de *man*, die zegt wat hij weet, die weet wat hij wil, die wil wat hij moet.

Tweehonderd jaren arbeid! Moeten wij. Vlamingen, ons dus ontmoedigen indien onze pogingen tot nog toe niet het toppunt onzer wenschen bereiken? Neen - met moed vooruit! Wij zullen er komen, indien wij niet uit het oog verliezen dat de eenige voorwaarde des gelukkens is: onszèlf zijn, geheel en gansch - in gedachte, in gevoel en in sprake, zooals Keiser, Weber en Wagner het hebben verstaan. Maar, geen tijd verloren! Hoe later een volk tot zijn eigen wezen wil terugkeeren, met hoe meer vreemde elementen het ook te worstelen heeft, en hoe meer moeite het hem kost die indringelingen uit te roeien.

Ziedaar - in breede trekken - de merkwaardige voordracht van meester Benoit. Ik heb me natuurlijk niet kunnen en niet willen ophouden met de levensbezonderheden over Weber, noch de menigvuldige wijsgeerige en aesthetische betrachtingen waarmede spreker zijne redevoering doorzaaide, kunnen aanhalen; genoeg zij het mij te bestatigen dat de slotindruk dier zaakrijke voordracht was, dat Benoit niet alleen een geniaal componist is, maar ook een denker, en dat hij, even als Weber, man is om te worstelen en te zegepralen; even als Wagner, man om te weten wat hij wil, te willen wat hij moet.

Een woord nog ten slotte. Benoit is bescheiden genoeg geweest om, terugwijzend op den Vlaamschen kunststrijd, in geene bezonderheden te treden. Niet éénen scherpzichtigen toehoorder is het echter ontsnapt waar òns Berlijn en òns Dresden, ònze Weber en ònze Spontini te vinden zijn. Dat die Weber over dien Spontini zal zegevieren, dat weten wij ook.

Ontvang, heer Bestuurder, mijne beste groeten.

Uw

Dr E.v.O.

II.

Kortrijk, April 1878.

Waarde vriend,

Ik deel u ditmaal eenige nota's mee over Kortrijks O.-L.-V. kerk en over eenige merkwaardige voorwerpen, welke het inwendige van dezen tempel versieren.

De uitstekende geschiedschrijver MOTLEY, die door zijne Nederland-

sche Geschiedenis niet weinig bijdroeg om ons Vlaanderen, door alle volkeren te doen vereeren en den naam van Vlaming alom met eerbied te doen begroeten, John Lothrop Motley getuigt ergens dat ‘al de Vlaamsche gebouwen tempels van de zuiverste kunst zijn, die onwaardeerbare kunstschatten bevatten; dat het als zoovele museüms zijn, waardoor een volk nooit uit het geheugen der beschaving kan verdwijnen.’

Zulks is niet alleen waar voor *Brugge*, *Gent, Antwerpen* en *Brussel*, maar ook voor *Kortrijk.*

Ook hier, waar eens onze dappere voorvaders voor de heilige vrijheid streden, hier pronken ook gebouwen

> ‘Getuigend van grootheid,
> Vroegere weelde, van macht,
> Van mannenwaarde en van vrijheid.’

Onder de gebouwen, waarop de aloude Leiestad met reden trotsch wezen mag, noemen wij de O.-L.-V kerk, behoorende tot den eersten ogivalen stijl.

Dat deze prachtige tempel in 't begin der 13e eeuw op bevel van Baudewijn IX, bijgenaamd van Constantinopelen, is opgericht, blijkt uit een schrijven van dezen vorst aan Philippe-Auguste ten jare 1204.

Het was dus tijdens de ontwikkeling der middeleeuwsche kunst in den Romaanschen stijl, die dezer bouwwijze vreemdsoortige vormen aanbracht en haar de rijkste voleinding schonk, waarover deze stijl vatbaar was.

Het leggen van den grondslag gebeurde nog vóór het vertrek van Baudewijn naar het H. Land.

Het schijnt dat de twee torens van ongelijke hoogte, die den voorgevel des tempels als in eene lijst vatten, veel later zijn opgericht dan het schip der kerk.

De zoo vermaarde zuidelijke kapel der Graven van Vlaanderen, welke over eenige jaren hersteld is, werd in de 14e eeuw gebouwd door Lodewijk van Male. Zij bevat eene ware kunstgalerij, bestaande uit de portretten der Forestiers en Graven van Vlaanderen, allen in staande houding en vergezeld van hunne wapenschilden. Onder ieder afbeeldsel prijkt een opschrift.

Het eerste is:

> ‘*De grave Lyderick leefde* 63 *jaer en licht te Aerlebeke.*’

Dat is:

> ‘De forestier Liderik regeerde 63 jaar en werd te Harelbeke begraven.’

Bedoelde schildering is onlangs in haren oorspronkelijken toestand hersteld geworden, naar aanleiding van eenige overblijfsels, welke sedert twee eeuwen onder eene dikke kalklaag begraven lagen.

De koornis (abside) is thans ook in haren vorigen toestand teruggebracht. Gansch haar gewelf is met zwarte leeuwen bezaaid. Het was dààr

dat de moedige Vlamingen, na den heuglijken Slag van Groeninghe, de Gulden Sporen ten toon hingen, tot teeken hunner zegepraal op de Franschen.

Volgens de *Cronycke* van Despars, vonden de Vlamingen 6000 sporen op het slagveld, terwijl De Smet beweert dat er wel 4000 paar buit gemaakt zijn geweest, waarvan er 500 in de O.-L.-V. kerk werden gehangen.

Wat hier ook van zij, geen enkele dezer sporen is aan het huidige geslacht overgeleverd geworden, want toen de Franschen in 1382 de Vlamingen met Filip van Artevelde te Roosebeke totaal verpletterd hadden, waren zij niet weinig tuk op moord en buit en vonden zij niets natuurlijker, dan eene bloedige wederwraak te nemen op Kortrijk, en de Gulden Sporen hunner gesneuvelde landgenooten terug te halen.

In dezelfde kapel, achter het koor, bewondert men eene prachtige schilderij van den fijngevoeligen Van Dyck. De fijngevoeligheid van Van Dyck en wel vooral in zijne tafereelen van godsdienstigen aard, heeft hem meer dan eens voarstellingen van diepe zielesmart doen behandelen. Ten bewijze:

Eene '*Doornenkroning van Christus*' in het museüm te Berlijn; '*Drie boetvaardige zondaars*' (Maria Magdalena, de verloren Zoon en Koning David) en '*De oprichting van het Kruis*' in de O.-L.-V. kerk van Kortrijk.

Dit meesterstuk bevindt zich thans in eenen deerlijken toestand. Verscheidene schimmelachtige plekken zijn er op te bespeuren, die wel bewijzen dat het doek van den vlaamschen meester niet weinig moet beschadigd zijn.

Het is wel jammer dat een der schoonste voortbrengselen der schilderkunst uit de 17^{e} en 18^{e} eeuw, een werk waarop wij met rechtmatige fierheid wijzen mogen, dat zoo een kunstgewrocht niet beter verzorgd wordt!

Wij roepen er de aandacht op der bevoegde overheden en koesteren de hoop dat het kerkbestuur de noodige maatregelen nemen zal, om Van Dyck's prachttafereel van grootere beschadiging te vrijwaren.

Verder bemerkt men in O.-L.-V. kerk, eene orgel kas, waarvan enkele deelen, onder het dubbel oogpunt van stijl en bewerking gansch niet onverdienstelijk mogen heeten.

Niettegenstaande de niet geringe werken, welke men in de laatste jaren aan de O.-L.-V. kerk heeft uitgevoerd en die haar min of meer tot haren primitieven toestand hebben teruggebracht, blijft er echter nog zeer veel te doen.

Zoo zou men mogen aanvangen met het afbreken van het moderne, karakterlooze voorportaal, dat tegen de beide torens en den voorgevel der kerk geplakt is en het majestatisch voorkomen van het uitwendige des tempels merkelijk vermindert.

Ook de marmerplaten, waarmee het inwendige van het koor en een goed deel der kruisbeuk bekleed zijn verdooven de schoonheid der architectuur.

Dit verschil van bouwstof, maar vooral van stijl is oorzaak dat de gansche kerk langs binnen geen al te indrukmakend geheel vormt.

Aanvaard, waarde vriend, de verzekering mijner gevoelens van hoogachting.

JACOB STINISSEN.

III.

Leuven, 25 Maart 1878.

Heer hoofdopsteller,

Het verheugt mij u nogmaals eenige goede inlichtingen te kunnen geven over den weg, sedert mijn laatste schrijven door ons Vlaamsch Tooneel afgelegd. Verschillende belangrijke vertooningen zijn komen bevestigen dat de '*Vlamingen Vooruit*' en '*Roos en Eikel*' ten volle hunne befaamdheid verdienen.

Benevens eenige kleinere stukken, als b.v. '*Een Meeting op het dorp*', van Rosseels; '*de Bastaardzoon;*' '*Drij oude hanen voor eene jonge henne*', '*Welkom hier*, *wanneer vertrekt ge?*' enz. zijn de bijzonderste opgevoerde stukken geweest: '*De koopman van Antwerpen*,' naar het fransch; '*Ivo de Geus*,' van Bolsaie en '*de Arme Edelman*,' naar den bekenden roman van Conscience.

Wat de eerste categorie betreft, het koddige blijspel van de *Drij oude hanen* werd het beste van al gespeeld; vooral *Lotje* kweet zich gewetensvol van hare rol. Het blijspel van Rosseels werd integendeel erbarmelijk gespeeld. Overigens, het stukje heeft m.i. niet veel om 't lijf en deed heel weinig lachen. - Aangaande de *regie* heb ik eene gewichtige opmerking te maken: wanneer toch zullen onze Vlaamsche tooneelbestuurders begrijpen dat niets belachelijker is dan die *geleerde* deuren, welke van zelfs open en toegaan, net gelijk in een betooverd kasteel? dat er niets dommer is dan de persoonaadjes in een costuum te steken dat heel en gansch strijdt met den tijd waarin het stuk speelt? Dàt was hier nogmaals het geval: *Mieken* alleen had een 'mogelijk costuum,' al de anderen waren op de onmogelijkste wijze getypeerd.

De tweede categorie voldeed oneindig meer, en bijzonder '*Ivo de Geus*' en '*de Arme Edelman*' droegen de goedkeuringen mee. Wat dit laatste tooneelspel betreft het werd waarlijk meesterlijk gespeeld! Dat stuk levert dan ook prachtige toestanden op: de typen zijn vrij goed geteekend, en de ontwikkeling *groeit* heel natuurlijk. De rollen die ons het meest bevielen zijn: *de markies van Vlierbeke*, die zijn spel aller-

best begreep, maar bijzonder Mevr. Rans-Overheyden in de rol van de *parvenue*, en Mej. Jonckers in die van *Leonore.* Deze jeugdige tooneellief hebster was bijzonder wèl op hare plaats. En, al heeft zij misschien een licht *défaut de langue*, wij zijn overtuigd dat zij flink haren weg zal maken. Duidelijke uitspraak, natuurlijke gebaren, diep gevoel, ziedaar wat haar kenmerkt. Zij was allerliefst in de eerste tooneelen van het eerste bedrijf, in haar naïef gesprek met den braven Jan Vlegels, den knecht; zij was vol gevoel op het einde van 't zelfde bedrijf, in dat prachtig tooneel waar de arme markies, na 't vertrek van den heer de Necker, na 't noodlottig *diner*, aan zijne dochter bekent: ‘Wij zijn arm! wij hebben niets meer!...’ - De zaal was proppende vol, en wij hebben bestatigd, dat schier ielereen de tranen in de oogen had gedurende dat belangvolle oogenblik! Dit was overigens ook het geval, op den stond dat vader en dochter elkander onvoorziens ontmoeten in hun gewezen kasteel, nu het hotel van Mevr. Poeskens, de trotsche onbeleefde parvenue, de vader als piano-accordeur, de dochter als kantwerkster.

Waarlijk, zulke tooneelen doen deugd aan 't hart, en kunnen niet anders dan ziel en geest veredelen en verheffen. - Drukken wij hier ter loops den wensch uit dat onze jonge tooneelschrijvers meermalen de stof hunner werken mogen putten aan dien rijken schat van Consience's werken, die zoozeer geschikt zijn, niet alleen om de harten der toeschouwers te raken, maar tevens om het doel van alle goede litteratuur: *het goede*, te bevorderen.

Wat betreft ‘*Ivo de Geus*’ het werd evenals ‘*de Arme Edelman*,’ alleszins goed opgevoerd. De costumeering ongelukkiglijk was niet te best gekozen en niet altijd juist met het geschiedkundig tijdstip in verband. De rol van *Ivo* trok bijzonder onze aandacht; de jeugdige Willem de Bie speelde dien met veel talent en overtuiging.

Uw

J.A. BOUDEWIJNS.

Nederlandsch tooneel.

NIEUW OPGEVOERD STUK: *Marie Tudor*, vertaald drama in drie afdeelingen.

‘'t Is een goed einde van een schoone reeks’ zòò besloot de *Rotterdamsche Courant* dezer dagen de beoordeeling der laatste voorstelling door het Nederlandsch Tooneelgezelschap aldaar gegeven. (‘*Lady Tartuffe*’ van Mad. de Girardin, opgevoerd ter beneficie van Mej. C. Beersmans.)

Hetzelfde kunnen wij zeggen van het stuk waarmeê te Antwerpen de Nationale Schouwburg zijn tooneeljaar heeft gesloten, nl. *Marie Tudor*, een door den heer Arons naar Victor Hugo bewerkt nieuw drama, dat in menig opzicht een goed tooneelstuk schijnt te wezen... Wij zeggen 'schijnt' omdat wij niet in de mogelijkheid zijn geweest zelf die belangwekkende vertooning bij te wonen, die, volgens het getuigenis van een' onzer medewerkers, op waardige wijze de zeer voldoende reeks vertooningen van ons gezelschap heeft geëindigd.

Wij noemen die reeks zeer voldoende. En inderdaad, een enkele blik op de lijst der gedurende het afgeloopen tooneeljaar opgevoerde stukken volstaat om te bewijzen, dat de keuze daarvan oneindig beter is dan verleden jaar, en dus dat ook de stad een goede keuze heeft gedaan door den heer Driessens voor een nieuw tijdperk van drie jaren (18878-81) tot bestuurder te benoemen. Die lijst bevat niet minder dan 28 oorspronkelijke stukken, waaronder 12 die geheel het aantrekkelijke der nieuwheid hadden. Verder, als vertalingen, 28 stukken uit het fransch (waaronder 5 nieuwe) en tien uit het Duitsch, waaronder drie nieuwe.

De nieuwe oorspronkelijke tooneelwerken zijn: '*Jan Dwars*' van H. Janssens (6 vertooningen); - '*Simon Turchi*' (2 vert.), '*De plaag der dorpen*' (3 vert.), *Pardon! 't Is mijne vrouw!* '(2 vert.), '*Armoede en Grootheid*' (2 vert.), '*Gered*' (1 vert.), vijf stukken van Ed. van Bergen; - '*Hare hand of de dood!*' van Destanberg; - '*In de kleeren van Mevrouw*' van Beelenkamp; (1 vert.); - '*De Landverrader*' van Van Kuyk, (1 vert.); - '*Martha de krankzinnige*' van Mevr. Slimbroek (1 vert.); - '*De kus des doods*' van Paul Billiet (1 vert.); - '*De familie De Vries*' van J. Ducaju (2 vert.).

Zooals wij in een vorig artikel hebben bestatigd, is dit jaar de onderneming des heeren Driessens nogtans alles behalve winstgevend geweest. Doch dit heeft hij met meestal zijne collegas gemeens. Meestal de tooneeldirecteurs, zoowel fransche als de vlaamsche en hollandsche, hebben in het afgeloopen tooneelsaizoen verliezen geleden.

De kwijnende toestand waarin thans meer dan ooit handel en nijverheid verkeeren, is daar misschien wel voor een groot deel tusschen. Wat ervan zij, de zaak is zóó, en werd nog onlangs door een fransch blad in de volgende bewoordingen bevestigd:

'Sur les quatre-vingt-dix théâtres lyriques environ de la province, de la Belgique ou de la Hollande, il y en a deux tout au plus qui ont gagné de l'argent, quatre ou cinq qui ont joint les deux bouts à grand' peine, et tous les autres ont perdu peu ou prou... prou plutôt que peu.'

En nu - zoo voegde het blad erbij - jonge lui, wordt maar tooneelbestuurder!

A.J. COSYN.

P.S. - Wij vernemen dat de heer Victor Driessens, Bestuurder van den Antwerpschen Schouwburg, dezen zomer met zijn gezelschap in *Zuid*nederland rondreizen zal, om op de voornaamste Vlaamsche kermissen vertooningen te geven. Door den Antwerpschen bouwkundige Hartogh wordt te dien einde eene groote houten schouwburgtent vervaardigd, en dit derwijze dat ze op weinige uren tijds kan worden opgetimmerd of afgebroken.

Boekbeoordeeling.

De taal des harten. Gedichten door Adolf Beernaert. 144 bladz. - Gent, bij E. Todt. 1877.

Sedert lang is Adolf Beernaert in onze Zuidnederlandsche letterkunde geen vreemdeling meer. Reeds in 1851 verscheen van hem - behalve eenige losse stukjes in tijdschriften of jaarboekjes - een eerste bundel gedichten, dien hij het lezend publiek als een tuiltje '*Verlaten Veldbloemen*' aanbood. Verscheiden van geur en kleur, (sommige zelfs min of meer geur- en kleurloos,) waren deze eerste voorjaarsbloempjes;

toch vonden zij, meen ik, zoo bij de recensenten als bij 't publiek geen ongunstig onthaal. Een jaar later gaf Beernaert een tweeden bundel uit '*Mijne ledige uren*' die in menig opzicht van vooruitgang getuigde. Daarna kreeg men een tijdlang van hem niets meer te zien, en wij meenden al dat de dichter voor goed op zijne lauweren ingeslapen was, toen wij het genoegen hadden hem als medewerker aan ons tijdschrift zijne heroptreding in de letterwereld te zien doen. En kort daarop vergastte hij ons op een derden bundel, dien wij thans ter bespreking brengen.

Dat de schrijver zijne nieuwe pennevrucht niet ten onrechte '*De Taal des Harten*' heeft genoemd, zegt genoeg dat hij aanspraak maken kan op een der hoofdvereischten der ware dichtkunst: het gevoel. Wel neemt Beernaert's muze nooit eene bijzonder hooge vlucht; doch hij *gevoelt* wat hij schrijft. Bij hèm is 't geen gemaakt, geen *schijn*gevoel zooals bij sommige poëten; maar hij bezit iets van dat echt dichterlijk gevoel, welk alleen, als de tolk van het gemoed, op den lezer indruk maken kan;

> 'Denn es soll vom Herzen kommen
> Was auf Herzen wirken soll.'

zooals de onsterflijken gevoelsdichter Goethe ergens zegt.

Hetzij Beernaert in de eerste rubriek van zijn werk het Vaderland, de Vrijheid of de Moedertaal bezingt, of ons verder de natuur en ook des levens wel en wee afschetst, meest altoos vindt hij tonen die diep in 't hart dringen. Zoo b.v. in het '*Lied van den ouden Matroos*', waarvan de eerste stroof luidt:

> 'Gegroet, mijn oude Noordzee! Dertig jaren
> Werd ik door u geschommeld wild en zacht!
> Nog immer tuimlen uwe ronde baren
> Woest bruisend door elkander, dag en nacht...'

Dit stukje doet als opvatting aan Reboul's '*Chant du Marin*' denken, evenals '*Bij de wiege van een kind*' aan een bijna gelijknamig stuk van Van Beers. Doch dit doet niets ter zake. Wat is er aan gelegen dat twee of meer schrijvers al eens

op denzelfden weg elkander ontmoeten, als de eene den anderen niet besteelt? En de heer Beernaert heeft talent genoeg om in datgene wat hij oorspronkelijks scheppen wil zich van slaafsche navolging te onthouden.

Als *vorm* schijnt ons zijne poëzie in den laatsten tijd te hebben gewonnen. Ofschoon de schrijver van '*de Taal des Harten*', natuurlijk niet tot de eigentlijke 'jongere dichtschool' behoort, toch heeft zijn versbouw hier en daar den invloed der moderne germaansche richting ondergaan. - Nu willen wij ook voor de schaduwzijden van dezen nieuwen dichtbundel niet vreemd wezen. Taal- en dichtvorm schijnen ons vast niet overal onberispelijk; meer dan eene plaats is erin, waar de dichter den bekenden stelregel

'*Polissez-le sans cesse et le repolissez*'

blijkbaar uit het oog verloren heeft. Ja, hadde hij dit of dat stuk, deze of gene stroof nog eens flink op den toetssteen van een critisch zelfonderzoek gebracht, dan zou zijn nu reeds verdienstelijken dichterarbeid er ongetwijfeld nog in degelijkheid bij hebben gewonnen.

Niet àlle stukken maken evengoed figuur in de verzameling. Geneigd zijn we zelfs te betreuren dat hij niet liever sommige minder beduidende gelegenheidsversjes uit zijnen bundel heeft weggelaten... Maar zoo wij hem zulks bepaald als eene grief aanrekenden, zou de dichter waarschijnlijk, - evenals bij de uitgave zijner eerstelingen - eene *circonstance atténuante* doen gelden, door ons met Vader Dautzenberg te antwoorden: 'De slechtste kinderen worden, helaas! door menigen vader het meest getroeteld.'

Wij eindigen dus liever met den wensch dat het werk bij het verzenlezend publiek (dat ongelukkiglijk hier te lande niet bijzonder talrijk is) verdiende belangstelling moge vinden.

A.J. COSYN.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- Prijskampen.-

- De Aardrijkskundige Maatschappij van Antwerpen heeft in hare laatst gehouden zitting den uitslag van den door haar uitgeschreven wedstrijd doen kennen. - Op de 1ste vraag (*de levensbeschrijving van een beroemden Antwerpschen reiziger.* - Prijs Vande Werve) was slechts ééne memorie ingekomen, die, ondanks eenige ernstige hoedanigheden, toch der bekroning niet waardig werd geoordeeld. - De drie verhandelingen (éene in 't Fransch en twee in 't Nederlandsch) die als beantwoording der tweede vraag (*Geschiedenis der Açorische Eilanden*) werden ingestuurd, bezitten eene groote wetenschappelijke waarde. De prijs werd behaald door den heer Baudet, bestuurder van het Gymnasium te Utrecht.

Voor het tijdvak 1878-1879 heeft de Maatschappij de 1ste Prijsvraag opnieuw uitgeschreven. - Een tweede Prijs wordt uitgeloofd voor het beste geographisch boek ten gebruike der lagere scholen. Prijs: 500 fr. Aan dezen laatsten wedstrijd mogen alleen de onderwijzers van het lager onderwijs in de provincie Antwerpen deelnemen. - (Waarom toch het aantal mededingers binnen zulke enge grenzen beperkt??)

- Wij roepen andermaal de bijzondere aandacht onzer lezers in op de zoo uitstekende *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool* van Max Rooses, die door den gunstig bekenden boekhandel Hoste van Gent uitgegeven wordt. De vier reeds verschenen afleveringen leveren van nu af het volkomenste bewijs dat dit werk tot het beste behoort wat ooit in dien aard voor het volk werd geschreven. Overigens, uit de inleiding, die wij het genoegen hebben als *specimen* mede te deelen, blijkt reeds genoeg hoe voortreffelijk de heer Rooses zich van zijne niet gemakkelijke taak heeft weten te kwijten, en hoe terecht deze verhandeling door de Stedelijke regeering van Antwerpen met den 1sten prijs (1000 fr.) werd bekroond. Niet alleen heeft, zooals de verslaggever der Jury zegt ‘de schrijver zich noch moeite, noch inspanning gespaard en de

meest gewetensvolle nasporingen gedaan', Rooses' keurige kleurvolle stijl en echt schilderachtige schrijftrant maken het werk even aantrekkelijk van vorm als belangwekkend van inhoud. Voegen wij erbij dat de beschrijvende tekst opgeluisterd is met prachtige etsen en houtsneden van Michiels, professor van gravuur bij de Academie van Antwerpen. Het werk verschijnt in 20 afleveringen van minstens twee vel druks.

Tijdschriften.

- De Mei-aflevering van '*De Banier*' (redactie Emants, Smit Kleine en Van Santen Kolff,) bevat o.a. andere merkwaardige bijdragen een zeer lezenswaardig artikel over Frans de Cort, onzen betreurden Vlaamschen volksdichter.

- In het letterkundig weekblad '*Euphonia*' (redactie M.A. Sipman,) komt als hoofdartikel eene bespreking van den '*Yankee Humor*' door T.H. De Beer. Daarop volgt een niet onaardige tooneelcritiek door den hoofdredacteur, een drietal gedichten door Mevr. Van Ackere, W.E.N. Muskein, E.L.M. Kühr, een paar boekbeoordeelingen, berichten, enz.

- De door Dr. Rodenberg bestuurde '*Deutsche Rundschau*' (Mei 1878) geeft, behalve eene novelle van Rudolph Lindau, eene bladzijde uit het leven van St-Beuve door Hillebrand, eene studie over den beroemden Zweedschen dichter Tegnér door Georges Brandes, en andere artikelen geteekend E. Hübner, Max Müller, Ferdinand Hiller, Georg Ebers en Bruno Meyer. Als berichtgevers tijdens de parijzer Wereldtentoonstelling zullen aan de *Rundschau* bijzonder werkzaam zijn: Prof. von Neumann-Spallart, (*Industrie*), Dr. Bruno Meyer, *Kunst*), en Prof. Ed. Hanslick (*Muziek*).

- De volgende medewerkers van de '*Deutsche Dichterhalle*' (Red. Dr. Eckstein), hebben in de laatst verschenen aflevering (N^{r} 9), bijdragen geleverd. *Poezie*: A.F. von Schack, Alb. Moeser, W. Torstenson, Rud. Baumbach en Aug. Sturm. *Proza*: Max Londorf, H. Lorm, enz.

- Wij vernemen dat het weekblad *La Fédération artistique* van Antwerpen opgehouden heeft te verschijnen.

- Het door Ten Brink bestuurde tijdschrift *Nederland* zal eerlang met hulp van nieuwe medewerkers worden hervormd.

- Wij hebben de eerste aflevering ontvangen van de door ons aangekondigde *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle*, redactie Th. Coopman en V.A. dela Montagne. Te oordeelen naar dit eerste nommer, dat bijdragen bevat van Em. Hiel, Lüthebühl, Eug. Van Oye, Dodd, Van Leent, dela Montagne, Coopman, Sevens en Van de Ven, belooft deze nieuwe uitgave eene niet onbelangrijke verschijning in onze kunst- en letterwereld te zullen wezen.

- De Regelingscommissie voor het aanstaande XXI^{de} Nederlandsch Congres heeft ons dezer dagen den volgenden omzendbrief gestuurd:

> Kampen, Mei 1878.
> M.
> Het XVIe Taal- en Letterkundig Congres zal van den 22^{en} tot en met den 24^{en} Augustus dezes jaars binnen Kampen worden gehouden, onder het beschermheerschap van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden Koning, terwijl de plechtige ontvangst der leden den 21^{en} zal plaats vinden.
> Hebben de Taal- en Letterkundige Congressen reeds veel bijgedragen tot opwekking van de studie onzer dierbare landstaal, tot verbroedering van Zuid- en Noord-Nederlanders, die door gelijke liefde tot de dietsche sprake nauw aan elkander zijn verwant, tot wrijving van gedachten op 't gebied van wetenschap en kunst - het is onze vurige hoop dat het XVIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres daartoe in ruime mate moge medewerken.
> Daarom doen we een beroep op allen die de Nederlandsche Taal- en Letterkunde beoefenen en voorstaan, op allen wie de geschiedenis, de wetenschap en de kunst van den Nederlandschen stam ter harte gaan, die daaraan arbeiden en die de grootheid en roem van ons volk tot eer en steun verstrekken.
> Komt allen samen, we vragen 't U dringend, vergadert U en laat uwe stem hooren; reeds het samenzijn en samenspreken van zoovele vaderlandsche mannen van kennis en kunst, heeft zijne hoogst nuttige, zijne verheffende zijde, kan zoo oneindig veel goeds stichten.
> Op dan naar Kampen, dat U niet den luister van Brussel kan aanbieden, maar dat niets onbeproefd zal laten om U het verblijf binnen hare aloude stad zoo aangenaam mogelijk te maken.
> Het zal ons hoogst aangenaam zijn het bericht van Uwe deelneming aan onze werkzaamheden zoo spoedig mogelijk, uiterlijk voor 15 Juni e.k., te ontvangen.
> De werkzaamheden van het XVIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres zullen gewijd zijn aan;
> I^{e} Afdeeling. *Ned. Taal- en Letterkunde*, *Nederlandsche Boekhandel.*

II[e] Aldeeling. *Ned. Geschiedenis, Oudheidkunde*, *Bibliographie*, *Archiefwezen* en *Kunstgeschiedenis.*

II[e] Afdeeling. *Ned. Tooneel*, *Zang en Toonkunet.*

Ingeval U een bijzonder vraagpunt of onderwerp op het algemeen programma wenscht geplaatst te zien, of een voordracht in de algemeene vergaderingen wenscht te houden, zal het ons aangenaam zijn de mededeeling daarvan, eveneens voor den 15 Juni e.k., te ontvangen Geschreven redevoeringen, waarvan de voorlezing meer dan een kwartier uurs zou vorderen, zal men niet mogen voordragen.

Verheugt ons door Uwe hooggeschatte medewerking en aanwezigheid; de grijze hansestad met haar roemrijk verleden wacht U, om U hartelijk te verwelkomen.

Het voorloopig Bestuur van het XVIe Nederlandech Taal- en Letterkundig Congres te Kampen:

MM. P.C. Baron Nahuijs en S.H. de la Sablonière, Eere-Voorzitters; Dr. D. Lubach, Voorzitter; A.G. van Anrooy, Onder-Voorzitter; J. Allirol, J.D. Belmer, J. Hoek, Mr. P.J.J Linckers, Dr. B. Meilink, A. Pompe, W.G. Top, J. Beckering Vinckers; Dr. J.W. de Groot, Penningmeester; Mr. J. Nanninga Uitterdijk en J.G. Hissink, Secretarissen.

- Het is op 30 Mei e.k. dat te Dixmude wordt gevierd het vijftigjarig jubelfeest van Vlaanderen 's uitstekende dichteres Mevr. Van Ackere, alsook van drie harer medeleden uit de aloude rederijkerskamer '*Nu*, *morgen niet.*' Op dien dag zal den vier jubilarissen als herdenking van hun 50jarig lidmaatschap, door hunne medeleden eene wèlverdiende hulde worden gebracht. 't Belooft een feest te zullen wezen volkomen waardig van het buitengewoon zeldzaam geval dat zich in gemelde maatschappij voordoet.

- De heer Nestor de Tière, een jonge Gentsche dichter, die thans voor de eerste maal als medewerker van den *Kunstbode* optreedt, heeft een lief kindertooneelstukje vervaardigd, getoonzet door Karel Miry. Door een der bijzonderste meisjesscholen van Vlaanderen's hoofdstad zal dit eerlang worden opgevoerd.

- Te Parijs zal tijdens de aanstaande Wereldtentoonstelling een groot internationaal Letterkundig Congres plaats grijpen, onder voorzitterschap van Victor Hugo.

- De plechtige ontvangst van den tooneeldichter Victorien Sardou in de 'Académie Française' zal op Donderdag 23 dezer plaats hebben.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - De koninklijke zangmaatschappij *het Willems-genootschap*, richt een groot internationaal Festival in, voor Koorzang, Fanfaren en Harmonie, ter gelegenheid der algemeene Gentsche kermis.-Aanzienlijke geldpremiën, kostbare kunstwerken, en zilveren vergulde eermetalen zullen aan de deelnemende maatschappijen worden geschonken. Het volledig programma zal eerstdaags verschijnen en verzonden worden.

- De heer J. Sabbe, van Brugge, heeft de hand gelegd aan eene omwerking van Miry's opera *Bouchard d'Avesnes* voor het Nederlandsche muziektooneel. Zoo zal het beste werk wellicht van den gentschen toondichter gewonnen worden voor het tooneel, dat er de rechte plaats voor is.

- De Vlaamsche componist Leo Van Gheluwe, Bestuurder der Brugsche Muziekschool, is in huwelijk getreden met Mej. Simonis de Beirlaere, eene jonge toondichteres, wier door 't *Willemfonds* uitgegeven melodie onlangs in het muzikaal tijdschrift *Cecilia* van den Haag met veel lof werd besproken.

- Als premie voor de inteekenaren op het Noordneder landsch tijdschrift *Cecilia* (jg. 1878) is dezer dagen een keurig zangdicht verschenen, poëzie van Mr. J.E. Banck, muziek van W.F.G. Nicolaï. De titel '*Herinnering*' heeft betrekking op de onlangs overleden Koningin der Nederlanden.

- De met belangstelling verwachte liederkrans van Frank Van der Stukken, getiteld: '*Jongelingsliefde*' is eindelijk dezer degen te Berlijn verschenen. Dit eerste bundeltje van dien zooveel belovenden jongen Vlaamschen toondichter - leerling onzer Muziekschool - bevat een half dozijn zeer keurige stukjes, waarvan de tekst ontleend is aan Heinrich Heine, Hamerling, V.A. dela Montagne en Th. Coopman. Deze gedichten heeft de componist derwijze gekozen dat zij ons de verschillige blijde of treurige toestanden eener beproefde jongelingsliefde weergeven: *Aanbidding - Herinnering - Jeugd en Liefde - Jong sterven - Intermezzo - Im Frühling.* Wij komen op deze muzikale uitgave denkelijk nader terug. *Jongelingsliefde* is bij al de voorname muziekhandelaars verkrijgbaar gesteld.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - Dertien mededingers hebben de voorbereidende proef tot den grooten wedstrijd van schilderkunst ondergaan. De zes eersten, door de jury volgenderwijze gerangschikt, werden tot den definitieven wedstrijd (Prijs van Rome) toegelaten: HH. Delvin, Van Biesbroeck, Bourotte, Lefèvre, Landuyt en De Jans.

- De afdeeling van Beeldende Kunsten in den *Cercle artistique* van Antwerpen heeft de volgende heeren benoemd tot leden der Jury, gelast met het toekennen der Belgische kunstenaars in de Groep I (kunstwerken) van de Wereldtentoonstelling te Parijs. *Rechters*: J. Portaels en Alex. Robert, kunstschilders te Brussel, Emile de Lavelye, professor te Luik, Th. Canneel, kunstschilder te Gent, V. Lagye, id. te Antwerpen. - *Bijgevoegd Rechter*: Franz Vinck, kunstschilder te Antwerpen.

- De Jury, die door het Bureel van Weldadigheid te Antwerpen was aangesteld, om den wedstrijd te beoordeelen betrekkelijk het bouwen van werkmanswoningen, winkelhuizen en hulpgestichten, heeft de volgende premiën toegekend: 5000 fr. aan den heer Vereecken, bouwmeester; 2000 fr. aan de heeren J. Schaeps en V. Flemal, bouwmeesters; 1000 fr. aan de heeren J. en C. De Coster, bouwmeesters en landmeetkundigen. De overige mededingers worden aanzocht hunne projekten binnen de drie maanden terug te halen.

- Te Brussel heeft dit jaar een groote prijskamp van Bouwkunde plaats tusschen de leerlingen en oudleerlingen der Academie, welke minder dan 30 jaren oud zijn en zich in de bouwkundige wedstrijden der 1ste klas hebben onderscheiden.

- In de *Rotterdamsche Courant* wordt de wensch geuit, dat men voor 't vervaardigen van het monument, welk ter herdenking der Unie van Utrecht in deze stad zal worden opgericht, een openbaren wedstrijd uitschrijven zou.

Vlaamsche belangen.

- Met algemeene stemmen heeft onze Kamer van Volksvertegenwoordigers in hare zitting van 8 Mei jl. het wetsontwerp aangenomen over het

gebruik van het Nederlandsch als bestuurlijke taal in Vlaamsch België. Jammer maar dat het amendement-Thonissen, dat eerst door de Middensectie en daarna door de Kamer werd aangenomen, aan het oorspronkelijke wetontwerp eene aanzienlijke verminking had doen ondergaan! De taalwet, zooals zij thans is gestemd, heeft volstrekt niet meer een zoo algemeen karakter als het ontwerp-de Laet, zooals het door de antwerpsche vertegenwoordigers was voorgesteld en zelfs eerst ook door de Middensectie bijgestemd! Inderdaad, alles wat op gemeente of provincie betrekking had, werd uit het ontwerp-de Laet weggelaten.

Vooralsnog bepaalt zich dus de regeling van het gebruik onzer taal bij den openbaren Staatsdienst. Die uitslag is zeker niet volkomen tevredigend, verre van daar! Ook wat de provincie en gemeente betreft hebben de Vlamingen het recht in *hunne* taal bestuurd te worden; doch dit neemt niet weg dat de taalwet, ofschoon onvolledig, ons toch weer een stap vooruit heeft gebracht op de baan die naar de algeheele oplossing onzer taalgrieven geleiden moet.

Ziehier den tekst der wet zooals zij door de Kamer werd aangenomen:

> Art. 1. In de provinciën Antwerpen, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Limburg en het arrondissement Leuven zullen de berichten en mededeelingen door de beambten van den Staat aan het publiek gedaan, opgesteld worden hetzij in het vlaamsch, hetzij in het Vlaamsch en Fransch.
>
> De beambten van den Staat houden in het vlaamsch briefwisseling met de gemeenten en particulieren, tenzij deze gemeenten of particulieren vragen dat de briefwisseling plaats hebbe in het Fransch, of dat zij zelven in de briefwisseling gebruik gemaakt hebben van die taal.
>
> Art. 2. In het arrondissement Brussel zal de briefwisseling der Staatsbeambten met de gemeenten en particulieren plaats hebben in het Vlaamsch, als de gemeenten of particulieren, welke de briefwisseling aanbelangt, dit vragen, of zelf gebruik van die taal in hunne brieven hebben gemaakt. De berichten en mededeelingen die de Staatsbedienden tot het publiek richten, worden in de beide talen opgesteld.

Verschenen werken.

ROND DEN HAARD. Verhalen van Th. Van Haesendonck. Antwerpen, bij Legros. - Prijs: 1 fr.
SMIS-HAMER. Eene vertelling uit Limburg door Leopold Janssens. Antwerpen, bij Schuermans. - Prijs: fr. 0.75
NEDERLANDSCHE DICHT- EN KUNSTHALLE. Red. Th. Coopman en V.A. dela Montagne. Maandelijksche uitgave. Antwerpen. - Prijs 4.50 fr. per jaar.
GESCHIEDENIS DER ANTWERPSCHE SCHILDERSCHOOL. Bekroonde verhandeling door Max Rooses. Versierd met plaatsneden door B. Michiels. Afl. 1-4. Gent, bij Ad. Hoste. - Prijs per afl.: 1 fr.
NETTE MENSCHEN. Roman door Jan Holland. - Deventer, bij W. Hulscher.
DE STRIJD DER DUISTERNISSEN. Oratorium door P. Denys. Rousselare, drukkerij van Messelis-Horrie. - Prijs: 30 centiemen.
UIT BELLAMY'S NAGELATEN BRIEVEN EN PAPIEREN door Dr. J. van Vloten. Met platen en houtsneden in den tekst. Middelburg, bij Altorffer.
- ANTWERPSCH VOLKSLEVEN. In verhalen en liederen voor het volk geschetst door Lod. Nauwens. Antwerpen. - Prijs: fr. 1.50.
JONGELINGSLIEFDE. Zes liederen door Fr. Van der Stucken. (Gedichten van Heine, dela Montagne, Hamerling en Coopman.) Berlijn, bij Schlesinger.
- VERSLAG over de werkzaamheden van het Taal- en Letterlievend Studentengenootschap *Met Tijd en Vlijt* (1876-1877). Leuven, bij de Gebr. Van Linthout.
- NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN WELDADIGHEID te Brussel. Verslag van het elfde dienstjaar (1877).
- L'AFRIQUE CENTRALE ET LA CONFÉRENCE GÉOGRAPHIQUE DE BRUXELLES, par Emile de Laveleye. Bruxelles, chez Muquardt. - Prix: 3 fr
- BLOEMEKEN. Een Liederkrans door Em. Hiel. Utrecht, bij Dannenfelser. - Prijs: 1 gl. 25.
- LIEDEROSE. Roman in 2 deelen, door Emma Es. (M.A. Sipman.) Arnhem, bij Rinkes Jr. - Prijs: 5 gl. 90
- HAAGSCHE SCHETSEN door A. Ising. 's Hage, bij Van Stockum.

Aangekondigde werken.

DE ARK VAN NOË (NOACH?). Romantische zedenschets door Lodewijk Janssens. Antwerpen, bij den schrijver. - Prijs: 2 fr.
AFRIKA door Ed. Tyriard. Drie deelen. Turnhout, bij den schrijver. - Prijs van het 1^{e} boekdeel: fr. 4 50.
VERSPREIDE EN NAGELATEN GEDICHTEN van J.T.H. Sneyers. Een bundel van circa 160 bladz. Men schrijft in bij Mej. Sneyers, onderwijzeres te Gingelom. - Prijs: fr. 1.50

De stiefmoeder.

- ‘Zie zoo! nu is het gedaan met zijne liefde voor mij!’ riep Marie Hendriksen, het eenige bedorven en vertroetelde kind van een rijken Indischen nabob, op spijtigen toon uit.

Mevrouw Brusse zag met eenige verwondering van haar borduurwerk op. - ‘Maar mijn beste Marie,’ zeide ze, ‘wanneer zult ge nu toch eindeiijk eens de noodige zelf beheersching verkrijgen over uw driftig gestel?’ en onwillekeurig had het goedhartig gelaat der oude dame bij de laatste woorden ietwat sombere trekken aangenomen. ‘Wie zal niet meer van u houden? en waarover maakt gij u weder zoo boos?’

Marie kon op deze woorden een spijtigen glimlach niet onderdrukken, en haastig liet zij dus het antwoord volgen: ‘'t Is waar, ik heb me wat onduidelijk uitgedrukt, doch ge weet wel wat ik meen!’

- ‘Inderdaad niet! hernam op ernstigen toon mevrouw Brusse, die daarna, met haar borduurwerk in de hand, de kamer wilde verlaten.

Marie had drie jaren op de school van mevrouw Brusse, die in een van de bekoorlijkste dreven van Duitschland gevestigd was, doorgebracht, en ofschoon zij veel was verbeterd, was en bleef zij toch altijd noch de moeielijkste van al hare leerlingen. Marie harmonieerde slecht met de overige jonge meisjes die haar vreesden, ja, bijna haatten, dewijl zij steeds een aanmatigenden toon aansloeg, hetgeen men te minder duldde, omdat zij ten opzichte van de ontwikkeling van haar verstand, bij anderen ten achter stond, terwijl zij zelve het tegendeel geloofde, en zich altijd op hare kunde liet voorstaan. Maar zooals meermalen bij dergelijke karakters het geval is, was zij van nature goedhartig; haar driftig temperament was slechts een gevolg van een bedorven opvoeding.

Vóórdat mevrouw Brusse het vertrek echter had verlaten, voegde zij haar toe: - ‘Gij weet wel wat ik bedoel, mevrouw; papa wil opnieuw in het huwelijk treden, en dat

wel met die akelige weduwe, mevrouw van Zuilen. 't Is inderdaad wat moois; waarschijnlijk zal ik dus de rest van mijn leven bij u moeten doorbrengen!'

- 'Wat maakt gij nu weder overijlde gevolgtrekkingen,' antwoordde mevrouw Brusse op ernstige toon. 'Laat mij eens zien?'

Marie overhandigde haar het schrijven, dat zij voor weinige oogenblikken had ontvangen, en nu las de institutrice den volzin, die den toorn van hare pupil had gaande gemaakt, en die aldus luidde: 'Op mijn uitstapje naar Leiden, legde ik een bezoek af bij mevrouw van Zuilen. Zij was goed genoeg om mij een harer paarden te leenen, daar uwe *Favorite* plotseling kreupel was geworden. Reeds drie jaren is die arme vrouw weduwe, en nog altijd betreurt zij het gevoelig verlies.'

Mevrouw Brusse kon zich niet weerhouden te glimlachen toen zij, na de lezing van dien volzin, het oog vestigde op het gelaat van Marie, dat door eene opwelling van toorn, door een hoog rood was overtogen. - 'Me dunkt, mijn beste, dat èn uwe gevolgtrekking, èn uwe verbolgenheid even ongemotiveerd zijn.'

Doch Marie liet haar nauwelijks den tijd, om haar antwoord te voleinden; zij viel haar eer in de reden met de volgende woorden: - 'Natuurlijk zijt gij het niet met mij eens, en als altijd glimlacht gij op mijne verdenking! Doch ik zeg u, papa is van plan, weder te huwen, en gij weet niet wat dat zeggen wil. 't Is stuitend, in hooge mate stuitend!'

Mevrouw Brusse legde vertrouwelijk hare handen op de schouders van Marie, en verzocht haar, terwijl zij haar een kus op het voorhoofd drukte, bedaard te zijn, en dergelijke driftige opwellingen te onderdrukken, terwijl zij voorts, schijnbaar met het doel om de gedachten van haar pupil op een ander onderwerp te vestigen, haar herinnerde, dat heden avond de lang verwachte *logée* zou aankomen, over wie in de laatste dagen zoo dikwijls tusschen beiden besproken was.

Dit doel gelukte volkomen; Marie, die nauwelijks den leeftijd van zestien jaren had bereikt, vergat onmiddelijk

haar vaders's tweede huwelijk, in afwachting van de aangename kennismaking, die haar wachtte, met de dame over welke haar zóóveel goeds en innemends was verhaald, dat deze bij voorbaat hare toegenegenheid had gewonnen.

Toen Betsy Beaumont des avonds was aangekomen, was het toornige gezicht van Marie geheel in een vriendelijke plooi gekomen, en er scheen zelfs eene buitengewone zachtheid en opgeruimdheid uit hare schoone blaauwe oogen te stralen; hartelijk schudde zij de hand van de logée, en meende niets beters te kunnen doen dan met de deur in huis te vallen, en bij voorbaat vergeving te vragen voor de toornige buî, die zij echter zooveel mogelijk beloofde te zullen onderdrukken, omdat zij het herstel - mevrouw Beaumont heette gezondheidshalve, de berglucht te komen genieten - zooveel mogelijk wenschte te bevorderen.

Van af het eerste oogenblik scheen er tusschen beiden een band van vriendschap te bestaan. Mevrouw Beaumont was omstreeks vijf-en-twintig jaren oud, en van hoogst innemend uiterlijk en manieren, zoodat zij spoedig de lievelinge van geheel de kostschool was. Er waren nauwelijks een paar dagen verloopen, of Marie kwam tot haar om raad, zoowel voor haar toilet, als ten opzichte van meer ernstige zaken, en Betsy wist daarbij met zooveel tact te manoeuvreeren, zij wist ‘het geven en nemen’ zoo wèl toe te passen, dat Marie zich, zonder het te weten of te willen, aan dat zedelijk overwigt onderwierp. Spoedig waren zij intieme vriendinnen, hetgeen op het karakter van de driftige blondine eene allergunstigste uitwerking had. Haar goed hart bekwam den boventoon, en de overige meisjes van de kostschool leerden haar thans evenzeer beminnen, als zij haar vroeger haatten; ééne zaak slechts hinderde de meerderheid, namelijk, dat Marie de eerste plaats in Betsy's toegenegenheid had ingenomen.

Op zekeren dag kwam de oude kwaal echter plotseling weder opzetten, toen namelijk, op eene wandeling, die Betsy met Marie had ondernomen, het tweede huwelijk van ‘papa’ ter sprake kwam.

- ‘Ik zeg u Betsy,’ - aldus sprak Marie, - ‘ik zou hem

haten, en hàar verachten, die zich aan hem zou hebben verbonden...' Wie weet wat er nog meer zou gevolgd zijn, had Betsy niet de hand gelegd op den mond van hare vriendin. Na een oogenblik zwijgens, betoogde zij, hoe haar vader alleszins recht had om een tweede huwelijk aan te gaan, en dat het haar plicht was, om uit dankbaarheid, voor al hetgeen zij reeds van zijne liefde had genoten, den haat te overwinnen, dien zij zoo ongemotiveerd, voor de haar nog onbekende stiefmoeder koesterde.

- 'Gij kunt gemakkelijk zóó spreken,' antwoordde Marie, 'u hangt zoo iets niet boven het hoofd. Integendeel, *gij* kunt vrolijk de toekomst te gemoet gaan; - *gij* huwt immers neef Karel, die ons, sedert gij aankwaamt, zoo dikwijls bezoekt, althans meer dan ooit te voren?'

Die vraag, met kinderlijke naïveteit gedaan, joeg het rood op de wangen van Betsy, maar ook Marie bloosde, toen zij, als door jaloezie gedreven, op die woorden liet volgen: - 'Ach, ware ik slechts zoo gelukkig, dat *ik* zijne uitverkorene was, dan zou ik misschien nog vrede kunnen hebben met die hatelijke stiefmoeder, die ik dàn althans niet zou behoeven te zien!'

En wie neef Karel kende, mocht zich niet verwonderen, dat Marie hem tot haar ideaal had verheven. Niet alleen nam hij veel meer notitie van haar dan van al de andere meisjes, maar bovendien mogt hij aanspraak maken op een mannelijk schoon, en misschien zou hem het drukke bezoek op dit instituut niet geoorloofd zijn geworden, ware 't niet, dat hij Betsy's vriend en bloedverwant was.

Er verliepen eenige weken en maanden, welk tijdverloop de logée zich had ten nutte gemaakt, om het karakter van de driftige Marie geheel te wijzigen. Doch niet alleen haar karakter was verbeterd, maar ook hare schoonheid was op verwonderlijke wijze ontwikkeld, en neef Karel was alleszins gerechtigd aan Betsy te betuigen, dat Marie eene ware *beauté* was. Alleen die betuigingen schenen, volgens het gevoelen van Betsy, wat te dikwijls te worden herhaald.

Eindelijk was het oogenblik gekomen, waarop de logée

weder zou vertrekken; men aarzelde echter om 't aan Marie mede te deelen. 't Eerste sein voor haar was dat de koffers voor den dag werden gehaald, en met tranen in de oogen, vroeg zij aan mevrouw Brusse, wat dat moest beteekenen. - ‘Gij zult toch wel zoo wreed niet zijn om mij van Betsy te scheiden?’ dus vroeg zij haar.

- ‘Zeer zeker zou ik dit niet toelaten,’ antwoordde mevrouw Brusse op kalmen toon, ‘indien de noodzakelijkheid 't niet gebood. Betsy kwam slechts om spoedig weder heen te gaan. Gij wist dit immers?’

Marie was diep bedroefd op het hooren van die woorden. Zij liep zoo spoedig als zij slechts loopen kon naar boven, en stormde Betsy's kamer binnen, die haar toilet maakte voor het diner. Met tranen in de oogen verhaalde zij haar, wat mevrouw Brusse haar had medegedeeld.

- ‘Maar mijn lieve, ik kan toch altijd niet bij u blijven,’ antwoordde Betsy glimlagchende.

- ‘Ach, neem mij met u?’ smeekte Marie, in antwoord op dat gezegde. ‘Ik kan niet zonder u leven, - ik ben u te veel dank verschuldigd. Thans eerst gevoel ik het dat uwe leiding voor mij noodzakelijk is?’

- ‘Zult gij om mijnentwille,’ - dus vroeg Betsy, - ‘wanneer ik vertrokken zal zijn, blijven wie gij zijt, opdat wij, als ik aanstaande jaar zal terug gekomen zijn, weder vriendinnen zijn als van ouds? Wilt ge?’

- ‘Ik zal het beproeven - maar ik vrees! en dan...’ dus vervolgde zij op aarzelenden toon, ‘zal ik nimmer neef Karel weder zien! Betsy, Betsy, gij zult mij beter, maar diep ongelukkig hebben gemaakt.’

De scheiding tusschen beide vriendinnen had plaats gehad; Marie's hart scheen gebroken. Zij weende slechts en sprak kortaf, hoewel niet op barschen toon. Mevrouw Brusse was verstandig genoeg, om te handelen alsof zij dit niet opmerkte; het eenige wat zij deed, was, Marie aan te moedigen, om in ijverige studie verstrooijing te zoeken, opdat Betsy, wanneer zij weder zou terug gekomen zijn, zich te meer zou hebben te verheugen over het eerste bezoek. Die raad viel in vruchtbare aarde.

Op zekeren morgen werd zij echter verrast door een schrijven haars vaders, waarin hij den wensch te kennen gaf, dat zij op ‘Zorgvliet’ zou terugkeeren, om hare plaats in de ouderlijke woning in te nemen. Dit vooruitzicht maakte haar op eenmaal weder tot de vrolijkste onder de vrolijksten. Marie verliet de school, en werd te huis ontvangen op eene wijze, die haar alleszins gerust stelde, aangaande de huwelijksplannen van papa.

Den dag na hare aankomst op ‘Zorgvliet’ evenwel, toen zij op eene wandeling vertrouwelijk aan haars vaders arm hing, overviel hij haar plotseling met de mededeeling: - ‘Marielief, ik moet u eens iets vertellen, dat tot nu toe, een geheim voor u bleef. Ik ben namelijk sedert eenigen tijd gehuwd, maar gij zult reeds hebben ontwaard, dat de liefde voor u daaronder niet heeft geleden!’

Het meisje scheen als door een tooverstaf te zijn aangeraakt. Zij werd beurtelings bleek en rood en kon aanvankelijk geen woorden vinden, om haar toorn lucht te geven. Eindelijk, ja eindelijk mompelde zij: - ‘Alzoo was het waar; die akelige mevrouw van Zuilen dus!’ Hierop gaf haar overkropt gemoed zich lucht in een stortvloed van tranen, en hij stelde zich aan als een radelooze, wier toekomst op eenmaal geheel verduisterd is... Eensklaps ziet zij nabij zich een witte gedaante, en het volgende oogenblik ligt zij in de armen van Betsy.

- ‘Ach, mijne beste, wat ben ik dankbaar u hier te zien! Dit is althans een troost voor mij. Dank, dank! Dit is althans eenigermate verzoenen met papa's tweede huwelijk!’

- ‘Neen, zeer stellig geheel en al,’ - antwoordde de heer Hendriksen - ‘wanneer gij zult weten, dat Betsy, mijne echtgenoote is geworden.’

Marie kon slechts met tranen van dankbaarheid antwoorden, en toen zij hare vriendin om den hals was gevallen, fluisterde deze haar in het oor:

- ‘Reeds de logée was uwe stiefmoeder, en ik kwam niet buitenlands tot herstel mijner gezondheid, maar om uwe liefde te winnen.’

Marie glimlachte ondanks hare tranen, doch plotseling

overtoog een hoog rood hare wangen, toen zij neef Karel voor zich zag staan. Aan zijn arm ging zij huiswaarts, en van al hetgeen zij spraken, vingen wij slechts de op aarzelende toon gesproken woorden op: ‘Ik dacht inderdaad, dat gij Betsy's... pretendent waart!’

- ‘Gans, die je was!’

X.

Bladvulling.

I.

Uit Myrza Schaffy.

Vergeefs toch zal de ruwe hand
Aan 't schoone zich vergrijpen;
Men kan den éénen diamant
Slechts met den àndren slijpen.

Zooals de veldvrucht slechts gedijdt
Wanneer zij zon en regen heeft,
Gedijen 's menschen daden slechts,
Wanneer hij heil en zegen heeft.

II.

Uit den ‘Rubajat’ van den Omar Chejam.

(*Oostersch puntdichtje.*)

Moge mij immer een volle beker ter hand zijn,
Immer mijn hart door schoone oogen in brand zijn!
Zegt gij: God vordert versterving, - zoo zeg ik: dat kan Hij;
Ik toch, ik kan ze niet oefnen; 'k moest anders wel zonder verstand zijn!

Naar FR. BODENSTEDT.

Poezie.

I.
't Is feest!...

Aan de dichteres der '*Madelieven*'.

Ter gelegenheid der plechtige viering van Mevr. VAN ACKERE's 50jarig lidmaatschap *in de letterkundige maatschappij* 'Nu, morgen niet!' *te Dixmude*, *op* 30 *Mei*, *jl.*

I.

't Feest! Een heerlijk feest. Zie, hoe zich elke gevel
Met vlag en wimpels heeft gesierd...
Van waar dat volksgejuich, die blijde praalvertoogen?
Waarom, Dixmude, thans het feestkleed aangetogen?
Wordt hier een vorst gevierd?

Geen vorst, neen, - een vorstin in 't rijk der eedle Dichtkunst,
Vorstin die in haar gloriekroon
Eerst *Madelieven* vlocht, en later *Winterbloemen,*(1)
Onwelkbaar dichtgebloemt', dat elk geslacht blijft roemen
Als onverganklijk schoon.

Dit jubelfeest geldt U, ô Vlaandrens kunstvorstinne,
Die 't Vaderland tot roem verstrekt;
Want mocht geen krijgsklaroen uw kunstriomfen melden,
Uw lauwerkroon is niet, als die der oorlogshelden,
Met broederbloed bevlekt!

Heil U, begaafde Vrouw! *Uw* strijdperk dat is eedler,
't Is 't eereveld der Poëzie.
Als Vlaamsche dichteres hebt ge u een roem verkregen,
Die méér ons duurbaar is dan die van zwaard of degen:
Den roem van 't kunstgenie.

Heil u, die als een star aan Neerland's dichterhemel,
Sinds vijftig jaar, op 't kunstgebied
In heldren glorieglans zoo heerlijk hebt geblonken,
Ons hebt ge uw edel hart, uw kloeken geest geschonken
In uw onsterflijk lied...

(1) Titels van twee dichtbundels door Mevr. Van Ackere.

II.

Niet altoos mocht 't geluk uw baan met rozen strooien;
Vaak heeft uw teeder hart gebloed,
Wanneer het lot u trof in uwe moederliefde;
Toch beurdet gij het hoofd, hoezeer de smart u griefde,
Met nieuwe hoop en moed.

Uw dichtharp was uw troost. Uit hooger sfeeren daalde
Dan de Engel van de Poëzie,
En kustte u streelend zacht de tranen van de wangen,
Uw moederleed verklonk in stille rouwgezangen,
Vol hemelharmonie.

En voeldet ge ook allengs uw levensavond naderen,
Uw zanglust toch verzwakte niet.
Uw hart bleef immer jong, en trots den loop der jaren,
Klinkt nog, vol frisschen gloed en leven, van uw snaren
Uw immer jeugdig lied.

Oh! dat dit lied nog lang door Nederland weerklinke,
In Neerland's taal, zoo toovrend zoet!
Zing ons van huislijk heil, van vrouwenliefde en -leven,
Van vriendschap, kunstgenot, van al wat schoon, verheven,
En edel is en goed.

Oh! moogt gij lange nog de dichterharp doen trillen
Door uwe feëenhand!
Blijf, dichteres, nog lang ons hart en ziel verrukken,
Op 't eereveld der Kunst uw zegepalmen plukken,
Tot eer en roem van 't Vaderland!

A.J. COSYN.

Antwerpen, *Mei* 1878.

II.

Het vogelnestje.

Mijnen Vriende EUGEEN VAN BEMMEL, *Professor ter Vrije Hoogeschool van Brussel.*

De avond schemert zacht op haag en zoden,
Windjes blazen door cipressenboomen,
Heengevoerd als in het rijk der droomen
Dwaalt een wandlaar langs de rust der dooden.
**

Zoekt hij 't heil van heengevlogen dagen,
Hoopt hij warme liefde weer te vinden?
Komt hij aan het graf van teergeminden
Balsem voor het lijdend harte vragen?
**

Op de grafstee bloeien anemonen
Blijgeopend door het lenteweder;
Zijne kindren hingen, droef en teder,
Op het graf der moeder bloemenkronen.
***

Ach, verslensd door zonne, wind en regen
Zijn de kronen, die daar treurig hangen;
Nader treedt hij om ze te vervangen...
Maar een zoet gekwetter klinkt hem tegen...
***

Angstig blikt hij... wat mag hij ontwaren?
Liefde! een nestje, waar de kleine moeder
Aan de jongskens schonk het milde voeder,
Liefde nestelde in de dorre blaren.
***

Boven 't graf der moeder, vroeggestorven,
In den afscheidkrans der droeve zonen,
Was eene andre moeder komen wonen
Om voor hare jongskens teer te zorgen.
***

Langzaam daalt de nacht. - Geheim gefluister
Zweeft om 't graf: ‘Ik heb de liefde ervonden,
‘'t Moederharte blijft ze steeds verkonden!...’
Stil verdween de wandlaar in het duister.

EMANUEL HIEL.

1873.

III.

Een leven in drie minnedichten.

AAN EMANUEL HIEL.

Twintig jaar.

Schoon heft in 't Oost de dageraad
De blonde kruin omhoog,
En spreidt een stroom van tintlend goud
Langs 's Hemels wijden boog;
Schoon wentelt door het firmament
't Ontelbaar starrenheer,
Maar God! één enkle blik van haar
Zegt mij oneindig meer!

Ontzaglijk klinkt Uw Opperwoord
In 't huilend windgegons,
Bij 't buldren van het noodgetij
En davrend golfgebons;
Ontzaglijk in den donderknal,
Waarvoor ik siddrend kniel,
Maar God! - haar lieve, zachte stem
Spreekt luider tot mijn ziel.

Ontembaar schiet de bergstroom neer,
Sleept wand en rotsklomp meê,
En 't lachend dal, des landmans hoop,
Verkeert in barre zee;
Ontembaar giert de stormvlaag aan,
Die wederstand belacht -
Maar sterker drift voert mij tot haar,
Met zoete tooverkracht.

Verkwikkend daalt van 's Hemels boog,
Na schralen zomerbrand,
De dauw met de avondluwte neer
Op 't dor en smachtend land;
Verkwikkend ziet, na de onweersbui,
De zon op 't aardrijk neer -
Maar mij baat dauw noch zonneschijn
Zoolang ik *haar* ontbeer!

Dertig jaar.

Windeken daar het bosch af drilt
Weest mijn brak, doet op het wilt;
Dat ik jage,
Spreidt de hage
En de telgen van elkaar,
Mogelijk schuilt mijn Nymphe daar.
G.C. HOOFT-GRANIDA.

't Viooltjen schuilt in 't lommer
Langs kreupelbosch en haag;
In 't luw van dichte wouden
Daar bloeit het roosje graag;
De heibloem op de heiden,
De meilief in de weiden;
Aan d'oever, in het riet,
Het blauw *vergeet-mij-niet*.

Ter rustplaats van de dooden
Vindt men cypressen staan;
De lelie in de dalen,
De korenbloem in 't graan;
De distel op de puinen;
Op ongenaakbre kruinen,
Met nevelen altoos
Omtogen, de Alpenroos.

Zoo heeft elk bloempje een stede
Waar 't liefst en weligst groeit,
Een plekjen, uitverkoren,
Waar 't best en geurigst bloeit,
Gelaafd door Godes zegen,
Met zonneschijn en regen;
Waar, wie het bloempje mint,
Zijn bloempje zoekt en vindt.

Maar gij, mijn bloempjen eenig,
O bloempjen van mijn hart!
Waar, waar bleeft gij verscholen,
Zoolang gezocht met smart?
Gezocht bij nacht en dagen,
In kreupelbosch en hagen,
Langs heuvelen en vliet,
In wier en spichtig riet;

In 't dal langs groene weiden,
Langs kaal verzengde heiden,
Bij graven en bij puinen,
Op ontoegangbre kruinen;
In wildernis en holen -
Waar, waar bleeft gij verscholen,
O bloempje van mijn hart,
Gezocht met liefde en smart?

Veertig jaar.

Ik heb zoolang, zoolang gedoold,
Alleen, altoos alleen!
En waar mijn oog een lichtstraal zocht,
't was duister om mij heen.

Langs dorre heiden liep mijn pad,
Door doodsche woestenij,
Berg-op, berg-af, door ruigte en krocht,
En niemand ging met mij!

Dwaallichten dansten voor mij uit
Met trouweloozen gloed,
Mij lokkend naar 't verpest moeras,
Den bodemloozen vloed.

Ik liet mijn kleed aan struik en haag,
Mijn bloed aan knoest en steen -
Ik heb zoolang, zoolang gedoold,
Alleen, altoos alleen!

Eerst ijlde ik, in het vuur der jeugd,
Op 't spoor der zoete hoop,
En heuveltop noch kreupelbosch
Weerhield mijn rasschen loop.

Maar immer verder scheen het doel,
De baan scheen eindloos lang;
Mijn moed, mijn krachten namen af,
Mijn boezem hijgde bang.

k Heb lang gestreden, lang gehoopt,
In 't eind, ik kon niet meer!
Ik zeeg op 't lang, op 't eindloos pad,
Verwonnen, moedloos neer.

Ik stierde omhoog tot God een blik,
Vol zuchten, vol gebeên -
Ik had zoolang, zoolang gedoold,
Alleen, altoos alleen!

En ziet! daar scheurde zich de nacht,
En 'k zag in morgenschijn,
Haar troostend aan mijn zijde staan,
Schoon als Gods engelen zijn!

Toen zwol mijn borst van liefde en hoop,
Van nooit gekende vreugd;
Zoo warm had nooit mijn hart geklopt
In 't prilste mijner jeugd!

Gesterkt, bemoedigd rees ik op,
En met haar, hand aan hand,
Vervolgde ik welgemoed de reis
Naar 't verre vaderland.

'k Vond groen, 'k vond bloemen langs mijn pad,
Zoo naakt, zoo dor voorheen;
Vergeten waren zorg en nood,
Ik was niet meer alleen!

***

Juni, 1878.

IV.

Aan mijne vrouw.

Maagd, gij waart een leliebloesem,
vrouw, de roze was uw beeld;
maar - hoe heet de ontvlamde boezem
waar het eerste kind op speelt?

Moeder! Moeder! Woord vol zegen,
vol gezang, gestraal, gebloemt'!
De aarde juicht den hemel tegen
als zij dezen name noemt!

Aarde en hemel smelten samen
in een langen liefdezucht,
en eens wichtjes kreunend ‘Amen’
hangt al droomend in de lucht.

Moeder! Kind! Ik sluit u teeder
beide aan 't hart en staar omhoog -
knielend in aanbidding neder,
eenen traan in 't lachend oog!

Dr Eug. van Oye.

28-4-78.

V.

Hij kwam des avonds t'huis.

Hij kwam des avonds thuis en zag zijn
Geliefden weer, gezond en frisch;
Het avondmaal was klaar
En zij schoven bij den disch.

En tusschen hem en haar,
Zat links en rechts een kind,
Een allerlieflijkste englenpaar,
Gezond en blijgezind.

Wel had hij lastig werk gehad;
Wel was hij moê en afgemat;
Maar als men naarstig werken moet,
Dan smaakt het eten dubbel goed.

Het stoofken blonk; de vloer was rood,
Bebloemd met sneeuwit zand;
Het tinnen huisraad klein en groot
Hing pronkend langs den wand.

Het koffiemoorken over 't vuur
Zingt stil zijn vroolijk lied,
En tegen 't venster op den muur,
Een rozelaar zijn knoppen schiet.

En door de ruiten henen blonk
Der mane reinste licht;
Zoo helder glom de liefdevonk
Op ieders aangezicht.

Toen nam hij op zijn breede kniên
Het jongste kind en sprak verheugd:
‘o Vrouwtje lief, het doet me deugd
Ons kleine woon zoo net te zien.’

‘Een Vlaamsche vrouw met kindren frisch
En volle schotels op den disch;
Een vriendlijk huis vol goeden smaak,
Waar zoete vrede en liefde toont, -
Zóó is men voor de zwaarste taak
Genoeg beloond.’

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 12 *Januari* 1878.

VI.

Mijne ster.

Wen ik, als kind, mijn avondbede zegde,
Toen zocht ik naar mijn sterre ginds omhoog;
Ik vond haar onder duizenden die glansten
En zonder ik me een avond ooit bedroog.

En thans, - sinds ik veel ouder ben geworden,
Ja thans, vergeet ik vaak mijn lieve ster;
Doch, dezen avond wil ik er naar zoeken,
Maar... zal ik nog zòó hoog zien en zoo ver?

Hoe kon ik haar, ondankbre, zoo vergeten!
Zij pinkte op mij weleer zóó teêr en zacht;
En ware 't niet door haar en hare zusteren,
Reeds lang verdoolde ik in den donkren nacht.

AD. BEERNAERT.

Alveringhem.

Kenmerken der Nederlandsche en der Antwerpsche Schilderschool.

(*Vervolg.*)

Zijn onze schilders daarom menschen van lageren aard en zonder eenige poëzie? Wie zou ja op die vragen durven antwoorden? Het gemoedelijke van eenen dans, in de schaduw van eenen boom, vóór eene buitenherberg; het prettige van een paar boeren, die zitten te drinken en te rooken bij eene ton; het smakelijke van eene nette huiskamer; het plezierige van de een of andere pert; het gezonde in den mensch, het kleurige in de natuur kunnen alleen goed gevoeld en weergegeven worden door fijnere en rijkere dan gewone menschennaturen. Hij die getroffen wordt door de schoonheid van een zonnestraal, die tusschen het geboomte rijst, en die hier het groen zachtjes grijs tint, en dàar glansend doet gelen, en verder zilverachtig doet glimmen of warm verguldt, kent die geen hooger genot en moet hij, om er ons gevoelig aan te maken, niet tot de betere, edelere zijden van ons gemoed spreken? En zóó in het landschap, zóó in de zeegezichten, zóó in de huiselijke en geschiedkundige tafereelen. Het menschelijk wezen bestudeeren als spiegel der ziel, zijne handelingen in verband brengen met zijnen aard en zijne gedachten, en dit alles naar waarheid zoeken te treffen; een open oog hebben voor de eigenaardige aantrekkelijkheid van elk voorwerp, voor het licht en de kleur, die vader en moeder van schoonheid en vorm, is dit alles niet zielverheffend, niet dichterlijk?

Hoe rijk eene kunstbron er uit die wereldbeschouwing opborrrelt, getuigt wel de lange bloei onzer school. Onze kunst verflauwde en verliep; maar, evenals die reus, waarvan de oude fabelleer vertelt, dat hij nieuwe krachten schepte, telkens dat hij zijne moeder, de aarde, raakte, zoo herbloeide onze kunst ook telkens, dat zij hare moeder, de natuur, met onbenevelden blik weerzag.

Bestaat er nu eene Antwerpsche school in de Nederlandsche, zooals er bijvoorbeeld eene Venetiaansche bestaat in de Italiaansche? Wij antwoorden bevestigend. De algemeene kenmerken der Nederlandsche school zijn eveneens de kenmerken der Antwerpsche, en in zoo verre vermengt beider leven zich. Maar de Antwerpsche schilders hebben ook hunne eigenaardigheid. De tijden en plaatsen, waarin zij leefden, de invloeden, die zij ondergingen, hetzij van eigen school, hetzij van vreemde meesters, gaven aan een groot getal hunner zekere neiging om de werkelijkheid langs hare schoonere en hoogere zijde op te vatten, om haar te verfraaien, te verheffen. Velen onder hen waren verplicht voor kerken te arbeiden: dit en de invloed van Rubens en van de Italianen, en misschien wel de ingeboren trek om ‘uit te pakken,’ om te pronken en te schitteren, die, blijkens de getuigenis van buitensteedschen, altijd en erfelijk eene der vouwen van den Antwerpschen volksaard uitmaakte, en ons den toenaam van Sinjoren (groote heeren) verwierf, kan aan die pralerige veredeling wel een beetje schuld hebben.

Rubens, van Dyck, Corn. de Vos, Teniers, Snijers, Vloeren Breughel, Bril, Bonaventuur Peeters, van Bree, Wappers, Leys in zijne eerste manieren, geen van allen gaat mank aan verleelijking van mensch of dier, of natuur; allen integendeel, op hunnen weg door het kunstgebied, zetten de borst wat hooger op, spannen het been wat deftiger en zwaaien de armen wat zwieriger dan natuur: allen zijn Sinjoors geboren, en als schilders Sinjoors gebleven. Allen beminnen het heldere, lachende licht, het lachende leven; allen hebben in hunne bewerking ook meer losheid en levendigheid dan hunne landgenooten; zij schijnen opgeruimder, en geneigd om het leven van den schoonsten kant te zien en te laten zien. Door hunne versierlijkende strekking maken zij eenen overgang tusschen de idealistische Italianen en de realistische Nederlanders.

En wijl wij nu spreken van den invloed, dien de innerlijke en uiterlijke wereld kunnen uitoefenen op de ontwikkeling eens kunstenaars, moeten wij ons ook afvragen: wat invloed

hadden land en tijd en volksaard op onze Nederlandsche schilderschool?

In de natuurlijke gesteldheid van onze grond ligt er iets, dat iedereen getroffen heeft, die met een opmerkzaam oog reizende, onze gewesten met andere landen heeft vergeleken. Onze bodem is door en door vochtig; onze naam getuigt er van, dat wij lager liggen tegen de zee dan eenige andere streek in Europa; ons aangespoeld land is als eene zacht gloeiende helling, langs waar drie der grootste stroomen van noordwestelijk Europa naar zee voortglijden, en waar het water zoo weinig val vindt, dat het krommend en kronkelend er over heen slentert, hier zich splitsend, dàar verbreedend, ginder stilstaande, en elk plekje gronds tot oververzadiging drenkende.

Op den grond heeft die overvloed van vochtigheid tot gevolg, dat hij den arbeid, die er nergens zoo kwistig werd aanbesteed als bij ons taai, werkzaam volk, rijk beloonde; dat het minste strookje akker of wei zich tooide met dichte grazingen en krachtigen plantengroei, en dat door elk graspijltje, door elk koornhalmpje en door elk blad van boom of heester het overvoedige sap mild en malsch henenstroomt. Geen naakte heuvelruggen hier, die hunne barre zandmassas kleurloos wit in de zon doen glinsteren; geene rotswanden, die hunne sombere knoken hard tegen de lucht afteekenen; maar lage, vlakke beemden, overal getooid met liefelijke tinten, zacht groenend in de lente, zacht gelend in den zomer, bruinachtig in den herfst; vlakten, wier eentonigheid slechts afgebroken wordt door rijen of groepen van boomen of door het spiegelend nat van slooten en rivieren, die het heldere groen hunner boorden met frissche straling weerkaatsen. Nergens wordt het vergezicht beperkt door stoute of geweldige lijnen, nergens stuit de blik op kleurlooze plekken; maar

> 't Oog, waarheen 't zich wende of keer',
> Poost zacht als op een glanzend meer
> Van geel en groen en groen en geel.

Op onzen dampkring heeft de waterige gesteldheid van onzen bodem een gelijkslachtig uitwerksel. De lucht is voortdurig vochtig en nevelig. Dit geeft haar eene zilverige doorschijnendheid, die de omtrekken der voorwerpen mildert, de naastbijgelegene eene volle, frissche kleur geeft, de daaropvolgende stiller doet stralen, de achtergronden wasemig omsluiert, en eene groote helderheid van toon en volheid van kleur, eene rijke schakeering van tinten en eene zachte speling van licht veroorzaakt. Terwijl in de zuidelijke landen kleur op kleur, licht op schaduw ruw en scherp wordt afgesneden: terwijl de vinnige klaarheid daar verbleekend en ontkleurend werkt en harde, witte plekken, of bonte, zoeterige en krachtelooze weerschijnen doet ontstaan, komen in ons gematigd licht en vochtigen dampkring, de voorgronden in volle helderheid en volle kleurenfrischheid uit; de volgende plannen zijn zachter getint en alle schakeeringen hangen geleidelijk samen en versmelten zachtjes in de afstompende en donzige lucht.

Zie, daar rijst de zon: vòòr ons wordt elk blaadje op den boom met zijne eigen verf bestreken. Het eéne laat de stralen door zijn tenger weefsel dringen en wordt warm gelend gekleurd; het àndere laat ze op zijne gladde oppervlakte glijden en glinstert als een spiegeltje; een ander weer, in de schaduw staande, krijgt hooger, matter tint, en allen stippen op den donkeren waterspiegel of tegen den wolligen, klaren hemel hunne fijn uitgesneden patroontjes af. Honderd stappen verder staat een rij gewassen, die donkerder is getint en waarvan de vormen al wat afgerond zijn; weer wat verder worden de boomen groote grijsgroene vederbossen, en verder nog vormen zij mollige muren, waar het doorstralende licht grillige reten in opent.

Stijgt de zon hooger aan den hemel, dan verruimt de gezichteinder: het blauw daar boven, het groen hier beneden wordt helderder en vaster; de pluimachtige boom ginder ver, en de bladerenwand tegen de kim, worden donkerder; maar immer blijft de kleurenladder even afgewisseld en even zacht versmolten.

En wanneer eindelijk de zon daalt en over de velden haar licht, verzwakt aan kracht, maar verrijkt aan kleur, laat glijden, dan moet men zien welke tooverachtige spelingen zij in onze natuur doet ontstaan. De glinstering heeft geheel opgehouden: op het voorplan is alles mat, maar ginder ver slaat eene warmroode straal tusschen die rij boomen, en laat het oog toe den afstand te meten en met eenen de tegenoverstelling en samensmelting van licht en schaduw te genieten; en weer een plan verder herhaalt zich dezelfde speling, maar zwakker, wasiger, met uitgeveegde vormen en uitgedoofden gloed, en de blik wordt van akker tot akker, van boomerij tot boomerij, van licht- tot schaduwplek meegelokt tot aan den verren achtergrond, waar de zon

hoogrood wegzinkend in 't westen,
Gansch den schat van haar kleuren- en stralengetoover doet stroomen.

En wat verlichting en kleuring op onze velden is, dat is zij overal: de lichtbundel, die door onze vensterruiten breekt en de millioenen stofjes in onze huiskamers het sein geeft om hunnen dwarreldans te beginnen, doet de warme tegenoverstelling van licht en schaduw en de omtoovering van kleuren in onze woonsten ontstaan, die wij daar buiten bewonderden; de zonnestraal, die de donzige huid van het jonge meisje komt streelen en de rozen en leliën op haar gelaat doet ontluiken, doortintelt hare wangen en maakt ze zoo doorschijnend, dat wij er het warme bloed meenen te zien doorstralen. In onze waterige, damperige streken schijnt het vleesch, zoowel als het loover, vlokkiger en malscher te zijn, en alles wat ons omgeeft frisscher en kleuriger dan elders.

Dit hielp onze schilders zeker wel om de eerste koloristen der wereld te worden; in die school leerden zij van den morgen tot den avond de kleuren en de spelingen van licht en schaduw kennen en liefhebben, daar leerden zij met de ouden de zon, Phoebus-Apollo, als den god der kunsten vereeren.

Ook onze volksaard moet van invloed geweest zijn op hunne richting. Van nature en uit nood zijn wij een werkzaam, praktisch volk, zoekende wat zekerheid en genot in het leven

bezorgt. Wij hebben onzen grond op de zee gewonnen, niet alleen omdat wij hem te verdedigen hadden tegen de aanvallen der golven, die hem bij elke hooge tij poogden te verzwelgen, maar ook omdat de bodem, dien zij ons achterlieten, bijna volslagen onvruchtbaar was. De Vlaamsche en Hollandsche gewesten bestonden oorspronkelijk voor het grootste deel uit drooggeloopen zand, waar niets dan taaie en sombere heideplanten en mastboomen in opschoten: door eeuwenlangen arbeid is haast overal die barre grond in welige akkers herschapen.

De grondstoffen voor de nijverheid ontbreken alleszins op onzen bodem; en niettemin waren de Vlaamsche provinciën eeuwen aan eeuwen de nijverigste van geheel Europa. Voor den handel was ons land door de natuur bevoordeeligd; maar die gunst deed zij ons dan ook betalen door een onverpoosd waken tegen overstroomingen of verzandingen, die gunst maakten wij ons waard door het indijken onzer stroomen en het graven onzer kanalen en havens.

Wij hebben eenen ruwen strijd te strijden gehad, niet alleen met de natuur, maar ook met de menschen. Wanneer de eerste overwonnen was, kwamen de tweeden en wilden zich meester maken van ons zuur gewonnen goed en geld. Wat is onze bodem vertrapt geworden door vijandelijke legers, wat hebben wij te lijden gehad van baatzuchtige vorsten uit eigen of uit vreemd bloed, wat invallen, wat dwingelandij en plundering treffen wij overal in onze geschiedenis aan! Wij waren klein, en zij, voor wie macht recht is, hoefden ons dus niet te ontzien; op onzen grond kwamen zij tegen ons of tegen elkander strijden, en al te dikwijls betaalden wij het rantsoen van den overwonnene. In het Noorden bekampte ons de zee en dreigde ons met verzwelging: tegen haar wisten wij ons te verdedigen; in het Zuiden, het Oosten en het Westen sloegen overmachtige naburen de hand aan ons en trokken elk aan zijne zijde; tegen hen waren wij dikwijls te zwak, en hun moesten wij de stukken van onzen grond in de vuisten laten.

In dien eeuwenlangen strijd tegen de vijandige elementen

en de vijandige menschen, werd onze zin natuurlijk gewend naar het nuttige, het doelmatige; wij leerden in die strenge school werken en kampen. De tijd werd ons niet gelaten om te droomen, om te beuzelen, om behagen te vinden in de luchtgestalten der verbeelding, of om op den wankelen grond der zuivere redeneering hoogverhevene en topzware stelsels te bouwen.

Wij vergenoegden ons met het doenlijke, het wezenlijke, het aardsche; wij zochten ons het dringend noodzakelijke, het feitelijk genietbare aan te schaffen en te verzekeren. In den fijnen, overbeschaafden kortswijl der zuidelijke volkeren, in de hoofsche vormen van hun gezellig verkeer, in hunne ontvlambaarheid voor afgetrokken denkbeelden hadden wij geenen lust, en ons klimaat met zijn veranderlijk weêr, met zijne vele zure dagen, verzette zich dan ook, zoowel als onze aard, tegen dit feestelijk bestaan. Wij beschouwden meer het leven met nuchteren zin en onbeneveld oog; wij zagen meer naar den grond dan naar den hemel; wij genoten meer het welzijn te huis, dan op marktplaats of in feestzaal, meer de genoegens der tafel dan die der hartstochtelijke vrijages, meer de ernstige beraadslaging of den boertigen kout dan de hoogdravende redevoeringen of de fijne en hoofsche gesprekken.

Daarom ook waren onze schilders realisten: mannen der werkelijkheid; geene idealisten: mannen der hooge gedachte, der verbeelding. Ons volk had de noodzakelijkheid geleerd van steeds te waken op de vijanden van alle slach, die het omringden; van niets aan het toeval over te laten, maar altijd klaar uit de oogen te zien en te benuttigen wat nut kon geven: onze schilders ontwikkelden en scherpten hunne gave van opmerking, zij lazen in den geest der menschen, zij bespiedden den aard en het wezen van al wat leeft of niet leeft in de natuur; ons volk had prijs leeren stellen op de duur gewonnen gerieflijkheden des levens: ook onze schilders toonden, dat zij ze hoogachtten; ons volk vond lust in stoffelijk genot: onze schilders gaven met evenveel voorliefde drinkgelagen en maaltijden weer, zij maakten hunne menschen

eerder welgevoed en gezond dan sierlijk van ledenbouw en zwierig van gebaar; ons land door zijne gematigde lucht en licht liet de zware droomen van het Noorden of de gloeiende driften van het Zuiden niet toe: onze schilders vergenoegden zich met een helderen onbevangen blik in de natuur te slaan, zij bezaten de poëzie der waarheid; hunne werken waren de weerspiegeling van onzen ingeboren kunstzin en van onze uiterlijke levenstoestanden: juist dus wat zij moesten en het best wat zij konden wezen.

Antwerpen.
MAX ROOSES.

Klaus Groth.

Wij meenen evenwel niet te misdoen ook van dit genre eenige stukjes te vertolken:

1. *Twee Gelieven.*

Wat klopt daar aan mijn vensterraam,
Wat klopt daar op mijn ruit?
'Nu, doe maar open, liefste mijn,
En kijk eens even uit!'

Och neen, och neen! dat doe ik niet!
Daar waait zoo'n kille wind! -
'Och doe maar open, een oogenblik,
Ge zijt mijn liefste kind!' -

'Doe open maar en laat mij in,
Maar eenen oogenblik!'
Och neen, mijn vader spiedt en waakt,
En moeder hoort ons licht!

'Dan kleed u aan en kom er uit,
En kom in 't hofken maar!' -
Och neen, ik heb 'nen andren lief,
Zoo lief, al menig jaar!

‘En hebt ge al lang 'nen andren lief,
Ik sloeg hem even dood;
Daar ga maar achter den kerkhofmuur,
Daar ligt hij in zijn bloed!’

En als zij achter het kerkhof kwam
Toen leefde hij al niet meer!
‘O vader, graaf ons bei 'nen put
En leg ons saam er neêr!’ -

Er is een graf in 't groene gers,
- De rozen bloeien er rood, -
Daar rusten twee liefsten bij elkaar
Getrouw tot in den dood!

2. *De Loodsendochter.*

Ze kon des nachts niet slapen,
De zee die gong zoo zwaar en luid!
Ze kon des nachts niet slapen:
Hij was ter vischvangst uit...

‘Mijn vader, laat ons roeien!
De zee die gaat zoo luid en zwaar!
Mijn vader laat ons roeien,
Den visscher staat gevaar!’

De morgend grauwde in 't Oosten,
De zee die gong zoo hol, zoo hoog!
Wat dreef daar van het Oosten?
Daar dreef een verbrijzelde boot.

‘'k Heb heel den nacht niet geslapen,
Mijn vader, roei! Ik ben zoo slecht!...
En reiken we aan den oever
Zoo maak mijn laatste bed!’

3. *Graaf Geert in Oldenwörden.*

Het was graaf Geert de Groote. Hij kwam naar Oldenwörden, en wilde de boeren uit de Marsch leeren slaven zijn.

Hij joeg hen uit hunne woningen, hij joeg ze uit hunne erf, ontnam hun goed en geld en alles, en stak hunne huizen in brand.

Toen was 't een bang geloop in de straten van Oldenwörden: de arme boeren, naakt als ze waren, met vrouw en kinderen vluchtten naar de kerk.

Toen kwam Graaf Geert, de groote, met trommel en vaan, en zette op 't huis des Heeren den wilden rooden haan:

Versmoort ze als haringen! braadt ze als palingen! 'Toen druppelde als een regen het gesmoltene lood over hen!

Heer graaf, heb erbarmen! aanhoor onzen bitteren nood. 't Vuur druppelt zoo heet door de schilden en helmen en 't ijzer om ons leden gloeit en brandt!

Heer Graaf, hebt toch erbarmen voor hitte en hellepijn! Het druppelt heet door schild en helm op onze vrouwen en kinderkens!

En hebben ze geen erbarmen met jammer en met nood, dan heffen wij ons gloeiende wapens op en slaan we den vijand dood. -

Toen was het een bange vlucht en loopen van Oldenwörden tot Loh; want graaf Geert, met al zijn volk, nam de vlucht naar Holstein, voor de slagen der boeren!

***

In het begin dezer vluchtige studie zegden wij dat Klaus Groth veel overeenkomst heeft met VAN BEERS en LONGFELLOW, en wellicht dat de lezer tot hier toe, uit de aangehaalde voorbeelden, de waarheid van die stelling nog niet klaar heeft zien blijken. Dat ligt hier aan dat die gelijkheid bijzonder te vinden is in de *verhalende poëzie* van de drij dichters, *genre* waarvan wij eerst nu een woordje gaan zeggen. Immers tot hier toe heeft men wel kunnen opmerken dat, lijk ik in het begin zeide, KLAUS GROTH even als VAN BEERS en LONGFELLOW voor hoofdtrekken heeft: eenvoud, gevoel, meesterschap over den vorm, rijkdom van kleur, en waarheid in 't weergeven der natuur; maar, daar wij hem tot nu toe niet beschouwden dan in genres die ofwel de twee andere meesters niet, (b.v. kinderlied en vaderl. ballade) ofwel op eene heel andere *manier* (b.v. het minnedicht en de sage) behandelden, zal zulks aan menigeen min duidelijk zijn voorgekomen.

Wat GROTH in zijne 'burger-epossen' bijzonder kenmerkt is eene allergrootste fijnheid in het opmerken en weêrgeven der détails, zoo voor wat betreft het schilderen van *binnenhuisjes*, als van... *binnenhartjes*, als men mij dat woord vergeeft. Hij kent het leven des volks in zijn minste bijzonderheid; nog meer dan de dichter van *Begga*, en voorzeker dan LONGFELLOW, weet hij aan alles zijne locale kleur te

behouden. Zijn *realisme* is het eenige ware: dat, waar de mensch niet alleen als *lichaam* dat leeft en werkt wordt voorgesteld, maar tevens, waar men den bezielenden *geest* in alles laat doorstralen; dat, waardoor men de dampende velden des morgends, nog half in nevel gehuld, met hun volle wezenlijkheid op het doek toovert, maar tevens beschenen door den koesterenden zonnestraal, beeld van de groote zon des levens: *God*, die hun allen leven geeft. Zijn realisme is dus eene gelukkige versmelting van idealismus en realismus, lijk men zulks gewoonlijk verstaat, en voor mij is zulks de *ware* school-Immers de mensch is wel is waar met de voeten aan den grond gehecht gelijk al het geschapene, maar alles wijst hem naar omhoog, alles roept hem: 'Excelsior!' en zijn bezielende geest doet hem de oogen ten hemel heffen, tot waar de sterre blinkt! Van den anderen kant is hij niet alleen een geest, en geroepen om boven de aarde te zweven; neen, talrijke banden hechten hem aan den grond, en zoowel de bloem, die voor zijne voeten bloeit, als het blauwe gewelf boven zijn hoofd, dient zijne blikken te vestigen. Dàt is overigens het realismus van de grootste onzer meesters, zoo in schilderkunst als elders, en men hoeft maar een oogenblik stil te houden voor eenen *Winter* van Schelfhout, b.v., om te zien hoe, bij de trouwe weergeving der besneeuwde veldhut, met kegels aan het strooien dak en beijzelde vensterruiten, der naakte boomentoppen, bevrozen vijvers en levensblije schaverdijnders, de min gloeiende winterzonne de slapende natuur komt bezielen met een hooger licht: het licht der Godheid!

Menige lezer zou misschien niet ongaarne hebben dat ik hier een of ander van GROTH'S dichtverhalen ontleed, b.v. het meesterlijk '*Hanne ut Frankrik*' of de prachtige 'idylle' ui den tweeden bundel 'Quickborn', *het Eksterhof* geheeten. Doch, gewoonlijk verliest bij zulke ontleding het stuk al zijnen glans en ik zou het, althans voor deze fijngeslepen perels, als eene schenderij aanzien. Ik meen beter te doen met elkeen aan te wakkeren zich door eigen onderzoek te verzekeren of ik gelijk heb met '*Hanne*' een meesterwerk te heeten. Het Platduitsch moet hen niet afschrikken: men verstaat het om

zoo te zeggen *à vue*, en voor de vreemde woorden is er op 't einde des '*Quickborns*' een 'vocabulaire' of *Glossar* geplaatst, door prof. Müllenhoff.

Laat ik hier alleen aanstippen dat *Hanne* eene meesterlijke zedenstudie is, waar de zoetste, eenvoudvolste huislijke tafereelen in afgeschilderd worden, met de meeste waar- en getrouwheid; dat de helden van zijn klein verhaal, even als de '*Begga*', '*de Besteling*', '*Pachter Van Hoof*', enz., van onzen VAN BEERS, en de '*Evangeline*' van LONGFELLOW, waarlijk voor onze oogen *leven* en *handelen*, en dat wij ze dadelijk moeten toeknikken als oude bekenden; en eindelijk dat '*Greten*', zoowel als de reine figuur van Gretchen, in welke Faust zijne Frederica vereeuwigde, eene figuur is die iederen lezer zal liefhebben, zoowel als zij meer dan eens in stilte zullen moeten lachen om de knorachtige 'Garderut', die Greten 'opt prick kenn'', lijk de dichter zegt, en ze dan ook 'ruhi leten betemen'. Ik verzeker den lezer dat hij zelden schooner bladzijde zal gelezen hebben dan die waar de oude Garderut vertelt uit haren jongen tijd:

- 'As ik noch junk weer', zegt ze,... - 'al lang vóór den brand in de Burstrat...' en waar ze verhaalt hoe dikwijls zij en hare vriendjes, 'ol Mumme', - die ze, als ze ter kerk gingen, vóór den 'prächtigen Burhus unner den Bom oppe Bank' zagen zitten, 'alleen mit de Kalkpip', - geplaagd hadden met zijne bloemen te gaan afplukken, tot dat de oude 'Mumme' op eens 'herut stov en mit de Nachmütz na uns Dierns smeet'. Dààr is 't dat zij zich zullen vergewissen dat ik gelijk had Groth met van Beers te vergelijken, en op meer dan eene plek zullen zij onwillens denken aan deze of gene plaats uit *Begga.*

Ziedaar dan, lezer, een vluchtige en wel onvolmaakte schets van KLAUS GROTH'S '*Quickborn*'; ziedaar in vluchtige trekken het beeld van den Platduitschen dichter, die met den meesterlijken FRITZ REUTER, den schrijver der zoo zeer gevierde 'Anna Neut', Olle Kamillen, enz., aan het hoofd staat der Platduitsche taal- en letterbeweging.

't Ware hier misschien niet ongepast een woordje te reppen

over *de taal* van den dichter en over de Platduitsche Beweging. Doch, reeds is deze schets te lang voor de beschikbare plaats, en een bevoegdere penne dan de mijne heeft reeds deze beide punten verhandeld. (Zie Hansens: 'Reisbrieven' en 'Over Platduitsch en Nederduitsch.)'(1) Stippen wij hier enkel aan dat Groth, even als Gezelle en Callebert in West-Vl., de levende groeiende taal des volks verkozen heeft, als voertuig en uitdrukking zijner gedachten en gevoelens, - dat het Platduitsch dialekt, op den keper beschouwd, niets anders is dan eene *nuance* van het Nederduitsch, een tak van *ons Dietsch*, - en eindelijk dat er in de beide Nederlanden talrijke letterkundigen bestaan die werken aan het bereiken van eene versmelting onzer taal met die van Groth en Reuter.

Ook mij lacht dit denkbeeld toe, en ik meen niet dat zulks eene *utopie* zij. Al wie de schoone voordracht gehoord of gelezen heeft, die Hansen over deze versmelting te Antwerpen hield, zal het, meen ik, hierover met mij eens zijn. Immers, zoowel als onze Congressen er in gelukt zijn eene tamelijk breede eenheid - eene volkomene is onmogelijk voor eene levende taal - daar te stellen, tusschen de schrijfwijze van Noord en Zuid, zoozeer ook is het bereikbaar zulkdanige eenheid te verkrijgen tusschen al de volkeren van Duitschen stam, dat is, die leven en streven gelijk Maccard zegde:

> 'Van 't Noordzeestrand tot 't Westermark der Walen,
> Wijd voorder op tot aan de Oostzee wijd!'

Wat eindelijk het wenschelijke dier versmelting van beide takken betreft, ben ik, voor mijn deel, van gevoelen dat, hoe

(1) Onlangs, - wij zeggen het enkel om te doen zien hoezeer de Platduitsche beweging vooruitgaat - vierden de overzee getrokkene Platduitschers te New-York, in Amerika, een groot broederfeest, waar niet min dan 45 platd. clubs aan deel namen, onder andere de clubs '*Fritz Reuter*' en '*Klaus Groth*'. Dezen laatsten stuurde de dichter een allerliefst gedicht. Voegen we hierbij dat meer dan 60 verdienstelijke letterkundigen zich rond Groth geschaard hebben, b.v. Nuszbaum, Ahrens, enz.; terwijl te Hamburg een platduitsch theater in vollen bloei is.

breeder het verkeer der geestesvoortbrengselen tusschen ons en onze Overrijnsche broeders wordt, hoe beter en nuttiger het zou wezen, ja, dat misschien in die eenvoudige versmelting zelve, de kiem zou liggen van dat groote verbond aller Dietschsprekende gewesten, dat de onsterfelijke Jan 1 van Braband, in de plooien van zijn genie, reeds droomde.

Zal of kan die vereeniging door zuivere *letterkundige* betrekkingen bewerkt worden? - Merken wij enkel aan dat het ten grooten deele door de *poëzie* en de *taal* was dat de Grieksche stammen der heidensche oudheid allengskens elkander leerden kennen en verbroederden, om weldra hunne eenheid van afkomst te verstaan en te bevestigen, en zich te vereenigen in machtige bondgenootschappen.

En nu, zal *Groth* leven? - Alvorens te antwoorden, *précisons les termes.* Als ik zeg '*leven*', dan versta ik daardoor niet dàt leven welk bestaat in als voorbeeld te dienen, in min of meer *classiekerwijze* ingerichte studien, b.v. gelijk de versletene '*Télémaque*'. Door 'leven' versta ik, ofwel voor de groote, ernstigere letterkunde, voortdurend de bewondering der geletterden genieten, gelijk Homerus, Aischylos, Shakespere, Vondel, en die andere *geniën* van Epos of tragedie, ofwel, voor de zoogenaamde li*c*htere litteratuur, lange jaren de vriend der huiskamer, de vertrouwde ingezetenen des huiselijken haards te blijven, en voort te leven op de lippen des volks. - Dit gezegd zijnde, en erbij gevoegd dat ook bij de meer geletterden de schrijver van '*Quickborn*' eene blijvende waarde zal genieten, antwoord ik zonder aarzelen: *Groth zal leven*, - *lang leven* bij den haard, in de huiskamer, in het hart en in den mond des volks! Immers, welke hoedanigheden zijn het die het volk vereischt van zijne dichters? - Denkt aan die prachtige 'oude liederen' die het tot nu toe niet vergeten heeft, die blinkende perelen zonder weerga, zoo fijn van kleur, zoo naïef en gevoelvol tevens, zoo eenvoudig en ongekunsteld van taal en vormen: b.v. *de Bloemenmaker, - Scoon lief wat ligt gij hier en slaapt*, enz... Welnu, de hoedanigheden van die perelen zijn ook - wij zagen het - *Klaus Groth's* eigendom, en daarom zeggen

wij dat hij zal leven, ja, *dubbel leven*, leven in de letterkundige wereld, in de galerij der *meesters*, leven in den mond des zingenden en lezenden volks, overal waar dietsche harten kloppen en de dietsche tale klinkt, of zooals hij zelf in de '*Platdütsche Husfründ*' onlangs schreef over een oud, half verloren liêken: leven '*in Schün un Boosz*, *in Koek un Keller bi Jung un Old!*'(1)

Leuven, 22 *Febr.* 1878.
K.M. POL DE MONT.

Brieven uit Zuid-Nederland.

Komen (Comines), den 4 Juni 1878.

Geachte heer Cosyn,

Ik kom terug van den prijskamp voor zang- en tooneelkunde van Dranouter (2 juni 1878).

Kijk eens op de kaart waar dat klein nestje ligt! Dicht bij Frankrijk, heel op de grenzen van Vlaanderen, ginder over Nieuwkerken (Neuve-Eglise)! - En dààr vereert en bemint van de moedertaal.

Ziehier een kort overzicht van dezen wedstrijd, uitgeschreven door de maatschappij *Rethorika,* voor leus dragende: '*De Grenzen van Vlaanderen*,' onder de bescherming des heeren Baron van Eemstra, van Froma en Eibersburg, uit Holland.

Om 3 ½ uur, werd de stoet geopend door het muziekkorps van Nieuwkerken. Om 4 ½ uur begon de prijskamp. Mededingers waren uit alle gouwen van Vlaamsch-België en zelfs uit Fransch-Vlaanderen toegestroomd.

I. - ZANGKUNDE. (18 mededingers, waaronder de heer Demuynck van Belle, in Frankrijk.) 1e prijs toegekend aan den heer Van den Driessche van Ieperen, met '*de Dobbelaar.*' - 2e prijs aan den heer Delmotte, van Ieperen, met '*de Arme man.*' Eervolle melding aan de heeren De Vestel, van Gent, en Van de Cauteren van Synghem.

II. - DEFTIGE TWEESPRAKEN. (8 mededingers.) 1e prijs aan de heeren A. De Vestel en Alf. Cosyn, van Gent: met '*Vader en Zoon.*'

(1) Wij bedienden ons, voor deze schets, van de 'Elfte Auflage' des '*Quickborns*'. Hamburg, W. Manke. Söhne. 1869.

Zeer eervolle melding aan den heer H. Van de Amulu-Baeckelboom, van Poperinghe, met '*Alva en Egmont*'. Eervolle meldingen aan de heeren Loquet en Mathyssen, van Antwerpen, met *Eer en plicht.*'

III. - BOERTIGE TWEESPRAKEN. (8 mededingers.) 1e prijs aan de heeren De Weert en Van den Driessche, van Ieperen, met '*De gebroeders Ram.* Zeer eervolle melding aan de heeren Devestel en Cosyn van Gent, met '*De kamer met twee bedden*'. (Dit stuk, op uitstekende wijze voorgedragen, had ook moeten bekroond worden; maar... de prijs ontbrak.) Eervolle meldingen aan de heeren Jacobs, van Borgerhout, en Loquet, van Antwerpen.

IV. - DEFTIGE ALLEENSPRAKEN. 1e klas. (7 mededingers) 1e Prijs aan de heeren Queckers van Lier met '*De Brand* en Scherrier van Poperinghen met '*Misdaad en zinneloosheid.*' Bij loting is het 1e eermetaal te beurt gevallen aan den heer Scherrier, en het 2de aan den heer Queckers. Eervolle meldingen aan de heeren Cosyn en De Vestel, van Gent.

V. - BOERTIGE ALLEENSPRAKEN. (20 mededingers.) 1e prijs den heer Jacobs van Borgerhout met '*Hans Lummens*' (een stuk van eigen opstel). - 2e prijs aan den heer Bossaert van Vormezeele, met '*Jantje Rammelaar.*' Eervolle meldingen aan de heeren Bruynoogen, (Poperingen); Van Cauter, (Lyseghem); Verbeke, (Poperingen); en Mathyssen, (Antwerpen).

VI. DEFTIGE ALEENSPRAKEN. 2e klas. 1e prijs aan den heer Van den Cauter met '*Bij de wieg van een kind des armen.*' - 2e prijs aan den heer Lommaert (Antwerpen) met '*Op krukken.*' - Eervolle meldingen aan de heeren Misprauw, (Synghem); Loquet, (Antwerpen), Brusem, (Poperingen) en Bruynoogen, (id.).

De PRIJS VAN UITMUNTENDHEID werd toegekend aan den heer Alfons Cosyn, van Gent.

Bovendien waren er nog een drietal andere prijzen, nl. een voor de maatschappij die van verst kwam 'met vaandel en trom,' één voor het grootste getal deelnemers en voor de luisterrijnste intrede. Deze werden wederzijds behaald door de *Vlaamsche Star,* van Ieperen, en *de Victorinnen* van Poperinghen.

Met het oog op het verdienstelijk spel der mededingers, was het recht jammer dat het getal uitgeloofde prijzen niet ten minste *dubbel* was. Vele stukken, welke zeker verdienden bekroond te worden, hielden het (bij gebrek aan medaljen) bij de eervolle melding, of zijn zelfs bij gebrek aan deze laatste) in het doodboek moeten blijven.

Het doet waarlijk aan het Vlaamsch harte goed zóo op Fransche grenzen nog Vlaanderen's taal te zien vereeren.

Achtingsvolle groeten.

P.A. DENYS.

II.
Mevr. Van Ackere's jubelfeest.

Dixmude, 12 Juni 1878.

Op 30 jl. was heel Dixmude in feest: het Jubelfeest van Mevr. VAN ACKERE, ter gelegenheid van haar 50jarig lidmaatschap der letterkundige maatschappij '*Nu, morgen niet!*' en vier harer medeleden.

Daar de heer Hoofdopsteller van '*de Vlaamsche Kunstbode*' verhinderd is geweest de uitnoodiging tot het bijwonen van die buitengewone feestplechtigheid te beantwoorden, zoo meen ik den lezeren niet onaangenaam te wezen door het volgende beknopt verslag:

Zeggen dat Mevrouw VAN ACKERE, onze beroemde dichteres een der jubilarissen was, is een denkbeeld geven van de geestdrift welke in onze aloude Maatschappij heerschte.

De stad Dixmude kon natuurlijk niet onverschillig blijven aan dit zoo gedenkwaardig Jubelfeest: zij tooide hare gevels met de driekleurige vlag en nam een echt feestelijk uitzicht aan. Het gewoel en gewemel in de straten, reeds lang vóor den aanvang van het feest, getuigde dat iedereen met innig genoegen deze betooging van eerbied en erkentelijkheid zag plaats grijpen.

Treden wij in het feestlokaal. De zaal is prachtig versierd, en eene ontzaggelijke menigte komt toegestroomd. - Wij bemerken onder de aanwezigen een aantal uitgenoodigde letterkundige vrienden onzer dichteres: Mevrouw David-Van Peene van Aaltre, Professor Sleeckx van Antwerpen, met zijne beide dochters, L. Cosyn-De Buck van Gent, den dichter Karel Bogaerd van Eecloo, en andere letterkundigen. - Eene luidruchtige opgeruimdheid heerscht in de feestzaal... doch op eens wordt alles plechtig stil. De jubilarissen verschijnen: de gevierde dichteres Mevr. VAN ACKERE, aan den arm van den heer DE BREYNE-PEELLAERT, oud-volksvertegenwoordiger en gewezen burgemeester der stad Dixmude. - Beiden nemen plaats op een voor hen bestemden troon, terwijl de feestelijkste muziekakkoorden door de zaal weergalmen. Wie op dit oogenblik had kunnen waarnemen hoe standvastig de blikken der menigte op de twee helden van het feest gevestigd waren, had zich misschien een denkbeeld kunnen vormen van de aandoening welke zich van elkeen meester maakte. Zulke treffende tooneelen beschrijven is eene onmogelijke zaak; er zijn van die dingen, welke men gevoelen, doch niet uitdrukken kan.

Na een langdurig handgeklap en luide hoerrah-kreten, neemt de heer Feys-Kesteloot (vijftigjarige jubilaris sedert vier jaren reeds) tooneel-bestuurder der Maatschappij, het woord.

Met een diep ontroerde stem roemt hij de uitstekende hoedanigheden

van Vlaanderen's hoofddichteres, wier schitterend talent de bewondering van ons land en van den vreemde opwekt.

Hij schildert ons de edele vrouw af met dat zacht en nederig karakter, die verhevene eenvoudigheid, het kenmerk der ware verdienste, al die hoedanigheden van hart en geest, welke haar tot een der meest sympathieke figuren onzer Vlaamsche letterwereld hebben gemaakt. Hij toonde ons aan hoe Mevr. VAN ACKERE, ondanks de vele wederwaardigheden welke zij op hare levensbaan ontmoette, immer bezield bleef met dien vastberaden wil, om te werken tot verlichting en veredeling des volks, tot de verheerlijking onzer duurbare Moedertaal en Letterkunde. Hij prijst terecht hare voorbeeldige gehechtheid aan onze maatschappij, waarvan zij steeds de ziel is geweest. Als blijk der erkentelijkheid van '*Nu*, *morgen niet*' biedt hij haar vervolgens een prachtig gedenkstuk, eene schoone zilveren bloemenvaas aan. - Andermaal doet de muziek hare jubelende tonen weerklinken, waarna de heer Feys-Kesteloot ook de aandacht der vergadering inroept op den achtbaren heer DE BREYNE-PEELLAERT, die zoovele diensten aan zijne moederstad en aan het arrondissement Dixmude bewezen heeft. Spreker zegt dat de talrijke eereposten door dezen rechtschapen burger zoo gewetensvol vervuld, het welsprekendste bewijs zijn, van zijne onverpoosde werkzaamheid, en zijne liefde voor zijne medeburgers. Onder het spelen der muziek wordt den grijzen jubilaris het eermetaal om den hals gehangen. Hierop volgen nog eenige woorden over de twee achtbare jubilarissen, de heeren August en Jan WOEST, die in de onmogelijkheid waren het feest bij te wonen. Een donderend handgeklap begroet de knappe redevoering van den heer Feys-Kesteloot.

Wat nu volgde maakte vooral een diepen indruk op al de aanwezigen. Het 13 of 14jarig kleindochtertje van Mevr. VAN ACKERE, Mej. Maria Haemers, las voor hare geliefde Grootmoeder het volgende kinderlijk naief gelegenheidsversje voor:[1]

'Alwie uw gaven weet te roemen,
Als dichteres van hart en geest,
Elk siert met Lente 's schoonste bloemen
Uw vijftigjarig Jubelfeest.
En ik - al ben ik onder allen
Wellicht de jongste - ik ook durf thans
Opdat het u moog wélgevallen,
Mijn bloempje vlechten in dien krans.
Doch al viert elke letterbroeder
In u de Vlaamsche kunstvorstin,
Ik vier u bovenal als *moeder*,
Daar 'k u bovenals als moeder min....

(1) Vervaardigd door den heer A.J. Cosyn, zoo ik meen?

‘Nu deed ik graag, als al de vrinden,
Een mooi geschenk aan Grootmama;
Maar... ik weet waarlijk niets te vinden,
Want wat ik heb, ontving ik, ja,
Van U en vader zelf... -
Om 't even!
‘Na al wat u geboden werd,
Kan ik u ook toch nog iets geven:
De liefde van mijn kinderhart.
Voor al de zorg en teedre liefde,
Die gij uw kleinkind hebt betoond,
Sinds 't droef verlies ons allen griefde
En... moeder in den hemel woont...

Hier had een oogenblik van onderbreking plaats. Het lieve kind was door die herinnering aan zijne vroeggestorven moeder zóo diep getroffen, dat de tranen heur beletten door te lezen. Na eene poos vervolgde de jeugdige lezeres, op dien echt gemoedelijken toon, die bewees hoe zeer haar kinderlijk hart zich in die woorden vertolkte:

‘Een engel zijt gij, die door 't leven
Mijn kinderstapjes hebt gericht,
Die mij in 't hart prent wat verheven
En schoon en edel is: de plicht.

Neen, lieve moeder mijner moeder.
U dàt vergelden kan ik niet. -
Maar 'k bid dat steeds u de Albehoeder
Zijn mildsten hemelzegen bied';
Dat gij met Grootvâer en met Vader,
En met Marietje, uw dochterkijn,
Met vrienden, magen, al te gader,
Nog lang gelukkig saam moogt zijn!’

Daarna brachten de kleinkinderen van den heer DE BREYNE hulde aan hunnen Grootvader.

De pathetische indruk, door dit naïeve familietooneel teweeg gebracht, werd nu aangenaam afgewisseld door de voordracht eeniger prachtige liederen, waarmede Mejuffer Mina Sleeckx - talentvolle kunstzangeres en dochter van onzen bekenden Vlaamschen novellist - de edele Mevrouw VAN ACKERE vereerde. Hoe innig lief vertolkte zij het ‘*Klein vogelken*,’ poëzie van onze gevierde dichteres, muziek van haren schoonzoon den heer Haemers. En dan, hoe liefelijk zacht of hoe fier en krachtig klonk hare schoone stem in eenige liederen van Peter Benoit en diens veelbelovenden leerling Jan Blockx! Oh ja, wat Mevr. Van Ackere onlangs over de tooneelkunstenares Mej. Beersmans schreef, is ook op Mej. Mina Sleeckx toepasselijk:

‘Uw blikken spreken zieletaal,
Uw stem dringt door in 't hart van staal!’

Na deze wel aangename afwisseling kwamen beurtelings eenige kunstvrienden hunne bijzondere hulde aan Mevr. VAN ACKERE betuigen, en een allerschoonste lauwerkroon werd haar door den heer Meulepas van Gent, (een oud-lid van ‘*Nu*, *morgen niet!*’) aangeboden.

Door onzen voortreffelijken declamator den heer Pieter Weyne werd nu de *Hulde aan de dichteres der* ‘*Madelieven*’ van A.J. Cosyn voorgelezen, en een inboorling van Dixmude, de jonge dichter Robert Pieters, onderwijzer te Bossuit, wiens eerste verzen in dit tijdschrift werden opgenomen, was der dichteres op haar gulden jubelfeest insgelijks zijne poëtische hulde komen brengen.

Nog hadden wij het genoegen kennis te maken met een allerliefst kransje van geurige dichtbloempjes, welk Mevr. David Van Peene (ook eene gunstig bekende dichteres), voor hare hartsvriendin had gevlochten.

Na lezing van nog een hartelijken heilwensch, aan Mevr. Van Ackere gericht door de Gentsche maatschappij ‘*De taal is gansch het volk;*’ na verder de schoone redevoering in naam der tooneelisten van ‘*Nu' morgen niet*’, brachten onze kunstbroeders der rederijkkamer ‘*Scerpdeure*’ van Dixmude hunne eerbewijzingen aan de jubilarissen, alsook de heeren L. Cosyn (Gent), Karel Bogaerd (Eecloo) en Sleeckx (Antwerpen).

De heer Sleeckx prees de diensten welke vereenigingen als de ‘*Nu*, *morgen niet*’ aan de Vlaamsche volkszaak bewijzen. Alzoo is het dat in Vlaamsch-België, de invloed der gilden nog heilzaam werkt op den Vlaamschen volksgeest, - die machtige oude Vlaamsche gilden, die zooveel tot bevordering der volksbeschaving als tot verheffing der moedertaal hebben bijgedragen. Onder dezen schitterde ook de aloude rederijkersgilde ‘*Nu*, *morgen niet!*’ die reeds van 't begin der XVe eeuw dagteekent en thans de zoo zeldzame als merkwaardige plechtigheid viert: het 50jarig jubelfeest van vier harer leden, een echt Vlaamsch vreugdefeest, dat in ons aller geheugen geprent blijven zal.

Achtingsvol.
A.T.D.

Het door onzen correspondent ingestuurd ‘Verslag over hetgeen te Dixmude gedurende den afgeloopen winter 1877-1878 zooal op taal- en kunstgebied werd verricht’ moeten wij, uit hoofde van plaatsgebrek, tot onze eerstvolgende aflevering verschuiven.

Op het oogenblik dat wij ter pers leggen, ontvangen wij van Mevr. DAVID het dichterlijk ‘*Feesttuiltje*,’ waarmede deze dichteres hare kunstvriendin Mevr. VAN ACKERE heeft vereerd. Met genoegen zullen wij deze bijdrage in onze volgende rubriek ‘poëzie’ plaatsen.

RED.

Drie dagen in Dordrecht.

- Uitvoering van eenige mijner compositiën aldaar, op 15 April jl. -

Aan mijnen vriend A.J. Cosyn, *Bestuurder van* ‘de Vlaamsche Kunstbode.’
17 April 1878.
Waarde August!

Pas heb ik mijnen dank aan Amsterdam betuigd, wegens de schitterende uitvoering van den ‘*Lucifer*’ in Holland's hoofdstad, of een nieuwe plicht jegens Nederland spoort mij aan, U nogmaals een keuvelarijtje van dien aard voor onzen *Kunstbode* over te brieven.

Ik wil nl. spreken over het zoo vereerend als kunstbroederlijk onthaal, dat mij in Dordrecht te beurt viel.

Dordrecht! Wat een lief, aanvallig stadje! Hoe frisch en bekoorlijk ligt het daar op de boorden van de Maas! Wat aangename uurtjes heb ik er niet in mijmering en kunstgenot gesleten! - In mijmering: deels door den poëtischen indruk dier beschouwing, deels door het herdenken van Dordrecht's historisch verleden, - in kunstgenot: bij 't bezoeken der eigenste plaatsen waar MEYERBEER'S ‘*Prophète*’ zijn vertrekpunt vond, d.i. aan het slot Oberthal, dat nu verdwenen is en nog slechts eenige verbrokkelde steenen nalaat om van zijn bestaan te getuigen.

Nog altoos zwieren daar de roode wieken der talrijke windmolens, die aan Dordrecht langs de ééne zijde een zoo schilderachtig voorkomen geven, maar de ouderwetsche molenwieken, die alsdan Meyerbeer zoo uitmuntend gediend hebben om het decor uit het 1ste bedrijf zijner opera te versieren, zijn nu verdwenen.

***

Eene kleine bedenking à propos van den *Prophète*, als historisch dramatische opvatting.

MEYERBEER mag wel terecht als een der grootste historische opera-componisten worden beschouwd. En wanneer men zich goed het tijdstip der ‘Herdooperij,’ de machtige werking der Anabaptisten herinnert, zich dat gansche verleden voor den geest toovert, dan bewondert men nog meer de dramatische kracht, die Meyerbeer's vernuft kenmerkte. En toch, vooraleer ik mij met zekere omstandigheden had bekend gemaakt, kwam het mij altoos onverklaarbaar voor hoe de beroemde componist het in den zin gekregen had, in een zoo ernstig werk als de *Prophète* ons in 't eerste bedrijf zijne drie Anabaptisten voortestellen als schavuiten, die Oberthal (in wiens dienst ze waren vóór hun herdoopers-apostolaat) als *dieven* uit zijn huis verjaagt! Nog verder in den loop van het stuk wordt dit drietal ons derwijze voorgesteld, tot dat zij eindelijk hun' Profeet Jan van Leiden verraden. En de Profeet zelf schijnt veelal geen ander doel te hebben dan het terugvinden zijner Bertha, door Oberthal geschaakt!

Meer dan eens heb ik mij zelven afgevraagd: Wat mag de reden wezen van die zonderlinge tegenstrijdigheid?

Volgens men vertelt zou Meyerbeer, tijdens de eerste opvoering van zijn' *Prophète* te Parijs, toegevend aan zekere heerschende tendenzbegrippen, zich hebben laten overhalen, om de ernstige behandeling van zijn onderwerp wat te temperen, door eenige losse trekken tegen de Anabaptisten in de partituur te lasschen en de karakters meer of min te wijzigen.

Dergelijke verklaring zou inderdaad het raadsel oplossen; maar doet tevens een groot spijt ontstaan over die... Meyerbeersche toegevendheid!

Wat er van zij of niet, dat alles neemt niet weg dat de *Prophète* bestaat, en dat ook de *Huguenots* en de *Struensée* niet minder krachtvol bevestigen wat een groot historisch-dramatisch toondichter de beroemde Meyerbeer was.

***

Maar ik vergeet dat ik u niet over Meyerbeer, maar wel over Dortrecht te schrijven heb!

Wie Dordrecht bezoekt mag voorzeker niet nalaten een

bezoek te brengen aan de Groote kerk, een prachtig en in menig opzicht belangwekkend gebouw, sedert de Hervorming aan den protestantschen eeredienst gewijd. (Op eene bevolking van zoowat 26,000 inwoners bevat Dordrecht misschien maar een paar duizend Roomschen.) - De kunstvol in hout gesnedene, ofschoon thans wat vervallene zitstoelen van het koor herinneren nog levendig aan hunne vroegere bestemming, evenals geheel het midden- en achtereinde van den tempel. Het orgel heeft een aangenaam voorkomen; doch het spijt mij dat ik de gelegenheid niet had het te kunnen hooren.

Het aan ARIE SCHEFFER opgericht standbeeld wekte natuurlijk mijne belangstelling op; maar méér nog de zoo merkwaardige verzameling tafereelen van dien beroemden schilder in 't Museüm. De *Arie Scheffers-collectie* bevat, behalve de werken van zijne hand, ook een aantal copijen van dien meester, alsook de schilderijen van zijne moeder Cornelia Scheffer geboren Lamme, van Mevr. Cornelia Marjolin geb. Scheffer, van Arie Johannes Lamme, kortom eene heele familie-verzameling. Een bewijs met welke vereering de naam van Scheffer in Dordrecht wordt herdacht.

Aangenaam was ik verrast in Dordrecht's Museüm een werk van onzen jongen Antwerpschen vriend ALEX. STRUYS aan te treffen. - '*Verlaten!*' heet dit indruk wekkend tafereel. Verlaten, ach ja, is dat arm gevallen meisje! Heur hart, gebroken door de bitterste ontgoochelingen der liefde, gelijkt aan de treurende natuur die haar omringt en die de schilder zoo treffend met haren somberen zieletoestand in verband heeft gebracht. Slechts nog één gevoel van liefde blijft thans der arme onteerde over: het gevoel der *moederliefde*, wat haar nog eenige verzachting in haar lijden schenkt. Inderdaad, het onschuldig lieveken, dat ze zoo liefdevol aan de moederborst houdt geklemd, dàt zij voortaan het eenig doelwit haars levens, en dit heilige moederschap heeft als het ware heuren val tot martelaarschap verheven. Zóó althans spreekt de schilder door zijn beeld, en m.i. heeft hij 't beoogde uitwerksel volkomen bereikt. Het lot dier verlaten jonge moeder

wekt bij den toeschouwer medelijden en sympathie op, en met den dichter Tollens zijn wij geneigd het gevallen meisje toe te roepen:

‘Wisch dan de oogen, ban de smart;
Hoor een hooger stem in 't hart!
Moog geen wereld zich erbarmen,
Sluit, getroost, uw kind in de armen;
Roep het in verukking toe:
Wichtje! wij zijn wèl te moê;
Schoon verschopt door een verrader,
Kind! hierboven hebt ge een vader,
Volgt de schande ons hier in 't graf,
Kind, de hemel rekent ze af.’

Van het gedramatiseerd innige zieleleven gaan wij over tot het openbare volksleven. Eene treffende bladzijde uit onze Nederlandsche geschiedenis gaf de knappe Dordrechtsche schilder VAN TRIGT ons in zijne ‘*Samenscholing van het volk vóor de Gevangenis der Spaansche Inkwisitie te Antwerpen.* - Arm volk! arm Nederland!...

Een keurig landschap van den betreurden Alex. Wüst - nòg een Dordrechtenaar, meen ik, maar die lang te Antwerpen in ons midden leefde; - wijders een ‘*Zicht uit Noorwegen*’ door A.W. Leu, een ‘*Opkomend onweêr* van Achenbach, en tal van andere schilderijen hielden eveneens mijne aandacht geboeid.

Ook het oudheidkundig gedeelte van het Dordrechtsch Museüm is vast niet van belang ontbloot, vooral met het oog op de lokale waarde dier verzameling.

***

Met bovenstaande regelen heb ik u, Waarde August, een deel van den eersten, en een deel van den derden dag van mijn verblijf in Dordrecht verteld. Nu eerst kom ik tot de zaak zelve die mij in dat kunstminnende stadje riep.

Tijdens de uitvoering van den ‘*Lucifer*’ in Amsterdam, was ik met den componist VAN DER LINDEN, die Dordrecht bewoont, in meer intieme kennis gekomen. Reeds had ik hem

eenige jaren tevoren in Gent ontmoet, en alsdan met hem een gesprek gehad over een princiep, dat wij sedert dien tijd hier in België zooveel mogelijk hebben werkstellig gemaakt: het nationale beginsel in de toonkunst. - Getrouw aan dit princiep, werkt de Dordrechtsche dirigent, evenals de heeren NICOLAÏ, HEINZE en RICHARD HOL, met onverpoosden ijver tot ontwikkeling en uitbreiding der 'Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging' (voor Noord en Zuid), die de eigen nationale richting voorstaat, meer of min tegenover de 'Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst' die meer eene uitheemsche (vooral Duitsche) richting schijnt te volgen.

Beide vereenigingen hebben in de bijzonderste steden van Holland hunne vertakkingen, - en aldus ontstaat bij onze noorderbroeders, ofschoon niet gansch op den zelfden voet, toch in zekeren zin de worsteling vóór en tegen de vaderlandschgezindheid in de muziek.

In Dordrecht b.v. zijn het vooral de heeren en dames der Aristocratie, die de cosmopolitische *Bevordering der Toonkunst* ondersteunen, terwijl integendeel de meer vaderlandsche *Toonkunstenaars-vereeniging* hoofdzakelijk haren steun vindt in de begoede burgerij. De toestand der worsteling aldaar verschilt echter in zóóverre met dien van Belgie, dat bij òns de twee tegenover elkaar staande princiepen ook aan *taal*strekkingen zijn verbonden. Holland kan dus, meen ik, met der tijd wel eene versmelting te gemoet zien; terwijl bij ons de gaping blijft bestaan, althans zoolang men hier niet tot de overtuiging komt dat de Vlaamsche volksgeest en -kunst zich alleen in eigen Vlaamsche vormen onbelemmerd en onvervalscht kunnen vertolken.

En zooals in *Dordrecht* de toestand is, zóó is hij ook nagenoeg den *Haag*, in *Amsterdam*, in *Utrecht*, enz. - In den Haag, NICOLAÏ; in Amsterdam, HEINZE; in Utrecht, RICHARD HOL. Ziedaar, naar mijn bescheiden meening, de hoofdkampioenen voor nationaliteit in de Nederlandsche muziek.

Het vertrekpunt der *uitheemsche* strekking is Amsterdam, met den heer JOHAN VERHULST aan het hoofd. - Niet dat

deze kunstenaar zich niet verdienstelijk heeft gemaakt door enkele werken op Hollandschen tekst, maar dààrbij bepaalt zich geheel zijn *nationalisme*; niet de minste kunstbroederlijkheid spoort hem aan, om, op de zoo beroemde Concerten welke hij dirigeert, een Hollandsch werk te doen uitvoeren! Hollandsche componisten, *fi donc*! neven al die geniale Duitsche scheppingen? Wat zou men in de wijde wereld daarover wel gaan denken!...

Natuurlijk heeft de *Bevordering* in verschillige Noord-Nederlandsche steden hare vertakkingen; naast den hoofdman zijn er dus ook luitenants, om over die vertakkingen den staf te zwieren. Dat deze laatsten in de verste verte niet op de hoogte van een Johan Verhulst staan, zal ik wel niet hoeven te betoogen.

Welnu, dat een man als Verhulst de nationale compositiën zijner Nederlandsche kunstbroeders miskent en de strekkingen van de nationale muziekbeweging afkeurt, is zeker iets waaraan men slechts met leedwezen denkt; maar dat men dit voorbeeld van uitsluiting zie volgen door zekere *jonge musici* die weinig of niets geschreven hebben, (laat dat schrijven nu toch beduidend zijn) - zóó iets kan men, eilaas, als méér dan overdreven beschouwen!

***

Nu wil ik al gauw overgaan tot een punt, waarmêe ik misschien mijn epistel had moeten beginnen: nl. tot de muziekale uitvoering in *Kunstmin.*

Het eerste gedeelte van 't Concert was samengesteld uit: de Ouverture *Macbeth* door EDWARD DE HERTOG, het Viool-Concerto van WILLEM KES, waarover ik u reeds in mijn vorig keuvelarijtje heb geschreven, en eene Ouverture van C. VAN DER LINDEN, den moedigen bestuurder van *Kunstmin* en van de Dordrechtsche afdeeling der *Toonkunstenaars-Vereeniging.*

Stumpf's Park-orkest uit Amsterdam was voltallig opgekomen om de orkestrale werken te vertolken en dat dus het eerste zoo wel als het tweede deel (dit laatste bestond uit

mijne compositiën), op overheerlijke wijze uitgevoerd werden, dat behoef ik nauwelijks te zeggen.

De ouverture *Macbeth* van DE HARTOG heeft mij dien componist, van wien ik voor de eerste maal iets te hooren kreeg, allergunstigst doen kennen - de instrumentatie heeft een eigenaardig kenmerk, zoowel als de opvatting en de motiven welke der opvatting ten dienste staan.

Het Viool-Concerto van KES heeft, even als zijne meesterlijke uitvoering door den componist zelven, bij mij nog den gunstigen indruk versterkt, dien ik daarvan in Amsterdam had opgedaan. Thans scheen de jonge virtuoos mij nog beter gestemd dan de eerste maal.

Nu kwam de beurt van den heer VAN DER LINDEN en zijne Ouverture. Dit gewrocht, onder de knappe leiding van den auteur, recht flink uitgevoerd, beviel uitermate goed aan het publiek - en niet minder aan *mij.* De tegenstelling der twee verschillige gedachten of gevoelens is zeer goed opgevat. De contra-motiven zijn voortreffelijk uitgedrukt. Ook de instrumentatie klonk allerbest en verraadt niet alleen eene goede techniek, maar een geest van orkestratie, die volkomen met de opvatting overeenstemt.

Van *mij* werden onder mijne leiding uitgevoerd:

De Ouverture '*Elzenkoning*' (1858), - fragmenten uit '*Isa*' (1868), - fragmenten uit den Cyclus '*Liefde in het leven*' - alsmede de wals en de ouverture van '*Charlotte Corday.*'

Wat mocht ik gaarne dikwijls het orkest-Stumpf onder de handen hebben! - Ik kan niet nalaten hier nogmaals mijne hooge voldoening over zulke heerlijke uitvoeringen uit te drukken!

Bij de repetitie der Ouverture *Elzenkoning*, b.v., die het orkest met mij nog niet gespeeld had, wees ik, na ze eerst eens te hebben laten doorspelen, op *die* passages, welke ik verlangde gewijzigd of verbeterd te zien; welnu, de minste wenk was voldoende: de tweede herhaling van 't stuk liet volstrekt niets meer te wenschen! Allerfijnst genuanceerd was de uitvoering der *Bal-scene;* en wat de ouverture der

Charlotte betreft, heeft het orkest zelfs met nog méér fierheid en bezielende kracht dan in Amsterdam gespeeld!

Onze zangers uit Antwerpen: Mevrouw DE GIVE-LEDELIER, Mej. BIEMANS en de heer H. COLLIN oogstten den rijksten bijval in. De melodie '*Mijn hart is vol verlangen*', (naar het schijnt het meest geliefde mijner liederen in Dordrecht) moest Mev. De Give nòg eens herhalen!

Nu druk ik hier ook mijnen besten dank uit aan die brave 'kunst-kinderen', die mij in alle omstandigheden waar het nationale kunst geldt bijstaan: - erkentenis op kunstgebied is eene zoo zeldzame zaak!

Over de al te vereerende bijvalsbetuigingen, die mij in Dordrecht te beurt vielen, zal ik alleen zeggen, dat ik mij aan een zóó hartelijk onthaal van wege het Dordrechtsch publiek niet had durven verwachten. Dit zult gij wel eens door anderen vernemen. Dus hierover: punctum!

***

Na het Concert - een vriendenmaal!... Wat was het daar goed te midden van al die beste kunstvrienden!

(Nicolaï had ons allerlei aangename herinneringen uit den Haag gestuurd, met een allervriendelijksten brief. Ook Richard Hol had per brieve zijn spijt uitgedrukt bij de uitvoering niet te kunnen aanwezig zijn; ook Heinze en Stumpf misten wij.)

Op dat echt kunstbroederlijk feestje ontbrak het natuurlijk aan heildronken niet: VAN DER LINDEN, DE HARTOG, Dr. DANIELS (een uitstekende dilettant, die opzettelijk uit Amsterdam was overgekomen,) nog eenige andere vrienden en ik, wij spraken beurtelings over kunst en strekking in de kunst. - Verbroedetusschen Noord en Zuid werd hierbij niet vergeten!

***

Nu nog ten slotte een hartelijk woord van hulde en dank aan onzen kunstbroeder Van der Linden. Hem heb ik niet alleen leeren kennen als een toonkunstenaar van groot talent, maar ook als een man van hart, die in zijne omgeving te recht de algemeene sympathie geniet. 't Blijkt een man te wezen,

die in zijne worsteling op muzikaal gebied veel edelmoedigheid aan den dag legt. Waar het kunst geldt kent hij geene afgeteekende partijschap, en 't éene kamp zoo goed als het ànder staat hij bereidwillig ten dienste.

PETER BENOIT.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Ziehier den uitslag van den wedstrijd voor het verzamelen van Vlaamsche Idiotismen, uitgeschreven door de ‘Zuidnederlandsche Maatschappij van taalkunde.’ - De jury, samengesteld uit de heeren Heremans, voorzitter der maatschappij, P. Willems, ondervoorzitter, J. Bols, secretaris, Schuermans, Ternest en Van Droogenbroeck, leden, heeft in de zitting van 2 Mei ll. over de toegezonden handschriften uitspraak gedaan:

De eerste prijs (600 fr.) is toegewezen aan de *Bijdrage tot het Hagelandsch Taaleigen*, met kenspreuk ‘Want het ni en hölpt, 't En zal toch ni letten.’ De schrijver is de heer J.F. Tuerlinckx, onderwijzer te Neerlinter. - Een tweede prijs wordt niet gegeven. - De derde prijs (200 fr.) is toegewezen aan het *Haspengouwsch Idioticon* met de kenspreuk: ‘Het behoorde voor ons, Nederlanders, eene wet te zijn, dat elk gewest, elke gemeente van ons land, het zijne bijbracht tot beschaving en verrijking der moedertaal.’ Snellaert, 1635. De schrijver is de heer Aug. Rutten, onderwijzer te Godsenhoven. - Aan het handschrift met kenspreuk ‘Vox populi, vox Dei’ wordt een geschenk in boeken gestemd ter waarde van 50 fr. De schrijver wordt verzocht zijnen naam bekend te maken aan den secretaris der Maatschappij, den heer J. Bols, Bestierder van 't collegie, te Aerschot. - Een tweede wedstrijd voor het verzamelen van Vlaamsche Idiotismen zal weldra door dezelfde Maatschappij uitgeschreven worden.

De uitgave van het Gentsche letterblad ‘*De Eendracht*,’ die in 't begin dezes jaars voorloopig werd gestaakt, zal eer-

lang worden voortgezet. De bestuurder M. Hendrik Keurvels meldt dat de inhoud van het blad merkelijk zal worden vermeerderd.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - De heer Edw. Gregoir, componist en schrijver van onderscheidene werken over de geschiedenis der toonkunst, heeft onlangs een nieuwen en schitterenden bijval behaald. Zijne verhandeling over het *Leven en de Werken van Fr. Gossec* is bekroond geworden door de '*Société des Sciences*, *des Lettres et des Arts* du Hainaut.' Dit opstel zal door de zorgen van gemelde vereeniging worden in het licht gegeven.

- Korts na de zoo prachtige vertolking van Nicolaï's *Bonifacius* te Antwerpen, heeft onze ijvervolle '*Société de Musique*' ons op een ander meesterwerk in het oratorisch genre vergast, nl. '*Comala*' van den gevierden Deenschen componist Niels W. Gade. De uitvoering van dit heerlijk zanggedicht, waarvan de poëzie aan Ossiaan is ontleend, is buitengewoon schitterend geweest. Aan Mej. Mina Sleeckx was de schoone, maar zeker niet gemakkelijke titelrol opgedragen. Die keuze was ook allergelukkigst: *Comala* is voor onze jonge zangeres een echte triomf geweest. Dit was, overigens, zooals wij reeds zegden, het geval met de gansche uitvoering. Het orkest en de koren - vooral het dameskoor - hadden zeker een ruim aandeel in den algemeenen bijval. Buiten gemeld werk bevatte nog het programma een paar keurige stukken van minderen omvang: een ouverture van Hanssens en een zangstuk van Heinze. - Zijn wij wèl ingelicht, zoo heeft thans de Muziekmaatschappij Verdi's *Te Deum* in studie. Dat belooft voorzeker een echt genotrijk toonkundig feest.

- De keus der toonkundige werken, die op het aanstaande Nationaal Festival te Brugge zullen worden uitgevoerd, ontmoet hier te lande de algemeene goedkeuring, en te oordeelen naar de repetitiën, die onder de kundige leiding van Gheluwe met buitengewonen ijver worden voortgezet, mag men zich een overheerlijken uitslag verwachten. Den eersten dag zal, behalve de ouverture van Beethoven's '*Leonore*,' nog worden uitgevoerd: een oud-Vlaamsch Madrigaal (XVIe eeuw),

een orkeststuk van een Waalschen, en een ander van een Noordnederlandschen componist, het *Te Deum* van Hanssens, een werk van de Bériot (vertolkt door den uitmuntenden violonist Maurice Leenders, bestuurder der muziekschool van Doornik) alsook Van Gheluwe's cantate '*De Wind.*' - De tweede dag zal uitsluitelijk worden toegewijd aan twee omvangrijke werken onzer Vlaamsche toonkunst: de symphonie (in mi-b.) van Hendrik Waelput, en het onlangs in Holland uitgevoerde oratorium '*Lucifer*' van Peter Benoit.

- Koning Oscar van Zweden, die zich als dichter een welverdienden roem heeft verworven, heeft een oratorio in drie deelen geschreven, waarvan de Zweedsche componist Ivar Halstraem de muziek heeft vervaardigd.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - Volgens het verslag der jury, die door Staats- en Stadsbestuur was aangesteld om de projekten te beoordeelen, die in den wedstrijd tot het opbouwen van een nieuw Museüm te Antwerpen hadden meêgedongen, heeft de Gemeenteraad beslist dat de uitgeloofde prijzen niet zullen worden toegekend, en de wedstrijd opnieuw zal worden uitgeschreven. - De voorname reden, dat geen enkel der ingezonden plannen ter uitvoering wordt aangenomen, is dat de auteurs ervan niet genoeg rekening hebben gehouden van de bepaling aangaande de op 2,000,000 frs. beraamde kosten van het nieuw gebouw. Het zou, meent de jury, volstrekt onmogelijk wezen een dier overigens verdienstelijke projekten uit te voeren zonder de bepaalde som verre te overschrijden. - Om het programma van dien nieuwen bouwkundigen wedstrijd op te maken, zal eene bijzondere commissie worden aangesteld. De uitgeloofde som van 15,000 frs. blijft beschikbaar, om, als premiën, aan de twee of drie beste werken te worden toegekend. - Alleen de vijf eerste mededingers uit het vorig concoers mogen aan den nieuwen wedstrijd deelnemen. Een voorstel om aan de mededingers den *Vlaamschen* bouwstijl als verplichtend op te leggen, vond geene voldoende ondersteuning. De keuze van den stijl blijft derhalve vrij; maar wij hopen wel dat de jury, ingeval van gelijke verdiensten, den eigen Vlaamschen

bouwtrant boven den uitheemsch en verkiezen zal.

- De veiling der schilderijengalerie-De Bom, welke verleden maand te Antwerpen plaats had, heeft de som van 138,081 frs. opgebracht. Eene schilderij van Dyckmans, getiteld '*De vrouw van den Zeeman*' werd 18,000 frs. verkocht. Ziehier de prijzen, die enkele andere oude of moderne schilderijen hebben bereikt: '*Een dronken Bacchus* van P.P. Rubens, 6,000 fr.; '*Christus van 't kruis afgedaan*' van Quinten Massys, 1,200 frs.; '*Het eetmaal van Bacchus*' van De Vos, 1,000 fr:; '*St-Jan de prediker* van Jan Steen, 1,100 fr.; *Een herbergtooneeltje* van Van Ostade, 1,400 fr.; een Landschap van Lamorinière, 6,600 fr.; '*Paardenstal*' van Van Kuyck, 2,900 fr.; een genretafereel van Verlat, 4,700 fr.

Vlaamsche belangen.

- Zooals te voorzien was is de nieuwe wet, betrekkelijk het gebruik onzer Moedertaal in bestuurzaken, ook door het Senaat met algemeene stemmen bekrachtigd geworden. In de discussie, die niet lang heeft geduurd, heeft Baron Osy de wet, zooals zij *nu* is, zeer terecht voorgesteld als zijnde slechts een eerste stap, een minimum van hetgeen de Vlamingen in rechte zijn op bestuurlijk gebied te vorderen. Het doel van het oorspronkelijke Wetsontwerp was: het taalgebruik te regelen in de driedubbele sfeer van *Gemeente-, Provincie* en *Staatsbestuur*, en dit wel in volkomen overeenstemming met art. 23 onzer Grondwet. Inderdaad, in een land waar het gebruik der talen *vrij* wordt verklaard, moet de keuze der taal wel degelijk aan het publiek, en niet aan de door het volk bezoldigde beambten overgelaten zijn. Zoolang dus, betoogde Baron Osy, het gebruik der Vlaamsche taal niet verplichtend wezen zal ook voor de Gemeentelijke en Provinciale akten, zoolang zullen wij over officieële miskenning onzer taalrechten te klagen hebben. Wil men dus de éénheid van België, de verbroedering (niet de *versmelting*) der beide rassen, Walen en Vlamingen, op duurzame wijze bevestigen, zoo is er geen ander middel mogelijk dan eene volkomen rechtherstelling. Al te lang reeds werd de taal der meerderheid (het Nederlandsch) voor de taal der minderheid achteruit gesteld!

Finneken
Schets uit het kinderleven.

Opdracht *aan mijnen beminden vriend den dichter* G. Antheunis.

't Is aan u, vriend, dat ik heden deze kleine schets durf toewijden, deze eenvoudige maar zoete herinneringen uit het zalig, zoet ‘voorbij’, uit den zonnigen morgend der eerste kindsheid.
Ik wijde ze aan u, omdat gij, even als ik, met genoegen de aangename weerklanken verneemt uit die vervlogen dagen, ‘ces jours couronnés de roses’ lijk A. Chénier zong; en omdat gij zelf, in zoo menig gevoelvol hertelied, bij voorkeur die verdwenen tooneeltjes uit de reinste en schoonste jaren onzes levens, voor den geest weet terug te tooveren.
‘Ik ben u dankbaar, schreeft gij mij, toen ik u mijne eerste versjes zond, onder titel “Klimopranskens”, - ik ben u dankbaar om het rein genot dat ik in het lezen uwer gedichten heb gevonden: den schoonsten tijd mijns levens, mijne gouden kindsheid en eerste jeugd, heb ik in herinnering hooren zingen in uwe verzen...’ Mochten de u heden gewijde tafereeltjes u even goed bevallen, en hoe klein en ongekunsteld ook, u een paar zalige stonden verschaffen, dan ware mijn doel ten volle bereikt.
Leuven, 22 *Meert*, 78.
K.M. Pol. de Mont.

I.

Vroolik glansde de zomerzonne op het malsche gers van de weelderige weide; de appelen, die alreeds blankten, hongen blozend te lachen tusschen de bloeiende blaren der breede boomenkruinen; de vogelen fladderden kwiksteertend rond de bloedroode wijnkerzen, en de langbeenige krekel trommelde lustig en kirde onder de gerzekens.

Op het mollige tapijt der weide, in 't lommer der appelaars, vermaakt zich eenejolige schaar kinders van rond de zeven jaren: blozende, bolronde gezichtjes, blauwe, helderpinkende groote oogen met lange wimpers overschaduwd, blonde, krol-

lende haren, snaterende mondekens, en vooral trippelende, witte voetjes, die voor geen geld ter wereld een minuutje kunnen stille blijven.

Ze zijn wel met vijftien, knaapjes en meidekens ondereen, de kleine speelvogelen! Doch, geen enkele der jongskens, hoe schoon en bloeiend ook, gelijkt aan den kleinen schalkachgen Doren van den grafmaker: geen eene der meiskens aan het lieve, teedere Finneken, het eenige dochterken van den timmerman, die, nevens Doren's vader, ginds, in dat kleine nette huizeken, zijne woning heeft.

Doren en Finneken! Ziedaar wel het schoonste, aanbiddelijkste paar engelenkoppekens dat ooit een Memlinc of een Fra Angelico droomde! Altijd zijn ze te zamen: 't zij dat de zomer hen ten bosch lokt om nootjens en aardbezekens e gaan zoeken, 't zij dat de winter, met zijn witten mantel, hen naar buiten roept om ‘mannekens te leggen’ in den donzigen sneeuw, en ‘baantje te schuiven’! Nog in het ‘bundelken’ op den arm hunner moeders gedragen, reikten ze elkander reeds de poezelige handjes toe, gaven elkander een ‘jaken’, of ‘stopten piep’, met hunne kleine hoofdjes achter de breede katoenen kappe hunner moeders! Viel het somtijds voor, dat eene dezer ziek of zuchtig werd, de andere nam gulhartig het van oppas ontblootte kind tot zich, en gaf het goedjonstig de linker borst, wijl haar eigen wicht zich aan de rechter laafde! In een woord, zij waren als twee jonge scheuten op twee zusterveilranken ontsproten, en die van jongs af aan, hunne dunne stammekens hadden saamgevlochten.

Het spel van de bende heeft een stond opgehouden. Tot nu toe hebben zij ‘melk verkocht’, en Finneken, die de *melkvra* was, is heel neerstig de gansche rije kinderen afgegaan, heeft aan ieder gevraagd, ‘hoeveel stoopen melk men verlangde’ en na behoorlik antwoord, het traditionneele ‘een, twee, drij... aa kuip is boeize boeize vol’ uitgesproken. - Nu willen zij iets anders spelen, en, terwijl deze wil ‘piep stoppen’, gene wil ‘blindekat’ en een derde ‘snoek, snoek waar woont-de’ spelen, is Doren integendeel van gedacht dat men vandaag nog niet eens van ‘Zeerlateng’ heeft gespeeld, en dat men het nu moet spelen.

't Voorstel van den kleinen krullebol, na een amendement van het blonde Finneken, welke eischt dat Doren het spel zal beginnen, wordt door den heelen troep met een luidruchtig vreugdejoel aangenomen. Een enkele is er ontevreden: de achtjarige Goris, de zoon van den koster. Deze eischt met luider stemme de eer van het spel te beginnen voor zich, en, daar men hem niet aanhoort, laat hij, slecht gezind, de onderste lip hangen, steekt zoo ver mogelijk de tong uit, brengt de twee wijsvingeren van weerskanten aan den mond en zet, zoodoende, voor zijne weêrspannige makkers ‘een beeldeken tusschen twee keerskens’, terwijl hij op eenige stappen van daar, gaat staan monken en pruilen tegen den zwaren draaiboom.

Intusschen hebben de speelzieke kleinen zich, hand in hand, in eene tamelijk lange rij gevormd, vóór dewelke Doren, die het spel moet beginnen, op eenige schreden afstand heeft plaats gevat.

‘Ik begin’ roept Doren, en dadelik treedt hij al dansend vooruit tot aan de rije, en zingt met heldere stem:

‘Ik kom hier gansch alleen getreden, Zeerlateng![1] Zeerlateng!
Ik kom hier gansch alleen getreden, Zeerlateng!’

Hierop is het de beurt der rije, en al zingend, op denzelfden toon als de voorspeler:

‘Wat wil mijnheer van ons verlangen, Zeerlateng!’ dansen zij blijde naar den kleinen blozaard vooruit, die voor de tweede maal de rije te gemoet huppelend, met een schalken lach tegenzingt:

‘'k Wil een van uw schoonste dochters hebben, Zeerlateng!’

Nu was het spel voor goed aan gang. De jolige schaar beweerde zingend dat hij die schoonste dochter niet zou krijgen; Doren deed allerlei offers, bood beurtelings ‘een beurzeken met halfcenten, een beurzeken met perelen’ enz....,

(1) “Zeerlateng” is de naam van een kinderspel dat in het westen van Braband zeer verspreid is. Van waar die naam? - Ik heb het niet kunnen ontdekken. In West-Vlaanderen bestaat nagenoeg hetzelfde en heet er “Brunelleken.”

tot dat eindelijk de vroolike rije, mitsgaders belofte van ‘nen zilveren spiegel’ eenparig antwoordde:

‘Daarvoor moogt gij die nog wel hebben, Zeerlateng! Zeerlateng!
Daarvoor moogt gij die nog wel hebben, Zeerlateng! Kies ze maar!’

Doren trad lachende vooruit, koos zonder aarzelen het blozende Finneken, en bereidde zich reeds om voor de tweede maal, doch nu met het lieve dochterken aan de hand, het vroolike spel te beginnen!

Tot hier toe had de ‘monker’, Goris van den koster, zwijgend tegen den draaiboom geleund; doch zoodra had hij niet gezien hoe fier Doren met zijne vriendin tegen de rij aandanste, al juichend:

‘We komen hier nu getweën getreden’

of hij begon uit al zijne krachten te roepen, blijkbaar tegen den zoon van den grafmaker:

‘Maskeskoater!
Joengensverlater!
Maskeskoater!
Joengensverloater!’

en eene heele bende andere bengels, die wat verder op met den ‘kletstop’ speelden, met de hand wenkende, begon hij rond het beteuterde paar allerlei wilde sprongen te maken en te zingen: ‘Finneken es Doren ze lief!’ iets dat de nieuw aangekomen spotvogels niet misten na te volgen.

Hiermede was het spel verbroken!

Doren was kwaad 'lijk een haantje en zou volgeern den nijdigen Goris op het lijf gevallen zijn, ware het niet geweest dat Finneken hem zoo smeekend aanzag en zijne hand teêr grijpende, hem in de ooren fluisterde: ‘Kom, Doren! Laat ons naar huis gaan... en dat die ambrasmakers maar lawijt houden...’

De kleine jongen volgde den raad, zuchtte eens diep, stak met een dikke lip, de kleine ronde vuist tegen zijnen vijand op, en na hem nog eens te hebben toegeroepen: ‘Kom nu nog eens aan onzent voorbij als ge durft!’ verdween hij met zijn vriendinneken door eene opening van de haag die de

weide omsloot, in den ‘hoppelochting’ zijns vaders, waar de schreeuwende bende hen niet dorst volgen.

‘Doren, zei het kleine meisken, als zij beiden alleen waren, - waarom moest-de mij weer de eerste uitkiezen, als ge weet dat ge daardoor de anderen kwaad maakt!...’

De blonde Picolo antwoordde niet... Hij bezag met zijne lieve ronde kijkers eens even zijne gezellinne, scheen 'nen oogenblik te willen spreken, doch zijn eenig antwoord was een diepe zucht en eene schouderophaling, als van iemand die verwonderd is!

Wist hij dan niet waarom hij altijd den voorkeur gaf aan het blozende Finneken? -

Och neen! niet meer dan de vergulde pepel die het gerzentoppeken ongedeerd voorbij vliegt, maar met lust rond den rooden kelk der mosroze blijft fladderen!

Doch zijne kleine gezellen wisten het wel! En 's anderendaags stond er op de deur der gemeenteschool in groote letters geschreven:

‘Dat Doren meê Finneken vrijt,
Staat hie geschreven meê wit krijt..’

II.

Doren en Finneken zijn een jaar ouder geworden en gaan te leeren voor hunne eerste communie.

Nog altijd zijn zij dezelfde onafscheidbaren van vroeger, nog altijd even blozend, naïef en schuldeloos.

De groote witte letters van het populair spotvers zijn sinds lang van de schooldeur afgeregend en meer dan eens nog heeft men sedert ‘Maskeszot!’ op den kleinen blozaard geroepen. Maar toch is Doren niet veranderd, en, ga zien als ge wilt, telkenkeere, dat de kinderen ‘Zeerlateng’ spelen, zal Doren des timmermans dochter weêr de eerste uitkiezen.

't Is elf uren geslagen op den dorpstoren: de deuren der gemeenteschool zijn wijd geopend, en de heele dorpsjeugd onder commando van den gebrilden en gepruikten ‘Dionys van 't dorp,’ komt als een bieënzwerm, brommend en joelend naar buiten gestroomd.

Niets is vermakelijker om aan te zien dan het uitgaan der school! Twee lange uren, twee eeuwen hebben zij daar op de houten bank, in de donkere school, moeten zitten spellen en cijferen, onder de alles ziende vier oogen des meesters! Niet eens hebben ze van hunnen boek mogen opkijken, niet eens hebben zij mogen met hunnen gebuur een praatje houden, of eens ‘okentrek’ doen op de ‘schalie’, of dadelijk is de schrikkelijke figuur van den kinderkoning voor hen verschenen, of, wat erger is, het ‘reglet’ des meesters op hunne kneukels gevallen. Maar nu toch zijn ze weêr vrij; nu ademen ze weêr met volle longen de gezonde lucht van den wijden buiten in; nu kunnen ze dartelen, loopen, springen en schreeuwen naar lust en wil; nu spartelt, gelijk een dichter het zoowel zeide, ‘het levensgenot weer in elk hunner leden, in elk vezeltje van hun lichaam!’...

Doch welk is het wonder verschijnsel dat al die nieuwsgierige koppekens zoo plotselings doet om draaien en kijken naar den kant der kerk?... Wat is het dat hen onder het geroep: ‘naar 't kerkhof! als een enkel man de straat doet opdraven?

Luister... De klokke klept vroolik op den puntigen toren, de zwarte hoefsmid schiet van in zijn werkhuis zijnen tweeloop in de lucht af, een triomfboog van groen sperrenloover en bloemen staat aan den ingang van 't kerkhof te pronken, en een geheele stoet dorpelingen, ‘op hunnen bezem’ gekleed, treedt statig en verheugd naar het huis Gods, achter een jeugdig paar verloofden.

Straks, als de huwelijksmis zal uit zijn en de getrouwden buitenkomen, zal de smid nogmaals zijnen tweeloop laden en afschieten, en wat meer is, het jonge paar zal aan de kinderen ‘centen’ en ‘karamellen te grabbelen roeien’. Verstaat ge nu die beweging onder de schooljeugd?...

Doren en Finneken ook zijn door het gedrang der anderen meêgesleept en hebben de trouwelingen zien voorbijgaan...

Weet Doren *nu* waarom hij op dien oogenblik de hand van het meisken zoo warm in de zijne heeft gedrukt, haar eens schuchter heeft bekeken, en dan zoo rood is geworden?...

De plechtigheid is afgeloopen, de kinderen hebben om strijd ‘gegrabbeld’, en onze twee vriendjes zijn op weg naar huis.

‘Doren, heeft Finneken gezegd, wat was die jonge vrouw schoon gekleed, nie-waar?

Maar Doren heeft niet geantwoord en stapt zwijgend naast heur voort.

‘Doren, heeft ze herhaald, hebt-de niet gehoord wat ik gezegd heb?... Waarop peist-de zoo, Doren?’

‘Och! heeft eindelijk de knaap gestameld, ik peis op de schoone Slaapster in den bosch, waarvan meter mij gisteren verteld heeft.’ -

‘En wat peis-de van die schoone Slaapster, Doren!’ -

‘Och... Ik peisde, Finneken, dat ik wel geern zou gewild hebben, dat gij nu ook zoo eene slaapster waart en dat *ik* dan de prins mocht zijn die u dan zou komen wakker maken...’ -

‘En dan, Doren?’ heeft het meisken gestameld, terwijl ze onwillens haar voorschootje begint te plooien en te vouwen.

‘En dàn?... Wel dan zouden wij ook trouwen gelijk die twee, die we daar straks gezien hebben... Maar dan zoudt ge geene muts meê bloemen dragen of geen kleed hebben gelijk die van straks, maar eene blinkende kroon, gelijk grootmoeder vertelt, maar een krakend zijden kleed, en zilveren schoentjes gelijk Asschepoetster!...’

Verstaat hij, de kleine krolleman, het geheim der naïeve bekentenis die hem van de lippen rolt?...

III.

Droevig zit, op den dorpel van vaders woning, Doren te droomen. Met matten blik bestaart hij doelloos het kleine houten moleken dat op den pereboom staat te draaien, en de aarden potten, die hij tusschen de takken gevestigd heeft om er de musschen te laten in nestelen, en later als zij eens gebroeid en ‘jongskens’ zullen hebben, de kleine vogelkens, ‘te toeken’, en ze aan Finneken te geven... Doch, zichtbaar is het dat er den anders zoo leutigen jongen iets op het herte drukt...

En geen wonder!... Finneken, het levenslustige Finneken, zijne gewaande schoone slaapster van den dag der huweliksfeest, Finneken ligt ziek te bedde sedert een paar weken: het arme kind heeft de kropziekte...

Waaraan zou de droeve knaap anders denken dan aan haar? Oh, alles wat zijne ronde, blauwe kijkers ontmoeten, spreekt hem van haar en van hunne vroegere, schuldelooze vreugde!

Ginds vóór hem is het de weide waar hij zoo vaak haar heeft geholpen als zij voor vaders koeiken moest ‘vergêren’ of ‘husten steken’[1]; verder is 't de hooge, witte kanada, uit wiens top hij de wedewaalseieren voor haar is gaan afhalen; ginds is het de belommerde beke op welker boord zij zoo dikwijls den langbeenigen ‘wiezewijzer’[2] hebben gevangen, en hem het gekende kinderrijmken toegestuurd:

> ‘Wiezewijzer wijst mijn baan,
> 'k Moet van daag naar Brussel gaan!
> Wijs ze mij seffens en wijs ze mij juist,
> Of 'k trek uw langste beentjen uit...’

Eindelik, verder nog, staat in den hoppelochting de breede ‘staakhoop’ waar zij zoo dikwijls hebben in de ‘bijs’[3] gezeten, en gezongen:

> ‘Onder de bank, daar leê wa zand!
> Rijd daarmeê naar Engeland!
> Van Engeland naar Spanje...’

...En nu?... Nu is hij alleen! Nu is Finneken ziek... En wat hem nog het meest van alles pijnigt, is dat het hem verboden werd bij heur ziekbeddeken van tijd tot tijd te gaan waken, haar bloemen en vogeleikens te dragen, en haar te vertellen al wat hem grootmoeder leerde van Roodkappeken, Duimeken, Asschepoester.

‘Hoe is 't meè Finneken?’ heeft hij gisteren aan de moeder zijner vriendin, schuchter en aarzelend gevraagd, toen de brave vrouw buiten kwam water putten.

(1) Allerlei wild groen vergâren.
(2) Hoeiwagen, soort van groote spinnekop.
(3) Balençoire.

‘Slecht, vriendeken, slecht...’ heeft de moeder zuchtend gezegd. ‘Lees maar, nen goeien vader-ons voor ons arm Finneken, dat ze toch weêr zou genezen...’

‘Dat ze toch zou genezen!...’ heeft de kleine herhaald, en twee zilveren traantjes zijn van zijne wimpers gebiggeld. En dien avond, toen hij slapen ging, heeft hij op zijne bloote kniekens vijf vader-onzen en vijf weesgegroeten gelezen, opdat het kindeken Jezus Finneken toch zou gezond maken...

Doch het moet zijn dat het kindeken Jezus de bede van het brave kind niet heeft kunnen aanhooren, want toen hij dezen morgend, vóór het huis des timmermans, de moeder of den vader van de jonge lijderes ging afwachten om, als elken dag, naar Finneken te vragen, heeft hij bemerkt dat zij er beide veel droever en neêrslachtiger uitzagen dan vroeger, en dat hunne oogen heel rood waren van ‘greizen!’ Ook heeft hij dezen morgend eene van die kleine witte gersbloemekens geplukt, en dan er de harige zaadjes afgeblazen om te zien ‘hoeveel jaren Finneken nog zou blijven leven’; maar eilaas! geen enkel haren pijltje is er blijven opstaan!... Zou dan misschien het bloemken de waarheid hebben gesproken, en zou het dàarom zijn dat de timmerman en zijne vrouw zoo droef waren?...

Dat is het pijnigend gedacht dat den geest des knapen bezighoudt. - En zie, daar schiet hem als een bliksemstraal door het hoofd: hij wil weten of zijne vriendin levend of dood is!

Ginds, die kleine venster, eenige voeten van den grond verheven, is die van hare kamer... Indien hij zich, bij middel van den ouden wijngaard, wiens ranken er rond krinkelen, een paar voeten hoog kan heffen, zal 't hem mogelik zijn in in de kamer te zien... Meermalen reeds, sedert Finnekens ziekte, heeft hij zulks willen beproeven, maar nooit heeft hij gedurfd... Nu echter kan hij niet wederstaan, en op een paar stonden tijds, daar is hij reeds ter hoogte van de venster en blikt naar binnen!

God! welk schouwspel!

Roerloos, bleek als linnen, met geslotene oogen en op de

borst gekruiste handen, ligt Finneken op hare sponde uitgestrekt... Nevens haar, op eene tafel, branden rond den houten krusifix, twee gewijde waskeersen, terwijl de vader en de moeder zitten te weenen en te snikken naast het kleine beddeken!

Finneken is dood! -

Met de snelheid des bliksems heeft de knaap het gansche tooneel bestaard en begrepen! en met eenen pijnliken gil is hij in bezwijming ter aarde gestort!...

IV.

‘Bim, bom, bam,
De klokken zijn gram,
't Luidt voor 'nen doô man!’

Zòò hebben straks in het dorp de kinderen gezongen, wanneer de klokke heur droevig tampen liet hooren om de dood van Finneken te verkondigen.

Doch, Doren heeft niet mêe gezongen!

In het werkhuis van den timmerman heeft hij hooren schaven en hameren, en hij is er stillekens binnengetreden, en hij heeft den werkjongen van Finnekens vader een kleine witte kist zien bereiden:

De doodkist zijner vriendin, de doodkist zijner zuster!

Dan heeft hij zijnen vader eenen put zien delven, op het droeve kerkhof, en hij heeft gevraagd ‘of die put voor Finneken was,’ en de vader heeft gezegd: ‘Ja kind! ge moet alle avonden voor haar *lezen*...’ En dan heeft hij geweend, en toen hij t'huis kwam, heeft hij aan de moeder zijner gezellin gevraagd om Finneken nog eens te mogen zien; en dan heeft hij nogmaals pijnliker geschreid, en het kleine koude lijkje zoo smertelik gekust, en met uitgestrekte armkens geroepen: ‘Finneken... ô laat mij meêgaan!...’

Wist hij, begreep hij, op dien stond waarom hij zoo droef was? Waarom het hem scheen alsof daar een deel van zijn hart in dat kleine kistje ging opgesloten worden?

Och neen! De engelen beminnen elkander, en hunne zuivere liefde is haar eigen zelve onbewust!

Sedert is Doren groot geworden en man, en hij heeft zijnen vader opgevolgd in het nederig ambt van grafmaker! Honderden keeren heeft hij reeds de spade moeten in den harden grond steken en de laatste woning bereiden van eenen vriend of eenen bekende! Doch, als de hand der dood hem weder eene plek toont, en eene stemme hem zegt: ‘Delf hier een graf!’ telkens rijst weêr vóór zijne oog de dag waarop hij zijnen vader den kuil zag delven voor de trouwe vriendinne zijner eerste kindsheid, Finneken, zijne eerste liefde.

Ach! Nu verstaat hij het geheim dat zijn kinderlik herte toen niet kon doorgronden. Nu verstaat hij waarom hij onder den appelaar, toen hij ‘Zeerlateng’ speelde, het lieve blozerken des timmermans onder alle anderen verkoor; waarom hij heure kleine hand in de zijne drukte op den dag der trouwfeest, en waarom het hem zoo vreemd en zoo naar om 't hart was als zij Finneken ten grave droegen. Maar, eilaas! Nu slaapt de schoone den eeuwigen slaap der dood, en er is geen prins op aarde meer die in staat zou zijn haar te wekken!

Leuven, 16 *Meert*, 1878.

K.M. Pol. de Mont.

Poezie.

I.
Feesttuiltje.

Aan mijne dierbare vriendin, MEVROUW VAN ACKERE *geb.* MARIA DOOLAEGHE, *op haar* 50*tig jarig Jubelfeest als lid der Maatschappij:* 'Heden yet, Morgen niet,' *te Dixmude.*

Ontvouwt uw rijkste pracht, *Laurieren!*
En vlecht uw blaadren glanzend schoon,
Voor Vlaandren's dichterkoninginne,
Tot een frissche zegekroon.
Versiert hare achtbre kruin, en huldigt
Het grootsch talent, de vaste trouw,
Het edel hart, de reine ziele
Der ons zoo waarde en duurbre vrouw.

Vijftig jaren vloden henen,
Lieveling der poëzij,
Sinds gij, jong doch kundig meisje,
Lid werdt dezer Maatschappij.

Vergeet-mij-niet! geliefkoosd bloempje,
Zoo rein, eenvoudig, helder blauw,
Lief bloemelijn, het teedre kelkje
Besproeid met frisschen morgendauw;
O breng aan haar, die ons zoo kwistig
Heur hart- en geestesgaven biedt,
Onz' blijden groet, en fluister zachtjes:
'Uw vrienden, neen, vergeten niet.'

Vijftig jaren vloden henen
Sinds, tot Vlaand'rens roem, uw naam
Zich door 't kunstgebied verbreidde
Op de vleuglen van de faam.

Gij *Roze*, met uw donzen blaadjes,
Geweven uit het fijnst fluweel,
Gij koningin der bloemengaarde,
In Lente's krans het schoonst' juweel!
Gij, zinnebeeld der teedre liefde,
Betuig onz' reinen liefdegloed
Der dierbre vrouw, wier poëzij ons
Het hart voor 't schoone kloppen doet.

Vijftig jaren vloden henen,
Sinds de gouden dichterlier,
Door Maria werd gegrepen
En bespeeld met kracht en zwier

Bekoorlijk, needrig *Veldviooltje*,
Verscholen tusschen mos en gras,
Gij eersteling der groene Lente,
Ontsluit uw' tengre bloempjes ras!
En zend uw lokkende ambergeuren
Der vrouw, wier kunde ons heeft geleid,
En breng haar op des zephiers adem,
Den wasem onzer dankbaarheid!

Vijftig jaren vloden henen
En nòg geurt uw poëzij,
En nòg schittert ge als een sterre,
In Dixmude's Maatschappij.

Omstrengel met uw taaie ranken,
Lief *Klimoploover*, sterk en hecht,
Het needrig tuiltje, dat mijn vriendschap
Ter eere van Maria vlecht.
En bind steeds vaster aan elkander
Twee harten, reeds zoo nauw verknocht,
Blijv' zusterliefde ons trouw omzweven,
Tot onzen laatsten ademtocht!

Stort, o Heer! uw milden zegen,
Op mijn hartsvriendinne neer,
Lang nog leve ze in ons midden,
Ons tot heil en 't land tot eer!

Vrouwe DAVID
geb. MATHILDA VAN PEENE.

Aalter, 30 *Mei* 1878.

II.
Werda!...

Wen ik hier op de vesting sta,
Het wapen in de hand,
Dan denk ik aan een stroodak ginds
En aan mijn lieve Vlaanderland...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

Dan denk ik - wen hier in de stad
Het alles woelt en krioelt;
Hoe ginds in het hoekje van den haard
De liefde lacht, het hart gevoelt...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

Ik denk - wen hier de bonte schaar,
Zoo blijde trekt de stadspoort uit,
Hoe 'k bij ons jongste kermisfeest
Ginds stapte nevens mijne bruid...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

Dan denk ik - wen het klokgelui
Hier uit den toren bromt,
Dat vader nu, maar zonder mij,
Van het akkerwerk naar huis toe komt...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

Dan denk ik dat mijn moeder thans
Het maal op tafel zet,
Dat ledig daar mijn stoel blijft staan,
Dat ik niet deel neem aan 't gebed...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

't Is avond, en van verre ik zie
De stad nog gansch verlicht,
Ik denk dat het Vlaamsch dorpken nu
Bij den glans der maan te sluimren ligt...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

Wen ik hier op de vesting sta
En houde trouwe wacht,
Dan denk ik dat men ginds in 't dorp
Zoo zeer naar mijn terugkomst tracht...
De ronde nadert vroeg of spa,
Werda!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Bergen.

III.
op St-Thomas[1].

(In Klein-Brabandsch.)

Marjanne was opgesloten[2]
En rammelde aan de deur,
Klaas hield de wacht, en hoe ze riep
De grendel bleef er veur.

'Och!' kermde ze op alle tonen:
'Och Klaas! toe! laojt er ma uit!'
Hij zong vol vreugd: 'Noa hem ek heur:
De vink zit in de muit!'

Maar, na een poos, hernemend:
- 'Wá geeft-de als 'k opendoe?'
- 'Een kenne bier, 'nen pot lambik...'
- 'Dèn blijft de deur ook toe!'

- 'Is dèn een kenne nie^{t} genoeg,
Wel, 'k geef 'nen eemer dan?...'

(1) Uit *Rijzende Sterren.* Nieuwe gedichten.
(2) Op St-Thomas-dag sluit men in Braband malkander in de eene of andere plaats op. Om er uit te komen moet de ingeslotene aan den andere geven wat hij vraagt.

- ‘Nee, nee, riep Klaas, veur zoo 'nen prijs
Dèn blijf^{t}-de er in, Marjan!’

- ‘Wa^{t} wilde dèn? Meê Kermes
Den eersten dans meê aa?
Een koem anijs, 'nen pekerkoek?...
Awel, ontsluijt-de naa!’

- ‘Nee^{n} 'k!’ klonk het... - ‘Wel, wat duivel,
Zeg, Klaas, wa^{t} wilt-de dan?’
- ‘Och! - en hij werd zoo rood als bloed -
Geef ma auw he^{r}t, Marjan!’

K.M. POL. DE MONT.

Leuven, December, 1877.

IV.
Zoo houd ik eindlik u omvangen...

Zoo houd ik eindlik u omvangen,
In 't zoete zwijgen stierf het woord,
En mijne dronken lippen hangen
Aan uwe lippen immer voort

Al wat 't geluk vermag te geven
Is mijn, met met al zijn zaligheên,
Ik heb thans u, mijn lust en leven,
Wat hoef ik meer, als u alleen.

O, dekke nu des noodlots wille
Met nacht de wereld, hoe het zij!
Alleen uw oog nog zweve stille,
Een blauwe hemel, over mij.

(Naar EM. GEIBEL.)

De Rubens-cantate in Holland.
- Uitvoering te 's Gravenhage, op 30 Mei 1878. -

Beter laat dan nooit. Ook op muzikaal gebied schijnt thans voor goed de scheidsmuur weggeruimd, die zich al te lang reeds tusschen Noord- en Zuidnederland verhief. Na de uitvoering van Nicolaï's '*Bonifacius*' alhier en Benoit's '*Lucifer*' in Amsterdam, is thans het allergunstigst onthaal dat in den Haag aan de Rubens-cantate ('*Vlaanderens Kunstroem*,' gedicht van Jul. De Geyter) ten deele viel, die muzikale verbroedering op schitterende wijze komen bevestigen.

Het was de *Nederlandsche Toonkunstenaars-vereeniging*, die het initiatief dezer uitvoering had genomen, en wel (met enkele puikwerken van Hollandsche componisten) ter gelegenheid harer derde algemeene vergadering. Gelijk men weet is het doel dezer voortreffelijke vereeniging: 'de belangen der in Noord- en Zuidnederland levende of aldaar geboren toonkunstenaars in 't algemeen en die van de leden in 't bijzonder te behartigen.'(1)

Tot ons spijt zijn wij niet in de mogelijkheid geweest, gevolg te geven aan de ons zoo vriendelijk gestuurde uitnoodiging tot bijwonen van dit belangwekkend toonkundig feest, waarvan de inrichting en de leiding aan de zorgen van den uitstekenden componist W.F.G. Nicolaï, bestuurder der Haagsche Muziekschool, waren toevertrouwd. - Wij meenen echter onzen lezers aangenaam te wezen door hun de beoordeeling meê te deelen uit *Caecilia*, algemeen muzikaal tijdschrift van Nederland:

'Merkwaardig was de indruk, welken de Rubens-cantate van Peter Benoit op de hoorders teweeg bracht. Het publiek

(1) Ziehier de voorwaarden aan het lidmaatschap verbonden: *Gewoon lid*, 10 gulden; *belangstellend lid*, 5 gl. als jaarlijksche bijdrage.

raakte in een opgewondenheid zooals men hier te lande, bij ons in den regel “gereserveerd” publiek (vooral tegenover onbekende werken) zelden of nooit waarneemt. Daverend werd de componist na elk der drie afdeelingen, waaruit zijn cantate bestaat, toegejuicht en ten slotte, onder een regen van bloemen van de dames uit het koor, met fanfares van het orkest begroet. Want niet alleen de hoorders, ook de uitvoerders gevoelden zich door de tonentaal van den vlaamschen broeder meegesleept - koor en orkest wedijverden om hun moeielijke maar zeer “dankbare” partijen tot hun volle recht te doen komen en slaagden daarin bij uitnemendheid. Diepen indruk maakten het knapenkoor, dat behalve het reeds algemeen bekende “Beiaard-lied” enkele veelbeteekende volzinnen heeft voor te dragen. Aanvanklijk door hun onderwijzers, later door den hr. Nicolaï behoorlijk voorbereid, klonk hun zang beschaafd en zuiver, en leverde het bewijs van vooruitgang van dezen tak van onderwijs bij onze volksjeugd. Er openbaart zich dan ook bij de heeren onderwijzers der volksscholen meer en meer een begeerte naar eigen muzikale ontwikkeling, en die komt al daadlijk de aan hun zorgen toevertrouwde jeugd ten goede.

Zooals men weet werd de Rubens-cantate in 1877 aan den voet van diens standbeeld uitgevoerd en wel ter herinnering aan 's meesters geboorte vóór 300 jaar. Zoowel de Noord-Nederlandsche toondichter als de Zuid-Nederlandsche had zich derhalve te verplaatsen naar een der merkwaardigste tijdperken in de geschiedenis. Het zou zeer zeker voor een geoefende hand een belangwekkende studie opleveren om de overeenkomst of het onderscheid, allereerst tusschen de beide gedichten en vervolgens tusschen de beide compositiën, in 't licht te stellen en te onderzoeken: of werkelijk in muzikaal opzicht zich het onderscheid openbaarde tusschen den levendigen “Vlaam” en den kalmen “Hollander.”

Zonder een omschrijving te willen geven van Benoit's Cantate moet er toch op gewezen worden hoe voortreflijk de componist Europa, Azia, Afrika en Amerika muzikaal heeft gekarakteriseerd als zij, terwijl het volle orkest een schit-

terende marsch speelt, haar hulde komen brengen aan “Vlaanderens kunstroem.” De eigenaardige klank, die de verdubbeling van alt- en tenorstemmen teweeg brengt, was juist gepast voor vertegenwoordigers van Afrika; evenzoo de min of meer gewone melodie waarmede het “materieele” Amerika werd aangeduid: “het jongste volk” met zielen van ijzer en voor wien kunst geen waarde heeft. Treffend volgt daarop onmiddellijk, innig en bijna vroom: “toch, Vlaanderen, toch ziet Gij het knielen, en smeeken om uw kunst in ruiling voor zijn goud!”

De “Lofzang aan de Oudheid” bleef ook hier achterwege, evenals bij de eerste uitvoering te Antwerpen; wij hadden ze gaarne gehoord, omdat wij ons voorstellen dat Benoit de gelegenheid om een streng-klassieken toon aan te slaan wel niet ongebruikt zal hebben laten voorbijgaan.

Wij moeten ons het genoegen ontzeggen in verdere bijzonderheden te treden over het gedicht en de compositie, wetende dat wij over betreklijk weinig plaatsruimte kunnen beschikken. In het algemeen zijn opgemerkt de voortreflijke declamatie en de heerlijke illustratie (door het orkest) van den tekst. Volzinnen als “de Keerlen streden met lans en dolk” of het krachtige “Gemeente! Vlaamsche Gemeente” uit het tweede deel; alsook het *zéér* moeilijk recitatief voor de bassen: “Dan, dan mocht gij snoeven,” het daaropvolgend “Hangt een sluier voor uw oogen” en het “Mededoogen” van het koor (canonisch) - beurtlings spottend en klagend - of eindlijk de “Koorzang der Volken” opwekkend en overtuigend, geven een voldingend getuigenis van 's componisten meesterschap over vorm en stof, en verklaren ten volle het enthousiasme waarmee zijn schepping - echt populair in de beste beteekenis van het woord - werd toegejuicht, en die zulk een indruk maakte dat men van vele zijden op een herhaling heeft aangedrongen.[(1)]”

(1) Naar de heer Nicolaï in de haagsche couranten te kennen geeft, is hij tot een herhaling bereid in het begin van het seizoen.

Onze Vlaamsche muziekteksten.

In mijne *Drie dagen in Holland*[1] heb ik - grootendeels omdat die ‘open brief’ al vrij wat lang werd - een punt onaangeraakt gelaten, waarover ik nogthans van plan was een woordje in onzen *Bode* te schrijven.

Ik doe het thans afzonderlijk.

Hoezeer ik ook met dankbaar genoegen terugdenk aan het hartelijk en waarlijk al te vleiend onthaal, dat mij tijdens de uitvoering mijner werken (*Lucifer*, *Rubens-cantate*, enz.) in Holland ten deele viel, alwaar onze Vlaamsche muziek op eene voor ons zeer bemoedigende wijze wordt gewaardeerd, - toch moet ik hier mijne verwondering te kennen geven over zekere tamelijke ruwe aanvallen van eenige ‘Noorderbroeders’ tegen de... Vlaamsche teksten.

Ver van mij de gedachte de kritiek op litterarisch, of om 't even wèlk gebied te willen storen - daarvoor heb ik in princiep, te veel eerbied voor de kritiek, - doch de muzikale teksten van onzen vriend dichter HIEL, schijnen op zulkdanige wijze aangevallen te zijn geworden, dat ik die afbrekerij slechts als een *parti-pris* van wege sommige kritiekers beschouw.

De menigvuldige al te scherpe oordeelvellingen betrekkelijk den tekst van ‘*Lucifer*,’ tijdens de uitvoering van dit oratorio in Amsterdam, zal ik voor het oogenblik onaangeroerd laten. Ik wensch alleen den lezer in kennis te brengen met een paar gansch verschillende artikels in het te Amsterdam verschijnend zeer verdienstelijk *Maandblad van het Nederlandsch Nationaal Zangersverbond.* Gelijktijdig met een zeer welwillend verslag over den ‘*Lucifer*,’ geteekend: MAC, - hiervoor mijnen hartelijksten dank aan den onbekenden ridder voor ‘recht waar het past’ - gaf dit blad, onder de

(1) Zie de vorige afiv. van den *Kunstbode* (n^{r} 6).

rubriek: '*Ingezonden stukken*', wel te verstaan, een artikel, geteekend C. VAN DER LANEN, waaruit ik vooreerst volgende regelen knip:

'*Vlaamsche Texten!!*' aardig niet waar? Nederlandsch 'en Vlaamsch zijn dus twee van elkaar afgescheiden en verschillige talen! Geen de minste eenigheid met malkaar! ... Doch dat het een talentvollen componist vaak weinig kan schelen, *welke woorden hij op muziek brengt* heeft Peter Benoit op 28 Februari en 1e Maart, enz., bewezen.'

Dit moge nu de meening des heeren VAN DER LANEN wezen; maar naar *mijn* bescheiden oordeel heeft hij wat al te haastig desaangaande uitspraak gedaan. Ik meen óók wel iets of wat van *muzikale gedichten* te kennen - en moet hem, die mij zulke verkeerde meening toeschrijft, tevens volmondig verklaren dat het mij *in 't geheel niet onverschillig is* wèlke texten ik op muziek breng. - Wel integendeel! ik hecht daaraan zelfs een gansch bijzonder belang.

Ons heeft het begin van 't bedoelde artikel niets nieuws verteld:

'Wanneer het waarheid is dat een onderdeel een deel van het geheel is, dan volgt daaruit, dat een werk geen kunstwerk mag genoemd worden, wanneer de kunst niet tot zelfs in de onderdeelen zit.'

En juist *omdat* wij dit weten, heer V.D. L., gaan wij ook doelmatigerwijze te werk, om, in de mate onzer krachten, een zoo *volledig mogelijk* kunstwerk te vervaardigen.

Nu neem ik, als tegenstelling, een brokje uit MAC'S artikel over den '*Lucifer*' (zelfde nr van 't zelfde blad): 'In het gedicht ligt een rijkdom van fantasie, die zich door kracht en stoutheid openbaart. Wordt ook de *zoetvloeiendheid* der poëzie daarin gemist... wij kunnen er vrede meê hebben wanneer de dichter ons tafereelen schetst, die onmogelijk met *gepolijste* woordjes kunnen worden geteekend.'

De heer VAN DER LANE zegt hierop het volgende: 'Is het wel mogelijk, dat men zelfs bij de minste ontwikkeling MOOI (??) kan vinden wat de heer Hiel geschreven heeft om te worden gezongen.'

Zeker kan men dat, mijn waarde heer! zelfs veel meer dan ‘mooi,’ schoon, zeer schoon, zeer verheven! Ik laat hier het woord aan MAC terug over: ‘Juist door die minder nauwkeurige omschrijving toovert zij toestanden voor onze verbeelding, die daarin slechts kunnen bestaan, en waaraan een nauwkeurige omschrijving die in kleine bijzonderheden afdaalt, slechts zou kunnen schaden. Mogen anderen misschien zeer rechtmatige aanmerkingen willen doen gelden... wij laten dit gaarne aan de liefhebbers over. Wij hebben te veel eerbied voor de forsche en meesterlijke trekken, die een *werk van zoodanige beteekenis* versieren, en gevoelen geen lust, ze door den miscroskoop te beschouwen.

Niet kleingeestig is de critiek van MAC, en ook niet partijdig! - het zou hem zeker even zoo gemakkelijk vallen als den heer VAN DER LANE om in gedicht of partituur van den ‘*Lucifer*’ gebreken aan te duiden, en waarlijk op dergelijke wijze aangetoond zou er van wege de schrijvers gewis niets dan een dankbaar gevoel ontstaan, tegenover een bevoegden criticus, die zonder aarzelen en met kennis van zaken, in kieschen vorm, gladweg zijne denkwijze over een werk uiten wil!

De heer VAN DER LANE, zegt verder nog: ‘Waarlijk, wanneer een jongen der hoogere burgerschool met dien “*Lucifer*” zijn wellicht eenvoudigen vader had verrast, geloof ik dat hij geen compliment zou hebben gekregen. De goede man had het welligt niet begrepen.’ (Jammer dat de heer V.D. L. zich in 't geval niet bevonden heeft!) of was aan zich zelf gaan twijfelen...’ (daarvoor heeft de heer V.D. L. eene al te goede opinie over zich zelven) ‘wanneer hij ten minste eenig gevoel van poëzie had.’ - Wie zou er het meest ‘gevoel van poëzie hebben, of MAC of VAN DER LANE?

Hiermeê punctum: op dit gebied wordt het moeielijk den heer VAN DER LANE te volgen. - Arguteeren is geen argumenteeren!

Antwerpen.

PETER BENOIT.

Boekbeoordeeling.

I.
Jaarboek van het 'Willems-Fonds' van 1878. Gent, boekhandel van E. Todt, opvolger van W. Rogghé.

Onze lezers moeten het mij niet kwalijk nemen dat mijne beoordeeling van het Jaarboek zoo laat verschijnt: in den laatsten tijd was het schier onmogelijk zich met letterkundigen arbeid bezig te houden, de openbare aandacht was op gewichtiger aangelegenheden gevestigd. Thans zijn de gemoederen weêr tot bedaardheid gekomen en mag ik hopen dat mijne aanbeveling van deze nuttige uitgave van het *Willems-Fonds* niet onopgemerkt zal blijven.

Uit de verslagen der verschillende afdeelingen blijkt dat de belangstelling der Vlamingen, in de werkzaamheden onzer inrichting, voortdurend toeneemt. Het getal der leden vermeerdert van jaar tot jaar, volksboekerijen komen tot stand en de voordrachten worden druk bezocht. Antwerpen alleen heeft te wenschen gelaten: in het flink geschreven verslag van Fl. Van der Ven, den ijverigen Sekretaris der Afdeeling, leest men, dat het getal der leden, verre van aan te groeien, integendeel verminderd is en dat de Vlaamsche Strijdpenning bijna niets opgeleverd heeft. Onze vrienden en wakkere strijders moeten daarom den moed niet laten zakken; zij moeten maar bij hunne medeburgers ferm aankloppen en er zal, gelijk in het Evangelie staat, geopend worden. Er zijn zeker in de rijke Scheldestad nog velen, die hunne bijtreding niet zullen weigeren en wellicht vergeten zijn geworden.

De Mengelingen zijn met smaak gekozen: de novelle van Mejuffrouw Virginie Loveling: *Nieuwjaarsbezoeken op het dorp* bevat een paar fijn geschilderde tafereeltjes, die eens te meer bewijzen in welken hoogen graad de begaafde schrijfster de kunst bezit de natuur getrouw weêr te geven.

Zij, die wenschen nader ingelicht te worden over hetgeen zij rooken, zullen met het opstel van Ph. Van Cauteren: *de tabak en zijne bewerking* gediend zijn. - Het tooneelstuk *Valentine*, door Jos. Van Hoorde-De Koninck, zal zeker met bijval in onze schouwburgen onthaald worden. - De voordracht van den bestuurder van dit tijdschrift: *Over het familieleven* is bijzonder goed bewerkt; de daarin verdedigde grondbeginselen, door treffende voorbeelden gestaafd, zouden ook wel in hoogere kringen, misschien nog meer dan elders, mogen behartigd worden. Zeer doeltreffend en goed geschreven is ook de verhandeling van L.D.R.: *Een proces voor ketterij, te Gent* 1560-1561. De indruk, dien men bij het lezen van 't verhaal dier afschuwelijke gebeurtenis ontvangt, is droevig; doch terwijl wij de hardvochtige beulen en hunne handlangers, de wereldlijke overheden, vervloeken, moeten wij zonder aarzelen onze warme bewondering schenken aan die ongelukkige slachtoffers van dweepzucht en onverdraagzaamheid, aan die arme, zwakke vrouwen, welke in de gruwelijkste folteringen hun geloof bleven belijden en als martelaressen der vrijheid van denkwijze den brandstapel bestegen.

Alleszins lezenswaard is ook de verhandeling van Sleeckx: *Shakespeare en Charles Lamb.* In eene voortreffelijke levensbeschrijving van Lamb wijst hij er op wat die man gedaan heeft om zijnen onsterfelijken landgenoot bij alle standen der samenleving te helpen waardeeren en diens meesterwerken hekend te maken. De vertaling van het verhaal: *King Lear* is zoo keurig en zoo boeiend als men zulks van eenen schrijver als Sleeckx verwachten mocht. Het opstel: *de Nederduitsche taal*, door K. De Flou, eene poging om tot gelijkheid van spelling tusschen de Nederduitsch en Nederlandsch schrijvenden tot stand te brengen, getuigt van diepe studie en grondige vakkennis, doch zal, ik vrees het, weinig weêrklank in onze gewesten vinden.

De gedichten der bekende zangstukken, waaronder eenige zeer aantrekkelijk zijn, wisselen zeer aangenaam met de prozastukken af, en de kernachtige spreuken, aan P.Cz. Hooft

ontleend, zullen wellicht bij menigeen den lust opwekken om nader kennis met dien meester te maken.

J. MICHEELS.

II.
Binnen en Buiten. Poëzie van Th. Sevens. Antwerpen, bij Jan Schuermans. 1877.

Meermaals wordt er geklaagd - en dit niet zonder grond - dat ons volk niet genoeg leest. Inderdaad, boeken vinden bij ons te weinig debiet, en zeker wel allerminst dichtbundels.

En toch, dat ons volk over 't algemeen minder van verzen dan van proza houdt, zou men wel niet uit het steeds aangroeiend getal Vlaamsche dichters opmaken. Vooral onze jongere schrijvers schijnen doorgaans liever in gebonden dan in ongebonden stijl hun debuut in de letterwereld te doen. Van de tien zijn er misschien wel negen, die, in plaats van op de novellistiek, zich liever op het verzenmaken toeleggen, zoodat de voortbrenging op belletrisch gebied naar ons inzien niet te best met de behoeften van ons lezend publiek in verband staat.

Hoezeer wij dus in beginsel van harte wenschen dat een wat juister economisch evenwicht in de voortbrengselen onzer Vlaamsche boekenmarkt moge komen, - d.i. eene wat meer logische verhouding tusschen vrrag en aanbod, - toch zien wij met genoegen dat sommige dier jonge dichters met goed gevolg er naar streven om door een eenvoudig en gemoedelijken schrijftrant dien toon aan te slaan, welke 't best in 't hart des volks weêrklank vinden kan.

Onder die jongeren heeft zich de schrijver van bovengenoemd bundeltje reeds een goed klinkenden naam weten te maken. Ook verheugt het ons zeer dat die naam zelfs in den vreemde weerklank heeft gevonden. En ofschoon wij in Sevens' '*Binnen en Buiten*' - althans in de rubriek 'Mengelpoëzie' - meer dan één stukje lazen dat ons niet op de

hoogte van 's dichters talent scheen, toch is 't ons een bijzonder genoegen, onzen lezers de vleiende beoordeeling te doen kennen die onlangs, over de laatste uitgave van onzen begaafden medewerker in het Leipziger volksblad de *Plattdütsche Husfründ* verscheen:

'Deze dichter, zoo luidt het artikel, die zooals hij zegt de Vlaamsche Beweging met hart en ziel voorstaat, toont ons in zijne liederen een warm en innig gemoed, gansch bijzonderlijk in de Afdeeling' Huiselijke Poëzie' die meestal kleine huiselijke beelden inhoudt, eenvoudig trouw en vroom. Doch nevens de onschuldige vreugde en tevredenheid trekt zich een zekere zwaarmoedigheid door de liederen en beelden, die, doordat de dichter niet zooals de meeste anderen een geliefd meisje, maar wel zijne vrouw bezingt, in zooverre een kleine overeenkomst met den grooten Hongaar Petöfi bewijzen. - Geene groote verrassende gedachten, maar weêr het innig gevoel moet ons in de vaderlandsche liederen (tweede afdeeling: 'Mengelpoëzie') roeren.

In onzen tijd is het veelal gansch uitzonderlijk wanneer wij eens op een boek komen, waarin nog godsdienstige gevoelens gansch getrouw en ernstig worden voorgedragen. Dit geschiedt niet alleen in de 'koralen,' maar in de meeste liederen van Sevens, waarvan ook ook eenige door de toondichters Hinderijkx, Mille, Mestdagh en L. Van Gheluwe in muziek gezet zijn.

Wanneer in Duitschland, in onzen tijd zelfs, een bekende dichter 'Fromme lieder'[1] die achting verdienen, zoo schijnt dat een bewijs, dat onder gegeven omstandigheden gedichten met godsdienstige gevoelens ook eene uitstekende behandeling kunnen vinden. Wanneer zich echter de dichtkunst tot fijnvroomheid leent, dan heeft zij het uiterste gedaan om niet meer poëzie te zijn. Wel eens heeft hij zich op deze wijze verdwaald, en dien tijd wenschten wij niet terug, ofschoon die ook door vele lieden de 'oude goede tijd'[2]

(1) Theodor Storm.
(2) Platduitsch: *Muckerie.*

wordt genoemd. Doch daarvoor is nu niet meer zoo licht gevaar.

Hierop haalt de platduitsche recensent een viertal strofen uit het lied '*Ik ben een nederige volkszoon*' aan.

'Wat wij uit al zijne liederen gevoelen, zoo vervolgt hij, dat vat de dichter in deze regelen te zamen en spreekt het zelfs eenvoudig en ongekunsteld uit. Daarin bestaat ook eigentlijk de gansche kunst van de Liederen, dat zij zoo natuurlijk en ongekunsteld het ooroude thema van Liefde en Vaderland, Natuur en Vriendschap bezingen. Doch boeken van dien aard hebben in onzen tijd vrij wat moeite om zich te doen gelden; want voor zatte tongen is alleen nog de 'pikante boterham.' Niettemin kunnen wij nog altijd zoo'n liederen, die een oprecht en onverdorven gevoel met gezonde gedachten vereenigen, op de boekenmarkt welkom heeten.

Op de Moederliefde heeft onze dichter een groote cantate gemaakt, die voor de behandeling toch wel een beetje te eenvoudig in plan en gedachten schijnt, en al vormt dat gedicht met de andere koralen te zamen juist niet het geringste deel van het boek, zoo schijnt toch de hooge vlucht (*Schwung*) minder in 's dichters natuur te liggen en overtreft niet het natuurlijke in de liederen en huiselijke beelden.

'Al ben ik maar een arme volkszoon,
Al ken ik niet den steedschen trant,
Toch rukt men nooit de dichterveder
Uit mijne hand!'

'Zóo spreekt de dichter van zich zelven, en wij kunnen hem niet de dichterveder ontnemen; doch ook den dichterroep, wat dikwijls voor één en 't zelfde gehouden wordt, moeten wij hem laten.'

Het dichtbundeltje des heeren Th. Sevens is opgedragen aan zijnen gewezen leeraar D. Sleeckx, onzen gunstig bekenden novellist.

A.J. COSYN.

Brieven uit Zuid-Nederland.

I.

Dixmude, Juni 1878.

Na het verslag dat ik den lezers van *de Vlaamsche Kunstbode* heb meêgedeeld over het gedenkwaardig Jubelfeest, dat alhier op 30 Mei jl. in de rederijkkamer '*Heden yet*, *Morghen niet*' plaats greep, blijft mij nog de taak over, hun een beknopt overzicht te geven van Dixmude's werkzaamheden op Vlaamsch kunstgebied, gedurende het afgeloopen seizoen 1877-78. - Onze maatschappij '*de Ware Van Duyse's vrienden*' heeft gedurende de drie wintermaanden December, Januari en Februari, wekelijksche zittingen gehouden, waarop nuttige en tevens aangename lezingen plaats grepen. Doorgaans brachten wij daar recht heerlijke avondstonden door; jammer dat wij er niet telkens een grooter getal taalvrienden aantroffen! Onze oproep aan de zangminnaren, om de lezingen met Vlaamsche zangstukken op te luisteren, heeft niet volkomen aan onze verwachting beantwoord. Bestaat er dan waarlijk gebrek aan Vlaamsche liederen, of... gebrek aan zangers, die hunne moedertaal door hun talent wenschen te verheerlijken? - De waarheid is dat de Vlaamsche zang, helaas, nog al te weinig wordt beoefend. Ook in de verspreiding van het Vlaamsche lied ligt een behoedmiddel tegen verbastering van volkskarakter, eigen aard en eigen zeden.

De *Ware Van Duyse's* richtten dit jaar twee openbare volksvoordrachten in, beide door een muzikaal gedeelte opgeluisterd. De eerste conferencie had plaats op 23 December 1877. De voordrachtgever was de heer Is. Lescouwier, natuurkundige te Bixschoten. Spreker handelde over *het Nut der Donderschermen.* Niet alleen de voordracht zelve, maar evenzeer de praktische proefnemingen vielen in den smaak van het talrijk publiek. In de conferencie-zaal had de heer Lescouwier een soort van *huisje* geplaatst, voorzien van eene naald met afleidingsdraad, die hij elektriseerde. Boven het huisje bevond zich eene met elektriciteit beladene kunstmatige onweerswolk, welke in aanraking gebracht met het huisje, den aanschouwer bewees dat er voor gebouwen, die door een in goede voorwaarden geplaatsten bliksemafleider beschermd zijn, geen gevaar bestaat. Nog andere praktische oefeningen met elektriseertuigen werden vervolgens gedaan, en de heer Lescouwier gaf verder nog onderricht over den Telefoon, eene belangwekkende actualiteit. In eene bijzondere zitting deed hij ons door proefnemingen dezen zoo nuttigen toestel kennen, welke de menschen in staat stelt op groote afstanden met elkander te spreken. Deze voordracht genoot een wèlverdienden bijval.

Evenzoo de tweede voordracht (21 April 1878) gehouden door den heer Hoofdopsteller van *de Vlaamsche Kunstbode*, eerelid der *Ware Van Duyse's vrienden.* Het onderwerp was: *De maatschappelyke invloed van Tooneel- en Letterkunde.* De heer Cosyn bewees dat dààr waar het zedenbederf in de letterkunde sluipt, het volk ook lijdt aan zedelijk verval. Spreker nam als uitgangspunt zijner stelling de hedendaagsche fransche roman- en tooneelliteratuur. Is het niet te bejammeren dat een talent als Alexander Dumas fils, - die stellig tot de eerste tooneelschrijvers onzer eeuw behoort - de zedelijke roeping van de dramatische kunst zoozeer uit het oog verliest? Met al de plastische kracht, waartoe zijn reusachtig talent vatbaar is, brengt Dumas op de meest cynieke wijze dingen en toestanden op 't tooneel, welke een dichter, die zich zelven en zijn publiek eerbiedigt, ter nauwernood zou durven aanduiden! - Was de voordrachtgever streng en onverbiddelijk jegens mannen welke aan zulke exploiteering der menschelijke hartstochten hunne pen leenen, met des te meer vooringenomenheid prees hij dezulken die hunnen invloed tot beschaving en verzedelijking van het volk gebruiken. En ook in Frankrijk zijn gelukkiglijk nog dergelijke mannen te vinden. Jammer maar dat ze niet wat talrijker zijn!

De volksbibliotheken met goede en nuttige werken verrijken, dit zij het doel van ons aller streven. - De spreker wiens voordracht herhaaldemaal luidruchtig werd toegejuicht, eindigde met eene hulde aan Vlaanderens hoofddicheres, mevr. Van Ackere-Doolaeghe, die den Dixmuudschen volksgeest eene zoo gunstige richting geeft. *Zij* is de ziel van instellingen, als daar zijn de '*Ware Van Duyse's vrienden*' en de oude rederijkkamer '*Nu*, *morgen niet!*' welke beiden zeer veel tot bevordering der geestesontwikkeling bijdragen. Dixmude's burgerij begrijpt en waardeert de edelmoedige pogingen van die twee machtige volksinstellingen. Ten bewijze hiervan strekke de steeds toenemende bijval, dien in het afgeloopen dienstjaar 1877-78 de Volksboekerij der '*Ware Van Duyse's vrienden*' heeft behaald, ten bewijze ook de geestdrift welke op elke onzer concert-voordrachten en tooneelvertooningen zoo ongedwongen heerscht.

Om te sluiten, nu ook een woord over die Tooneelvertooningen. Onze rhetorika '*Nu*, *morgen niet*,' bracht dit jaar ten tooneele de volgen de stukken: '*de genaamde P...*,' blijspel met zang in één bedrijf, door Sleeckx; '*het Strijkijzer*,' tooneelspel in 5 bedrijven, door P. Geiregat; '*De zenuwen van Madam*,' blijspel met zang in één bedrijf, door J. Dodd. De jonge tooneelisten van genoemde maatschappij, onder de kundige leiding hunner bestuurders, de heeren Feys-Kesteloot en Emiel Woest, voerden met veel samenhang die tooneelstukken op. Het talrijk publiek dat zijne aanmoedigende ondersteuning verleende, door deze vertooningen bij te wonen, kon hier een werkelijken vooruitgang in de kunst bestatigen.

A.T.D.

II.

Kortrijk, Mei 1878.

Geachte Vriend,

Er wordt te dezer stede voortdurend veel gesproken over Van Dyck's prachttafereel '*De oprichting van het kruis*,' waarover ik reeds, in mijn laatsten brief in de *Vlaamsche Kunstbode*, een woordje heb gerept.

Zoo het schijnt, zou men er toch eindelijk op bedacht zijn, dat kunststuk aan het onderzoek van deskundigen te onderwerpen, en het noodige te doen om de beroemde schilderij tegen ergere beschadiging te behoeden. Zóó laten wij ons althans gezeggen. - 't Is ook hoogtijd; - doch beter laat dan nooit!

Sedert het onderhavige pronkstuk onzer Vlaamsche schilderschool alhier veler aandacht getroffen heeft, willen zich sommige liefhebbers het genoegen niet ontzeggen, dienaangaande eenige opzoekingen te doen.

In het verdienstelijk werk '*La chapelle des comtes de Flandre*' door den heer kanunnik F. Van de Putte, vinden wij dat '*De oprichting van het kruis*' betaald werd door een zekeren heer Rogier Braeye van Kortrijk.

Betrekkelijk dezelfde schilderij vertelde mij een vriend onlangs de volgende anekdote, die naar mijn inzien belangrijk genoeg is, om den kunstminnenden lezers van den *Bode* te worden medegedeeld:

Het is niemand onbekend dat na de Fransche overweldiging der verleden eeuw, meest al de kunstschatten, waarmeê het roemrijk voorgeslacht onzen geboortengrond begiftigd had, uit museüms en tempels gestolen werden, om daarmeê de muren van den Parijsche *Louvre* te versieren.

- Aan dien roof onzer kunstwerken door de fransche overheerschers herinnert De Geyter in zijne *Rubenscantate.* Tot hen die, na onze Vlaamsche kunstpaleizen te hebben geplunderd, met tergenden overmoed over Vlaanderen's val juichten, zegt de dichter met echt vaderlandsche fierheid:

> 'ô Dwingelanden!
> Als van de wereldkaart met uw bebloede handen
> Gij Vlaandren af dorst vagen, waart ge ontzind:
> Dan straalde u van de wanden,
> Dan straalde u van gewelven,
> In uw paleizen zelven
> Nog Vlaandren's glorie blind!' -

De roofzuchtige zuiderlingen grepen, - zooals men wel denken kan - het beste eerst. '*De afdoening van het kruis*' van Antwerpen en '*De*

oprichting van het kruis van Kortrijk hadden zij dan ook al dadelijk beet.

Hier dient gezegd dat dit laatste tafereel opzettelijk geschilderd werd voor eene plaats tusschen twee vensters, waar het thans nog te zien is. Zoodat het van beide zijden het noodige licht ontvangen moet om den gewenschten indruk te weeg te brengen Dààraan hadden zij, die met het wegnemen der schilderij gelast waren, niet eens gedacht!

Toen nu het tafereel in den *Louvre* zijn plaats gekregen had en de vereischte lichtstralen niet ontving, maakte het op verre na dien prachtigen indruk niet, welken men er van verwacht had. Ook werd de schilderij al dadelijk beknibbeld. Er werd zelfs beweerd dat zij onder Van Dycks voortbrengselen niet mocht gerekend worden.

Juist was er toen een zekere heer J. La Fontaine van Kortrijk te Parijs, die, zonder een groot schilder te zijn, dan toch om zijne ongewone kennissen in die kunst gansch Europa door zeer hoog stond aangeschreven. Die kunstliefhebber had aldra begrepen hoe het kwam dat de schilderij zoo weinig behagen mocht, doch hij repte daarover geen enkel woord. Hij gaf integendeel den onwetenden kunstrechters gelijk en hielp mee zooveel hij kon om hunne meening overal te doen veldwinnen. Daarin gelukte bij dan ook ten volle en er werd besloten dat ‘prulwerk’ uit het museüm van den *Louvre* te bannen!

NU spoedde zich La Fontaine aan het bestuur zijner vaderstad in vertrouwen meé te deelen wat er met ‘*De oprichting van het kruis*’ was voorgevallen; kortom de Kortrijksche kunstkenner speelde in die zaak zijne rol zoodanig behendig, dat van Dyck's meesterstuk aan de Vlaamsche Leiestad werd teruggeschonken, terwijl de andere prachtwerken eerst na 1815 in ons vaderland terugkwamen.

Wij zeiden hooger dat het bedoelde schilderstuk opzettelijk gepenseeld werd voor de plaats waar het zich *nu* nog bevindt; zulks is door geloofwaardige oorkonden ten stelligste bewezen. Dààrom is 't dat zij, die zulks weten maar moeielijk begrijpen kunnen waarom toch de kunstenaar zijn gewrocht in dien zin heeft opgevat, daar het doek - in strijd met de eenvoudigste kunstprincipepen - derwijze geplaatst is dat men er zich bijlange niet ver genoeg van verwijderen kan, om het in zijnen samenhang te beschouwen. Dit spruit hieruit voort dat in de eerste helft der XVIIe eeuw, toen Van Dyck leefde, de gothische altaren gansch plat waren en enkel bekroond met een gekruisten Christus.

Het huidig tabernakel - een meesterstuk in zijnen aard - bestond dus te dien tijde nog niet, en zóó kon men, van midden in het koor, de overheerlijke schilderij van onzen onsterfelijken Van Dyck in al hare heerlijkheid bewonderen.

Het ware dus wenschelijk dat men, naar het voorbeeld der hoofdkerk, het tabernakel ter zijde schove.

Hartelijke groeten van

Uwen

JACOB STINISSEN.

Tentoonstelling in den ‘Cercle’.[1] (Juni 1878.)

Een welgemeend ‘bravo!’ aan onze ijvervolle afdeeling van Beeldende Kunsten! Hare Juni-tentoonstelling was waarlijk belangwekkend, en dit wèl zoozeer door de hoedanigheden als door het getal der tentoongestelde werken.

Als naar gewoonte waren de Genre- en de Landschapsschildering het best vertegenwoordigd. En ofschoon geen enkel tafereel ons in zóó hooge mate voldeed als b.v. uit de vorige expositie DAVID COL'S ‘*Wedstrijd van Kanarievogelen*’, verre van daar! toch kregen wij ook thans eenige niet onverdienstelijke genre-stukken te zien. Van COL was er ditmaalniets; maar CAP had een nog al aardig plattelandsch tafereeltje: ‘*Een Zondagmorgen op het Dorp*’. Zoowel het inwendige dier dorpswoning, als de man die zoo smakelijk zijn pijpje rookt, terwijl zijne twee kinderen op den dorpel der deur, naar den voorbijgaanden orgeldraaier zitten te kijken en te luisteren, dat alles is met veel waarheid van de natuur afgezien. Alleen schijnt ons de straat, die op de dorpskerk uitloopt, niet onberispelijk als perspectief. - ‘*De vermoeide Jager*’, van SIEBERT geeft insgelijks blijk van een zeer opmerkzamen kunstenaarsgeest. De slaap van dien blauwgekielden Nemrodszoon is zeer natuurlijk voorgesteld. Jammer dat het tafereeltje als harmonie van toon en kleur wel wat te wenschen laat. - In dit opzicht verschafte ons ADRIAAN DE BRAECKELEER veel meer genoegen. Zijn ‘*Boekenminnaar*’, ofschoon versleten als onderwerp, is een keurig salonstukje. - In de ‘*Bloemennverkoopster*’ van VERHOEVEN-BAL kunnen wij wel de bloemen, maar veel minder de verkoopster prijzen. Er ligt in de figuren van dien schilder, als coloriet en als uitdrukking, iets conventionneels dat onaangenaam op den toeschouwer werkt. - SERRURE is stellig een zeer talentvol schilder, maar onzes inziens maakt hij somtijds wat al te veel jacht op

(1) *Cercle Artistique* van Antwerpen.

coquetterie. Wat in zijne '*Rêverie*' het meest de aandacht wekt is de technische vaardigheid waarmeê hij den weerglans van zijde en fluweel, in zijne zoo geliefkoosde dames-toiletten, weet weêr te geven. - BOKS heeft ons aan heel wat beters gewoon gemaakt dan zijn ook als opvatting totaal onbeduidend '*Meisje en kat*'. Ook PIET NEUCKENS was ditmaal niet op zijne gewone hoogte. - Van VAN DEN DAELE'S '*Huiselijk Geluk*' spreken wij liever niet! Valsch van toon als van teekening en even onbehagelijk als samenstelling, schijnt ons dàt tafereeltje uit het huwelijksleven maar weinig van aard om den ongehuwden toeschouwer naar het 'huiselijk geluk' te doen verlangen! - BOURCE, onze onovertreffelijke BOURCE, in wiens schetsen uit het visschersleven zich het diepst gevoel en de fijnste humor zoo aangenaam afwisselen, stelde ons ditmaal slechts een enkel figuur: een Scheveningsch visschersmeisje voor; maar wat er zooal in de zielvolle oogen van *Kaatje* te lezen is 'vaut seul un long poème'. - STOBBAERTS' tooneeltje '*Vóór de herberg*' behoort tot het beste der tentoonstelling. - Wellicht zullen we dat ook wel eens van den jongen FARASYN kunnen zeggen. '*Stoute poes*' bevat, als faktuur, als kleur en als uitdrukking, hoedanigheden, die waarlijk meer de hand eens meesters dan die eens beginnelings verraden. Waarom echter de heer Farasyn een zoo vreeselijk zwarten achtergrond heeft gekozen, blijft ons een raadsel. Dat doet aan zijn welgeslaagd kinderfiguurtje geen voordeel, integendeel!

In het Landschap komt de eerepalm aan VAN LUPPEN toe. Zijn '*Zicht uit de Ardennen*' moet voor geen enkel der beste voortbrengselen van dien meester onderdoen. 't Is diezelfde stille natuurpoëzie, diezelfde afwisselende kleurenrijkdom; een gelukkige versmelting van idealism en realism. - Eene gansch tegenovergestelde richting volgt ISIDOOR MEYERS. Terwijl VAN LUPPEN zijne natuurgezichten tot in de kleinste bijzonderheden uitpluist en afwerkt, hecht MEYERS aan zekere détails minder belang, om aldus met breederen borstel de indrukken zijner natuurbeschouwing op het doek te werpen. Ook in de keuze der stof ligt tusschen beide artis-

ten een hemelsbreed verschil. VAN LUPPEN zoekt meer het liefelijke, het bevallige, het fijn-poëtische in de natuur, die zijn palet dan nog liefelijker schijnt te willen maken. Dat integendeel aan een realist als MEYERS ook meer prozaische onderwerpen welkom zijn, bewijst hij ons in zijn '*Octobermorgen*'. Kan men zich wel iets prozaïscher voorstellen? Een uitgestrekt veld, met koolen, tabak en boonen beplant; in 't midden een platte aardeweg, waarlangs een drietal touwdraaiers arbeiden, nog half in den morgennevel gehuld, met den rug naar den aanschouwer gekeerd... Hoe de schilder zóó iets tot eene zeker niet onbehagelijke schilderij heeft weten te bewerken, is waarlijk verbazend! En toch is het zoo: door de tooverkracht van 's kunstenaars palet is het *triviale* in de voorstelling verdwenen, zonder iets van het *ware* met zich te nemen. - Een andere jonge landschapsschilder die als 'impressionnist' meer of min van dezelfde school is en bij al zijn realism toch het *schoone* voor het ware niet verwaarloost, is THEODOOR VERSTRAETEN, wiens eerste voortbrengselen wij, pas een vijftal jaren geleden, als 'veelbelovende proeven' bespraken. Thans zijn het niet meer de proeven van een zoekenden debutant, maar wel de vruchten van een ernstigen kunstenaarsarbeid, die hij ons in zijne '*Omstreken van Amsterdam*' en voornamelijk in zijnen '*Voormiddag*' aanbiedt. Schilderijen van dien aard moeten van op zekeren afstand worden beschouwd. Dàn eerst kan men er al het schoone van ontdekken. Wat een rijke nuanceering van tonen en wat een begoochelingwekkend *relief*, in dat bont gewemel van heesters, takken, twijgen, bloemen en bladeren! Even breed gepenseeld als dichterlijk schoon opgevat, mag zeker wel dit landschap bij het puik der tentoonstelling worden gerekend. Mochten wij echter den heer Verstraeten eenen raad geven, dan zou het zijn, zich voor de soms wat al te driftige virtuositeit van zijn penseel wat in acht te nemen. - Behalve een heerlijk maanlicht-effekt van LEEMANS, indruk eener nachtelijke beschouwing van de *Visscherij te Gent*, en eenige 'marines' van MONTGOMMERY, SCAPPA, WOUTERS en MUSIN, ontmoetten wij ver-

der nog een aantal flinke landschappen van DELATHOUWER, OPPENOORT, Mej. BEERNAERT, DERICKX, VAN HOORDE, enz.

De Portretschildering was slechts door een vier- of vijftal beduidende werken vertegenwoordigd, waaronder het tweeling-kinderportret van EMIEL CLAUS en het damesportret van CAP zich bijzonder onderscheidden. Eerstgenoemde heeft daarin waarlijk zich zelven overtroffen. De groep der twee in schotsch fantasiecostuum uitgedoschte knapen schijnt waarlijk op het doek te leven. Onze beste gelukwenschen aan dien jongen kunstenaar, die zoo schitterend aan de hooge verwachtingen beantwoordt, welke hij algemeen in onze kunstwereld heeft doen ontstaan. Blijft hij zóó voortgaan, dan zal Claus eenmaal tusschen onze Vlaamsche meesters eene eervolle plaats innemen.

EMANUEL VAN DEN BUSSCHE die veel van tragische effekten schijnt te houden, heeft andermaal zijne ingevingen in een der bloedigste bladzijden van de geschiedenis gezocht. Ditmaal heeft hem de fransche omwenteling geïnspireerd; doch veel minder gelukkig. Zijne '*Marie-Antoinette naar de strafplaats geleid*' is een werk dat, naast enkele hoedanigheden van louter technischen aard, een aantal overheerschende zwakheden te zien geeft: Vooreerst is de samenstelling in 't algemeen, en meer nog de houding en uitdrukking der figuren dusdanig overdreven dat zij eerder aan *charges* dan aan *typen* doen denken. Daarbij is de hoofdfiguur zelve totaal mislukt: wie toch zou bij de uiterst gemeene gelaatsuitdrukkingen der vrouw, die daar op de strafkar zit, aan de edele koningin van Frankrijk, aan de fiere afstammelinge der Habsburg denken? Het geheele maakt volstrekt den esthetisch-dramatischen indruk niet, dien den schilder er zich van heeft voorgesteld. Den bal mis, heer Van den Bussche! *A quand la revanche?*

* * *

Ook een drietal beeldhouwers hadden aan de Expositie van den *Cercle* deelgenomen. '*De geest des kwaads*' van JEF LAMBEAUX, is eene ernstige kunstschepping. Te gemeen als type, ofschoon even knap uitgevoerd, schenen ons

'*Phryné*' en '*Sympathie*' van denzelfden artist. - Wat Verhas in de schilderkunst is, dat tracht JORIS in de beeldhouwkunst te zijn: '*Grootvaderken*', een tegenhangertje van zijn '*Grootmoeder's muts*', is een geestig typisch stukje uit de kinderwereld. - ROSKELE had een '*Hoofdman der Cannibalen*', die algemeen veel bijval vond.

A.J. COSYN.

In Den Haag.
(Uitvoering der Rubens-Cantate, op 30 Mei, jl.)

Aan mijnen vriend A.J. Cosyn, bestuurder van '*de Vlaamsche Kunstbode.*'

Waarde August,

De vrienden hebben gelijk. Nu dat ik hun, ter gelegenheid der uitvoering van mijne werken in *Amsterdam* en *Dordrecht*, mijne reis in kunstindrukken door onzen *Bode* heb meêgedeeld, nu is 't ook meer of min mijn plicht dat ik hun iets over *den Haag* à propos van de 'Rubens-cantate' schrijf. Daarbij, alle goede dingen bestaan uit *drie*; ik zal dus, om het klaverblad te volledigen, van dat tweetal 'open brieven' maar liever een *drie*tal maken, door een keuvelarijtje over en à propos van mijn nieuw uitstapje in Noordnederland. Zóó iets kan overigens niet anders dan een genot voor mij wezen; want dit tiental dagen in den Haag en de vele alleraangenaamste ontmoetingen, op het gebied van vriendschap en kunst, zullen immer tot de schoonste herinneringen uit mijn kunstenaarsleven behooren.

Ik ging dus ook een tiental dagen in Holland's aantrekkelijke residentiestad doorbrengen, waar ik op vereerend verzoek de uitvoering mijner cantate dirigeeren zou. NICOLAÏ had mij de taak meer dan gemakkelijk gemaakt: met de meest gewetensvolle zorg had de talentvolle kunstvriend mij die uitvoering op uitstekende wijze voorbereid...

Doch laat ik mijn reisverhaaltje van de meet af aan beginnen.

De uitvoering moest eerst op Donderdag 30 Mei plaats grijpen; doch reeds van den Zaterdag stoomde ik andermaal met pak en zak de prachtige Moerdijkbrug over, en kwam in den namiddag in den Haag aan, waar NICOLAÏ mij allerhoffelijkst verbeidde...

Maar, ik vergat nog u te zeggen, dat ik bij mijn vertrek uit Antwerpen een ouden vriend uit mijne geboortestad ontmoette, den heer VICTOR GANTIER van Kortrijk. Gantier vertrok insgelijks naar den Haag, om van daar Scheveningen te bezoeken en er een paar dagen de zeelucht te genieten.

Voortreffelijk! Ik had Gantier, die thans, als correspondent van eenige der bijzonderste Europeesche dagbladen, te Berlijn woont, in lange jaren niet gezien.

Onder 't praten over politiek en kunst had ons de weg zeer kort geschenen, en we kwamen in den Haag aan, frisch en opgeruimd als waren we pas het waggon ingestapt.

* * *

Den Haag! die lieve residentiestad, met hare weelderig groene parkjes en tuintjes om en voor de woningen, zoo rein van uitzicht als bevallig van bouwtrant! Ik herinnerde mij nog, die stad vele jaren geleden eens bezocht te hebben... Maar de tijd had over die indrukken uit het verre verleden, reeds meer of min zijn sluier geworpen.

Wel had ik er nu kort geleden - tijdens de uitvoering van den '*Lucifer*' in Amsterdam - nog eens met NICOLAÏ een' enkelen dag doorgebracht; doch dat was meer een dag van musiceeren dan van wandelen geweest, zoodat ik eigentlijk nu voor 't eerst sedert vele, vele jaren den Haag terug zag.

Nauwelijks waren wij aangekomen, of mijn reismakker sloeg ons voor, om maar rechtstreeks naar Scheveningen te gaan, door die betooverend schoone wandeldreef, welke zoozeer de bewondering der vreemdelingen als den wandellust der Haagsche ingezetenen opwekt. GANTIER'S voorstel werd gretig aangenomen, en wij beiden vonden waarlijk geene woorden genoeg om onze verrukking uit te drukken.

Kan men zich wel een mooiere ligging verbeelden dan die der Nederlandsche residentiestad? Op eenige schreden afstand van het Haagsche Bosch en een half uurtje van de Noordzee...

Woud en zee! Zacht ruischend geboomte, dat zijn reusachtige takken boven het hoofd des wandelaars tot een frischgroene, lommerige loovertent door elkaar vlecht en den geest tot poëtische mijmering stemt. Eindelooze, majesteitvolle waterplas, die eene wereld van gedachten in ons opwekt!... Het woud: lachend groen en balsemende plantengeuren! De zee: witgekuifde blauwe baren en frissche versterkende zeelucht!

* * *

Den Zondag waren wij in den Haag terug, en bevonden ons onder het gastvrij dak van vriend NICOLAÏ en zijne edele gade. Het bezoek bij den Haagsche meester liep alleraangenaamst af. Ons gesprek liep hoofdzakelijk over de algemeene repetitie der Rubens-cantate welke 's anderendaags avond in 't Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen ging plaats grijpen.

In den namiddag nog een wandeltochtje naar Scheveningen en s' anderendaags opnieuw naar de lieve badplaats. Onder het philosopheeren over menschen en zaken, kwamen we, telkens zonder een oogenblikje langwijl, aan de Zee, waarop zoo schilderachtig de onafzienbaar lange reeks visscherschuiten lagen te wiegelen. Niets dat meer den geest verrukt en het hart streelt dan dit behoorlijk Scheveningsche strand. Tot het beschrijven van zulke indrukken weigert de pen mij haren dienst.

* * *

't Was Maandag-avond geworden en de repetitie ging aanvangen. Het programma van den 30^{n} bevatte, naast de Rubens-cantate, nog een zangstuk van RICHARD HOL, uit Utrecht, en eene Symphonie van GERNSHEIM, uit Rotterdam. Toen wij het feestgebouw binnen traden, was men aan gang met de symphonie, een werk waarover ik reeds eene belangwekkende recensie van Nicolaï had gelezen, waarbij ik mij volkomen aansluit. Gernsheim dirigeerde zelf. Toen ik na de

repetitie hem de hand drukken kon, deed ik zulks met des te meer genoegen, daar wij reeds elkander niet meer geheel vreemd waren. Inderdaad, zoowat een vijftien- of twintigtal jaren geleden hadden we kennis gemaakt in Parijs, waar ik in de familie Gernsheim altoos het vriendelijkste onthaal had genoten. Nu nog scheen die oude vriendschap niet verzwakt, of althans weer even frisch en levendig heropgewekt; daarvan kreeg ik 's anderendaags de volle overtuiging, toen Gernsheim mij opnieuw aan zijne moeder en ditmaal ook aan zijne jeugdige gade voorstelde.

In illo tempore! dat was in Parijs. We waren dan beiden nog in onze eerste kunstproefjaren, en we waren zeker er verre van af te denken dat wij eens in Neêrland's residentiestad, hij eene symphonie, en ik eene cantate zouden doen uitvoeren. *So geht es in der Welt!...* En zóó kan ik hier de tusschen drie sterretjes geplaatste periode van mijn epistel sluiten, met het woord: FATUM!

* * *

Ook RICHARD HOL zou dien avond zijne merkwaardige cantate '*Leiden's glorie*' in repetitie brengen. Doch, hoezeer ik mij had verheugd in de verwachting dat werk nog denzelfden avond te kunnen hooren, - dat genot werd tot eene volgende maal verschoven.

Nu kwam dan ook mijne beurt voor de Rubenscantate.

Een reusachtige estrade, bekleed met een zwerm allerliefste dames, een zeer belangrijk mannenkoor en een sterk bezet orkest - verhief zich tamelijk hoog boven het auditorium. NICOLAÏ stelde mij met zijne gewone welsprekendheid aan 't orkest voor, en pas waren de eerste maten gespeeld en gezongen, of ik was overtuigd hoe ernstig en gewetensvol NICOLAÏ er zich had op toegelegd om dat reusachtig instrument, die muziekale monsterkracht voor te bereiden, zoodat ik aan mijne dirigeer-fantaisie den vrijen teugel geven kon.

Ik noemde daar zoo even het orkest 'die muziekale monsterkracht'. En inderdaad, schijnt het niet een monsterachtig iets, die colossale massa zingende en spelende organen, zooals ze daar nu onbewegelijk het oogenblik afwachten waar-

op zij *furioso* woest en hevig zullen opstormen, om een stond later weer kalm en zacht te schijnen als een lam. - Wat mij betreft, ik kan zulke ontzaggelijke massa niet aanschouwen dan met een soort van schrik. Evenals een brieschende leeuw dien men temmen of bedwingen wil, zoo komt mij somtijds ook die koor- en orkestmassa voor, welke een dirigent te beheerschen, of naar zijne hand te leiden heeft.

Al wat fantazie en werkelijkheid, al wat het zoekend brein des toondichters scheppen kan, moet zich door dat honderdkoppige monster openbaren!...

Zie, het monster beweegt zich; het doet zijne stem hooren: eerst zijn het breede, kalme tonen; ginds klinken nu de stemmen in statigen trant, waarna zich zang- en instrumentgeluid vereenigen... Eene opborreling heeft plaats: als kokende wateren voor het opkomende tempeest slingeren zich geheele draaikolken van tonen in het oor. 't Is als de zee, wier wilde woeste baren geweldig in de hoogte gezweept, schuimend en brieschend in haren schoot terugvallen... Somber wordt het geluid: 't wordt nacht. Maar door die sombere accoorden heen klinken bij poozen ook heldere, als bliksemflitsen door door het donkere nachtfloers... Op eens slaakt het fantastieke monster eenen schreeuw, zoo ontzettend en verschrikkelijk, als waren daarbij in eens al de uitspattingskrachten van natuur en mensch verzameld...

De schreeuw is geslaakt; de eischen van het forschige zijn volbracht: hijgend schijnt het monster terug tot zijne onbewegelijkheid te willen overgaan... Neen, nog laat het zijne stem hooren; doch nu niet meer woest en schrikbarend, ô neen! Op eens klinkt nu de stem van het muzikaal monster zoo zacht, zoo liefelijk, zoo verleidend, dat ziel en hart u ontgaan. Is dàt nu wel die forsche kracht, die alles deed schokken en dreunen? 't Is een stil gelispel, eene innige toongolving, iets dat den geest in 't rijk der idealen zweven doet... Wat een liefelijk tonentafereel! Is het lente in de natuur of liefde in het hart? Hoor ik het kwelen der vogelen of het fluisteren der lievekens?... ô Ja! dat alles, en nog veel meer; want wat zoo'n monsteral niet uitdrukken kan gaat alle verbeelding te boven!

En ja, dat muzikaal monster bedwingen en leiden naar zijne hand, het stillen, weêr opjagen, het doen bulderend vooruitschieten of zachtjes terugwijken, het de onstuimigste krachten der natuur of de zachtste en verleidelijkste gevoelens doen vertolken, - dat is toch wel een genot, welk misschien nog 't genot van een te scheppen geesteswerk overtreft!

* * *

'En nu de uitvoering der Rubenscantate?' zult ge vragen. Hoef ik u wel te zeggen dat NICOLAÏ zich waarlijk 'gesacrifieerd' had, dit niet alleen voor *mijn* werk natuurlijk, ook voor twee zijner collegas uit Holland: GERNSHEIM en RICHARD HOL. En wat nu gezegd over het concert van dien eersten avond? Hoef ik u wel te zeggen hoe GERNSHEIM en HOL de spreuk '*Geen sant verheven in zyn land*' verijdelden? hoe onze opgetogene Noorderbroeders uitvoerders en componisten met allerlei geestdriftige eerbewijzen overlaadden?.. Dit deed mij waarlijk goed aan 't hart, omdat ik hierdoor den vooruitgang op 't gebied der vereering van eigen componisten, in Holland, heb kunnen bestatigen... Nog één stap, en het princiep: '*Eigen kunst is eigen leven*' zal zich bij onze Noorderbroeders verwezentlijken; ook aan gene zijde van den Moerdijk, zal algemeen, bij componisten alsbij toehoorders, het woord van onzen Ledeganck gelden:

'Geen rijker kroon
Dan eigen schoon!'

* * *

Den Vrijdag, had het tweede concert der *Toonkunstenaars-vereeniging* plaats. Een echt vriendenconcert waarop men meer 'intieme' muziek uitvoerde dan den vorigen dag.

Eene zeer belangrijke voordracht door Dr. Ed. PIJZEL uit Amersfoort ging de muziekoefeningen vooraf. In 't belang der zaak, ware het wenschelijk dat die voordracht in een of ander tijdschrift verscheen. Dr. PIJZEL handelde over *het Gebruik der Nederlandsche taal in de Muziek.*

Nog eens een overtuigend woord ten voordeele van het *Nationaal princiep* in onze toonkunst!

Op dit Tweede Concert werden wij vergast op eenige der

mooiste liederen van onzen NICOLAÏ; zooals o.a. *Een bloemeke*, *Sijt ghi mi ver, Spielmanslied*, enz. Dat deze lieve stukjes op allerliefste wijze door onze Antwerpsche zangeres Mej. ADOLFINE BIEMANS vertolkt werden, zal niemand verwonderen. En dat na de uitvoering der liederen, Mej. BIEMANS aan NICOLAÏ eene kroon aanbood, uit erkentenis voor al de moeite welke hij zich getroost had om de uitvoeringen van de beide toonkundige feesten te doen gelukken, dat mochten ook de auteurs van ganscher harte toejuichen, - en ik in 't bijzonder. NICOLAÏ had alles op zich genomen, en door onverpoosd en ijvervol werken heeft hij der residentiestad een echt *Nationaal* Festival verschaft....

Ik onderstreep dit woord *nationaal*, omdat ik daar zooeven in een muziekaal blad lees, dat op 14, 15 en 16 Juni jl., te Dordrecht, het Festival van de *Maatschappij tot bevordering der Toonkunde* plaats had, waarop men onder andere Duitsche, de volgende werken heeft uitgevoerd: *Paradis und Peri* (SCHUMANN), *Alexander-Fest* (HäNDEL), *Rhapsodie* (BRAHMS).

Ontegensprekelijk verdienen die werken wel op een Nederlandsch feest gegeven te worden, - maar waar blijven daarbij de *nationale* gewrochten?!... Hoe kan men toch zoo verblind zijn en blijven! VAN DER LINDEN heeft goed in Dordrecht, zijn best te doen, vele zijner medeburgers sluiten willekeurig de oogen voor het licht: ze willen liever van de vreemde dan van de vaderlandsche vruchten proeven!

Wij hebben er ook van die soort in Zuidnederland! Doch, daarom geenen moed verloren.

Toen de verdienstelijke Deensche componist NIELS GADE in 't begin zijner loopbaan zijne werken in Duitschland kennen deed, toen zei en schreef SCHUMANN zelf daarover het volgende: ‘Wij bevinden ons hier voor eenen kunstenaar van een nieuw karakter. En waarlijk, men zou zeggen dat de naburige natiën van Duitschland zich beijveren om tot zelfstandigheid te geraken en zich *van de Duitsche voogdij los te maken.* Mogelijk dat het Duitsch patriotism daarover spijt heeft, maar voor den philosoof en den denker ligt daarin een natuurlijk iets, waarin men zich verheugen mag.’

Verder zegt SCHUMANN nog:

‘Het moet ons niet verwonderen dat die volken, zich eenen eigen weg trachten te banen, terwijl zij zich toch voor Duitschland vereerend neerbuigen.’

Welnu, Noord en Zuid! SCHUMANN zelf is met òns, en indien de man nog leefde, hij zou eens goed die *Maatschappij ter bevordering der Toonkunst* over den hekel halen!... En zoo wordt het spreekwoord ‘Koninklijker dan de koning’ nog altoos gehuldigd!

* * *

Ik kom nu nog een oogenblik tot het Tweede Concert terug - Een trio voor piano-viool en vioolcel, gecomponeerd door CARL KRILL (uit Zeist) en bekroond door de N.T.V. wierd zeer goed uitgevoerd. De vertolkers waren: de componist zelf (*piano*), VEERMAN uit Utrecht (*viool*), J. GIESE uit den Haag, (*vioolcel*). - Een zeer vleiende bijval viel den componist en zijnen mede-uitvoerders ten deele, en dit was niet meer dan recht. - Nu deed ons Mej. BIEMANS een aantal zeer voortreffelijke liederen van HEINZE en VAN DER LINDEN kennen; zangeres en compositiën wierden weerom met de warmste sympathie door het publiek onthaald.

Ik leerde in den Haag twee uitstekende virtuozen kennen: de heeren CARL HEYMANN, belgische hofpianist uit Bingen, en VEERMAN, violist uit Utrecht.

Een zeer zuiver klassisch spel bezit de heer VEERMAN. Veel overeenstemming met dat van WILLEM KES. Dit mag nu ook wel zóó wezen, aangezien beide artisten zeer goede vrienden zijn. 't Is ook veel loflijker malkaârs talent te vereeren en zich door de kunst hart- en geestesge not te verschaffen, dan zich door afgunst of misplaatste rivaliteit te verbitteren. Waarom zou men de heldere zonnestraal der kunst niet op al wat schoon en edel is doen schijnen?

CARL HEYMANN, is ook wel een bijzonder talentvolle pianist. Hij speelde waarlijk op verrukkende wijze de *fantazie op.* 15 van F. SCHUBERT - later nog eene orgelfugue van J.S. BACH (overzetting van FRANZ LITZT, zeer duidelijk maar een weinig te snel, wat volgens mijn bescheiden oordeel iet of wat van het statige karakter wegnam. - Dan speelde hij ook eene

Barcarolle van CHOPIN, alsmede een *Elfenspel* (zeer lief!) van eigen compositie.

Het '*morceau de Salon*' (waarom toch die fransche titel?) van den Nederlandschen componist FR. COENE, mag een recht bevallig stukje heeten. Het werd door VEERMAN ook zeer verdienstvol voorgedragen, alsook belangwekkende nummers uit de suite *op ut*, van F. RIES.

Aldus eindigden de Haagsche Muziekfeesten van 30 en 31 Mei. Nogmaals mijne dankbare hulde aan NICOLAÏ, aan RICHARD HOL, HEINZE, VAN DER LINDEN, GERSNHEIM, enz. voor het mij in zoo ruime verschafte kunstgenot.

Een woord van hulde ook aan den dichter van '*Leiden's Glorie*' Mr J.E. Banck, - en niet minder aan de dames en heeren uit het zoo voortreffelijke koor, dat zich dank aan Nicolaï's vriendelijke bemoeiing, ter vertolking der Rubenscantate had gevormd. Met veel kleur en poëzie werden de verschillige toestanden van mijn werk weergegeven, een uitslag waartoe ook het knap orkest ruimschoots het zijne heeft bijgedragen.

PETER BENOIT.

Kunstkroniek

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De Maatschappij '*Hoop in de Toekomst*' van Ostende heeft besloten haren prijskamp te vervangen door eenen Festivalwedstrijd, onder de volgende voorwaarden: DRAMA. *Prijs van uitmuntendheid*: 600 fr. en een zilveren vergulde medalie; - 1^{e} *prijs*: 400 fr. en een id. - 2^{e} *prijs*: 150 fr. en een zilveren medalie; - 3^{e} *prijs* een zilveren kunstvoorwerp (geschenk van den Voorzitter) en eene medalie. - Beste tooneelspeler en tooneelspeelster elk eene medalie. - BLIJ- OF ZANGSPEL. *Prijs van uitmudendheid*: 300 fr. en een zilveren vergulde medalie; - 1^{e} *prijs*: 200 fr. en een zilv. medalie; - 2^{e} *prijs*: een zilveren kunstvoorwerp (geschenk van den Onder-voorzitter) en eene medalie; - 3^{e} *prijs*: een zilveren kunstvoorwerp (geschenk van den heer Verhaeghe-Baele) en

eene medalie. - Beste tooneelspeler en tooneelspeelster: elk eene medalie. - Voor *de beste uitspraak* wordt insgelijks eene zilveren-vergulde medalie toegekend. - Aan elke mededingende maatschappij zal eene herinneringsmedalie worden geschonken, alsook eene schadeloosstelling van 150 frs.

- De maatschappij '*Broedermin*' van St-Jans-Molenbeek heeft tegen den aanstaanden winter eenen wedstrijd voor Tooneelspeelkunst uitgeschreven. Ieder optredende maatschappij zal gehouden zijn een oorspronkelijk tooneel- of blijspel in één bedrijf op te voeren. Tooneelisten van beroep mogen niet mededingen; doch deze bepaling is niet op de dames toepasselijk. - *Eerste prijs:* 400 fr. en een zilveren vergulde medalie; - 2e *prijs:* 250 fr. en eene zilveren medalie; - 3e *prijs*: 150 fr. en een idem; - 4e *prijs:* 100 fr. en een id. - Voor den besten tooneelspeler, alsook voor de beste tooneelspeelster, wordt eene afzonderlijke medalie uitgeloofd.

- Voor den Tooneelletterkundigen wedstrijd door de stad Antwerpen uitgeschreven, ter gelegenheid van de 25ste verjaring der stichting van het Nationaal Tooneel alhier, zijn niet minder dan een **90tal** stukken ter mededinging ingezonden. (51 stukken van 3 of méer bedrijven en 39 stukken van één tot twee bedrijven). - De jury bestaat uit de heeren Jan Van Beers (voorzitter), Michiels, Sleeckx, Jacobs-Beeckmans, Em. Rosseels, J. De Geyter, J. Van den Branden, P. Genard, Dr. Hansen, A. Cornette, P. Billiet en V. Driessens. - Die heeren zullen waarlijk een flinke dosis moed en geduld noodig hebben, om die 90 handschriften te lezen!

- De kkl. *Académie d'archéologie* van Belgie heeft uitspraak gedaan in den door haar uitgeschreven wedstrijd (1877). De uitgeloofde prijs werd, in verdeeling, toegekend aan de twee volgende verhandelingen: *Menapië en Menapiscus*, door A. De Vlaminck, archivist te Dendermonde, en de *Geschiedenis van den Raad van Vlaanderen*, door A. Matthieu, rechter bij het Tribunaal van 1n aanleg te Mechelen.

- Onze lezers zullen met belangstelling vernemen dat de heer Peter Benoit tot lid der Leydsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde is benoemd. Het is voornamelijk door zijne bijdragen in ons tijdschrift, dat de begaafde Vlaam-

sche componist zich ook als schrijver heeft doen kennen.

- De '*Nederlandsche Letterbond*' hield gister te Brussel zijne tweede Algemeene Vergadering van dit jaar. Ziehier de dagorde:

'1° Verslag der werkzaamheden en mededeelingen. - 2° Herziening der statuten: *Beschermende leden.* - 3° Omzendbrief aan de gemeentebesturen in het vlaamschsprekende gedeelte des lands. - 4° Het is ontegensprekelijk feit dat *ons volk* onze dichters weinig of niet leest: kan die leeslust opgewekt en aangevuurd worden? - 5° Is het toelagen- of premiënstelsel, in België in voege, goed te keuren of vatbaar voor verbeteringen?'

- Het onder voorzitterschap van Victor Hugo te Parijs gehouden Letterkundig Congres heeft met groote meerderheid van stemmen o.a. de drie volgende besluiten genomen: 1° Elk letterkundig, wetenschappelijk of artistiek werk zal elders dan in het land van oorsprong behandeld worden overeenkomstig de wetten, die er voor de werken van inheemschen oorsprong gelden. 2° Om het die bescherming te verzekeren zal 't voldoende wezen indien de schrijver in het land waar het werk voor de eerste maal verschenen is de gebruikelijke formaliteiten in acht heeft genomen. - 3° Geen letterkundig of dramatisch werk mag vertaald worden zonder toestemming van den schrijver. - Door een bijzondere commissie zullen bij de fransche regeeringen stappen worden aangewend opdat Frankrijk zich zou verstaan met de andere natiën, om zooveel mogelijk tot de éénheid in de wetgeving op den litterarischen eigendom te geraken.

- Tegenwoordig verschijnt met veel bijval eene goed verzorgde nederlandsche uitgave (geïllustreerd) van *Jules Verne's Wonderreizen*, bekroond door de Fransche Academie. Die bijval heeft niets bevreemdend: niet alleen is die talentvolle schrijver begaafd met eene buitengewone verbeeldingskracht, maar hij bezit in de hoogste mate de kunst om de natuurwetenschap in romantischen vorm aangenaam te maken. Hij is, zooals een Duitsche recensent getuigt, als de schepper der natuurwetenschappelijke romans te beschouwen. *Jules Verne's Wonderreizen* verschijnen in twee series, elk van

12 fraaie boekdeelen. Prijs 2 fr. 50 per deel. - De uitgever voor België is de heer Adolf Hoste, van Gent.

Toonkunde.

- De heer Van den Eeden, bestuurder der Muziekschool van Bergen, richt voor den 17^{n} dezer, bij gelegenheid der gemeentefeesten aldaar, een groot concert in, waarop twee zijner voornaamste werken zullen uitgevoerd worden, namelijk *de Strijd in de XVI*^{e} *Eeuw*, historisch tafereel met groot orkest, en *Brutus*, oratorio.

- De partituur der *Rubenscantate* van De Geyter en Benoit, die denkelijk ook eerlang te Brussel zal worden uitgevoerd, zal eerlang het licht zien en wel met Duitsche, Fransche en Engelsche vertaling. Met de Fransche overzetting heeft zich de heer Gustave Lagye gelast.

- De jaarlijksche examen onzer Antwerpsche Muziekschool zullen dit jaar voor de liefhebbers onzer Vlaamsche toonkunst een buitengewoon belang opleveren. Door de leerlingen der Declamatieklas (prof. M. Jorez) zal, behalve een nieuw zangspel in één bedrijf door Jos. Bossier, ook voor de eerste maal worden opgevoerd '*Iets vergeten*' van Jan Blockx, waarvan de tekst (door V.A. dela Montagne) verleden jaar in ons tijdschrift is verschenen. De rol van *Rosa* wordt door Mej. Hens, en die van *Anna* door Mej. Thomas vervuld. Als *Anthoon* treedt op de heer Feshinger en als *Annibal* de heer J. Doré. De koren worden gezongen door de leerlingen der Muziekschool, denkelijk met medehulp van een aantal leden der zangvereeniging *Amphion* (Berchem), die onder de knappe leiding van den heer Blockx dapper vooruit gaat. - De opvoering zal in den Nederlandschen Schouwburg plaats hebben en naar alle waarschijnlijkheid tijdens de Antwerpsche gemeentefeesten (in Augusti) worden herhaald.

- Eene belangwekkend nieuwigheid op muzikaal gebied is de groote *Schoolcantate* (een soort van oratorio voor kinderstemmen) die eerlang te Antwerpen door een 1200 à 1400tal meisjes en knapen onzer Antwerpsche stadscholen zal worden ten gehoore gebracht. Dit zangdicht, getiteld '*De wereld in!*', is het werk De Geyter en Benoit, de gelukkige scheppers der Rubenscantate. - Benoit zelf zal dirigereen.

- Op het prachtige concert (7 Juli jl.) onzer Antwerpsche muziekschool, werden, behalve een fragment uit eene symphonie van Haydn en een aria uit Niels Gade's *Comala*, ook een drietal werken van belgische componisten, uitgevoerd, nl. Grétry, K.L. Hanssens en Renaud de Melle. Laatstgenoemde is een toondichter uit de XVIe eeuw.

Beeldende kunsten.

- De Maatschappij tot aanmoediging der Beeldende Kunsten te Mechelen heeft in de groote zaal der Halle hare tentoonstelling geopend. Belangrijker dan ooit zijn de tentoongestelde kunstwerken. Vooral de prachtige tafereelen van Willem Geets wekken de algemeene bewondering. Veel bijval vindt o.a. een genretafereel van den nog weinig bekenden, maar talentvollen Mechelschen schilder De Wit.

- De beroemde schilderij van Quentin Metsys, uit de St-Pieterskerk te Leuven, zal denkelijk door het Staatsbestuur worden aangekocht voor het Museüm van Brussel.

- De uitstekende Nederlandsche schilder Alma Tadema is tot professor aan de Academie van Beeldende Kunsten te Napels benoemd.

Vlaamsche belangen.

- In antwoord op de gelukwenschen, die de Vlaamsche Liberale Vereeniging van Gent, bij monde van Prof. Heremans aan twee harer leden, de heeren Rolin-Jacquemyns en De Vigne heeft gebracht, ter gelegenheid van hunne kiezing tot volksvertegenwoordigers, hebben beide parlementsleden beloofd al het mogelijke te zullen doen om aan de eischen der Vlaamsche Beweging recht te laten wedervaren. De heer minister Rolin, wiens vlaamschgezindheid genoegzaam bekend is, deed opmerken dat die taak nu om zoo te zeggen eene kwestie van bestuur geworden was; het geldt nu niet meer zoozeer het maken van nieuwe taalwetten, als wel de goede praktische toepassing der reeds verkregen wetten. Daartoe beloofde hij altoos zijnen invloed te doen gelden.

Zomernachts-fantazie.
Een sprookje uit het leven der bloemen,
door Amalia[1].

De zon was even aan 't zinken; duizendkleurig brak zich haar straal in de droppelen, welke sidderend aan de bladeren en bloesems hingen, die een voorbijtrekkende regen zacht verkwikt had. In gloeiende kleurenpracht hieven mijne zusteren fier zich in de hoogte en begroetten glanzend, met kristalpeerlen getooid, den schemerenden avond. Fluisterend boog zich de zephier vleiend met zoete liefdewoorden tot allen, en allen bogen haartrotsch hoofd, zich vol verlangen aan zijn vluchtigen kus overgevend. Alleen ik, door den jongsten morgendstraal eerst uit mijn' rozenknop in 't leven gelokt, verborg mij schuchter onder het beschermende looverdak, dat mijne zusteren, hoog over mij prijkend, boven mij uitbreidden. Nog had ik slechts den hemel door de zon beglansd gezien; zij ging nu onder en verwachtingsvol staarde ik naar de immer donkerder wordende hemelstent, daar het mij oneindig verheugde ook de blinkende starren voor de eerste maal te begroeten. Reeds vergloeide achter de verre bergen de laatste met goud omzoomde wolk, reeds jubelde mijn hart blijkloppend de eerst te voorschijnkomende star tegen, toen mijne opmerkzaamheid van den hemel afgetrokken en naar de aarde gekeerd werd. Uit een duister melankolischen loovergang trad eene vrouw, wit als de lelie, tot rechtover mij. Haar gelaat was met lokken omkransd zoo donker als ik nog nooit iets had gezien, en haar oog, blauw als 't viooltje, welk door den straal die mij in 't leven lokte gedood werd, zag zoo vriendelijk op mij neder, dat ik wenschte door haar te worden afgebroken, om aan haren boezem te mogen vergaan. Zij zette zich tegenover mij.

(1) Am. Krafft.

Twee kinderen, schoon als de eerste straal der morgenzon, speelden voor hare voeten.

- ‘Zie, Omar, die schoone rozen!’ zegde de kleine Zaïda, tot den knaap welke haar bloemen bracht; ‘rozen verheugen mij toch het meest’ voegde zij er zacht en aarzelend bij.

- ‘Moeder!’ sprak Omar vleiend ‘Zaïda verzocht het. Mag ik eenige van uwe lievelingen voor haar afbreken?’

De schoone vrouw knikte toestemmend met het hoofd, en op 't oogenblik lag ik van mijnen stam afgescheiden in Zaïda's schoot.

De vreugd der beide kinderen was onbegrensd. Ook ik vergat de starren; Omar's en Zaïda's oogen blonken toch als zij. Ach! ik meende van zaligheid te vergaan, doch de volgende seconde besliste anders over mij. Omar, vluchtig in zijne neigingen, vond weldra geen behagen meer in mij; andere schoonere rozen wilde hij halen: ik moest de rest van mijn bestaan in 't zand versmachten. Zaïda wilde zich van mij niet scheiden; doch de wilde vurige knaap had mij weldra vastgegrepen, wierp mij ter aarde en zijn voet trapte mij in 't stof. Stervend zag ik nog Zaïda's tranenvol oog, hoorde nog hare klachten. Zij boog zich tot mij neder, doch mijne zinnen verdwenen meer en meer, en met lichten vleugelslag was mijne ziel heengevlogen.

***

Vereenigd met de lichte avondwinden, zweefde ik nu boei- en doelloos rond. Nu eens omwaaide ik verkoelend het voorhoofd eens moeden wandelaars, dan weer legde ik mij vleiend aan een brekend hart neer, het met nieuwe hoop heropbeurend; of ik stortte mij als lichte huivering door eene met voorgevoel vervulde ziele. Zoo trok ik van land tot land. Vele bekoorlijke bloemen en bloesems zag ik langzaam vergaan of door snelle stormen geknakt. Alles in de Natuur is aan eene vergankelijke verwisseling onderworpen; alleen zij, die alles leven schenkt en weer verdelgt is, eeuwig - als de Almachtige, die ze uit het grondelooze niet te voorschijn riep.

Ook mijner bestemming was een nieuw doel gegeven, en ik

moest weder aan een aardsch bestaan verbonden worden. Het moest zijn dat een voorgevoel van mijne toekomst zich van mij meester maakte; want ik kon, wanneer eens in de starrenheldere nacht vele bloemgeesten met mij vereenigd door de stilte van een bloemhofje zweefden, mij niet dadelijk met hen verheugen, toen ze zachtjes schertsend de droomen der slapende rozen en viooltjes afluisterden. Bewogen door drukkend zwoele lucht liet ik mij naar beneden zinken, in den kelk eener eenzame lelie... Immer stiller scheen mij de natuur; immer donkerder werden de starren voor mijnen blik. Ik voelde mij immer zwaarder worden, en eene diepe pijn, zooals vroeger toen ik mijn aardsch leven als roos gëeindigd had, doortrilde gansch mijn wezen. Mijne gedachten vlotten weg in vliegende droomen, in verzwindende beelden, tot ik eindelijk in volledige bewustloosheid verzonk.

***

Slechts zachtjes, langzaam schemerde weder een nieuw bewustzijn in mij op; doch het verleden lag teenemaal afgesloten, herinneringsloos achter mij. Ik begon weêr de voorwerpen die mij omringden te onderscheiden; ik leerde oordeelen, ideën te zamen rijen, beminnen, vreezen en haten. Nog had ik de wereld niet gezien; mijne vrijheid beperkte zich op eene schoone hofplaats, gansch door eenen zuilengang omgeven, door welken men in de vertrekken des huizes kwam. In 't midden van die plaats was een verfrisschende fontein, die de hitte van den dag milderde en door haar zacht ruischen mij dikwijls in stille nachten verheugde. Zaïda, de dochter des huizes, een meisje van twaalf jaren, bracht mij dagelijks mijn voedsel, streelde en kuste mij, en noemde mij altoos haar geliefde witte Ree. -

Ook Omar, haar vijftienjarige broeder, kwam dikwijls met haar. Ik leerde hen liefhebben, zag met oneindig verlangen hunne schreden te gemoet, en weldra was ik de onafscheidbare gezel van beiden. Dikwerf doorzwierf ik met hen de donkere boschjes, de bloeiende weiden, tot wij te zamen rustten in de schaduw eens grooten booms, welke beschermend zijne

takken uitbreidde over geurige rozenperkjes. Hier vertoefde ik het liefst, was altoos de eerste aan de plaats en luisterde naar hun zoet gekeuvel, tot ik, met den kop op Zaïda's schoot, insluimerde.

***

Eens kwam ook de moeder mijner beschermers mij voor het avondtochtje afhalen. Ik volgde schuchter, want de nabijheid dezer ernstige vrouw legde mijne vroolijke jeugdlust aan boeien.

- ‘Moeder!’ smeekte Zaïda, als wij te zamen aan 't gewone doel onzer wandelingen in 't gras rustten, ‘gij hebt ons de geschiedenis van de rozen ginder in lang niet meer verteld, en ik hoor ze toch zoo gaarne!’

- ‘Ja, ja, moeder, vertel ons nog eens van de rozen!’ bad ook Omar.

- ‘'t Is nu reeds vijftien jaar geleden,’ zoo begon de edele vrouw hare vertelling, ‘juist eenige dagen vóor dat Omar het levenslicht voor de eerste maal zag, toen ik op een schoonen zomernacht hier lustwandelde. Ik had in lang geen bericht meer van uwen vader ontvangen, die zich toenmaals bij 't leger bevond, dat uitgetrokken was om tegen den vijand te vechten. Door zorgen en droevige voorgevoelens gekweld, liet ik mij hier nederzijgen en viel in een wakend droomenden toestand, die mijne ziel als geboeid hield en mij met wonderbare beelden den geest vervulde. Onder gindschen rozenboom zat een wonderlieflijk knaapje, met witte blinkende vleugelen aan de schouders, schooner nog dan de vleugelen der zwaan, wanneer zij de blauwe golven van het meer doorzeilt. Hij speelde in kinderlijke vreugd met eene pas ontloken roos en scheen zich over haar bezit oneindig te verheugen, tot zijn blik nieuwe rozen ontmoette, die in heerlijke schoonheid op den boom ontloken. Onverschillig wierp het knaapje nu de eersten ter aarde en greep naar de schoonere zusters. En altoos nieuwe rozen afbrekend, dreef hij het spel zoo voort, niet gewaar wordend dat de boom, van zijn sieraad beroofd, treurig de bladeren hangen liet. Slechts enkele rozenknoppen prijkten nog tusschen het geel wordend gebladerte; ook

dezen spaarde zijne hand niet, en de boom stond verdord als een beeld des doods. Verwelkt en ontbladerd lagen de bloemenkoninginnen voor zijne voeten. Droomend staarde de knaap op de puinen van zijn geluk; eene inwendige ontevredenheid moest zijn gemoed aangrijpen, want hij spande de vleugelen om dezen aanblik te ontvluchten. Doch dezen schenen de oefening harer zwongkracht verloren te hebben, en hij zonk na eene korte poging afgemat ten gronde. En een grijze slang richtte zich zachtjes, zachtjes naar hem toe, den knaap langzaam omstrikkend, die immer bleeker werd en eindelijk, door hare steken gedood, ter aarde viel...

- "Die arme jongen!" zuchtte Zaïda, na eene poos. "De dood door eene slang moet wel pijnlijk en afgrijselijk zijn."

- "Had hij niet kunnen beproeven haar te dooden?" zoo voer Omar uit diepe mijmering op.

- "Mijn kind," sprak de Moeder, het was de slang van het naberouw; deze heeft nog geen sterveling overwonnen.'

- 'En eenige dagen na dezen droom, kwam Omar ter wereld?' vroeg Zaïda verder.

- 'Zóó is het!' antwoordde de Moeder. 'Zittah bekranste zijne wieg met de eerste rozen van dien boom, die destijds nog zeer klein was. Sedert dien is hij krachtig omhoog gewassen, en ik meen nog altoos een stervenden weeklank te hooren, wanneer een twijg van zijnen stam gebroken wordt.'

***

Ook mij werd die rozenboom wel nog eens zoo duurbaar, en een geheim verlangen dreef mij immer tot hem, ook wanneer Omar en Zaïda hunne schreden elders wendden, tot mij de roep mijns gebieders op de rechte baan bracht.

Eens, op een schoonen morgen, als ik reeds verscheidene dagen mijn geliefden boom niet meer gezien had, verliet ik, door krachtig verlangen aangegrepen, mijn stil leger, en sloeg alleen den weg daarheen in. Mij over mijne vrijheid verheugend, sprong ik onbezorgd door de bloeiende velden, niet gewaar worden dat ik mij verdwaald had. Eerst als mij een donker woud met zijne schaduwen omgaf, bemerkte ik

met angst dat ik ver van den rechten weg moest afgeweken zijn. Nu hoorde ik iets ruischen... in ademlooze verwachting luisterde ik... het zwierde door de lucht - en een pijl doorboorde mijne borst. Mijne zinnen verdwenen met het stroomende bloed; daar klonken bekende tonen als uit de wijde verte mij in 't oor. Nog eenmaal poogde ik mijn brekend oog op te slaan, en ontmoette den betraanden blik van Omar en Zaïda, welke zich smartvol over mij heen bogen.

***

En nogmaals schemerde langzaam een nieuw bewustzijn in mij op. Glanzende pracht heerschte waarheen mijn oog zich wendde. Ik rustte op zijden kussens en de vloer van mijn vertrek was met kostbare tapijten belegd. Fedore, mijne bewaakster, was het eerste schepsel welke de vonken der liefde en dankbaarheid in mij opwekte. Elke ademtocht haars levens was aan mijn leven gewijd, en ik had niet kunnen slapen, ware ze niet beschermend aan mijne zijde geweest, mijne hand in de hare houdend. Slechts zelden zag ik mijnen vader. Fedore zegde mij dat groote bezigheden hem van mij verwijderd hielden; het welzijn van vele menschen hing slechts van hèm af en hij moest zijnen heer land en lieden helpen regeeren. Eens - het was stormachtig weder en de nacht viel vroeger dan gewoonlijk - trad mijn vader in 't vertrek, als ik even op Fedore's schoot, onder een menigte sprookjes die ze mij vertelde, in sluimering verzonk. Opgeschrikt door zijn schielijk binnentreden begon ik te weenen; hij echter stelde mij gerust, nam mij op den arm en zei: dat hij voor een langeren tijd op reis moest, maar mij bij zijn terugkeer vele bloemen en peerlen zou meêbrengen; ik moest hem maar zeggen wat ik bijzonder wenschte. Doch ik speelde lang met zijne lokken zonder dat mij iets wilde invallen. Eindelijk verzocht ik hem om een sprekenden hond, zooals Prins Achmet uit Fedore's vertelseltje er eenen had, die zijnen meester waarschuwt wanneer booze valsche menschen hem naderen. Mijn vader glimlachte droevig over dien keus van mijnen wensch, kuste mij en ging.

***

Er vervlogen vele dagen, en elken avond vroeg ik aan Fedore, wanneer mijn vader terugkeeren zou, en telkens kreeg ik ten antwoord: als ik weder ontwaakte zouden de lieve engelen hem teruggeleid hebben. Zoo werd ik opnieuw door beloften in slaap gewiegd en moest eenigen tijd van bloemen, peerlen en van den sprekenden hond hebben gedroomd, als een ongewoon gerucht mij wakker maakte... Deuren werden in geweldige haast toegeslagen; het was alsof alle bedienden des huizes in verwarde beweging door elkander liepen. Ik hoorde vele klagende stemmen; mijn vader sprak lang tot hen, waarop alles gansch stil werd. Eindelijk stortte Fedore bleek en ademloos binnen, rukte mij van mijn leger op, hulde mij in warm pelswerk en ijlde met mij de trappen af. Een rijtuig moest reeds gereed gestaan hebben; want ik voelde oogenblikkelijk deszelfs pijlsnel voortrollende bewegingen.

***

Als ik uit diepe sluimering ontwaakte was de dagschemering aangebroken; mijn vader zat tegenover mij - kommervol naar buiten blikkend in den opstijgenden morgennevel, als vreesde hij met de te voorschijn brekende stralen der zon eenen vijand die hem achtervolgde. Voor de eerste maal in mijn jong leven trof mij de scherpe adem des oostwinds; Fedore welke mij met de armen omvat hield, zocht zooveel mogelijk elken luchttocht van mij af te wenden; maar niettemin voelde ik het ongewone ongemak dezer overijlde reize uiterst levendig. Eerst als de zon, hoog aan den hemel gerezen, hare al bezielende stralen verwarmend over de aarde uitspreidde, verzoende ik mij met de verandering van mijn lot en vond behagen in de boomen en bergen, welke mij voorbij schenen te vliegen...

Zoo waren vele dagen voorbij gegaan; wij verlieten eindelijk het rijtuig en zetten onzen weg te paard voort, wat mij zeer verheugde. En immer warmer scheen de zon, en immer rotsiger het pad; en als wij voorbij een gruwzaam gapenden afgrond gekomen waren, zei mijn vader: ‘Nu zijn wij buiten

alle gevaar!' Langzaam zetten wij onze reis voort, tot wij in een heerlijk dal kwamen, welk het doel onzer reis zijn moest. Wonderlijk en voor mijne oogen vreemdsoortig gekleede mannen omringden ons; maar eindelijk schenen zij het éens te wezen en wij werden in een ruime hut gebracht, welke, met de aangrenzende velden en grazende kudden, nu onze eigendom was.

(*Wordt voortgezet*).

Bladvulling

Anekdoten.

I.

Een schuldeischer zag zijn' schuldenaar in de herberg een flesch wijn drinken, en riep: - 'Kerel, mij betalen kunt ge niet, maar wijn drinken kunt ge wel!'

- 'Dien ziet ge mij wel drinken, maar betalen is wat anders!' luidde het antwoord.

II.

Een jood hoorde over profeten spreken en zei: 'Nah, wat is de tijd veranderd! Saul gink hezels sjoeke en vond profete. Nou ghaat men profete sjoeke en men vindt hezels'.

III.

Menig jongmensch dweept vòor de bruiloft met de Schiller's *Vrouwenwaarde,* die na de bruiloft Schiller's *Strijd met den draak* moet bestudeeren.

X.

Poezie.

I.
De wereld in!

School-cantate[1].

Opgedragen aan mijnen vriend EVARIST ALLEWAERT,
Schepen van 't openbaar Onderwijs in Antwerpen.

Kinderen.

Thuis in bloemenpotjes lei
Moeder zaadjes in den Mei.
Wij zagen ze kiemen en schieten.....
Dan mochten wij met eigen hand
Water gieten op elke plant, -
  Watertje gieten!

Meisjes.

Moeders hofje, hoe praalt het thans
Met bloemen, bloemen in vollen glans!
  Wat kleuren!
  Wat geuren!

Maagdelijns.

Plukken wij bij spel en dans
  Krans op krans,
  Steeds groeien,
  Steeds bloeien
Er bloempjes in 't groen!

Een knaap, *ingetogen.*

Zooals op uw wangen de rozen doen....

(1) Deze 'Cantate' (waarvan wij het genoegen hebben onzen lezers de *primeur* aan te bieden) is door maëstro Peter Benoit tot een prachtig 'Oratorium voor kinderstemmen' bewerkt. Eene eerste uitvoering zal eerlang te Antwerpen plaats hebben, en wel door een 1400 à 1500tal leerlingen (jongens en meisjes) onzer Gemeentescholen. Geen twijfel of dit nieuwe werk van De Geyter en Benoit, de gelukkige scheppers der *Rubenscantate*, mag een buitengewonen bijval te gemoet zien.
Redactie.

Knapen.

En vruchten, vruchten allerwegen
Op vaders boomgaard lachen ons tegen!
Die plukken, die plukken wij af als een zegen!

Kinderen.

Zaadje.....

Meisjes.

Plantje.....

Maagdelijns.

Bloempje.....

Knapen.

Vrucht.....

Allen.

Zoo schept natuur met aarde en lucht.

Zoo schept ook de school in het hart en den geest!
Daarom zij thans de school gefeest!

Kinderen.

Wij waren maar zaad, en werden er plant.

Meisjes.

Wij waren maar plant, en werden er bloem.

Maagdelijns en knapen.

En van ons verwacht het vaderland
Vruchten in welvaart, vrijheid en roem!

Knapen.

Met kloeken arm en helder hoofd.....

Maagdelijns.

Met rein gemoed en blijden zin.....

Allen.

Als 't paradijs, den mensch beloofd,
De wereld in! de wereld in!

Knapen alleen.

En zaaien en maaien zullen wij!
Zeeën bevaren, als arenden vrij;
Hamers doen bonzen, wielen doen ronken;
Dorpen doen rijzen, steden doen pronken;
Harten doen kloppen, geesten doen vonken.....
Zoo worde de welvaart gul en blij
Mede den lande geschonken!

Kinderen, meisjes, maagdelijns.

En wij, uwe zusters, uw bruiden, uw gaden,
Wij zullen u thuis met geluk overladen.....
In vrede en rust,
Met levenslust
Uw harten verzaden.....

Knapen.

In vrede en rust,
Met levenslust
Onze harten verzaden....
Maar rukt op onze erve de vijand aan,
Als eiken zullen wij staan,
Als helden zullen wij kampen!
Wij hebben ons bloed voor de heimat veil.
Mannen zijn 't schild van vrijdom en heil!

Kinderen, meisjes, maagdelijns.

En vrouwen zalven wonden en rampen.....

Allen.

Neen! neen! neen!
Broederliefde alleen,
Geen broederhaat op aarde!
Zij de jonkheid als de plant:
Bloemen, bloemen tot een band
Heengeslingerd om het land!
Weze 't menschdom ééne gaarde,
Waar de vrucht van hoofd en hand
- Welvaart, welvaart t'allen kant, -
Eenig zij in waarde!

J. DE GEYTER.

Antwerpen, *Lente van* 1878.

II.
Der Walkyren rid.

- Vrij naar een tooneel uit Wagners' *Ring des Nibelingen.* -

Een ijselike storm woedt over aarde en wolken.
't Verward geluchte wervelt in de onmeetbre kolken
des hemels. Grijze wolkgevaarten ijlen rond
de fel gezweepte rots, die siddert in den grond.
De aloude wouden nijgen, kraken, zuchten, huilen.
De beren en de wolven zwijgen in hun kuilen.
Hoor! Stemmen schreeuwen in de verte door de lucht
en naadren, naadren, soms verloren in 't gerucht
des storms. 't Is joelen, schaterlachen, onderwijlen
met het gebriesch doormengd van rossen in het ijlen
en wapenklanken, en vervoerend hoorngeschal.
De Speremeiden rijden onder 's hemels hal.
Zij geren wilden rid door storm en wolkgevaarte.
Hun haren schijnen vlammen in de vale klaarte
die valt van tusschen 't wervelen der grijze lucht.
Zij huilen van genot en slaan in hunne vlucht
het rinklend klinkend schild met bliksemende zwaarden.
Hun tieren jaagt hun dikgemaande reuzenpaarden.
Zij ijlen, hijgend, steigrend, door den storm verblind,
en schudden brieschend rosse manen in den wind.
Van tijd tot tijd grijpt elk den toethoorn en 't geschal
deunt dondrend door de lucht en over berg en dal.
Zij rijden door den storm naar hun gewone rotsen.
Daar staan zij vaal en bloot. De rossenpooten botsen
op d'eeuwenouden steen die davert, dreunt en berst,
'wijl hier en daar een weêrlicht onder d'hoeven sperst.
En daar staan de eersten nu op hooge rotsetinnen,
'wijl door den storm gezweept de wolken rond hen rinnen.
Zij doen hun rossen steigren, springen hoog en wild;
zij toeten in den hoorn en klinken op het schild;
zij schudden hunne gouden lokken om hun lenden
en roepen door 't orkaan naar de overige bende,
wier antwoord nadert met haar bliksemsnelle vlucht.
En kreet en wederkreet schalt kruisend door de lucht.
‘Ei! Helmwig! Waltraut! Schwertleid! Ortlind! Heet dat draven?’
Gaat 't op de rotse. ‘Zwijgt, en wacht bij vaders raven!’
Gaat 't in de lucht. ‘Berijdt ge een peerd of elk een worm?’
Lacht Gunhild. ‘Brengen roof!’ roept Helmwig uit den storm.

En wijl de wolke scheurt rondom den top gedreven,
voelt de afgrond in zijn schoot den voet der rotse beven,
opnieuw door hoevenval geschokt, 'wijl blijde groet
met hoorn en wapenklank haar kuilen dreunen doet.
De beide benden woelen door elkaar. De hoeven klettren,
de paarden brieschen, de reuzinnen vrolik schettren.
De wilde Waltraut, Wodans oudste wapenkind,
komt in haar dolle vreugd, de haren in den wind,
en grijpt de slanke Gunhild machtig om de lenden.
Zij worstlen lachend, schudden, wringen, draaien, wenden,
maar blijven te orse. Helmwig roofde een dooden held.
Zij vond hem, weer in hand, te midden 't bloedig veld,
op eenen lijkenhoop, en sloot hem in hare armen
en toont hem haren zusters, die rondom haar zwarmen.
En ziende hem daar liggen zoo 't een held behoort,
getroffen in de borst, den arm aan 't schild gekoord,
de speer nog in de hand, den kamplust op het wezen
en 't dreigend dagen, - zij verlangen hem verrezen,
verlangen dat 't half open oog weêr stralen schiet,
d'half open mond weêr zinge 't dreunend krijgerslied,
en dat zij nevens hem in Wodans heldenhallen
zijn beker vollen. - Ei! Wat is 't? Vier hoeven vallen
diep daavrend op den steen. Daar staat een hijgend ros,
vermoeid, verschrikt, de muil in schuim, den zadel los,
pal. Bronhild was te kort, Woêns liefste. Buiten zinnen,
daar vliegt zij, bleek, ontsteld, bij hare gezellinnen.
Zij beeft uit al haar leden, kijkt verwilderd om,
wijst achter haar, en zoekt of 't waar' zich in den drom
te bergen, als vervolgd' haar iemand. ‘O erbarmen!’
roept zij, ‘bescherm mij, zuster!’ En zij sluit hare armen
om Waltraut. - ‘Wat gebeurt er?’ roept de heele schaar
en trappelt wondrend medelijdend rondom haar,
‘wat scheelt er?’ En zij horkt door 't oorverdoovend leven
des wervelstorms, en zegt al hijgen en al beven:
‘Beschermt mij, zusters! Ik heb vader Woên misdaan.’
En allen zien verstomd Woên's liefste dochter aan.
Zij schruwelt al met eens, en zinneloos van smerte
klamt zich aan Waltrauts kniën. Woên nadert in de verte.
En de heldinnen, bevend wegens Bronhild's lot,
verwachten bleek van schrik den naderenden god.

HAROLD.

1878.

Het Nederlandsch als taal voor den zang[1]. door Dr. E.D. Pijzel.

Onze vereeniging is een echt nationale, en schoon nu niets eenvoudiger zou wezen, dan dat ons volk de voortbrengselen zijner kunst met even rechtmatigen trots beschouwde als zijn roemrijk verleden - toch valt het niet te ontkennen, dat het niet voorliefde voor het nationale, maar reactie tegen iets geheel tegengestelds is, waaraan de Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging haar ontstaan heeft te danken.

Waardeering van het goede in den ruimst mogelijken kring is zeker eene voortreffelijke eigenschap. Onzen kunstsmaak kan het niets anders dan tot eere strekken, wanneer aan het répertoire onzer concerten en aan de portefeuille onzer muziekliefhebbers de werken van geen enkel der koryphaeën op het gebied der toonkunst vreemd blijven. Maar minder wenschelijk is het, wanneer die schijn van kosmopilitisme alleen bestaat in het overbrengen van producten van vreemden bodem, en bedenkelijk, wanneer dit gepaard gaat met uitsluiting van het goede, dat op eigen grond wordt voortgebracht. ‘Oost, West - t' huis best’ is een spreekwoord, dat in het rijk der kunst geen recht van bestaan heeft; het

(1) Voordracht gehouden te 's Gravenhage, op Vrijdag 31 Mei 1878, bij gelegenheid der 3e algemeene vergadering van de ‘*Nederl. Toonkunstenaars-vereeniging*’ In het vorig nummer van onzen *Kunstbode* drukte Peter Benoit den wensch uit, dat deze voortreffelijke redevoering spoedig het licht mocht zien. Eenige dagen later had reeds *de Caecilia*, het voornaamste muziekaal tijdschrift van Nederland, dien wensch tot wezentlijkheid gemaakt. Wij meenen dus onzen lezers recht aangenaam te wezen, wanneer wij Dr. Pijzel's opstel daaruit overnemen. Ook hier te lande moge dit krachtig woord, dat onze gemeenschappelijke moedertaal op muziekaal gebied doet waardeeren, den besten weerklank vinden. Wij roepen vooral de aandacht onzer jonge componisten en zangers daarop in.
Redactie.

schijnt echter, dat op dit gebied in ons land een tegengesteld beginsel gehuldigd is. Op politiek terrein heeft menigeen het hier als ‘célébrité de clocher’ vèr gebracht, maar voor den kunstenaar geldt het nog steeds: ‘geen profeet is geëerd in zijn vaderstad.’ Er zijn uitzonderingen - ongetwijfeld! - maar niet ten onrechte zeggen onze naburen: ‘uitzonderingen bevestigen den regel.’

Met ingenomenheid kunnen wij er op wijzen, dat de Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging aan het exclusivisme, dat Nederlandsch muziek even onmogelijk scheen te achten als wijn uit Westlandsche druiven, reeds veel afbreuk heeft gedaan. Laat ons hopen, dat zij dit zal blijven doen, zonder te vervallen in de overdrijving, die het publiek op onrijpe vruchten onthaalt, alleen *omdat* ze op vaderlandsche bodem zijn geteeld. Mij, als leek, zij het vergund hier de meening van een aanzienlijk deel van ons muzikaal publiek uit te spreken, dat zich *in* en *door* deze vereeniging verscheidene van onze waarachtige vaderlandsche kunstenaars hebben doen kennen, niet slechts als voortreffelijke musici, maar ook als ontwikkelde en beschaafde mannen, die èn door tonen, èn door het woord tot ons weten te spreken. En ieder mijner toehoorders zal het mij toegeven, dat waardeering van het streven en werken des kunstenaars ons in de beste stemming brengt voor het genieten zijner scheppingen.

***

Ik geloof niet, dat de meest verstokte voorstander eener bepaalde richting op muzikaal gebied, hetzij hij zweert bij Beethoven of bij Rossini, bij Auber of bij Wagner, de stelling zou durven verdedigen, dat *Hollandsche muziek* niet goed kan zijn. Zulk een exclusivist toch beweegt zich in een te beperkten kring, om kennis te kunnen nemen van de wijze, waarop zich ook bij ons de nationaliteit in de muziek kan openbaren. Waar echter sprake is van *muziek op Hollandsche woorden*, stuit men aan vele zijden op bedenkingen en bezwaren, zelfs bij personen, die de compositiën van vaderlandsche meesters waardeeren en hoogschatten. Dit vooroordeel tegen

de Nederlansche taal als taal voor den zang is zóó dikwijls en zoo openlijk uitgesproken, dat men het bijna zou houden voor een oordeel, dat werkelijk recht van bestaan heeft. Toch hoop ik voor velen Uwer een overtollig werk te doen, als ik beproef aan te toonen, dat de Nederlandsche taal volkomen geschikt is om gezongen te worden, en dat er voor onze vaderlandsche toondichters geene enkele reden bestaat, om voor den tekst hunner werken bij onze naburen ter markt te gaan.

De bezwaren tegen het gebruik van onze taal als zangtaal kan men onder twee groepen brengen: vooreerst die, welke men noemt, en ten tweede die, welke men niet noemt en ook liefst niet wil erkennen.

Op de vraag, waarom men geen Nederlandsch, maar wel Duitsch, Fransch of Italiaansch mag zingen, krijgt men meestal ten antwoord: ‘Het Nederlandsch is niet welluidend genoeg; het is scherp en vol keelklanken, die aan het timbre van het geluid afbreuk doen.’

Wanneer er hierbij inderdaad slechts een van ‘mooi vinden’ sprake was, zou iedere verdediging van onze volkstaal onmogelijk zijn. Over en weer zou men zich verschuilen achter de spreuk: ‘over de smaken valt niet te redetwisten.’

Zóó eenvoudig is de quaestie echter niet. De vraag naar de meerdere of mindere welluidendheid eener taal, uit een muziekaal oogpunt beschouwd, is voor eene strenge en wetenschappelijke beantwoording volkomen vatbaar. Maar zulke eene grondige en volledige beantwoording zou tevens eene belangrijke physische en physiologische kennis en een omvangrijke vergelijkende taalstudie vereischen. Ik behoef dan ook niet te herinneren, dat ik hier slechts enkele hoofdpunten met korte woorden kan aanstippen.

Wanneer wij leeren zingen, moeten wij ons in 't begin gewennen, om bij onze oefeningen van de klinkers alleen de vokaal *a* en van de medeklinkers geen enkele te gebruiken. De reden ligt voor de hand. Medeklinkers kan men in geen enkele taal zingen. Zij worden voortgebracht door bewegin-

gen van de lippen of de tong, waaraan de stembanden, wier trilling den muzikalen toon voortbrengt, geheel vreemd blijven - of althans kunnen blijven, zooals uit het volkomen toonlooze fluisteren blijkt. In sommige gevallen ontwijkt de lucht met eene soort van explosie, zooals bij de letters *b* en *p*, *t* en *d*, en dan moet natuurlijk de gelijkmatige luchtstroom even vóór het uitspreken van zulk eene letter worden opgehouden. In andere gevallen stroomt de lucht door den neus, zooals bij 't uitspreken van de letters *m* en *n.* Die allesbehalve fraaie neusklanken spelen in de Fransche taal eene groote rol. Om *s* en *z* te doen hooren, moet de lucht met een sissend geluid ontwijken; de letter *r* wordt voortgebracht door eene trillende beweging van de punt der tong, die sterk aan het zeer onmuzikale geluid van een ratel herinnert. Zoo dikwijls dus een medeklinker wordt uitgesproken, moet de muzikale toon voor een oogenblik worden afgebroken, en worden vervangen door een gedruisch, waarbij het verschil in klank en toonhoogte geheel wegvalt. Wie er aan twijfelt, beproeve slechts, of hij eenig onderscheid kan hooren tusschen de *s*, die aan het einde van een woord door eene sopraanstem, en die, welke door eene basstem wordt aangehouden.

Wat de klinkers betreft, kan men in de eerste plaats zeggen, dat diegene voor den zang het geschiktst zullen zijn, bij welke de lucht gedurende het uitstroomen de minste hinderpalen ontmoet, en dus die, waarbij wij de lippen het verst van elkander verwijderen, de tong het meest nederdrukken, en het achterste, weeke deel van het verhemelte het meest oplichten. Molière wist ons reeds in zijn ‘Bourgeois Gentilhomme’ te vertellen, dat dit het geval is met de *a*, en dat daarna in rangorde de *e*, de *i*, de *o* en de *u* volgen. Al zijn onze tegenwoordige physiolgen het niet in alle opzichten met Molière eens, in hoofdzaak is toch zijne rangschikking behouden gebleven.

Doch dit is niet alles, wat bij de voorstelling der klinkers in aanmerking komt. Voor de tallooze wijzigingen, welke onze klinkers en klanken in allerlei talen en dialecten ondergaan,

moet niet slechts de absolute ruimte, maar ook de vorm van mond- en keelholte veranderd worden.

Men kan zich door eene eenvoudige proef gemakkelijk daarvan overtuigen. Wanneer men in een grooten elastieken bal tegenover elkander twee openingen maakt, in eene daarvan het opene uiteinde van eene orgelpijp steekt, en daarin vervolgens de lucht door aanblazing in trilling brengt, kan men, door den bal op verschillende wijzen dicht te knijpen en samen te drukken, duidelijk verschillende klinkers doen hooren.

Nu is het bekend, dat voorwerpen, wier trillingen bepaalde tonen voortbrengen, zooals snaren, of metalen platen, of luchtmassa's in eene gedeeltelijke besloten ruimte, gemakkelijk in trilling zullen geraken, wanneer de grondtoon, of een der andere tonen, die zij kunnen voortbrengen, in hunne nabijheid wordt aangegeven. Dit geeft ons vooreerst een middel aan de hand, om de tonen op te sporen, die steeds met het uitspreken van zekere klinkers gepaard gaan. Men brengt namelijk eerst den mond in den vorm, die voor het uitspreken een bepaalden klank, bij voorbeeld *oe*, vereischt wordt. Daarna houdt men achtereenvolgens trillende stemvorken van verschillende toonhoogte voor de mondopening. De stemvork, wier geluid in de mondholte de sterkste resonatie opwekt, stemt dan in toon overeen met den eigen toon van den klank *oe*.

Wij leeren uit die proef nog iets anders. Eenige stemvorken wekken in de mondholte in 't geheel geene resonantie op, anderen slechts eene zeer geringe. Niet alle tonen kunnen kunnen dus de lucht in onze mondholte zóó in trilling brengen, dat de klank *oe* gehoord wordt.

Daaruit volgt, dat enkele noten op *oe* beter zullen klinken en gemakkelijker zullen kunnen worden gezongen, dan anderen. En hetzelfde geldt voor alle andere klinkers en klanken. De ondervinding heeft dan ook aan alle zangers en zangeressen geleerd, dat zekere klanken op bepaalde noten van de toonladder niet, of ten minste op bijna geheel gelijke wijze worden uitgesproken. Dat niet op elken klinker, bij

voorbeeld, hooge noten gemakkelijk kunnen gezongen worden, is een feit, waaraan nu eenmaal niets te verhelpen valt. De componist - Duitscher, Franschman, of Nederlander -, die prijs stelt op eene duidelijke en zuivere uitspraak van zijne zangmelodie, moet daarmede rekening houden. Dit is eene van de eerste voorwaarden, waaraan eene zoogenoemd praktische schrijfwijze moet voldoen, - voorwaarden, die in den regel moeielijk onder woorden zijn te brengen, maar van welker vervulling dikwijls de indruk van een zangwerk voor een groot deel afhankelijk is.

Van onze medeklinkers is wellicht de *sch* de eenige, die niet voorkomt in de talen, waarin wij gewoon zijn te zingen. Ook de *g* wordt wel eens op ons zondenregister geplaatst, maar in het Duitsch wordt zij aan het einde der woorden bijna geheel uitgesproken gelijk bij ons aan het begin.

Ik geef gaarne toe, dat *sch*-klank niet zeer welluidend is. Gelukkig, dat wij hem, althans aan het einde der woorden, als een gewone *s* uitspreken. Maar de medeklinkers zijn, gelijk wij reeds zagen, alleen hinderlijk, omdat zij den vollen muziekalen toon gedurende eenigen tijd afbreken, - en in dat opzicht is onze geïncrimineerde *sch* niet méer schuldig dan bijvoorbeeld de Duitsche *ch*, die ons in ‘Ach’ en ‘Smach’ en ‘Rache’ in 't geheel niet schijnt te hinderen.

***

Ik heb getracht, hier enkele der bedenkingen te wederleggen, die men wel eens, op zoogenoemd wetenschappelijk gronden, tegen het Nederlandsch als zangtaal hoort aanvoeren.

Maar - ronduit gezegd - ik geloof niet aan de oprechtheid dier bedenkingen. Mogelijk worden zij nu en dan gebruikt, om totaal onbevoegden, onder den schijn van wetenschappelijke bewijsvoering, een rad voor de oogen te draaien. Wie echter ooit aan de hier behandelde vraag eenige aandacht geschonken heeft, zal het mij toestemmen, dat onze taal, wat welluidendheid uit een muziekaal oogpunt betreft, voor andere talen, althans voor Duitsch en Fransch, niet behoeft onder te doen.

Ik wees er echter reeds op, dat er nog andere bezwaren bestaan: bezwaren die men niet noemt, en liefst ook niet erkendt. Gelijk altijd, is ook hier de de oppositie die in 't verborgen werkt, het gevaarlijkst. Wij moeten ons hier tot onderstellingen en gissingen bepalen, die echter, naar ik meen, eene groote mate van waarschijnlijkheid bezitten.

De voornaamste reden voor de afkeuring van het Nederlandsch als zangtaal zoek ik in de omstandigheid, dat wij Nederlanders, zonder uitzondering, onze eigene taal beter verstaan dan eenige andere.

't Is waar, op het punt van talen strijden wij met de Russen om den voorrang in het kosmopolitisme.

Wie onder ons niet minstens een paar vreemde talen machtig is, mag geen aanspraak maken op den naam van een beschaafd en ontwikkeld man. Maar onze eigene taal kennen wij toch het best, en de geringste afwijking van den gewonen klemtoon of de gewone uitspraak, die wij in eene vreemde taal niet eens zouden opmerken, wordt voor ons in het Nederlandsch hinderlijk.

Nemen wij als voorbeeld een zangstuk, oorspronkelijk op Latijnsche woorden gecomponeerd, bijvoorbeeld eene Mis of en Requiem, en stellen we ons dan eene uitvoering voor waarbij gebruik gemaakt wordt van eene Hollandsche vertaling - natuurlijk van eene goede, zooals bij voorbeeld de *meeste* metrische vertalingen, van Heije zijn. Niemand denkt er over, om in Beethoven's C-dur Mis iets vreemds of stuitends te vinden in de 90 maten op de woorden: ‘Et vitam venturi seculi, Amen!’ - terwijl de voortdurende herhaling der woorden ‘en het leven hiernamaals, Amen!’ zonder twijfel minder aangenaam, zoo niet hinderlijk zou klinken. Toch is het hier geen quaestie van meerdere of mindere welluidendheid, want, zooals bekend is, spreekt iedere natie het Latijn op hare eigen wijze uit, en dus wij met de Hollandsche klinkers en medeklinkers. Maar het hindert ons, woorden, die wij telkens in het dagelijksche leven hooren gebruiken, op zoo ongewone wijze te hooren aanhouden en figureeren. Wij passen het spreekwoord toe: ‘'t is goed riemen snijden van

andermans leèr' en geven den componist de volle vrijheid, om twee lange maten met zestienden op eene enkele lettergreep voor te schrijven, - als hij zóó iets maar niet in onze eigen taal begint, waarin het ongewone voor ons zoo spoedig belachelijk wordt.

Nog vrijmoediger springt men om met het Grieksch en het Hebreeuwsch, omdat het grootste deel van ons publiek met die talen geheel onbekend is. In bijna elk Requiem zijn geheele bladzijden geschreven op de woorden: 'Kyrie Eleison!' die er zeker niet bij winnen zouden, als wij ze door 'Heere, erbarm u!' vervingen. Fuga's op het woord 'Amen' zijn bij dozijnen aan te wijzen; men denke zich het effect van zulk een werk op de woorden 'Dat zij zoo!' of 'Zoo zij het!' die immers van gelijke beteekenis zijn. Händel ziet er geen bezwaar in, om in het 'Halleluja' van zijn Messias den klemtoon beurtelings op elke der vier lettergrepen te leggen, dus zeker driemaal verkeerd.

Ook op het punt van moeielijk uit te spreken klinkers en medeklinkers stellen wij de eischen in onze moedertaal veel hooger dan in andere talen. Woorden zooals 'herfst,' keuren wij in een Hollandsch lied af, omdat er zooveel medeklinkers in voorkomen - en wij hooren met onverdeeld genoegen Agathe in den Freischütz zingen: 'Er isT'S, er isT'S! die Flagge der Liebe mag weh'n!' Men stelle zich daarbij de wijze voor; waarop onze Duitsche naburen dien sisklank plegen aan te houden, en vrage dan hoe men over zulk een klank in het Hollandsch zou denken! In diezelfde aria begint de phrase: 'Himmel! nimm des Dankes Zähren!' met hooge *a.* Zeker niet zeer praktisch - en toch Duitsch, de taal bij uitnemendheid voor het lied gebruikt.

Met het Fransch is het niet beter gesteld. Over de onwelluidende neusklanken - onwelluidend uit een muziekaal oogpunt vooral - sprak ik reeds met een enkel woord. De buitengewone luchthartigheid, waarmede Fransche componisten het muzikaal accent op toonlooze lettergrepen laten vallen, is van algemeene bekendheid. Soms moet die verkeerde klemtoon de rol spelen van een goedkoope aardigheid,

zooals, bij voorbeeld, in Offenbach's welbekenden regel: ‘Et voilà déjà comme ma tê-te s'en va, tê-TE s'en va, tê-TE s'en va,’ waarvan de ‘grappigheid’ nog verhoogd wordt door de inspanning, waarmede de zanger de eerste twaalf lettergrepen in ééne seconde moet aframmelen. Doch niet slechts in de opéra bouffe, ook in grootere en meer serieuse werken ontbreken de voorbeelden van zulk eene slechte declamatie niet. Om er slechts één te noemen, herinner ik aan de bekende phrase van Marguerite in Gounod's Faust: ‘Seigneur! daignez permettre à votre humble servante, de s'agenouiller devant vous.’ Die wonderlijke klemtoon op *de* komt des te sterker uit, omdat Gounod in den regel voor juiste déclamatie nauwgezet zorgt.

Verkeerde klemtoon, zinlooze herhaling en noodelooze figuratie - daarover is ieder het eens - moeten overal, en dus ook in het Nederlandsch, worden afgekeurd. Daarop lette in de eerste plaats de componist, want hoe schoon zijne melodie ook moge wezen, zijn werk zal den onbevoordeelden toehoorder slechts smakeloos of belachelijk kunnen voorkomen, wanneer hij in een der bovengenoemde fouten vervalt. En daarop lette ook de kritiek, wanneer zij wil wezen hetgeen van Alphen noemt: ‘een vriend, die mij mijn feilen toont.’ Zij vrage niet slechts of de melodie schoon, de bewerking degelijk en smaakvol is, maar ook of eene goede vertolking mogelijk, ja zelfs, gemakkelijk is.

Daarentegen zou het al te puriteinsch wezen, indien wij de herhaling van woorden of volzinnen en de figuratie, die het aanbrengen van meer noten op ééne lettergreep noodig maakt, wilden afkeuren, alleen omdat zij niet met de gewone spreektaal overeenkomen. Het lied immers is vóór alle dingen muziek, en eene zangcompositie is meer dan eene declamatie met ondergeschoven instrumentale begeleiding. Evenals de schilder het sterkste licht mag laten vallen op de hoofdgroep zijner compositie, mag ook de toondichter dit doen. Doch daar de indrukken, die hij teweeg brengt, voorbijgaand zijn, kan hij dit doel niet anders bereiken dan door herhaling, waar bij hem gelukkig de middelen ten dienste staan om de

behoefte naar verscheidenheid in vorm, bij eenheid van inhoud, op de ruimst mogelijke wijze te bevredigen. Daarbij vergete men niet, dat bij meerstemmige muziek de zelfstandigheid der stemmen eenigszins op den achtergrond treedt, en daarmede tevens het verband tusschen de melodie en de woorden eenigszins losser wordt gemaakt.

***

Kennen wij aan de eene zijde onze taal te goed, om daarin grove fouten tegen den zinbouw, het accent en de declamatie zonder ergenis te laten voorbijgaan, aan de andere zijde schijnt juist het begrijpen van den tekst velen het zingen moeielijk te maken. In zeldzame gevallen mag hier mogelijk de oorzaak worden gezocht in het bewustzijn, dat men niet in staat is den dichter en den componist recht te laten wedervaren. Wie bij voorbeeld gewend is niets dan kerkmuziek te zingen, zal, reeds bij het zien van den tekst, kunnen verklaren, dat het voordragen van een vroolijk en luchtig liedje hem niet best zal gelukken. Meestal echter is de reden eene andere. Vooral bij jonge dames komt het niet zelden voor, dat zij, na even de woorden te hebben ingezien, verklaren: ‘het is zoo raar, zoo iets te zingen!’

Als men altijd zóóveel aandacht wijdde aan den tekst, hoeveel zielvoller zou dan de voordracht niet worden!

Maar wanneer een Hollandsch jong meisje een lied, waarin sprake is van liefde, van hartstochtelijke liefde misschien - in hare eigen taal niet zonder blozen (of gichelen!) kan zingen, zou zij dan in eene andere taal de bedoeling kunnen weergeven van den componist, van wien men mag onderstellen, dat hij met den dichter medegedacht en medegevoeld heeft.

Goede liederen mag ieder zingen, die het kan. Er is een zeker genre van muzikale produkten, dat niemand, die achting voor zichzelf wil behouden, op de lippen moest nemen. Doch ook hierbij wordt de zoo dikwijls misbruikte spreuk: ‘den reinen is alles rein’ menigmaal verkeerd gebruikt. Wat men zoo zingt, behoeft men daarom niet te

meenen - zegt men dan. Zeker! dat behoeft men niet te doen! Maar wèl moet men zich kunnen verplaatsen in den toestand, dien het lied schildert.

Ik durf te verzekeren, dat niemand er schade zal bij lijden, als hij dit met Hollandsche liederen beproeft[1]. Onze literatuur is gelukkig niet rijk aan dubbelzinnigheden en ongepaste toespelingen. En, zoo zij er al zijn, geen onzer vaderlandsche componisten heeft zich ooit aan dat genre gewaagd. Mij althans is geen enkel Nederlandsch lied bekend, dat in den mond eener Nederlandsche vrouw ongepast zou zijn.

***

Ik ben nog niet aan het einde van mijn zondenregister. Ik geloof namelijk te mogen beweren, dat er meer Nederlandsch zou worden gezongen, als ieder die zingt, ook zingen *kon.* Eene schoone stem is eene gave, maar het talent om die te gebruiken, kan slechts door oefening verkregen worden. En eene der grootste moeielijkheden bij den zang blijft altijd eene duidelijke en correcte uitspraak. Valt nu in een Duitsch of Fransch lied een woord niet volkomen zóó uit, als het wezen moest, dan troost men zich met de gedachte: 'Het doet er minder toe, men hoort het toch niet!' Zingt men daarentegen Hollandsch, dan is men bijna zeker, zich door eene verkeerde uitspraak belachelijk te maken. Het is te begrijpen, dat menigeen daarvoor terugschrikt.

Er is maar één middel, dat hier helpen kan: langdurige oefening. En wie werkelijk in het bezit is van eene goede stem, zal zich die inspanning gaarne getroosten, omdat hij daardoor niets slechts eene goede voordracht voor het Nederlandsch, maar ook voor andere talen kan verkrijgen. Want de eenige moeielijkheid ligt in het uitspreken van bepaalde vokalen op bepaalde tonen, en diezelfde vokalen komen, met zeer geringe wijzigingen, in alle talen terug.

***

Ten slotte nog een enkel woord over de laatste, maar niet

(1) Dat is: *Nederlandsche liederen.*
RED.

de minst gevaarlijke vijandin der Nederlandsche taal als zangtaal, over *de mode.*

Het is zeker eene bedroevende gedachte, dat eene zoo grillige macht als de mode zich ook op het gebied der kunst doet gelden. Toch is het niet te ontkennen.

De mode is veranderlijk als de wind. En evenals de wind in de wateren van den Oceaan golvingen kan veroorzaken, die zich over groote uitgestrektheden uitbreiden en langen tijd aanhouden, maar ook plaatselijke en snel voorbijgaande beroeringen kan doen ontstaan, zoo kan ook de mode op het gebied der kunst gedurende geruimen tijd een groot deel van ons publiek in hare golving medeslepen - maar ook kleine en lokale golvingen teweeg brengen, die aan de opgewondenheid van een oogenblik of aan den indruk van een ongewone persoonlijkheid haar ontstaan danken. De laatste verschijnselen zijn minder gevaarlijk, juist omdat zij plaatselijk en tijdelijk beperkt zijn. Als Rubinstein in ons land komt, is hij het voorwerp van eene tijdelijke vereering; de pelgrims naar Bayreuth vertoonen somtijds bedenkelijke verschijnselen van Wagneromanie; het optreden van eene zangeres van Europeesche vermaardheid kan een onbeduidend zangstukje voor minstens een half jaar zóó *en vogue* brengen, dat men er gedurende dien tijd, onder alle mogelijke instrumentaal- en vokaalvormen bijna mede wordt doodgemarteld. Maar wat nood? de verschijnselen zijn acuut, doch de ziekte is niet doodelijk; de krisis is weldra bereikt, en heeft men die gelukkig doorworsteld, dan spreekt de mode haar *veto* uit onder den vorm: ‘afgezaagd!’ - en de geheele oorsprong van onze opgewondenheid wordt vergeten.

Gevaarlijk echter zijn de golvingen van grooter omvang en langer duur. Ik zal beproeven U in een paar voorbeelden haren invloed te schetsen.

Een deel van ons publiek wil zich het muziekaal genot slechts onder een bepaald etiket zien toedienen.

Soms staat er op dat etiket ‘klassiek’ geschreven - en dan moet alles van Beethoven, Haydn of Mozart afkomstig zijn. De ‘merken’ Händel en Bach zijn niet zoo gezocht, -

maar daar ze onbetwistbaar ‘klassiek’ zijn, durft men het den muziekdirecteur niet kwalijk nemen, als hij ze ons van tijd tot tijd voorzet, en troost men zich met de gedachte, dat alle spijs niet even gemakkelijk verteerbaar is. Mendelssohn en Weber worden binnengesmokkeld; zij moeten eigenlijk onder het merk ‘romantisch’ gebracht worden. Schumann en Bramhs gaan de perken te buiten, en Wagner, die den den hemel der traditie bestormt, mag in dit klassieke gezelschap niet genoemd worden. Alle Fransche muziek is onbeduidend en lichtzinnig; alle Italiaansche muziek onbeteekenend en zoetsappig. Hollandsche muziek? Wie heeft er ooit van gehoord? Laat onze vaderlandsche musici er hunne hoogste eer in zoeken het publiek steeds meer bekend te maken de onovertroffen en onovertrefbare werken der Duitsche klassieken!

Op een ander etiket staat geschreven: ‘geen geleerde muziek!’ Om die mode te verdedigen, zegt men: ‘Muziek wil ik hooren voor mijn genoegen.’ Ik wil wel gelooven, dat die Duitsche muziek kunstig is, maar zij laat mij koel, of liever, om u de waarheid te zeggen, zij verveelt mij. Ik kan haar niet volgen zonder inspanning en naar een concert ga ik voor mijne uitspanning. Zijn de melodieën, die men mij laat hooren, begrijpelijk en bevallig, dan worden ze er niet minder om, als de indruk, dien zij teweegbrengen, even luchtig als vluchtig is, en als ik er, desnoods, een praatje met mijne buurvrouw bij kan houden. Daarenboven, zulke muziek is echt populair. Symphoniën van Beethoven en Suites van Bach hebben nog nooit (door middel van het draaiorgel), haar weg naar den mond van het volk gevonden, terwijl menige aria uit de Italiaansche en Fransche opera bij ons tot een volksdeun is geworden. Hollandsche muziek? - ze is even ongenietbaar als de Duitsche. Al onze toondichters germaniseeren. Wat produceeren zij? Symphoniën en ouvertures op Duitschen leest geschoeid. Oratoriën en koorstukken naar het voorbeeld van Duitsche meesters. Liederen - allen even stemmig als deftig.

Ziet daar twee uitersten, waarin de mode een deel van ons

publiek doet vervallen. Aan de voorstanders van beide richtingen zou men kunnen verwijten: onbekend maakt onbemind. En men moest hun den raad geven: onderzoekt alle dingen en behoudt het goede!

Natuurlijk - wil men slechts Duitsche muziek hooren, dan is geen plaats voor landgenoten, vooral wanneer deze hunne lading niet onder vreemde vlag pogen te dekken, en een Nederlandschen tekst aan een Nederlandsch werk ten grondslag leggen. Evenmin is er voor Hollanders plaats, wanneer slechts Fransche of Italiaansche klanken onze ooren aangenaam kunnen aandoen. Doch men erkenne dan ook ronduit, dat hier een *parti-pris*, een vóoroordeel bestaat, en men trachte zijn voorliefde niet te verdedigen door onbewezen beschuldigingen tegen ons volkskarakter en onze volkstaal.

De ouderen van dagen onder ons zullen zich zeker kunnen herinneren, dat het Hollandsch lied zich in een korten tijd van bloei heeft verheugd, toen de oorlog tegen België de pennen van poëeten en poëetjes in beweging bracht, om in Vaderlandsche liederen de heldendaden van van Speijck en zijn strijdmakkers te verheerlijken. Maar die bloei - het valt niet te ontkennen - was kunstmatig. Die gelegenheidsgedichten waren, even als hun melodieën, spoedig verwelkende broeikasplanten, en even als de toenmalige veete tusschen Noord en Zuid, behooren zij tot die lang vergeten zaken, die wij slechts ‘van hooren zeggen’ kennen.

Gelukkig! - want voor de kunst is de politiek eene slechte kweekschool. En dat kunst en nationaliteitsgevoel zich boven decreeten en conventiën verheffen, bewijst het gemeenschappelijk streven van Noord- en Zuid-nederlandsche kunstenaren en kunstvrienden. Reeds heeft het rijke vruchten gedragen. Het *Willems-fonds*, onder het bestuur van kunstenaars uit beide rijken, heeft krachtig meegewerkt om het Nederlandsch lied bekend en bemind te maken. De aanwezigheid van den gevierden Belgischen meester[1] en van de voortreffelijke ver-

(1) Peter Benoit.
RED.

tolkster zijner werken[1] in ons midden, bewijzen opnieuw, dat het bewustzijn van éénheid van taal en stam krachtiger is dan de herinnering aan lang vervlogen verdeeldheid, of de luimen eener onredelijke mode.

Aan ons, geachte Hoorderessen en Hoorders! is de gelegenheid gegeven, om aan het Nederlandsche lied een nieuwen, en ditmaal blijvenden bloei te verzekeren. De avond van gisteren heeft ons opnieuw op de duidelijkste wijs bewezen, dat onze volkstaal, krachtig en gespierd, liefelijk en zoetvloeiend, gelijk wij haar van onze waarachtige dichters hooren, bij uitnemendheid geschikt is, om onze vaderlandsche toondichters tot voortreffelijke scheppingen te bezielen.

Wij allen kunnen er toe medewerken, om dien nieuwen bloeitijd te doen aanbreken. Want een beschaafd publiek kan den toon aangeven, en, in plaats van zich door de mode te laten beheerschen, zelf een nieuwe mode invoeren.

Ik ben zeker niet te veeleischend, wanneer ik van u vraag: Laat die mode bestaan in de waardeering van het goede en schoone, om het even waar wij het vinden.

Gaan wij van dat beginsel uit, dan zal onze taal, als taal voor den zang, zich weldra weder verheugen in al de eer, die haar zoo rechtmatig toekomt.

Twee Nederlandsche zangspelen.

Examen-vertooning der Lyrische declamatieklas bij de Stedelijke Muziekschool van Antwerpen, op Vrijdag 9 Augusti, 1878.

Zeer belangwekkend was, met het oog op onze immer veldwinnende nationale toonkunst, de operavoorstelling, die wij eergister in den Nederlandschen schouwburg hebben bijgewoond.

(1) Mej. Adolfine Biemans.
RED.

De aantrekkelijkheid dier vertooning lag vooreerst in het optreden eeniger jonge, door Benoit's muziekschool gevormde Vlaamsche zangers en zangeressen, en evenzeer in de eerste opvoering van een paar op Nederlandschen tekst gecomponeerde zangspelen in één bedrijf: '*Iets vergeten*' van dela Montagne en Blockx, '*De Wonderdokter*' van Van der Ven en Bosiers.

Het libretto van eerstgenoemd stukje is vroeger in ons tijdschrift verschenen en dus onzen lezers niet meer onbekend. Onze jonge dichter V.A. dela Montagne heeft de stof daarvan aan eene novelle ontleend en die tot een in menig opzicht verdienstelijk tooneel*schetsje* bewerkt. De dialoog is los en vloeiend, en niet onaardig ook de karakterteekening, al kwam ons de figuur van *Hannibal* een beetje wankend voor. De komische noot zou in het stukje wel wat meer mogen uitkomen. Wat de verzen betreft, deze zijn, zooals men die van dela Montagne verwachten mocht: natuurlijk oneindig beter dan zulks met de operateksten gewoonlijk het geval is. Het stukje heeft echter één hoofdgebrek, dat misschien meer of min aan den bijval schaden zal: het mist volstrekt alle intrigue, derhalve wekt de handeling niet genoeg belangstelling. - Als tooneelschrijver is de heer dela Montagne denkelijk nog aan zijn eerste proefstuk. Nu, hij bezit hoedanigheden genoeg, om zich metdertijd ook de dramatische gave eigen te maken. Tooneeltechniek is overigens eene kunst, die men meer door praktische ervaring dan door theoretische studie aanleeren kan.

Over de muziek, die de jonge componist Jan Blockx op '*Iets vergeten*' heeft gemaakt, werd vroeger reeds in ons tijdschrift eene beoordeeling gegeven. Zijn werk heeft een zoo schitterenden als wèlverdienden bijval behaald en volkomen het bewijs geleverd dat de Nationale Opera van Benoit's uitstekendsten leerling nog menig juweeltje mag verwachten. De heer Blockx heeft dit landelijk tafereeltje met de rijkste kleuren van zijn muzikaal palet opgeluisterd. Hier en daar is hij misschien bij die toonschildering wel een beetje kwistig te werk gegaan: eene eenvoudiger

landelijke tint zou zijne eigenaardige, echt Vlaamsche muziek meer waarheid hebben bijgezet. Onder de gedeelten die terecht het meest genoegen deden, noemen wij, na de keurige ouverture, waarin de hoofdmotieven der partituur zeer gelukkig zijn verwerkt, het aria van pachteres Anna:

‘Wil de nering bloeien.....’

alsook, in het zesde tooneel, het spinneliedje van Rosa, eene soort van droomerige ballade, die de componist op ingrijpende wijze met de dramatischen toestand heeft vereenzelvigd. Veel pathetisch gevoel ligt ook in Rosa's afscheid:

‘'k Vond in uw hart, 'k vond in uw wone
Een milden steun aan liefde en brood,
Dat moog' de goede God u loonen...’

en ook het daarop volgende duo tusschen Anna en Rosa werd zeer terecht met warme toejuichingen onthaald. Evenzoo een liefdeduëtto, waarvan de zacht poëtische toonschakeering meer of min aan Blockx's lieve melodie ‘*het Priëeltje*’ herinnert.

Vergeten wij ook niet te vermelden zekere bevallige walsbeweging die in ‘*Iets vergeten*’ een zeer gelukkig effekt maakt. Wat het slotkoor betreft, hoe fraai ook op zich zelven, toch kunnen wij dat slechts als een ‘hors d'oeuvre’ beschouwen, welk de verdienstelijke partituur des heeren Blockx naar ons inzien nutteloos verlengt.

De vier verschillige rollen werden op waarlijk voortreffelijke wijze gezongen door Mej. M. Thomas (*Pachteres Anna*), Mej. L. Hens (*Rosa*), M. Feshinger (*Antoon*) en M. Van den Eynden (*Hannibal*). Doch het spel dezer jeugdige liefhebbers was in verre na niet op de hoogte van den zang. Alleen Mej. Hens maakte eene loffelijke uitzondering. Ook de kostumeering liet veel te wenschen. Men was, meenen wij, van plan geweest dit idyllisch boerentooneeltje te spelen met zeeuwsche plattelands-costumes, wat zeker een lief, eigenaardig, echt nederlandsch uitwerksel zou hebben te weeg gebracht. Maar... men schijnt - is dat mogelijk? - voor eenige vermeerdering van kosten teruggeweken te zijn! En nu, nu zagen die boerentypen er alles behalve boersch uit. Pachteres Anna o.a. droeg een soort

van grijzen met zwart fluweel omzetten ‘peignoir’ met een sleep van 'nen meter lang, - iets wat haar in heur boerenneering, tusschen haar kiekens en kalkoenen, zeker fel moest geneeren!!

Is ‘*Iets vergeten*’ wellicht ietwat te ernstig van aard voor een ‘opéra comique’, zoo behoort ‘*De Wonderdocter*’ van Van der Ven en Bosiers, door zijn kluchtig onderwerp, eerder tot het genre ‘opéra bouffe’. Als tooneelbewerking heeft dit stukje op het eerstgenoemde zeer veel vooruit. Er is oneindig meer leven en afwisseling in, en ofschoon de vinding niet bijzonder nieuw is, toch houdt de gang der handeling tot het einde toe de aandacht der toeschouwers geboeid. Uit het geheele stuk blijkt dat de heer Van der Ven, bij een natuurlijken, levendigen schrijfstijl - wat voor 't tooneel een voorname verdienste is - ook een onbetwistbare geschiktheid bezit om theater-effekten te berekenen.

Zoozeer ons alzoo de dramatische bouw van ‘*De Wonderdoktor*’ voldoening schonk, evenzoo weinig voldeed ons echter het *berijmd* gedeelte van Van der Ven's libretto. Zijne verzen zijn over 't algemeen verre beneden het middelmatige gebleven. Ze schenen ons weinig oorspronkelijk van opvatting en veelal kreupel van dichtmaat. De zang n° 5, bijvoorbeeld, waarvan de eerste stroof luidt:

> ‘'k Denk aan hem, wen in het avonddonker,
> Het nachtegaaltje kweelt zijn lieflijk lied;
> 'k Denk aan hem bij het stargeflonker,
> En bij het zacht ruischen van de vliet.’

een stukje dat om de lieve muziek des heeren Bosiers zeer werd toegejuicht, is eene lamme variante op een doodversleten onderwerp. De romances van ‘*ik denk hem*,’ - ‘*ik denk aan haar*,’ - ‘*ik denk aan u*,’ enz. telt men bij dozijnen!.... Niet onbekend ook klonken ons deze verzen in 't oor:

> ‘Ach, jong zijn en beminnen,
> Hoe zalig en zoet!.....’

Zooiets komt, meenen wij, schier letterlijk voor in een stukje van Coopman, dat, een jaar of wat geleden, in den *Kunstbode* verscheen.

Voor zoover deze eerste opvoering ons toeliet te oordeelen, scheen ons Van der Ven's ‘poëzie’ allerzonderlingst gerythmeerd. Een allegaêrtje van allerlei manke jamben en hinkende trocheën!

Moge dus de librettist van ‘*De Wonderdokter*’ door het aantrekkelijke van 't stuk zelven, den componist het succès hebben vergemakkelijkt, zoo heeft dien toch ook ongetwijfeld zoo 'n gebrekkige versbouw meer dan eens gehinderd.

De partituur des heeren Bosiers - denkelijk ook nog een eerste debuut op het gebied der tooneelmuziek? - mag zonder tegenspraak als eene goedgeslaagde proef worden beschouwd. Ofschoon Bosiers'muziek zich juist niet het meest door eigenaardigheid onderscheidt, toch is er veel goeds in, veel dat den stempel draagt van een onloochenbaar talent. Jammer dat - grootendeels door de schuld van den tekst - de prozodie niet overal even onberispelijk is. Als leek, achten wij ons natuurlijk volstrekt niet bevoegd om over de technische waarde van zijn werk uitspraak te doen, doch voor elken beschaafden hoorder, voor al wie esthetisch gevoel bezit en zijne moedertaal kent, ligt er iets stootends in, wanneer het muzikaal accent op toonlooze of ten minste ongeklemtoonde lettergrepen valt. Wij weten wel dat sommige fransche componisten op dit punt niet zeer nauwgezet zijn, doch dat is volstrekt geen reden om ze op dat spoor te volgen.

Het kan zijn dat de tweede uitvoering van ‘*De Wonderdokter*’ - tegen de aanstaande Gemeentefeesten aangekondigd - in dit opzicht ons oordeel meer of min wijzigt. Intusschen zij het ons veroorloofd, bij onze oprechte gelukwenschen aan den componist voor zijn wèl verdienden bijval, ook een nederigen raad te voegen. Hij leze eens met aandacht wat in zijne voortreffelijke studie over ‘het Nederlandsch als taal voor den zang’ Dr. Pijzel zegt omtrent de verkeerde klemtonen en de wederzijdsche waarde van woorden en lettergrepen in de muzikale compositie.

De vertolking van ‘*De Wonderdokter*’ was bijzonder goed verzorgd. Niet alleen was de zang der dames Thomas en Hens en der heeren Feshinger en Doré allerkeurigst; maar zelfs als

spel liep alles betrekkelijk goed van stapel. De heer Doré o.a. was zeer plankvast, en men zou waarlijk niet gedacht hebben dat hij te voren nog zelden of nooit het tooneel betrad.

Vergeten wij ten slotte niet een woord van lof voor de koren en 't orkest, die zeer flink het hunne hebben bijgedragen tot het welgelukken dezer niet zeer gemakkelijke onderneming. - Onze beste gelukwenschen ook aan Benoit, onder wiens kundig bestuur de muziekschool zulken onweêrlegbaren vooruitgang doet, en aan den zoo ijverigen als begaafden professor der Lyrische Declamatieklas, den heer L. Jorez.

A.J. COSYN.

XVIe Taal- en Letterkundig Congres.

De programma's van het XVIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, op 22, 23 en 24 Augusti te Kampen te houden, zijn dezer dagen verspreid.

Dr. JAN TEN BRINK, 's-Hage, zal het voorstel ter oprichting eener ‘Nederlandsche Société de gens de lettres’ nader toelichten.

Op de algemeene vergadering zal het woord worden gevoerd door d[r] R.A.S. PICCARD, Goes. Over het goed recht onzer Nederlandsche taal op het gebied der toonkunst. Dr E. LAURILLARD, Amsterdam. Dichterlijke voordracht. - T.H. DE BEER, Amsterdam. Gebrekkige spijsvertering bij lezers en schrijvers. - Dr H.J.A.M. SCHAEPMAN, Rijsenburg bij Driebergen. (Een vrije voordracht.) - KOLLEWIJN AZ., Amersfoort. De geschiedenis de leermeesteres des volks. - Dr. N.B. DONKERSLOOT, Dordrecht. Iets over satyre. - Dr. L.A.J. BURGERSDIJK, Deventer. Over een nieuwe vertaling van eenige stukken van Shakespeare, met name van den ‘Romeo en Julia.’ - Dezelfde. Voordracht eener stafrijmvertaling

van het oude ‘Hildebrantslied, en het daaraan ontleende gedeelte van Jordan's ‘Nibelungen.’ J.W. BROUWERS, Bovenkerk bij Amsterdam. De keizer der klokken, Geert Van Kampen. - Dr C.J. HANSEN, Antwerpen. De lof van Dietschland. Een leerdicht met taal- en volkskundige inleiding.

Voor de verschillende afdeelingen zijn o.i. de volgende onderwerpen en vraagpunten gesteld:

1e Afdeeling, *Nederlandsche taal- en letterkunde*, *Nederlandsche boekhandel.* Dr. W.G. BRILL, Utrecht. Over het Nederlandsch, in Zuid-Afrika verbasterd. - Mr A.A.W. VAN WULFFTEN PALTHE, Oldenzaal. Over de afleiding van het woord ‘kwaad.’ - Mr H.E. MOLTZER, Groningen. Behooren de ‘Wapene Martijns’ tot de eerste, of de laatste kunstvoortbrengselen van Maerlant's pen. - J.M.E. DERCKSEN, Leiden. Is naamlooze critiek in Noord- en Zuidnederland aanbevelenswaardig? - A.C. VAN DER CRUYSSEN, Thielt. Over boekentaal. - Dr J. VAN VLOTEN, Haarlem. Over het wenschelijke eener volksmaatschappij voor Nederlandsche taal-, letter- en geschiedkennis. - J. BECKERING VINCKERS, Kampen. Over gebruik en wangebruik op 't gebied der Nederlandsche taal. - Dezelfde. Zou de Nederlandsche spelkunst niet, zonder veel verandering, vrij wat zijn te vereenvoudigen? - Dezelfde. Wat is er geworden van het ‘Nederlandsch Idioticon’ en van de Commissie, die op het Taal- en Letterkundig Congres te Antwerpen met het tot standbrengen van dit, voor de Nederlandsche taalstudie onmisbaar hulpmiddel is belast. - Mr J.N. NANNINGA UITTERDIJK, Kampen. Wat is er op taalkundige gronden uit te maken aangaande de grens, tot welke de Saksen zich vroeger in Gelderland hebben gevestigd? - Dezelfde. Is het niet wenschelijk, dat bij het samenstellen van een middel-Nederlandsch woordenboek, meer dan tot heden geschiedde, gebruik worde gemaakt van den tekst onzer oude wetten en den woordenschat, dien de stukken in onze archieven opleveren? - Dezelfde. Welke kan de oorzaak zijn, dat, terwijl de oudste wetten in de provincie Groningen in zuiver oud-Friesch zijn opgesteld, op eene in de XIVe eeuw het Friesch verdwijnt om plaats te maken voor het Neder-

duitsch? - In hoeverre kan men de dagbladen van onzen tijd als taalbedervers, d.w.z., als voertuigen tot 't gangbaar maken van bedorven woorden uit vreemde talen ontleend, beschouwen, en wat is er tegen dit euvel te doen?

2e Afdeeling, *Nederlandsche geschiedenis*, *oudheidkunde*, *bibliographie*, *archiefwezen en kunstgeschiedenis.* J.M.E. DERCKSEN, Leiden. Over Kampen en de IJsellinie in 1672. - A.A. VORSTERMAN VAN OIJEN, Maastricht. Over de genealogie en heraldiek, als hulpbronnen bij het beoefenen van de geschiedenis. - PAUL FREDERICQ. Gent. De protantsche hoogeschool van Gent 1578-1584. - Dr. K. LEDEGANCK, Brussel. Onze oude doopnamen, de oudste oorkonden onzer geschiedenis. - Mr J. NANNINGA UITTERDIJK, Kampen. Een woord over ons archiefwezen. - Dezelfde. Een en ander over een beschaafd man onder de barbaren. - J. BECKERING VINCKERS, Kampen. Iets over Heiligerlee. - A.A. VORSTERMAN VAN OIJEN, Maastricht. Wat valt er te doen om de beoefening der zegelkunde te doen toenemen? - Dezelfde. Op welke wijze zou men aan de gemeentebesturen in Nederland en België kunnen doen opmerken: *a*) het nut dat er in gelegen is alphabetische tafelen te hebben op de doop-, begrafenis- en huwelijksregisters; *b*) den weg aan te wijze hoe die te verkrijgen. - Mr J. NANNINGA UITTERDIJK, Kampen. Zou het niet wenschelijk zijn dat er eens een bepaalde studie werd gemaakt omtrent het studeeren der Nederlanders in de XVIe en XVIIe eeuwen aan buitenlandsche universiteiten en van den invloed, dien dit op de wetenschappelijke vorming des volks en op het volkskarakter heeft gehad? - Dezelfde. Wat is er bekend aangaande de vestiging van de ‘Eugelsche Avonturiersociëteit’ op 't einde der XVIe eeuw in onderscheidene Nederlandsche steden tot den Hanzebond?

3e Afdeeling, *Nederlandsche tooneel*, *zang- en toonkunst*, ERN. VAN DER VEN, Antwerpen. Het 25jarig bestaan van het Antwerpsch tooneel, en iets over verval van krachten. (Een bijdrage tot de geschiedenis van ons Nederlandsch tooneel.) - A. ISING, 's-Hage. Over de opleiding vooor het Nederlandsche tooneel. - Dr J. NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND,

Vilvoorden bij Brussel. Over den letterkundigen eigendom van tooneelwerken. - Mr A. Wm. Jacobson, 's-Hage. De kunst van tooneelschrijven in Noord-Nederland in onze dagen. - De zelfde. De eischen van een Nederlandsch tooneel in den tegenwoordigen tijd.

De algemeene vergaderingen zullen plaats hebben in het Exercitie-gebouw in de Buiten-Nieuwstraat, des namiddags van twee tot vier uren; die der afdeelingen, 's voormiddags van half tien tot twaalf uren, en wel die der eerste afdeeling (Nederlandsche taal en letterkunde. Nederlandsche boekhandel) in de raadzaal op het Stadhuis; die der tweede afdeeling (Nederlandsche geschiedenis, oudheidkunde, bibliographie, archiefwezen en kunstgeschiedenis) in de kleine Concertzaal op den Burgwal, en die der derde afdeeling (Nederlandsch tooneel, zang en toonkunst) in de lokalen van de school op den Burgwal.

De Congreskaarten zijn te verkrijgen à *f* 2.50.

***

In het jongste nommer van *De Zweep* wordt een wensch geuit, die wij vreezen, zegt *Euphonia*, dat moeielijk zal kunnen verwezentlijkt worden. Men leest daar:

‘Zooals iederen weet, wordt in België, in alle steden en dorpen, het zilveren bruiloftfeest van HH. MM. den Koning en de Koningin gevierd.

‘Dit vaderlandsch feest heeft plaats *dezelfde* week van het te houden Nederlandsch Congres, en zal bijgevolg het grootste getal Zuid-Nederlanders beletten naar Kampen te gaan.

‘Vele Vlaamsche lettenkundigen en Congresleden verzoeken ons het Noord-Nederlandsch Comiteits-congres te vragen, of het niet mogelijk ware het Congres b.v. eene week later te bepalen?

‘Voor het goed gelukken van het Congres gelooven wij het geraadzaam onze Noord-Nederlandsche broeders hierop aandachtig te maken en wij durven verhopen dat ze de gegrondheid onzer opmerking ten volle zullen deelen.

Het ware hoogst betreurenswaardig moest, om die reden,

het Congres maar half gelukken, terwijl alles ten beste kan worden geschikt door de drie Congresdagen maar acht dagen uit te stellen.

‘Derwijze zouden de Vlamingen in grooter getal de belangrijke werkzaamheden van het Nederlandsch Congres kunnen bijwonen.

Boekbeoordeeling.

I.
Geschiedenis der gemeente Dworp, door Leop. Everaert en Jan Boucherij. Antwerpen, drukkerij van L. De Cort. 1877.

Wat de heeren De Potter en Broeckaert sedert jaren voor Oostvlaanderen doen, hebben de heeren Everaert en Boucherij voor de provincie Brabant ondernomen: door afzonderlijke monographiën de geschiedenis sommiger steden en gemeenten tot in hare bijzonderheden in het licht te stellen, wat voor de algemeene geschiedenis des lands zeker niet van belang is ontbloot.

De schrijvers hebben hunne reeks Brabandsche plaatsbeschrijvingen begonnen met de geschiedenis der *stad Halle*, en dank aan den bijval die aan dit werk ten deele viel, kwam kort daarop de oude *vrijheid Lembeek* en naderhand de *gemeente Dworp* aan de beurt.

Laatstgenoemd werkje, dat met twee platen en eene houtsnede is versierd, vangt aan met eenige aanteekeningen over oorsprong en grondverdeeling der gemeente *Dworp*, die in het oud hertogdom Braband gelegen is en onder de oudste plaatsen van ons land gerekend wordt. Verder wordt gesproken over de *dorpskerk*, die behalve eene kunstvol gedrevene remonstrans uit de XVIe eeuw, niets meldenswaardigs als

kunstwerken schijnt te bevatten, over het aloud *kasteel* en *de heeren van Dworp*, met hunne *leenheerlijkheden*, over *bestuur*, *ambtenaren*, *gerecht*, *gebruiken* en *voorrechten*, over het *schoolwezen*, enz. Daarop volgen eenige geschiedkundige daadzaken, die niet bepaaldelijk op het bovengenoemde betrekking hebben, een woord over handel en nijverheid, die er vroeger nog al bloeiend waren, maar nu hoofdzakelijk voor den landbouw hebben plaats gemaakt, en over het zanggenootschap *Ste-Cecilia*, onder voorzitterschap van graaf Cornet, dat in 1876 met een groot 'festival' een 25jarig bestaan heeft gevierd. Dworp bezit buiten deze zangmaatschappij, nog een fanfarenkring en twee schuttersmaatschappijen.

Sommige weinig belangwekkende détails, zooals b.v. de omstandige festival-programma's van *Ste-Cecilia*, hadden gerust mogen wegblijven. De *Geschiedenis der gemeente Dworp* zou daarbij wel iets in uitgebreidheid, maar toch niets in degelijkheid hebben verloren.

Het werk der heeren Boucherij en Everaert, is evenals zijne twee voorgangers in een voortreffelijken stijl opgesteld, eenvoudig en taalzuiver, kortom de stijl van een echt volksboek.

Op den omslag van het boek vinden wij van dezelfde schrijvers aangekondigd: *de Geschiedenis van Klein-Waalsch-Brabant*, behelzende wetenswaardigheden over de oudheid, den naam, de ligging, de gehuchten, openbare gebouwen, heeren en heerlijkheden van Pepingen, Bellingen, Beert, Bogaarden en Leerbeek; de leenheerlijkheden, het schoolwezen, de maatschappijen dezer gemeenten; uitgebreide beschrijving der abdij van Cantimpré, enz., enz.

Wij weten niet juist of dit werkje reeds van de pers gekomen is? Onze redactie hoeft het althans tot nog toe niet ter recensie ontvangen.

A.J. COSYN.

II.
Jaarboekje der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid en Wetenschappen. 1878. (14e jaargang). Gent.

Met den volksalmanak van het *Willems-fonds*, komt dit gunstig bekende jaarboekje gewis op allereersten rang in onze populaire almanakken-literatuur. Even zoo zaakrijk als afgewisseld van inhoud, geeft het in een honderdtal bladzijden, klein formaat, zooveel als menig lijvig boekdeel.

Door het verslag, dat op den gebruikelijken kalender volgt, kunnen wij eenen blik werpen in de werkzaamheden dier nuttige volksmaatschappij, gedurende het afgeloopen jaar (1877).

Opvolgentlijk werden voordrachten gegeven door de heeren: W. Crappé, H. Keurvels, Van Hulle, V. Van Wilder, H. de Guchtenaere, prof. Micheels, Wijtinck, J. Sabbe, J. Rouan, Van den Abeele, G. Minnaert. - De onderscheidene afdeelingen, vooral die van werktuigkunde en van zang, waren met goed gevolg werkzaam. - De tentoonstelling en de verschillige prijskampen, door de maatschappij ingericht, hebben een voldoenden uitslag opgeleverd. - De bibliotheek werd met een aantal nuttige boekwerken verrijkt. Op 6 September bevatte zij 1040 verschillige werken. - Verder wordt melding gemaakt van een aantal door de vereeniging gegeven feesten, en ten slotte volgt, na een woord over 't ledental en den zeer bevredigenden toestand der kas, de lijst der leden van het algemeen bestuur.

Onder de ‘mengelingen’ in proza zijn er die, als vorm en als inhoud beide, onvoorwaardelijken lof verdienen. Nuttig en belangwekkend zijn wetenschappelijke bijdragen als b.v. ‘*Wat men zooal met behulp eener draaibank verrichten kan*,’ door Pepyn, en ‘*Een woord over staal- en kopergravuur*’ door W. Crappé. Op historisch gebied heeft men eene noticie over *het Gravenkasteel te Gent* door J. De Lantsheer, en op dat der sociale belangen een woord *over de werkerskwestie*, waarin, onder een eenvoudigen aange-

namen vorm, zeer goede wenken aan het volk worden gegeven.

De poëzie is in het Jaarboekje vertegenwoordigd door een zevental stukjes, doch van zeer verschillende waarde. Die van J. Wytinck bevielen ons het meest, vooral het gedicht '*Beminnen*' een soort van cantate, waarvan een flinke componist zeker iets puiks maken zou.

De andere liefdepoëten zijn minder gelukkig. De eene gebruikt een half dozijn romancestrofen eenvoudig om aan zijn meisje te zeggen: 'Kind-lief, ge zijt schoon, bekoorlijk, deugdzaam, en...

'dat alles, engel, weet gij niet!'

maar dat *ik* - mocht gij mijn hart verstaan, u mijn leven, kort of lang, zou willen ten offer geven,

'aanbeden maagd, dat weet ik wel!'

Een andere verliefde poëet vertelt ons in rijmlooze verzen: dat hij eens met zijn liefje, hart aan hart, over *geluk* en *heil* sprak (twee dingen die zeker wel nagenoeg op 't zelfde neerkomen?) dat hare bruine oogen blikten als een bliksemstraal (aie!) en... dat hij haar zacht 'de mollig' hand zoende' (*sic*).

'*Arme Kleine!*', geteekend Gust, is een indrukwekkend gedramatiseerd dichtverhaaltje. De versmaat is vloeiend, ofschoon niet overal onberispelijk.

'*De Dierentemmer*,' door denzelfde, heet 'een trouw verhaal. 'Wil de schrijver daardoor zeggen' dat het 'waar gebeurd' is? Zoo ja, dan denkt men toch daarbij wel eens aan het bekende

'Le vrai peut quelquefois n'être pas vraisemblable.'

A.J. COSYN.

Kunstkroniek

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* (voorzitter Prof. Heremans) heeft besloten eenen tweeden wedstrijd te openen voor de beste verzamelingen van *Vlaamsche Idiotismen*, kunnende dienen ter volledigiing der werken, die reeds over die stof zijn verschenen, namelijk het *Algemeen Vlaamsch Idioticon* van den heer Schuermans en het *Westvlaamsch Idioticon* van den heer de Bo.

De volgende prijzen worden uitgeloofd: 1ste prijs: 600 fr.; - 2de prijs: 400 fr.; - 3de prijs: 200 fr. - De handschriften worden ter mededinging aanvaard tot den 1n Januari 1881 bij den Secretaris den heer J. Bols, te Aarschot. Zij moeten eene kenspreuk dragen, herhaald op een erbij gevoegd verzegeld briefje, dat den naam des schrijvers, zijn adres en de nogmaals herhaalde kenspreuk bevat. Voor nadere inlichtingen wende men zich tot bovengenoemden heer Secretaris.

- Teyler's tweede genootschap heeft besloten de volgende vragen opnieuw uit te schrijven:

I. Uit het vak der letterkunde: ‘Men verlangt een kritische behandeling van P.C. Hooft's Nederlandsche historiën, waarin niet slechts de bronnen die hij heeft gebruikt, beschreven en beoordeeld worden, maar ook inzonderheid die berichten, die hij aan onuitgegeven bescheiden en aan mondelinge overleveringen heeft ontleend, worden getoetst aan hetgeen van elders bekend is.’

II. Uit het vak der kunst: ‘Men verlangt een historisch en kritisch onderzoek van de beoefening der houtsneekunst in Noord- en Zuid-Nederland, van den oorsprong af tot het midden der 16de eeuw. Hierbij begeert men tevens eene zooveel mogelijk volledige beschrijving der werken van hen, die in dat tijdvak hier te lande in de kunst hebben uitgemunt.’

De prijs voor het best en voldoend gekeurd antwoord op ieder van deze beide vragen bestaat in een gouden eerepenning, op den stempel des genootschaps geslagen, ter innerlijke

waarde van vierhonderd gulden. De verhandelingen moeten in het Nederlandsch, Fransch, Engelsch of Hoogduitsch, met een Latijnsche letter, vooral goed en leesbaar geschreven zijn door eene andere hand dan die van den opsteller. De tijd der inzending van de antwoorden op de beide vragen is vóór of op den 1^{n} April 1880, opdat zij vóór den 1^{n} Mei 1881 zouden kunnen beoordeeld worden.

Het adres is: '*aan het Fundatiehuis van wijlen den heer P. Teyler van der Hulst, te Haarlem.*'

- Gisteren heeft de uitspraak plaats gehad in den Tooneelletterkundigen wedstrijd door de stad Antwerpen uitgeschreven. Ziehier den uitslag die bewijst dat ditmaal onze Vlaamsche tooneelschrijvers tegenover de Noordnederlandsche broeders deerlijk het onderspit hebben gedolven: *A.* STUKKEN VAN 3 OF MEER BEDRIJVEN, 1ste prijs (1000 fr.) '*Annemie*' door Rosier Faassen (Rotterdam); 2de prijs (600 fr.) '*Bertha*' door J.C. Kreuknich (Amsterdam); - 3de prijs (300 fr.) in verdeeling aan '*Toch gebogen*' door J.F. Jansen (Harlingen) en '*Op 't spel gezet*' door C.W. Margadant (Leiden) en J.E. Slingervoet Ramondt (Deventer). - Eervolle meldingen: '*Gudrun*' en '*Ada van Holland*'. - *B.* STUKKEN VAN 1 TOT 2 BEDR., 1ste prijs (600 fr.) '*Behouden*' door Arn. Ising ('s Hage); 2de prijs (300 fr.) '*Mijn vrouws Tante*' door Ant. Bosch (Amsterdam); - 3de prijs (200 fr.) '*Mijn torteltjes*' door A.M. Maas Geesteranus ('s Hage). - Eervolle meldingen: '*De Kerstboom*' en '*Moeder Rosa*'. - Verder werden nog de volgende stukken door de Jury in aanmerking genomen: '*Het Kruisbeeld*' (3 bedr.), '*Tomaso Aniello*' (4 bedr.), '*Zijn offer versmaad*' (3 bedr.), '*De plattelands geneesheer*' (3 bedr.), '*Siska*' (3 bedr.), '*Baekelandt*' (5 bedr.), '*Twee vliegen in één klap*' (1 bedr.), '*Onze Jongen*' (1 bedr.), '*Martha*' (1 bedr.), '*Gecureerd*' (1 bedr.). - De schrijvers der eervol vermelde of in aanmerking genomen stukken worden aanzocht hunnen naam aan 't Gemeentebestuur bekend te maken.

- Wellicht voor de eerste maal in België, zal, in de eerste helft der maand October, te Antwerpen een Nederlandsch Tooneelcongres plaats hebben, en wel ter gelegenheid van het het 25jarig jubelfeest van ons Nationaal Tooneel.

Dit Congres wordt ingericht door de aloude rederijkerskamers '*de Olijftak*' (1510) onder het eere-voorzittersschap des heeren Leopold de Wael, burgemeester der stad Antwerpen. De voorzitters der Regelingscommissie zijn de dichter Jan van Beers, de componist Peter Benoit, en de tooneelschrijver Emm. Rosseels.

In den loop van zijn 25jarig bestaan, heeft ons Nationaal Tooneel zich tot eene betrekkelijk zeer aanzienlijke hoogte weten te verheffen, en het verdient ten vollen den prachtigen schouwburg dien de stad Antwerpen daarvoor, eenige jaren geleden, heeft opgebouwd. De toestand is niettemin nog voor veel verbetering vatbaar. Zooals het Congrescomiteit het in zijnen oproep zeer terecht aanmerkt, is het afgeloopen tijdperk hier en elders eene gedurige proefneming, een aanhoudend onderzoek geweest; niemand was volkomen zeker van zijnen weg. Gedurende die vormingsperiode heeft men evenwel een grooten schat van ervaring opgedaan: velen weten thans wat er te kort is, en wat verkeerd. Daarom is de '*Olijftak*' van meening dat het voor de zaak hoogst nuttig wezen kan door een bijzonder Congres aan letterkundigen, componisten, tooneeldichters, tooneelspelers en -bestuurders de gelegenheid te verschaffen hunne gedachten daarover te wisselen. 'Uit de wrijving der gedachten ontstaat het licht!' 't Is te hopen dat dit doel door de congressanten in de ruimste mate moge bereikt worden.

Ter gelegenheid van dit Tooneel-Congres zullen buitengewone feesten worden ingericht, waaronder gala-voorstellingen en muziekale uitvoeringen. Zooals op de meeste congressen, zal een banket 'de werkzaamheden besluiten', - en dàt eene 'werkzaamheid' die, gewoonlijk *niet het minst* bijval vindt!

De Regelings-Commissie rekent ook op de welwillende medehulp der taalbroeders uit het Noorden. Bij de besturen

der spoorwegen zullen stappen worden aangewend om voor de Congresleden eene vermindering van reiskosten te bekomen. De kaarten van lidmaatschap kosten 3 fr. voor België en 1 gl. 50 voor Nederland. - Wie op het Congres het woord verlangt te voeren wordt aanzocht zich te wenden tot den algemeenen secretaris Mr J. Van Rijswijck, advocaat, (Groenplaats, 6, te Antwerpen). Geschreven redevoeringen worden niet toegelaten.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - In het 3de jaarlijksch verslag der *Nederlandsche Toonkunstenaars-vereeniging* ('s Hage), waarop wij nader terugkomen, zien wij dat het Bestuur de volgende prijsvragen heeft uitgeschreven: 1o Een gedicht voor een *Concert-aria* (Nederl. tekst) om gecomponeerd te worden voor eene vrouwenstem, met orkestbegeleiding. Prijs: 50 gulden. - 2o Eene *Ballade* (Nederl. tekst) voor gemengd koor, met ééne of twee solostemmen en orkestbegeleiding. Prijs: 50 gl. (Tot mededinging in die beide prijskampen worden *alle* dichters uit Noord en Zuid, ook al zijn zij geene leden der N.T.V., toegelaten). - 3o Een Concertstuk voor *piano*, met orkestbegeleiding en ondergelegd piano-accompagnement. Prijs: 100 gl. - 4o Een Concertstuk voor eenig blaasinstrument met orkestbegeleiding en ondergelegd piano-accompagnement. (Alleen voor componisten die leden zijn der N.T.V.) - De mededingende stukken moeten vóór 1 Januari 1879 worden ingestuurd aan het adres van den heer Secretaris der Nederl. Toonkunstenaars-vereeniging: Veenkade, 14, te 's Gravenhage. Zij moeten door eene andere hand dan die van dichter of componist geschreven zijn, en voorzien van eene kenspreuk, welke op een verzegeld briefje is vermeld.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - 't Schijnt tegenwoordig in zekere administratieve kringen van Belgie een stelsel te worden om onze nationale kunstbeweging zooveel mogelijk binnen de Hoofdstad te *centraliseeren*, ten nadeele der overige steden, ten nadeele vooral van Ant-

werpen, de Vlaamsche Kunststad bij uitnemendheid. En een treurig verschijnsel mag het heeten dat in den laatsten tijd aan zulke tendenz door 't Gouvernement blijkbaar de hand werd geleend. Dit bleek, bij voorbeeld, door de samenstelling der Jury in den voorbereidenden wedstrijd voor het groot Staatsconcours (*Prijs van Rome*) waarvan de zes beste mededingers thans te Antwerpen definitief werkzaam zijn. Inderdaad, niet min dan vijf Brusselsche artisten als rechters aangesteld, terwijl Antwerpen zelf er slechts door twee leden was vertegenwoordigd.

Doch dat stelsel van uitsluiting, die gouvernementeele miskenning der Antwerpsche kunstbelangen is vooral op onbetwistbare wijze gebleken betrekkelijk de Wereldtentoonstellingen van Weenen en Parijs. Men weet dat in de Jury, van Staatswege gelast met het toekennen der belooningen in de Weener expositie, de stad Antwerpen door geen enkele zijner kunstenaars was vertegenwoordigd. Welnu, hetzelfde ostracismus is thans bij de Parijzer tentoonstelling tegenover onze Rubensstad toegepast geworden. Andermaal heeft het Staatsbestuur in die Jury geen enkel officieel vertegenwoordiger der Antwerpsche kunstbelangen opgenomen; men heeft zich bepaald bij 't benoemen van een... 'Juré suppléant', den heer Victor Lagye.

Die zoo vernederende als onbillijke handelwijze heeft natuurlijk in onze kunstlievende stad een alles behalve gunstigen weerklank gevonden. Niet alleen schijnt de kunstschilder Victor Lagye, ten teeken van protest, zijne benoeming van *bijgevoegd lid* formeel te hebben geweigerd; maar ook in den scheot van den Antwerpschen Gemeenteraad werd daartegen geprotesteerd. De heeren Van Beers, De Winter en Nauts hebben, vooral de eerstgenoemde, krachtdadig de stem verheven tegen die vijandelijke gezindheid jegens de Antwerpsche Kunstschool. En niet zonder reden: elkeen weet dat onze scheldestad niet alleen de metropool is van den Belgischen handel, maar dat zij evenzeer denzelfden eervollen rang op het gebied der Beeldende Kunsten bekleedt. Zoo dus ééne Belgische stad recht had, op de wereldtentoonstelling officieel

vertegenwoordigd te wezen, dan was het wel onze zoo kunst lievende als wereldberoemde Rubensstad! Doch, zooals Van Beers het zeer terecht zegde, al die pogingen der ‘centralisateurs’ om door alle middelen het middenpunt onzer kunsbeweging uit Antwerpen naar Brussel te verplaatsen, zal niettemin vruchteloos zijn en blijven. De liefde tot de kunst zit den Sinjoren als in 't bloed: de eerste de beste Antwerpsche volksjongen bezit méér kunstgevoel dan drie zonen van brusselsche bankiers!

- De heer Minister van Binnenlandsche Zaken herinnert den belangstellenden, dat Z.M. de Koning, bij besluit van 14 December 1874, een jaarlijkschen prijs van 25,000 frs. heeft gesticht ten voordeele der beste werken over vast te stellen onderwerpen.

De prijs betrekkelijk *het beste werk over de Bouwkunst* (uitsluitelijk Belgische wedstrijd) zal eventueël in 1879 wortoegekend; doch de werken die ter mededinging in dezen wedstrijd bestemd zijn, zullen moeten, vóór den 1^{n} *Januari* 1879, aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken worden ingezonden.

Tentoonstellingen.

- De gouden medalie voor de schilderkunst in de Wereldtentoonstelling van Parijs, (Belgische afdeeling) is toegekend geworden aan den heer Emile Wauters, historieschilder te Brussel. Die uitspraak wordt in de kunstwereld op verre na niet algemeen goedgekeurd. Verscheidene critici uit Frankrijk en België hebben daartegen ten krachtigste verzet aangeteekend. In *l'Artiste* van 7 dezer noemt Camille Lemonnier de beslissing der Jury eene onrechtveerdigheid tegenover Alfred Stevens.

- In de Haagsche Tentoonstelling heeft Z.M. den Koning der Nederlanden het tafereel ‘*Voor het feest*’ van onzen stadgenoot Portielje aangekocht.

- Ter gelegenheid der inhuldiging van het nieuwe Stadhuis te St-Nikolaas, zal aldaar eene tentoonstelling van kunst- en nijverheidsvoorwerpen plaats hebben.

- Het monument, dat in het Park van Laaken aan Leopold I wordt opgericht, zal het gezamentlijke werk zijn van een zeker getal kunstenaars. Het algemeen plan is van De Curte. Het standbeeld zelf is aan Willem Geefs toevertrouwd, terwijl het Staatsbestuur verschillige onzer beste beeldhouwers met de allegorische figuren heeft gelast.

- Tot uitbreiding van het teekenonderricht in de Belgische Staatscholen, heeft onze nieuwe Minister van het onderwijs een paar voortreffelijke maatregelen genomen. Hij heeft namelijk een *diplôme de capacité* ingesteld voor leeraars, die zich met dat onderricht in de normaalscholen, middelbare scholen, athenea en collegiën zouden gelasten. In afwachting dat er des noods een normaal onderwijs ingericht worde tot het vormen van professsors voor de teekenkunst aan onze academies en teekenscholen, zullen er tijdelijke normale leergangen bestaan voor de professors van voornoemde gestichten. De cursis voor leeraars der normaalscholen zal reeds op 16 Augusti e.k. aanvang nemen. Een diploma voor 't onderwijs in de teekenkunst zal recht geven op een bijzondere jaarwedde.

Ziedaar dus, ongetwijfeld, een stap vooruit op het gebied van het kunstonderwijs. Er blijft echter nog veel, zeer veel te doen, vooral wat de ontwikkeling van kunstzin en schoonheidsgevoel onder het volk betreft.

Bij het onderwijs der vaderlandsche geschiedenis b.v. zou, althans in de gestichten van middelbaar onderwijs, de nationale kunstgeschiedenis een veel ruimere plaats moeten bekleeden, en men zou de leerlingen ook met de bijzonderste meesterstukken der moderne beeldende kunsten moeten bekend maken. Dit zooveel mogelijk door het zoo doeltreffende *aanschouwelijk* onderricht. Niet alleen zou het bezoeken onzer museüm's daartoe een goed middel wezen, maar zooals *de Toekomst* zeer terecht aanmerkt, zou de leeraar voor zijne les b.v. ook photographische afdrukken van die meesterwerken kunnen benuttigen.

Reeds meer dan eens werd dit gewichtig vraagpunt niet

alleen in onze Belgische schoolwereld, maar ook op de Nederlandsche Congressen door bevoegde mannen besproken, al heeft de kwestie tot nog toe maar weinig vooruitgang gedaan. - Wij herinneren ons nog met genoegen de pleitrede van prof. Sleeckx, op het alhier gehouden XIIIe Congres. De man had overschot van gelijk toen hij in dit opzicht op hervorming in ons officieël volksonderwijs aandrong. Terwijl men onze schooljeugd, bij elke historieles. het hoofd vol praat over veldslagen en koningen, over oorlogsroem en oorlogshelden, vergeet men de helden die het vaderland op het roemvol gebied der *kunst* hebben verheerlijkt. En zulks in in een land, dat zulke merkwaardige kunstenaars, zulke heerlijke kunst heeft voortgebracht, in een land, dat ja aan de kunst zijn voornaamsten roem te danken heeft!....

Kunst veredeld het volk. Alwie het dus met kunst en volksbeschaving wèl meent, zal den wensch beamen, dat het nieuwe ministerie van onderwijs in dien toestand voldoende verbetering moge brengen. Door leergangen van populaire esthetiek en kunstgeschiedenis zal alzoo de natuurlijke gehechtheid die steeds ons volk voor zijne kunst en kunstenaars heeft gevoeld, gelouterd en uitgebreid worden, en ook de volksbeschaving bevorderd door den invloed der vaderlandsche kunst.

Necrologie.

L. DE SEMEIN, Nederlandsch letterkundige, op 29jarigen leeftijd plotseling te Parijs overleden. In 1872 of '73, zegt *Euphonia,* schreef hij zijne eerste '*Parijsche Schetsen*', die in de *Arnhemsche Courant* werden opgenomen. Later verschenen o.a. van zijne hand: '*Herinneringen van een Parijsch reporter*', de '*Vorstenmoordenaar*', (drama), *Tooneelschetsen* en '*Door eene Wereldstad*'. Van de Semein had men nog veel mogen verwachten; zijn vroege dood is een verlies dat velen met ons zullen betreuren.

Zomernachts-fantazie.
Door Amalia.

(*Slot.*)

Jaren werden door jaren opgevolgd; ik was groot geworden in mijne nieuwe ‘heimat’, en de herinnering aan mijn eigentlijk vaderland lag als een droom der kindsheid achter mij. Onze hut onderscheidde zich weinig van die der andere veldbewoners; alleen mijne kamer, die nooit door een vreemden voet werd betreden, was met kwistige pracht opgesmukt. Ook mijne kleeding, alhoewel naar de mode des lands, liet eene hoogere afkomst vermoeden, daar mijn vader alles wat het leven hem aan aardsche goederen had gelaten aan mij, zijn eenig kind, besteedde. Fedora bezorgde het huishouden, een oude knecht bewerkte het veld, en ik hoorde dikwijls mijnen vader zeggen dat hij, sedert zijne vijanden aan 't Hof, welke van zijne afwezigheid hadden gebruik gemaakt om hem in 't verderf te storten en hij slechts door heimelijke vlucht een harde straf was kunnen ontsnappen, dat hij sedert dàn eerst voelen kon wat het leven was.

***

Het was een zwoele avond! Een onnoembaar iets vervulde mijne borst, en mijne ziel verloor zich in droomen. Ik ging tot de fontein in de marmerkom. Het spel harer kristalheldere golfjes kon mij niet zooals naar gewoonte verheugen! Het dreef mij heen, en altijd verder verwijderde ik mij van de hut, tot mij de schaduw van een woud omving... Mijn voet had dit bosch vroeger nooit betreden en niettemin welden donkere herinneringen in mij op, als ware ik reeds eenmaal daar geweest. Vergeefs zocht ik den uitgang. De boomen schenen immer dichter te worden... Het zoete klaaglied van een' nachtegaal klonk mij in 't oor! Dezen klank volgend kwam ik eindelijk op een vrij grasperk, omringd van hooge rozenstruiken. Een lichte beweging der herinnering

doorliep mijne ledematen; ik voelde dat ik deze plaats niet voor de eerste maal zag. Ik naderde tot een der schoonste rozenboompjes en strekte de hand uit, om mij een bloeienden twijg af te breken. Een uitroep der smart ontvloog mijnen lippen, want de doornen hadden mij bloedig gewond. Een man, die in de schaduw gerust had, sprong vooruit en bezag mij met vriendelijke blikken. Ook ik stond hem sprakeloos aan te schouwen; want eene wereld van nieuwe, naamlooze gewaardingen deed zich in mij op.

Menige schoone man was reeds door onze vallei getrokken; geen hadde de vergelijking met dezen kunnen doorstaan. Groot en schoon gebouwd, stond hij in den zomer zijns levens, als een beeld van den majestatischen eik, die in de stormen der aarde wel breken maar zich nimmer buigen kan. Uit de bleeke leliën van zijn aangezicht blonken twee donkere starren, van zwarte bogen omwelfd; en zijn glimlach vol hartroerende vriendelijkheid toonde twee rijen der reinste peerlen. Zijne kleeding was rijk en schitterend; een kostbare steen hield de reigerveder zijns tulbands, en ook zijn gordel was met schemerende gesteenten versierd.

Lang stond ik tegenover hem; zijnen blik niet verdragend liet ik den mijnen ten gronde zinken.

Hij vroeg mij eindelijk in de schoonste klanken, die ooit mijn oor getroffen hadden, of ik mij verdwaald had, en toen ik zulks stil bevestigend had beantwoord, bood hij zich aan, mij naar mijne hut te geleiden. Op den weg daarheen vroeg hij naar mijnen naam, mijn vaderland en hoe ik hier gekomen was.

Hij noemde zich Omar, was de bezitter van alle omliggende landerijen en had zijne jeugd met reizen doorgebracht. Eerst sedert Zaïda, zijne zuster, was gestorven, was hij in zijn vaderlijk erf teruggekeerd, waar Nodire, zijne oude moeder, nog leefde.

***

Droomend trad ik in de hut; Omar's beeld vervulde mijne gansche ziel. Duizendmaal herhaalde ik in gedachten al zijne woorden, vorschend of geen hoogere zin aan zijne eenvou-

digste woorden was toe te schrijven, en treurnis evenals vreugde overmeesterde mij bij de stemmen die in mijnen boezem ontwaakten. De opgaande morgen wiegde mij eerst in de lang vergeefs gewenschte sluimering, en zielsverrukkende beelden dreven aan den rozenhemel van mijn nieuw gevoel voorbij. Na eenige uren slaap ontwaakte ik, om met verlangen den komenden avond te gemoet te zien. Of ook hij aan mij dacht, en of ik hem weêr op dezelfde plaats vinden zou, dat waren mijne eenige gedachten. De ondergaande zon vond mij op den weg naar het rozenboschje. Mijn hart klopte hoorbaar; doch het werd met eindelooze vreugde vervuld, als ik Omar op dezelfde plaats vond. Hij begroette mij reeds in de verte, kwam bij mij en volgde mijne schreden. Hij was vriendelijk, doch sprak minder dan den eersten dag; zijne gedachten schenen zich met iets bezig te houden. Als ik in de verte mijne hut ontwaarde, zag ik Fedore voor dezelve zitten; ik nam dus vroeger van hem afscheid en hij verdween in het donker des wouds.

***

Met treurnis vervuld vond de nacht mij op mijne legerstede. Kon Omar wel dezelfde gevoelens voor mij koesteren, daar hij toch met geen en kel woord de hoop om mij weder te zien uitsprak?... Neen, het was toeval, nieuwsgierigheid misschien, dat ik hem den tweeden dag op mij wachtend vond, niets anders! - Ik nam mij voor niet meer daarheen te gaan; om mijn voornemen getrouw te blijven verliet ik niet eenmaal de hut. Negen dagen lang had ik den dorpel niet meer verlaten, en mijn gemoed had zich intusschentijd bedaard. Op den tienden dag overhaalde mij Fedore, de schoonheid des avonds in 't vrije te gaan genieten. Ik trad buiten; de zon was aan 't ondergaan, gloeiend scheen zij op de verre bergen te rusten, nog eenmaal de aarde te overschouwen en dan beneden te zinken, om den antipoden licht en warmte te schenken. De lucht was zwaar en drukkend; schaduw zoekend ging ik op het boschje toe, het geluk van 't volgend oogenblik niet vermoedend. Nauwelijks was ik onder de eerste boomen getreden, of ik ontwaarde Omar. Op zijn gelaat

vertoonde zich eene uitdrukking van blij vervulde verwachting, en hij begroette mij met bevende stem.

- ‘Ada, negen eeuwiglange dagen heb ik te vergeefs op u gewacht, - waarom kwaamt gij niet?’ sprak hij, mijne hand grijpend. Zwijgend liet ik den blik ter aarde zinken, mijne hand sidderde in de zijne. ‘Waarom kwam mijne Ada niet en liet mij bijna van verlangen vergaan?’ herhaalde hij.

***

Wij zagen ons van dat oogenblik af dagelijks; ik wist geene deugd die ik niet in Omar gevonden had, kende geen geluk dat ik niet met hèm hadde kunnen deelen. Het was een schoone tijd, de zaligste van geheel mijn aardsch bestaan!...

***

Eens was Omar naar de verst verwijderde grens van zijn grondgebied vertrokken; waar zijne tegenwoordigheid vereischt scheen; binnen twee of drie dagen zou hij terugkeeren, en toch kreeg ik reeds den eersten dag een briefje, dat mij met weinig woorden op de plaats onzer dagelijksche bijeenkomst verzocht te komen. De trekken van 't geschrift waren mij onbekend. En toch - van wie kon het anders zijn dan van Omar?

Met duizenden veronderstellingen trad ik de dreef in; eene oude slavin kwam mij tegen en verzocht mij haar te volgen. Zij leidde mij in de richting van Omar 's woning, welke een half uurtje van onze hut verwijderd lag. Wij traden in het huis. Alles was doodsch en stil; mijne geleidster trad over eene hofplaats, rondom van zuilen omgeven. In het midden was een verfrisschende fontein, wier zacht geruisch alleen de klanklooze rust onderbrak. Eene deur ging open; wij gingen binnen; de oude slavin deed mij hier verwijlen en verdween langs de tegenovergestelde zijde, achter eene rijkgeborduurde gordijn. Ik bevond mij onder Omar's dak; de muren die hem als kind, als jongeling, als man omsloten hadden, omvingen ook mij; ik ademde zijne lucht in, en hij verscheen niet om zijne Ada te ontvangen!... In gespannen verwachting luisterde ik op het verwijdderste geruisch, terwijl mijn

geprangd hart met langzame sterke slagen klopte. Eindelijk opende zich de gordijn, en eene jongere slavin wenkte mij in te treden. Ik kwam in eene rijk met goud versierde zaal. Eene hooge, bejaarde vrouw, wier trekken sporen van voormalige schoonheid droegen, zat op eene kussenbank aan hare linker zijde een diep versluierd meisje.

- ‘Gij zijt Ada, de dochter des vreemdelings uit het dal?’ zoo sprak ze mij aan, na mij een lange poos te hebben aangezien. ‘Men zegt dat uw vader langen tijd aan 't Hof heeft geleefd en een slachtoffer van lage vizieren geworden is;’ sprak zij verder; ‘mijn zoon heeft ongelijk gehad zich een speeltuig te kiezen, dat, ingezien zijn vorigen stand, zich zeker gerechtigd houdt aanspraken te maken.’

- ‘Hoe verstaat gij dat, edele Mevrouw?’ vroeg ik; ‘ik maak op niets aanspraak buiten Omar 's hart, en dàt gaf hij mij uit vrijen wil.’

De versluierde maakte eene beweging tegen mij, alsof zij spreken wou; zij zonk echter in de kussens van den divan terug.

- ‘Arm kind!’ zoo nam Omar's moeder het woord. ‘Zijn hart weet wel weinig van u. Hier - Kassarah is zijne verloofde bruid, en binnen weinige weken is zij voor gansch het leven de zijne.’ Zij sloeg den sluier van Kassarah terug; een paar groote, brandend zwarte oogen schoten giftige pijlen op mij, doch ik zag niets, hoorde niets meer; mijne zinnen verzwonden, mijne knieën wankten, en in halve bewustloosheid ijlde ik door de vertrekken in de vrije lucht. De lucht was mild, daar de zon even ondergezonken was, en de rozen uit het nabijgelegen boschje, waar ik Omar voor de eerste maal had gezien, zonden mij groetend hare zoete geuren toe. Mijne geweldige smart loste zich in tranen op, en ik ondervond een oogenblik eene verlichtende gemoedsrust. Dan liet ik echter al hetgeen ik had beleefd in mijne herinnering voorbij zweven, en mijn hart verwierp bijna de gedachte - aan Omar's verraad.

In de vaderlijke hut aangekomen, greep mij een hevige koorts aan; de trouwe Fedore waakte den ganschen nacht

aan mijne legerstede, en ik stortte mijn geheim in haar deelnemend hart uit.

Dank aan Fedore 's verpleging en troostwoorden kon ik den zevenden dag weer de hut verlaten. Omar trad mij met onbevangen vreugde te gemoet. Ik wendde mij af, om hem niet te zien; hij echter vatte mijne hand en vroeg mij waarom ik verstoord was. - ‘Ga, Omar,’ sprak ik, ‘ga tot Kassarah, uwe verloofde bruid!’

- ‘En zulk mistrouwen woont in Ada 's hart!’ sprak Omar ernstig, ‘dat zij aan zulk een sprookje geloof hecht?’

Een oogenblik zweefde mijn hart tusschen verachting en hoop; doch weldra zegevierden Omar 's woorden, die zijne moeder gepast verdedigde en aanklaagde tegelijk, en ik schaamde mij hem niet beter vertrouwd te hebben. Hoe kon hij mij zoo klaar en bedaard in 't oog blikken - zoo hij schuldig was?...

***

Dagen, weken vergingen, zonder dat ergens iets in Omar's handelwijze mij reden gegeven had een mistrouwen te voeden. Mijn hemel was volkomen wolkeloos, - en de bliksemstraal der vernietiging kwam uit de helderste plaatsen der lucht.

Omar gaf voor, eene reis te moeten maken, van welke hij eerst na eenige weken terugkeeren zou, en daar hij vreesde dat zijne moeder wellicht een nieuwen list verzinnen zou om mij eene krenking te berokkenen, zoo verzocht hij mij gedurende den tijd van zijn afwezen mijne hut zoo weinig mogelijk te verlaten. Ik beloofde het, en hij reisde af.

Twee dagen waren in stille rust vervlogen, als mijn vader tot mij kwam en mij beval hem te volgen. Hij was buitengewoon opgeruimd en dat verheugde mij, want hij was meest altoos somber en stil. Toen wij eene wijl hadden gegaan, zag ik eene menigte feestelijk gekleedde menschen, en een blij feestgerucht drong uit de wijde verte mij in 't oor.

- ‘Waarheen brengt gij mij, vader?’ dus onderbrak ik het zwijgen, waarin wij weer verzonken waren.

- ‘Tot het bruiloftfeest van Omar, waartoe ons zijne moeder heeft uitgenoodigd,’ sprak hij.

Het bloed stolde mij in de aderen; doch ik perste iedere gedachte met geweld in de diepte des harten terug; want kon het niet andermaal een listig verzonnen sprookje van Nadire zijn? Doch na weinige oogenblikken was de begoocheling geweken. De bruilloftstoet naderde; ik voelde hoe het bloed mij stollend naar het hart drong. Zij trokken ons voorbij; Omar was de gelukkige bruidegom! zijn gezicht straalde van vreugde. Hij bemerkte mij niet, want bij sprak en lachtte met een' zijner begeleiders. Met eenen schreeuw van ontzetting zonk ik ten gronde.

***

Als ik weder tot bewustzijn kwam, bevond ik mij op mijne legerstede; Fedore zat aan mijne zijde. Mijn vader stond met bedekt gelaat bij de deur. Het was de laatste vlam die in mij opflakkerde. Eene ader was in mijn hart gesprongen; ik voelde den warmen levensstroom wegvloeien, die de ziel aan het verkoudend lichaam geboeid hield, en in weinige sekonden moest de strijd geëindigd wezen. Ik dacht niet meer aan Omar, niet meer aan mijne liefde! Alleen de aanblik mijns vaders maakte mij het scheiden moeilijker en vermeerderde mijne laatste pijn. Ik voelde wat hij leed, zóó zijn eenig kind, zijne laatste hoop te zien sterven; de mannelijke moed waarmede hij zijne bovenmatige smart aan de stervende trachtte te verbergen, verliet hem plotseling als Fedore mijne hand vattend, uitriep: - ‘Nu zal zij al spoedig voleinden!’ Hij zonk voor mijn sterfbed neder; nog éénen blik wierp ik op hem, nog eenmaal doorbeefde eene hevige pijn mijn lichaam - en ik had mij losgeworsteld uit den bezwarenden last des aardschen levens.

***

Vrij en boven alle zorg der aarde verheven, zweefde ik door de ruimte des ethers. Nog eenmaal wilde ik mijne aardsche lijdensplaats aanschouwen, eer ik mijne vleugelen tot hooger vlucht beproefde. Ik liet mij naar beneden zinken in de hut mijns vaders, waar mijn voormalig omhulsel stijf en bleek, met bloemen en kransen getooid lag. Het was nacht op aarde.

Zachtjes trad Fedore met eene lamp in de hand, in het vertrek. Omar volgde haar. Met koude kalmte in de trekken beschouwde hij het lijk; geen woord, geen zucht verried rouw of smart.

- 'Welnu, man van steen!' begon Fedore, welke vergeefs op het uitbreken des hartstochts had geluisterd, 'is uw slachtoffer niet schoon versierd? Is deze aanblik niet in staat uw slapend geweten wakker te schudden?'

- 'Gij dwaalt,' antwoordde Omar. 'Het geloof trok een eeuwigen scheidsmuur tusschen mij en Ada; met haar had ik mij toch nooit kunnen verbinden. Moest deze verhouding mij van de vrijheid berooven naar mijn wèlgevallen te handelen? Had ik het haar zelf moeten zeggen? Kan *ik* het helpen dat hààr den dood heeft gegeven wat honderd andere meisjes nauwelijks eenen dag beweenen? Ada's noodlot heeft het zoo gewild; niet ik.'

- 'Meent gij dat!' riep Fedore met verstikte woede.' Sophist! dien de natuur met alle schitterende gaven heeft overladen, waarbij zij echter het hart vergeten had, het hart zonder hetwelk het alleen handelend vernuft zich in bitteren hoon verandert. Ga, Omar! ontwijd niet langer de heilige plaats met uwe frevelende woorden. Ga! met u zal het vergaan volgens uwe eigene grondbeginselen. De verzoende schim van Ada moge u in uw laatste uur vergiffenis brengen, zonder welke gij, in doodstrijd worstelend, niet sterven kunt.

- 'Waanzinnige gekkin!' riep Omar wild oplachend, en verliet het vertrek.

***

Zachtjes zeeg ik neder tot mijnen slapenden vader. Zijne oogen waren gesloten; doch in zijne wimperen blonk een traan. Ik verscheen hem in droom, den balsem des geloofs troostend in zijn gewond hart stortend; dan spande ik de glanzende vlerken, om hoog mij op te zwingen boven den drukkende luchtkring des aardschen levens.

***

Schitterende wereldlichamen met hunne bewoners draaiden zich in afgemeten kringen rond hunne zonnen. En zonnen

met hunne werelden en derzelver manen walsten zich weêr, tot een stelsel behoorend, rond eene overgroote zonne, die weder volgens de wetten des wereldenrichters onderdaan eener hoogere was. Zoo ging het immer voort, tot in 't oneindige. In dit wijde heelal was ik een adem, een lichte adem! en toch omvatte mij de liefde des eeuwigen Vaders, die mij uit het niet geroepen had, evenals de glansrijkste zon, die Hij geschapen heeft, dat voelde ik in mijn geheele wezen. Want één oogenblik, waarop hij het beschermend oog van mij hadde afgewend, en ik ware in het grondelooze niet, in eene onbereikbare diepte gezonken.

En immer helderder werd het mijnen blikken, immer lichter voelde ik mij worden. Duizenden en duizenden geesten, ontelbaar als de werelden en zonnen, zweefden het licht der volmaking toe. Eene zee van glanzende stralen storte zich van den troon des Eeuwigen uit... Ik mocht niet naderen, want nog had ik banden die mij aan mijne voormalige wereld geboeid hielden. Eene stem weerklonk in mij - buiten mij - welke mij zegde: Ook gij hebt gefaald. Gansch uw heil in aardsch geluk zoekend hebt gij getwijfeld aan de barmhartige liefde des Vaders! Ga nog eenmaal terug en breng den verzoeningskus aan hem, die de schuld van uwen dood op zich geladen heeft.

***

Tien aardsche jaren waren intusschen verloopen. Mijn vader plantte rozen op het graf van mijn stoffelijk overblijfsel. Zijne haren had het verdriet doen vergrijzen; hij vond zijne eenige vreugde in de bloemen, welke op de rustplaats van zijn kind bloeiden, die hij met angstige bezorgdheid kweekte. Arme vader! Ada 's gebroken hart is lang tot stof geworden. Smart en verdriet zijn bittere gezellen, maar zij mogen niet meê over de grenzen des doods. Met de fakkel des levens verdooft ook hunne macht, en in 't graf woont slechts de sluimer des vredes, door geenen boozen droom gestoord. Arme vader, hoe kunt gij weenen? Ada's lichaam is stof, Ada's geest kent de kwellingen der smart niet meer. Uw leven was

rein als de ether des hemels, kom weldra, gij zult het licht der volmaking intreden.

***

Op zijne legerstede uitgestrekt, lag Omar met den dood te worstelen, een beeld der wanhoop. Uitgedoofd was de straal van zijn oog; zijne lippen vertrokken zich krampachtig tot glimlachen, terwijl zij enkele afgebroken klanken uitbrachten. - Kassarah, zijne egade, beminde Achmet met hartstocht zooals zij eens Omar had lief gehad. Omar's wraak vreezend, wanneer hij hare verstandhouding met Achmet ontdekken zou, had zij hem den giftbeker met vleiende woorden gereikt, en was dan met den man harer tweede keuze ontvlucht. Eenzaam, verlaten van alle slaven des huizes, moest Omar zijn leven in de schrikkelijkste folteringen des lijdens uitademen.

Mij op een' oranjetwijg wiegelend, zag ik in de eens geliefde trekken, die zich zoo weinig meer geleken. Arme Omar! hoe gaarne hadde ik, vereenigd met de avondwindjes welke door de open vensters drongen, uw van koorts brandend voorhoofd gekoeld! Doch nog was de geest der schuldbekentenis niet in uw van stollend ijs omgeven hart gedrongen; ik mocht u niet naderen.

- ‘Kassarah! Abdallah! Slechts één droppeltje water!’ smeekten zijne stervende lippen. Doch Kassarah was ver van hier; heur hart had zich voor het medelijden gesloten, zooals eens het zijne; zij hoorde hem niet. De kille dauw des doods perelde uit zijn voorhoofd: afgemat zonk hij terug en sprak zachtjes: ‘Schim van Ada! ik heb misdaan; zwaar is de straf.... vergiffenis!...’

Eene lichte pijn doorbeefde mijn geheele wezen; den verzoeningskus op zijne lippen drukkend, hielp ik zijne ziel zich van de aardsche banden losworstelen, en vereenigd zwongen wij ons omhoog tot het licht des eeuwigen Vaders.

Vrije navolging.

Poezie.

I.
Sofokles voor het gerecht[1].

Vrij naar 't Fransch van Millevoye.

Lang leefde Sofokles, te lang om niet zijn kruis,
In ouderdom het zwaarst, te dragen binnen huis.
De goudzucht sloop erin, en won het hart der kinderen.
De ontaarden deinzen niet voor ergenis en hinderen.
Zij staan naar vaders erf eer hij zijn loopbaan sluit.
Zij geven lasterlijk hem voor krankzinnig uit,
En dagen hem voor 't recht, opdat het recht beslisse.
Daar komt de dichter met den vrede van 't gewisse
Op 't edel aangezicht; daar komt hij met een glans
Van roem, tien lusters door, 't sieraad des grooten mans.
Hij komt zich wasschen van een vlek, op 't achtbre wezen
Geworpen, waar 't genie uit straalt, vol pracht gerezen
Tot aan de onsterflijkheid. Wat antwoordt hij, beticht
Van om te dolen uit den kring van 't redelicht?
Hij heft den schedel op, wanneer 't gewoel en 't fluisteren
Der menigte overgaan tot stilte en gretig luisteren.
‘Atheners, die mij kent en hier vernederd ziet,
Gewis, een lang pleidooi verwacht gij van mij niet.
Heerscht wanorde in den gang van 's ouderling's gedachten,
Het blijke uit dit mijn werk, mijn uiterst kunstbetrachten.’
Hij spreekt, en leest het Hof, verslonden in gehoor,
Het jongste en schoonste van zijn meesterstukken voor:
Blinde Edipus. Hij leest, en 't Godlijk dichtvermogen
Bezielt den grijsaard nog, verlevendigt zijn oogen,
Terwijl de krans van sneeuw verzachting ademt rond
Zijn kruin, en hemelval hem dauwt uit gulden mond.
Wat schouwspel! 't juichend volk ten top van geestvervoering,
De rechters aangedaan, de nederlaag, de ontroering,
De schande van het kroost, des vaders zegepraal,
Triomf der poëzij, triomf der Godentaal!

F.J. BLIECK.

Wervick, *Juli* 1878.

(1) Dit dichtstuk van F.J. Blieck, den nestor onzer vaderlandsche poëzie en Eere-voorzitter van *De Vriendschap*, te Roeselare, werd aan die maatschappij opgedragen, ter gelegenheid van 's dichters benoeming tot Ridder der Leopoldsorde, onderscheiding tot welke zij het meest heeft bijgedragen.
Redactie.

II.
Op de heide.

I.

De Dichter.

De zonne gloort aan d'Oostertrans;
De hemel staat in gloed:
Hij straalt zijn goud en rozenglans
Op heuvel, beemd en vloed.
Het heidevlak is purperrood
En glinstert t' allen kant,
Als ware elk plantje, dat er sproot,
Bezet met diamant.
De herder drijft zijn blatend vee,
Het dartel schaapje springt;
De landman draagt zijn noenmaal meê,
En trekt naar 't werk en zingt.

Landlieden *(mannen)*.

Komt, vlijtige makkers, ten arbeid getogen!
De hemel belooft ons een helderen dag.
De neevlige wolken zijn schier al vervlogen;
De zonne begroet ons met vriendelijken lach.
Het gras nu gemaaid en gehooid op de weide!
Den moergrond bewerkt en tot turven gemaakt!
De schadden geplagd en gedroogd op de heide,
Dat 't vuurtje te winter blij knappert en blaakt!
Joeheisa, joeheisa, joehei!
Ten arrebeid lustig en blij!

Boerinnen.

Komt, snellen wij mee met de wakkere mannen,
En werken wij saam in het geurige hooi!
Door hen wordt het paard voor den wagen gespannen;
Wij deelen het voeder op 't glimmende strooi.
En kunnen wij 't koetje behoorlijk verzorgen,
Dan geeft het ons mellek en boter en kaas;
Dan wordt er een rijklijke spaarpot geborgen,
En 't wakker boerinnetje blijft er de baas.
Joeheisa, joeheisa, joehei!
Ten arrebeid lustig en blij!

Samen *(mannen en vrouwen)*.

Waar vlijtige mannen de velden beploegen,
En wakkere vrouwen verzorgen het vee,
Daar spruit het geluk uit het zweeten en zwoegen,
Daar heerscht in de huizen genoegen en vree.
Joeheisa, joeheisa, joehei!
Ten arrebeid lustig en blij!

De Dichter.

Ja, de arbeid is een bron van zegen,
Hij woekert goud uit dorren grond:
Waar vroeger mos en heide stond,
Lacht nu het welig graan ons tegen.
Uit zand verheft zich 't dennenwoud;
De beemden rijzen uit moerassen,
De weiden uit de waterplassen;
Ja, de arbeid is een' mijn van goud.

II.

Een Herder.

't Is stikkend heet,
De zonne brandt.
Mijn druipend zweet
Rolt neer in 't gloeiend zand.
De schapen hijgen
En grazen met haast;
De krekels zwijgen,
Geen windeken blaast.
De hond ligt ademloos te smachten:
Gewis, wij mogen onweer wachten.

Een Landman.

Ginds pakken reeds de wolken saam.

Eene Boerin.

Zoo 't onweer komt - in Godes naam!

De Landman.

De velden dorsten naar wat regen:
Het onweer brengt der aarde zegen.

De Boerin.

Behoede ons God voor hagelslag!

De Herder.

Voor brand en al wat schaden mag!

De Landman.

Donkergrauw
Stijgen de wolken omhoog,
Aan 't hemelblauw!

De Dichter.

Welk een schoon vertoog!...
Ziet! als opgestapelde bergen!

De Boerin.

Hoort, daar rolt de donder al.

De Landman.

Samen.

't Werk zal spoed gaan vergen
Tot den Herder.
Breng maar gauw uw vee op stal!

De Herder.

't Werk zal spoed gaan vergen,
'k Breng maar gauw mijn vee op stal.

De Boerin.

En wij we loopen 't hooi vergâren: } *bis* (*Landman en Boerin samen*).
't Is nu zoo goed als droog. } *bis* (*Landman en Boerin samen*).
Ziet, ginder rijzen gansche scharen } *bis* (*Landman en Boerin samen*).
Van oppers al omhoog. } *bis* (*Landman en Boerin samen*).

De Dichter.

Wat wieling in de wolken!
Hoe dwarrelt alles door elkaar
In 't peilloos diep der hemelkolken!...
De donder dommelt hol en zwaar!
En 't heidevlak - hoe doodsch en naar!...

Hoe 't in de verte bruist!
Daar rijst de wind: de heide ruischt,
Een' stofwolk wervelt op ten hooge,
Het hooi stuift heen, wat of men poge...

De herder met zijn kudde vlucht;
De bliksems schieten door de lucht;

Fel kraakt de klaterende donder!
Welk vertoog
Daar omhoog!
O God! wat is uw Almacht wonder!

Landlieden (*mannen en vrouwen*).

Bescherm ons, groote Hemelheer!
Van U komt alle zegen;
Behoed ons veld voor 't booze weêr,
En zend ons enkel regen!

Gij, eeuwig wijs en eeuwig goed,
Die 't voedzaam koren groeien doet,
Zoudt Gij den rijken oogst vernielen?
Zie. Vader, ons genadig aan!
Verhoor ons smeeken en getraan,
Terwijl we voor uwe Almacht knielen!

Bescherm ons, groote Hemelheer!
Van U komt alle zegen:
Behoed ons veld voor 't booze weer,
En zend ons enkel regen!

III.

De Dichter.

Ha! daar lacht de zonne weder,
Lieflijk zacht en minlijk teeder,
Tusschen de onweerswolken door,
Zoo, zoo lacht het oog der moeder,
Wen haar de eeuwige Albehoeder
't Kind hergeeft, dat zij verloor.

Frisch hergroent nu woud en weide,
Vriendlijk glanst de purpre heide:
- Treffend beeld van 't menschlijk hart. -
Door de vreugdezon beschenen,
Glanst dit vaak door tranen henen,
Bloedend nog van vroegre smart.

Doch - hoe thans de vogels zingen!
Hoe de vlugge lammren springen!
Harte, wees dus mee verheugd!
Zie, het volk komt weer ter heide,
Spreidt het hooi op veld en weide:
Hoort, het zingt van levensvreugd,

Landlieden (*mannen en vrouwen*).

Lieve zonne,
Glanst nu weder hel en blij!
Warmtebronne,
Schiet uw' stralen gul en vrij!
Droog nu schadden, turf en hooi;
Rijp het graan en geel het strooi!

Bron van leven,
Wek de krachten der natuur!
Help ons streven,
Schenk ons voeder, spijs en vuur!
Droog het hooi en rijp het graan,
Dat het goed ter schuur moog' gaan!

Twee Geliefden (*op eene kar naast elkaar zittend*).

Hij.
Wat is het zoet, naast het liefken gezeten,
Te rijden om hooi voor het moedige paard!

Zij.
Wat is het zoet, zich bemind te weten
En zitten ter zij van den liefste der aard!

Hij.
Mijn liefken, hoort ge dat gonzen der bijen?

Zij.
Neen, lieve, 'k hoor maar uw' stemmeklank,

Hij.
Ze gaan ons den zoeten honig bereien,
Waaruit we maken den bruiloftsdrank.

Zij.
Uw blik is mijn zoetste bruiloftsdrank,
Uw tale mijn liefste minnezang.

Hij.
Wat zullen we fleemen en koozen,
En kussen dat we ervan blozen!
Kom hier, dat ik eens beproef!

Zij.
Och! laat me; dat maakt mijn harte droef!

HIJ.

Hier zijn we ter wei; kom af nu, vriendinne;
Haast voer ik u zoo ter woning der minne.

SAMEN.

Haast varen we, ja, op den liefdewagen,
Bestierd door de edele huwelijksmin;
En zweven, op vleuglen van liefde gedragen,
Den hemel der minnende zielen in.

DE DICHTER.

De zonne mildert haren gloed
En daalt naar 't zachte Westen.
De heidebloemkens geuren zoet;
De kievits lokken hun gebroed
En weien naar hun' nesten.
Het landvolk werkt met iever voort,
Om 't droge hooi te garen.
Ziet, ginder komt, geheel omboord
Met gagelkruid en elzenblaren,
Een volle wagen aangevaren...
En hoort!
De blijde maaiersscharen
Verzellen dien met zangakkoord.

LANDLIEDEN

(mannen en vrouwen)

,
Den hemel gedankt om het gunstige weder!
De zonne beglansde ons zoo warrem en teeder,
En droog is nu 't hooi op den wagen getorscht.
Wel plaste te middag een gudsende regen,
Doch - 't was voor de velden een dubbele zegen.
Haast worden te rijkere granen gedorscht.
Gij, hemelsche Vader, Gij weet wat we hoeven:
Gij zegent elk wezen, en voedt het op tijd,
En - zendt Ge soms rampen om ons te beproeven, -
Na regen komt zonschijn; wie lijdt wordt verblijd!

FRANS WILLEMS.

1871.

III.
Van de bloemen.

Fragment uit ‘De Markt,’ *lyrisch Kindertooneel, getoonzet door* Karel Miry.

I.

De bloemen kijken
Door 't vensterglas,
Alsof hun kelkje
Een oogje was!

Zij zuigen, zuigen
Het glinstrend nat,
Alsof het bloempje
Een mondje had'!

Zij geuren, rieken,
Zoo wonder goed:
't Is of een balsem
De bloemen voedt!

En lieflijk tooien
Ze 's meisjes haar,
Alsof elk bloempje
Een perel waar!

Wat ooit met liefde
Men schenken zal;
De bloemgeschenken
Zijn 't schoonst van al!

IV.

Alle menschen minnen bloemen,
Alle menschen goed van hart!
Immer zal men bloempjes roemen:
Bloempjes zijn een zielelust...

Waar de bloemen lachend geuren,
't Zij in de arme of rijke woon,
Spreiden zij met hunne kleuren
Blijde tinten om zich heen!

Starren schittren in het donker,
Bloemen bloeien bij het het licht:
Prachtig is het stargeflonker,
Schooner nog der bloemen glans!

NESTOR DE TIÈRE.

Gent.

IV.
Mijn drinkliedje.

Kom, baasje, schenk nog eens de glazekens vol!
Lief peerlend, met schuimende boorden,
De wijn van het Zuiden brengt 't hoofd ons op hol,
'k Drink liever het bier van het Noorden.
Ik ben wel geen vijand van Duitscher of Waal,
Ik drink op eenieder een slokje, -
Maar liever op Vlaandren en Vlaanderen's taal:
Het hemdje gaat nader dan 't rokje!

Ja, 'k heb voor eenieder die wèl doet een lied,
Voor blanken en ook wel voor mooren,
Maar Vlaandren, mijn Vlaandren, vergeet ik toch niet,
Dat blijft mij, vóór alles, verkoren.
Wel troont hier het *Fransch,* zoo bij Vlaming als Waal,
En schuift men de volkstaal in 't hokje; -
Maar *Vlaamsch* klinkt mijn lied toch, ter eer van mijn taal:
Het hemdje gaat nader dan 't rokje.

Eenieder die wèl doet en achting verdient,
Uit Noord of uit Zuid, om het even,
Die blijft ja, mij welkom, als ware 't een vriend:
De menschen zijn broeders in 't leven.
Maar hij, die zijn taal voor een vreemde versmaadt,
Verdient eens geducht van het stokje: -
Wees Vlaming vooral, niet in schijn, maar in daad:
Het hemdje gaat nader dan 't rokje.

ROB. PIETERS.

Bossuit, 1878.

Het XVIe Taal- en Letterkundig Congres
Gehouden te Kampen, op 22, 23 *en* 24 *Augusti* 1878.

Daar we niet in de mogelijkheid zijn geweest aan de vriendelijke uitnoodiging der Regelings-commissie gevolg te geven, zoo kunnen wij over dit XVIe Taal- en Letterkundig Congres niet zelf, *de visu et audite*, verslag uitbrengen. Wij moeten ons dus tevreden stellen met onzen lezers het hoofdzakelijke meê te deelen van wat we daarover in de Nederlandsche pers hebben aangetroffen.

Overigens, ofschoon enkele congreswerkzaamheden stellig niet van belang ontbloot waren - zoo b.v. de discussie over het Tooneel en de Tooneelschool - toch komt het ons voor, dat het Kamper Congres, zoowel wat het programma als wat de aanwezige leden betreft, zijne voorgangers volstrekt niet in de schaduw heeft gesteld.

Uit Zuidnederland was het aantal deelnemers uitermate gering, en dat ook uit het Noorden meer dan één bekend Congres-bezoeker ontbrak, blijkt uit devolgende presentielijst, die ons door *Euphonia* als ‘volledig’ wordt meêgedeeld:

Mevr. Lina Schneider, *Keulen;* d^r^. Schaepman, *Driebergen*; Joh^s^. Dyserinck, *Helder*; d^r^. J.F.J. Heremans, Paul Fredericq, *Gent;* A.C. Van der Cruyssen, *Thielt;* Julius De Geyter, Jan Adriaensen, Xav. Gheysens, d^r^. C.J. Hansen, *Antwerpen;* W.J. Van Zeggelen, mr. D. Van Eck, m^r^ A.W^m^. Jacobson, W. Keuskamp, *Den Haag;* mej. R. Plaat, Vitus Bruinsma, C.H.F.A. Corbelijn Battaard, W. Eekhoff, *Leeuwarden;* d^r^. E. Mehler, mevr. E. Mehler, m^r^. J.I. Van Doorninck, W.A. Elberts, d^r^. W.J.A. Huberts, *Zwolle;* B.J.H. Van Blaricum, J.L. Beijers, *Utrecht;* A.M. Kollewijn Nz., *Amersfoort;* G.H. Van der Schuijt, *Den Bosch*; J.A. Heuff, *huize Steenacker bij Tiel*; Slingervoet Ramondt, d^r^. L.A.J. Burgersdijk, *Deventer;* J. Anspach, *Eck-en-Wiel*; H. De Veer, d^r^ J. Verdam, d^r^ Laurillard, G.L. Funke, Joh^s^. Hilman, *Amsterdam;* A.A. Vorsterman Van Oijen, m^r^. J.G. De Sain,

Maastricht; m^r^. Van Wulfften Palthe, *Oldenzaal;* d^r^. S. Piccardt, *Goes*; Brouwers, *Nieuwer Amstel*; m^r^. De Jonge Van Ellemeet, *Oostkapelle;* d^r^. Gallée, J.K. Tadema, *Haarlem*; Odillon Périer, *Dendermonde;* F. Petri, *Rotterdam*; J.M.E. Dercksen en mevr. Dercksen, *Leiden*; Aart Admiraal, *Schoonhoven*; Van der Auwera, *Leuven;* m^r^. H.A.L. Hamelberg, *Arnhem;* Arn. Ising, Goedhardt, G.C. Mingelen, J.J. Herens, *Den Haag*; Wed. W. Storm Van der Chijs, *Delft*; d^r^ K. Ledeganck, Js. Ledeganck, *Brussel*; d^r^. D. Lubach, Beckering Vinckers, d^r^. J.W. De Groot, d^r^. B. Meilinck, J.G. Hissinck, m^r^. J. Nanninga Uitterdijk, W.G. Top Jz., *Kampen;* W.J. Lagerwey, *Woudenberg.*

De opening van 't Congres had plaats in de ruime zaal van het Exercitiegebouw, op Donderdag, 22 Augusti, om half-tien 's morgens. De heer LUBACH, voorzitter der Regelingscommissie, na met een hartelijk woord de vergadering te hebben begroet, sprak over het nut onzer Nederlandsche Congressen, niet alleen van een louter taal- en letterkundig standpunt beschouwd, maar ook met het oog op den heilzamen invloed dien zij op de handhaving en versterking van den echt Nederlandschen geest in Noord en Zuid uitoefenen... ‘Zulke handhaving en versterking, zoo besloot de spreker zijne zeer gepaste openingsrede, is het die ik wensch en verwacht als de vrucht van dit Congres. Doch te dien einde moeten de mannen en Noord en Zuid voortgaan den band, die hen als broeders van éénen stam te zamen bindt, allengs nauwer toe te halen, - door eendrachtig streven naar hetzelfde doel elkander blijven steunen en sterken op den weg der zelfstandig-Nederlandsche ontwikkeling. Zeker zal het gansche volk, dat gij op dit Congres vertegenwoordigt, er de heerlijkste vruchten van wegdragen.’

Na eenige mededeelingen, o.a. van een schrijven van Z.M. Koning van Holland en van Z.M. den Koning van Belgie, inhoudende betuiging van sympathie met het Congres en van leedwezen over de onmogelijkheid om het te bezoeken, werd overgegaan tot de benoeming van het Congres-bestuur.

Aan den heer de JONGE VAN ELLEMEET, eenmaal voorzitter

van het Middelburgsch Congres, wordt ook nu het presidium opgedragen, nadat eerst een korte strijd tusschen hem en den heer Lubach is gevoerd over het aanvaarden dezer betrekking. - Als ondervoorzitters werden benoemd de heeren prof. HEREMANS (Gent), LUBACH en SCHAEPMAN; als secretarissen de heeren VERDAM, LEDEGANCK (Brussel), NANNINGA UITERDIJK en VAN DE SANDE BAKHUYZEN. - Op voorstel van het Bestuur werden de bureelen der afdeelingen volgenderwijze samengesteld: 1ste Afdeeling. *Voorzitters:* Dr. W.G. BRILL, BECKERING VINKERS, A.C. VAN DER CRUYSSEN (Thielt) en Dr. BURGERSDIJK. *Secretarissen:* Dr. C.J. HANSEN (Antwerpen) en Dr. GALLÉE. - 2de Afdeeling. *Voorzitters:* J.P. VAN DER AUWERA (Leuven), PAUL FREDERICQ (Gent), VAN DOORNINCK en DERCKSEN. *Secretarissen:* A.M. KOLLEWYN en A. VORSTERMAN VAN OIJEN. - 3de Afdeeling. *Voorzitters:* JOH. HILMAN, J. DE GEYTER (Antwerpen) en Mr. A.W. JACOBSON. *Secretarissen:* J.A. HEUFF en JAN ADRIAENSEN (Antwerpen).

1ste Afdeeling.

Nederlandsche Taal- en Letterkunde. - Nederlandsche boekhandel.

De eerste zitting werd geopend door Prof. BRILL, die, om als spreker op te treden, den hamer overgaf aan den heer VAN DER CRUYSSEN. De heer BRILL handelt over '*het Nederlandsch in Zuid-Africa verbasterd.*' De wijzigingen, welke in eene taal ontstaan, zijn gewoonlijk, voor zoover de oorzaak na te sporen is, het gevolg van eene botsing tusschen twee taalelementen op denzelfden bodem. Zoo hebben in de 4e tot de 6e eeuw de Germanen de wijziging van het Latijn tot het Fransch teweeggebracht. Ook ons Germaansch, ons Nederlandsch, is sedert vroegere eeuwen verbasterd, achteruitgegaan, heeft vele taalvormen, vele lettergrepen verloren. Wel is waar is dit niet het gevolg eener vreemde verovering en overheersching, maar toch van eene botsing; wij zijn veroverd, niet door een' vijand van buiten, maar door

de Latijn sprekende Kerk en de Latijn schrijvende geleerden, onder wier gezag de Germaansche taal werd overgelaten aan de geringere standen, die geen grammatikale vormen kenden, noch leerden. De Zuid-Afrikaansche taal is een verbastering van ons Hollandsch. Zij verraadt onvermogen, niet alleen om aan den eisch der spraakkunst te voldoen, maar ook om de woorden goed uit te spreken. Met tal van voorbeelden bewees spreker deze bewering.

Prof. HEREMANS, uit Gent, deed den spreker, naar aanleiding dezer voordracht, eene vraag: Wanneer door botsing van twee taalelementen afslijting van taalvormen ontstaat, hoe is het dan mogelijk dat in België, waar dit conflict bestaat, de taalvormen zuiverder zijn behouden dan in Noord-Nederland, waar geen vreemde taal tegenover het Nederlandsch staat?

De heer ANSPACH vroeg, of niet het Engelsch van meer invloed zou zijn geweest op de verbastering van 't Afrikaansch-Hollandsch, dan het Fransch?

Prof. BRILL antwoordde den heer Heremans, dat hij, sprekende van eene botsing tusschen twee verschillende talen, heeft ondersteld, dat één der beide volken de grammatica-vormen niet kent. In België is dit anders; zoowel Walen als Vlamingen kennen hunne spraakkunst en loopen derhalve geen gevaar hun taaleigen te verliezen. Dat de taalvormen in 't Noorden meer zijn afgesleten dan in 't Zuiden verklaarde de heer Brill hieruit, dat, terwijl het Zuiden als 't ware is blijven staan op het standpunt, waarop het zich tijdens de afscheiding bevond, de Noord-Nederlanders hebben voortgeleefd. Dit voortleven is een soort van afslijting. Den invloed van het Engelsch op de taal der Zuid-Afrikanen, waarover de heer Anspach sprak, vindt men wel in de latere tijden, maar niet in de periode, waarin de hier besprokene afwijkingen van het Nederlandsch zich 't eerst hebben voorgedaan.

Dit debat gaf aanleiding tot eenige etymologische beden kingen over het woord *kwaad*, ingeleid door den heer WULFTE PALTHE. Spreker brengt dit woord in verband met *catif* in ‘Reineke de Vos’ en afgeleidt van het Italiaansche *cattivo* (arm en ellendig) en het Latijnsche *quatio* (schokken)

en het Sanskriet *kat.* De *w* zou door frieschen invloed daar tusschen gekomen zijn. De heer SLOET TOT OLDHUIS bevestigt die afleiding; doch de heeren BEKKERING VINKERS, HEREMANS en GALLÉE maken ernstig bezwaar tegen deze zienswijze.

De tweede zitting der 1ste Afdeeling ving aan met Dr. DERCKSEN 's beantwoording der in 't programma gestelde vraag: '*Is naamlooze critiek in Noord- en Zuidnederland aanbevelenswaardig?*' Spreker acht dergelijke critiek in strijd met ons open en rond volkskarakter.

Dezes opmerkingen worden bijgestemd door mevr. STORM VAN DER GHIJS en den heer J. HOEK. Beiden varen heftig tegen de naamlooze critiek uit; zij vergelijken haar met dolken en kogels die in 't donker op den naaste worden gericht.

Dr. SCHAEPMAN is niet van 't zelfde gevoelen. Hij ziet in de anonieme crietiek zoo erg veel kwaads niet en vindt die vergelijking met dolken en kogels fel overdreven. Nooit heeft hij in Nederland zulk een onherbergzaam oord voor sluipmoordenaars gevonden! Overigens, enkele uitzonderingen daargelaten, bestaat de hooge critiek *niet anoniem* in onze letterkunde. *De Gids* met zijn' Backhuyzen, Potgieter en Busken-Huet is daar, ten bewijze dat men met open visier heeft weten te strijden. Ieder deskundige kende zelfs de initialen. Spreker beweert ten slotte dat de critiek bij ons *niet* in 't karakter van sluipmoord optreedt, maar dat zij op heure banier de witte veder uit Vondel 's zwaan mag dragen.

De beslissing over dit onderwerp blijft in 't midden, daar de gevoelens moeilijk tot één te brengen zijn.

De heer BECKERING VINCKERS spreekt over *het gebruik en wangebruik op 't gebied onzer taal*, wijst op de onjuistheden, waaraan men zich gedurig schuldig maakt, maar merkt ook op, dat vele taalvormen en zegswijzen afwisselen. Op grond daarvan meent de heer VANDER CRUYSSEN, dat men wèl onderscheiden moet tusschen schrijf- en spreektaal en dat het de vraag is of men als wangebruik zou kunnen aanmerken het vreemd samenvoegen van woorden, waarvan hij eenige voorbeelden aanhaalt. De heer Vander Cruyssen verbindt hieraan zijne beloofde voordracht over de zoogenaamde *boekentaal* in onze novellistiek.

Naar zijn oordeel moest men een middenweg kiezen tusschen boeken- en volkstaal en zich evenzeer wachten voor allerlei kunstig samengestelde woorden als voor al wat plat is. Hij herinnerde daarbij aan de woorden van d^{r}. Halbertsma: wie zou in een gesprek durven zeggen: ‘de kerkleeraar hield eene kerkrede van zeer langen duur, zoodat zijne toehoorderen eindelijk van verveling werden aangegrepen?’ Of wie in een boek laten drukken: ‘de dominé preekte zoolang, dat de boeren snorkten als varkens?’ Het laatste schildert veel juister, maar het deugt niet in een boek. Het eerste is veel deftiger, maar het is in strijd met de natuurlijke en ongedwongen uiting der gedachte in de volkstaal. Spreker had voort in eene van Kampen's straten gelezen het vrij lang en zeer onwelluidend woord ‘stoomsigarenkistenmakerij’, waartegenover de heer Beckering Vinckers wees op het bekende gedrochtelijke Duitsche woord: ‘*Hufenbohlenstegreparaturkostenhutaufhaltenverein*’, eene vereeniging die samenkwam in de Hufenbohlensteeg (te Breslau?) en tot beginsel stelde den hoed op te houden om daardoor bewaard te blijven voor de kosten van repareeren.

‘*Zou het niet wenschelijk wezen tot eenheid van spraakleer of liever spraakkundige termen te komen?*’ zóó luidt de vraag, die, bij de opening der 3de bijeenkomst (eerste afdeeling) door den heer voorzitter VANDER CRUYSSEN in bevestigenden zin wordt beantwoord. Vooral acht hij zulks noodig voor de leerlingen in de school, die door het verschil in benamingen meermaals in allerlei verwarring vallen. - De vergadering stemt met die opmerkingen in; althans geen enkel lid dat hierover de discussie aangaat. - Het woord is thans aan den heer FUNKE, over de Nederlandsche periodieke pers in Noord-Amerika. Hij noemt de volgende tijdschriften en dagbladen op, die aldaar in onze taal verschijnen: *De Standaard, De Hollander, De Hope, De Wachter, De Huisvriend*, *Pellas-Weekblad*, *De Volksvriend* en *De Vrijheidsbanier.*

Niet onbelangrijk was die mededeeling van den heer FUNKE. Hij legt van ieder een exemplaar over en wijst er op, hoe de dagbladpers in Noord-Amerika nuttig werkt, terwijl de regee-

ring den invoer van boeken bemoeilijkt door het heffen van eene hooge belasting. De heer BRUMMELKAMP verklaart het verbasteren van onze taal daar te lande voornamelijk daaruit, dat velen onzer landgenooten, daar gevestigd, Amerikanen willen worden, terwijl anderen hun best doen Nederlanders te blijven.

De discussie wordt hier afgebroken door een voorstel, dat men het Congres een gelukwensch late brengen aan koning Leopold en aan prins Hendrik, die beiden feest vieren. De heer DERCKSEN draagt het eerste, de heer VANDER CRUYSSEN het andere voor, en de vergadering vindt beide voorstellen uitmuntend.

De heer RAMONDT treedt op met de vraag: in hoeverre men onze dagbladen van taalbederf kan beschuldigen? Hij wil of kan de dagbladpers in dit opzicht niet vrijpleiten; doch hij motiveert die beschuldiging, door te wijzen op de groote haast waarmede meestal moet worden gewerkt, zoodat er weinig op de taal kan gelet worden. Hij besluit met den wensch dat er langzamerhand kundige mannen, die taal- aan stijlkennis paren, aan de redactie onzer dagbladen mogen worden gehecht. - Een ‘vrome wensch,’ die vroeger nog al eens op onze Congressen werd uitgesproken, maar tot welker verwezentlijking er niet veel *praktische* middelen schijnen te bestaan?

Van meer beteekenis was de nu volgende discussie, door den heer GALLÈE ingeleid: wat er namelijk geworden is van de commissie voor het Nederlandsch Idioticon, wier benoeming reeds door het Antwerpsch Congres dagteekent. Hij zou wenschen dat dit idioticon verscheen, omdat vele spreekwijzen en taalvormen neigen verloren te gaan, al leven ze nu nog in de volkstaal.

Het antwoord op die vraag geeft dr. HANSEN (Antwerpen) door eenen brief van prof. Alberdingk Thijm voor te lezen, waarin deze zegt, dat hij indertijd in die commissie werd benoemd, dat men prof. Kern tot voorzitter daarvan benoemde, maar deze niets van zich hooren liet. Wanneer deze blijft zwijgen dan zou hij wenschen van de commissie te worden ontslagen.

Prof. HEREMANS, die ook lid van de commissie is, getuigt, dat men althans in België wel werkzaam is voor de zaak; daar men door het uitschrijven van prijskampen (in de Zuid-Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde) reeds twee malen slaagde in het verkrijgen van gegevens voor het Idioticon. Men gaat op dien weg voort.

Nadat de heer FUNKE zijne verbazing te kennen gaf over eene vraag in het programma, waarom onze dagbladen zoo weinig bevatten uit Zuid-Nederland, merkt prof. HEREMANS op, dat vermoedelijk hier eene vergissing bestaat en dat men had moeten vragen: waarom de Zuid-Nederlandsche bladen zoo weinig uit het Noorden melden?

Over de inrichting van den Boekhandel, in verband met de verstandelijke ontwikkeling des volks, geven de heeren FUNKE en PETRI eenige opmerkingen ten beste, en daarna bespreekt de heer JANSSEN de vraag of *het bezigen van de Grieksche metra*, bepaaldelijk *van den hexameter*, *aanbeveling verdient in Nederlandsche dichtwerken.* Deze vraag stond niet op het Programma, maar als hem verlof gegeven is daarover te handelen, geeft hij als zijn gevoelen te kennen, dat het gebruik van hexameters voor ons *niet* is aan te bevelen, dat ons oor er zeker niet aan gewoon is, en dat men in Duitschland daarvoor meer vatbaarheid heeft omdat de meeste grieksche daar Grieksch en Latijn verstaan? Hij bespreekt ook de jongste dichtwerken van Vosmaar en meent dat zijn *Londinias*, dáárom vooral in den smaak valt, omdat de deftige hexameter zulk een treffend contrast geeft met den humoristischen inhoud.

Prof. HEREMANS deelt dat gevoelen niet, wijst er op hoe de hexameter reeds vroeger bij ons in gebruik was, hoe in België daarvan veel gebruik wordt gemaakt, schoon men daar niet altijd klassiek gevormd is; vooral wijst hij op de bekende gedichten van Dautzenberg, van Beers, de Cort, Hansen, en anderen, die hiervan een gunstig getuigenis afleggen. Verder herinnert hij eraan dat Conradus Goddaens in de dagen van Hooft het eerst den hexameter heeft gebruikt. Ook Busken-Huet moge tegen het gebruik der bedoelde versmaat wezen, prof. Heremans vindt ze welluidend; hij zou ze dus

in onze Nederlandsche poëzie, zoowel voor oorspronkelijke gedichten als voor vertalingen, willen behouden zien.

Ook de heer BURGERSDIJK is van die meening en roemt vooral de vertaling door Vosmaar van Homerus gegeven.

De heer JANSSEN is dankbaar maar niet overtuigd, en hij hoopt dat de profetie vervuld worden zal, dat de smaak van het publiek zich meer en meer voor het gebruik dier classieke metra moge verklaren.

De vergadering wordt daarna gesloten.

Tweede Afdeeling.

Nederlandsche Geschiedenis. - Oudheidkunde. - Bibliographie. - Archiefwezen en Kunstgeschiedenis.

Even als in de Eerste was ook in de Tweede Congresafdeeling het publiek vrij talrijk. - Na eenen welkomstgroet van den Voorzitter, den heer J.P. VAN DER AUWERA, (Leuven), spreekt de heer DERCKSEN over *Kampen en de IJsellinie in* 1672. De vergadering is natuurlijk niet op de hoogte om elke mededeeling dadelijk te waardeeren; de heer VAN DOORNINCK voegt er nog eenige toelichtingen bij, en zoodoende werdt de zaak al meer tot helderheid gebracht.

De heer VORSTERMAN VAN OIJEN, van Maastricht, geeft eene gewichtige bijdrage over *heraldiek en genealogie.* Nadat de heer Nanninga Uiterdijk bij wijze van vervolg op de huismerken gewezen heeft, spreekt de heer Vorsterman nog over de schepenmerken. Ten slotte noodigt de Voorzitter uit tot bespreken van vraagpunten in het programma opgenomen. De heeren EEKHOF, VAN DOORNINCK, VAN OIJEN en UITERDIJK nemen daaraan deel.

2de Zitting. - De heer PAUL FREDERICQ (Gent) komt het eerst aan de spreekbeurt. Hij handelt op zeer onderhoudende wijze over de *Protestantsche Hoogeschool, van Gent* (1578-1584). Daarop volgt een uitmuntende verhandeling van dr. K. LEDEGANCK over het *Onderwijs in de Middeleeuwen.* Dit onderwerp schijnt in hooge mate de belangstelling te wekken.

Na Dr. Ledeganck sprak de heer NANNINGA UITERDIJK over Lodewijk van Campen († 1361) en bracht dien in verband met Petrarca.

Dezelfde spreker bewoog zich daarna op het gebied van het archiefwezen, wees op de ongelukkige gesteldheid van deze zaak in ons land, waar bij veel vooruitgang nog zooveel te wenschen overblijft. Hij wees op de noodzakelijkheid daarin verbetering te brengen en werd in deze gedachten door meer dan èèn spreker ondersteund. De heeren VAN BLARICUM, LEDEGANCK, VORSTERMAN, ANSPACH, DERCKSENN, enz., namen daaraan deel.

De vergadering werd ten laatste vergast op eene voordracht van den heer VAN ANROOY, over *de St-Nicolaaskerk te Kampen*, en zij toonde zich daarvoor zeer dankbaar. Althans zij wenschte niets meer te hooren en ging daarop uiteen.

3de **Zitting**. - Allereerst doet de heer NANINGA UITERDIJK het voorstel om het archiefwezen uit te breiden en het Congres de noodige stappen te laten doen voor de bereiking van dat doel.

De heer VAN DER AUWERA spreekt over Albrecht en Wijnand Piggh, twee beroemde Kampenaars.

Daarna wordt de aandacht bepaald bij *de vestiging der Engelsche avonturierssocieteit op het einde der XVI*e *eeuw*, *en de verhouding van Nederlandsche steden tot het Hanzebond.*

De heer LEDEGANCK treedt op met eene verhandeling over *de oudste doopsnamen en de oudste oorkonden onzer geschiedenis.* Verscheidene sprekers voeren nog het woord en geven belangrijke opmerkingen ten beste. Na afloop daarvan sluit de Voorzitter de laatste bijeenkomst, die met de voorgaande zoo rijk aan onderwerpen is geweest, welker behandeling moge dienen tot bloei der Nederlandsche geschiedenis, tot bevordering van oudheidkunde, bibliographie, archiefwezen, kunstgeschiedenis.

Derde Afdeeling.

Nederlandsche Tooneel- en Toonkunst.

In deze Afdeeling, voorgezeten door den heer JOH. HILMAN, moesten de door de hh. VAN DE VEN, ISING en NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND opgegeven punten van behandeling blijven rusten, omdat die heeren nog afwezig waren. De heer mr. JACOBSON sprak over ‘de kunst van tooneelschrijven in Noord-Nederland in onze dagen’ en beoordeelde meer in 't bijzonder een drietal stukken, welke hij in den laatsten had zien opvoeren, nl. *De Kiezersvereeniging* van Lodewijk Mulder, *Het blauwe Lint* van Gerard Keller, en *Janus Tulp* van Justus Van Maurik.

Spreker trad in breede beschouwingen over de techniek van het drama, over de practijk der opvoeringen, over de eischen waaraan de schrijver moet voldoen. De heer HEUFF (J. Huf VAN BUREN) was het in vele opzichten met den inleider eens; alleen meent hij, dat tooneelschrijvers niet enkel door opleiding, door studie worden gevormd, maar in de eerste plaats aangeboren gave moeten bezitten. De heer DE GEYTER (Antwerpen), sprak over den laatsten tooneelwedstrijd te Antwerpen, en velde een ongunstig oordeel over de daar ingekomen stukken. De heer DE VEER besprak de waarde der actie, over spraak en taal op het tooneel; hij wenschte kleine stukken, *proverbes*, waarvan de waarde grootendeels in de dictie ligt.

De heer JACOBSON antwoordde op hetgeen de andere sprekers in 't midden hadden gebracht; hij weidde uit over het plastische vermogen van den tooneelschrijver en over de eischen van het drama. Hij stelde ten slotte deze conclusie voor, welke met acclamatie werd aangenomen: ‘De afdeeling is van oordeel, dat heden ten dage in Nederland meer samenwerking van tooneelschrijvers met tooneelspelers wenschelijk is tot verbetering der kunst van tooneelschrijven.’

Vervolgens werd behandeld de vraag, of het raadzaam is, tooneelstukken te laten uitvoeren door kinderen. Na eenige

discussie over dit onderwerp tusschen de heeren DE VEER, HILMAN en JACOBSON, gaf de heer DE VEER in overweging om dilettantenscholen te vormen, waar kinderen uit verschillende gezinnen onder leiding komedie konden spelen. Uit deze vereenigingen zouden dan later goede kunstenaars kunnen voortkomen, en de maatregel zou kunnen strekken tot verheffing van den tooneelspelersstand. Algemeen was men van oordeel, dat dit denkbeeld de aandacht der algemeene vergadering verdiende.

Den tweeden dag was wederom het tooneel en bepaaldelijk de tooneelschool aan de orde, nadat door den heer S. PICCARD, van Goes, het voorstel gedaan was, dat deze afdeeling het Congres zou verzoeken een schrijven te richten aan de toonkunstenaarsvereeniging in Nederland, waarbij instemming betuigd wordt met haer streven om den Nederlandschen zang te bevorderen. *(Aangenomen.*)

De heer JACOBSON leidt weder de discussie in en zegt dat de bepaling van wat de tooneelschool zijn moet veelzins afhangt van de eischen, die aan den tooneelspeler worden gesteld. Hij ontwikkelt die eischen en komt tot de slotsom, dat men niet al te véeleischend zijn mag, maar dat men evenzeer naar bekwame leidslieden en onderwijzers moet omzien, opdat de tooneelspeler veelzijdig ontwikkeld worde en daardoor ook de stand van tooneelspelers worde verheven.

De heer DE VEER bespreekt voornamelijk de vraag of de tooneelschool zijn moet voor eerstbeginnenden of voor eenigszins ontwikkelden. Hij meent het eerste vooral, omdat men niet als kunstenaar geboren wordt, maar daartoe vroeg gevormd moet worden. Een bepaalde school, waarin de leerlingen vroeg worden opgenomen, is daartoe noodig, vooral ook omdat men op de vorming van het karakter letten moet. Ten slotte sprekende over de Amsterdamsche tooneelschool, zegt spreker, dat men eerst na eenigen tijd over de vruchten daarvan zal kunnen oordeelen.

De heer RAMONDT betwijfelt of men veel acteurs vinden zal, die als leidslieden en onderwijzers kunnen optreden, maar brengt toch hulde aan den heer Le Gras, van het Rotterdamsche tooneel.

De heer HUF VAN BUREN wil, evenals zulks te Weenen geschiedt, een leeraar in voordracht, en betuigt zijne sympathie voor de tooneelschool.

De heer HILMAN wil de leerlingen-tooneelisten vroeg met het tooneel in aanraking brengen, opdat zij ook dààr leeren zouden.

De heer JACOBSON spreekt vervolgens over de noodzakelijkheid, dat er nevens eene tooneelschool ook zij wat men noemt eene *ateliervorming*, volgende op de school.

Daar er den derden dag zich geene andere sprekers aanboden, om hunne toegezegde spreekbeurt te vervullen, was de dagorde uitgeput. Men kon toch niet nog eens dezelfde discussie over het Tooneel hervatten. Derhalve besloot de Afdeeling, liever geen derde zitting te houden.

Het is stellig onaangenaam, dat bij ieder Congres zich personen als sprekers laten inschrijven, die dan door hunne afwezigheid schitteren...

Algemeene vergadering.

Eerste Zitting.

- In de eerste plaats hield Dr. E. LAURILLARD eene dichterlijke voordracht over het kerkzegel van Kampen, en bepaaldelijk over het omschrift *Columba simplex*, *serpens prudens*.

De heer HAMELBERG brengt verslag uit over het versterken van den band met Zuid-Afrika. Hij besluit tot het vestigen der aandacht van de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde op de letterkundige behoefte dier bevolking en tot het zenden van boeken derwaarts. Spreker wil de uitgevers daartoe door het Congres laten uitnoodigen.

De heer SLOET TOT OLDHUIS breidt dit nog breeder uit en wil, evenals de voorzitter, dat elkeen Nederlandsche boeken naar Zuid-Afrika zende.

De heer BURGERSDIJK, die nu aan het woord is, draagt eenige fragmenten voor van vertalingen uit Shakespeare, door hem vervaardigd, vooral uit *Romeo en Julia.*

De heer SCHAEPMAN heeft daarna 't woord en spreekt in eene

vrije voordracht over den sterfdag van Vondel (5 Februari) herinnerende, dat deze weldra voor de 200e maal zal herdacht worden. In gespierde taal aan Vondel hulde brengende, zou hij wenschen, dat die dag werd herdacht door het geheele volk, dat alzoo zijne groote mannen moet eeren. Kan men niet naar zijn graf gaan, dan vergete men toch dien dag niet, die het *memento vivero* aan allen toeroept.

Ten slotte draagt de heer Pr. BROUWERS een gedicht voor, dat ten doel heeft de vereering van groote mannen te doen blijken in een plan tot oprichting eener bibliotheek op het slot tot Muiden, waardoor het best zou worden voldaan aan den wensch, op vroegere Congressen geuit, om door eene vereeniging van geletterden onze groote mannen te doen eeren.

2de Zitting.

- In bespreking komt vooreerst het voorstel, of het Congres den 5 Februari, 1879, (Vondel's sterfdag) een' krans zal leggen op het graf van onzen dichtervorst. De heer BRUMMELKAMP acht dit bedenkelijk, omdat men zulks dan ook voor andere groote mannen zou moeten doen. In 't algemeen acht hij het een ongunstig teeken dergelijke openbare huldeblijken te vermenigvuldigen. Dr. SCHAEPMAN bestrijdt deze zienswijze. Het ligt, zegde hij, op den weg van elk volk zijne grootste zonen te vereeren. (*Toejuichingen.*)

Tot leden der Commissie voor het huldebewijs aan Joost Van den Vondel worden benoemd de heeren Alberdingk Thijm, Van Beers, N. Beets, Binger, J. Ten Brink, Campbell, Everts, J.J.L. Ten Kate, Mees, Moltzer, Roelants, Max Rooses, Vosmaer, M. De Vries, J. Van Vloten, Alph. Willems en Wijbrants *(allen afwezigen*) en Mev. Lina Schneider, en de heeren De Jonge Van Ellemeet, Beckering Vinckers, Brouwers, Burgersdijk, mr. Van Eck, dr. Gallée, J. De Geyter prof. Heremans, Jacobson, Ledeganck, Nanninga Uitterdijk, Odilon Perier, dr. Schaepman, H. De Veer, Vorsterman Van Oijen, en Van Zeggelen (*allen aanwezigen*) van het Congres.

Als eerste spreker treedt dr. R.A.S. PICCARDT op, met een pleit voor *het goed recht onzer Nederlandsche taal op het gebied der toonkunst.* Spreker's wensch is het, dat *het zingen in eene vreemde taal uitzondering worde,* bij waardeering

intusschen van den zang in andere talen. Mocht dit vooroordeel in deze langzamerhand wijken! Dan zal ook op dit gebied het gevoel onzer nationaliteit worden verhoogd. - De heer PAUL FREDERICQ wijst op de schatten van middeleeuwsche liederen, die nog wezenlijke waarde hebben ook voor de toonkunst. De Duitschers hielden hunne balladen in eere; wij Nederlanders hebben ze verloochend. Hij wijst ten slotte op de liederen uitgegeven door het *Willemsfonds*, waaronder meesterstukjes. - De heer JOHS. DYSERINCK, die schroomt andermaal te spreken van 'huldeblijken', meent toch na het gehoorde in den geest van het Congres te handelen, door in gedachte een' krans te leggen op het graf van dr. J.P. Heije, die, met zijne uitnemende vertaling van zoo menig oratorium en met zoo menig zangerig lied voor muziek, gansch Nederland aan zich heeft verplicht. - Dr. SCHAEPMAN herdenkt Frans De Cort, die met zijn heerlijken '*Zing-zang*' Vondels '*Wildzang*' deed herleven.

Vervolgens vergastte dr. C.J. HANSEN (Antwerpen) de talrijke aanwezigen op een lierdicht met taal- en volkskundige inleiding: *De lof van Dietschland*, (het groote vaderland onzer aloude moedertaal). Als vrucht daarvan zou hij gaarne in de toekomst de samensmelting van het plat-Duitsch met ons Nederlandsch zien.

Prof. HEREMANS gelooft niet aan de verwezenlijking van zulk eene grootsche gedachte; onze spelling, ons woordenboek en onze taalkundige vormen zouden daartegen onverzoenlijk in verzet komen.

De heer HANSEN wenscht geene verandering in de eenmaal gevestigde Nederlandsche taal, maar zou willen, dat het plat-Duitsch wijzigingen onderging, zich vervormde naar ons Nederlandsch en zóó nader kwam tot onze taal. Spreker wenscht dat, waar onder de plat-Duitsch sprekende stamgenooten de behoefte is ontwaakt om hunne taal te verbeteren, wij als leden van het Nederlandsch taalcongres hun de hand moeten reiken.

3de Zitting.

- De heer Voorzitter deelt mede dat de Regelingscommissie van het vorig Congres (Brussel) het

uitgeven der *Congres-handelingen* aan *dit* Congres wil opdragen. Deze taak wordt niet aangenomen. Derhalve wordt de zaak aan de Brusselsche Commissie overgelaten.

Nadat de vergadering een' heilwensch aan koning Leopold II en van Prins Hendrik heeft bijgestemd, leest de heer DIJSELINCK een schoon gelegenheidsvers van Van Zeggelen voor, gewijd aan de jeugdige gemalin van Prins Hendrik.

Het voorstel der 3de Afdeeling, dat het Congres aan de *Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging* zijne sympathie betuigen zou, wordt algemeen beaamd, alsook enkele voorstellen der 2e Afdeeling, strekkende om aan het Nederlandsch Staatsbestuur alle mogelijke zorg voor de Archieven aan te bevelen.

Men zou thans de vraag moeten beslissen: in welke stad van België het volgende Congres zal gehouden worden. De president stelt echter voor, aan de congresleden uit Zuid-Nederland op te dragen hieromtrent eene beslissing te nemen, en hun vrijheid te geven zich anderen toe te voegen, om de zaak te overleggen. Aldus wordt besloten en nog wel door algemeen handgeklap, alsof dit punt voor de Kampenaren ook eene levenszaak was.

Wij kunnen nu gelukkig nog wat ànders hooren: de voordracht van den heer BROUWERS, over Geert van Woud of van Kampen, den man wiens roem als klokkengieter door geheel Europa schier bekend is. Wij moeten erkennen, dat wij nooit zooveel poëzie in klokken gevonden hebben als thans, en zeker was deze bezielde voordracht van den bekwamen abt een der glanspunten van onze vergaderingen.

Een geheel anderen toon slaat de heer ODILLON PERIER aan, die over het verleden en heden der Vlaamsche Beweging spreekt, maar blijkbaar ook zoo uit het hart getuigt, dat men met klimmende aandacht hem hoort.

Mevrouw LINA SCHNEIDER, de bekende Duitsche dichteres, sluit de rij en geeft nog eens eenige harer schoone vertalingen uit Neerland's dichterschat te hooren.

Er kunnen geene sprekers meer worden toegelaten; de tijd is verstreken; maar toch blijft er nog een oogenblik voor

dankzeggingen en complimenten, gewisseld tusschen den voorzitter der Regelingscommissie en dien van het Congres, terwijl prof. HEREMANS uit naam der Zuidelijke bevolking Kampen dank zegt.

En alzoo is het Congres weder voorbij...

Boekbeoordeeling.

Etude sur la petite culture des terres sablonneuses des Flandres belges, par Oswald de Kerchove de Denterghem, membre du Conseil provincial de la Flandre orientale. Gand, E. Todt. - Paris, G. Masson, 1878. (1 boekdeel in-12, IV en 128 blzn, met eene plaat.)

Dit boekje is een separaatdruk van het verslag des heeren O. de Kerchove de Denterghem (thans gouverneur der provincie Henegouw) over het comiteit Saffelare (bij Gent), hetwelk, met vele andere monographieën van onze merkwaardigste landbouwstreken, gevoegd werd door den heer Emiel de Laveleye bij zijn algemeen verslag over den toestand van den landbouw in België, ingediend bij het congres van vakkundigen, gehouden te Parijs, bij gelegenheid van de wereldtentoonstelling van 1878.

Het onderwerp van dit lezenswaardige boekje ligt misschien wel wat heel verre buiten den kring der bevoegdheid en der gewone belangstelling van den *Kunstbode.* Het geldt hier, wel is waar, ook eene kunst, en wel namelijk eene kunst, die tot een hoogen trap van volmaaktheid is gebracht door onze noeste, taaie Vlaamsche boeren, doch die met de fraaie kunsten slechts in verwijderde betrekking staat. Ik zoude mij dus kunnen vergenoegen met te zeggen, dat het bedoelde werkje gesteld is in een eenvoudigen, zakelijken en keurigen stijl, en aldus hulde gebracht hebbende aan den gepasten, soberen en sierlijken vorm, het onderwerp zelf onaangeroerd laten.

Dit wil ik echter niet; vooreerst omdat het degelijke boekje van den heer de Kerchove wat meer aandacht verdient. Indien Vlaanderen beroemd is, zoo heeft het zijnen goeden naam te danken aan zijnen landbouw ten minste evenzeer als aan zijne schitterende kunst. En wie, die zijn vaderland bemint, zal er niet trotsch op zijn, den dorren, zandigen bodem van ons Vlaanderen herschapen te zien in een der vruchtbaarste gouwen van de beschaafde wereld, door den arbeid en de volharding van zoovele geslachten, die het kiezel gemest hebben met hun zweet? De staathuishoudkundige bewondert hier de zegepraal van den kleinen eigendom, gepaard met den sterken landbouw; de denker, eene grootsche overwinning behaald op de weerbarstige natuur door het vernuft en den rusteloozen ijver van den mensch.

Welke vernedering echter, welke verbittering gevoelt men, wanneer men het grootste gedeelte van deze moedige werklieden en landbouwers ziet staan zoo verre beneden het peil van hunne vakgenooten uit andere streken. Reeds vroeger heeft de heer de Laveleye vastgesteld hoe ellendig onze boerenarbeiders zich voeden. De heer de Kerchove herhaalt dezelfde klachten. Zijne berichten over den toestand van het onderwijs zijn niet minder treurig. Onze Vlaamsche landbouwers van den zandgordel verrichten wonderen van arbeid en taaie doordrijving; maar hun eigen stoffelijk en zedelijk lot biedt bitter weinig genietingen.

't Is hier de plaats niet om de oorzaken van dien toestand op te sporen, noch de middelen te beramen, van dewelke redding of verbetering te verwachten is. Gansch onaangeroerd mochten wij echter het heele onderwerp niet laten. Het geldt hier niet alleen een zuiver stoffelijk, maar ook een intellectueel belang. Waar de zorg om 't bestaan zoo knellend is en waar het zoo treurig gesteld is met de school als hier, kan immers geene spraak zijn van wezenlijken vooruitgang in beschaving noch in kunstgenot.

Ik wenschte wel, dat boekjes als dat van den heer de Kerchove, inhoudende stellige berichten, statistieken en beschrijvingen naar de natuur, wat meer in de handen kwa-

men, niet alleen van de mannen van het vak, maar van onze dichters en novellenschrijvers, die maar al te zeer geneigd zijn de landelijke bevolking te zien met de oogen van den geletterde, en die ons in 't algemeen hunne eigene gedachten en gevoelens voorstellen, in plaats van de gewaarwordingen der helden van hunne gedichten en vertellingen. Wat meer zakelijke kennis aangaande de wezenlijke plattelandsche toestanden zou zeer bevorderlijk zijn voor het uitroeien van het conventioneele, dat giftig onkruid van den kunstbodem, en voor de ontwikkeling van het gezonde, ware realismus, den echten vorm der kunst, die, uit het volk geboren, wortelende in den vruchtbaren grond der wezenlijkheid, tot het volk spreekt, zijnen geest verheldert en zijn hart verwarmt. En *dat* zullen herdersdichtjes en idyllekens nooit vermogen!

ARTHUR CORNETTE.

Benoit's school-cantate[1]

(*uitgevoerd in de groote zaal der Harmonie door* 1300 *à* 1400 *leerlingen der Gemeentescholen*, *op Zondag* 25 *Augusti.*)

'Wàt zal het nieuwe werk van Benoit zijn?' vroeg men zich, na de uitvoering der Rubens-candate, met nieuwsgierigheid af. Had zich de meester thans niet àlle uitingen der muzikale kunst eigen gemaakt? Had hij zich niet met den grootsten bijval doen kennen in het oratorio, (*Lucifer, Schelde*, *Oorlog*), in het Lyrisch Drama, (*Pacificatie, Charlotte Corday*), in het Opera, (*Isa*), de Godsdienstige Muziek, *(Quadrilogie* en *Kerkcantate*) en eindelijk in de Rubens-cantate?

- WAT bleef er hem nog te doen over?...

En Benoit, bij gebrek aan een reeds bestaand genre, schiep een nieuw: *de cantate voor kinderstemmen.* Tot heden

(1) Getiteld '*De Wereld in!*' gedicht van J. De Geyter. (Zie het vorig nummer van *de Vlaamsche Kunstbode.*)

toe, had hij die stemmen slechts als bijzonder middel gebruikt, in zijne verschillige oratorios en vooral in de Rubens-cantate.

Wellicht heeft de overgroote bijval, door het kinderkoor in dit laatste werk behaald, den meester het ontwerp der *School-cantate* ingegeven.

Voorwaar! het was eene stoute onderneming, en er hoefde een talent als dat van Benoit om die tot goed einde te brengen. Er viel te kampen met twee moeielijkheden. Ten eerste, de eenigzins eentonige kleur die uit het voortdurend gebruik der kinderstemmen voortvloeit. Deze eentonigheid is zooveel mogelijk verdwenen onder de heerlijke orkestratie des meesters en door de gelukkige verdeeling der kooren in verschillige groepen. - Eene andere moeielijkheid was: al die groepen ertoe te brengen niet alleen juist te zingen en in de maat, maar vooral in de muziekale phrase de bedoelde uitdrukking recht te laten wedervaren. Die tweede hinderpaal werd ten volle overwonnen: het was een genot te hooren hoe die 1300 stemmen ineensmolten tot een wezenlijk bewonderenswaardig *ensemble.*

De bijzondere hoedanigheden van Benoit's laatste voortbrengsel zijn: de klaarheid en de onderscheiding der melodie, het karakteristieke van den rhytmus, en dan ook de prachtige orkestbegeleiding.

Laten wij beproeven het nieuwe werk eenigszins te ontleden:

Het eerste koor, door de *Kinderen* gezongen:

> ‘'t Huis in bloemenpotjes lei
> Moeder zaadjes in de Mei’ enz.’

dat terzelfder tijd het bijzonderste thema is van de cantate, is eene gemakkelijke, frissche, medeslepende melodie.

De chromatieke *gamme* der houtblaasinstrumenten op het vers:

> ‘Watertje gieten...’

brengt een zeer lief uitwerksel te weeg. De eerste phrase wordt door al de groepen herhaald. Vooral maakte zij, door de *Maagdelijns* gezongen, een schoonen indruk.

Minder beviel ons het solo:

> ‘Zooals op uw wangen de rozen doen?’

Geestig en zeer lief zijn de *détails* in de begeleiding op de woorden:

‘Zaadje....
Plantje....
Bloempje....
Vrucht!’

Wat volgt en het eerste gedeelte sluit is breed opgevat en even breed uitgewerkt.
Het koor der *Knapen* waarmeê het tweede deel aanvangt:

‘En zaaien en maaien zullen wij!
Zeeën bevaren, als arenden vrij’ enz.

is waarlijk grootsch en verheven. Het mag een waardig *pendant* heeten van de heerlijke melodie in de Rubenscantate:

‘En toen gij u zelf hadt verlost van den dwang...’

Welke zoete weemoed ademt het koor der *meisjes* en *maagdelijns*:

‘En wij, uwe zusters, uw bruiden, uw gaden,
Wij zullen u t'huis met geluk overladen’ enz.

Daarin spreekt wel de zorgzame teederheid der vrouw, het lievende wezen dat in het donkere smartvolle leven den lichtstraal brengt van troost en medegevoel.
Het meest karakteristieke deel der Cantate is m.i. het koor der *knapen*:

‘Maar rukt op onze erve de vijand aan,’ enz.

De krijgshaftige begeleiding der koper- en houtblaasinstrumenten, vooral de doordringende klank der twee kleine fluiten, brengen eene vreemde kleur voort, die wezenlijk nieuw is.
Het koor:

‘Neen! neen! neen!
Broederliefde alleen! enz.

besluit het werk op verhevene, ingrijpende wijze. Niets schooner dan dat eerste thema, welk hier in breede ontwikkeling wederkeert, door alle groepen in een hartstochtelijk *ensemble* gezongen.

En welke bewonderenswaardige effekten van orkestratie! ‘Overheerlijk!’ is het woord om dat prachtige slot recht te doen.

De woorden der cantate zijn, gelijk men weet, het werk van den dichter Julius De Geyter. Onnodig hierbij te voegen dat zijn poëzie ten volle waardig is van de geniale vertolking des grooten Vlaamschen meesters,

FRANK VANDERSTUCKEN.

Antwerpen, 8 *September* 1878.

Het Nationaal Festival te Brugge. - De Van Eyck's Cantate.

Oostende, 8 September 1876.

Waarde heer Bestuurder,

Gij vraagt mij eenige woorden over het Brugsche Muziekfeest van den 19^{den} en 20sten der verledene maand. Ware ik nu een dagblad-reporter, zoo zou ik beginnen met lange uitweidingen over... de ‘*Konings*feesten’ te Brugge, u de versierde, bevlagde en... woelige straten dier stad beschrijven, en bij die gelegenheid niet nalaten u te spreken van Brugge dat... Brugge waar... Brugge hier, Brugge daar, enz., een' terugblik te werpen in 't verledene van het ‘vlaamsche Neurenberg’, 't ‘Venetiën van 't Noorden’, en misschien een' blik in de toekomst te wagen en u mijne droomen meê te deelen over ‘Brugge-zeehaven’. Zóó zou ik doen en dus de hoofdvoor de nevenzaak vergeten, zooals velen vóór mij gedaan hebben.

De Koning is ja te Brugge geweest, maar - enkel als uitgenoodigde tot het vijfde Nationaal Festival in Belgie, en - om twee vliegen met éénen slag te slaan - heeft de brugsche regeering die gelegenheid waargenomen tot het inhuldigen van Van Eyck's standbeeld, dat reeds lang naar zijn voetstuk wachtte, zooals het Breidel en de Coninck nog immer

- sedert bijna twaalf jaren! - doen. Wanneer krijgen wij *die* eens?...

Nu, in afwachting daarvan, en vooraleer tot het Festival over te gaan, moet ik u zeggen dat Jan Van Eyck een hem waardig en indrukmakend bronzen standbeeld gekregen heeft van den brugschen beeldhouwer Pickery, den gelukkigen vervaardiger van Van Maerlant's en Memlinc's standbeelden. Van Eyck staat er goed, op die schilderachtige akademieplaats, met hare nette middeleeuwsch-herstelde huizen, haar lief akademiegebouw, dat men te dier gelegenheid - en voorloopig - in zijn oorspronkelijk kleed gestoken had, en zijne - ook te dier gelegenheid en... als voorsmaak van 'Brugge-zeestad' - met bewimpelde en bevlagde schepen gevulde haven. Waarlijk, Brugge is eene der liefste en eigenaardigste steden die men vinden kan, en indien het waar is dat de steenen spreken en preeken kunnen, dan zou het mij verwonderen indien niet eensdaags het brugsche volk in de kunstwereld zijnen rang hernam, dien het nooit had mogen verliezen!

Van Eyck staat daar goed, op zijn arduinen voetstuk, in zijnen breeden en wèl gedrapeerden mantel gehuld; maar ik heb *van deskundigen* hooren beweren dat hij nog méér effekt maken zou, ware hij met het aangezicht naar het water gekeerd; dan zou de toeschouwer die vóór hem staat te gelijk èn Van Eyck èn - als achtergrond - de akademie zien. Ik ben niet van dat gevoelen; nu is er, wel is waar, geen *fond*, ten zij de blauwe hemel, maar zóó heb ik hem lief, dien bronzen denker, in zijne eenvoudige doch fiere houding, op het blauwe doek des hemels... 't Is waar, de hemel is in ons Noordsch Venetiën niet altoos van het reinst azuur, maar toch zal het brons altijd méér uitkomen in 't vrije dan tegen muren geplakt, en ik zal dus het werk van Pickery evenmin onder dàt als onder andere opzichten beknibbelen, - en maar in allerhaast u zeggen dat, daargelaten eene lange *fransche* redevoering (die niemand gehoord heeft, daar ze de Burgemeester tot den Koning fluisterde), het standbeeld ontsluierd werd bij de tonen eener schoone cantate van Leo Van Gheluwe op een gedicht van Julius Sabbe. Bij 't aankomen

ter plaatse, werd het publiek door eenen krachtigen feestmarsch onthaald des jongen en veelbelovenden Karel Mestdagh. Er is kleur en beweging in dien marsch, en zijn toonzetter (ook een Bruggeling) zal eens een der sieraden zijn der jonge vlaamsche muziekschool. - Wat de cantate des heeren Van Gheluwe betreft, die is, naar mijn bescheiden oordeel, wat te lang - wel te verstaan om in de opene lucht en bij zulke gelegenheid gezongen te worden (het is wel een beetje de schuld des dichters...) Voeg daarbij dat bijna de helft van het stuk uit een solo bestaat, en gij zult met mij moeten bekennen dat, hoewel de krachtige en prachtige stem van den solist (heer Blauwaert) wonderen gedaan heeft, veel van het schoon ervan heeft moeten verloren gaan. Ongetwijfeld maakt de cantate, in een gesloten ruim uitgevoerd, àl den gewenschten indruk, want - nog eens gezegd - de muziek ervan is schoon en verheven, en verscheidene malen is zij door het handgeklap des volks onderbroken geweest.

En nu - het Festival!

***

Het was geene kleine zaak zoo een Muziekfeest in Brugge mogelijk te maken, indien men aan hetzelve 't aesthetisch karakter dat het hebben moet wilde bewaren. En zònder dat karakter had het Festival geene reden van bestaan. Alles was om zoo te zeggen te scheppen: koren (vooral dameskoren) en orkest. Wel is waar, bestonden hier en daar verstrooide elementen, maar die elementen - die zelden of nooit zich in groote ensemble-werken geoefend hadden - bijeen te krijgen, te ordenen, aan te vuren en te voeren, dat was voorwaar eene taak waartoe overtuiging, moed en volharding noodig waren, niet af te schrikken door de kleingeestige tegenkantigen tot op den laatsten dag door dezen gesmeed die zich in Brugge als de voorstaanders van muziek uitgeven en denken het monopolium te bezitten van alles wat op dit veld kan of mag geschieden (*Aber frag' mich nur nicht wie!*). Ik zal me bij die ellendige, soms lage dwarsdraverijen niet ophouden; en nu dat de menigvuldige stokken in 't wiel den wagen niet belet hebben zijnen triomfanten loop tot het einde vol te houden, moet ik, met allen die over 't Festival

geschreven hebben, hoerah roepen voor Brugge! Het haalt er eere van. Met éénen sprong heeft onze provincie het midden van 't krijt bereikt en forsig het wapen gedrild waarmeê ze ter glorie der Vlaamsche kunste wil helpen kampen. Thans heeft Brugge zijne plaats veroverd in de rei der festivalsteden België's, en loopen die grootsche plechtigheden wellicht gevaar hunne verhevene bestemming te verliezen, hier bij òns zal voor de nationale, de Vlaamsche muziek eene wijk zijn waar ze heure altaren zal kunnen bouwen. Eere dus aan Brugge! Eere aan de leiders van 't Festival den heeren Mechelaere, die de mannenkoren - en Ed. Nevejans, die de dameskoren op eene schitterende wijze hebben voorbereid, vooral den heere Van Gheluwe, die de ziel was van àlles, de deskundige en vastberaden aanvoerder van het zegenpralende leger!

Wil dat zeggen dat alles onberispelijk was? In 't geheel niet; maar - *commençons par le commencement...*[1]

(*Wordt voortgezet*).

Dr E.V.O.

Kunstkroniek

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Enkele schrijvers van stukken die in den Antwerpschen prijskamp eene eervolle melding behaalden hebben zich reeds kenbaar gemaakt. De dramatische schets '*de Kerstboom*' is het werk van den heer Slingervoet Ramondt (Deventer), en het treurspel '*Ada van Holland*' is van den heer Van der Schraft (Rotterdam), die thans reeds overleden is. - Zoo wij ons niet vergissen is de schrijver van het in verzen opgesteld tooneelspel '*de Gudrun*' een jonge Westvlaamsche dichter, de heer Albr. Rodenbach, van Rousselare.

(1) Wij zijn genoodzaakt het vervolg tot de naaste aflevering te verschuiven, daar de correspondencie ons te laat is toegekomen, en ons de plaats ontbreekt om ze nu nog in haar geheel op te nemen.
RED.

- De koninklijke prijs voor het beste werk over onze Nationale geschiedenis, is toegekend geworden aan den heer Alph. Wauters, archivist der stad Brussel. Het bekroonde werk is getiteld: *Les libertés communales en Belgique.*

- Ter beantwoording der prijsvraag voor eene verhandeling over de Pacificatie van Gent, heeft het *Willems-fonds* (Gent) vier handschriften ontvangen. De Jury heeft tot nog toe geene uitspraak gedaan.

- Eene kleine terechtwijzing, betrekkelijk de uitgave van een in ons voorlaatste nommer besproken werk: Naar wij vernemen is de uitgever voor België van *Jules Verne's Wonderreizen*, niet de heer Ad. Hoste, maar wel de firma E. Todt (opvolger van Willem Rogghé) te Gent.

- Bij ministerieël besluit is aan Em. Van Goethem's drama '*De Pacificatie van Gent*' (muziek van Benoit) de hoogste tooneelpremie toegekend. - De heer Van Goethem heeft met den toondichter Edw. Blaes een zangspel vervaardigd, getiteld '*Brouwer en Craesbeek.*' Ook zijn geestig blijspel '*De Doopgetuigen*' wordt door hem tot een zangspel heromgewerkt, waarvan Karel Miry de muziek maken zal.

- Wij vernemen met belangstelling dat de uitgave van het gunstig bekende '*Nieuwpoortsch Jaarboekje*,' voortaan met medewerking der plaatselijke afdeeling van het Willemsfonds zal worden voortgezet. Reeds heeft de Commissie, die met het verzamelen der bijdragen is gelast, haren oproep aan de letterkundigen rond gestuurd, opdat het Jaarboekje voor 1878 tijdig van de pers komen.

- Dat Geraard Mercator (Kremer) een Vlaming was, die uit Duitsche ouders te Rupelmonde werd geboren, is iets dat hier elke schooljongen weet. Even bekend is het dan ook dat aldaar, weinige jaren geleden, een standbeeld aan dien wereldberoemden aardrijkskundige werd opgericht. - Dezer dagen meldden ons de dagbladen dat nu ook de inwoners van Duisburg, in Duitschland, Mercator met een standbeeld hebben vereerd... 'Allerbest! beter twee dan géen,' zal men zeggen: de diensten door onzen Mercator aan de wetenschap in 't algemeen bewezen, verdienen ongetwijfeld ook de hulde van àndere natiën. Doch die goede Duisburgers meenen het zóó niet.

Inderdaad, wat ons wel wat verwonderd heeft doen opkijken, is dat een lokaal blad, van dat monument sprekend, zoo maar kortweg, ‘sans autre forme de procès’ verklaren komt: dat Mercator een *Duisburger* was. ‘... Wij, inwoners van Duisburg, noemen hem met fierheid *onze Mercator.*’ - Zóó ongeveer staat het in 't bedoeld artikel. - *Onze* Mercator!... Ja wel! net gelijk men te Keulen van onzen Vlaamschen schildervorst zegt: *onze Rubens*, - en te München van Roland de Lattre: *onze Lassus!*

't Schijnt dus, dat men ook aan gene zijde van den Rijn al eens de spreuk vergeet: ‘Geef aan Cesar wat aan Cesar toekomt’! - Het verlichte Duitschland heeft nogtans, op elk gebied van wetenschap en kunst, beroemdheden genoeg, groote mannen die hem *onbetwistbaar* toehooren, - zoodat onze Germaansche stambroeders wel niet noodig hebben met andermans veêren te pronken!

- Twee jonge Vlaamsche letterkundigen, beiden medewerkers aan ons tijdschrift, zijn dezer dagen in den echt getreden: de heer V. Van de Walle, voorzitter der *Veldbloem* (Brussel) met Mejufvrouw Elisa Huens, en de heer Is. Teirlinck, met Mej. Ada-Maria-Delphine Van den Hove. - Onze beste heilwenschen aan dit dubbel huwelijkspaar!

- De dichter Jul. De Geyter, de archivaris P. Genard, en de beeldhouwer Jul. Pecher zijn tot ridders der Leopoldsorde benoemd. Die vorstelijke onderscheiding is eene hulde aan hun talent, waarvan zij tijdens de Antwerpsche Rubensfeesten een nieuw en schitterend bewijs hebben gegeven: De Geyter schreef de Rubenscantate, Genard gaf eene voortreffelijke studie over Rubens in het licht, en J. Pecher vervaardigde het prachtig bronzen borstbeeld des genialen meesters.

- Naar het schijnt zou men te Brussel de plechtigheid voor het aan Marnix van St. Aldegonde op te richten standbeeld, doen samenvallen met de aanstaande nationale feesten, welke ter gelegenheid der 50ste verjaring van ‘'s lands onafhankelijkheid’ zullen plaats grijpen. Met het oog op de zeer uiteenloopende beteekenis van dit tweevoudig feestdoel, zal gewis menigeen zich afvragen, op welke wijze men toch ‘het feit

van 't jaar '30' met het Marnixfeest in harmonie zou willen brengen?! Inderdaad, zooals ons dezer dagen nog een taalbroeder uit het Noorden zeer terecht deed opmerken, 'Marnix was het alter-ego van den Prins van Oranje, en het ontworpen nationale feest is een manifestatie in geheel tegenovergestelde richting, waarbij men breekt met de traditiën van vroeger. De onafhankelijkheid van 1830 en 1572 stooten malkaar af en kunnen zich niet vereenigen.'

- De heer T.H. De Beer schrijft aan de Nederlandsche bladen, dat het bericht als zouden de opstellers van het groot *Nederlandsch Woordenboek* de taak opgeven, teenemaal bezijden de waarheid is. Hij verzekert ons dat de heeren Dr. E. Verwijs en Dr. J.P. Cosijn, verre van de uitgave te staken, integendeel ijverig werkzaam zijn om zoo spoedig mogelijk een nieuwe aflevering van dit reusachtig Nederlandsch lexicon te laten verschijnen.

Toonkunde.

- De jonge vlaamsche componist Frank van der Stucken, wiens te Berlijn verschenen liederbundel '*Jongelingsliefde*' hem reeds zoo gunstig heeft doen kennen, vertrekt dezer dagen naar Leipzig, om in dit centrum der Germaansche beschaving zijne kunststudiën te voltooien.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** - Ziehier den uitslag van den door het *Journal des Beaux-Arts* uitgeschreven wedstrijd van sterkwatergravuur (1878). - In het vak der *Geschiedenis* werden de prijzen niet toegewezen. - De éénige prijs voor het *Genre* (300 fr.) werd behaald door den heer L. Gerard van Brussel, met het n^{r} 1, voorstellend: *een slapend oud vrouwtje.* - De 1ste prijs voor het *Landschap* (200 fr. werd toegekend aan den heer Frans Van Kuyck van Antwerpen, met n^{r} 16, voorstellend: *een dorp in de Kempen.* Daar de 2de prijs werd behaald door eenen kunstenaar, die reeds in den vorigen wedstrijd met een gelijken prijs was bekroond geweest, zoo werd de uitgeloofde premie niet toegekend. - De Jury was samengesteld uit de heeren Stallaerts (Brussel), W. Geets (Mechelen) en Coosemans (Leuven).

- Onze reeds gunstig bekende jonge schilder Albrecht Dillens heeft in de 'Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle' eene

keurige sterkwaterplaat laten verschijnen. Het niet zeer nieuw onderwerp - twee gelieven in een bootje - is op voortreffelijke wijze en nog al zelfstandig behandeld. Alleen de uitdrukking van het meisje beviel ons niet te zeer. Doch over 't algemeen laten teekening en samenstelling niets te wenschen, en maakt deze ets een aangenamen indruk. 't Is eene goedgeslaagde proef in de nog te weinig beoefende kunst der sterkwatergravuur.

Necrologie.

DÉSIRÉ CORYN, artist bij den Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen, schielijk overleden ten huize van zijnen schoonvader, den heer Victor Driessens. Het vroegtijdig afsterven van dien zoo ijverigen als verdienstvollen kunstenaar is voor ons Nationaal Tooneel een wezentlijk verlies; want de heer Coryn was niet alleen een geliefd tooneelspeler, ook als kostumier van ons gezelschap heeft hij bewijzen van ernstige bekwaamheden en goeden smaak gegeven. De teraardebestelling had plaats den 30 Oogst jl., op het Kielkerkhof te Antwerpen. Eene zeer talrijke schaar vrienden uit de kunstwereld woonden de droeve plechtigheid bij. Behalve een groot getal tooneel- en letterkundigen, artisten, leden van den Gemeenteraad, enz. onzer stad, bemerkten wij o.a. den heer Hendrickx van het Nationaal Tooneel van Brussel en den heer Fauconnier van het Nederlandsch Tooneel van Gent. Drie redevoeringen werden bij het graf uitgesproken. Namens zijne kameraden van den Antwerpschen Schouwburg, sprak de heer H. Van Kuyk den betreurden kunstbroeder een hartelijk vaarwel toe, en zijne zoo diepgevoelde als sierlijke improvisatie maakte op al de aanwezigen een diepen indruk. Na hem spraken nog de heer Moreels, namens den kring *Onder ons*, en een afgevaardigde eener liefdadige maatschappij, wier naam ons ontsnapt.

- M. CARLIER, historieschilder, overleden te Elsene, bij Brussel, in den ouderdom van 52 jaren. De heer Carlier was een gewezen laureaat uit den Staatsprijskamp (Prijs van Rome). Ofschoon hij niet zeer vele schilderijen heeft voortgebracht, toch heeft hij gelegenheid gevonden om zich in de kunstwereld een gunstig bekenden naam te maken.

Op het dorp.
Proeve van Fantastisch Realismus.

Haar naam is Lena.

Zij woont in dat oude huis, - ginder bij de berkenboomen, - met hare stiefmoeder, Griet Valck, en hare twee halfzusters, Trees en Ciska.

Hare echte moeder en haar vader zijn reeds lang dood; zij liggen beiden te rusten op 't kerkhof, juist achter 't kleine kerkje, bij de thuyaboomen, die des nachts zoo treurig ruischen kunnen.

Nu is het óok nacht.

Lena bevindt zich alléen in hare slaapkamer. Kon men met eene tooverlantaren het verleden vóor de oogen spoken, dan zou men hier, in dit zelfde kamertje, het meisje vele en bittere tranen zien storten: eene stiefmoeder is toch dikwijls zoo wreed, zoo gevoelloos!

Op de kleine, lage tafel pinkt een olielampken en door het venster kijkt droevig de maan.

Dàar, in den halfdonkeren hoek, staat een bed; en hier, tegen den muur, ligt Lena half neder op den grond, met het hoofd op den eenigen stoel der slaapkamer.

De windt schudt de kleine ruitjes van het venster, als wilde hij ze uitrukken om binnen te dringen en te zien, wie om éen uur van den nacht nog waakt.

In de bladeren der berken buiten verheft zich eene geheimzinnige stem, die spreekt tot Lena:

- ‘Kind, wat hebt gij reeds veel geleden! Hoe vaak hoordet gij mij om middernacht!... Griet Valck heeft nooit een goed woord voor u gehad: zij heeft u nooit bemind!... Trees en Ciska, de lievelingen uwer stiefmoeder, hebben nooit een goed woord voor u gehad: zij hebben u nooit bemind!... Hoe gaarne zagen zij u voor altijd henengaan!... Zoudt ge niet willen henengaan?’

En de wind trommelt luider op de ruitjes en roept:

- ‘Hoe streelend kwam Karel Baerts, de fiere molenaarszoon, tot u. Hoe schoon en hoe zoet wist hij u van liefde en geluk te spreken!... Met opene armen ontvingt gij hem: gij hadt nog nooit van liefde en geluk hooren spreken. Uwe gevoelige ziel ontlook voor den zoen der minne, gelijk het sneeuwklokje voor den zoen van het lentekoeltje... Och, kon de oude linde, - die oude linde in de weide bij de Molenbeek, al de roerende woorden herhalen, die Karel daar tot u sprak, ge zoudt er willen onder sterven... Wat was het dan goed, niet waar, Lena? - En nu?...’

Zoo roept de wind, die op de ruitjes trommelt.

- En nu?

Nu ligt Lena, in het midden van den nacht, met het hoofd op 'nen stoel, - met den boezem vol smart; zóó vol smart, dat deze in hare enge gevangenis rondwoelt en wil uitbreken.

En het olielampken op de tafel ziet medelijdend naar het meisje en vraagt:

- ‘Waarom ligt ge zoo op 'nen stoel te weenen? - Eertijds, eer ge ter ruste gingt, stond ge des avonds met mij voor uw spiegeltje te lachen... En nu, nu ligt ge op 'nen stoel te weenen!’

Heeft Lena het lampken begrepen? Ze staat recht en ziet met hare wijd opene oogen rond; en haar blik blijft op 'nen grooten krommen nagel, nevens de schouwplaat, rusten. De kromme nagel ontwaakt, want hij sliep, en krijt:

- ‘Zeg, wil ik den dood voor u roepen?’

Maar Lena strekt wanhopig de handen boven haar hoofd en vlucht rond de kamer.

Zij gaat, gaat altijd rond, altijd; eindelijk zucht het lampken:

- ‘Ik heb geen olie meer, ik doof uit.’

En het lampken dooft waarlijk uit.

Dan komt de eerste lichtstraal door het venster en spreekt verwonderd:

- ‘Hebt gij dus niet geslapen, Lena?’

En het meisje laat zich op den stoel nederzakken en zucht:

- ‘Neen, ik kan niet meer slapen; voor mij is er geene ruste meer: mijn hart is gebroken.’

Terwijl zij daar zit, komt de eene straal na den anderen in de kamer, en de dag treedt binnen met lachend gelaat en rozenwangen. De wind zwijgt beschaamd, kruipt uit den schoorsteen en vlucht weg.

En buiten, in de oude vlier, zingt er een vogeltje:

- 'Dag, lief zonneken! straal maar rond mijn nestje, dat mijn wijfje er warm en vroolijk zitte.'

En nu bomt de klok op den kerktoren en roept: 'Kom ter misse, kom! kom ter misse, kom!...' maar voor Lena bom ze enkel: 'Ach, Karel, Karel!...'

Het meisje recht zich op en nadert het venster. Het oosten lacht haar aan; maar Lena kan niet meer lachen, en *nu* vooral kan ze niet; - neen, want in eens springt ze achteruit en ziet sidderend naar den top van den grootsten berk, rechtover de woning. Dáar in de hoogte hangt aan eenen tak een strooien man te schommelen. Hij ziet naar beneden, want hij verwachtte Lena, en roept heur toe:

- 'Hebt gij dàt verdiend? Hebt gij nog niet genoeg geleden? De jonge lieden van het dorp hebben mij hier gehangen om met u te spotten; - om met u te spotten, ja, dewijl Karel Baerts u niet meer wil... Wat hang ik hoog, niet waar? Ik zal hier lang tot uwe schande blijven. Wie zou mij hier durven of willen afhalen?... Wat zal iedereen lachen! Ja, maar gij, arm kind, zult weenen, bitter weenen.'

- 'Zou Karel dat nu weten?' vraagt Lena zich af. 'O neen, wie weet waarom hij mij verlaten heeft? Mij verlaten en - mij vergeten!'

- 'Ziet ge niet, Lena, of er niets op de kerkbaan gebeurt?' Zóo spreekt de strooien man opnieuw. Lena ziet naar de kerkbaan.

De baas uit *de Kroon*, de dikke Garbels, met zijn bloedrood aangezicht, staat op den dorpel zijner woning, met zijne vrouw, de lange Veva, en de oude grijze moei Wanna; en lachend blikt het drietal naar den berk,

En ginder komt rosse Bart, de broeder van den wagenmaker; de bultenaar Claes, de rondleurder; kromme Hans, de zoon van boer Andries; Dirk, de schaapherder van het Kraanhof, nevens den smidsknecht Jan...

Allen zien naar den berk en lachen.

Allen lachen!

En Lena, de arme Lena, trekt zich terug en snikt.

In die kamer, waar de verstootene zoo dikwijls weende, roept alles heur toe:

- ‘Schrei toch zoo niet, blijf bij ons. Kunt gij de boozen niet vergeten?’

Zelfs haar gebedenboekje op de schouwplaat prevelt:

- ‘Kan *ik* u niet troosten?’

Lena hoort ternauwernood de minzame trooststemmen: de deur schreeuwt verwittigend, en daar is Griet Valck.

Ja, Griet staat daar; in haar grijs oog vonkt de genster der woede.

- ‘Waaron al dat gerucht dezen nacht?’ snauwt zij hare stiefdochter toe.

Doch zij wacht naar geen antwoord, ze grijpt de ongelukkige Lena vast, duwt ze met het aangezicht tegen de ruiten en gromt met krijschende tanden:

- ‘Zie,... dàar,... dàar omhoog.’

En stil en zacht antwoordt Lena, met tranen in de stem:

- ‘Ik weet het, moeder.’

- ‘Zij weet het,’ spot de oude. ‘Zij weet het!’ herhaalt zij spijtig; ze laat Lena los, spant de armen tegen het lijf, brengt den kop vooruit, en opent en sluit den mond, als wilde ze de rampzalige verscheuren.

Weder schreeuwt de kamerdeur en daar verschijnen Trees en Ciska.

Zij vatten hunne moeder elk bij 'nen arm, rukken ze weg:

- ‘Maak er u niet kwaad in,’ zegt Trees.

- ‘Laat dat ding gerust,’ zegt Ciska.

Het waardig drietal is vertrokken en alles in de kamer wordt weder stil. Op nieuw ziet Lena door het venster.

Daar naderen lieden, die van de kerk komen.

De oogen van Lena worden duister, hare ooren tuiten.

Zij, die nu op de baan komen, begeven zich naar de herberg van baas Garbels; zij moeten de woning van Griet Valck voorbij.

Dáar zijn ze.

Vooraan gaat de fiere Karel Baerts; aan zijne zijde stapt, met opgeheven hoofd, Ida van pachter Claessens; daarachter Ivo, de oude molenaar; dán Claessens zelf en zijne vrouw Roze, met den rijken olieslager Janssens en nog anderen.

Allen schijnen blijde en gelukkig: Karel Baerts is heden met Ida Claessens in huwelijk getreden.

De stoet houdt onder den berk stil. Karel blikt omhoog en schaterlacht; gansch de stoet ziet omhoog en schaterlacht mede.

En de strooien man grinnikt tot Karel, tot Karel alléen, want niemand anders hoort het.

- 'Ja, spot maar, gij hebt een oogenblik gehoopt, boosaard, over de deugd van Lena te zegepralen: zij was te rein voor u, veel te rein, slechte kerel! en daarom haat gij het arme schepsel, niet waar?... Ga maar voort met Ida Claessens, *zij* is rijk en Lena arm. Ha! ha! - en gij moet immers rijk zijn, niet waar?... Zult gij *gelukkig* zijn?'

Allen zijn weg.

Lena staart rond, als kwame zij uit eenen diepen sluimer. Eene wondere uitdrukking ligt op haar gelaat; in eenen langen blik omvat zij alles, wat in de kamer is; en alles schreit er:

- 'Zullen wij u nooit meer wederzien?'
- 'Nooit!' snikt Lena.

***

Alléen is Lena sedert eenige oogenblikken in het groote, oude huis, nog altijd alléen in haar kamertje, waar nu ook de avond weenend insluipt.

Het arme meisje ligt met het aangezicht tegen de ruiten, en blikt naar de woning van baas Garbels, waar men trouwfeest viert. Zoo even vertrokken Griet Valck en Trees en Ciska naar *de Kroon*: hen noodigde men uit voor het feest - Lena niet.

Er is veel vreugde ginder en men danst en zingt er onder den grooten notelaar.

Moei Wanna heeft nog nooit zooveel plezier gezien, zegt ze.

Blinde Nand, de speelman, zit op zijnen troon van ledige tonnen onder den rensachtigen boom, en ontlokt aan zijne dronken vedel de zonderlingste en vroolijkste dansen.

En de echo's, die anders reeds lang slapen, dringen nu in het oude huis en zingen er nu: ‘Hopsa! hopsa!’ en herhalen de wilde liederen en feestgeluiden.

De nacht verschijnt en werpt zijnen sluier over het dorpje met zijne velden, weiden en boomen.

Lena opent haar venster, steekt het hoofdje buiten, en ziet de maan aan den hemel hangen. Zij ziet het kerkje, - en de plaats, waar vader en moeder rusten, - en al de woningen met hunne strooien daken, - en den molen van Karel, - en de weide en de Molenbeek, en de oude linde, - en alles zucht haar toe:

- ‘Zien wij u nooit weder?

- ‘Nooit!’ bevestigt Lena, ‘en nogtans hier ben ik geboren!’ Uit den top des hoogen berks roept de strooien man:

- ‘Ga maar henen, arm kind! ga maar henen. En wanneer gij bij velen reeds vergeten zult zijn, zal Karel uwe geschiedenis aan zijne vrienden verhalen. Was zijne liefde voor u geene schoone grap uit zijne jeugd?’

Hoort gij de vedel in *de Kroon?*

Ja, Lena hoort ze; zij hoort ook hoe duizenden stemmen in het kamertje heur toeroepen:

- ‘Blijf hier, hier waar vader en waar moeder stierven... Wáar gaat ge henen zoo gansch alléen, alléen in die wijde wereld?.. Verlaat gij met droog oog de plaats, wáar uwe moeder u met hare borsten laafde?... Wáar zult gij slapen dezen nacht?’

Maar Lena durft niet meer omzien. Ja, zij wil henen. Langs de deur zal zij niet gaan: deze is vastgemaakt...

Het meisje klimt op den stoel, waarop ze in den nacht weenend lag. Zij springt door het venster: nu is zij buiten...

Vreugdiger en uitgelatener zingt de wilde vedel.

En Lena vlucht, vlucht weg tusschen het geboomte, als zweepten de nachtgeesten haar voort; en luider en schaterend klinkt het heur achterna:

- ‘Hopsa! hopsa! falderidera, hopsasa!...’

Brussel, 1878.

TEIRLINCK-STYNS.

Poezie.

I.
Brugge.

Aan August Michiels.

Vriend, u riep mijn telegram:
's Avonds, 's avonds moet gij reizen,
Naar de stad der volkspaleizen,
Naar de wieg van onzen stam.

't Is bij nacht en maneschijn
Dat ge Brugge rond moet varen,
Als de groote schimmen waren,
En wie leven, slapen zijn.

't Is bij maneschijn en nacht
Dat ge Brugge moet doorkruisen,
Als er zware stemmen ruisen:
‘Wat verval van zooveel macht!’

Als geen kloosterklok er klept,
Als ge er beedlen ziet noch geeuwen;
Maar uw ziel de heldeneeuwen
En de aloude kunst herschept.

Als het bleeke hemellicht
Blikkert op de torentransen;
Als het hooge en 't schoone glansen,
En het lage in 't donker ligt.

Als van menig grijs gebouw,
Brokklend Steen of Vrijheidstempel,
Kunstwerk van den echten stempel
Afsteekt op het hemelsblauw.

Als de stille, kille maan
Over gevels, tinnen, kruinen
Weemoed spreidt, als over puinen
Waar de Dood is doorgegaan.

Vriend, het is bij heldren nacht
Dat gij Brugge moet aanschouwen,
Dat gij Brugge moet herbouwen
In zijn grootheid en zijn pracht!

J. DE GEYTER.

Sept. 78.

II.
Het noordpoolgraf

van Robert Hamerling.

Op 't ijsveld schreên, in rendierhuid
gehuld, - een sombre schaar, -
vier Noordpoolvaarders, torschend
een' ruwe, planken baar.

Zij graafden in den Gletchergrond
met spaden stil een graf,
en lieten er den dooden
gezel voor eeuwig af.

Rondom beglanst het blanke licht
't onmeetlijk ijsgebied;
stom rust op steilverheven,
kristallen troon het Niet.

't Rust waar der Poolnacht stormen
omgieren slechts zijn troon,
en 't slingert valen Noordlichtschijn
om 't hoofd zich als een kroon.

Het troont waar blokken, krakend
zich horten, wrak op wrak...
Maar nooit een menschenhart nog sloeg
een menschenhart nog brak.

Nu schouwen sneeuw'ge kruinen
ten eersten male af,
op een gebroken oog en hart
en op een open graf.

De vorst des Pools wordt op zijn troon,
wel bleeker nog dan - 't lijk,
een onbekende gruwen
gaat door zijn zwijgend rijk.

Door de eeuwig woeste stilte klonk
de zucht der laatste nood:
Het Niet verbleekt en siddert,
het siddert voor den Dood!

V.A. DELA MONTAGNE.

1878.

III.
Mannen.

- Mijnen vriende A.J. Cosyn. -

En mannen zoo vrij als de onvatbare lucht,
en mannen met machtigen geest,
en mannen voor niemand ter wereld beducht,
met vuisten en stevigen leest;
en strijders en kampers vol koenheid en moed,
o Vlaandren, zoo dikwerf misacht!
geen streek die er ooit zooveel enkelen voedt
als ge er duizenden voort hebt gebracht!

Dit tuigen uw Kerels, die mannen van staal,
uw Blauwvoeten, vrij ende vrank;
dit tuigen uw Klauwaarts, de schrik van den Waal,
en razend op ketens en dwang;
dit tuigen, o Gent, uw Kaproenen zoo vroom,
steeds waakzaam op iederen nood,
uw Groenteuters, Flips' en der ridderen schoom,
die jubelend snelden ter dood!

Dit tuigen en Bouwen, en Janssoon en Feyt,
die stierven, den lach om den mond!
dit tuige de Koninck's reusachtig beleid
voor de ontslaving van Vlaanderen's grond:
dit tuige de bijl van Jan Breydel, dien held
zoo koen als 't op aarde kan zijn;
dit tuige het roemrijke Groeningheveld,
en Borluut en Klaas Zannekijn!

En gij ook, o stralende tweetal, dat rijst
als een baak in den nacht van 't voorheen:
gij, Jacob, wiens hand nog de gloriezon wijst
die door u, eens op Vlaanderen scheen!
Gij, Filips, wiens geest, met uw vader, als 't waar
de gezonkene stad nog bezielt,
die gij schuttet en reddet in de uur van 't gevaar
en voor welke gij, strijdende, vielt!

En alle die honderden, die gelijk gij
voor 't vaderland kampten en streên,
een Sneyssoon, een Yoens! heel die tallooze rei
die geen dwangmiddels afschrikken deên!
o! Wou men ze noemen, en alle hunne daân
herinneren, men moest eene kroon
bestemmen, o Vlaandren, en 't snarentuig slaan
voor al wie mag heeten uw zoon!

Ja, elk uwer zoons was een man, was een held!
een man, met machtigen geest,
een man, voor geen vijand beducht noch geweld,
en gegoten in stevigen leest!
een kamper, een strijder, vol koenheid en moed!
Neen! Vlaandren, zoo dikwerf misacht,
geen streek die er ooit zooveel enkelen voedt
als ge er duizenden voort hebt gebracht!

Leuven, 14 *Oktober*, 77.

IV.
Vertelling.

O! liefste kind, o! liefste kind,
Gij hebt mij niet bedrogen:
Leg op mijn hart uw boezem zacht,
En zie me goed in de oogen.

***

Er stond eens eene schoone bloem
Te bloeien in de weide:
De schoonste, door de Lente gestrooid
In gras, in bosch, op heide.

De vlinders kwamen lustig en blij
Haar geurige kronetjes streelen;
Maar zij - ze joeg de vlinders weg:
‘Ge kunt mij maar vervelen!...’

De bijtjes wilden voor haar alleen
Hun liefdegegons beginnen;
Maar zij - ze joeg de bijtjes weg:
‘Ge moogt mij niet beminnen!...’

En zóo - zoo spotte de schoone bloem
Met alle zielesmarte;
Ze joeg de heilige Liefde weg:
‘Voor u blijft koud mijn harte!...’

Maar later?... Later stond ze verdroogd
En eenzaam in de weide;
Er hing een traan aan ieder blad:
De bloeme schreide, schreide...

***

O! liefste kind, o! liefste kind,
Ik heb u niet bedrogen:
Blijf rusten op mijn harte zacht,
En zie me goed in de oogen!

IS. TEIRLINCK.

Brussel, 1878.

Eene herinnering aan Hoffmann von Fallersleben, naar 't Duitsch van Paul Lindau.

't Was in Augusti van 't jaar 1868. Het middaguur had geslagen, en in 't bureel der redactie van de *Elberfelder Zeitung* heerschte eene drukkende hitte. De morgen-editie was ter pers. Ik had de vijftig en zóoveel dagbladen doorgezien, die voor mij, in mijne hoedanigheid van hoofd-redacteur, als dagelijksch brood geworden zijn; enkele had ik er tot rustig nalezen ter zijde gelegd. Zooeven had ik in mijne vijftiende cigarette den brand gestoken; en daar ik straks een hoofdartikel te schrijven had, dacht ik zoo ongeveer aan niets bijzonders, gelijk iemand, die, zooals men 't wel noemt, met zijne ziel onder den arm zit. Vóor mij lag een nummer van de *Neue freie Presse*. Ik las de profetiën der Zuidduitsche democraten: ‘Wij, Zuidduitschers, loopen gevaar, dat het buitenland zich onze verbrokkeling ten nutte make, en, trots de zwakke banden die ons aan Pruisen hechten, tusschen onze zaken den vinger steke...’ Hoe waar! dacht ik -, en ik geeuwde. - ‘...Maar wij willen ons hoeden voor 't gevaar van buitenlandsche inmenging; daarom willen wij zelfs op het beleid van onze buitenlandsche aangelegenheden het oog houden...’ Ik geeuwde nogmaals: - 't was ook zoo warm! Door het zinken dak vóor mijn open venster teruggekaatst, drong de volle middaghitte langzaam doch onverbiddelijk mijne kamer binnen; ik kon het niet helpen - mijne oogen vielen dicht... - ‘En dààrom willen wij eene parlementaire Zuiderbond, schemerde het nog op het blad in mijne hand. Toen sliep ik in.

Plotseling maakte een gedruisch mij wakker. Ik zag mijnen vriend en collega d^{r} Fritz Volckmann van zijn verbazend hoogen kantoorstoel afklauteren, om eenen vreemde te groeten. Zelfs wanneer deze vreemde minder luidruchtig ware binnengekomen, de deur zachter had gesloten en zijne diepe

basstem minder forsch had laten klinken, zou zijn opmerkelijk voorkomen alléén reeds voldoende zijn geweest om alle dommeligheid uit mijne oogen te verdrijven.

Een machtige figuur. Ofschoon zichtbaar reeds hoog op jaren, stond de man nog zoo recht en vierkant vóor u als een kloeke veertiger; alleen het hoofd was een weinig voorover gebogen. In de eene gespierde vuist knelde hij een ontzaglijken kneppel, vermoedelijk een jonge eik, door hemzelf in een ledig oogenblik uit den grond gerukt; in de andere hield hij zijne muts, die, naar versletenheid en model te oordeelen, nog uit zijnen jongenstijd meest wezen. Trots de felle zomerhitte, waren zijn kleederen, wier gemaaksel met alle voorschriften der mode den spot dreef, van dikke winterstof. Over zijne schouders hing losweg een shawl. Van zijn vest had hij slechts de twee onderste knoopen dicht gemaakt, zoodat het wijd gaapte, en uitzicht bood op minstens een halven vierkanten voet van 't ongestijfseld, ongestreken, doch behoorlijk gemangelde hemd van ruw Westphaalsch linnen. Om den hals droeg hij een breeden das van vuurroode zijde.

Maar niet minder dan zijne kleeding en gestaltte trokken de gelaatstrekken van den bezoeker mijne aandacht. Langs het hooge, met diepe rimpelen doorploegde voorhoofd, fladderden als manen de geheel witte, lange, stugge haren. Vuur en levenslust, als bij een twintigjarigen knaap, straalden uit de donkere, geestige oogen. De talrijke kleine rimpels aan de hoeken gaven aan die oogen eene onbeschrijfelijke uitdrukking van oolijke schalkschheid; men kon het hun aanzien, dat zij in deze wereld heelwat kluchten en zotternijen aanschouwd hadden. De stevige neus was fraai gesneden. De breede, lachende mond scheen veeleer tot gullen scherts, dan tot bijtende gezegden gevormd te zijn; en terwijl bovenlip en wangen gladgeschoren waren, was de kin met een langen, krullenden, witgrauwen baard bedekt, die tot op de borst nederdaalde.

Toen ik den kalmen grijsaard met zijn bruingezengd, opgeruimd gelaat zoo vóor mij zag, dacht ik: dàt moet een recht luimige scheepstimmermansbaas zijn. Hij vroeg naar mij. Ik stond op, en stelde mijzelf aan hem voor.

- ‘Ik moet u van uwe vrienden te Keulen groeten’ - hij noemde mij eenige welbekende namen. ‘- Ik ben hier zoo pas aangekomen, en blijf een dag of vier vijf in 't Wupperthal. Kunt ge mij bergen? Dat wil zeggen, hebt ge in uw huis ruimte voor me? Mijn naam is Hoffmann.’

- ‘O zoo!’ antwoordde ik, niet bijzonder gesticht over de vrijmoedigheid van dezen ongenooden gast. ‘Hoffmann? Ik weet niet of ik mij wel uw naam.... Hoffmann? is 't niet?’

- ‘Hoffmann von Fallersleben,’ hernam hij.

- ‘Dàt hadt gij er wel dadelijk bij kunnen voegen, heer professor! “riep ik, blij verrast, terwijl ik hem de hand drukte. -” Wel zeker heb ik plaats voor in mijn huis - mits ge u behelpen wilt.’

- ‘Aan eene sopha heb ik genoeg.’

- ‘Heel veel meer zou ik u ook niet kunnen geven. Ge komt uit Keulen? Hier! geef me uw goederenbiljet, dan zal ik uw bagage van 't station laten halen.’

- ‘Mijn bagage? - daar ligt ze,’ zeide hij, en wees op een gesloten valiesje, dat hij bij het binnenkomen op een stoel geworpen had.

- ‘Zooveel te beter; dan kunt ge u al dadelijk bij mij thuismaken.’

- ‘Laat u niet storen,’ sprak Hoffmann. ‘Ge kunt toch zoo op eens uw werk niet afbreken. Ga rustig uwen gang. Ik zie onderwijl de dagbladeren door.’

- ‘Mijn werk?’ antwoordde ik. ‘'t Is waar ook! ik had omtrent het lot van Europa nog 't een en ander te beschikken. Juist toen ge binnenkwaamt, zat ik in diepe gedachten verzonken over de gevaren, die ons van buitenaf bedreigen. Maar mijn vriend Volckmann weet daar even goed raad op, als ik. Zeg, beste Volckmann, neem gij het vandaag op u, de Europeesche Mogendheden op hunnen plicht te wijzen. Zorg voor allianties, en voor een leger van zessen klaar. Inspireert de parlementaire Zuiderbond van Karl Meyer u niet, dan is er misschien van de de Rumenische quaestie of van de politiek van Engeland in achter-Indië wel wat te maken. Kort en goed - schrijf gij 't hoofdartikel! - Professor lief, ik ben tot uwen dienst.’

Wij gingen naar mijne woning, eenige huizen van 't kantoor gelegen. Onderweg bleef Hoffmann minstens vijfmaal staan. Hij had de gewoonte om alle naambordjes te lezen, en de namen, die hem eenigzins merkwaardig voorkwamen, opteekenen. Hij vertelde me, dat hij van plan was een boek over Duitsche eigennamen te schrijven. Of hij dat plan volvoerd heeft, weet ik niet.

***

De goede stad Elberfeld heeft voor den vreemdeling, behalve hare wonderschoone ligging, weinig aantrekkelijks. Aan openbare vermakelijkheden ontbreekt het haar schier geheel. De inwoners zijn, zoowel met de geographische ligging hunstad, als wat hun karakter betreft, half Rijnlanders, half Westfalers, - ietwat schuw en eenzelvig, maar, zoo ge eenmaal met hen op een vertrouwelijken voet geraakt zijt, gul en hartelijk als de besten. Bijna nergens in Duitschland zijn de partijen op staatkundig, godsdienstig en maatschappelijk gebied zóo scherp afgebakend, als in 't Wupperthal. De sociaal-democraten beschikken hier over hun sterkste contigent in het Duitsche Rijk; Erberfeld-Barmen was het eerste kiesdistrict, dat een sociaal-democraat naar 't Parlement zond. Maar ook de zwarten zijn aan de Wupper sterk vertegenwoordigd. En tusschen die twee uitersten ingekneld, staat de liberale partij, de jongste in dit land, die eerst tijdens 't tegenwoordige geslacht zich tot werkzaam leven ontwikkeld heeft. Niets verklaarbaarder onder zulke omstandigheden, dan dat te Elberfeld de persoonlijke relatiën der redacteuren van een vrijzinnig blad binnen eenen kleinen kring moeten beperkt blijven. Maar de kleine vriendenkring was er te enger en te hechter om; en nog heden denk ik met waarachtig genoegen en oprechte danbaarheid aan de schoone, vroolijke uren, die ik er in gesleten heb. Nooit zat ik dan ook met een vreemden gast verlegen. Ik wist dat het mij weinig moeite zou kosten, hem een aangenamen avond te verschaffen. Daar was vooral het huis van mijn vriend v. L., dat voor mij en voor wie ik meebracht steeds openstond, en waar ge zeker kont zijn, dat

de onuitputtelijke humor en de fijne kunstzin des gastheers het u nimmer aan lach en leering zouden doen falen. Zoo bracht ik dan Hoffmann, nadat hij zich van zijn valies ontdaan had, dàarheen - en al aanstonds was voor den avond afspraak gemaakt tot een gemoedelijk kransje.

De oude heer begon de kennismaking met mijnen vriend v. L., door hem, reeds onder 't eerste glas, de alleroudste anekdoten te gaan vertellen. Maar hij lachte er zelf zóo hartelijk om, dat wij, niet om der beleefdheid wille, doch door de smakelijke vroolijkheid van den verteller meegesleept, onweerstaanbaar meelachen moesten.

- 'Weet ge wel 't onderscheid tusschen een rendier en een brievenbesteller?' vroeg Hoffmann; en we waren beiden hoffelijk genoeg om ontkennend te antwoorden. Hij gaf ons daarop de overbekende oplossing van 't raadseltje. Waarachtig! we schaterden dat we schudden - of we wilden of niet. Aan tafel in de restauratie waar we middagmaalden, bracht Hoffmann de anecdote tepas van den officiers-oppasser, die, uitgestuurd om phospoorstekjes te koopen, terug kwam met de boodschap, dat hij geen enkele soort naar zijn zin had kunnen vinden, daar ze geen van alle voor de tweede maal wilden branden. En hij was zoo blijkbaar overtuigd van het splinternieuwe van dit overoud verhaal, en sneed het met zoo'n gang en humor op, en besloot het met zoo'n gullen, joligen lach, dat mijzelf en heel het gezelschap weer de tranen over de wangen liepen. Binnen tien minuten was Hoffmann in de eetzaal een bekend en bemind persoon; het gesprek werd algemeen; en toen ik weg moest, om de namiddag-post na te zien, was de lustige oude man juist op 't punt om de lui een studentenlied voor te zingen. Zóo iets hadden de brave Elberfelders nog nooit beleefd.

Tegen de avond beklommen wij den Döppersberg, op wiens helling mijn vriend v. L. een prachtige villa bezit, die op de verrukkelijke schoone omstreken een ruim uitzicht biedt. Klein, maar uitgelezen was de vriendenschaar. Daar was Bernhard Afinger, de vervaardiger van 't Arndt-monument te Bonn; de dichter Emil Rittershaus, uit Barmen; de voor-

treffelijke schilder Richard Seel. Hoe kon 't anders, of van 't eerste oogenblik af was de ware stemming aanwezig? En dat die stemming niet verloren ging, dàarvoor zorgde de overheerlijke Rijnwijn, die onze gastheer uit zijn zoo gunstig bekenden kelder had laten aanrukken.

't Middenpunt van 't gezelschap was natuurlijk de grijze dichter Hoffmann. Zichtbaar deed het hem goed aan 't hart, zich onder menschen te bevinden, van wie hij overtuigd kon wezen dat elk hem volkomen kende en vereerde. Hij was dan ook geen minuut stil, maar babbelde en hield ons bezig met de levendigheid van een jong student. Ernst en scherts wisselden in zijn praten elkander af. Nu eens schoot hij een' kwinkslag af - en een ommezien later redeneerde hij verstandig, met de diepe zaakkennis van den geleerde, over de eene of andere taalkundige eigenaardigheid. Daarbij ledigde hij 't eene glas ouden Steinberger vóor, 't andere na, zonder dat die sterke wijn op zijn nog sterker hoofd de geringste uitwerking scheen te hebben.

- ‘Gij moet den toast op Hoffmann instellen,’ fluisterde ik mijn buurman Emil Rittershaus in, Rittershaus, die een meester is in 't improviseeren, had daar ook niets tegen. Hij schoof zijnen stoel een weinig van de tafel, liet zijne vork zachtjes op den rand van zijn bord dansen, en begon, maar onhoorbaar schier, binnensmonds te mompelen. Zijn gezicht huichelde de levendigste deelneming aan 't algemeen gesprek; maar ik wist, dat mijn corpulente vriend aan heelwat anders dacht: dat hij zijn toast klaarmaakte. Ik stoorde hem niet, en - waarlijk! twee of drie minuten daarna tikte hij tegen zijn glas, en sprak voor de vuist de volgende dichtregelen uit:

Als Deutschland träumte, über'm Ohr
Die weisse Zipfelmütze,
Wie sprangen, Hoffmann, da hervor
Keck deiner Lieder Blitze!

Wie fielen auf's Philisterpack
Die deutschen Hiebe nieder,
Der wucht'ge ‘Knüppel aus dem Sack’,
Die ‘unpolitischen Lieder’.

Und wiederum - durch weiten Kreis
Gar süsse Klänge gleiten,
Als wär' es eine Volkesweis'
Aus längstvergangnen Zeiten.

Wohl mag des Lorbeers grünes Blatt
Dir, Mann, die Stirn umranken!
Für Alt-Deutsch und für Neu-Deutsch hat
Dir unser Volk zu danken!

Und wieder - wo beim Becherschwung
Sich hoch die Herzen heben,
Wer ist der Bursche ewig jung? -
Hoffmann von Fallersleben!

Dir Mann, Du, ew'ger Jugend Bild,
Den Gruss beim Saft der Reben! -
Die Becher hoch! - Es gilt, es gilt
Hoffmann von Fallersleben!...'

Nu was het ijs gebroken. Hoffmann antwoordde met een dichterlijken dronk op den gullen gastheer. Doch zijn vers maakte, eerlijk gezegd, op mij den indruk alsof 't niet zoo echt geïmproviseerd was als dat van Rittershaus; deze berijmde toast, althans, had op elk gezellig partijtje dienst kunnen doen. Met een tweeden dronk herdacht hij zijn ouden zang- en strijdmakker Ferdinand Freiligrath, die, eerst eene maand of wat geleden, nog op dezelfde plaats had gezeten, en zich eveneens onder zijne Wupperthaler vrienden en bekenden zoo spoedig thuis gevoeld had. '*Heil ihm*,' riep Hoffmann:

'Heil ihm, der den geraden Pfad
Des Rechts und der Wahrheit gewandelt hat;
In edlem Zorneseifer zertrat
Allen Lug und Trug und allen Verrath
Am Vaterland und an Kirch' und Staat,
An der Menschheit Proletariat!
Heil ihm, der für die Freiheit früh und spat
Kämpfte wie ein tapfrer Soldat.
Sie bleibt seine Braut im Hochzeitsstaat.
Nie könnt' er werden ein Renegat,
Nie üben an seiner Verlobten Verrath;
Und hielt' ihn gefangen Kosack und Croat,

Und säh' er nur Blutt- und Thränenbad,
Und würd' er begnadet zu Galgen und Rad,
Er bliebe der Freiheit advocat
Mit Sang und Wort, mit Rath und That.
Und wenn einst ein Tag der Vergeltung naht,
Wenn gewogen wird Gesinnung und That,
Wenn die Ernte kommt für jede Saat,
Dann wird erkannt, was Er ist, was Er that,
Dann ruft mit mir jeder Demokrat:
Hoch lebe mein alter Kriegskamarad!
Hoch *Ferdinand Freiligrath!*'

Men had hem moeten zien, terwijl hij dien toast uitbracht. Wat een vuur! wat een bezieling! Hij hield het edel hoofd omhoog, zijne oogen bliksemden, en door merg en been rolde en klonk de volle, machtige stem. De oude man was heerlijk om te aanschouwen!

En thans begon de grijze dichter, terwijl de eene flesch na de andere geledigd werd, vers op vers te laten volgen. Nooit heb ik zoozeer de waarheid begrepen van Goethe's woord: '*Der Vortrag macht des Redners Glück,*' als in deze oogenblikken. Hij reciteerde oud en nieuw, rijp en groen - alles van hemzelf; en was 't niet alles godenval te noemen, toch verkregen door den gloed zijner voordracht zelfs de meer onbeduidende van zijne latere gedichten eene zoo wonderbare frischheid en levendigheid, dat wij allen er door weggesleept werden. Men voelde 't: deze man geloofde ten volle aan zichzelf: zóo kan geen mensch spreken, die niet van de waarheid zijner goede zaak innig overtuigd is. Wij waren bovendien in eene stemming, die ons voor alles wat naar poëzie zweemde ontvankelijk deed zijn, en die tevens den geest van critiek gansch in ons uitgedoofd had. Zalige stemming!

Op 't laatst, - wij waren op 't balkon getreden; in 't Oosten schemerde reeds eene lichtstreep die van den korten nacht 't eind aankondigde; het nauwe, anders zoo levendige dal, met zijn hooge fabriek-schoorsteenen, lag zwijgend vóor ons, - op 't laatst, zeg ik, begon de oude ook te zingen. Had een voorbijganger ons groepje bespied, zoo zou hij ons gewis voor ijselijk opgewonden gehouden hebben, en den mond tot een

spottend lachje hebben geplooid. Ons, echter, was alle zweem van spot zoo vreemd mogelijk; voor ons allen was 't een roerend, een hartverheffend schouwspel, dien zeventigjarigen jongeling te zien, en te luisteren naar de liederen, die hij met een nog wonderbaar klankrijke en frissche stem, zonder eenige begeleiding, voordroeg. Hij zong kinderliedjes, studentenliedjes; - 't was aandoenlijk. En de nacht was zoo heerlijk; en de wijn was zoo goed. En de bleeke lichtstreep in 't Oosten bloosde op - en met wondere kleurenpracht trad de ochtend aan de kim te voorschijn. Een vroeg ontwaakte vogel begon te fluiten; een tweede antwoordde hem: - 't werd tijd om huiswaarts te gaan. Wij verkeerden allen in eene ‘aangename stemming,’ - de uitdrukking is door de dagbladverslaggevers in diskrediet gebracht, doch hier is ze volkomen naar waarheid. Zoo namen we dan afscheid van onzen charmanten gastheer, en daalden in de vallei af.

't Zal vier uur in den ochtend geweest zijn, toen we aan mijn huisje in de Kampstrasse terugwaren.

- ‘Wat zijt gij Wupperthalers hupsche menschen!’ zei Hoffmann tot mij; ‘ik heb in jaren zoo'n vroolijken avond niet gehad.’ Maar voor de vroolijkheid had niemand beter gezorgd dan hijzelf.

***

Ik had voor mijnen gast in de aan mijn slaapvertrek grenzende schrijfkamer een bed laten opslaan. De deur stond open; onder 't uitkleeden onthaalde mij Hoffmann op de historie van den oppasser en de lucifers - dezelfde, die hij me 's middags verteld had. Ik lag reeds in bed, en hoorde zijn leger weldra onder het gewicht van den kolossus kraken. Nog kon de lach over de pas vertelde aardigheid niet van zijn lippen zijn geweest - of reeds deed een diep, zuchtend gebrom zich hooren. Ik luisterde toe. De brommende geluiden herhaalden zich regelmatig. Toen werd het mij bang; een vreeselijk vermoeden kwam in mij op. -

- ‘Professor!’ riep ik. ‘Professor! weet ge 't onderscheid.....’ Ik wachtte even - - geen antwoord. En de

brommende tonen namen in kracht en omvang toe. ‘Heer in den hemel!’ riep ik gansch ontsteld - ‘hij snorkt!’

Ik sprong mijn bed uit, om mij van 't verschrikkelijk feit te overtuigen. Ja wel! Daar lag hij, die twee minuten geleden nog over 't avontuur van den oolijken oppasser zoo hartelijk geschaterd had, in diepen slaap, als een kind in de wieg. En hij snorkte! snorkte! - *niet* als een kind. Zoo oud ik ben, heb ik zulk snorken niet gehoord. Bij 't uitademen spitste hij den mond, en stiet een geluid uit, dat op fluiten geleek. Maar bij 't inademen werd een donderend rochelen, een dreunend gebrul voortgebracht - een snorktoon, kortom, die 't huis letterlijk op zijn fondamenten sidderen deed. Het hielp niets, of ik de deur al sloot: het onzettende geluid drong onverzwakt tot mij door. Daar ik echter braaf moe was, zoo sliep ik toch eindelijk in. - Ten zeven uur werd ik door 't geruchtmakende toilet van mijnen gast weer gewekt. Dat speet mij niet, want even na achten moest ik op de redactie aanwezig zijn, om over 't lot der natiën te beschikken.

***

We hebben nog eenige prettige dagen samen in 't Wapperthal gesleten. Toen ik Hoffmann naar 't station bracht - hij keerde naar Höxter terug - vroeg ik hem, of hij zoo altijd verlof nemen kon, en of zijne betrekking van bibliothecaris te Corvey hem nog al vrijen tijd liet.

- ‘Dat schikt wèl!’ antwoordde hij lachend. ‘Zes maanden van 't jaar ben ik op reis; en de overige zes in de bibliotheek gesloten.’.

Veertien dagen later zond hij mij uit Corvey een groote photographie van hem, met het volgende onderschrift:

> ‘Und hab' ich nicht errungen
> Wonach mein Geist gestrebt,
> So hab' ich doch gesungen,
> Geliebet und gelebt.
>
> *Zur Erinnerung an frohe Stunde im Wupperthal.*
> HOFFMAN VON FALLERSLEBEN,
> *Schloss Corvey, an G's G.T.*, 1868.’

Ik zon lang, wat die letters, ‘*an G's G.T.*’ beteekenen konden. Eindelijk kwam ik er op: - *an Goethe's Geburtstage.*

Allen, die met hem in briefwisseling geweest zijn, zullen schik hebben gehad in 't hoogst curieuse schrift van den dichter. Hij trok of teekende als een monnik zijne middeneeuwsche letters. Daarenboven placht hij zich van alle denkbare soorten van gekleurde stiften te bedienen. Zoo was op 't mij toegezonden couvert mijn naam met violet, mijn adres met blauw, de frankeering met geel, en 't opschrift ‘*anbei ein Packet*’ met groen krijt onderstreept. Men proefde er den man uit, die met classificeeren en catalogiseeren zijn leven sleet.

Te Leipzig bezocht Hoffmann mij vóor eenige jaren nog eens. Reeds toen vond ik hem zeer verouderd, en de jongste gedichten, die de couranten van hem in 't licht gaven, leverden ook 't onloochenbaar bewijs van 't afnemen zijner geestesvermogens.

Op 20 Januari is Hoffmann von Fallersleben te Corvey gestorven. Eene waardeering van zijnen arbeid als dichter laat ik aan anderen over. Ik heb hier slechts de herinnering willen bewaren van een genoegelijken avond, die mij den dichter ook als mensch deed liefkrijgen en vereeren, en immer het aandenken van den prachtigen grijsaard in mij levendig houden zal.

Het Nationaal Festival te Brugge.

(*Vervolg.*)

Ik sprak hooger van 't karakter dat, als *conditio sine quà non*, de Muziekfestivals van noode hebben. Schreve ik voor anderen dan voor u, waarde Bestuurder, en voor uwe lezers,

dan ware het wellicht noodig dat woord te commenteeren; nu kan ik mij vergenoegen met naar de vele merkwaardige schriften des heeren Benoit te verzenden, en inzonderheid naar dezes artikel '*Onze nationale Festivals*,' in uwen *Kunstbode* verschenen. Het spreekt van zelf dat het W.-Vl. Muziekcomiteit. wiens bestaan men aan Benoit te danken heeft(1), en dat het initiatief heeft genomen van het Festival, enkel dààrom het plan had opgevat die muziekplechtigheid in Brugge te organiseeren, omdat het Benoit's gedachten wilde ten uitvoer brengen. Het ging uit van het *nationaal* beginsel, en als gevolg daarvan gold alleen de spreuk: '*In Vlaanderen Vlaamsch!*' Verder begreep het Comiteit dat een Festival niet enkel een gewoon concert is, dat aan zijn doel beantwoordt wanneer het de hoorders een paar aangename stonden laat doorbrengen, maar vooral - zooals men in Duitschland de zaak inziet - eene beschavende kunstplechtigheid: beschavend voor het publiek en beschavend voor uitvoerders en componisten. Men heeft dikwijls gezeid - en te recht - dat een Festival voor de muziek moet wezen wat de tentoonstellingen voor de beeldende kunsten zijn: eene verkenning van het punt waartoe men gekomen is en van den weg dien men heeft in te slaan. Het ordewoord is dus: Vooruit - of liever Omhoog! *Excelsiùs!* Hoe kon men nu beter dat woord in aller geest, in aller hert, op aller mond leggen dan met te toonen wat we zijn, wat we kunnen, wat we willen? In andere woorden dan met een panorama te geven onzer toonkunst in 't *verleden*, in het *heden* en - laat mij zeggen - in de *toekomst*?

Met die gedachten bezield, kon het Comiteit een programma opstellen dat op wijsgeerige gronden berustte, dat eene aesthetische beteekenis bevatte, dat eene reden van bestaan had, en een verheven, aanmoedigend gedacht zou hebben gegeven van onze kunstgrootheid, waarop wij met recht mogen fier zijn.

De drie 'classieke' dagen waren dus goed afgebakend:

(1) Waar blijven de comiteiten der andere provinciën? Leven zij nog?..

de eerste zou gewijd zijn aan ons *Verleden*, vertegenwoordigd door b.v. Jan Ockeghem, Josquin Des Pretz, Orlandus Lassus, Adriaan Willaert, Jan Pieter Sweelinck, e.a. - De tweede zou ons *Heden* geweest zijn. Hier was er keus bij de volle greep. Hebben wij niet Hanssens, Gevaert? Hebben wij niet die schitterende phalanx onzer jonge toonkundigen, dezer vooral die sedert een tiental jaren den nationalen stroom zijn opgevaren door Benoit hun aangewezen, en onder welke jongeren reeds meer dan een heeft rang genomen onder de meesters? Was het hier ook de plaats niet voor een paar Noorderbroeders: Heinze, Hol, Nicolaï? - Den derden dag hadde men geheel gewijd aan onzen tegenwoordigen meester en baanbreker in de *Toekomst*, aan dezen die voor Vlaanderen is wat Wagner is voor Duitschland: aan Peter Benoit.

Eilaas! De mensch mikt en de *nervus rerum* beschikt.... Wij konden dus geene drie dagen hebben, en het Comiteit moest zooveel mooglijk zijn aanlokkend programma op twee dagen inkrimpen. Allerhande moeielijkheden heeft het daarenboven ontmoet bij de toonkundigen zelven voor wat de keuze der optevoeren stukken aangaat. En zóo is het gekomen dat menig wèlklinkende naam op het programma niet voorkwam, terwijl van den anderen kant - om ronduit te spreken! - een paar namen best hadden mogen weggelaten worden.

Zal mij dat vranke woord niet worden euvel genomen?... Misschien wel! Maar - wie zal mij tegenspreken, wanneer ik zeg: een festival is de plaats der *meesters*, van dezen die reeds hunne sporen op het kunstveld hebben gewonnen?

Men ziet het dus: het oorspronkelijk plan kon niet ten volle worden uitgevoerd; maar met de beperkte middelen die ter hand lagen, heeft het Comiteit toch iets gegeven dat - daargelaten een of twee nummers - op degelijkheid mag bogen.

Zoo hadden wij, den eersten dag, van onze oude meesters twee verrukkelijke *Madrigalen:* één van Waelrant (*Vaarwel, mijn broeder*), door de dames De Give-Ledelier en Sleeckx en de heeren Collin en Mechelaere gezongen, en één van

Lassus (*Vous qui brillez aux yeux*), uitgevoerd door het mannenkoor. Vooral het eerste is op eene *uitmuntende* wijze voorgedragen geweest; en geen enkel persoon in de zaal die door deze eenvoudige, frissche, naïeve en gevoelvolle, driehonderd jaren oude melodie niet medegesleept is geworden. 't Was een der pereltjes van 't Festival.

Het is te betreuren dat men niets van den Brugschen meester Willaert heeft kunnen uitvoeren en dat men van onze ouderen geene grootere werken heeft gekozen, b.v. den *Stabat Mater* van J. Des Pretz of een' der heerlijke *Boetpsalmen* van Lassus. Maar toch, hetgeen wij te hooren kregen was puik, en men mag het Brugsche Comiteit dank weten die ‘nieuwigheid van het oude’ in de Festival-programma's gebracht te hebben. Moge het voorbeeld navolgers vinden, en moge zoo langzamerhand de aandacht onzer menigvuldige koormaatschappijen op onze oude schatten gericht worden! Is het inderdaad niet wonder dat zoo weinigen onder ons iets méér dan den naam onzer oude componisten kennen? Men roemt ze, men bewierookt ze, men richt hun standbeelden op, en - het is met hen gelijk met de groote classische dichters gelegen: iedereen kent ze bij name, maar bij hoevelen beperkt zich alles tot *die* kennis! Ware het niet te wenschen, kon die vereering onzer oude meesters wat min platonisch worden en zagen wij hunne werken door onze liedertafels uitgevoerd, in stede van de nu bijna overal heerschende - meestal fransche - smaaklooze en kunstbedervende koren?

Maar ik kom tot het Festival terug. - Den eersten dag (die met de *Leonore-Ouverture* van Beethoven geopend werd) hadden wij van onze modernen een *Concerto voor fluit* van Hanssens (door den heer J. Dumon uitgevoerd), een symphonisch werk (*de Eoliden*) van C. Franck, dat alhoewel door eenen Waal geschreven, van eenen breeden germaanschen geest doorademd is, en de Cantate *de Wind* van Van Gheluwe op het gekende gedicht van Hiel.

Wat mag den heer Van Gheluwe wel bewogen hebben juist dàt werk - geschreven in '65 - voor het Festival te kiezen?

Jongere gewrochten heeft hij toch?... Is het misschien omdat *de Wind* - zooals de *Halletoren* gezegd heeft - de Cantate is die sedert de reorganisatie der ‘prijskampen van Rome’ de eerste op vlaamschen tekst gecomponeerd werd? Maar dat stond niet op het programma, confrater! en een werk is òf goed òf slecht, zonder datum. Ofwel is het om gelijk te geven aan het fransche deuntje:

> Et l'on revient toujours
> A ses premiers amours?

Wat er ook van zij, wij eerbiedigen de keuze des heeren Van Gheluwe en keuren ze in zooverre goed dat *de Wind* waarlijk een lief gewrocht is, vol waarheid en poëzie, goed georkestreerd en waarin meesterlijke en aangrijpende plaatsen voorkomen. Inzonderheid heeft men het koor ‘*Wees welkom*, *geest*’, het recitatief ‘*Warlende donderwolken*’ en den driezang tusschen het *kind*, de *moeder* en den *vader* opgemerkt, die door dramatische kracht uitmunten. *De Wind* is zeker eene der beste cantaten die voor de ‘prijskampen van Rome’ geschreven werden en 't is een werk dat blijven zal. Ook hebben publiek, zangers en orkest hunne hooge ingenomenheid ermeê door langdurige en hevige toejuichingen laten blijken, en eene prachtige lauwerkroon werd den auteur door de dames zangeressen aangeboden. Eene verdiende hulde, voorwaar, aan het talent des heeren Van Gheluwe, als componist en als bestuurder des Festivals!

Jammer maar dat hier en daar het orkest en een der solisten wat aarzelden (wat eilaas! ook het geval was voor de heerlijke Ouverture van Beethoven) en jammer vooral dat het werk niet op de rechte plaats kwam door het programma aangewezen. *De Wind* zou den eersten dag sluiten; maar... de Koning moest weg (och, die koningen!) en wilde vóór het heengaan nog Van Gheluwe's werk hooren. En zoo kwam *de Wind* als n^{r} 3 op het veranderde program en de eerste dag eindigde met het *Concerto voor fluit*, - wat zeker niet aan te prijzen was, want men eindigt zoo'n muziekplechtigheid niet met een solo. Wanneer ik *solo* zeg, dan is dat woord misschien niet geheel en al juist: het concerto van Hanssens is eene

ware symphonie, grootsch van opvatting, prachtig van bewerking, zooals ze de meester boetseeren kon, maar toch is het geschreven om de hoofdrol aan den solist te geven en hem alleen op het voorplan te schuiven. Welnu, zoo een stuk mag niet het laatste zijn: men moet eindigen met eenen harden slag, en die slag kan maar verkregen door de volle massa van uitvoerders, de volle, algeheele kracht van zangers en orkest.

Ik heb ten andere (nòg een vrank woord!) eenen hekel aan virtuositeit op zùlke muziekfeesten. Men moge mijne meening deelen of niet, maar ik vind dat een Festival bestemd is, niet voor het *uitvoerend talent,* maar wel voor het *scheppend genie.* Wel zeker en vast moet de volmaakte uitvoering er wezen (het tegendeel beweren of zulks veronachtzamen ware zinneloos!), en goed zingen, goed een instrument bespelen is zoo onontbeerlijk als goed uitgalmen voor iemand die eene openlijke redevoering houdt; maar dat uiterlijke is steeds toch maar bijzaak: een zanger, een instrumentist zijn niets dan vertalers, vertolkers, en men luistert naar eenen redenaar om te vernemen *wat* hij zegt, niet zoo zeer om te weten *hoe* hij zegt. Dat *hoe* behoort tot de school, en om vóor 't publiek op te treden moet men zijne school gedaan hebben.

Kleineer ik, zoo sprekend, de groote verdiensten van Mej. Mina Sleeckx en van de heeren Leenders en Dumon? Geenszins: ik heb zoo warm als iemand de frissche gevoelvol vloeiende, kristallijnen stem en de uitmuntende methode van Mej. Sleeckx toegejuicht in het *Concert-aria* door den Jan Blockx, op een allerliefst gedichtje in middeleeuwschen trant van V.A. dela Montagne, getoonzet ('*t Vogelijn stighet omhoog ende singt*); zoo goed als iemand breng ik hulde aan de kunde waarvan de heeren Dumon en Mauritz Leenders hebben blijk gegeven, deze laatste in een *Concertstuk* voor viool - door hemzelve gecomponeerd - en in een *Adagio* voor hetzelfde instrument van De Bériot. Maar - alles op tijd en stond! en, nog eens, ik vind dat een Festival de plaats is voor grootsche samenwerken, die een konkreet gedacht kunnen geven van de scheppende kracht eener natie.

Ook ben ik in 't geheel niet ingenomen met de Duitsche mode die van den derden Festivaldag een eenvoudig *Künstlerkonzert* maakt. Een Festival moet een *sempre crescendo* zijn, een aanhoudend stijgen; en om daartoe te komen, moeten - zooals ik het hooger zeide - de volle zeilen uit. Zoo is het te Brugge geweest met den *Lucifer*, als slot van den tweeden dag.

Nu zou ik moeten tot dien tweeden en laatsten dag van ons Festival overstappen: want mijn brief begint al schromelijk lang te worden. Maar voordien - nog een vluchtig woordje, a.u.b., heer Redakteur! Gij vraagt me - ik zie het u aan! - waarom dat Festival, dat men als *nationaal* betiteld heeft, met een openingstuk van Beethoven heeft aangevangen? Is Beethoven dan Nederlander? Waarschijnlijk volgens u en zeker volgens mij, neen; maar lees eens, bid ik, den *Halletoren* (n^{r} van Mei)! Het is waarlijk plezierig te zien hoe de schrijver over het Festival in de lucht schermt om voor Beethoven het Vlaamsche burgerrecht te verkrijgen: zijn grootvader, zegt hij onder meer argumenten, was Antwerpenaar - en het is slechts bij toeval dat Ludwig van Beethoven te Bonn geboren werd. Dat ‘toeval’ moge wat verre gezocht zijn; maar laten wij dat zóó. De vraag is niet: waar is iemand geboren? maar wel: waar heeft hij geleefd? Het is de *omgeving* die den mensch maakt, en aan *die* kracht kan niets wederstaan, zelfs niet op den duur het ras. Zijn Grétry en Gossec (om maar deze te noemen) geene volbloede Franschen? Wat gemeens hebben zij met ons?[(1)]

Beethoven nu heeft - buiten ééne kunstreis in Nederland, en wel in 1781 (toen hij elf jaar oud was!) - zijn geheel leven in Duitschland doorgebracht, en zijne meesters en vrienden waren alle Duitschers. Hij is het ook, niet omdat hij in Bonn werd geboren, maar omdat hij met Duitschland heeft gevoeld

(1) En onze middeleeuwsche componisten, zal men vragen, die alle bijna hun gansche leven in 't buitenland doorbrachten, waarom rekent gij die onder de onzen? - Dàt is geheel wat anders! De kunst, als grondlage van wat zij later geworden is, bestond niet te hunnen tijde: *Zij* hebben ze geschapen, en konden dus niet onder vreemden invloed staan. Zij integendeel zijn het geweest die de anderen hebben gevormd.

en gedacht, geleefd en gestreefd; en indien er één toondichter duitsch is, dan is het wel (in zijn geheel genomen) Beethoven[1]. Ja wat méér is, Beethoven is *Duitschland getoondicht*: Duitschland in zijne bergen, zijne wouden, zijne meren, Duitschland in zijne wijsbegeerte en zijne poëzie. Maar - hij is tevens de onsterfelijke meester der meesters aller tijden en aller volken, en dáárom mocht wel zijn groote naam aan het hoofd van het Brugsch programma glanzen: zijn genius zweeft niet buiten, maar boven de nationaliteiten.

Ach! waarom kunnen wij Beethoven niet den ònze noemen? Vondel, Rubens, Beethoven - wat heerlijk driegesternte ware dat niet aan onzen kunsthemel!...

En - zóó komen wij - eindelijk! - aan den tweeden Festivaldag... Hoe, 'zóó?' - Ja! want zie, ik wil me met den *Halletoren* verzoenen:

***

Een weinig tiental jaren geleden, bij eenen droomerigen maannacht, zweefden twee engelen boven Vlaanderens weiden: de Geest van Beethoven en de Muze der Symphonie.

De eerste, zich herinnerend dat in het vroeger door hem bezielde stof vlaamsch bloed had gevloeid, en door heimwee gedreven naar het land der vaderen, was er heengevlogen - hand in hand met zijne geliefde, de Muze.

Beiden zochten en zochten,... toen op eens, boven een stad gekomen aan de boorden der Schelde gelegen, de Geest een knaapjen in de wieg ontwaarde dat, bij 't harmonisch ruischen der engelenwieken, luisterend glimlachte... En zie, bij dien glimlach schitterde in die oogjes eene vonk van genialiteit.

'Hier,' zei de Geest tot de Muze, 'hier is 't dat we wezen moeten.'

En hij vlijde zacht eenen brandenden kus op het voorhoofd des kindes, en de Muze drukte erop de doornenkroon der Kunst.

Het knaapje groeide en groeide en - als ware 't in een

(1) *N.-B.* in zijn *geheel* genomen. Dat weerspreekt dus niet wat over Beethoven gezegd is in de 5e aflevring van den *Kunstbode*, blz. 222.

droom - gedurig zong hem in de ooren het ruizelen der engelenvleugels.

En eensdages - den 20sten van Oogstmaand in het jaar O.H. 1878 - stond te Brugge, midden eene zwijgende en van innerlijke spanning trillende menigte, een begeesterde jonge man, en blies leven en gloed in 'nen hoop koper en hout, en woelend sprong het op in eene *Es dur-Symphonie* en smachtte en hijgde en klaagde en weende en jubelde en zong...

En de menigte prevelde sidderend en bedwelmd; ‘Is dat Waelput?... Neen, dat is Beethoven!’

Ja, mijne vrienden! Dat was onze - *Vlaamsche Beethoven.* Ziet gij niet de gestolde bloeddroppen die nog kleven aan zijne lokken van als de krone der Muze die raakte?...

En nu, vriend Redakteur, moet ik u nog spreken van dat geniale epos dat *Lucifer* genoemd wordt?... Ach! wanneer dicht Hiel ons nog eenen *Lucifer*?... En Benoit! 't Was schoon hem te zien, dat monster mennend dat hij onlangs zoo treffend in uwen *Kunstbode* gemaald heeft; 't was schoon dat monster te hooren, dat onder den tooverstaf des meesters nu kronkelend en spartelend huilde en brieschte, dan gedwee zich nedervlijde en smachtende smeekte, om eindelijk in al de vrijgelaten kracht der begeestering, als een bruischende en schuimende vloed die dammen en dijken overzwalpt, in die alles medesleepende slothymne los te barsten: ‘*Hoog in den eeuwigen stralengloed*!’

Dat is alles wat ik u zeggen kan. Verg van mij niet méér; ik zou het thans niet vermogen. Doch, waartoe noodig? Gij kent den *Lucifer*, iedereen kent hem; en gij hebt in de nieuwsbladeren genoeg kunnen lezen dat de uitvoering te Brugge eene der beste - misschien de beste - geweest is die ooit in België hebbe plaats gehad. Moet ik u spreken over de vrouwenkoren? Over de solisten, de dames De Give en Biemans, de heeren Blauwaert, Collin en Mechelaere? Maar dan moet ik herhalen wat de geheele pers, zonder uitzondering, op alle tonen heeft gezongen!

De zaal was letterlijk betooverd: allen - zangers, spelers

en hoorders, groot en klein, jong en oud - waren op die geweldige harmoniestroomen weggesleept, en als uit ééne borst steeg uit honderde - èn voor Waelput na zijne symphonie, èn voor Benoit na zijn oratorium - die duizelige kreten zonder naam die men slaakt onder den schok van dien elektrischen stroom, het genie, - en die men in proza eene ‘ovatie’ noemt.

Ik heb - niet vrouwen, maar mannen zien weenen; iemand, onder velen, die min of meer uitsluitelijk gekomen was met de hoop zich naderhand ten koste der ‘Vlaamsche’ muziek goed bloed te kunnen maken. ‘Welnu?’ vroeg ik hem... Hij zei niets, maar met zwellende tranen in de oogen drukte hij mij krampachtig de hand. *Qui pleure est désarmé.*

Had ik ongelijk te beweren dat men met eenen harden slag moet eindigen, en in 't begin mijns briefs te zeggen dat Brugge, dat Westvlaanderen fier mag zijn over den behaalden zegepraal?

Moge het den naam dien het zich door die twee dagen verworven heeft gestand doen, en in eene latere dergelijke gelegenheid hetgeen thans min goed was verbeteren en het goede nog meer volmaken!

In die hoopvolle verwachting blijf ik, Heer Bestuurder,

Uw toegenegen

Dr E.v.O.

De Nationale Muziekbeweging in Rusland.

Evenals bij ons, bestaat in Rusland eene krachtige en immer veld winnende beweging ten voordeele van het natiolism in de toonkunst. Dit is tijdens de Parijzer Wereldtentoonstelling weer schitterend gebleken, door het zooveel en zoo gunstig besproken Russisch concert in het Trocadero. De ‘Nieuwe Rotterdamsche Courant’ deelt daaromtrent van zijn bijzonderen berichtgever het volgende artikeltje mede,

dat ongetwijfeld ook door de voorstanders der Vlaamsche Muziek met belangstelling zal worden gelezen:

‘Parijs, 14 September.

Heden was de groote zaal op het Trocadero ten 2 ure geheel ingemen door al wat te Parijs met de aldaar wonende Russen in verbinding staat, en buitendien door een talrijk publiek, om het tweede Russische concert te hooren, dat door Nicolaas Rubinstein gedirigeerd zou worden. Mevrouw Mac Mahon en de Russische Grootvorstin woonde met prins Orloff, den Russischen ambassadeur, het concert bij, dat een buitengewonen indruk achterliet. De twee zangeressen Belocca en Polonski en de violist Wieniawski deden zich hooren, terwijl een orkest en een koor, te zamen 350 personen sterk, verder het rijke programma uitvoerden. Indien wij in het bijzonder de aandacht vestigen op het Russische concert, dan is het, omdat de eige nationale muziek, die dat land heeft doen hooren, naar onze bescheiden meening niet genoeg bekend is, en aller aandacht waardig is. Jaren lang heeft de groote wereld in Rusland geene andere muziek gekend dan die van Duitschers en Italianen, en vooral de Duitschers houden nog in wetenschap zoowel als kunst de leiding van zaken voor een goed deel in handen. Daartegen bestaat echter bij vele Russen een groote nationale naijver, en Glinka, de eerste der Russische componisten, is van die echt Russische richting de zuiverste vertegenwoordiger. Zijn opera: *Het leven voor den Czaar*, waaruit op de beide Russische concerten de voornaamste stukken gespeeld en gezongen zijn, is blijkbaar een meesterstuk. De componist heeft zich voor een goed deel geïnspireerd door de nationale Russische liederen der landlieden, die uitmunten door poëzie, maar over het algemeen zeer melancholiek zijn.

Aardige tegenstelling vormen de Poolsche dansen; de *Polonaise* de *Mazurka* en de *Cracovienne*, die, dank zij den vorm, waarin Glinka ze in zijn opera gegoten heeft, zoo populair geworden zijn. De opera speelt in het tijdperk, toen de Russen de Polen nog niet overwonnen hadden, maar daarentegen de Polen de Russen hadden verslagen, en Moscou bedreigde. Dit duurde tot de verkiezing van Michael Romanoff, afstammeling van Rurik, tot Czaar. De Polen hadden eene gewapende bende afgezonden, om den nieuw verkozen Czaar te vatten, maar een boer, Ivan Soussanine, die belast was, de Polen den weg te wijzen, liet den nieuwen Keizer waarschuwen voor het gevaar, terwijl hij zorg droeg de afgezonden Polen op een verkeerden weg leiden. In dien tijd kon Romanoff zijn aanhangers om zich heen verzamelen terwijl de vaderlandslievende Soussanine omgebracht werd door de Polen die het bedrog bespeurd hadden. Dit libretto, dat, zooals men ziet, rijk is aan groote historische herrinneringen, en aan *Willem Tell* doet denken, is van de hand van een officier, baron de Rosen, die eenige jaren geleden

overleed in den Kaukasus, waarheen hij als soldaat gezonden was, om gestraft te worden voor een duel.

Glinka is met zijne muziek geheel op de hoogte van den toestand, en blijkbaar hierin sterker dan in zijn andere opera *Russlan en Ludmilla,* dat een phantastisch onderwerp is, waarin de componist zich niet kon inspireeren door de nationale herinneringen. Ook de overige deelen van het concert waren schitterend.

Een man als Wieniawski kan bezwaarlijk geacht worden uitsluitend ééne nationale kunst te vertegenwoordigen. Daarnevens Belocca, de bevalligste aller zangeressen - hoewel hare stem voor zulk een ontzaglijk groote zaal wellicht niet in haar voordeel was - en deze afgewisseld door het uitstekende orkest en koor. Vooral muntte daarbij uit een kerstlied van Bortniansky, dat zeer plechtig is, en met de grootste aandacht werd aangehoord, hoewel men het op het eerste concert ook gezongen had. Wij hebben onlangs in een overigens zeer aardig geschreven boekje *Les Russes chez les Russes*, door Grenville Murray (Parijs, Maurice Dreyfous) gelezen, dat over 't algemeen het godsdienstig gevoel in de eerste plaats bij de Russische geestelijkheid zelve niet zeer diep zit: en daarbij werd onder anderen het voorbeeld aangehaald van die geestelijken, die zich wel aan sterken drank te buiten gaan, maar niet rooken. op grond van den bijbeltekst, die zegt, dat niet hetgeen den mond ingaat, den mensch verontreinigd, maar wel hetgeen er uitkomt.

Welnu, ik moet bekennen, dat het kerstlied van Bortniansky hieromtrent een geheel ander gezichtspunt geeft; want het is onmogelijk, dat eene natie, die dergelijke kerkmuziek maakt, niet een zeer goede kern heeft van godsdienst en van gemoedelijkheid.

Laten wij ook andere componisten uit Rusland aanbevelen in de aandacht der Nederlandsche muziekwereld. Zij heeten Seroff, Dargomysky, Tchaikowsky en Kroskopolsky. Zij verdienen allen die aandacht in hooge mate; maar Glinka, met zijn opera *Het leven voor den Czaar*, hem plaatse men boven op de lijst.'

Zooals men ziet heeft Rusland het zich tot een nationalen plicht gerekend zijne nationale toonkunst te Parijs op eene waardige wijze te vertegenwoordigen. - En ons België?? - 'Ach,' zei de vriend die ons het bovenstaande mededeelde, 'is 't niet jammer dat ook wij, Vlamingen, zooiets niet voor België hebben mogen brengen?' En inderdaad, indien ons land bij deze gelegenheid waarlijk zijn muzikalen roem had behartigd, dan hadden wij - dank vooral aan de voortbrengselen onzer Vlaamsche toonkunst - op muzikaal zoowel als elk ander gebied, ter Wereldtentoonstelling, een goed figuur kunnen maken. De prachtige uitslag onzer Nationale Festivals b.v.

is daarvan een overtuigend bewijs. Maar neen, ons Gouvernement had, zei het, daartoe geen geld genoeg beschikbaar. - En was het dààrom dat men Benoit zelfs niet in de Commissie benoemde, welke het muziekale België in Parijs moest gaan vertegenwoordigen?... 't Is gelijk, ons landje heeft waarlijk eene gansch bijzondere manier om, in de groote omstandigheden, zijne vaderlijke bezorgdheid voor *l'art musical belge* te doen blijken!

Nederlandsch tooneelcongres.
(*Programma.*)

Dit Congres zal te Antwerpen worden gehouden op Zondag 20, Maandag 21 en Dinsdag 22 October 1878.

De volgende onderwerpen zullen daarop worden ter bespreking gebracht:

E. VAN DER VEN (Antwerpen). - Het 25-jarig bestaan van ons Tooneel, en iets over verval van krachten. (Eene bijdrage tot de geschiedenis onzer Vaderlandsche Tooneelkunde).

ED. MERTENS (Antwerpen). - Heintje Mees en het Vlaamsche Zangspel op het einde der XVIIIe eeuw.

DEZELFDE. - Voorstel ter oprichting eener Maatschappij van Nederlandsche Tooneelschrijvers, met vertakkingen in de voornaamste steden van Noord- en Zuid-Nederland.

EMM. ROSSEELS (Antwerpen). - Over den driejaarlijkschen Tooneelprijs, uitgeloofd door het Staatsbestuur.

... (Afgevaardigd door den Toon- en Tooneelkring *Onder Ons*, te Antwerpen). Bestaande wijze van uitschrijving der Tooneelprijskampen. Onderwerp van wijziging der inrichting en werking.

Verder bevat het programma de volgende vragen en stellingen:

Welke maatregelen zouden kunnen genomen worden, opdat

de keus der stukken en de opvoeringen bij onze Tooneeltroepen beter aan het beschavend doel van het Nationaal Tooneel zouden beantwoorden? (B. BLOCK, te Gent).

Wat zou er kunnen gedaan worden, opdat de Tooneelmaatschappijen en de bestuurders van Tooneelgezelschappen het schrijversrecht betalen? (DEZELFDE).

Kunnen praktische middelen aangewend worden om het publiek meer belang te doen stellen in het Nederlandsch Tooneel en om de uitvoering der stukken te verbeteren? (H. VAN EYCK, te St-Nicolaas).

Hoe kan men best, zonder tusschenkomst van het Staatsbestuur, den vooruitgang der Nationale Tooneelkunst bevorderen? (FRANS GITTENS, te Antwerpen).

Is het gebrek aan reklaam niet grootendeels de schuld der onverschilligheid van het publiek? (F.J.H. VAN DER VEN, te Antwerpen).

Zijn al de middelen in de laatste jaren beproefd tot verheffing van het Nederlandsch Tooneel doelmatig? (HENRI VAN KUIJK, te Antwerpen).

Verdienen de pogingen ter oprichting van het Nederlandsche Zangspel niet ten volle onze goedkeuring en onze ondersteuning? - Zoo ja; wat kan er gedaan worden om die pogingen te steunen? - Zoo neen; wat dient er gedaan, om ze te verijdelen? (EDM. MERTENS, te Antwerpen).

Is het wenschelijk, dat er in België eene Nederlandsche Tooneelschool tot stand kome? - Zoo ja; hoe zou dan deze school moeten ingericht worden om vruchten af te werpen? (EMM. ROSSEELS, te Antwerpen).

Is het noodzakelijk dat, in steden waar een bezoldigd Nederlandsch Tooneel bestaat, aan liefhebberij Tooneelgezelschappen premiën en andere aanmoedigingen van Staats- en Stadswege verleend worden? (DEZELFDE).

Over den Lyrisch-Dramatischen toestand der Nederlandsche en Fransche Tooneelen in België.

a. Welke zijn de hinderpalen, die tot nu toe de degelijke inrichting van het muzikaal-dramatische element bij onze Nederlandsche tooneelen onmogelijk gemaakt hebben?

b. Waarom werd tot nu toe door onze Fransche lyrische Tooneelen zoo weinig gastvrijheid, aan onze in 't Vlaamsch schrijvende componisten en daarentegen, voortdurende gastvrijheid aan de werken onzer Belgische in 't Fransch schrijvende componisten geschonken, en in 't bijzonder aan de werken onzer Waalsche broeders?

c Welk doel betrachten onze Fransche lyrische tooneelen? En welk doel zouden onze Nederlansche schouwburgen op lyrisch-dramatisch gebied dienen te betrachten?

d. Wat verstaat men door ÉÉNHEID in het doordrijven van kunstvoorwerkzaamheden, en welken invloed oefent die ÉÉNHEID uit op de volledige kunstontwikkeling bij een volk?

e. Bestaat op België's kunstgebied, van eene zijde, gemelde hoofdzakelijke en onontbeerlijke ÉÉNHEID, welke eenige onzer naar 't Fransch en wijder nog uitheemsch strevende Conservatoriums en Muziekscholen in verhouding en innig verband met onze Fransche Tooneelen brengende, aan deze laatste een meer nationaal wezen (ten voordeele onzer Waalsche broeders) zou verschaffen?

f. Bestaat op België's kunstgebied, van andere zijde, diezelfde ÉÉNHEID bij de eenige onzer naar 't Nederlandsch strevende muziekscholen, ÉÉNHEID welke deze laatste insgelijks eene muzikale verhouding en innig verband met onze Nederlandsche tooneelen eens zou kunnen verwezenlijken.

g. Kan men eene zoo gewenschte inrichting en ontwikkeling van het lyrisch-dramatische element bij onze tooneelen als een afgezonderd, op zich zelf bestaande (abstrakt) punt beschouwen, of maakt dit punt slechts een gedeelte van het geheele uit, dat wij op het gebied onzer nationale toonkunst te verwezentlijken hebben?

Indien ja, ware het niet van het grootste belang, ja, van hoogere noodwendigheid, dat eene *bijzondere* muzikale opleiding, aan de Waalsche en Nederlandsche kunststrekkingen in België tot grondsteen en voortdurenden steun gegeven wierde?

Bestaat er ergens een plan eener dubbele muzikale opleiding voor Belgie, welk plan op eene algemeene vergadering van het tegenwoordig Tooneel-Congres gelezen en door het Congres zelf ter waardeering van Staats-Provinciale- en Gemeentebesturen zou voorgesteld worden?

PETER BENOIT, te Antwerpen.)

Niemand zal op het Congres het woord nemen, dan na de toelating van den Voorzitter gevraagd en bekomen te hebben, of daartoe door dezen te zijn uitgenoodigd.

Geene *geschrevene* redevoeringen worden toegelaten, waarvan de voordracht meer dan een kwartier zou vorderen.

Over wetenschappelijke vraagpunten zal geene beraadslaging gehouden worden, dan in zooverre zij tot het doel van het Congres leiden en van practisch belang zijn.

Opzettelijke bespreking van godsdienst en staatkunde is verboden; wanneer deze punten echter als in rechtstreeksch verband staande met een letter- of geschiedkundig onderwerp, dat behandeld wordt, dienen te worden aangeroerd, mag dit niet geschieden dan met volstrekte eerbiediging van de overtuiging van anderen.

Geene onderwerpen of vraagpunten zullen besproken, geene besluiten genomen worden, dan die de belangen van het Nederlandsch Tooneel betreffen.

Wie een voorstel wenscht te doen, zal het vóór de opening der zitting aan eenen der Secretarissen schriftelijk en onderteekend moeten mededeelen, ten ware het voorstel onmiddelijk uit de beraadslaging zou voortvloeien.

Spreek- en stemrecht behoort den Congresleden alleen.

Om de zittingen van het Congres te mogen bijwonen, moet men drager zijn van eene Congreskaart, *die met naam en handteeken des houders is bekleed.*

De prijs dier kaarten is 3 frank in Zuid- en 1 gl. 50 in Noord-Nederland.

Op vertoon dier kaarten, wordt in Antwerpen, van 20 tot 23 October, KOSTELOOS toegang verleend tot:

A. het Musaeum van Oude Schilderijen; - de zaal Leys (op het Stadhuis); - het Musaeum van Oudheidkunde; - het Musaeum Plantin-Moretus; - het Waterhuis; - de lokalen en verzamelingen der Koninklijke Maatschappij van Dierenkunde en van het Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen.

B. De Gala- en Kostelooze Vertooningen op den Nederlandschen Schouwburg; - de Feesten ingericht door het Stadsbestuur en den ‘OLIJFTAK.’

> FEESTELIJKHEDEN. - Zaterdag, 19^{n} October. - Ten 8 ure. Toon-, Tooneel- en Letterkundig Feest in den Nederlandschen Schouwburg. Uitvoering van het Kinderoratorio der heeren J. de Geyter en Peter Benoit (800 uitvoerders).

Zondag, 20 October. - Ten 12 ure 's morgens, bijeenkomst der Leden in het lokaal van het *Kunstverbond.* - Optocht naar het Stadhuis. - Ontvangst door het Gemeentebestuur en aanbieding van den Eerewijn.
Ten 1 ure. Feestvergadering in de muziekzaal van den Nederlandschen Schouwburg. Uitreiking der prijzen aan de overwinnaars in den Prijskamp van Tooneelletterkunde, uitgeschreven door het Stadsbestuur.
Ten 8 ure 's avonds, Gala-Vertooning in den Nederlandschen Schouwburg.

Maandag, 21^{n} October. Ten 6 ure 's avonds. Feestmaal bij inschrijving, in de zalen van het 'Hôtel de la Paix.'
Ten 8 ure, Kostelooze Volksvertooning in den Nederlandschen Schouwburg.

Dinsdag, 22^{n} October. - Ten 8 ure, Toonkundig Feest, met de medewerking van Mevr. Valentine De Give-Ledelier, zangeres, het *Stafharmoniekorps der Schutterij* van Dordrecht en de Koorzangmaatschappij *Amphion* van Berchem.

Woensdag, 23^{n} October. - Ten 10 ure 's morgens, Bezoek van het *Musaeum Plantin-Moretus.*
Ten 3 ure 's namiddags, Bezoek van den *Dierentuin.*
Ten 8 ure 's avonds, Kostelooze Volksvertooning in den Nederlandschen Schouwburg.
Ten 8 ure 's avonds, Concert, Fancy-Fair, Redoute en Bal in de Vereenigde Zalen van den Schouwburg van Verscheidenheden.

Feestmaal op Maandag, 21^{n} October, ten 6 ure namiddag, in de zalen van het 'Hôtel de la Faix.' - Prijs 6 frank, buiten den wijn. De Leden en Bezoekers van het Congres, die daaraan wenschen deel te nemen, worden beleefd verzocht van dit voornemen kennis te geven aan den heer Edm. Mertens, penningmeester.

Boekbeoordeeling.

Antwerpsch Volklsleten. In novelllen, liederen en tafereeltjes geschetst, door J.L. Nauwens. - Antwerpen, bij L, Legros; Amsterdam, bij J. Noordendorp. 1878.

Vooraleer wij onze over 't algemeen gunstige meening omtrent dit bundeltje uiteenzetten, moeten wij eene opmerking maken tegen den titel: *Antwerpsch Volksleven.* -

Geen lezer of hij zal zich hierbij stellig aan eenige *Antwerpsch* gekleurde penneschetjes hebben verwacht. Wij, die den jongen schrijver kennen als een echte Antwerpsche volksjongen, wien het evenmin aan opmerkingsgeest als aan dichterlijken aanleg ontbreekt, wij ook dachten dat hij ons door deze dichttafereeltjes een kijkje gunnen zou in dat eigenaardige Antwerpsch volksleven, dat Sleeckx ons (b.v. door zijne schetsen uit het Schipperskwartier) zoo voortreffelijk in proza te genieten gaf.

Wij hebben ons in die verwachting bedrogen. Eigentlijke lokale kleur, bepaald Antwerpsche toestanden, hebben wij in Nauwens' ‘novellen, liederen en tafereeltjes’ te vergeefs gezocht; zoodat in den titel ‘*Antwerpsch Volksleven*’ het epitheton gerust weg blijven mocht.

Als indrukken uit het volksleven, in minder beperkten zin, bevatten deze gedichtjes ongetwijfeld zeer veel wat op een woord van welverdienden lof recht heeft. Niet alleen weet de jonge dichter, hetzij hij verhalend, beschrijvend of bespiege lend optreedt, doorgaans den echten volkstoon te treffen, maar uit het gansche bundeltje spreekt eene oprechte, echt volksgezinde overtuiging.

Zooals onze lezers reeds bij de aankondiging zijner uitgave hebben vernomen, is de heer Nauwens (evenals vroeger onze betreurde volkssschrijver Zetternam) een nederige schildersgast, die zijne ledige uren aan de letterkunde wijdt. Welnu, schier op elke bladzijde van Nauwens' bundeltje - zijn eersteling - kan men zien dat het doel van zijn streven is: óók eenmaal dien titel van volksschrijver te verdienen, om, in mate zijner krachten, tot opbeuring, tot zedelijke en stoffelijke verbetering van het lot zijner lijdende broeders meê te werken.

Een schoon en edel doel, voorwaar! - Doch zou 's dichters ijver, om de belangen der werkersklas te verdedigen, hem, 't zij in den keus zijner onderwerpen, 't zij in het schilderen der toestanden zelven, niet soms het volksleven wat te veel langs de zwartste zijde hebben doen inzien? In zijne bespiegelingen over ‘het lief en leed des volks’ heeft die somber-

melancholische tint verreweg den boventoon. Van dat oude contrast tusschen arm en rijk (gewetenlooze rijkdom van de ééne, en bitter hongerlijden van de àndere zijde) is ook hier wel eens te kwistig gebruik gemaakt. Datzelfde thema ligt ten grondslag aan verschillige stukken, als b.v. '*Afgesloofd*,' '*Eene natiewerkster*,' '*Madameken lief*,' enz.

Men denke echter niet dat Nauwens' jonge muze zich stelselmatig met zoo'n donkere levensopvatting heeft vereenzelvigd! Neen, zij weet ook een levenslustigeren toon aan te slaan, zooals in '*Meken Kaat*' en enkele kleinere stukjes.

Dat '*Meken Kaat*' vooral is een goedgetroffene karakterschets. De dichter zelf noemt het een 'levensbeeld' en 't is waarlijk eene schets naar het leven. Dat verhaaltje beschrijft ons het jubelfeest van een honderdjarig vrouwtje uit het volk. Ziehier hoe het feesttafereeltje aanvangt:

'O gij, die leed en lief des volks bespiedt,
Herinnert ge u het kronklend steegje niet!
Waar zij geboren werd, en weltevreden
Den zwaren strijd des levens heeft volstreden!
Herinnert ge u zijn plechtig feestje niet!
Toen 't als een gaarde, heerlik opgesmukt
Met ongewone en levendige kleuren,
Door balsemende loof- en bloemengeuren
Bij tint'lend zonlicht ieder heeft verrukt.
En toen er duizend starren aan den hemel,
En duizend lichtjes met een bont geschemel
De vensterbankjes van de werkerswoonst
Versierden, toen was de aanblik allerschoonst.
't Waar kan men beter zijn, 't lang zal zij leven,
En menig liedeken van oudren trant,
Doch innig met het jubelfeest verwant.
Werd dreunend door fanfaren aangeheven.
Daarna, ving 't bal aan in een' tabakswinkel
Voor 't zeldzaam feit beschilderd en verfraaid;
Gij weet hoe daar de jongheid heeft gezwaaid,
De grijsheid zelve, meêsprong bij 't gerinkel
Der orgel, die hun schaatren begeleidt.
Dáár werd de honderdjarige verbeid...'

Daarvan is '*Ros Marieken*' meer of min een tegenhangertje. Naast enkele schoone gedeelten bevat het ook zeer

zwakke plaatsen, en naar ons inzien verraadt het hier en daar wel eenig gebrek aan waarheid. Verzen als die welke Marieken 's minnaars haar naar 't hoofd werpt:

> ‘Zoo valsch en huichlend is uw *hert*
> Gelijk de kleur *uws haars*...’

klinken in 't geheel niet fraai. De vergelijking is gezocht en de vorm zelfs wat... bij 't *haar* getrokken.

Eenvoudig, echt roerend, esthetisch schoon is de ‘*De oudste zuster*,’ min of meer in den trant der Loveling's. Een verhaaltje, nagenoeg van den zelfden omvang, heet ‘*In 't Roosken*,’ en kenmerkt zich door een niet onaardige realistische tint.

Volgens den titel van Nauwens' dichtbundeltje, bevat het *novellen*, *liederen en tafereeltjes.* Dit is naar ons inzien eene even onjuiste als overbodige bepaling. Immers, even als zijne dichtverhaaltjes geene eigentlijke ‘novellen’ zijn, kunnen de kleinere stukjes, op eene enkele uitzondering na, moeielijk als ‘liederen’ worden beschouwd. Sommige dezer zijn overigens tamelijk onbeduidend, en hadde de dichter ze in zijne portefeuille gehouden, de lezer zou er niets bij hebben verloren! - De ‘tafereeltjes’ zijn de eenige die onvoorwaardelijk recht op die benaming hebben. Op meer dan ééne plaats van het bundeltje vinden wij het bewijs dat de jonge dichter zich met goed gevolg toelegt op de in poëzie zoo moeielijke als gewichtige kunst: te schilderen met de pen.

‘*Primus*’ is de titel van het laatste en meest uitgebreide stuk uit den bundel. 't Is een soort van dramatisch gedicht, althans eene tweespraak, die, ofschoon niet opzettelijk voor 't Tooneel geschreven, toch in dramatisch en vorm is bewerkt. 't Is een der weinige stukken, die waarlijk aan het ‘Antwerpsche volksleven’ doen denken. Er ligt veel gevoel en waarheid in de typen van *Susken* en *Bert* en hunne omgeving is vrij juist weergegeven. In sommige toestanden nogtans heeft de dichter meer aan zijne fantazie dan wel aan de zucht naar waarheid toegegeven. Zoo schijnt ons Bert's beschrijving van de zee in den mond van dien zeeman al te *dichterlijk* om volkomen waar te zijn.

Ten slotte moeten wij ons spijt uitdrukken dat, met het oog op de taalzuiverheid, de heer Nauwens zijn bundeltje niet wat nauwkeuriger heeft overzien. Het boekje wemelt van taal- en spelfeilen, vooral wat de naamvallen en ook de vervoeging van werkwoorden betreft. Nu is het wel mogelijk dat dit voor een zeker gedeelte het gevolg is van overhaasting bij 't verbeteren der drukproeven. Doch, hoe het zij, het is jammer dat dit anders zoo goed verzorgd en zoo net gedrukt werkje door zoovele taalkundige onjuistheden wordt ontsierd. Wij hopen wel dat wij, bij eene volgende uitgave van den heer Nauwens, ook in dit opzicht de voortbrengselen van zijn onderhoud met de Muze met lof zullen mogen bespreken.

A.J. COSYN.

Kunstkroniek
(15 *September* - 15 *October* 1878.)

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Het zevende tijdvak voor den driejaarlijkschen prijskamp van dramatische letterkunde in Belgie zal, wat de werken in *fransche* taal betreft, den 31 December e.k. worden gesloten.

- Men weet dat de jaarlijksche prijs van 25,000 frs., door Z.M. den Koning in 1874 ingesteld voor het tegenwoordige tijdvak, tot onderwerp heeft het opstellen van een werk over de Bouwkunst. De mededingers moeten hunne werken *vóór* 1 *Januari* 1879 aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken doen geworden.

- Tusschen de prijsvragen door de Belgische Academie tegen 1 Februari 1880 uitgeschreven, komen de volgende voor: Eene studie op de inrichting der weldadige instellingen in Belgie, in de middeleeuwen tot het begin der 16^{e} eeuw. - De regels doen kennen van de dichtkunst en den versbouw bij de Rederijkers der XVe en XVIe eeuw. - De geschiedenis schrijven van de vereeniging der provinciën Gelderland, Utrecht, Friesland en Groningen met de Nederlanden. - De

geschiedenis der plattelandsche bevolkingen in België tot het einde der 18e eeuw. - Voor de 1e vraag is de prijs eene gouden medalie van fr. 600, voor de drie laatste van fr. 1000.

- Men zendt ons ter opname den volgenden brief, door de Stedelijke regeering van Antwerpen gericht aan de heeren tooneelschrijvers en bestuurleden van tooneelmaatschappijen:

> Mijnheeren,
>
> Den 20n October aanstaande, viert het *Nationaal Tooneel van Antwerpen* de vijf en twintigste verjaring zijner stichting. Alwie belang stelt in onze moedertaal en in de beschaving van ons volk, dient aan dit heugelijk feest deel te nemen.
>
> De stad Antwerpen heeft, van haren kant, besloten deze plechtigheid allen mogelijken luister bij te zetten.
>
> Daarom komen wij de Heeren Tooneelschrijvers verzoeken het feest bij te wonen en noodigen wij de Tooneelmaatschappijen uit, drie hunner leden af te vaardigen, met vaandel of kartel, om hunne Vereeniging bij het Jubelfeest te vertegenwoordigen.
>
> Onder de bescherming van het Stedelijk bestuur van Antwerpen opent de Rederijkkamer *De Olijftak* tevens een Tooneelcongres, waarop zij uitnoodigt alwie belang stelt in de dramatische kunst.
>
> Zondag 20n October, ten 12 ure des middags, zullen al de afgevaardigden en de leden van het Tooneelcongres zich vereenigen in het lokaal van het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* (Arembergstraat). Zij zullen van dáár in stoet, met ontrold vaandel en muziek aan het hoofd, geleid worden naar het Stadhuis, waar de Regeering hen zal verwelkomen en hun den eerewijn aanbieden.
>
> Vervolgens zullen al de deelnemers aan het feest naar de Muziekzaal van den *Nederlandschen Schouwburg* trekken, waar eene ambtelijke toespraak zal worden gehouden, bij het overreiken der gouden herinneringsmedalie aan de heeren DRIESSENS, DIERCKX, VAN DOESELAER en Mevrouw VERTRAETEN, tooneelisten, medestichters van het *Nationaal Tooneel van Antwerpen*, die thans, even als vóor vijf en twintig jaren, deel maken van het Antwerpsch Tooneelgezelschap.
>
> Tevens zal aldaar lezing worden gegeven van het verslag der Jury over den Wedstrijd van Tooneelletterkunde, en de schrijvers der bekroonde werken zullen er hunne prijzen ontvangen.
>
> Aan al de vertegenwoordigde tooneelmaatschappijen zal dan ook eene herinneringsmedalie worden geschonken.
>
> Op 20, 21, 23, 24, 26 en 27 October worden er galavertooningen gegeven van de tooneelstukken door de stad bekroond. Voor de tooneelschrijvers en de afgevaardigden der Maatschappijen zullen er voorbehoudene plaatsen zijn, om deze tooneelplechtigheden te kunnen bijwonen
>
> Wij hopen, Mijnheeren, dat gij aan het Jubelfeest van ons *Nationaa*

Tooneel zult deelnemen en verzoeken U ons daarvan kennis te willen geven vóór 10 October.
Aanvaardt, Mijnbeeren, de verzekering onzer hoogachting.
Het College van Burgemeester en Schepenen,
LEOPOLD DE WAEL.
Bij verordening:
De Secretaris,
J. DE CRAEN.

- De uitgever van den *Platdütschen Husfründ* (C.A. Koch's Verlag in Leipzig) verzoekt ons te melden dat bij hem, als vervolg op de volksuitgaaf van 'Frits Reuter's werken', nog een viertal afleveringen zullen verschijnen, bevattende Reuter's *Lustspiele und Polterabendgedichte.* Deze zullen resp. twee boekdeelen vormen, in hetzelfde formaat en ten prijze van slechts 75 pf. per aflevering. Daarmede zullen de werken van den gevierden platduitschen dichter nu volledig zijn. Ongetwijfeld zullen de talrijke vereerders van Fritz Reuter's muze deze boekdeelen met vreugde begroeten, waarop wij reeds nu onze lezers opmerkzaam willen maken.

Toonkunde.

- Onlangs woonden de kunstminnende Vlamingen te Brussel een tooneelfeest bij, dat voor onze nationale muziekbeweging op dramatisch gebied, zeker niet zonder beteekenis is. Wij bedoelen de heropening van den Nederlandschen Schouwburg der Hoofdstad met Miry's vlaamsche opera '*Frans Ackerman*'. Dit stuk werd, zooals men weet, een tiental jaren geleden, met den tenor Warnots in de hoofdrol, voor 't voetlicht gebracht. Thans werd die rol vervuld door den heer Verhees, een jongen artist, die veel stemmiddelen bezit, maar tot nog toe de muzikaal-tooneelkundige ervaring mist. De vrouwelijke hoofdrol werd voortreffelijk gezongen door Mej. Wery. Twee andere goede aanwinsten voor de Vlaamsche opera zijn de heeren Van den Eynde en Doré, beiden oudleerlingen der Antwerpsche Muziekschool. Koren en orkest, die bij de openingsvoorstelling nog een weinig te wenschen lieten, waren bij de tweede reeds goed op de hoogte, en de tooneelschikking liet evenmin als de costumeering te wenschen. Onder zulke voorwaarden is het te hopen dat het bestuur in zijne nog al zware onderneming moge gelukken.

Onder de eerst op te voeren dramatisch-muzikale gewrochten noemt men den *Liederik* van Billiet en Mertens, en *de Pacificatie* van Van Goethem en Benoit.

- De *Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging* heeft dezer dagen haar derde Jaarverslag, opgemaakt door den zoo ijver- als talentvollen secretaris maestro Nicolaï, in het licht gegeven. Bleek reeds uit het vorig verslag (in 1877) een aanmerkelijken vooruitgang (het ledental vermeerderde met 209 personen), ook ditmaal kan van den steeds toenemenden bloei der vereeniging worden gewag gemaakt. Men telt thans niet minder dan 160 gewone en 525 belangstellende leden. Aangaande de toetreding onzer Vlaamsche toonkundigen zegt de geachte verslaggever:

> ‘Dat mannen als Peter Benoit, G. Huberti en meer anderen uit Zuid-Nederland, leden onzer Vereeniging zijn, stellen wij zeer op prijs, en ik wil de gelegenheid thans niet laten voorbijgaan om mede te deelen dat het ontbreken van den naam van den wakkeren aanvoerder der “Vlaamsche beweging” d.w.z. van Peter Benoit, wiens levensdoel is: de verbroedering der Noord- en Zuid-Nederlandsche toonkunstenaars - dat het ontbreken van diens naam in het vorig jaarverslag alleen een gevolg is van een misverstand, dat opgehelderd werd bij 's meesters jongste aanwezigheid in ons land. De bewering als zou Benoit in België een Bond hebben opgericht gelijk (en dus concurreerende met) het ònze, kan ik op de meest besliste wijze tegenspreken. Benoit is onze vereeniging met hart en ziel toegedaan en ijvert er voor.’

Inderdaad, de Bond die door Benoit hier te lande werd opgericht (*Bond tot bevordering der Nationale Toonkunst*) ofschoon in enkele bijpunten overeenstemmend met dien onzer Noorderbroeders, heeft echter een ànder hoofddoel, - nl. den strijd tegen het hier heerschende franskiljonisme en cosmopolitisme op muzikaal gebied. Dat aan de stichting van ònzen Bond alle gedachte van concurrentie met de N.T.V. volkomen vreemd gebleven is, spreekt van zelfs. Alleen schijnt het ons hoogst wenschelijk dat tusschen de twee Bonden een soort

van federatieve aansluiting moge tot stand komen, die ongetwijfeld wederzijds heilzaam werken zou. Samenwerking van Noord en Zuid is ook op toonkundig gebied een voortreffelijk grondbeginsel, van welks toepassing men de heerlijkste vruchten mag verwachten.

- Ter gelegenheid van het groot Festival van Brugge, zijn de heeren L. Van Gheluwe, voorzitter, de Meulenaer, ondervoorzitter, en Julius Sabbe, secretaris van het inrichtings-comiteit, tot ridders der Leopoldsorde benoemd.

- Door de Tooneelkundige afdeeling der *Mertens-vereeniging* werd op Zondag, 28 Sept. jl. in den Nederlandschen Schouwburg eene puike voorstelling gegeven, en wel ter gelegenheid van het prachtige Eere-vaandel, dat door de dames der leden aan de Vereeniging werd geschonken. Het programma bestond uit de volgende goedgekozen stukken: '*Een liedje van Moeder*' van den betreurden Jan Roeland, '*Bootsman Lucas*' een niet onaardig operetje, verder de in ons tijdschrift verschenen tooneelschets '*Het Wiegje* van Van Goethem, en van Peene's bekend kluchtspel' 99 *beesten en één boer.*' Deze vier stukjes werden door de ijvervolle leden der Afdeeling ten tooneele gevoerd op eene wijze, die van gewetensvolle studie in de zoo moeielijke dramatische kunst getuigt. Zelfs het zangstukje '*Bootsman Lucas*' werd betrekkelijk goed vertolkt, beter dan men zulks verwachten zou van liefhebbers die geene bijzondere studie in muziek en zang hebben gedaan. Eene bijzonder loffelijke vermelding verdient Mevr. De Smet, die in elk der vier stukjes hare gewaardeerde medewerking verleende, alsook de begaafde heer tooneelbestuurder J. Govaere, en de heeren Malschaert, Clauwaert, Materne en De Vos, die de hoofdrollen vervulden.
- In een der tusschenbedrijven werd het vaandel ingehuldigd met eene toespraak van den heer voorzitter Haegens, even eigenaardig van vorm als 'pittig' van inhoud.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** - In den wedstrijd voor Graveerkunst door de Koninklijke Belgische Academie uitgeschreven, werd de eerste prijs behaald door den heer Andersen van Amsterdam, met '*In de Heide*' naar

het tafereel van Portaels. Tevens werd door de jury in ernstige aanmerking genomen *De krankzinnigheid van Hugo Van der Goes* (naar Em. Wauters). In den wedstrijd voor de Schilderkunst werd de uitgeloofde prijs niet toegekend. - De heer Henri Hymans werd bekroond voor zijne verhandeling over de School van Graveerkunst onder Rubens.

- De Antwerpsche Gemeenteraad heeft het besluit der Commissie goedgekeurd, strekkende om den wedstrijd voor het ontwerp van een nieuw museüm op nieuw uit te schrijven.

- Op donderdag 5 September werd de driejaarlijksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten, te Brussel, door den Koning en de Koningin geopend. Zij bevat 1078 schilderijen, 198 teekeningen, waterverwen, gravuren, enz., 140 beeldwerken en medaliën en 20 nummers de bouwkunde betreffende. - Ondanks de Wereldtentoonstelling van Parijs, waaraan onze kunstenaars een zoo voornaam deel nemen, mag men die van Brussel eene wèl geslaagde noemen. Zij bevat, het is waar, weinig of liever haast geene werken van buitengewone verdiensten, doch het gehalte der uitgestalde gewrochten ist over het algemeen zeer voldoende, zoodat men in deze Expositie minder werkelijk slechte dingen dan in de vroegere Brusselsche aantreft.

Ofschoon het mijn voornemen niet zij een verslag over de Tentoonstelling te leveren, wil ik den lezer tusschen de tafereelen, welke inzonderheid de aandacht der bezoekers vestigen, degene opnoemen, die mij het meest getroffen hebben.

M. Brozick, een Boheemsche kunstenaar, leerling van onzen landgenoot den Antwerpschen schilder M. Jan Swerts, die sedert verscheide jaren, als bestuurder aan het hoofd der Academie van Praag staat, stelt een groot tafereel ten toon, dat algemeen bewonderd wordt. Het verbeeldt een *Gezantschap van den Koning van Bohemen en Hongarië aan het Hof van Frankrijk*, *Karel VII.* M. Karel Ooms eene fraaie *Huiszoeking by den Drukker Plantyn.* M. Camiel Van Camp eenen *Dood van Maria van Burgondië.* MM. Juliaan en Albert De Vriendt, allerliefste gewrochten waartusschen een

een heerlijk *Portret.* M. Em. Wauters, *Jan IV en de Neringen van Brussel.* M. Cap eenen geestigen *Zondag in het dorp* en een *Portret.* M. Jan van Beers, eene *Melkmeid* met eene prachtige koe. M. Hennebieq, *Baudewijn VI, graaf van Henegauwen.* M. Hermans, de *Lotelingen*, vier Brusselsche knapen, die in eenen bedroefden staat, bij wintertijd den Berg van het Hof, te Brussel, afkomen. M. Joors een tafereel van kunstenmakers. M. Em. Claus, *Kinderportretten.* M. Rob. Mols, *De Kade van den Louvre te Parijs.* MM. Delpérée en Lebrun, goede historiestukken. Tusschen de overige exposanten bemerken wij: MM. Lamorinière, Lambrichs, Linnig, L. Maeterlinck, Pauli, A. Robert, E. Sibert, Speeckaert, Jos. Stevens, Verlat, Stobbaerts, P. Van der Vin, F. Van Kuyck, Van Luppen, Verwee, F. Vinck, A. De Braekeleer, De Cock, Eraustadt, Th. Gerard, enz., enz.

De Koning heeft verscheidene aankoopen in de Expositie gedaan, namefijk schilderijen van MM. Stallaert, Van Luppen, Van Beers, Achenbach, Pion en Mesdag. De volgende belooningen zullen, zegt men, worden toegekend: aan MM. Brozick (*historie)*, Mesdag (*zeeschildering*) en Huberti (*landschap*), het kruis der Leopoldsorde; en aan MM. Alph. Asselberghs, Bouvier, Delpérée, De Pratere, Ooms, Van Beers, Jan Verhas en Th. Weber, de gouden medalie.

(*De Toekomst.*)

Necrologie.

FRANS DUNKLER, beroemd componist en militair muziek-directeur, overleden te 's Gravenhage, op 16 September 1873. - Sedert 1847 stond Dunkler aan het hoofd der Stafmuziek, en wist zijn korps tot eene hoogte te verheffen als zeldzaam wordt bereikt. Vandaar de titel van ‘Koninklijke militaire kapel’ haar door Z.M. Willem III geschonken, en het aantal ridderorden, nederlandsche en vreemde, waarmede Dunkler's borst was versierd. ‘Geen tweede, zoo getuigt de heer Nicolaï in *Caecilia*, bezat eene meesterschap in de behandeling van een harmonie-orkest gelijk Dunkler.’ - Zijn stoffelijk overschot werd, in tegenwoordigheid van eene onafzienbare menigte, ter aarde besteld op het kerkhof Eik-en-Duinen, bij 's Hage.

De doopgetuigen.
Vroolijk Zangspel in één bedrijf.[1]

Personen:

Pluimsteen, rentenier. - Houtekiet, muzikant. - Mijnheer Willeput. - Mevrouw Willeput. - Seraphinus, bediende.

Het stuk speelt in den tegenwoordigen tijd.

Eene schoon gemeubeleerde kamer in het huis van Pluimsteen; deur en vensters op den achtergrond; zijdeuren.

Eerste Tooneel.

PLUIMSTEEN, SERAPHINUS.
(Pluimsteen langs de deur van den achtergrond haastig binnenkomend, ijlt van de eene zijdeur naar de andere, en slaat die allen open.)

Tweezang.

PLUIMSTEEN.

Seraphinus! Seraphinus!
Hel en droes! waar zit ge dan!
Sa! waar zijt gij ingeslopen
Al de deuren staan wijd open
En ik roep zoo luid ik kan:
Seraphinus! Seraphinus!
Hel en droes! waar zit ge dan!...

(Zijn zweet afdroogend).

Ha! die knecht!... ik stuif in toren!
Die is tot mijn leed geboren!...
Is hij dronken, zot of ziek?
Zit hij weêr in 't politiek?.-.
O! dat is den baas bedriegen!
Aan de deure zal hij vliegen
Zonder verder kompliment!...

(1) Muziek van Karel Miry. - Dit stukje was eerst een louter Blijspel, (*vaudeville*); naderhand heeft de schrijver, denkelijk met het oog op de stichting der vlaamsche Opera te Brussel, zijne *Doopgetuigen* tot het onderhavige komisch zangspel (*opéra comique*) heromgewerkt.

Red.

(Wat zachter).

Maar 't is waar, die arme vent
Kan helaas me moeilijk hooren
Hij heeft stopsels in zijn' ooren
Hij is doof gelijk een pot...

(Weer ongeduldig).

Doch ik roep gelijk een zot,
Gansch de buurt die kan mij hooren:
Seraphinus! Seraphinus!
Hel en droes! waar zit ge dan?
Sa! waar zijt gij ingeslopen
Al de deuren staan wijd open
En ik roep zoo luid ik kan!
Seraphinus! Seraphinus!
Hel en droes! waar zit ge dan!

SERAPHINUS,

(komt langzaam uit eene zijkamer: hij heeft een dagblad in de hand en leest).

‘Men schrijft uit Constantinopel
Dat de Groote Turk alweer
In het huwlijk is getreden
Voor den honderd-elfsten keer...’

PLUIMSTEEN,

(opstuivend).

Wat scheelt mij Constantinopel!
En de Turk! wat geeft het mij?
Dat hij duizend keeren trouwe;
't Zijn zijn zaken dat; - maar *gij*
Hebt wat ànders te verrichten
Dan met al die krantberichten
U den kop te vullen!... ja!...

SERAPHINUS,

(met de zelfden flegme voortlezend.)

‘Men schrijft uit Batavia...’

PLUIMSTEEN,

(meer en meer opvliegend).

Mijn geduld is nu vervlogen!
Hier dat blad!...

(Rukt hem de gazet uit de handen)

en uit mijne oogen!

Hij scheurt het aan stukken).

'k heb genoeg van die gazet!.

SERAPHINUS,

(zonder kwaadheid).

Wel! wat hebt gij uitgezet?
't Arrem blad in duizend stukken...
En 't stond vol met ongelukken,
Waar 'k nog niemendal van weet.

(Hij ziet beteuterd naar de stukken papier).

PLUIMSTEEN.

Dàt is 't minst!.. Maak u gereed:
Er is heel wat werk op handen.

SERAPHINUS,

(zet zich neêr op een stoel, en nog altijd met kalmte naar het gescheurd papier ziende).

Al het nieuws van al de landen...

PLUIMSTEEN.

't Is vandaag een groote dag...

SERAPHINUS.

...Dat ik nu niet lezen mag!

PLUIMSTEEN,

(met meer genoegen).

Seraphinus, gij moet weten...
'k Hoor welhaast de zoete kreten
Van mijn zoontje... 'k word *papa!*...

SERAPHINUS,

(die een stuk van de gazet heeft opgeraapt, lezend).

''t Volk van Monopotapa
Leeft in volle revolutie;

(Lezend heengaande).

Ja men spreekt van d'executie...'

(Af.)

PLUIMSTEEN,

(als te voren).

'k Word papa... dat is een eer!
Och, ik hoopte 't schier niet meer!
't Is nu zoo wat vijftien jaren
Dat we trouwden; en we waren
Niet te jong, maar ook niet te oud...

(Eensklaps, op anderen toon, haastig).

Doch! ik houd u aan den kout!

(Ziende dat hij alleen is).

He! waar is hij!... 'k sta verlaten,
Moederziel alleen te praten!...

(Heen en weer loopend).

Seraphinus; Seraphinus!
Hel en droes! waar zit ge dan!
Ja! waar zijt gij ingeloopen
Al de deuren staan wijd open
En ik roep zoo luid ik kan:
Seraphinus! Seraphinus!
Hel en droes! waar zit ge dan!...

Tweede Tooneel.

PLUIMSTEEN,

(alleen).

- Hij is weg!...

(naar den voorgrond komend)

ik moet noodzakelijk een middel vinden om mij van dien kerel los te maken!... Ik kan het niet langer uitstaan!... Gansche dagen doet hij volstrekt niet anders dan met gazetten heên en weêr loopen.... En bovendien is hij doof.... Oh! zoo doof als een blok!... Ik mag bellen, roepen, schreeuwen, 't is te vergeefs: hij hoort me niet en gaat maar altijd naar hartelust zijnen gang...

(Seraphinus naäpend)

‘men schrijft uit Constantinopel’...

(Spraak)

Ja, maar ik ga er er een einde aan maken... na vandaag is 't gedaan... ja zeker, aangezien er toch niets aan te verhelpen valt; wat wilt gij dat ik met zoo'n...

(Langzamerhand zachter, en eindelijk gelukkig en verheugd)

. Doch 'k zal wachten tot na vandaag... thans heb ik àndere dingen in 't hoofd... gewichtiger dingen... Ik mag mij in geen kwade luim laten brengen, - ô neen, integendeel, ik moet mijn gelaat in de vroolijkste plooi zetten... ik moet er triumfantelijk uitzien: - ik word papa!...

(bovenmate gelukkig)

. O! papa! dat schoone woord doet mijn hart van fierheid beven!

Koepletten.

1

Ja, 'k ben fier gelijk een held!
't Staat op mijn gelaat te lezen...
Had ik tien miljoen in geld
'k Zou dan nog zoo blij niet wezen
O! men zegge wat men wil!
Geen geluk kan evenaren
Dit: als 't vrouwken zacht en stil,
Blozend, u komt openbaren
Dat ge... dat ge... deugeniet,
Haast een krollekopje ziet!...

'k Ben papa! 'k ben papa!
‘Oe, mijn teeder-zoet papaatje...’
Zingt weldra het kameraadje...
Ach! 'k zou... dansen waar ik sta!
Dank mijn God: - 'k ben papa!

2

'k Heb een vrouwtje naar mijn zin:
O! zoo goed kan ik haar lijden!
Maar, er moet in 't huisgezin
Nog iets ànders u verblijden!
Ja, ge wilt, al zijt ge man,
Mede wiegeliedjes zingen...
Later, op uw' knieën, dan
Zoo'n *patotterken* zien springen
Dat ge... dat ge... - blijde vent! -
Als uw meesterstuk herkent.

'k Ben papa! 'k ben papa! (*enz.*)

(Hij legt bij toeval de hand op eene tafel en vind er twee telegrams)

. Goed! twee dépêches waar ik niets van wist!... Weêr eene heldendaad van Seraphinus! - Die kerel heeft het zoo druk met zijn gazetten dat hij den tijd niet vindt om...

(met humeur)

. Och, van de dienstboden verlos ons Heere!...

(hij scheurt de omslagen af.)

't Zal van Willeput zijn... en van Houtekeet... ik heb beiden met de zaak bekend gemaakt, en gevraagd om als Doopgetuigen... ja, 't is van... Laat ons eens zien wat ze mij antwoorden:

(lezend)

‘In de groote haast: proficiat! Vrouw en ik sluiten de deur, waarmede wij de eer hebben u te groeten. WILLEPUT.’

(Spraak)

Bravo, Willeput!... En nu.;. de andere dépêche!

(lezend)

:

‘Admirabolo, delicioso, ravissanto, merveilloso, binnen vijf minuten druk ik u aan mijne borst.’

(De telegrams wegleggend, lachend)

. Natuurlijk van Houtekiet!... O! die goede beste vrienden! altijd gereed om mij plezier te doen! -

(Zich de handen wrijvend)

. Kom, ik moet hen eens feestelijk onthalen... Een goed diner, een lekkere flesch..

(roepend)

Seraphinus! Sera...

(Eensklaps)

. Ha, saperloot, een rijtuig... 't houdt stil voor de deur...

(roepend terwijl hij naar 't venster loopt)

oh, die verwenschte doove-

man!

(het venster open)

. 't Is Houtekiet!...

(naar luiten, in e handen klappend)

binnen! vriend... binnen, binnen, haastig binnen!...

Derde Tooneel

PLUIMSTEEN, HOUTEKIET.

(HOUTEKIET ziet er zoo wat artist uit in zijne kleeren, doch het is een weinig (niet te veel!) overdreven; hij draagt eene violoncel onder den linker arm. - De Italiaansche muziektermen spreekt hij duidelijk en goed uit)

Intreegezang.

Allegretto, con spirito
Vivo e leggiero!

Blij gezind
Mijn oude vriend
Zoo kom ik nu
Tot u!

Laat me schudden uwe handen,

Con fuoco! con fuoco!

Onze goede broederbanden
Onontknoopbaar zijn ze, maat...
Zoo ge ziet de kracht der beenen:

Sempre forte, agitato!...

Ook het hartje, - 'k mag niet weenen -
Blijft in zijnen frisschen staat!
En de god der schoone kunsten
Zendt nog altijd mij zijn gunsten
Van Apollo, beste vrind,
Ben ik steeds het waardig kind!...
Solos, duos, trios, kooren,
Krijgsgezang en opera,
Feestcantate *et caetera*...
Al wat in den laatsten tijd
Uit mijn zieltje werd geboren
Wil ik, vriendje, u laten hooren,

En het zal u goed bekoren
Daar ge een fijne kenner zijt!...

Allegretto, con spirito!
Vivo e leggiero!

Blij gezind
Mijn oude vriend,
Zoo kom ik nu
Tot u!

PLUIMSTEEN,

(Houtekiet de hand drukkend).

- Gegroet, altijd blijgeluimde Houtekiet, hartelijk gegroet!... Welkom, vrîend. Ik dank u, met heheel mijne ziel, dat gij gekomen zijt.

HOUTEKIET.

- Ja, zeker ben ik gekomen!... 'k had nogtans bezigheid in overvloed, - want ofschoon ik maar uit eigen voldoening werk, zit ik toch tot over de ooren in den arbeid... Ik zei zoo tot mij zelve: ‘Pluimsteen was een speelgenoot mijner kindsheid, Pluimsteen is een braaf rechtschapen man, vol lust en leven, en, wat op alles de kroon zet, Pluimsteen houdt veel van muziek!... Zoodus ik mag niet ongevoelig blijven voor zijne vreugde, en *tutta la forza* moet ik hem komen proficiat wenschen.’

PLUIMSTEEN,

(hem nogmaals de hand drukkend).

- Beste jongen!...

HOUTEKIET,

(op zijn violoncel wijzend).

- Dàn heb ik maar dadelijk *fideel* onder den arm genomen, en hier ben ik, kameraad, *vivo e leggiero*! hier ben ik!...

PLUIMSTEEN.

- Ha! *gij* zijt een vriend, gij!

HOUTEKIET,

(de hand omhoog).

- Een ware vriend!... niemand vernam met zóóveel vreugde uw... uw... - ge weet wat ik zeggen wil, niet waar?... - Dat heeft mij zelfs op het *idée* gebracht in allerhaast iets te vervaardigen...

PLUIMSTEEN.

- Een muziekstuk?...

HOUTEKIET.

- ...dat ik aanschouw als een der lieflijkste bloemekens uit mijnen tuin... luister!...

(plaatst zijne violoncel om te spelen)

Allegretto con expressione...

PLUIMSTEEN,

(hem op de schouder kloppend).

- Later, vriend, later! Bespaar het tot op het plechtig oogenblik!... Ge moet vermoeid zijn...

(Wil de violoncel nemen)

geef hier...

HOUTEKIET.

- Neen, *fideel* blijft in mijne armen! o! altijd, ge weet het?

PLUIMSTEEN.

- Zoo als ge wilt!... maar rust toch wat...

(een stoel).

Ziedaar... en laat ons eens glaasje drinken om uw blijde komst te vieren!

(Brengt eene flesch, met twee glazen, en schenkt in)

.

HOUTEKIET.

- Ha! een glaasje, dat kan men niet weigeren,

al ware 't maar uit eerbied voor vader Noach!...

(Klinkend)

Gezondheid, maat!

PLUIMSTEEN,

(het glas omhoog.

- En op onze vriendschap!...

HOUTEKIET,

(opstaande).

- *Bravissimo!* op onze vriendschap!... Ook dààrop mag gedronken worden! en met volle teugen!...

(met plecht)

de jaren kunnen haar nîet uitdooven, die vriendschap, integendeel, ze gaat altijd *crescendo*, *crescendo*...

(Ze zetten zich beiden neder)

.

PLUIMSTEEN,

(met genoegen).

- Wij hebben menigen blijden dag beleefd, Houtekiet...

HOUTEKIET,

(insgelijks).

- En menigen blijden nacht...

PLUIMSTEEN,

(de handen in de zakken, de beenen uitgestrekt, het hoofd achterover, vol voldoening).

- Wij zullen niet moeten terugkomen, Houtekiet...

HOUTEKIET,

(insgelijks).

- Neen, waarachtig niet! o! we waren kerels wij!...

PLUIMSTEEN.

- We deinsden voor niets achteruit...

HOUTEKIET.

- Voor niets! Ach, waar zijn ze gebleven die vroolijke jaren!

PLUIMSTEEN,

(klinkend).

- Aan u!...

HOUTEKIET,

(insgelijks).

- Tibi!...

PLUIMSTEEN,

(na gedronken te hebben).

- We waren twee felle deugnieten in onzen tijd, Houtekiet...

BEIDEN,

(elkander met beteekenis beziende en een oogje knijpend).

- He, he...

HOUTEKIET.

- Weet ge nog van...

PLUIMSTEEN,

(opstaande).

- Ust!... stil aan mijn oor...

HOUTEKIET,

(ook opstaande, zachter).

- Weet ge nog van...

(zegt hem het overige aan het oor).

PLUIMSTEEN,

(lachend).

- Ho! ho! ho!... En *gij* dan, weet ge nog van...

(zelfde spel)

,

HOUTEKIET,

(lachend).

- Hi! hi! hi!... En 't voornaamste zouden we vergeten...

(nog eens aan het oor van Pluimsteen)

.

BEIDEN,

(luidop lachend).

- Ha, ha, ha, ha!...

PLUIMSTEEN.
- En altijd te zamen...

HOUTEKIET.
- Altijd!... twee handen op één buiksken...

PLUIMSTEEN.
- Twee dieven in één kerk!

HOUTEKIET.

- *Legato... legato*!... Zeker, onze vriendschap verdient in de Geschiedenis vermeld te worden, net zoowel als die van Castor en Pollux...

(zich neêrzettend, gereed om te spelen)

zelfs heb ik, als souvenir aan onze wederzijdsche genegenheid, iets vervaardigd...

PLUIMSTEEN.

- Een muziekstuk...

HOUTEKIET.

- ... dat ik aanschouw als een der lieflijkste bloemekens uit mijnen tuin!... Luister, dat mag uwe aandacht niet ontgaan... *allegro con brio ben marcato.*

PLUIMSTEEN.

- Later, vriend, later...

HOUTEKIET,

(vol vuur).

- Neen, neen, dadelijk! *senza retardo... senza retardo.*

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN. SERAPHINUS, (buiten adem, eene gazet in de hand).

SERAPHINUS.

- Mijnheer, Mijnheer, Mijnheer!...

PLUIMSTEEN.

- Welnu?...

SERAPHINUS.

- Wat geluk! wat geluk!

PLUIMSTEEN,

(getroffen).

Hemel!...

SERAPHINUS.

- Wat onuitsprekelijk geluk!...

PLUIMSTEEN,

(juichend).

- Ach, ik ben vader! ik ben vader!

HOUTEKIET.

- Laat mij u de beide handen drukken, Pluimsteen, de beide handen!...

PLUIMSTEEN,

(terwijl Houtekiet hem de handen vasthoudt, tot Seraphinus).

Haastig, haastig, ik brand van nieuwsgierigheid...

SERAPHINUS,

(in de gazet, lezend).

- 'Men schrijft uit San-Francisco: Eene kudde van drie honderd twee-en-vijftig schapen...'

PLUIMSTEEN,

(zich losrukkend).

- Naar den drommel! gij en Francisco en de schapen!...

(met geweld het blad nemend en het aan stukken trekkend)

. Ziedaar!...

(werpt de stukken door het venster; - Seraphinus bij de kraag vattend)

wat *u* betreft...

(beweging, alsof hij hem ook door het venster ging smijten - dan wat zachter)

Neen, ik wil mijne handen niet

bevlekken met uw ezelsbloed!...

(Seraphinus buiten de deur duwend.)

Maar, uit mijn gezicht, domkop!... domkop, zoo dom als de domheid zelve...

(hij slaat met geweld de deur achter hem toe)

.

Vijfde Tooneel.

PLUIMSTEEN, HOUTEKIET.

HOUTEKIET,

(Pluimsteen terug naar den voorgrond brengend).

- *Poco pio lento*, vriend!... waartoe laat gij u vervoeren?... dit is geen fatsoenlijke handelwijze voor een fatsoenlijk man...

PLUIMSTEEN.
- Ach, het is niet uit te houden!...

HOUTEKIET.
- Ik zie het, vriend! die jongen heeft 'nen slag van den molen weg...

PLUIMSTEEN,

(zich neerzettend, blozend).

- Oef!...

HOUTEKIET.
- Vriend, ge zult méér winnen met zachtheid dan met gramschap... Ik kan u geenen beteren raad geven, om den ongelukkigen tot het verstand terug te krijgen, dan den heilzamen invloed van de muziek te beproeven.

PLUIMSTEEN,

(spottend).

- Ja...

HOUTEKIET.
- Zeg hem dat hij de lessen van het Conservatorium...

PLUIMSTEEN,

(opstaande).

- Zeggen! zeggen! zeggen! maar al had ik zooveel monden als eene hijdra, dan kon ik me nog niet doen verstaan... hij is doof!...

HOUTEKIET.

- Ach, die arme jongen!... Doof!... En uit een opwelling van liefdadigheid houdt gij hem niettemin in uwen dienst?... 't is schoon!...

PLUIMSTEEN.

- Wel neen! wel neen! saperdemiele neen!... vijf-en-twintig maal heb ik zijne rekening willen vereffenen, doch hij hoort me niet!...

HOUTEKIET,

(halflachend).

- En hij blijft onbeweeglijk, alsof het hem niet aanging...

PLUIMSTEEN,

(met humeur).

- Ja...

HOUTEKIET,

(lachend).

- Ha, ha, ha!... niet slecht!...

PLUIMSTEEN.

- Ge lacht er nog meê?

HOUTEKIET.

- Zeker! Omdat het me doet denken aan een aardige opera-buffa.

PLUIMSTEEN,

(de schouders ophalend).

- Hum!...

HOUTEKIET.

- Die ik in mijnen jongen tijd gecomponeerd heb... '*De Doove*, *of het huis vol volk,*' naar het fransch!... Oh, een meesterstukje!... Vooral de ouverture is een der lieflijkste bloemekens uit mijnen tuin!...

(de violoncel)

hoor eens dat juweeltje...

(gereed om te spelen)

Allegretto molto moderato con grazioso.

PLUIMSTEEN,

(hem tegenhoudend).

- Stil! men stormt de trappen op...

(gaat naar de middendeur toe)

waarschijnlijk Willeput en zijne vrouw...

(Stelt de deur open verheugd)

. Ja, het is inderdaad Willeput en zijne vrouw!...

Zesde Tooneel.

DE VORIGEN, WILLEPUT, Mev. WILLEPUT.

Zij zijn gekleed als welstellende burgers. WILLEPUT ziet er goed en naief uit; Mev. WILLEPUT heeft in houding en spraak eene tint van pedantisme en verwaandheid, die haar belachelijk maakt.

Samenzang.

Vrienden van der jeugd af aan,
In mijn' armen gauw gevlogen!
Ach, mijn God! een vreugdetraan
Voel ik springen uit mijn oogen!

Ja een strengel kloek en nauw
Bindt ons samen d'een aan d'ander,
En geen duivel zijne klauw
Zou ons rukken van elkander!...

Vrienden van mijn jeugd af aan,
In mijn' armen gauw gevlogen!
O! mijn hart is opgetogen
Als ik denke dat wij mogen
Lustig aan 't omhelzen gaan.

(Omhelzing.)

PLUIMSTEEN

(Willeput en Mev. Willeput de hand drukkend)

- Ik dank u recht hartelijk, dat gij mijne uitnoodiging zoo spoedig beantwoord hebt.

Mev. WILLEPUT.

- Onze oude vriendschap, Mijnheer Pluimsteen, heeft aan mijnen levensgezel en aan mij deze zoete verplichting opgelegd.

HOUTEKIET.

- Net gelijk aan mij!.. Ja, zoodra ik het nieuwsje vernomen heb, ben ik dadelijk met den *Telegraaf* vertrokken.

WILLEPUT

(zeer verwonderd).

- Met den telegraaf?..

HOUTEKIET.

- Het stoomschip van Rotterdam op Antwerpen en *vise-versa*...

(tot Mev. en M. Willeput)

Ik heb tegenwoordig mijn verblijf te Rotterdam moet ik u zeggen, en ik slijt er een zeer eenvoudig leventje, hetgeen me niet belet aldaar even als alhier de schoone kunst te beoefenen.

Mevr. WILLEPUT.

- Mijnheer Houtekiet is dan nog altijd liefhebber van de muziek?

HOUTEKIET.

- Oh, een hartstochtelijk liefhebber, Madam! Gij ziet het wel aan mijne kleeren, niet waar? Een kostuum dat kunst met goeden smaak vereenigt.

PLUIMSTEEN

(glimlachend Houtekiet op den schouder kloppend).

- En hoe langer hoe meer is hij in vervoering, die beste vriend Houtekiet.

WILLEPUT.

- Juist gelijk mijne vrouw!.. Ha, Mijnheeren, ik heb de eer en het genoegen u eene nieuwe dichteres voor te stellen!

PLUIMSTEEN en HOUTEKIET

(groetend).

- Waarlijk... Madam... Madam...

PLUIMSTEEN

(tot Mev. Willeput).

- Laat mij u mijn kompli ment maken!

(ter zijde)

Wat heeft zich die goede Pluimsteen nu laten wijs maken!

Mevr. WILLEPUT.

- In de ziel was ik altijd dichteres; doch het is eerst sedert ik buiten weon, dat ik begonnen ben mijne denkbeelden in verzen uit te drukken.

PLUIMSTEEN

(ter zijde, verwonderd).

- Donders! het zal toch nog waar zijn!

WILLEPUT

(met innige voldoening).

- Gij hoort het, mijnheeren... een talent!.. een genie!.. Van den vroegen morgen tot den laten avond...

Mevr. WILLEPUT

(de zinsnede voleindend).

- ...wijd ik mijnen tijd aan geestverheffende bezigheden.

PLUIMSTEEN.

- Zoo, 't is magnifiek! proficiat!

(zachter tot Willeput)

: En wie heeft er 't beheer over de keuken?

WILLEPUT

(met overtuiging en fierheid).

- Ik!.. Ik heb

haar losgemaakt van alle huiszorg en al het vrouwenwerk ten mijnen laste genomen.

Tweezang.

WILLEPUT.

'k Wil mijn vrouwtje niet beletten
Haar talent vooruit te zetten;
Daarom - mocht het ook misstaan! -
'k Knoop den blauwen voorschoot aan!

MEV. WILLEPUT.

Die als dichter zich laat eeren
Mag zich stellig niet vernêeren
tot het werk van pot en pan...

WILLEPUT.

Neen daarvoor heeft zij haar man!

TE ZAMEN.

Gij ziet en hoort
Wij zijn in goed accoord!
'k Mag het vredevaantje zwaaien,
Elk verstaat hier wèl zijn plicht;
Daar waar 't vrouwtje verzen dicht
Moet de man het spit doen draaien!

MEV. WILLEPUT.

Ginds in afgelegen dreven,
Waar de bloemkens mij omgeven,
Waar het zilvren beekje vliet
Kronklend door de groene blaren
Van der lente rozelaren,
Zing ik 's morgens blij mijn lied.

WILLEPUT.

En intusschen giet *ik* 't water
Kokend door den koffiezak,
Elk zijn werk! geen wonder dat er
Dan de speelman blijft op 't dak!

MEV. WILLEPUT.

's Middags als de zonne brandt,
Als de vogel staakt zijn liedje,
Als geen windje speelt in 't rietje,
Zit ik in mijn lustwarand

Rustig aan de kunst te droomen...

WILLEPUT.

Ik... ik moet het linnen zoomen;
'k Doe het graag; 't is mijn beroep!
'k Stop de zokjes,
'k Strijk de rokjes,
'k Brei de kousen, kook de soep!

MEV. WILLEPUT.

En dan later als de hemel,
Met het nachtfloers overtogen,
Toont aan mijne dichteroogen
Al de pracht van 't stargewemel, -
O! dan is mijn ziel bewogen,
En bij 't mijnrend licht der maan
Hef ik luid een' lofzang aan!

WILLEPUT.

Ik doe binst de kinders slapen,
En 'k vertel zoo lang zij gapen
Hun van Duimken of zoo wat...
'k Spijs den hond en laaf de kat,
'k Schuur den vloer en 'k wasch de vaten,
'k Heb me aan al dat werk gewend
Om mijn vrouwken's schoon talent,
Haar genie in rust te laten!

TE ZAMEN.

Gij ziet en hoort:
Wij zijn in goed accoord;
'k Mag het vredevaantje zwaaien,
Elk verstaat hier wel zijn plicht: -
Daar waar 't vrouwtje verzen dicht
Moet de man het spit doen draaien.

Mevr. WILLEPUT

(tot Pluimsteen).

- 't Was met oprechte vreugde dat ik het bericht van die gezegende tijding outving. Uwe woorden van innig geluk hebben mij diep getroffen; dat heeft mij zelfs een gedicht ingegeven dat ik - laat me zoo vrij zijn - u zal voorlezen.

WILLEPUT.

- Luistert aandachtig; 't is eene vrucht van haar eigen genie.

PLUIMSTEEN

ter zijde).

- Ik sta als aan den grond genageld van verwondering!

Mevr. WILLEPUT

(bladen papier in de hand, leest:

‘Een nieuwe lente breekt voor u, o! Pluimsteen, aan!
De blonde Cupido met kuiltjes in de wangen...’

HOUTEKIET

(haar in de rede vallend).

- Bravo, bravissimo! *gij* een gedicht, *ik* een muziekstuk. Ha! dat gaat opperbest te zamen...

(gereed om te spelen)

- *Allegretto*, *con expressione..*

(SERAPHINUS komt buiten adem binnengestormd; hij heeft eene nieuwe gazet in de hand).

Zevende Tooneel.

DE VORIGEN. SERAPHINUS.

SERAPHINUS.
- Och, Mijnheer, Mijnheer...

PLUIMSTEEN,
- Wat is er nu weêral?

SERAPHINUS.
- Eene ramp, met niets te vergelijken!...

PLUIMSTEEN

(verschrikt).

- Ach God!...

WILLEPUT.
- Is het einde der wereld nabij?...

PLUIMSTEEN.
- Neen, waarschijnlijk... mijne vrouw... och Heere mijn God! mijne arme vrouw, die...

HOUTEKIET,

(hem de beide handen grijpend).

- Vriend, oude vriend, uw verdriet is het mijne...

MEVR. WILLEPUT,

(tot Seraphinus).

- Wees voorzichtig... voorzichtig.

SERAPHINUS,

(in de gazet).

- 'Men telegrafeert uit Moskou: De groote foore van Novogored...'

PLUIMSTEEN,

(uitberstend).

- Ha, donder en bliksem! mijn geduld is eindelijk uitgeput!...

HOUTEKIET,

(zich tusschen Pluimsteen en Seraphinus plaatsend).

- Niet opvliegen, hoor! niet opvliegen!

PLUIMSTEEN.

- Rukt mij van dien kerel los!...

HOUTEKIET,

(Pluimsteen willende tot bedaren brengen. - Piano... dolce... piu moderato!...

SERAPHINUS,

(lezend).

- De groote foore van Nivogorod, die gedeeltelijk op het ijs wordt gehouden...'

PLUIMSTEEN.

- Rukt mij van dien kerel los, zeg ik u, of ik ben niet verantwoordelijk voor...

HOUTEKIET,

(als te voren).

- *Dolce... dolce...* geene onbedachte woede...

WILLEPUT,

(zeer naief).

- Welnu, wat is er van de foore van Novogored?

Mevr. Willeput.

- Vriend, laat mij u verteederen door den balsem der poëzie...

(lezend)

:

'Een nieuwe lente breekt...

Houtekiet,

(Seraphinus den arm gevend).

- Neen, Madam, pardon, de muziek alleen is het *non plus ultra* tegen alles wat... doch eerst dezen doorn uit den voet van Pluimsteen...

Willeput

- Sa, wat is er nu van de foore van Novogorod?...

Houtekiet.

- Zie... zoo oogenschijnlijk zal ik met welgevallen hem aanhooren

Seraphinus,

(lezend).

- '... die gedeeltelijk op het ijs wordt gehouden is het tooneel geweest van eene onbeschrijfelijke...'

(arm aan arm met Houtekiet af)

.

Achtste Tooneel.

WILLEPUT. Mevr. WILLEPUT. PLUIMSTEEN.

Pluimsteen.

(nog hevig ontsteld van gramschap, somber).

- O! die schurk zal mij uitzinnig maken!.,.

Willeput.

- Ik mag sterven als ik er een woord van versta.

Pluimsteen.

- Wat geesel! wat plaag! wat kwelling!...

MEVR. WILLEPUT.

- Wees kalm, vriend, en luîster naar mijne woorden, zij zullen u goed doen...

'Eene nieuwe lente breekt voor u, o, Pluimsteen aan!...'

PLUIMSTEEN,

(opstaande).

- Doch morgen moet hij hieruit!...

MEVR. WILLEPUT. -

'De blonde Cupido...'

PLUIMSTEEN.

- Met de krachtigste gebaren zal ik het hem doen begrijpen!..

(buiten adem op eenen stoel neêrvallend)

Oef!.. Oef!..

Mevr. WILLEPUT

(langzaam haar papier toevouwend, ter zijde, gelaten).

- Ik verkwist hier nutteloos den rijkdom mijner kunst.

PLUIMSTEEN

(wat gestild).

- Maar helaas! ik laat me weêr door de gramschap meêslepen... Ik heb ongelijk... Hij is 't niet waard, de lomperd!

WILLEPUT.

- Zoo, wat is er nu eigentlijk van de zaak? Waar wil hij naartoe met de groote foore van Novogored?

PLUIMSTEEN

(opstaande).

- Och, we gaan er niet meer aan

denken... laat ons liever over iets anders spreken, over iets beters. Over Mevrouw, bij voorbeeld...

(Zich herstellend)

Zoo, mevrouw, hoe stelt ge het op uw buitenverblijf?

Mev. WILLEPUT

(koeltjes).

- Zeer wel, mijnheer, 'k wenschte maar dat ik er nooit van vertrokken ware!

PLUIMSTEEN.

- Hoe zoo, mevrouw?

Mev. WILLEPUT.

- Ik had gedacht u te onthalen op de lezing mijner verzen.

WILLEPUT.

- Ja, en die Houtekiet komt altijd daar tusschen gesprongen, percies 'lijk een hond in een kegelspel... Helaas, waarom hebt gij hem gevraagd?

PLUIMSTEEN.

- Ik heb hem gevraagd als getuige; ik moet toch twee getuigen hebben!.. De wet eischt twee mannelijke doopgetuigen!

WILLEPUT.

- De wet! de wet! de wet! Wat heeft de wet zich daarmeê te bemoeien?... we zijn toch wel in een land van vrijheid, meen ik!

Mevr. WILLEPUT

(ontevreden).

- Willeput!..

WILLEPUT.

- He!.. heb ik misschien eene domheid gezegd?

(tot Pluimsteen)

Dat gebeurt me nog al veel, moet ge weten.

PLUIMSTEEN.

- Enfin, 't is nu toch zóo!

WILLEPUT,

- Welaan in Gods naam dan! Maar ik h*o*op toch wel dat *ik d*e eerste getuige zal wezen?..

PLUIMSTEEN.

O! ja, daarop moogt ge *r*ekenen.

WILLEPUT.

Dat *ik*, ik het recht zal hebben het kind zijnen naam te geven...

PLUIMSTEEN.

- Natuurlijk...

WILLEPUT.

- Wij hebben er al over gesproken, en 'k ben met de vrouw overeengekomen, dat, in geval het een meisje is...

PLUIMSTEEN,

(geheel en al hersteld).

- Een oogenblik!... aan een meisje valt er niet te denken!

MIJNHEER en MEVR. WILLEPUT.

- Neen?

PLUIMSTEEN.

- Neen, want het zal een manneken zijn!

WILLEPUT.

- Een manneken?... Weet ge van nu af aan, dat het zal een manneken zijn?

PLUIMSTEEN.

- Ja, en 'k ben dat te weten gekomen op eene

vrij zonderlinge wijze.

(Brengt stoelen aan.)

Luistert!...

(Alle drij zetten zich neêr.)

Het is u bekend dat ik geen man vol vooroordeelen of bijgeloof ben. Welnu, niettemin was ik zóó begeerig om vooraf te weten wat de goede God me ging verleenen, dat ik de spoken zou hebben aangeroepen om er toch zoo iet of wat van te vernemen. - En weet gij wàt ik gedaan heb?

WILLEPUT.

- Gij hebt u op eenen kruisweg gesteld, en...

PLUIMSTEEN.

- Neen; ik heb mij bij een oud vrouwken laten brengen, zoo'n soort van tooverheks, die - naar men mij verteld heeft - in hooge mate de gaaf der voorzegging bezit... Ik heb haar mijne hand laten zien, - voor de klucht, dat spreekt, - en in de palm mijner hand heeft zij gelezen dat mijn eerstgeborene een zoontje zal zijn... Ge begrijpt zeer wel, vrienden, dat ik de woorden van die zoogezegde tooverheks aanhoorde als een praatje voor den vaak...

WILLEPUT.

- Hum! men kan toch soms niet weten!...

PLUIMSTEEN.

- ...Maar nu, 't komiekste van de zaak is dit: het schijnt dat dit vrouwken zich nog nooit bedrogen heeft; dat hare voorzeggingen altijd goed zijn uitgevallen; ja, dat de sterkste geesten van alle zijden des lands naar hier komen heengestroomd om hare wonderbare kennissen te raadplegen.

WILLEPUT.

- Ha bah!...

PLUIMSTEEN.

- Oh, men moge er meê lachen of niet, maar men heeft mij honderden voorbeelden aangehaald, die zonder tegenspraak bewijzen dat die vrouw wel degelijk eene bovennatuurlijke macht bezit.

WILLEPUT.

- Zoo dus, dat gij besluit...

PLUIMSTEEN.

- Wel... ik besluit... ik besluit niemendal!... het is genoeg gekend dat mijne gevoelens verre verheven zijn boven... Doch ik zeg bij mij zelven, dat, aangezien de wijzen der Oudheid, die in 't geheel niet dom waren, geloof sloegen aan de voorspellingen der orakels, het mij wel toegelaten is te gelooven aan de voorspelling van dat vrouwken... Dat is misschien een orakel van den modernen tijd.

WILLEPUT.

- Dit is zeer verstandig geredeneerd! Ik ook ben geen lichtgeloovige, maar bij zulke krachtige bewijzen durf ik luidop zeggen: uw zoontje zal een manneken zijn!...

MEVR. WILLEPUT.
- Sa! maar Willeput.

WILLEPUT

(verwonderd).

- Heb ik weeral een domheid?... o! neen, ik misprak me, ik wilde zeggen: uw manneken zal een zoontje zijn.

Negende Tooneel.

DE VORIGEN. HOUTEKIET.

HOUTEKIET.
- Ha! hij is uit de voeten!... ik heb heb hem in den tuin gesloten, en wel binnen het traliewerk van den vijver... hij is bezig met aan de roode vischjes de *méfaits*, *accidents et sinistres*, welke het wereldrond bezoedeld hebben, voor te lezen.

WILLEPUT,

(teeken doende van in 't water te vallen).

- Als hij maar niet met den kop vooruit...

HOUTEKIET.
- Zie! dat laat ik voor *zijne* rekening!...

(Volmondig)

Iets anders, vrienden, iets anders! Wij zijn hier gekomen als doopgetuigen. En zoudt gij willen gelooven dat wij 't bijzonderste haast vergeten hebben?

WILLEPUT.
- 't Bijzonderste?...

HOUTEKIET.
- Ja, den *naam* van het kind!.,. Dat is eene gewichtige zaak, die spoed eischt, en die ernstige overwegingen vraagt. Ik denk dat wij niet wijzer kunnen doen dan maar gauw ons daarmeê bezig te houden.

MEV. WILLEPUT.
- Van nu af aan, als ge wilt.

HOUTEKIET.
- Zeker, zonder uitstel.

MEVR. WILLEPUT.

- Alleenlijk zou ik wenschen, eerst en vooral, een klein voorstel te doen.

HOUTEKIET.

- Ha, laat hooren.

MEVR. WILLEPUT.

- Ik zou willen dat men het kind beschenke met eenen naam die zeer wèl getuigt van de verstandelijke ontwikkeling der Doopgetuigen.

HOUTEKIET.

- Madam, ik ben volkomen van uw gevoelen! Wij zijn geene kleurlooze geesten, wij beminnen al wat groot en edel is; wij moeten het kind in de wereld zenden met eenen naam die...

(Eensklaps door een gedacht getroffen)

. Oh! ja, maar er rijst nu eerst nog eene àndere vraag!... van welk geslacht zal het zijn, het kind?

WILLEPUT.

(met eene groote overtuiging).

- Van het mannelijk geslacht.

HOUTEKIET,

(eenigzins verwonderd).

Zijt ge daar zeker van?

PLUIMSTEEN.

- Het is zonneklaar bewezen...

HOUTEKIET.

- Ha, ha, zooveel te beter!... ik verneem het met eene grenzelooze vreugde, want hierdoor ben ik in staat, als doopgetuige hulde te brengen aan de nagedachtenis van den eenen of anderen grooten man, die...

MEVR WILLEPUT,

(ter zijde).

- Hij heeft een muzikalen inval in den zin, opgepast!

(Luid)

. Ja, Mijnheer, ik stel voor, - en ik hoop dat Mijnheer Houtekiet mij niet zal tegengaan, - ik stel voor het kind te laten doopen met den naam van den wereldberoemden dichter...

DE DRIJ ANDEREN,

(zachtjes afkeurend).

- Oh!...

WILLEPUT.

- Ha, zeg eens, vrouwtje, we zijn overeengekomen in geval het een manneken is, *mij* altijd het recht te laten... Mijnheer Pluimsteen, *ik* ben de peter niet waar? en in die hoedanigheid is het wel aan mij, alleen aan mij het kind met eenen naam te begiftigen?

HOUTEKIET.

- Als ge een voorstel hebt, spreek dan maar op!

WILLEPET.

- Ja, stellig heb ik een voorstel!,..

MEVR. WILLEPUT

(zacht)

- Willeput, neem u in acht! ge gaat weer met een domheid voor den dag komen!

WILLEPUT.

- Neen, neen, wees gerust, vrouw!... Vriend Pluimsteen, voorzeker zoudt gij niet wenschen dat uw zoon een kwaâjongen zou worden, een voorvechter, een Uilenspiegel, een Klaas Kapoen?...

PLUIMSTEEN.

- Ei! natuurlijk niet!

WILLEPUT.

- Ik heb een eenvoudig middel bij de hand om van hem een toonbeeld van braafheid, van zachtheid, van zoetheid te maken...

PLUIMSTEEN.

- En dat is?...

WILLEPUT.

- Dit is: hem den naam van een meisje te geven!

DE DRIJ ANDEREN

(met kreet).

- Van een meisje!

MEVR. WILLEPUT,

(op den vloer stampend).

Ach, Willeput! Willeput!

Wilpeput.

- Mijn naam is Marie. Welnu, ik durf beweren dat er onder Gods blauwen hemel...

Mevr. Willeput,

(hem in den arm nijpend).

- Ik voel het bloed van schaamte naar mijn voorhoofd stijgen. Foei! gij zoudt u moeten verbergen in den diepsten schoot der aarde...

Willeput,

(teleurgesteld).

- Geen woordje mogen spreken zonder een domheid te zeggen!.. maar dat is grievend, dat is grievend!

Pluimsteen,

(tot mevrouw).

- Welaan! laat ons kalm zijn! Willen wij deze zaak tot ieders bevrediging ten einde brengen, laat ons dan kalm zijn.

Willeput.

- Ja, kalm en bedaard.

De drij anderen.

- Goed, kalm en zeer bedaard.

Kwartet.

Te zamen.

Laat ons, kalm en zeer bedaard,
Goed die zaak eens overleggen;
Ieder mag zijn woordje zeggen,
Doch, getrouw aan onzen aard,
Zijn we kalm en zeer bedaard.

Mevr. Willeput.

Om den twist niet lang te drijven,
Wil ik bij mijn voorstel blijven,
En de naam van een *poëet*...

Al de anderen.

Neen! neen! neen! neen!

Houtekiet.

'k Heb iets beters, ik, gereed!
Ja iets beters, meer verheven:
'k Denk het kind den naam te geven
Van een grooten *muzikant*...

Al de anderen.

Neen! neen! neen! neen!

Pluimsteen.

'k Wijs het krachtig van de hand!
Muzikanten noch poëten.

't Is een jongen, moet ge weten!
En de naam van eenen *held*...

De drij anderen.

Neen! neen! neen! neen!
Geene mannen van 't geweld!

Willeput (*bang*).

Zou de naam dan van een *meisje*...

De drie anderen, (*opzchietend*)

Sa! verveel ons nog een reisje,
Met uw meisje! met uw meisje!
Maar verduiveld! dat en kan,
Hij wordt immers eens een man!...

Te zamen.

Laat ons kalm en zeer bedaard,
Goed die zaak eens overleggen,
Ieder mag zijn woordje zeggen.
Doch, getrouw aan onzen aard,
Zij we kalm en zeer bedaard.

Mevr. Willeput.

Ik vraag het woord.,

Pluimsteen.

Gij hebt het woord...

Pluimsteen, Willeput, Houtekiet.

En wij aandachtig toegehoord.

Mevr. Willeput.

Voelt ge 't hart u niet ontgloeien,
Voelt ge geene tranen vloeien,
Bij den klank der poëzie,
Bij de taal der hemelmachten,
Zoo vol zoetheid, zoo vol krachten...

Houtekiet, *(haar in de rede vallend.*)

Ja, maar als een melodie
Allegro wordt aangeheven
Voelt ge u dan niet gansch herleven?
't Maakt u geestig, 't maakt u blij!
Ja, Mevrouwe, ja, Mijnheeren,
'k Durf het vrij en vrank beweren

Niets zal 't kindje méér vereeren
Dan de naam, met roem bekend,
Van een *muzikaal* talent!

Mevr. Willeput, (*bitsig*).

Altijd met uw muzikanten!...

Houtekiet.

Altijd gij met uw poëten!...

Mevr. Willeput, *(de handen in de zijden*).

Sa! Mijnheer, 'k zou willen weten!

Pluimsteen, (*tusschen beiden*).

Ust! de vreê langs alle kanten!

Te zamen.

Laat ons kalm en zeer bedaard, enz.

Pluimsteen.

Ik vraag het woord?

De drie anderen.

Het is aan u!

Pluimsteen.

Wij zijn goede landgenooten
Meen ik toch?

De anderen.

Ja zeker!

Pluimsteen.

Nu,
Om die helden, om die grooten,
Die hun bloed voor ons vergoten,
Eer te brengen, volgens plicht,
Stel ik voor mijn zoon te doopen
Met den naam...

Mevr. Willeput, (*dadelijk*).

Ge moet niet hopen
Dat ik naar de kerk zal loopen

Met een held, die in de knoopen
Van de kinderwindsels ligt!
Oorlogsmannen, muzikanten,
Dat zijn al maar vieze kwanten...

Houtekiet, (*in gramschap*)

Ha! dat is een beetje sterk!
Dat gaat buiten allen perk!
Muzikanten, vieze kwanten!
Nu, ze zijn toch geen pedanten
Als uw dichters allemaal!

Mevr. Willeput, (*even*).

Wat ge durft, barbaar, vandaal!
's Dichters naam en eere breken,
Zij die met de goden spreken...

Pluimsteen, (*afbrekend*).

Kom! genoeg gelanterfant!
Noch poëet noch muziekant!
't Een mishaagt mij net 'lijk 't ander;
'k Wil een naam, doch 'k wil geen ander;
Dan van eenen Vaderlander!

Mevr. Willeput, (*bitsig*).

Zegt maar rond: een oorlogspook!
Als die namen u behagen
Moogt ge een ander meter vragen...

Houtekiet.

En een andren peter ook!

Mevr. Willeput.

Een poëet, of 'k ben geen meter!

Houtekiet.

Muzikant, of 'k ben geen peter!

Alle twee.

'k Blijf aan mijne kunst getrouw!

Willeput.

Hoort! om allen twist te ontloopen,
Laat ons maar het kindje doopen
Met den naam van eene vrouw?

Pluimsteen, (*uitberstend*).

Maar asa! ge maakt me wrevel!
Met wat recht draagt *gij* den knevel?

Hebt ge een vrouwenhart in 't lijf,
Dat ge een vrouwennaam wilt geven
Aan mijn zoon!...

(Vastberaden).

'k Blijf sterk en stijf!

Mevr. Willeput en Houtekiet.

Ja! ik ook!...

Pluimsteen.

Oh! om het even!
'k Heb een kloeken stalen moed!

Mevr. Willeput.

'k Heb een hoofd van diamant!

Houtekiet,

'k Heb een hart van muzikant!

Alle drie, (*in hevige onstuiming*).

Nog voor Lucifers trawant
Zou 'k mij niet ten onder geven!

(Al overhoop).

Heet dàt kalm zijn en bedaard?
't Zijn als uitgebroken zotten!
't Zijn als Kaffers, Hottentotten!
Wij verloochnen onzen aard!...
Heet dàt kalm en zeer bedaard?

MEVR. WILLEPUT,

(de handen in elkander slaande).

- Uit steenen wassen geene bloemen!

HOUTEKIET.

- Met eenen lagen toon op de muziek durven neérzien... Ach, dat gaat mij scherp als eene dolksteek door het hart!

PLUIMSTEEN.

- Een '*neen*', een '*somber neen*' op al uwe voorstellen.

HOUTEKIET.

- Het is de afgunst die in zijnen boezem brandt, dat hij...

PLUIMSTEEN.

- Weg met muziek en poëzie...

HOUTEKIET EN MEVR. WILLEPUT

(beleedigd, protesteerend).

- Oh!...

Pluimsteen.

- Weg met die dingen, die werkelijk niets meer dan... dan...

Houtekiet.

- Ik verbied uwe schaamtelooze tong eene beleediging uit te spreken!...

Pluimsteen,

(zeer luid).

- Werkelijk niets meer dan zagerijen zijn!

Houtekiet.

- Mijnheer Pluimsteen!... De vrede is voor eeuwig gebroken!

(Zijn violoncel nemend)

. Kom, fideel!

Pluimsteen.

- Welnu, ja, ga uwen gang!... En gaat maar allemaal uwen gang!... Ha! waarachtig! het is alsof de Satan al zijn duivels had omhoog gezonden om zich als doopgetuigen...

De drie anderen;

(hoogste punt van verontwaardiging).

- Mijnheer!...

Mevr. Willeput.

- Kom, Willeput, kom maar haastig van hier!... ach, ik voel mijn toorn ontvlammen!... Kom!...
Arme dichtkunst!... O! Muzen, vergeeft het hem, hij weet niet wat hij doet!...

Willeput,

(achter zijne vrouw loopend).

Het is grievend! het is grievend!

Houtekiet,

(gereed om te vertrekken).

- Vaarwel!

Pluimsteen.

- En voor eeuwig...

Al te zamen

- Vaarwel!

Zang.

Heet dàt kalm en zeer bedaard?
't Zijn als uitgebroken zotten
't Zijn als Kaffers, Hottentotten!
Wij verloochnen onzen aard!...
Heet dàt kalm en bedaard?

Tiende en laatste Tooneel.

DE VORIGEN. SERAPHINUS.

SERAPHINUS,

(binnen stormend, met vochtige kleêren).

- Mijnheer... Mijnheer... ach Mijnheer!...

PLUIMSTEEN.

- Ander plezier! nu wat gazettennieuws!

SERAPHINUS.

- Neen, Mijnheer, in 't geheel geen gazettennieuws!

PLUIMSTEEN

(verbaasd).

- He! gij hoort me?

SERAPHINUS,

(weenend van vreugde).

- Ja zeker... ha! God! hemelsche goedheid, dank! ik ben genezen van mijne doofheid! radikaal radikaal genezen!...

PLUIMSTEEN.
- Waarlijk!... Maar wat hebt gij uitgericht? gij hebt geen droogen draad aan geheel het lijf!...

SERAPHINUS,

(lachend).

- Geen wonder, 'k ben in den vijver getuimeld...

PLUIMSTEEN.
- In den vijver?

WILLEPUT.
- Ach, die arme vischjes moesten niet weinig verschrikken!

SERAPHINUS.
- Ja, Mijnheer, in den vijver tot over den kop!.. oh, maar dat is 't minst! De plotselinge schrik, de hevige ontsteltenis heeft mij het gehoor geheel en al teruggegeven!... En laat mij u geluk wenschen, Mijnheer, want het eerst wat ik hoorde waren de zachte kreten van een pas geboren wichtje.

PLUIMSTEEN,

(hevig aangedaan).

- Van een pas geboren...

SERAPHINUS.
- Ja, ja, proficiat! de meid heeft mij alles verteld...

PLUIMSTEEN,

(de handen van Seraphinus drukkend).

- Oh? Seraphinus!...

SERAPHINUS.
- Maar ze weende toch zoo, de goede sloof!...

PLUIMSTEEN,

(verontrust).

- Ze weende?...

SERAPHINUS.

- ‘Arme Mijnheer Pluimsteen, snikte zij, welke teleurstelling!

PLUIMSEEEN.

- Ach, Hemel!

SERAPHINUS.

- ... ‘God heeft zijnen wensch niet verhoord...

PLUIMSTEEN.

- Ik beef... ik sterf...

SERAPHINUS.

- ... ‘Hij verhoopte eenen frischen zoon...’

PLUIMSTEEN.

- O! doemnis! en het is een monster... een duivel...

SERAPRINUS.

- Neen, integendeel, het is een engel...

PLUIMSTEEN.

- Een engel...

SERAPHINUS.

- Het is een meisje!

ALLEN.

- Een meisje!

(algemeene verwondering)

.

WILLEPUT,

(na een oogenblikje).

- Zoo, dan is het geen jongen!

PLUIMSTEEN,

(jubelend).

- Ha! om het even! een meisje of een jongen! ik ben vader!... Ach, mijne vrienden, het spijt mij in 't diepste mijner ziel dat ik u zoo hard behandeld heb!

HOUTEKIET.
- Kom, kom, vergeten zij de gramschap... Ziedaar... de blijde hand der verzoening!... Wat jemenis! ik kan u niet haten, vriend!...

(hem krachtig de handen drukkend)

Molto animato, *sempre crescendo*, *non diminuente...*

WILLEPUT.
- Ik ook, ik kon u niet haten...

(Pluimsteen insgelijks de handen schuddend)

. Zonder latijn, maar met een goed hart!

MEVR. WILLEPUT,

(ook de hand aanbiedend).

- Ziedaar, Mijnheer Pluimsteen.

(Pluimsteen neemt hare hand en drukt er een kus op)

.

PLUIMSTEEN.
- Ons twisten was onverstandig; doch, 't is de schuld van mijn bijgeloof! Ware ik zoo naief niet geweest naar die tooverheks te luisteren, dan had ik niet gedacht eenen zoon te krijgen! Dan hadden we ons niet bezig gehouden met zijnen naam... dan hadden we ons niet bezondigd aan grofheden, beleedigingen, en zoo voorts!... 't Is de wèlverdiende straf van onze.., neen van *mijne* domheid!... Maar we gaan er gauw een streepje over halen, en denken dat er niets gebeurd is.

HOUTEKIET.
- Ja, wij zijn het allen overeens: er is niets gebeurd!

WILLEPUT.
- Niets...

MEVR. WILLEPUT.

- Mijnheer Pluimsteen, duidelijk hebt gij gezegd dat indien uw kind een meisje moest zijn, gij mij alsdan de keuze van den naam zoudt vrij laten; de Hemel heeft u met een meisje gezegend...

PLUIMSTEEN,

(met hoffelijkheid).

- En ik zal mijne woorden niet terugnemen, Mevrouw.

MEVR. WILLEPUT,

met plecht.

- Mijnheeren, wij zullen het kind den naam geven van eene der negen zanggodinnen.

HOUTEKIET.

- Perfect! ik sta het van harte toe!

WILLEPUT.

- Ja, van eene der negen zanggodinnen... Godfried van Buljon, of zoo wat.

MEVR. WILLEPUT.

- Maar Willeput... maar Willeput!...

WILLEPUT,

(zéér verwonderd).

- Heb ik nu weeral een domheid verteld, vrouw?... Maar dat is toch onbegrijpelijk!

PLUIMSTEEN,

(over maat van vreugde)

- Ach ik ben vader! ik ben vader!

MEVR. WILLEPUT,

(haar gedicht voor den dag halend, zacht.)

- Het is een gepast oogenblik om...

(luid)

Mijnheeren, verleen mij uwe aandacht en uwe toegevendheid.

(Lezend)

‘Een nieuwe lente breekt voor u, ô Pluimsteen, aan.’

HOUTEKIET,

(met de violoncel).

- 't Is een flink begin, Madam, maar gedoog dat ik eerst eene *ouverture*...

(zich neer zettend)

, Een gelegenheidstuk... ‘*de Doop van een Meisje*’

(gereed om te spelen)

Andantino religioso.

PLUIMSTEEN,

- Neen, neen...

HOYTEKIET.

- Ha, ge hebt liever iets krachtigers?... 't is mij gelijk!...

(gereed om te spelen)

Allegro martiale.

PLUIMSTEEN.

- Neen... later... wij hebben eerst eenen anderen plicht te vervullen.. Wij moeten eerst..

(vol beteekenis naar eene zijdeur wijzend)

niet waar?

DE DRIJ ANDEREN.

- Zeker! stellig! vast!

PLUIMSTEEN.

- O! mijn zoontje... neen, 'k wil zeggen, mijn dochtertje... O! ik brand van ongeduld om het te zegenen en te omhelzen!...

Slotzang.

Pluimsteen.

Ach 'k ben schier van vreugde dol!
Laat me lachen, zingen, droomen,
Mijn gemoed is toch zoo vol
Dat mijn mond moet overstroomen!
Ha! 'k ben vader! 'k dank mijn lot,
'k Dank het met gevouwen handen!

(Tot het publiek).

O! van zalig zoet genot
Moet een blijde ziele branden,
Als ge vrij naar hartelust
't Kindje, dat het *uw* is kust!

'k Ben papa! 'k ben papa!...

De anderen.

Pluimsteen, ja, hij is papa:
'O mijn teeder zoet papaatje'
Zingt weldra het kamaraadje...
Ach, 'k zou dansen waar ik sta!
Want de vriend, hij is *papa!*

EMIEL VAN GOETHEM.

Gent.

Bladvulling.

Anekdoten.

Cham, de geestige Fransche karikaturist, die reeds menige *charge* geleverd heeft op den buitensporigen opslag van àlles tijdens de Parijzer Expositie, heeft wêer een nieuwe geteekend. Zijne schets stelt voor een braven burgerman, die half wanhopig de beide handen ten hemel heft, op het oogenblik dat de vroedvrouw uit de kraamkamer komt, en hem een paar stevige tweelingen toont. - 'Och, och!' roept de man half in vertwijfeling uit, 'hoe ongelukkig, dat mijn lieve vrouw nu ook juist gedurende de Tentoonstelling bevallen is, terwijl alles verdubbelt.'

***

Eene jonge dienstmeid werd door hare meesteres naar het postkantoor gezonden, om te zien of er ook een brief was voor Mejufvrouw X...
- Poste restante? - vroeg de beambte.
- Neen mijnheer, - was het antwoord der gedienstige - Katholiek.

H.J.

Onze Nationale Muziekbeweging op Dramatisch gebied.

Voorgedragen op het te Antwerpen gehouden Nederlandsch Tooneelcongres.

Niemand van ons zal betwisten dat de Fransche operamuziek hier in België het gretigste gehoord, en wel de meest geliefde is onder de hedendaags bekende scholen van lyrisch-dramatische kunst.

Het gaat hier in ons land als zou het muziekaal tooneelleven verdwijnen indien de fransche schouwburgen eens voor goed hunne deuren sloten. En, waarlijk, van zeker oogpunt beschouwd, zou dat dan wellicht zóó wezen.

Welke is de grondreden van dien toestand?

De Fransche Opera is voor België eene ingeplante uitheemsche stichting - en daar deze geene andere zending heeft dan voortdurend de voortbrengselen van fransche auteurs ten tooneele te voeren, heeft zij zich altoos weinig bekreund om de voortbrengselen onzer waalsche of andere op franschen tekst schrijvende componisten.

Wij hebben dus, wij Belgen, dit zeer gewichtig maar vrij zonderling feit daargesteld: wij hebben eene uitheemsche stichting het land door laten inplanten, waaraan wij prachtige gebouwen verleenen, en die wij veelal door aanzienlijke toelagen oudersteunen, dit alles zonder dat die vreemde kunst in de minste mate heilzaam werken kan op onze volksbeschaving in esthetisch-nationalen zin. Wij vragen aan die vreemde kunst enkel eenige oogenblikken vermaak, - een edel vermaak, ik wil het wel erkennen - maar een vermaak dat hoofdzakelijk door de hoogere standen wordt genoten, en dat, langzamerhand in den smaak van het algemeen publiek vallend, ons volk allengs van eigen taal en kunst vervreemdt.

Wat ons *Nederlandsch* Tooneel betreft, ik wensch mij in deze mijne beschouwing vooreerst te bepalen bij onze drie vlaamsche zustersteden: *Gent, Brugge* en *Antwerpen. Brussel* denk ik verder in den loop mijner beschouwing wel in het bijzonder te ontmoeten.

Van die drie zustersteden zijn er maar twee die een eigenlijken Nederlandschen Schouwburg bezitten: Gent heeft een lief tooneelzaaltje, ongelukkiglijk wat te klein. De stad Antwerpen mag zich thans in 't bezit van een allerprachtigsten kunsttempel voor 't Nederlandsch Tooneel verheugen; - doch in Brugge zal een Nederlandsche Schouwburg wellicht nog lang tot de ‘vrome wenschen’ behooren. - Daarentegen, zijn die vlaamsche zustersteden, alle *drie*, voorzien van groote *fransche* schouwburgen welke voor het oogenblik, 't zij rechtstreeks, 't zij onrechtstreeks, de ontwikkeling der dramatische muziek bij onze Nationale Schouwburgen belemmeren.

Ik zeg onrechtstreeks, voor wat Antwerpen betreft, omdat in die bakermat der Vlaamsche Kunst, alle de middelen bestaan om van lieverlede op ons Nationaal Tooneel de Lyrische uiting mogelijk te maken, en alzoo den invloed van den franschen schouwburg min of meer te neutraliseeren.

Gent ondergaat dien invloed meer rechtstreeks, terwijl Brugge er teenemaal onder begraven ligt.

Ziedaar den toestand. Moet men nu daaruit afleiden dat het noodzakelijk is de fransche opera uit onze Vlaamsche steden te verdrijven? Volstrekt niet. - Met het oog op het taaldualism dat hier te lande bestaat, *en ook op de tijdsomstandigheden*[1] zou dergelijke poging niet alleen roekeloos wezen, maar zelfs de ontwikkeling onzer nationale dramatische muziek in 't geheel niet praktisch bevorderen.

Trouwens, het hangt alleen van de kunst- en nationaalgezinde bevolking dezer drie steden af - met behulp van de noodige ondersteuning, en wel in zoo ruime mate,

(1) Eu égard aux malheurs du temps!

misschien meer, als aan de fransche inrichting verleend wordt - iets te stichten dat op vaderlandschen bodem zou blijven bestaan.

Dat dus de fransche schouwburgen in elke dezer drie steden voor 't oogenblik zeer goed kunnen blijven bestaan, zal, meen ik, uit de conclusie mijner verhandeling over dit punt nog duidelijker blijken.

Het zij dus eene vastgestelde zaak, dat voor onze Lyrische ontwikkeling de fransche schouwburgen *alleen dààr* rechtstreeks gevaarlijk, ja zelfs doodend zijn, waar er volstrekt niets of zeer weinig, èn door de bevolking en door de overheden ter verheffing van het Nederlandsch gebeurt. *Dààr* natuurlijk moeten alle strijdkracht bezittende pogingen noodlottig door dien franschen invloed worden versmacht.

Ik zal mijne bewijsvoeringen op voorbeelden trachten te steunen, en vermits de stad ANTWERPEN mij daartoe den voordeeligsten bodem biedt, zal ik mij van nu af enkel op het antwerpsch gebied bewegen, verzekerd als ik ben dat, - indien ik er in gelukken mag mijne denkbeelden te doen aannemen voor hetgeen in *ééne* stad dient gedaan te worden, - dat dan wel aan niemand, die de zaak onbevooroordeeld nagaat, de noodige scherpzinnigheid zal ontbreken, om die redeneering al dadelijk op onze àndere vlaamsche steden toe te passen.

***

In ons België is de dramatische kunst op twee verschillige gronden gevestigd: Op *neutralen* of *onzijdigen* en op *werkenden vaderlandschen* bodem.

Er bestaat natuurlijk een hemelsbreed verschil, b.v. tusschen onze Fransche tooneelen, welke, op *onzijdigen* grond ontstaan, niets anders ter markt te brengen hebben dan wel fransche produkten; en onze Nationale Schouwburgen, die, integendeel op *werkenden* grond gesticht, voor zending hebben in de eerste plaats de nationale werken

op te voeren, en *daarenboven* ook aan de goede produkten onzer naburen eene plaats te verleenen. Kortom, de Vlaamsche Schouwburgen zijn die soort van kunstwoningen alwaar wij zelf heer en meester t' huis zijn, terwijl de bestuurders der andere, - welke wij ook zelf aangesteld hebben, - zich niettemin van de hun door òns verleende kunstwoningen meester maken. En dit wel in zoo verre dat zij niet alleen de beste fransche, maar ook de min beste, de matige en zelfs de slechte maar onverpoosd de gastvrijheid verleenen, terwijl wij, Waalsche of Vlaamsche Belgen, in weerwil van al onze opofferingen, met onze werken aan de deur mogen blijven staan ‘schilderen!’

‘Welhoe,’ hooren wij soms uitroepen ‘die overdreven flaminganten zouden het bestaan der fransche taal en der fransche inrichtingen willen beletten? maar vergeten zij dan hunne waalsche broeders, wier rechten en belangen hier evenzeer op het spel staan? - En dàarom dient er bij onze concerten in 't fransch gezongen te worden, en dàarom moet overal ook de fransche opera bestaan, want het is niet meer dan rechtvaardig dat ook *die* taal van een gedeelte der Belgische bevolking haar recht hebbe!’ enz... enz... enz...

En dààrmêe zoekt men brave lieden te paaien! Men zou met zulke woorden onze waalsche broeders schier eenen tegezin doen krijgen voor onze vlaamsche nationale kunststrekkingen! Gelukkiglijk dat de waalsche componisten beginnen te begrijpen hoe die schoone woorden enkel uitvluchtsels zijn. En inderdaad, ik zou in menige onzer groote of kleine vlaamsche steden maatschappijen kunnen aanwijzen, die met die Waalsch-Belgische principepen zeer ingenomen zijn, waar dus alles, zooals men 't voorgeeft, te dien inzichte in 't fransch gebeurt; maar waar er toch zelden of liever nooit kwestie is een belangrijk werk van den eenen of andere waalschen componist uit te voeren!

En, net zóó gaat het bij onze fransche schouwburgen.

Dààr zoowel als in bedoelde maatschappijen, blijven onze waalsche broeders met hunne partituren ‘staan kijken.’

En toch moet ik hier bijvoegen dat die tooneel-inrichtingen voor *fransche* kunst soms nog gastvrijer zijn dan onze waalschgezinde maatschappijen, want van tijd tot tijd zien we nog eens de een of andere opera van een waalschen componist voor het voetlicht komen. Wel voor niet lang, - maar, enfin, zij komt er toch... Nu, dat opéra's van Belgische componisten geen répertoire houden, daartoe bestaat een bijzondere oorzaak. Het *fransch* repertorium dient den operazangers overal waar zij zich tijdelijk komen vestigen, terwijl onze *franco-belgische* opera's gewoonlijk alleen in *die* stad gespeeld worden, waar zij voor het eerst (en eilaas meestal voor het laatst!) worden opgevoerd.

Vandaar ook dat de spelers *die* kunstwerken met minder vooringenomenheid instudeeren. Dat beschouwen zij als louter tijdverlies. En dat bij dergelijke vertolking geene spraak kan wezen van nationaal kunstgevoel, iets wat zoo machtig veel kan bijbrengen om eigen producten met hart en ziel te vertolken, dat spreekt van zelfs. - De opera-zangers leeren dus oneindig liever nieuwe (of door hen nog niet gekende stukken) van componisten uit Frankrijk, omdat zulke rollen hun *overal* van pas komen.

En wie zou die lieden daarin kunnen ongelijk geven? Bestuurders, orkestmeesters, akteurs, meest allen zijn vreemd aan ons land; het fransch repertorium staat alhier op het vóórplan en wordt doorgaans het meest gehuldigd. Een fransche operatroep wordt hier geroepen hoofdzakelijk tot vertolking van Frankrijk's repertorium; - wat zouden zij zich dus aan de inlandsche produkten gelegen laten? En dat evenmin wat Noordnederlandsche, Duitsche, Russische of andere operas van niet-franschen oorsprong betreft.

Als ik zóó spreek dan ligt het in de verste verte in mijne bedoeling niet, hier de fransche kunst aan te randen; mijn

inzicht is alleen, onpartijdig de toestanden te bespreken en met vastberaden wil den vinger op de wonde te leggen, ten einde middelen tot verbetering te beramen.

In één woord, voor onze waalsche broeders ziet het er op de fransche operaschouwburgen in België al niet veel beter uit dan voor de Vlamingen welke 't zij in Parijs, 't zij alhier, voor het Tooneel in 't fransch gecomponeerd hebben.

Niet beter ook, dan dat het voor *die* Vlamingen, welke, getrouw aan het nationaal kunstprinciep, met de moedertaal vooruitstreven, op onze Nederlandsche tooneelen gesteld is, ten minste wat het muzikaal element betreft.

Hier in België kunnen noch Waalsche, noch Vlaamsche tooneelcomponisten *anders dan bij uitzondering* hunne partituren aan 't oordeel van 't publiek onderwerpen. Noch de eenen, noch de anderen hebben eigentlijk een gastvrij onderkomen in België: de *Walen*, omdat de goedingerichte fransche operaschouwburgen het niet als een plicht beschouwen, Belgische stukken op te voeren, en het hun door hunne voorstanders niet wordt opgelegd; - de *Vlamingen*, omdat onze nationale schouwburgen nog niet op degelijken, duurzamen voet ingericht zijn.

Wel zou ik hier nog in breedere ontwikkeling van dit punt kunnen treden; - doch waartoe noodig? Zijn dien wij niet allen met den huidigen toestand bekend? Hebben wij niet honderdmaal getoetst, en zijn wij niet telkens voor de verwezenlijking van *zekere* opbeuringsplannen moeten terugwijken?

Men heeft mij soms gezegd: -

> ‘Het dramatisch-muzikaal element, *zelfstandig*, op onze nationale schouwburgen invoeren, zou dat niet eene gevaarlijke concurrentie aan onze eigentlijk gezegde Tooneel-litteratuur kunnen veroorzaken? Zou niet, evenals het met de fransche opera's het geval is, de componist allengs den tooneeldichter in de schaduw stellen? En dàn: zou het opvoeren van stukken met groote muziek geen nadeel doen aan de voorstellingen van louter dramatisch gehalte, nl. drama's, comedie's en blijspelen?’

De veronderstelling dat zulke vrees gegrond zij, kunnen wij voorzeker niet bijtreden. Wij bezitten in Antwerpen maar één enkelen Nederlandschen Schouwburg, maar hij is groot genoeg opdat men er ook het muzikaal-dramatisch element in opneme. Hebben onze Vlaamsche operacomponisten ook niet hun recht op een plaatsje onder de nationale zon? Natuurlijk: ja. - Ten anderen, waarom zou ons publiek niet genoegen kunnen vinden in afwisselende vertooningen: nu eens in een schoon drama of blijspel, dàn eens in een puike opera-muziek?

(*Wordt voortgezet.*)
PETER BENOIT.

De Tooneelletterkundige Wedstrijd. - Uitgeschreven door de Stad Antwerpen (1878). - Verslag der Jury.

Antwerpen, 18 September 1878.

Aan de Heeren Voorzitter en Leden van den Gemeenteraad ran Antwerpen.

MIJNHEEREN,

Bij gelegenheid van de 25e verjaring der stichting van het Nederlandsch tooneel van Antwerpen, welke gevierd wordt in October aanstaande, heeft het Collegie van Burgemeester en Schepenen, den 1n Februari laatst, voor alle Nederlandsche schrijvers eenen prijskamp van tooneelletterkunde uitgeschreven, en de Raad, in zitting van 15 Juni, gelastte ons met de beoordeeling der ingezondene werken, ten getale van 91, waarvan 53 stukken, toehoorende tot de reeks A (drie en meer bedrijven), en 38 tot de reeks B (een en twee bedrijven).

Thans komen wij u verslag indienen, Mijnheeren, over de werkzaamheden van de Jury en over den uitslag van den wedstrijd. Het zij ons tevens vergund eenige algemeene beschouwingen voor te dragen over den tegenwoordigen toestand van onze tooneelletterkunde, in zooverre deze toestand uit de ingezondene werken is gebleken of mag afgeleid worden.

Vooreerst heeft zich de Jury verplicht gezien eenige stukken, die niet beantwoordden aan de voorwaarden van den prijskamp, zonder verder

onderzoek van de hand te wijzen; dit was het geval met enkele werken, die ofwel ingezonden waren na den bepaalden termijn, of waarvan de schrijvers zich zelven hadden bekend gemaakt of reeds algemeen gekend waren, doordien hunne werken reeds waren opgevoerd geworden, terwijl bij het uitschrijven van den prijskamp de voorwaarde was gesteld, dat de *eerste* opvoering van de bekroonde werken zou moeten geschieden op den Nederlandschen schouwburg van Antwerpen.

Overgaande tot het onderzoek van tooneelgewrochten, die, in zoover ons bekend was, *niet* in strijd waren met de bepalingen van den prijskamp, heeft de Jury bij de eerste lezing al aanstonds opgemerkt, dat er er zich een aanzienlijk getal stukken tusschen bevonden, die volstrekt in geene ernstige aanmerking konden komen, dat het gehalte van de meesten zich niet verhief boven een zeer middelmatig peil, en dat er schier geen enkel scheen bij te zijn, dat gansch uitmuntend en in alle opzichten puik, onberispelijk mocht genoemd worden.

Een feit, dat ons onmiddelijk heeft getroffen en 't welk, naar onze meening, zeer opmerkelijk is, is dat bijna al de stukken, zonder uitzondering, zoo duidelijk het bewijs van hunnen oorsprong droegen, dat het geen oogenblik kon twijfelachtig zijn of zij herkomstig waren uit Zuid- dan wel uit Noord-Nederland. De Vlaamsche en de Hollandsche stukken kenmerken zich door bijzondere eigenschappen, goede en kwade, die er een eigenaardigen stempel op drukken.

De Hollanders geven zeer stellige blijken van een grooter meesterschap over de taal, eene betere bekendheid met de echte, zuiver Nederlandsche vormen. Hun woordenkeus is rijker en juister, hun zinbouw sierlijker en buigzamer. Alleenlijk achten wij het ons ten plichte zeer krachtig op te komen, zoo tegen het ongepaste en ergerlijke misbruik van noodelooze Fransche woorden en benamingen, waaraan vele Noord-Nederlandsche schrijvers zich schuldig maken, als tegen hunne deerlijke verwarring van de geslachten, hunne overdrevene afknotting van de zoo echt Germaansche vormen der verbuiging en hun onuitstaanbaar dooreenhaspelen van de persoonlijke voornaamwoorden (2^n persoon enkelvoud, *u*, *gij*, *je*, *jij*, *jou*, enz.).

De stijl der Vlamingen daarentegen is matter, kleurloozer, doch ook eenvoudiger, losser; onze Zuid-Nederlandsche schrijvers toonen zich veel kiescher dan hunne Noorderbroeders in het bezigen van Fransche woorden; daarentegen staat hun zinbouw wel eenigzins onder den invloed van het Fransch. Hun wankele vorm, waaraan de onbetwistbare Nederlandsche stempel soms ontbreekt, is als het beeld van onze tweeslachtige opvoeding, waarvan de verkeerde gevolgen niet dan met groote inspanning en wilskracht kunnen overwonnen worden.

Doch genoeg over de taal en den vorm, die dan toch bij de beoordeeling van tooneelwerken niet dienen op den voorgrond te staan. Nu, wat betreft de opvatting van eene gedachte, de bewerking van een

onderwerp, de uitvoering van een kunstwerk, bestaat er alweer een zeer opmerkelijk verschil tusschen onze landgenooten en onze Noordelijke stambroeders. Deze laatsten vertoonen zonder twijfel meer diepte in de ontleding van karakters, meer fijnheid in het uitwerken van eenen toestand; hunne onderwerpen zijn in 't algemeen grondiger doordacht en tot vollere rijpheid gedijd; hunne werken hebben iets beschaafders, iets edelers, dat aan de Vlamingen dikwerf ontbreekt. Onze landgenooten hebben, wel is waar, zekere hoedadigheden, die kunnen opwegen tegen hunne minder goede eigenschappen: zij zijn ongedwongener, natuurlijker, ruim met opmerkingsgeest bedeeld, en weten in 't algemeen zeer goed de waarheid van het alledaagsche leven terug te geven: maar hunne onderwerpen zijn dikwijls zoo onbeduidend, hunne karakters vaak zoo zwak geteekend, hun ernst is zoo weenend, hunne vroolijkheid zoo uitgelaten, hun geest zoo plat: zij prediken en disserteeren niet zoo gaarne als de Hollanders; maar hoe laag blijft hunne vlucht meeseal in onze prozaïsche wereld, waar geene dichterlijkheid van opvatting noch diepte van gevoel ontkiemen kan!

Wat echter mag gezegd worden, zoowel van de Noord- als van de Zuid-Nederlandsche werken, is dat zij meestal veel te wenschen laten als tooneeltechniek; niet zelden zijn de beste ontsierd door vervelende langdradigheden, overtollige herhalingen, noodelooze uitweidingen, smakelooze bijzaken. Onze schrijvers leggen in 't algemeen weinig blijken aan den dag van wat men bij onze Zuiderburen noemt de kunst der *charpente*; zij weten geen offer te brengen aan de wetten der tooneelperspectief; de groote meerderheid dergenen, die medegedongen hebben naar de uitgeloofde prijzen, toonden zich onbehendig in het leggen van den knoop der actie en al even linksch in de ontknooping. Dikwijls verliezen zij de eischen van het tooneel uit het oog en vergasten den toeschouwer op uitvoerige gesprekken, die tot den gang van het spel niets bijdragen; maar integendeel het verrassende, het boeiende verlammen en zelfs een goed aangelegd stuk ontzenuwen. Zoo met den inhoud, zoo ook met den stijl, in het tooneelkundig opzicht.

Hoe zelden mocht de Jury zich verheugen in een echten tooneelstijl: kort en kernig, beschaafd en geestig, en vooral rechtafgaande op zijn doel!

Dit alles in overweging nemende, stelden eenige juryleden voor, geen eersten prijs toe te kennen. Geen enkel stuk beantwoordde, volgens hen, tee volle aan de eischen, die de stad Antwerpen, bij het uitschrijven van haren prijskamp, aan de mededingers stellen mocht; geen enkel dus verdiende de hoogste onderscheiding. Buitendien scheen het gehalte van de stukken, die eenigszins voor eene belooning konden in aanmerking genomen worden, te weinig van elkander verschillend en 't algemeen te middelmatig, om tusschen dezelve zulk een groot onderscheid te maken als noodig was voor de toekenning van 1^{e}, 2^{e} en 3^{e} prijzen. De

aanhangers van deze zienswijze stelden derhalve voor, dat de Jury aan het stedelijk bestuur zou gevraagd hebben om te mogen de sommen, die de Gemeenteraad gestemd had voor den prijskamp, geheel of gedeeltelijk besteden aan een zeker aantal prijzen van gelijk bedrag, die ten titel van aanmoediging zouden verleend worden aan de schrijvers van de beste stukken, die eenigszins de ernstige aandacht van de jury op zich getrokken.

Deze zienswijze vond echter ook hare tegenstanders. Naar de meening van deze laatsten, was het bovenstaande even vermelde oordeel wel wat overdreven streng. De waarde van de ingezonden werken moest eigenlijk niet getoetst worden aan een ideaal van aesthetische volmaaktheid; in de onderstelling zelfs, dat er zich geen enkel meesterstuk bij bevond, toch kon men nog een eersten prijs toekennen aan het werk, dat, bij onderlinge vergelijking, de kroon spannende boven de andere, tevens beantwoordde aan zekere gematigde eischen, zoo wat betreft de technieke waarde als den letterkundigen vorm. Bovendien achtten de voorstanders van deze laatste meening het zeer goed mogelijk onder de stukken, die aan het oordeel van de Jury onderworpen waren, eene rangschikking daar te stellen naar orde van verdienste, terwijl zij, hoewel bekennende dat de heele wedstrijd weinige werken van uitmuntende waarde had opgeleverd, toch van gevoelen waren, dat een vrij aanzienlijk aantal stukken degelijke verdiensten genoeg bezaten om ze der bekroning of eener andere onderscheiding waardig te maken.

Het bleek weldra dat de meerderheid van de Jury zich bij de laatste zienswijze aansloot want bij de omvraag werd met vijf stemmen tegen 4 (drie leden waren afwezig) besloten, dat in de beide reeksen de eerste prijs wèl zou toegekend worden.

Na dit beginsel gestemd te hebben, is de Jury overgegaan tot eene nieuwe bespreking van de wederzijdsche hoedanigheden der stukken, die aan de zorgvuldige en herhaalde kritische lezing wederstaan hadden, en eindelijk tot de stemming, waarvan de uitslag is geweest als volgt:

De 1^{e} prijs in de eerste reeks werd met 7 tegen 3 stemmen toegekend aan *Anne-Mie,* tooneelspel in 4 bedrijven, een goed stuk met ferme, flink geteekende karakters, en uitmuntende door de eigenaardigheid van de afgeschilderde zeden en van de tooneelschikking, alhoewel het uitgangspunt wel niet gansch nieuw kan genoemd worden. Het is blijkbaar het werk van iemand, die kennis heeft van het tooneel. Het zou echter veel winnen als het hier en daar nog wat vlugger kon loopen. Ook de taal hoeft duchtig gezuiverd te worden.

Bertha, drama in 5 bedrijven, bekwam den 2^{n} prijs met 6 tegen 4 stemmen. Het is ook een degelijk stuk, met wezenlijke dramatische hoedanigheden; echter wel wat zwaar van gang. Om te bevallen op het tooneel, zou het, onder andere, dienen ingekort en vereenvoudigd te worden, zoodat de handeling, die overigens wel eenige onwaarschijnlijkheden bevat, overal sneller voortliep.

De derde prijs werd met een gelijk getal stemmen (5) verdeeld tusschen *Toch gebogen*, tooneelspel in 5 bedrijven en *Op 't spel gezet,* tooneelspel in 3 bedrijven. Het eerste is een zeer goed geschreven stuk met volgehoudene karakters; jammer dat de handeling weinig aangrijpend en de gesprekken uitvoerig en slepend zijn. Het tweede bevat heel fijn ontwikkelde toestanden en is gesteld in eene geestige taal. Eigenlijke tooneelbeweging is er niet in. Nergens wordt men geschokt noch ontroerd en de ontknooping laat koud en onvoldaan.

In de reeks der kleinere stukken, werd de 1e prijs toegewezen met 6 tegen 4 stemmen aan *Behouden,* tooneelspel in 2 bedrijven. Dit is een goed stukje, geestig en fijn, en uitmuntend geschreven. Om naar waarde geschat te worden op het tooneel zal het moeten bij de uitvoering op keurige wijze worden behandeld; daar zijn een paar hoogst moeielijke rollen in, die op uitstekende wijze moeten getypeerd worden, om te beantwoorden aan de karakterontleding van de personages. Het slot echter schijnt niet volkomen bevredigend te zijn.

Mijn vrouwe tante, tooneelspel in 2 bedrijven, is van een lager gehalte dan het voorgaande, bevat nochtans ook goede karakters en is gesteld in eene behoorlijke taal. Er komen zeer hinderlijke herhalingen in voor, die bij de opvoering zullen dienen te verdwijnen. Aan dit stukje werd de 2e prijs toegekend met 7 tegen 3 stemmen.

De derde prijs werd *t*oegewezen aan *Mijn torteltjes*, blijspel in een bedrijf. De grond van de handeling van dit stukje is zeker verre van nieuw; doch het is levendig en keurig bewerkt, misschien wel een wlinig *gechargeerd.*

Bij de opening der naambriefjes werden bekend gemaakt als schrijvers van de genoemde bekroonde werken:

Anne Mie. Heer Rosier Faassen, te Rotterdam.
Bertha. J, C. Kreukniet, te Amsterdam.
Toch gebogen. J.F. Jansen, te Harlingen.
Op 't spel gezet. Heeren C.W. Margadant, te Leiden, en Slingervoet Ramondt te Deventer.
Behouden. Heer Arnold Ising, in den Haag.
Mijn vrouws tante. Antoon Bosch, te Amsterdam.
Mijn torteltjes. A.M. Maas-Geesteranus, in den Haag.

Buiten de voornoemde bekroonde stukken heeft de jury eene bijzonder eervolle melding verleend aan het stuk *Gudrun* (Goedroen) spel in 5 bedrijven, door den Heer Albrecht Rodenbach, te Roeselaere. Dit stuk staat in vele opzichten verre boven hetgeen onze tooneelletterkunde gewoonlijk oplevert. Daar zijn gedeelten in van hooge dramatische en dichterlijke waarde, doch daarnevens ook vele zwakkere plaatsen. Jammer is 't, dat de schrijver al te moedwillig West-Vlaamsch schrijft. Niet dat de Jury het aanwenden van dialectvormen afkeurt die de taal wezenlijk verrijken en verfrisschen; maar het algemeen verstaanbaar

Nederlandsch te willen vervangen door onverstaanbare, nuttelooze en dikwijls fautieve plaatselijke zegswijzen, wendingen en woordvormingen is eene berispelijke en gevaarvolle strekking. Buitendien bevat *Gudrun* te weinig handeling, te veel herhalingen en redeneeringen, om als wezenlijk tooneelgewrocht te kunnen gelden, terwijl de versbouw op vele plaatsen gebrekkig is en de klemtoon vooral dikwijls niet tot zijn recht komt. Met al die feilen, blijft het niettemin een stuk waaraan de jury gaarne eene buitengowone belooning heeft gestemd, omdat het grootsch van opvatting, echt nationaal, frisch en verheven is, en van degelijke studfe en gewetensvollen kunstarbeid getuigt(1).

Verder werd ook eene eervolle melding toegekend aan *Ada van Holland*, drama in 5 bedrijven, door wijlen G. van der Schraft, te Rotterdam, een verdienstelijk gewrocht, waarvan taal en versbouw zeer goed mogen genoemd worden, terwijl het, van een anderen kant, aan gerektheid en onduidelijkheid lijdt. Het is een keurig gedicht, met goede dramatische toestanden, alhoewel het er niet in gelukt, den echt tragischen toon te bereiken, waarop het aanspraak schijnt te maken. Een enkel lid van de Jury, wiens meening door zijne collega's *niet* werd gedeeld, stelde voor, dit drama met eene hoogere onderscheiding te beloonen.

Ook aan een paar stukken uit de categorie B werden door de jury eervolle meldingen toegekend, namelijk van *Moeder Rosa*, tooneelspel in één bedrijf, door den heer P. Geiregat, te Gent, en *de Kerstboom*, dramatische schets in één bedrijf, door den heer Slingervoet-Ramondt, te Deventer.

Het 2e bevat de boeiende en roerende behandeling van een vrij eenvoudig onderwerp; het is wel degelijk, gelijk de titel het aanduidt, eene schets, veeleer dan een wezenlijk stuk, maar eene schets met echt dramatische hoedanigheden. Het 1e is nog vrij onbeduidender dan het voorgaande, wat betreft het behandelde onderwerp. Het is lief en keurig als versbouw en over het geheel echt letterkundig van bewerking.

Behalve de stukken die aldus eene belooning hebben verworven, zijn er een aanlal andere, die de ernstige aandacht van de jury op zich hebben gevestigd en die wij de eer waardig keuren met een enkel woord hier vermeld te worden.

Het Kruisbeeld, tooneelspel in 3 bedrijven, berust op eene behandeling die, wel is waar, eenigszins nieuw en verrassend schijnt, dorh ongelukkiglijk al te onwaarschijnlijk en pijnlijk gezocht is, terwijl de uitdrukking onuitstaanbaar gemaakt en de taal vrij onzuiver is.

Tomaso Aniello, drama in 4 bedrijven, is een echt effectstuk met tallooze moorderijen en allerhande euveldaden, in den trant der dus-

(1) Onze eerstvolgende rubriek ‘Poëzie’ zal een paar fragmenten uit dit drama bevatten. REDACTIE.

genaamde *draken,* zonder diepte noch karakterstudie; het zal echter dank zijne tooneelmatige bewerking, spelen als een vuurwerk.

Zijn offer versmaad, tooneelspel in 3 bedrijven, bezit goede hoedanigheden als leiding en stijl, is echter door uitvôerigheid verlamd, en laat ten slotte, door de afknotting der ontknooping, den lezer onbevredigd.

De Plattelands-Geneesheer, tooneelspel in 3 bedrijven, is eene loffelijke poging om verouderde en jongere begrippen tegenover elkander te stellen en eene botsing te doen ontstaan tusschen zosgezegd fatsoen en ware zedelijkheid. Het stuk is echter veel te stil van gang; geen enkel aangrijpend tooneel brengt eenige 'spanning te weeg, zoodat het weinig geschikt schijnt om bij de opvoering indruk te maken.

Siska, tooneelspel in 3 bedrijven, is een tamelijk boerenstuk met enkele goede tooneelen, ontsierd door herhalingen en eene taal die soms te gezocht is voor de personen in wier mond zij gelegd wordt.

Baekelandt, drama ia 5 bedrijven, schijnt geschreven te zijn met het oog op een minder ontwikkeld, naïef publiek en zal ontegenzeggelijk bij die soort van toeschouwers een verdienden bijval ontmoeten. Het 1e bedrijf sleept wat, de volgende zijn boeiend, het laatste is een lamme staart, dien de schrijver goed zal doen zooveel mogelijk in te korten.

Twee vliegen in één slag, kluchtspel in een bedrijf, is een goed geschreven, geestig stukje, doch alhoewel het slottooneel een goeden komischen indruk zal teweegbrengen, ontbreekt de eigenlijke spanning: want de ontknooping is gemakkelijk te voorzien.

Martha, tooneelspel in één bedrijf, is niet onverdienstelijk als dramatische bewerking, doch even gezocht en onwaarschijnlijk als onderwerp, als de uitdrukking opgeschroefd declamatorisch is, terwijl de zuiverheid van taal en stijl veel te wenschen laat.

Onze jongen, dramatische schets in één bedrijf, begint goed, doch ontaardt verder in eene langdradige vertelling van ver gezochte toestanden en gebeurtenissen.

Gecureerd, blijspel in èèn bedrijf, mag een vrij aardig stukje genoemd worden, dat flink getypeerd is; doch wel wat onwaarschijnlijk en niet algemeen verstaanbaar als taal.

Ten slotte Mijnheeren, heeft de Jury de eer aan de Gemeenteraad voor te stellen dat in de

reeks A.

de 1e prijs zou toegekend worden aan den Rosier-Faassen, voor zijn tooneelspel *Annemie*;

de 2e aan de heer Kreukniet, voor zijn drama *Bertha*;

de 3e in verdeeling aan de heeren Jansen, voor zijn tooneelspel *Toch gebogen,* en Margadant en Slingervoet Ramond, voor hun tooneelspel *Op 't spel gezet*;

en in de reeks B

de 1e prijs aan den heer Arnold Ising voor zijn tooneelspel *Behouden*;

de 2e aan den heer Antoon Bosch, voor zijn tooneelspel *Mijn vrouw's tante*:
de 3e aan den heer Maas-Geesteranus voor zijn blijspel *Mijn torteltjes.*
Verder stellen wij voor, eene bijzondere eervolle melding toe te kennen aan den heer Rodenbach, schrijver van *Gudrun*, terwijl hem tevens, wegens de bijzondere dichterlijke verdiensten van zijn werk, een gouden gedenkpenning als prijs buiten wedstrijd zou uitgereikt worden.

Eindelijk, vragen wij nog eene eervolle melding voor de heeren wijlen Van der Schraft Margadant en P. Geiregat, voor hunne stukken *Ada van Holland, de Kerstboom* en *Moeder Rosa.*

De Secretaris-verslaggever,
ARTHUR CORNETTE.
De Raadsheer-Voorziter,
JAN VAN BEERS.

De Leden: AUG. MICHIELS, SLEECKX, JACOBS-BEECKMANS, EM. ROSSEELS, J. DE GEYTER, F.J. VAN DEN BRANDEN, P. GÉNARD. C.J. HANSEN, P. BILLIET, VICTOR DRIESSENS.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De Tooneelwedstrijd, uitgeschreven door de Maatscheppij *Broedermin* van St-Jans-Molenbeek, heeft den volgenden uitslag opgeleverd: 1ste prijs, aan '*Hooger zij ons doel*' van Amsterdam; - 2de prijs aan '*Onder ons*, *vooruit!*' van Antwerpen; - 3de prijs aan '*Thalia*' van Amsterdam; - 4de prijs aan '*de Taalzucht*' van Mechelen. Eervolle melding aan '*Cecilia*' van Amsterdam. Beste tooneelliefhebber: de heer Hedden (Amsterdam). - Beste liefhebsters Mej. Eggers (id.), Mej. Rudelsheim (id.), Mej. Loggers (id.) en Mej. Meyers (Antwerpen).

- Van 19 tot 22 October jl hebben te Antwerpen de Feesten plaats gehad, door het Stadsbestuur en den *Olijftak* ingericht, tot viering der 25ste verjaring van ons Nationaal Tooneel. Op het Toon- en Letterkundig feest in den Nederlandschen Schouwburg werden een drietal werken van Benoit - o.a. zijn prachtig Kinderoratorium - uitgevoerd. Door den heer Frans Gittens werd over de historiek van onzen Vlaamschen

Schouwburg eene merkwaardige feestrede gehouden, die wij onzen lezers in ons volgend n^{r} hopen meê te deelen. - 's Anderendaags had de officiele huldebetooging plaatst aan de vier jubilarissen van ons Tooneel: Mevr. Verstraeten en MM. Driessens, Dierckx en Van Doeselaer. Hun werd van wege de stedelijke regeering behalve eene Eerediploma ook eene kostbare gouden medalie geschonken. Na het flink verslag, door den heer Cornette namens de Jury van den Tooneelkundigen wedstrijd uitgebracht, werden de prijzen aan de bekroonde schrijvers overhandigd. - De prachtige uitvoering der bekroonde stukken zullen wij in onze eerstvolgende Tooneelkroniek bespreken. Deze volksvoorstellingen werden telkens door een ontzaglijke volksmenigte bijgewoond. - Hetzelfde kan niet worden gezegd van het Concert, waarop het uitmuntend muziekkorps der Dordrechtsche Schutterij heeft gespeeld. De zaal was half ledig. Ook het Nachtfeest in de *Variétés* (althans het Bal) is door gebrek aan bezoekers gedeeltelijk mislukt. Zou het bestuur van den *Olijftak* in het verleenen der toegangskaarten niet wat al te karig zijn geweest? - Die vraag werd door velen geopperd ook betrekkelijk het Tooneelcongres, dat in de ruime Conferentiezaal van den *Cercle Artistique* soms voor de ledige banken zijne zittingen hield. Wij zullen een beknopt verslag geven over de werkzaamheden van dit Congres, waarop enkele zeer belangwekkende punten werden besproken, o.a. de Belgische Staatswedstrijd voor Tooneelliteratuur, het Premiënstelsel, de verheffing onzer Vlaamsche Muziekschool tot Koninklijk Vlaamsch Conservatorium, en het plan om in Antwerpen eene Nederlandsche Tooneelschool op te richten.

- Op den Nederlandschen Schouwburg - die zijn tooneeljaar heeft begonnen met een een viertal flink verzorgde voorstellingen van Nederlandsche schrijvers - wordt thans met veel bijval '*De reis om de Wereld in* 80 *dagen*' opgevoerd, een uit Jul. Verne's roman getrokken spektakelstuk, waarvan de bijzonderste aantrekkelijkheid in de buitengewoon prachtige tooneelschikking ligt. Decors, costumes, optochten en balletten, en over 't algemeen ook de vertolking der ver-

schillige rollen, alles is van dien aard deze dat vlaamsche *Reis om de Wereld* vrij goed de vergelijking kan doorstaan met al de voorstellingen die hier te lande reeds van den franschen *Tour du Monde* gegeven werden. - Uit hoofde van plaatsgebrek kunnen wij ons gewoon Tooneelverslag eerst in het volgend nommer beginnen voor 1878-1879.

Toonkunde.

- De ontworpen vlaamsche zangmaatschappij '*Brussel's mannenkoor*' is thans definitief gesticht. Het bestuur is volgenderwijze samengesteld: Felix Van de Sande (*Voorzitter*), J. Wouters, (*Ondervoorzitter*), Th. Leenen en Lapiere *(Schrijvers)*, J. Bakx (*Penningmeester*), Slachmuylders (*Boekbewaarder*), De Luyck (*Feestbestuurder*), K. Lambert. K. De Vuyst, M. Peeters en W. De Mol (*Commissarissen*). Met de hoogere leiding van den koorkring zal denkelijk worden gelast de verdienstelijke heer Roosenboom, terwijl het ambt van medebestuurder door den zoo ijver- als talentvollen heer J. Strang zal worden waargenomen.

- Onder de leiding van Benoit heeft dezer dagen in den Haag eene tweede uitvoering van den *Rubenscantate* plaats gehad. De vertolking was nog schitterender dan de eerste maal. Ook de dichter der Cantante Jul. de Geyter woonde de uitvoering bij.

- Den 1sten der vorige maand October heeft onze landgenoot, de gekende cellist Julius De Swert, uit Leuven, tegenwoordig *Concert-meister* in Wiesbaden een groot opera in drie bedrijven, (*Die Albigenser*, tekst van Wilhelm Rullmann) in den schouwburg van Wiesbaden laten opvoeren, dat - naar luid der Duitsche bladeren - eenen kolossalen bijval zou gevonden hebben. De *Rheinischer Kurier* wijdt er în zijn nummer van 4 October, een zeer vleiend feuilleton aan, in hetwelk hij o.a. zegt dat het eerstelingswerk van De Swert de grootste tot nu toe gekende operas mag ter zijde gesteld worden.

De *Neue Frankfurter Presse* is nog veel enthousiastischer in hare beoordeeling, en op het gevaar af misschien overdrijvingen te vertalen, schrijven wij hier de volgende uittreksels over, uit het n^{r} van 8 October van laatstgemeld blad:

‘Het opera van J. De Swert bekwam bij zijne eerste opvoering niet alleen eenen doorslaanden bijval, maar was in den ganschen loop des avonds een ware triomf voor den componist, die na elk bedrijf “*stürmisch*” op het tooneel geroepen en met bloemen en kronen overladen werd. - Wel zelden zag een componist of een dichter zijn eerstelingswerk met zulke begeestering door het publiek opgenomen, als J. De Swert zijne *Albigenser*. - Wat het opera betreft, het is in den grooten stijl gehouden, “*packend*” van de ouverture aan en stijgend in effekt van bedrijf tot bedrijf. Het is over 't algemeen in den nieuwen smaak geschreven en bevredigt dezen voornamelijk door de volheid en 't geweld der instrumentatie en de reinheid des gevoels, is echter daardoor opmerkenswaardig dat er een ware stroom van de zoetste, edelste en eigenaardigste melodieën uit vloeit, en de zinnen gevangen neemt. - Ongetwijfeld zullen de *Albigenser* nevens de beste moderne opera's eene eereplaats verwerven en ons repertoire op eene duurzame wijze verrijken. Ze zullen hunne wereldreize maken en overal getuigenis afleggen van het groote schrijverstalent van De Swert en zijne begaafdheid voor het dramatische.’

- Tijdens het Antwerpsch Tooneeljubileüm werd voor de eerste maal ten gehoore gebracht een prachtig Vrijheidslied, door de Geyter en Benoit opzettelijk geschreven om te worden uitgevoerd tijdens de Onafhankelijkheidsfeesten van den *Oranje Vrijstaat* (Zuid-Africa). Mevr. De Give-Ledelier wist die vaderlandsche uitboezeming van een vrijheidslievend volk met zooveel kracht en gloed weer te geven, dat dit nationaal lied een diepen indruk maakte.

Beeldende kunsten.

- De held der tentoonstelling van beeldende kunsten die dezer dagen in onzen *Cercle Artistique* plaats had, was ontegenzeggelijk de jonge schilder JAN VAN BEERS. Het was vooral een zijner drie tafereeltjes, getiteld ‘*Rozen voor de zwijnen,*’ dat door teekening, faktuur en koloriet de bewondering opwekte van het talrijke publiek, dat zich gestadig voor dit kleine genrestukje verdrong. Het onderwerp moge onbeduidend, zonderling of triviaal voorkomen, de technische vaardigheid die de schilder daarin aan den dag heeft gelegd is van dien aard dat men Van Beers van nu af een meester van 't penseel noemen mag. Hoe jammer dat hij zijn buitengewoon talent niet weet vrij te maken van zekere zucht naar ‘excentriciteit,’ die soms

op het esthetisch gehalte zijner scheppingen veel inbreuk maakt. Buiten het drietal van Van Beers, bevatte de tentoonstelling van den *Cercle*, naast enkele zeer middelmatige produkten, ook nog een aantal schilderijen die op een woord van lof volkomen recht hebben. Zoo b.v. '*De terugkomst van de Markt*' door EMIEL CLAUS, die daarin meer dan ooit het bewijs levert dat hij zich niet alleen in het *genre*, maar ook in het *landschap* volkomen t' huis gevoelt. Opvatting en bewerking zijn bij hem altoos zeer natuurgetrouw. Claus is vlaamsche kunstenaar in den besten zin des woords. - ROBERT MOLS en IS. MEYERS schenen ons ditmaal minder gelukkig. - Goede landschappen leverden VAN LUPPEN, DERICKX en BOLSIUS. - In de genreschildering onderscheidden zich vooral DAVID COL, AUG. SERRURE, CAP. PORTIELJE, VERHAERT en HOUBEN. Deze laatste is een debutant die belooft.

Eene opmerking. Het schijnt bijeenige onzer genreschilders waarlijk eene 'manie' te worden om hunne onderwerpen in plaats van in het hedendaagsch werkelijk leven, liever in de middeleeuwen te gaan zoeken, zelfs als het de meest alledaagsche handelingen geldt, dingen welke volstrekt niets met geschiedenis gemeens hebben. - Is dat een louter *prétexte à costumes?* Zeer waarschijnlijk. Wàt ervan zij, vele schilders zouden er oneindig in waarheid en natuurlijkheid bij winnen, indien zij zich wat meer aan hunne eigene omgeving inspireerden.

- De Gemeenteraad van Antwerpen heeft besloten een bronzen standbeeld op te richten aan onzen wereldberoemden Vlaamschen schilder Quinten Massys. Dit werk is aan den beeldhouwer Jaak De Braeckeleer toevertrouwd. Zeer waarschijnlijk zal de onthulling van het Standbeeld in 1880 plaats hebben, tijdens de Nationale Feesten.

Het kamp.
- *Eene schets uit* Hachländer's ‘Kriegspiele’. -

Wanneer iemand eenigen tijd geleden de streken aan beide oevers van den Onderrijn nòg zoo nauwkeurig kende, zoo wist hij wellicht toch niet waar Grimlingshausen ligt, een dorpje uit weinige slechte huizen bestaande, dat, door het Kamp van het zevende pruisische legerkorps, op eenmaal eene zij het ook snelvoorbijgaande beteekenis verkregen heeft. Vroeger was hier nauwelijks eene bootenstatie, waar de stoombooten de gaande en komende passagiers in- en uitlaadden, en indien niet toevallig achter het dorp de groote steenweg van Keulen naar Holland daar voorbij liep, ware de weg daarheen te land niet praticabel geweest. Dat alles heeft zich sedert kort aanmerkelijk veranderd. Aan den Rijn verheft zich eene landingsbrug, waar stoombooten vier tot zesmaal per dag aanleggen: want Grimlingshausen is een dorp geworden, naar het welk uit de gansche Rijnstreek duizenden toeschouwers stroomen, om het groote Kamp te bezichtigen. Aan gene zijde de landingsbrug der stoombooten hebben de pioniers eene scheepsbrug over den Rijn geworpen, om de gemeenschap met den anderen oever te vergemakkelijken. Daar houden talrijke omnibussen stil, die den reiziger naar Düsseldorf brengen, van waar hij te water, te land en te ijzer de wereld door gaan kan.

Een kwart uurs van den Rijn af, waar de groote vlakten van het land van Jülich beginnen, is het Kamp opgeslagen. Ik zag het voor de eerste maal den 31 Augusti 1842. 's Morgens was 't Maneuver van het gansche legerkorps, met gemarkeerde vijanden, en reeds van in Düsseldorf hoorde men duidelijk het knetteren van het geweervuur en het rollen der geschutsalvo's.

Zonder zeer uitvoerig, ja, voor menigen lezer langdradig te worden, is het niet mogelijk het afloopen van een maneuver te vertellen, ook was ik geenszins tot strategieke studiën gestemd. Ik vermaakte mij naïef weg met het in massa optreden

der verschillige troependeelen en met den witachtigen poeierdamp die in dikke wolken over de vlakte wegtrok. Op de hoogte was het geschut in werkzaamheid en lange infanterieliniën schenen de vuurspuwende bastioenen als glanzende courtinen te vereenigen. De generaalstaf zag er uit als een bliksemende star; men zag daar niets als goudborduursels en witte vederbossen. De krijgsoefening werd gesloten door een groote kavalerie-aanval, en het was werkelijk een grootsche aanblik als daar zoo acht ruitersregimenten met donderend gedommel over de vlakte heenjoegen. Als alles voorbij was, trokken eenige ruitersregimenten en rijdende batterijen over de scheepsbrug op den overkant des Rijns, waar zij hunne kwartieren hadden. De smalle blinkende streep op den groenen vloed maakte een zeer goed effekt; aan beide oevers stonden talrijke toeschouwers; intusschen wachtte een stoomboot op het openen der brug en van hooger af kwam een groote vloot met eentonigen regelmatigen roeislag.

De stad der tenten was heden niet zoo levendig als de voorgaande dagen; de donkere wolken die den hemel bedekten schrikten menigeen terug. Intusschen had ik des te beter gelegenheid alles van nabij af te zien. Het Kamp vormt een groot langvormig vierkant, waarvan het front van den Rijn afgekeerd is. De tenten der soldaten staan in gelijke rijen naast elkander. De tenten zijn van grauw lijnwaad en met een groenachtige spits voorzien. Tusschen de tenten en in dezelfde rij bevinden zich kleinere, waarin de geweeren der soldaten bewaard worden, de zoogenaamde geweermantels. De tenten der officieren onderscheiden zich door eene kleine witte vlag, welke volgens haren rang met zwarte strepen voorzien is: die van den kapitein heeft twee strepen, die van de luitenant slechts ééne. Aan de achterzijde van het Kamp bevinden zich de kookovens, bestaande uit een grooten schoorsteen, die aan elke zijde eenen haard heeft, waarin drie groote ketels zijn ingemetseld. Elk bataillon heeft zijnen kookhaard en elk regiment zijnen pompput, die een over 't algemeen goed en klaar water leveren. Deze inrichtingen zijn van baksteenen, met de meeste zorg uitgevoerd en zullen blijven staan, om later bij eene dergelijke gelegenheid weder te dienen. Ook

de groote commiesbroodbakkerij van het Kamp bevindt zich met vele ovens een honderdtal schreden achter het Kamp en is eveneens massief uit steenen, en wel voor langer als de duur der krijgsoefening ingericht. Voor het front van de zijde des Kamps, staan de tenten der stafofficieren voor dewelke de vaandels van het regiment opgeplant zijn.

Daar ik het Kamp op het middaguur zag, waarop de soldaten juist bezig waren hunne soep te verteren en de vallende regendroppels bijna al de toeschouwers verjaagd hadden, was deszelfs aanblik zeer eentonig, - zonder eenige poëzie. Slechts stonden hier en daar eenige mannen van de achterwacht om de kookhaarden, en lieten zich in hunne blikken keteltjes de soepportiën in meten. De soldaten hadden hunne tenten gesloten om zich tegen den indringenden regen te beschutten. De witte tenten onder den treurigen hemel blikten mij zeer melankolisch aan, weshalve ik mijn terugtocht begon, om de stad der barakken in de nabijheid te bezichtigen.

Deze omringt de achterste zijde van het Kamp in eenen driehoek en biedt alle mogelijk genot aan geest en hart. Wat bij dergelijke inrichtingen het meest mijne belangstelling opwekt, zijn de uithangborden, in welker epigrammen de eigenaars gewoonlijk al hunne geestigheid verspillen. De herbergen van het Grimlinghauser Kamp hadden echter op het gevoel voor de zoete ‘heimat’, dat in de borst van eenieder leeft, gespeculeerd; die tapperijen droegen gewoonlijk als opschrift den naam van de eene of andere plaats, uit welke zich landwehr-mannen hier bevonden, zooals: - Schützenzelt aus *Metmann*’, ofwel nog korter en aantrekkelijker: ‘zur *Schelmer* Landwehr’ of God weet wèlke Landwehr. Men zîet daar ontelbare schenkbarakken, naast kleine winkels waar de soldaten allerlei nooddruft kunnen inkoopen. De eersten verdeelen zich van zelfs in zekere klassen. Hier vindt men goeden brandewijn en een glas slecht bier; ginder is het bier beter en men kan reeds eene flesch zuren wijn bekomen; hooger vindt men spijs- en wijnkaarten doch is vooral de wijn niet te betrouwen. Voor de opperheerschappij der tapperijen twisten twee lokalen, waarvan het echter

moeielijk te zeggen valt waar men het slechtst en duurst bediend wordt. Ik begaf mij in eene dezer herbergen om te middagmalen; ik zette mij ook met dit inzicht aan eene der tafels, waar wellicht reeds een 400tal personen zaten, en deed mijn best, toch kon ik mijn doel niet bereiken. Van de dingen die daar werden opgediend, was het meeste voor de meesten maar een kijkgerecht. Het eenige genietbare was de muziek van een militair korps, dat met goeden keus en veel juistheid speelde. Terwijl wij zoo aan tafel zaten, verdonkerde de hemel nog meer en zond eindelijk zulke regenvlagen naar beneden, dat de slecht gebouwde tent ze niet meer afhouden kon. Langs de wanden liep het water het eerst af.

> 'Und dann und wann ein schwerer Tropfen
> Fiel in den Messineser Wein.'

Weldra ontstond een algemeene verwarring in de zaal. Buffet en keuken werden door den regenvloed het eerst overstroomd, en wij moesten het geduldig mede aanzien hoe de zonder dàt reeds genoeg gewaterde sausen en groenten nog meer verdund werden. Boven alles uit speelde de muziek als om te spotten: 'Oh wat plezier, soldaat te zijn!'

Feestelijk is de Taptoe die elken avond in het groote Kamp gehouden wordt. Door de tentenstraatjes heen roffelen de trommels op en af en roepen elkeen in den omkreits van het Kamp. Voor de tenten der Stafofficieren spelen de verschillige muziekkorpsen, waarop de soldaten in compagnie te zamen treden. Het signaal tot het gebed weerschalt en gedurende deze ceremonie zong heden avond het zangerskoor: '*O Sanctissima!*

Ik verliet bij 't vallen van den nacht het Kamp en zag nog lang den schijn der verlichte drinkbarakken door den nacht glanzen en hoorde nog verre weg den schreienden toon der violen en clarinetten. - Nog drie dagen en het gansche bonte gewoel is als een tooverspook verzwonden. De herfstwind glijdt over de naakte vlakte, en de eene of andere omzwervende marter kiest zich, zonder overheidspermissie, eenen der kookhaarden tot schuilplaats uit.

Poezie.

I.
Fragmenten uit het drama ‘Goedroen’[1].

I.
Prologus.

De Dichter droomt en pegelt door de nevelen der tijden,
en ziet een groot volk stijgen soms uit wilde reuzenstrijden.
En wen dat volk in kampen bloeit, dan roept hem naar 't Tooneel
een Dichter en herschept het in een reuzig tafereel,
tot voorbeeld en begeestering, der Vaderen grootsche kampen.
De Dichter droomt en ziet rond zich, uit eeuwenlange rampen
een volk herleven, *zijn* volk, dat, spijts hoon, verraad en nijd,
met stille, ja, maar taaie kracht, om zijn herworden strijdt.
Hij ziet, al is de stond ook vol teleurstelling en dreigen,
in zijn gedacht ter kimme soms een blijden dagraad stijgen;
vergeet te vragen of hem wel de kracht gegeven werd
tot hooger schepping, baart allengs en voedt in geest en hert
een gansche wereld helden met hun raad en daad en streven,
herschept zich het Verleden, voelt de tijden in zich leven,
en dicht. En 't is een spel, een bont en krielend heldenspel.
Och! treft, begeestert, plet het niet genoeg, hij vreesde 't wel;
maar, is zijn spel niet machtig, nù de harten toe te wringen,
verzuchtend, dàn de scharen in begeestring te doen zingen,
vooruit toch! 't Is een poging, 't is een wenk, een voorspook van
hetgeen aan 't strijdend Dietsche volk de Toekomst schenken kan,
en dat, wanneer zijn schouwburg eens te gaàr met hem herboren,
Synthesis aller kunst zijn roem en grootheid zal doen gloren.

II.
Liefdenacht.

- Eene sterkte op het eiland Wulpen. -
GOEDROEN nevens een houtvuur op een bed van scheepsgerief uitgestrekt. HERWIG, zeekoning, staat voor haar.

HERWIG.
- Men heeft u daar een bed bereid, ô maagd,
Mag ik u ginder brengen? Gij moet rusten.

(1) Aan dit stuk werd in den tooneelletterkundigen wedstrijd der stad Antwerpen eene ‘bijzondere eervolle melding’ toegekend, alsook een gouden gedenkpenning (buiten wedstrijd).
Red.

Gij zijt vermoeid, verbrijzeld schier, voorzeker,
door mijne schuld...

GOEDROEN.
- Ik ben gelukkig, Herwig.

HEWIG.
Gij moet wat slapen.

GOEDROEN

naar de poort:

Zie, wat vreemde nacht!
Een wolk gelijk een zwarte draak drijft langzaam
van voor de zilvren maan. En zilverachtig
glijdt zachtjes een onduidlik wolkenschof
den nevel in, die lucht en zee versmelt.
Een wonder schemerlicht wiegt over zee,
en, 'lijk een reuzenrei aan strand gezeten,
daar rijzen duinen, donker, onbeweeglik,
maar rillend soms en trillend als het ware,
wen over hunne donkerheid, de lichtgloed
komt zweven van de vuren uwer wikings.
O zie! daar is de maan: de wolk is weg;
Zij schijnt, zij schijnt, op ons en op het strand...
O zie, hoe schoon! - Kom, zet u hier bij mij. -
Hoe zoet, hoe schoon! De wolken trekken weg,
en zilvrig zwemt de mane in zuivren hemel.
De baren dansen, glanzend, schitterend,
de zee ligt als met perelen bestrooid,
die zij al wiegend tintlen doet. De duinen
staan half verlicht en werpen lange schaûwen
'lijk mantels achter zich. Is dat niet schoon?
Ik zie zoo geern den maneschijn. Gij ook?
Doch 't scheen mij nooit zoo zoet als nu. Toe laat mij
hier nog wat liggen in dien schoonen nacht.
Ik heb geen vaak, en 't doet mij zulke deugd hier.
Daar, in die donkre plaats, zou ik benauwd zijn,
alleen. - 't Is mij zoo wèl hier nevens u. -
Ik weet niet, maar mij dunkt, er spreekt iets heimlik
tot ons getweên van uit dien schoonen nacht.
Het overstroomt mijn ziel van vreemd genot,
zoo ongewoon, zoo zalig - dat ik weene.
Zoo wou ik uren - altijd - bij u liggen...
O Herwig, Herwig, hoor! Het spreekt ons waarlik.

Eene stem in de verte zingt:

Van weia weia waga laweia,
weiala walala waga.

GOEDROEN.
- Er spreekt ons zoet gezang van uit den nacht.

HERWIG.

- Het is mijn broeder Horand die aan 't zingen is.
Geen tweede leeft er in heel Denemarken

die zooals Horand zingen kan. Hij staat
een wijl te denken, droomend, zwijgend, roerloos;
dan heft hij al met eens het hoofd, dan schiet
zijn blik gelijk een straal ten hemel; - en
zoo gaat hij aan het zingen. - Alles zwijgt.
Men zegt de vogels zwijgen in de boomen,
de dieren blijven luistren in de wouden,
en in het water staan de stomme visschen
van zwemmen. Alles horkt, ontroerd, verrukt.
En wonderlike sagen zingt hij dan,
van Wodan en de blanke Speremeiden,
van al de goden en de wondre geesten,
van d'eeuwgen krijg der reuzen en der dwergen,
van alle helden die ooit spere voerden,
van kamp en liefde en wilde wikingstochten,
van alles wat ooit was of wezen moet. -
Wil ik hem eens doen zingen?

GOEDROEN.

- Ja, ik bid u.

HERWIG

roept door zijne handen:

Ei Horand!... kom eens nader bij, en zing wat.
De Jonkvrouw bidt u des.

HORAND

van buiten:

Wat moet ik zingen?

HERWIG.

- Wat moet hij zingen? - Zing der sagen saga,
het lied der jeugd van onzen vader Hagen;
'der vorsten vorst,' die heerschte in Denemarken.

Eene pooze.

HORAND

zingt buiten:

Er wies in Denemarken een edel koningskind.
Zijn vader die hiet Siegeband, zijn moeder Siegelind.
het edel kind hiet Hagen, dat is ons wel bekend.
Er wies geen wilder Degen, noch in 't vreemde noch omtrent.

De Wikings en Schildmeiden buiten, op de maat van den golfslag:

Van weia weia waga laweia,
weiala walala waga.

HORAND.

De koning pleegde kortswijl met Rikken welgemoed.
Helaas, dat veler blijdschap in droefheid keeren moet.
Terwijl de Degens feestten in schertsen en boehoerd,
door eenen drake reuzengroot wierd 't edel kind ontvoerd.

Wikings en Schildmeiden.

Van weia weia waga laweia,
weiala walala waga.

HORAND.
Hij droeg het door de wolken op ver en eenzaam strand.
In 't nest des draken Hagen de schoonste maged vand.
Des draken jongen reikten en dorstten naar haar bloed;
De held doow al de draken dood. Hij was van hoogenmoed.

Wikings en Schildmeiden.
Van weia weia, enz.

HORAND.
De Maged bloosde dankend. Hij nam ze bij der hand.
Zij gingen langs den strande tot hij een snekke vand
Daar voerde hij ze mede huiswaarts, het wierd ons dikwijls gezeid.
Des was hem minlik dankbaar steeds die weidelike meid.

Goedroen kijkt langzaam naar Herwig op. Hij kijkt weder. Zij bloost en buigt het hoofd.

Wikings en schildmeiden.
Van weia weia, enz.

HORAND.
De hofgezinden zagen den watermoeden held.
Hoe blij wierd deze mare den ouderen verteld.
Hem ziende juichte Siegeband en weende Siegelind.
Zij kuste op 't voorhoofd de eedle meid en hiet ze mede haar kind.

Wikings en Schildmeiden.

Van weia weia, enz.

HORAND.
Toen sprak de wilde Hagen der minnelike maagd:
Ik trouw nooit andre vrouwe, indien het u behaagt.
De maagd zeeg in zijne armen, hij hield haar op de borst.
Van Denemarken Hagen is geweest der vorsten vorst.

Goedroen kijkt langzaam weder op naar Herwig en zijgt in zijne armen.

***Wikings en Schildmeiden*:**
Van weia weia waga laweia
weiala walala waga.

De zang sterft weg. Lange pooze.

GOEDROEN.
- Mijn Herwig, o mijn Herwig - in uwe armen! -
En Goedroen ook verkeerde in angstig kermen -
Allectus was de drake, gij de held -
Gij hebt hem voor uw voeten neêrgeveld
almachtiglik - Bewonderend, opgetogen,
zag ik u prachtig dagen voor mijne oogen,
zoo schoon, zoo groot, zoo goddelik - Gij loecht

met donder, storm en wilde zee - Gij droegt
mij machtig door de bulderende baren - En gij
En nu - nu ligge ik hier op u te staren -
Gij duldt mijn kloppend hert op 't uwe -
zoo groot, zoo schoon, zoo godlik - lacht op mij -
bemint mij... oh! - En machtloos neêrgezonken
ligt Goedroen hier, half zinloos, liefdedronken,

verstaat, gelooft niet, vat niet - trilt en beeft
in 't al te groot geluk - Helaas! zij heeft,
och arme! niets ter wereld u te geven
dan hare liefde, Herwig, lijf en leven,
haar zelve - Maar al wat zij is en kan
is 't *uwe*...

HERWIG.

- Was er ooit op aarde een man
zoo zalig? Zingt van mij, o luide sagen!
Ik ben der vorsten vorst, o wilde Hagen! -
O liefde, schoohneid, teêrheid, zaligheid!...

A. RODENBACH.

(*Uit het* 2e *bedrijf.*)

II.
Speelgoed.

Daar ligt het speelgoed op den grond,
Het speelgoed klein en groot,
Het speelgoed groen en rood;
Twee lieve paardjes van karton,
Een kleine Bacchus dik en rond,
Gezeten op een ton;
Een blikken spaarpot, zweep en top,
Een porseleinen popje zonder kop;
Twee hotjes van een ezel, op
Een wissen korfje: trom en fluit
En bonte poppekleeren hier en daar. -
Dat alles ligt daar in de war,
Nabij de kleine groene kar,
Waarmeê er beurtlings werd gekruid;
Dat alles ligt nu door elkaar,
Als had een kleine legerschaar
Daar strijd geleverd vol gevaar.

***

De kleinen, zij hadden gemaakt en gebroken
En waren het spelen nu moe;
Zij smeten hun speelgoed daarhenen en loken
De slaperige oogjes dan toe.
Zij hadden hun popjes te slapen geleid,
Een doeksken als wiegkleed er overgespreid.

***

O onschuld! reine kindertijd!
Van kommer, bitter zielewee,
Van 's werelds haat en kwaad bevrijd,
Speel lustig voort, in zoeten vrêe.
En spring en dartel op en neer;
O haal. terwijl uw jeugd
Nog bloeit, uw hart maar op; de vreugd
Die gij nu smaakt komt nimmer, nimmer weer.
En mocht dan eens, wanneer gij grooter zijt,
Geen oorlog ooit meer loeien;
Geen menschenbloed meer vloeien
En gansch onze aard
Herschapen zijn in eenen gaard,
Waar vrede en liefde als rozen bloeien!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, *September*, 1878.

III.
In december.

Het jaar gaat op zijn ende,
het oud versleten jaar;
en gij, mijne oude ellende,
nog word ik u gewaar?

En gij, mijne oude ellende,
waarom en sterft gij niet?
Ik zie - waar ik mij wende -
dat alles henenvliedt:

en liefde en lust en vreugde,
dat alles henensloop;
des levens lent', de jeugd, en
des herten lent', de hoop..

Maar gij, maar gij blijft knagen,
O nooit verzade smert!
wat wilt gij, mag ik 't vragen,
in 't angstig kloppend hert?

Wanneer toch zal het wezen,
gij dag van morgen, ach!
dat ik u zonder vreezen
betrouwend tegenlach?

Hoe meer mijn hoofd de jaren
belasten en belaân,
hoe meer mij ook bezwaren
in 't hert gelegerd staan...

Het jaar gaat op zijn ende;
wat brengt me 't nieuwe jaar?
o God! is 't onbekende
van over 't graf eens dáár -

en is me, 't uur geslagen
dat Gij erheen mij noodt,
mocht kalmer ik zien dagen
mijn eeuwig morgenrood!

D^r. EUGEEN VAN OYE.

December 1875.

IV.
Wiegelied.

(Naar gleim).

Slaap en droom mijn kindje lief,
Droom dat de engeltjes, heilig, rein,
Kinderkens van den lieven God,
Uwe speelgenootjes zijn.

Slaap en droom, mijn kindje lief,
Droom dat 't aardsche kindelijn,
Als het braaf en zoet geweest is,
Ook een engelken zal zijn.

A.M.O.

Antwerpen.

Bijdrage tot de Geschiedenis van ons Vlaamsch Tooneel.

Redevoering uitgesproken ter gelegenheid van 25*jarig Tooneeljubileüm te Antwerpen*, *in* 1878.

‘Men zinge in Nederland niet op geleende wijzen,
Men kleed' zijn kind'ren niet in Fransch en Duitsch gewaad,
Late eenmaal af Racine of Iffland aan te prijzen,
Wier dos, hoe sierlijk ook, ons steeds gedwongen staat,
Men worde oorspronklijk, snelle omhoog op eigen vleugelen
En viel men honderdmaal, beproeve eene nieuwe vlucht!
.....
Wel mag de inboreling bij vreemden gaan ter schole,
Maar meester eens te zijn, blijf 't doel dat hij beoog,
.....
Zoo en ook zóo alleen kan 't Schouwtooneel herbloeien.
.....
Weg met uitheemschen praai, weg met der Gallen boeien,
Het dichterlijk vernuft zij vrij en onbepaald.’

Zoo zong voor eene halve eeuw de Noordnederlander Van Halmael, die eene bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsch Tooneel schreef en een warm beijveraar der tooneelkunst was.

Zoo zingen wij heden, terwijl wij verheugd en fier den 25^{n} verjaardag van ons Nationaal Tooneel begroeten. Wat is dan toch dit nationaal Tooneel, dat ons zoo nauw aan 't hart ligt? Wat ten minste moet het wezen? De weêrgalm van een grootsch verleden en de weerspiegeling van het heden. Het opene boek waarin de nakomelingschap zal lezen wat eens de zeden en strekkingen waren van een volk, dat na eeuwenlang voor de vrijheid gestreefd of gezucht te hebben, eindelijk eene onafhankelijke plaats, te midden der Europeesche natiën innam.

Indien wij eenen blik terugwerpen op Vlaamsch België van voorheen, bemerken wij in welk nauw verband het tooneel steeds met het volksleven gestaan heeft. Hoe vrijer en sterker

zich ons volk gevoelde, hoe verhevener ons tooneel; - hoe dieper ons volk verslaafde, hoe lager ons tooneel.

Lang voor den tijd der rederijkers, op het oogenblik waarschijnlijk dat Artevelde de Gemeente tot zelfstandigheîd wilde voeren en reeds een vereenigd België droomde, vertoonde zich een feit dat in geen enkele letterkundige geschiedenis, van welk volk het ook zij, zich ooit heeft voorgedaan. Het was alsof de Vlamingen van dien tijd eensklaps tot volmaaktheid gingen geraken, en als om het gebouw te bekronen, door politieke strekking, letterkunde en kunst tot stand gebracht, verscheen in eens het wereldlijk tooneel.

De Vlamingen hadden den romantischen vorm van het Drama gevonden en toegepast. Daarvan getuigen de merkwaardige verschijnsels der XIVe eeuw: *Esmoreit*, *Lanseloet Gloriant*, die met eigenaardige kluiten, boerden of zotternijen gepaard gaan. Toen later het huis van Bourgondië zijne ijzeren macht op onze gewesten deed drukken en onze vrijheden verplette, schijnt het den geest-zelfs der Vlaamsche tooneelkunst als gevaarlijk voor zijne overheersching te hebben geacht en onzen oorspronkelijken tooneelvorm te hebben willen dooden.

Van dit tijdstip bezitten wij inderdaad geene tooneelstukken in den merkwaardigen trant der vorige eeuw opgevat. Het mysterie: *De eerste Blijdschap van Maria* bewijst nochtans dat onze tooneeldichters der XVe eeuw de tooneeldichters der andere natiën niets te benijden hebben. Tegen het einde van die eeuw verschijnt de romantischen vorm nogmaals in een stuk, dat, hoe verminkt het ons overgeleverd zij, nochtans aan de wijze van Shakespeare doet denken, van Shakespeare die eerst eene eeuw later opkwam. Het is krachtig, vol tooneelgevoel, en hadden onze schrijvers op die wijze kunnen voortgaan, dan aarzel ik niet te zeggen dat de Vlaamsche tooneelkunst der XVIe eeuw de eerste der wereld geworden ware. Ik bedoel hier het wonderstuk *Marieken van Nijmegen*, een vrouwelijke Faust, de merkwaardigste tooneelkundige overlevering der aloude middeleeuwsche legende, die later met doctor Faust in verband

gebracht werd, door Marlowe in Engeland, Alareon in Spanje eveneens op het tooneel gevoerd en in het begin dezer eeuw door Göthe in een onsterflijk poëma bezongen werd. Maar het is steeds het lot onzer letterkunde geweest van nooit door onze regeerende klassen begrepen te worden, en de rederijkerskamers van dien tijd, door de grooten begunstigd, gaven al te veel toe aan den wansmaak dezer laatsten, die dàn alleen de nationale letterkunde duldden, wanneer zij op Fransche leest geschoeid was. En zoo traden de rederijkers in de XVIe eeuw op, met de flauwe zinnespelen ende oneigenaardige factiën. Op dit gebied toonden zij zich nochtans op de hoogte van al wat men in naburige landen op het tooneel tot stand bracht. Eene uitzondering mag er evenwel nog gemaakt worden ten voordeele van den veel vertaalden *Homulus* van Pieter Van Diest, een stuk dat men als het beste der tooneelletterkunde in de XVIe eeuw mag beschouwen. Toen kwam de omwenteling, de vereeniging van Noord en Zuid, en, helaas, weldra de scheuring die Noord-Nederland onafhankelijk maakte en Zuid-Nederland voor immer moest verslaven.

De kern der Zuid-Nederlandsche letterkundigen, die aan het beulenjuk hadden kunnen ontsnappen, vluchtten weldra naar de Noorder-provinciën, waar hunne geestverwanten hen opnamen en waar thans, door de vereeniging van Noorder- en Zuider elementen, de Nederlandsche letteren hunnen hoogsten bloei bereikten. Daar was Hooft op het tooneelgebied reeds werkzaam; daar stichtte Coster het Amsterdamsch tooneel: daar deed Gerbrand Adriaan Brederoode zijn *Moortie* spelen, en daar verwierf de groote Vondel weldra den roem, die hem tot heden nog als den voornaamsten onzer tooneelschrijvers doet herkennen.

Joost Van den Vondel was te Keulen van Antwerpsche ouders geboren, en bracht zijn leven door te Amsterdam. Hij behoort dus tot het gansche Nederland. Ofschoon men van Vondel zeggen mag dat hij zich in den vorm aan Seneca te veel onderworpen heeft, blijft hij niettemin de grootste onzer dichters, onze trots en onze roem. Op hetzelfde tijdstip toonden zich in Noord-Nederland tooneelkunstenaars als Zjermèz,

door een Duim en Jan Punt gevolgd. Men zou denken dat terwijl in de onderdrukte Zuidprovinciën de tooneelkunst met Willem Ogier en met den verspaanschten Frederico Cornelio De Bîe moest uitsterven. die kunst in de Noordprovinciën zelfs na Vondel nog hooger rijzen zoude; maar het blijkt helaas hoe het niet voldoende is dat een land onder stoffelijk opzicht vrij zij, maar hoe het ook nog op zedelijk gebied zijne volle vrijheid moet genieten om eene kunst als de tooneelkunst te voeden en op te luisteren.

Het fanatisme der Protestanten bleef in dat opzicht bij het fanatisme der Katholieken niets ten achter, en Nederland leverde maar éénen Vondel op. De Noord-Nederlandsche maatschappij *Nil Volentibus Arduum* poogde tevergeefs het spoor der Nederlandsche tooneeldichters na te volgen. De tijden waren reeds te ver voorbij, politieke moeielijkheden hadden zich voorgedaan, de Fransche overmacht bedreigde Noord-Nederland, terwijl zij de Zuid-Nederlandsche provinciën verwoestte, aldaar het vernielingswerk der Spanjaarden tegen Spanje zelf voortzettende. Intusschen was de Fransche tooneelschool ontstaan, en terwijl de Europeesche mogendheden voor de Fransche gebieders moesten bezwijken, bezweek ook in Europa de geest der volkeren voor den geest der Fransche natie.

Zoo was het dat in Noord-Nederland, zooals in de andere gedeelten van Europa, de nationale tooneelkunst allengs de plaats moest ruimen voor die eener vreemde natie die hare eenheid volmaakt had, en terwijl de Noord-Nederlandsche tooneelkunst niets oorspronkelijks van eenige waarde meer leverde, vergenoegde men zich in Zuid-Nederland met stukken in Jezuïten-gestichten opgesteld. Later toen de rederijkerskamers weer in het leven traden, speelde men op onze dorpen stukken van Voltaire, ja van dien verafschuwden Voltaire. In onze provinciën scheen men zelfs niet meer te kunnen schrijven.

Onze letterkunde uit dit tijdperk is ellendig en de Vlamingen van dien tijd, wanneer zij voor het tooneel arbeiden, schrijven in het Fransch, en welk Fransch? Ik vond er

onlangs een voorbeeld van in een boekje, dat, kostelijk ingebonden en met staalplaten versierd, aan Zijne Hoogheid Prins Karel van Lotharingen opgedragen is. Het stuk is getiteld: *Tragêdie historique et triumphante de la très-illustre Impératrice Reine de Hongrie.* De schrijversnaam is Vermeren; hij eindigt zijne opdracht op de volgende wijze:

> ‘Les peuples entiers ne font que des prières
> Pour la prospérité de votre famille entière,
> A ce grand roi des rois le maître des humains,
> Et moi je fais de même, le très humble Vermeren. (!!)

Het is onnoodig verdere uittreksels dezer koddige literatuur te geven. Alleen in de stilte der studiekamer kan zij nog een stond onze lachspieren opwekken, doch weldra gevoelen wij eene treurige schaamte opkomen bij de gedachte dat twee eeuwen genoeg waren om onze eens zoo schitterenden, zoo levendigen letterkundigen geest tot zulk een verval te brengen.

Ik zal mij bij de omstandigheden, die het slot der vorige eeuw en het begin der onze kenmerken, niet lang ophouden. Wanneer volkeren in hun geestelijk leven zóó verlamd zijn als de Nederlanden bij het slot der vorige eeuw, en zij in zichzelven de krachten niet meer hebben om tot eene zedelijke omwenteling te komen, dan komen zij er licht toe om eene vreemde beschaving aan te nemen.

En zoo stapten de Sanscullottes zegevierend over onze gewesten, den weg banende voor den veroverden Napoleon. Toen heerschten de Fransche en de Duitsche tooneelscholen op den Nederlandschen schouwburg. Tooneelspelers van groote verdiensten handhaafden er nog alleen de vaderlandsche kunst. Zoo speelde de vermaarde Nederlandsche tooneelspeelster Wattier naast den grooten Franschen Talma voor den keizer.

Intusschen veranderde het lot van Europa alweder, en toen de vreemde heerschappij van onze gewesten verdween, bevonden zich Zuid en Noord aaneengehecht, maar toch zoo vreemd aan elkander dat het weldra bleek hoe er

geene samenwerking mogelijk was. Het gelukte niet, gedurende den korten tijd dezer vereeniging de kloof aan te vullen die gedurende meer dan twee eeuwen dieper en dieper geworden was.

Noord-Nederland keerde terug tot zijne vroegere zelfregeering en Zuid-Nederland trad ditmaal op zijne beurt zelfstandig in het leven.

Gedurende die onrustige jaren was er niet aan te denken tot zedelijke verbeteringen te komen, het geestesleven aan te kweeken, het Nederlandsch tooneel te doen herleven. Na de scheuring van 1830 moesten beide stammen vooreerst hunne stoffelijke belangen verzekeren, de wonden heelen door de omwentelingen der eeuw hun toegebracht. Pas later zoude men tot kunst- en letterkundige ontwikkeling kunnen terugkeeren. Zulks gebeurde ook, met dit onderscheid dat op tooneelgebied in het Zuiden vroeger dan in het Noorden nieuw leven ontstond. Dit geschiedde echter aanvankelijk door de Fransche taal en daardoor bleven onze Vlaamsche provinciën nog lange jaren vreemd aan de geestelijke herschepping van het vaderland. Doch eensklaps ging er eene trilling door Vlaanderen. Het ontginningswerk door den standvastigen Vader Willems aangevangen, ging eindelijk vruchten baren. Dichters als Van Duyse, schrijvers als Conscience ontsproten op Vlaamschen boden. De aloude rederijkerskamers herkregen een nieuw leven en de gemoederen bereidden zich tot een verschijnsel dat reeds in de lucht zweefde. Het was alsof de Vlamingen een nieuwen Messias te verwachten stonden, en inderdaad de machtigste hefboom der Vlaamsche beschaving ging herboren worden. Het nieuw Nederlandsch tooneel, door arme tooneelmaatschappijen in de kindsdoeken ontvangen, door eenvoudige volksjongens aangebeden, kwam ter wereld. Het eerste oorspronkelijk Vlaamsch stuk werd door Jacob Kats van Brussel geschreven; zijn titel was *De Goede Vrijdag.* Kort na dien trad onze gevierde voorzitter van *De Olijftak*, Emanuel Rosseels, op, met zijn stukje *De Muziekles*, dat in 1836 door de Tooneel-

maatschappij *De Hoop* in de Konijnnenpijp werd opgevoerd en later in het oud vermaard Wafelhuis.

De betreurde Theodoor Van Ryswyck was een der voorstanders van het jonge tooneel, voor 't welk Van Duyse in 1840 zijn stuk *Rubens' Menschlievendheid* schreef. Dan trad Sleeckx op met Van Kerckhoven, met Ducaju te Antwerpen met Van Peene en Ondereet te Gent, alwaar de Fonteinisten reeds lang werkzaam waren, terwijl in Antwerpen *De Olijftak* aan de beweging ook niet onverschillig bleef.

De tooneelkoorst verspreidde zich weldra over gansch het Vlaamsche land; nieuwe tooneelmaatschappijen kwamen tot stand en uit het midden der jonge tooneelliefhebbers die zich in haren schoot vormden, ontsproten weldra de stichters van het nationaal tooneel, in 1853 tot stand gekomen en waarvan wij heden den 25sten verjaardag vieren.

De tooneelmaatschappijen *De Scheldegalm* en *De Dageraad* te Antwerpen, *De Broedermin* te Gent, leverden ons die mannen waarvan wij heden nog gelukkig zijn de bijzondersten in ons midden te bezitten.

Ik noem hier Victor Driessens, Tielemans, Leytens en Dierckx, Van Doeselaer, den betreurden Destanberg, met de jufvrouwen Eugenie De Terre, Lucie Laquet en mevrouw Verstraeten, geboren Laquet.

Het eerste jaar drukte de onderneming op de heeren Driessens, Tielemans, Leytens, Lemaire en Haegelsteen, die gezamenlijk de onderneming in handen namen en voor het tekort zouden instaan. Indien Driessens het Nationaal Tooneel later door zijn overgroot talent en zijne kennis in zake van bestuur tot den bloei gebracht heeft waar het zich heden in bevindt, dient het gezegd te worden dat de man, die in den beginne het stichten van het nationaal tooneel mogelijk maakte, de heer Haegelsteen is, en om die reden de hulde en de erkentenis dea Vlamingen waardig blijft. De overige bestuurders van het nationaal tooneel waren op verschillende tijdstippen de heeren Lemaire, Van Doeselaer en Thomas, terwijl wij benevens de vroeger genoemde artisten de nu in Holland gevierde mej. Beersmans lange jaren als deelgenoote van ons tooneel mochten bezitten.

En nu zijn wij op den dag van heden gekomen, een dag van vreugde en blijdschap voor ons allen. Noord en Zuid reiken elkaar opnieuw eene broederlijke hand; het volk dringt verheugd in het prachtig gebouw waar thans het Nationaal Tooneel gehuisvest is. Kindertjes heffen hun jubellied aan, terw l Peter Benoit - op wien het lyrisch drama rekent om onze kunst nog hooger te doen rijzen - de maat s*l*aat voor den zang der innige harmonie, die wij op zulken dag gevoelen. En hier staat in ons midden het beeld des grooten Vondels, die de jongere schrijvers aanmaant zijne stappen te volgen om Neêrlands tooneel de plaats te doen innemen waarop het recht heeft, te midden van Europa's tooneelscholen, die elk op hun eigenaardig gebied mannen en gewrochten geleverd hebben, die, alhoewel verschillend van aard, den weg gevonden hebben tot de menschelijke ziel, die over gansch het menschdom dezelfde is.

Wij begroeten de Noord-Nederlandsche broeders, die in ons midden een zegepraal behaalden en benijden hun niets dan den grooten samenhang van hun onderwijs, hetwelk hun toelaat zich in eigen taal op letterkundig en wijsgeerig gebied te vormen, van het lager onderwijs af tot op hunne hoogescholen.

Mochten wij eveneens maar ééne Vlaamsche universiteit bezitten, dan zouden wij de zedelijke ontvoogding der Vlamingen als voltooid kunnen aanzien en dan zouden wij tevens, wanneer wij aan onzen Vlaamschgezinden minister, den heer Rolin Jacquemijns, vragen dat hij het stichten eener Vlaamsche tooneelschool trachte mogelijk te maken, niet bezorgd met hem moeten rondzien om in ons midden een man te vinden, wiens hoogere studiën, aesthetische, geschied en tooneelkundige kennis met eene zuivere uitspraak gepaard gaan, om de inrichting zulk eener tooneelschool van hooger hand te kunnen regeeren. Met den heer Hauben, leeraar bij de hoogeschool te Brussel, zeg ik, dat onze letterkunde gevaar loopt, indien wij er niet in gelukken eene Vlaamsche universiteit te stichten. ‘Zonder taal geen volk, zegt de heer Hauben; die twee dingen zijn niet van elkander te scheiden.’

Vroeger reeds heeft Van Duyse uitgeroepen: ‘De taal is gansch het volk,’ waarbij men heeft gevoegd de zinspreuk: ‘Eigen kunst is eigen leven’; daarbij moeten wij ons bepalen. In afwachting dat wij èn Vlaamsche tooneelschool èn Vlaamsche hoegeschool zullen bezitten, moeten wij nochtans volharden. En ik zeg tot de jongere tooneelschrijvers dat wij den moed niet moeten opgeven, dat wij de stappen onzer voorgangers dapper moeten volgen, omdat wij een oorspronkelijk nationaal tooneel willen hebben, en als wij het willen hebben, dan zullen wij het hebben! Daarom her neem ik nogmaals met den dichter:

‘Men zinge in Nederland niet op geleende wijzen,
Men kleed' zijn kind'ren niet in Fransch en Duitsch gewaad,
Laat eenmaal af Racine of Iffland aan te prijzen,
Wier dos, hoe sierlijk ook, ons steeds gedwongen staat,
Men worde oorspronklijk!..,’

FRANS GITTENS.

Onze Nationale Muziekbeweging op Dramatisch gebied.

Voorgedragen op het te Antwerpen gehouden Nederlandsch Tooneelcongres.

(Slot.)

Dat ik het verdwijnen der fransche opera ten onzent als onmogelijk en overigens in 't geheel niet als noodzakelijk beschouw, heb ik reeds gezegd. En dan, het stelsel van afwisseling met de fransche Opera op het zelfde tooneel, dat mag schier even onpraktisch worden genoemd.

Vooreerst kunnen wij dat, in princiep, niet aannemen, omdat ons streven naar kunstbeschaving in Vlaamsch-nationalen zin, en wel met het gebruik der moedertaal, hierdoor sterk verhinderd wezen zou.

En dan: zouden die twee operagezelschappen, van gansch verschilligen aard en strekking, bij hunne koor- en orkestrepetitiën en andere werkingen van stoffelijken aard, elkaar niet schier gedurig in den weg staan? Zoo'n stelsel zou er nog dóor kunnen indien alles zich bij de voorstellingen zelven bepaalde; - maar wanneer dan de noodige repetitien gedaan? Hoe kan men Kooren en Orkest, zonder de grootste afmatting, een dubbel reuzenwerk - want bij de lyrische Tooneelen is dat het geval - laten verrichten?

Laten wij dus de fransche opera op haar eigen terrein. - Overigens, zelfs hier in ons Vlaamsch Antwerpen, bevinden zich niettemin talrijke burgers, die, wat taal en kunst betreft, eerder zoowat fransch- dan vlaamschgezind zijn, zoodat de fransche opera voor hen om zoo te zeggen eene noodwendigheid is. Hieruit volgt dat de gemeentebesturen zich als het ware verplicht zien ook dááraan hunne ondersteuning te verleenen. Zulks met geweld willen doen veranderen, dat ware niet slechts eene hopelooze pooging wagen, maar 't zou tevens een slecht middel zijn om de sympathie der overheid optewekken. En die sympathie hebben wij noodig tot het bekomen der zelfde, en wellicht eener nog sterkere ondersteuning. - Waartoe zou het dienen, ja, ons de licht verklaarbare vijandschap op den hals te halen van *die* Vlamingen, welke in taal en muziekkunst meer of min franschgezind zijn, alsook van het groot getal waalsche broeders die in onze Vlaamsche steden wonen of er tijdelijk verblijven? enz., enz.

De genegenheid van die lieden zou ons misschien later zeer wel van dienst kunnen zijn, mocht onze Nederlandsche dramatische muziek eens op voldoende hoogte wezen, om eene onbewimpelde, rondborstige concurrentie met de fransche opera mogelijk te maken. Aanvankelijk zouden zij door een gevoel van nieuwsgierigheid aangedreven onze opera bezoeken; weldra zou hunne belangstelling opgewekt, en deze grooter èn grooter worden, *bijzonderlijk* indien men in zekere kringen eens goed begrijpen

mocht dat wij, voorstanders der Vlaamsche toonkunst, geene stelselmatige afbrekers zijn van wat bestaat, maar enkel stichters, die naar bevordering van het nationaal princiep streven, - en die rol is grootsch genoeg om er ons bij te bepalen.

Ons ideaal is dat wij eens de leus: 'In Vlaanderen Vlaamsch' in de ruimste mate ook op kunstgebied mogen verwezentlijkt zien; en dit doel kunnen wij bereiken niet door geweld, maar door overtuiging en door den natuurlijken, logischen gang der zaken.

Ja, zóó ver moeten wij het trachten te brengen dat de nu zoo zeer bezochte en gevierde fransch-lyrische tooneelen eens tegen den glans van de onze verbleeken. Niet dat wij ons tegen het bestaan van fransche voortbrengselen willen verzetten, zulks kan voorzeker niet in een echt vaderlandschlievend brein opkomen. - Eenmaal in onze Vlaamsche steden een lyrisch-tooneel op Vlaamschen, of liever op Nederlandschen voet, tot stand brengen, ziedaar ons éénig doel.

In Duitschland b.v. is de taal der Schouwburgen eigentlijk de *Duitsche* taal; doch dit belet niet dat eene gulhartige gastvrijheid wordt verleeud aan de *schoonste* werken van *àlle* scholen Europa's. Die opera's werden in het Duitsch overgezet, bij gevolg voor het duitsche volk in zijne moedertaal vertolkt - Duitschland voert, als taal, het meesterschap over *al* zijne schouwburgen. Hier te lande bezit de volkstaal dat meesterschap nog niet, en juist *die* anormale, onnatuurlijke toestand is het, welke in onze Vlaamsche steden verandering eischt. Indien wij dus, wij schrijvers en toonkunstenaars, het eens zóó verre kunnen brengen met medehulp der besturen en der bevolking, dan zal zich ook op ons kunstgebied de gouden spreuk: 'In Vlaanderen Vlaamsch,!' verwezenlijken. En alzoo zal ons Nederlandsch Lyrisch tooneel *ten zijnent* met dezelfde cosmopolitische broederlijkheid jegens anderen kunstgastvrijheid uitoefenen.

Ziedaar het hoogste ideaal waarnaar wij streven kunnen,

en indien wij niet met vele hinderpalen te worstelen hadden, indien niet juist het *twee-talig* bestaan van België bij ons het Lyrisch fransch tooneel, te diep had ingeworteld, indien al die oorzaken ons in den huidigen toestand niet hadden gebracht, dan zouden wij *rechtuit* onze eischen in hunne gansche volledigheid doen gelden. - Maar juist dààrin ligt de grond der zaak: Wij moeten met den hedendaagschen toestand afrekenen; daarom ook is het, dat ik, de kwestie ook van dàt standpunt beschouwend, dien bijzonderen toestand als basis mijner gevolgtrekkingen nemen zal.

***

Printen wij ons eens voor goed in den geest dat eene verbrokkelde werking ten voordeele van *dit* en niet van *dàt* gedeelte onzer nationale toonkunst, 't zij in eene stad, in zekere gedeelten of zelfs in gansche het land, ons altoos in een bedenkelijken toestand zal doen verkeeren. Zeker wil ik niet ontkennen dat de vele pogingen die reeds werden aangewend, om het muziekaal dramatisch element bij onze schouwburgen te stichten en te doen vooruitgaan, op zich zelven zeer loffelijk zijn. Doch onder oogpunt van vaste en duurzame stichting, zijn dergelijke opera-proeven grootendeels kasteelen in de lucht, en zulks kan ook niet anders. Hoe wil men lyrische tooneelen stichten dààr waar de grond nog niet *degelijk* is voorbereid, en dat zonder te weten of men tot eene voldoende solo-koor- en orkestvorming zal geraken, of men genoegzame nationale werken zal bijeen kunnen brengen, of de bron der zangers niet in ééns zal verdorren, ja, of er wel eigentlijke eene of meer bronnen bestaan, waar onze Nederlandsche opera mag putten om haar personeel te vernieuwen of ten minste te verfrisschen?

Hoe wil men, van eene andere zijde, een gansch kunstleger in het leven roepen, zonder te weten hoe men het zal in leven houden en wààr men het zal herbergen? Dit alles is naar mijn inzien een beetje den wagen voor de paarden spannen.

Zijn er alreeds Nederlandsche schouwburgen gebouwd, die wachten op componisten en uitvoerders en die op een meer of min voorbereid publiek mogen rekenen? Bestaan er reeds muziekscholen, degelijk ingerichte muziekscholen, waaruit genoegzame, èn met hun doel overeenstemmende krachten voortgesproten zijn?

Met die vraagpunten aan te raken komen wij langzamerhand tot het bespreken van wat men door *éénheid* van princiep, en *éénheid* in het doordrijven van algemeene en bijzondere muzikale werkingen verstaat.

Musici, van allen aard, operazangers, orkestartisten, koorzangers, wel degelijk voor een bestemd doel gemaakt, en opgeleid, die vindt men zoo niet in eens onder de hand.

Overigens vooraleer in onze Vlaamsche steden aan Vlaamsche operaschouwburgen te denken, moet eerst sedert lang - zooals hier in Antwerpen - de muziek op echt nationalen voet en onder hare verscheidene vormen, beoefend geworden zijn. Gewoonlijk is de tooneelontwikkeling - 't zij op nationalen, 't zij op cosmopolitischen voet - het natuurlijk gevolg van eene reeds bestaande muzikale beweging in dien geest.

Zeker vindt men nu en dan componisten, die, eene grootsche Lyrische tooneelstichting te gemoet ziende, daartoe reed opera's of muzikale drama's in den vollen zin des woords componeeren en soms laten uitvoeren; maar het zijn *die* werken niet welke het *grondige stichten* van een lyrisch tooneel kunnen verwezentlijken. Inderdaad, wààr is bij dat alles de voorbereidende muzikale vorming?

Kan eene dergelijke operastichting duurzaam wezen, of heeft zij enkel een voorbijgaanden glans te danken aan de aantrekkelijkheid van zekere indrukwekkende kunstwerken, die de menigte tot enthousiasmus vervoert? In een woord, is aldaar niet de *school*, de echte *school* afwezig? En wanneer na die tijden van genot en geestdrift, ja zelfs van zegepraal, wanneer dàn de normale toestandvan dit alles zijne eischen zal doen gelden, en... er koelbloedig zal moeten gewerkt worden, om die brandende, kokende lava

door de versmelting van al de enthousiastische elementen voorbereid, in een stevigen vorm te gieten?

En wie of wat zal die zoo alleen staande krachten te zamen brengen? Wie, of wat zal die dooreenloopende en malkaar soms hinderende werkingen regelen? Zal alles nu tot eene degelijke regeling komen, zonder dewelke geene vaste inplanting mogelijk is? - Welnu, ja! - er moet iets te voorschijn komen dat voor de toekomst onze nationale toonkunst, ook op het gebied der opera, duurzaam, sterken en steunen kan, iets dat noch willekeurig, noch persoonlijk is, maar dat als een zeer natuurlijk verschijnsel uit onze nationale kunstbeweging voortspruit, - en dit bijzonder, dit onontbeerlijk iets, dat moge vooreerst de *Antwerpsche Nederlandsche Muziekschool* wezen! die school welke, eenmaal het Staatsbestuur tot den rang van Koninklijk Conservatorium verheven, als een krachtig bolwerk zal daar staan tegen alle ontaarding onzer muzikale natuur!

Die school zal vooreerst in zich alles opnemen wat er in vorige tijden in Zuid- en Noord-Nederland werd voortgebracht; tevens zal zij hàar *eigen* wezen tot eene volledige *synthesis* maken, met in haren schoot al de verzuchtingen, al de strekkingen te voeden, welke hare kweekelingen later tot wezenlijke gedachten zullen doen gedijen. Die school zal als het ware de weerspiegeling zijn van al het edele en verfijnde wat sedert lang in de Nederlandsche muziekwereld is verricht geworden; zij zal de XIVe, VXe, en XVIe eeuwen doen verrijzen; de XVIIe en XVIIIe eeuwen onderzoeken en bijzonderlijk met het oog op de tooneelbeweging de reden harer betrekkelijke muzikale onvruchtbaarheid navorschen.

Met de XIXe eeuw zal zij aanwijzen hoe de muzikale Nederlandsche bodem, om zoo te zeggen, onbewust voorbereid door de moderne patriarken der Toonkunst, onze huidige nationale muziek reeds had doen ontkiemen, tot zij zich in 1867 tot plant ontwikkelde en gedurende tien jaren onverpoosde werking van *bloesem* tot *vrucht* is overgegaan.

***

Zoo treedt nu de school op als, als *Wezen*, als *Synthesis*, als *Conservatorium.* - Als *wezen*, dit is als ideale vormster van wat alle Vlamingen op het gebied van toonkunst eens waren en zijn mogen; - als *synthesis*, dit is als moeder, in zich bevattende wat wij gaarne hebben, gaarne zien en gaarne hooren; - eindelijk als *conservatorium*, dit is, als bewaarster van den kunstschat welke haar het verleden schonk en van wat het tegenwoordige haar nog gedurig schenkt!

Maar nu ook treedt de school onder eenen tweeden vorm, op: zij zal niet enkel het *wezen*, de *synthesis*, het *conservatorium* zijn; zij zal nu ook de voedster, de leidster, de ondersteunster, met één woord diegene zijn, welke den Nederlandschen muzikalen geest ontwikkelend, hem de omwrikbare trouw aan vaderlandsche en tevens meer uitgebreide kunstprinciepen zal inboezemen.

En indien nu de school leeren zal *wat* eene Nederlandsche nationale kunst is, en waarin hare natuur, haar geest en karakter bestaan; zal zij ook de nationale producten van *vreemde* scholen uitleggen, het onderscheid doen blijken tusschen Zuider- en Noorderstrekkingen en vormen, tusschen Latijnsche, Germaansche en panslavische voortbrengselen. Daarbij zal zij de schakeering aanduiden die zich in de kunst van gelijkstammige volkeren voordoen. Welk een breeden gezichteinder komt dat vooruitzicht voor den geest des nationalen kunstenaars tooveren!

***

Moge de school, als karakterstichting voorkomende, tevens èn denkers èn kunstenaars vormen! Moge uit haren schoot tal van nationale componisten, uitvoerders, spelers, critikers en... toehoorders tot het algemeen publiek behoorende, ontstaan! En later, moge men dan in 't Vlaamsche land verschillige muziekscholen op dien voet stichten, concertzalen bouwen, schouwburgen doen oprijzen, - en dit alles ter eere des Vlaamschen geestes,

ter verheerlijking van het Vlaamsche volk, dit alles voor de toekomst eener glansrijke, echt nationale toonkunst!

Conservatorium dus en *Muziekschool*, ja, die twee karakterische hoedanigheden moge ons Toonkundig Instituut eens bezitten! Zóó zal in onze school het princiep van éénheid in opvatting en verwezentlijking berusten, princiep dat onontheerlijk is, wil men eene algemeene richting vaststellen, wil men aan de eerste kunsteischen van *natuur*, *philosophie* en *esthetiek* beantwoorden.

***

Tot dusverre over hetgeen noodig is om een Lyrisch Tooneel op een logische, natuurlijke en waarlijk duurzame wijze te stichten.

Het tooneel in Gent, Brugge en Antwerpen moet eigentlijk eene opborreling van ons Vlaamsch karakter wezen, die zich eerst op kleinen voet en later op groote schaal allengs tot een sterkere en duurzame inrichting moet ontwikkelen. En eerst dàn wanneer - dank aan eene degelijke muzikale opleiding, niet alleen voor de uitvoerende opera-krachten, maar ook voor de opvoeding onder muzikaal oogpunt bij de lagere en middelbare scholen, - wanneer alzoo elke dramatisch-muzikale gedachte een echten tolk vindt, eerst dàn zal men met volle recht mogen zeggen: de Nederlandsche Opera bestaat!

***

Dus, eerst muzikale opvoeding in al de Stadsscholen en dezen in verband gesteld met de Muziekschool. De muziekschool rechtstreeks in verband met den Vlaamschen schouwburg, en verder haren invloed over stad en provincie verspreidend, er de aandacht vestigend op al hetgeen in Antwerpen op muzikaal gebied in school, concertzaal of schouwburg gebeurt, - die gansche werking, gesteund op en door het nationale princiep, en doorgedreven op alle plaatsen waar het eenigzins mogelijk is, - ziedaar eigentlijk waarin de door mij gedroomde *éénheid* van princiep en éénheid van werking, gelegen is.

Den Brusselschen Nederlandschen schouwburg moeten wij thans van een gansch ànder standpunt beschouwen dan wel *die* Lyrische tooneelen welke in de drie zustersteden eens zullen ontstaan, en, hopen wij, duurzaam bestaan.

Dààr, in Brussel, kan er alleen kwestie zijn van een *kunstmatig vertoog* van dàtgene wat *wij* eens op *natuurlijke* wijze in 't Vlaamsche land moeten en kunnen tot stand brengen. In Brussel, in het halfverfranschte Brussel staat daar ons Nationaal Tooneel als een oasis in de woestijn, of liever als een soort van bolwerk te midden van het vijandelijke kamp. In Belgie's hoofdstad staat dus het Vlaamsch Lyrisch tooneel, niet zoo als het, in Antwerpen eens moge staan, neven eene bron waaraan het zijne bijzonderste uitvoerende krachten kan putten. Dààrom moet *onze* Muziekschool hare opvoedingskrachten meer dan verdubbeld zien, omdat zij de voedster is niet alleen van hare eigene werking, maar insgelijks die van de Vlaamsche Opera te Brussel worden moet. - Deze laatste heeft alzoo voor ons, Vlamingen, toch *deze* gewichtige beteekenis: dat wij in de cosmopoliete hoofdstad, op die groote tentoonstellingsplaats, ook *onze* lyrische kunsttentoonstelling bezitten. En wat al reuzenmoed en wilskracht onze Brusselsche Vlamingen moeten aan den dag leggen, om aldaar, op dorren grond, zulk eene inrichting te stellen en te behouden, zal elk van ons zich wel kunnen verbeelden. Wat zijn *wij* in dit opzicht toch veel gelukkiger! Alles lacht ons toe; de middelen liggen ons voor de hand, wij hoeven enkel ons eenige *voortdurende moeite* te getroosten, opdat alles zich verwezentlijke. - Laten wij dus voortdurend en met vastberadenheid werkzaam zijn, en drukken wij den wensch uit dat Gent en Brugge, onze twee zustersteden, eens zooals Antwerpen, bij hun stedelijk bestuur de noodige ondersteuning en aanmoediging mogen vinden, om het nationaal kunstgebouw te verheffen en op te luisteren. Moge het gansche Vlaamsche land eens teenemaal ontwaken onder den levendigen invloed wakkerer voorstanders

van het schoone beginsel: ‘Eigen kunst is eigen leven’; moge men eens eene echt nationale kunstopvoeding verkrijgen; want dààrin, in de school, ligt de toekomst!

Antwerpen, het wakkere en op zijnen roem ijverzuchtige Antwerpen, zal willen bekomen wat het vergt, en in vooruitstrevenden zin, *behouden* wat het bezit. Zonder stil te blijven op de baan der kunstverlichting zal het met bekende *vooruit* immer nieuwe, schooner en sappiger vruchten willen plukken op den nationalen kunstboom, die sterker en sterker, vruchtbaarder en vruchtbaarder worden zal...

Maar wij, wij weten ook van welke beteekenis de scholen voor het volk zijn; - dààrom zullen wij het bestaan onzer nationale kunstscholen, op wèlk gebied ook, weten te handhaven, en er nieuwe trachten te stichten, omdat wij innig overtuigd zijn dat *wie de School heeft alles heeft!*

PETER BENOIT.

Het Tooneelcongres te Antwerpen.
- 21 en 22 October 1878. -

Een Congres inrichten ter bevordering onzer nationale dramatische kunst, en dit wel ter gelegenheid van het Antwerpsche Tooneeljubileüm, waartoe al de belangstellenden van Noord en Zuid door het stadsbestuur waren opgeroepen, - dat was van wege den *Olijftak* veorzeker een overheerlijk plan.

Niet gewaagd is dan ook de veronderstelling dat de inrichtende maatschappij zich aan vrij wat meer belangstelling, althans aan een veel talrijker opkomst moet hebben verwacht dan werkelijk het geval is geweest.

Misschien was Noordnederland op dit Tooneelcongres nog al goed vertegenwoordigd - wij bemerkten er o.a. de heeren de

Jonge van Ellemeet, Drossaert. Dr. Piccardt, Haverkorn van Rijsewijck, A. Ising, Mr. Jacobson, Jansen, enz. - doch het meerendeel onzer bekende Vlaamsche tooneeldichters en spelers schitterden door hunne afwezigheid. Die geringe opkomst, ook van de zijde des publieks, viel des te meer in het oog, daar de zittingen in de groote zaal van den *Cercle* plaats hadden, zoodat meer dan eene beraadslaging schier voor ledige banken plaats greep.

Dàt is stellig te bejammeren; want sommige dier Congresdebatten waren, vooral met het oog op de toekomst van ons Vlaamsch tooneel, zeker niet van belang ontbloot.

Na eene kernachtige openingsrede van den heer Emm. Rosseels, voorzitter van den *Olijftak,* werd op voorstel van de Regelingscommissie het Congresbureel volgenderwijze samengesteld: *Eere-voorzitter* de heer Burgemeester Leopold de Wael; *Beschermende Eereleden:* de heeren Alph. Van den Peerenboom, Belgisch Staatsminister en Jhr. de Jonge van Ellemeet van Oostkapelle, (Noordnederland); *Voorzitters:* de heeren Emm. Rosseels, Jan Van Beers en Peter Benoit. *Secretarissen:* de heeren Arn. Ising, Em. Van Goethem en Mr. Jan Van Ryswyck Jz.

Bij afwezigheid van den eerst ingeschreven spreker (de heer Ern. Vander Ven) neemt de heer ROSSEELS het woord, en wel over de inrichting van den driejaarlijkschen staatsprijskamp voor nationale tooneelliteratuur in Belgie. Zooals die wedstrijd thans bestaat noemt de spreker dien eene echte spotternij. De meeste der tot hiertoe bekroonde stukken, zijn der bekroning onwaardig en volstrekt niet van aard om eene blijvende plaats op ons tooneelrepertorium in te nemen. Trouwens de samenstelling der jury en de wijze waarop de beoordeelîng geschiedt, schijnen den heer Rosseels voor veel verbetering vatbaar. Zoo zouden b.v. de zoogenaamde provinciale ‘Leescomiteiten’ zelven aan het Staatsbestuur een zeker aantal prijzenswaardige stukken aanbevelen, waaruit dan door een bevoegde en onpartijdige jury het beste stuk ter bekroning zou worden voorgesteld; doch de bepaalde uitspraak zou eerst geschieden nadat men

het stuk op 't tooneel heeft gezien, omdat men aldus beter over de scenieke gehalte oordeelen kan. Ten slotte spreekt de heer Rosseels als zijne meening uit dat onze schrijvers in plaats van zoogenaamde groote stukken liever kleinere tooneelspelen zouden schrijven, waarvoor men zich zooveel mogelijk aan typen uit onze omgeving en aan de eigenaardige volkszeden inspireeren zou.

De heer VAN GOETHEM, (Gent) sluit zich in menig opzicht aan bij de bedenkingen van den Voorzitter tegen de inrichting van den wedstrijd. Hij zou aan dien wedstrijd nog eene àndere wijziging willen gebracht zien: de jury zou, in plaats van één, verschillige werken van een' schrijver tot grondslag zijner beoordeeling dienen te nemen. De prijs zou worden toegekend aan *dien* schrijver welke gedurende de afgeloopen drie jaren zich tegenover onze nationale tooneelliteratuur het verdienstelijkst heefd getoond. Welnu, er ligt stellig meer verdienste in, twee of drie goede stukken, dan wel een enkel goed stuk te schrijven.

De heer A.J. COSYN, ofschoon het in beginsel volkomen eens zijnde met den heer Rosseels, dat de mededingende stukken vóór de bekroning zouden moeten gespeeld zijn, wijst nogtans op eene praktische moeielijkheid. Hoe zal de jury van den Staatsprijskamp in de mogelijkheid geweest zijn het geheele land door de oorspronkelijke stukken te zien opvoeren?

De heer JUL. HOSTE (Brussel) hekelt ten sterkste de wijze waarop in de laatste twee Staatsprijskampen werd te werk gegaan. Partijschap en camaraderie schijnen in die zaak eene beduidende rol te hebben gespeeld. Personen, met officiëele betrekkingen, zouden voortaan moeten in de onmogelijkheid gesteld worden de uitspraak der jury tot hun eigen voordeel te keeren. Wat de samenstelling der jury betreft, de heer Hoste zou willen zien dat de leden daarvan worden benoemd uit personen die door de verschillige provinciale Leescomiteiten daartoe worden voorgesteld.

De heer COSYN oppert de vraag of dan ook de tooneelschrijvers zelven daarbij geene *voix au chapitre* zouden mogen hebben? Zou men voor de tooneelschrijvers niet kunnen doen

wat men b.v. voor de schilders doet, die zelf voor de jury's der Tentoonstellingen hunne rechters mogen voorstellen? - De heer HOSTE ziet er eenig praktisch bezwaar in, aan dien op zich zelven billijken wensch toe te geven.

De heeren J. VEDERS en FR. GITTENS (Antwerpen) verklaren zich in princiep tegen de tusschenkomst van het Staatsbestuur in zake der nationale tooneelliteratuur. Beiden zouden er volstrekt geen kwaad in zien, indien èn de driejaarlijksche Staatsprijs èn het premiënstelsel werden afgeschaft. Immers, al die officiëele bemoeiingen hebben nooit geleid tot het verkrijgen van meesterstukken. De ondersteuning van ons tooneel moet uitgaan van het volk, niet van den Staat. Vooral in onze groote steden, zegt de heer Gittens, daar waar regelmatige tooneeltroepen bestaan.

De heeren MAX ROOSES, ROSSEELS en VAN GOETHEM verdedigen het behoud van Staatswedstrijd en Premiënstelsel. Beiden zijn vooralsnog onontbeerlijk tot bevordering van ons Nationaal Tooneel. De heer Rooses treedt het denkbeeld van den heer Hoste bij, betrekkelijk de samenstelling der jury's.

Over de wijze waarop in Holland de prijskampen worden uitgeschreven, geeft nu de heer HAVERKORN VAN RIJSEWIJCK (Rotterdam) eenige inlichtingen. Aldaar wordt zulks door de tooneelbesturen zelven, en niet door het gouvernement of de stadsregeering gedaan. Spreker deelt de meening dat, om met juistheid over de volle waarde van een stuk te kunnen uitspraak doen, men het eerst moet hebben zien vertoonen. In Beyeren b.v. bestaat het stelsel zóó, en wel met goed gevolg: de stukken die bij de lezing het best worden geacht worden aan den koning voorgesteld, die ze dan doet opvoeren, alvorens de uitgeloofde prijs worde toegekend.

Mr. JACOBSON (den Haag) is van oordeel dat het uitschrijven van prijskampen gewoonlijk maar zeer ondoelmatig werkt. Hij wijst op den uitslag van den Antwerpschen wedstrijd, die, te oordeelen naar het voortreffelijk verslag van den heer Cornette, niet veel aarde aan den dijk heeft gebracht. Hij laakt het besluit der jury, die, aarzelend of zelfs de best geoordeelde stukken volkomen de bekroning verdienden, toch

de prijzen heeft toegekend, alleen voor de *relatieve* waarde der stukken. Dàt brengt, volgens hem, de zaak geen stap vooruit. Verder spreekt de heer Jacobson over zijn lievelingsthema: samenwerking van akteur en auteur, zooals zulks in Frankrijk geschiedt. Aan dàt stelsel van tooneelschrijven hebben de Franschen hunne onbetwistbare meesterschap in het charpenteeren van een stuk te danken. Ook ònze tooneeldichters zouden wèl doen zich de medewerking van eenen onzer bekwaamste tooneelspelers aan te schaffen. Tooneelisten zijn beter met de scenieke vereischten bekend dan de meeste dramaturgen, zoowel in Noord als in Zuidnederland, terwijl het integendeel onzen akteurs die zich met tooneelschrijven bemoeien soms aan eigentlijke *litterarische* ontwikkeling ontbreekt.

De heer DE JONGE VAN ELLEMEET wijst op de onzedelijke strekking van sommige fransche stukken. Zelfs stukken die voor *goed* en *deugdelijk* doorgaan, zijn het maar in schijn.

Ook de heer HAVERKORN VAN RYSEWIJCK is van meening dat de heer Jacobson al te veel met de fransche tooneelliteratuur ingenomen is. Hij noemt het bij hem een soort van gallomanie, die hem, ook wat het charpenteeren betreft, wat al te uitsluitend het oog op Frankrijk doet vestigen. Overigens, als degelijkheid van inhoud, als gedachtenpoëzie is volgens den heer Haverkorn het Duitsch en het Engelsch repertorium verkieslijk, al komt dan ook de tooneeltechniek der Franschen op het voorplan.

De heer ISING ondersteunt het denkbeeld des heeren Jacobson, wat het samenwerken van tooneelschrijver en tooneelspeler betreft, waarna deze laatste zijne stelling verder verdedigt.

De heer MAX ROOSES neemt nog het woord over de prijskampen door het Staatsbestuur uitgeschreven. Zeker is er aan het stelsel verbetering toe te brengen; doch spreker is van meening dat het roekeloos zijn zou die prijskampen af te schaffen zonder een beter en praktischer systeem in de plaats te kunnen stellen. Hij stelt voor dat het Congres, het nut erkennend der Tooneelpremiën en Staatsprijskampen, den

volgenden wensch zou uitdrukken: - ‘1° dat, waar Jury's of Comiteiten ter beoordeeling van stukken ingesteld worden, de tooneelkunst door eenen of meer harer beoefenaars vertegenwoordigd worde; - 2° dat, in zooverre zulks mogelijk is, de ter beoordeeling ingezonden stukken, alleen zullen definitief gekeurd worden nadat zij gespeeld zijn en met inachtneming der mate waarin zij voldoen aan de eischen der tooneelspeelkunst.’ *(Aangenomen.*)

De heer J. VAN BEERS geeft uitlegging over de vroegere en tegenwoordige inrichtingen der zoogenaamde ‘Leescomiteiten.’

De heer JUL. HOSTE wijst andermaal op de misbruiken die reeds meer dan eens zich in het toekennen van den driejaarlijkschen prijs voor de nationale Tooneelliteratuur hebben voorgedaan. Tooneelschrijvers, die, als Staatsbeambten aan het Vlaamsch Bureel van het Ministerie, invloed op de samenstelling of de werkzaamheid der jury kunnen uitoefenen, zouden uit den wedstrijd moeten gesloten worden. Dezen zouden voortaan noch voor den Staatsprijs noch voor de premiën mogen in aanmerking komen; anders, zegt de spreker, wordt de gouvernementeele aanmoediging der nationale tooneelkunst eene loutere comedie.

Zonder den heer Hoste op het terrein zijner wellicht al te *persoonlijke* uitvallen te volgen, verklaart de heer VAN BEERS het in princiep met hem eens te zijn. Alleen vindt hij het ostracism wel wat te ver gedreven, bedoelde ambtenaren ook wat de premiën betreft uit te sluiten.

De heer HOSTE houdt zijne zienswijze in haar geheel staande en zegt daarover een formeel voorstel te zullen indienen.

De heer B. BLOCK (Gent) bekomt daarop het woord, om de door hem gestelde vraag te bespreken: welke middelen er dienen aangewend te worden, opdat de keuze der stukken, evenals de opvoeringen bij onze tooneeltroepen beter aan het beschavend doel van ons Nationaal Tooneel zouden beantwoorden. Hij erkent dat de tooneelbesturen, om hunne onderneming met goed gevolg te kunnen voortzetten, genoodzaakt zijn van tijd tot tijd ‘boulevardstukken’ op te voeren, die veel

volk naar den schouwburg lokken. Doch hij zou willen zien dat de goede, echt letterkundige stukken niet steeds op de werkdagen, maar ook des zondags, d.i. op de meest bezochte avonden, zouden gespeeld worden. Ook zou de stad aan de directie eene lijst van stukken moeten voorleggen waaruit deze voor een zeker aantal voorstellingen zoude kiezen. - Verder klaagt de heer Block over de onvoldoende ondersteuning die de Vlaamschgezinden aan het Vlaamsch Tooneel verleenen. Sommige flaminganten, die zich gaarne in 't publiek op hunne belangstelling in onze dramatische kunst beroemen, ziet men nogtans zelden of nooit in den schouwburg, ook dàn niet als er stille, oorspronkelijke stukken worden opgevoerd!

De heer HENDRIK VAN EYCK (St-Nicolaas) had nagenoeg hetzelfde onderwerp ter bespreking gekozen: de opbeuring en ondersteuning van ons Tooneel. Hij behandelt de kwestie echter van een ànder standpunt. Om de uitvoering der stukken te verbeteren en het publiek daarin meer belang te doen stellen, acht hij het praktisch wenschelijk dat er evenzeer voor afwisseling, als voor degelijkheid in keuze en opvoering worde gezorgd. De heer Van Eyck zou derhalve willen zien dat hetzelfde gezelschap in verschillige localiteiten des lands dezelfde stukken spelen zou. Het antwerpsch gezelschap zou b.v. in Brussel, en dat uit de hoofdstad wederkeerig in Antwerpen, vertooningen geven. Aldus zou men, ook wat de spelers betreft, meer afwisseling kunnen hebben.

De heer JAAK VEDERS (Antwerpen) erkent dat er goeds in dat voorstel ligt, maar hij vreest dat het heen- en weerreizen den tooneelisten schadelijk is, niet alleen omdat het hen lichaamlijk al te zeer vermoeit, maar ook omdat hun alsdan de tijd ontbreekt tot voldoende oefening en degelijke voorbereiding.

De heer PAUL BILLIET (Antwerpen) en anderen treden die opmerking bij. Uit het oogpunt der kunst beschouwd, kan het reizen der gezelschappen niet anders dan hinderlijk zijn, al zij het voor de direktie veelal voordeelig. Ook heeft de stad Antwerpen, juist met het oog op dien toestand, de sub-

sidie van ons *Nationaal Tooneel* aanmerkelijk verhoogd, ten einde ons gezelschap zooveel mogelijk in Antwerpen te houden.

'Hoe kan men best, zonder tusschenkomst van het staatsbestuur, den vooruitgang der nationale tooneelkunst bevorderen?' Aldus luidde de vraag, die daarop door den heer FRANS GITTENS (Antwerpen) werd behandeld. Spreker herhaalt zijne reeds vroeger gemaakte opmerking: dat de officieele ondersteuning van den Staat weinig of niets tot bevordering der Nationale Tooneelspeelkunst bijdraagt. Ondersteuning moeten wij, door alle mogelijke middelen, trachten van 't publiek zelven te doen uitgaan. De heer Gittens wees daarbij op eene zich te Antwerpen vormende vereeniging, die voor hoofddoel hebben zou het beschaafd publiek in grooter getal voor ons Nationaal Tooneel te winnen.

Deze redevoering en de daaruit ontstane discussie geven aanleiding tot de volgende, algemeen aangenomene voorstellen van den heer JUL. HOSTE: 1° aan tooneel-schrijvers en spelers zou van staatswege evenveel aanmoediging moeten geschonken worden als aan gelijk welke àndere kunstenaars; - 2° de Antwerpsche Muziekschool zou tot Koninklijk Vlaamsch Conservatorium dienen verheven te worden.

***

In de daaropvolgende zitting (2den Congresdag) werd in de eerste plaats het voorstel besproken, door den heer DIERCKX jr (Antwerpen) namens den tooneelkring '*Onder Ons*' uitgebracht. Het betrof eene wijziging in de tegenwoordige inrichting der tooneelprijskampen. - '*Onder Ons*' acht het o.a. wenschelijk dat voortaan den mededingenden maatschappijen de taak worde opgelegd, althans voor den *prix d'excellence*, hetzelfde opgegeven stuk te spelen. Dat zou dus nagenoeg neerkomen op het systeem van het *choeur imposé*, dat veelal bij onze prijskampen voor koorzang bestaat.

Ofschoon in princiep de bewijsvoering des heeren DIERCKX bijtredend, brengen de heeren VAN BEERS, ROOSES en JAKOB BEECKMANS (Antwerpen) eenige bedenkingen tegen het voorstel in. Praktisch beschouwd, schijnt hun de toepassing ervan niet goed mogelijk.

De vergadering schijnt meer of min in deze zienswijze te deelen; want het slot der beraadslaging is: dat men zich bepalen zal bij 't opnemen van dien wensch in de notulen van 't Congres.

De heer J. ADRIAENSEN (Antw.) deed nu een ander voorstel van tooneelbelang: het Congres zou eene commissie benoemen, die aan de stad een hulpgeld voor ons tooneelgezelschap zou vragen, en wel bepaaldelijk met het doel onze tooneelisten ook in den zomer binnen Antwerpen te houden. Den tijd dien zij, om in hunne levensbehoeften te voorzien, thans aan de kermisvertooningen in Holland moeten wijden, zouden zij met goed gevolg kunnen besteden aan het instudeeren van nieuwe stukken tegen het volgend seizoen.

Ondersteund door de heeren HAVERKORN en anderen, wordt dit voorstel met schier algemeene stemmen aangenomen.

Naar aanleiding eener vraag van den Voorzitter: of de oprichting eener tooneelschool in Zuidnederland wenschelijk is, onstond nu een belangwekkend debat.

De heer MAX ROOSES bestrijdt dit denkbeeld, dat volgens hem niet praktisch is. De Amsterdamsche school is, meent hij, ook voor de behoeften van Zuidnederland voldoende, en België zou b.v. jaarlijks met eene studiebeurs een paar Vlamingen kunnen naar Holland's hoofdstad zenden.

De meeste leden der vergadering zijn echter van een tegenovergesteld gevoelen. De heer VAN BEERS gelooft dat men, met betrekkelijk geringe middelen, te Antwerpen eene Nederlandsche Tooneelschool zou kunnen inrichten. Hij doet desaangaande aan de vergadering een plan kennen, dat hij vroeger, in zijne hoedanigheid van professor der Declamatieklas onzer Muziekschool, bij de stedelijke regeering heeft ingediend. Die Klas zou, nu er kwestie is de Muziekschool op grootscheren voet in te richten, in zeer gepaste omstandigheden tot eene eigentlijke Tooneelschool kunnen worden uitgebreid.

De heer JACOBSON, die zich bij den heer Rooses aansluit, wijst op de verbetering die de Amsterdamsche school zou moeten ondergaan. Deze zou dienen te worden wat men in 't fransch noemt eene *école de perfectionnement.*

Beurtelings wordt verder door de heeren PETER BENOIT, JACOBS-BEECKMANS, ADRIAENSEN, COSYN en anderen, het woord gevoerd, die het plan des heeren Van Beers (dat wij in eene volgende aflevering hopen meê te deelen) krachtig ondersteunen. De heer Benoit vooral, omdat Van Beers daarbij het muzikale element niet vergeten heeft. Steller dezes bestrijdt de vrees van den heer ROOSES, dat eene *Vlaamsche* tooneelschool al te veel aan de Vlaamsche dialektspraak zou toegeven, ten nadeele van het algemeen Nederlandsch. Overigens, eene zekere lokale kleur, ook wat den dialoog betreft, is uit het oogpunt der tooneelkunst in 't geheel niet verwerpelijk, evenmin als in literatuur. Van Beers' dichtwerken hebben zeker wel eene sterk genuanceerde dialektkleur, wat niet belet dat zij in Noord-, schier nog meer dan in Zuidnederland een algemeen bijval vinden.

Een voorstel van den heer Voorzitter, om, in geval er ook te Antwerpen eene tooneelschool tot stand kwam, dan over en weer leerlingen te zenden, wordt niet ondersteund. De heer ADRIAENSEN wenscht dat de door hem voorgestelde commissie ook het plan van den heer VAN BEERS in hare attributen nemen zou. Bij het Gemeentebestuur zouden de noodige stappen worden aangewend om dat plan te verwezentlijken. (*Aangenomen.*)

Ingezien de tijd der Congreszittingen nu reeds grootendeels verstreken was, zagen verscheidene leden van hunne spreekbeurt af (o.a. de heeren E. Van der Ven en Edm. Mertens) ten einde den heer BENOIT nog in de mogelijkheid te stellen zijne belangwekkende verhandeling te houden over den dramatisch-muziekalen toestand in Zuidnederland, en waarmeê onze lezers hebben kunnen kennis maken.

Na de gewone wederzijdsche dankbetuigingen - tusschen den Voorzitter en den heer de Jonge van Ellemeet (tolk der vergadering) gewisseld - werd het Tooneelcongres gesloten, met den wensch dat bij gelegenheid een tweede dergelijk Congres worde ingericht. Het tijdstip daartoe werd niet bepaald.

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.
(*October* - 15 *December*).

Opgevoerde stukken: *Anne-Mie* (4 bedr.), *Bertha* (5 bedr.), *Behouden* (2 bedr.). *Mijn vrouw's Tante* (2 bedr.), *Het Wiegje* (1 bedr.), oorspronkelijke tooneelspelen; - *Mijn Torteltjes* (1 bedr.), *Jan Dwars* (3 bedr.), oorspronkelijke blijspelen; - *Martin de Kruier* (3 bedr.), *De Koopman van Antwerpen* (5 bedr.), vertaalde drama's; - *De Jacht op een miljoen (*4 bedr.), *De reis om de wereld in* 80 *dagen* (15 taf.), vertaalde tooneelspelen: - *De nasleep van een eerste huwelijk* (1 bedr.), vertaald blijspel.

Het Antwerpsch Tooneeljubileüm heeft ons, bij 't heropenen van onzen Nederlandschen Schouwburg, de gelegenheid verschaft kennis te maken met een viertal bekroonde stukken uit den door 't Stadsbestuur uitgeschreven wedstrijd.

In de eerste plaats kregen wij '*Annemie*' van Rosier-Faassen, waaraan, in de eerste categorie, de hoogste onderscheiding te beurt viel. Dit stuk, dat als genre meer of min het midden houdt tusschen *drama* en *comedie,* heeft op ons Nationaal Tooneel een onbetwistbaren bijval gevonden, wat niet belet dat het in de Hollandsche pers meer dan ééne scherpe critiek heeft uitgelokt. Wat al te scherp, naar ons inzien. Wel is het bekroonde stuk juist geen meesterstuk te noemen, verre van daar; doch ondanks de zwakkere gedeelten, (die door de landgenoten van den auteur met zooveel ijver werden in 't licht gesteld) beschouwen wij '*Annemie*' als eene goede aanwinst voor ons Nederlandsch repertorium.

Het is vooreerst een stuk dat met veel tooneelkennis is geschreven, en al dadelijk bemerkt men dat de heer Faessen een man van 't vak is. Nu moge men het betreuren dat hij, om het dramatisch effekt te verhoogen, hier en daar zijn toevlucht heeft genomen tot versleten middeltjes uit het genre-Dennery; doch het is een flink opgevat en goed geleid stuk, waarvan de handeling zich logisch ontwikkelt en tot het einde toe eene immer stijgende belangstelling wekt.

De daartoe gebruikte bouwstoffen munten niet uit door

nieuwheid, maar zijn zóódanig verwerkt dat de dramatische bouw zelf er toch nog nieuw uitziet.

De grootste aantrekkelijkheid van '*Annemie*' ligt dan ook minder in het onderwerp, dan wel in de frissche, eigenaardige kleur dezer van de natuur afgeziene schetsjes uit het Zeeuwsche dorpsleven.

't Is geene loutere pralerij met costumes - al heeft de schrijver ook dààruit ruimschoots partij getrokken, - maar eene gewetensvolle studie der zeden en gewoonten in Zeeland. Er is leven, werkelijk leven in de typen dier Zeeuwsche boeren en boerinnen, zooals zij zich hier met hunne goede en kwade eigenschappen voordoen. En dan, hoe lief, hoe schilderachtig, hoe dichterlijk gelocaliseerd! Meer dan één tooneeltje uit '*Annemie*,' dat ons zoo de humoristische schilderijen van den betreurden Dillens weer levendig in 't geheugen bracht.

In de opvatting der karakters ligt hier en daar iets gezochts, dat niet volkomen met den landelijken eenvoud dier tafereeltjes strookt; doch de toestanden vloeien natuurlijk en logisch uit de karakters voort, al wordt de gang hier en daar door overtollige herhalingen wat verhinderd. Wat meer of min afbreuk doet aan de natuurlijkheid, is de taal die de heer Faassen soms zijnen personages in den mond legt, en dit wel voor tiraden, die men hier gemakkelijk missen kon.

Doch dit alles belet niet dat de goede hoedanigheden in '*Annemie*' die enkele gebreken verreweg overtreffen. Het is een echt Nederlandsch tooneelstuk. Wij houden het zelfs voor een der beduidendste voortbrengselen onzer oorspronkelijke moderne tooneelliteratuur, en het heeft ons waarlijk genoegen gedaan te zien dat, ook in de hollandsche dagbladpers door een paar flinke pennen werd verzet aangeteekend tegen de al te strenge critiek die over '*Annemie*' was uitgebracht. Trouwens, zooals Max Rooses in het *Vaderland* zeer terecht aanmerkt, 'op al de schaduwen komen de heldere vakken helder en glansend uit; en zij die alleen op de donkere zijde van het stuk letten, gelijken nog al aan lieden, die een zwarten bril koopen waar zij door zonnige gewesten reizen moeten.'

Over '*Bertha*' van den heer Kreukniet (2de prijs der reeks A) valt veel minder goeds te zeggen. Hoe keurig ook van stijl, mist dit stuk de gevoel- en belangwekkende kracht van een wezentlijk dramatisch gewrocht. Het innige gemoedsleven wordt in deze comedie uit het huiselijk leven volstrekt niet aangrijpend onvouwd. De toestanden zijn slechts aangeduid, geschetst zoo men wil; maar in geheel die langwijlige schets komt niets dat waarlijk tot het hart of den geest van den toeschouwer spreekt.

Uit de reeks B werden alle drie de bekroonde stukken ten tooneele gebracht. De uitslag dier opvoering was echter, volgens ons, veel minder in overeenstemming met de uitspraak der jury. - Ising's '*Behouden*' (1ste prijs) heeft niet veel bijval gevonden. Dat het een goed geschreven salonstukje is willen wij gaarne erkennen, althans wat het *letterkundig* gehalte betreft; doch de dramatische bouw laat zonder tegenspraak veel te wenschen over. En al is de grondgedachte, waarop de heer Ising zijne comedie heeft gebouwd, niet onaardig van vinding, doch schijnt ons die inhoud al te mager voor een tooneelspel in twee bedrijven. Nu willen wij gereedelijk erkennen dat, voor 't welgelukken van dergelijke karakterstukjes, veel, zeer veel van de opvoering afhangt, en dat hier de twee hoofdrollen niet geheel tot het emplooi der daarmêe gelaste artisten behoorden; doch wij gelooven niet dat zelfs eene in elk opzicht volmaakte uitvoering '*Behouden*' ooit tot een volmaakt succès brengen zou. Dat de jury daaraan, ofschoon slechts met 6 tegen 4 stemmen, den eersten prijs heeft toegekend - zelfs boven '*Mijn vrouw 's Tante*' van Ant. Bosch, een blijspel dat stellig beter aan de vereischten der tooneelkunst beantwoordt - dit zal gewis meer dan één onbevoordeelden toeschouwer hebben verwonderd.

Overigens was het stukje van den heer Ising rechstreeks in strijd met een der voorschriften van den wedstrijd, vermits het reeds vroeger - onder een anderen titel: '*Juist bij tijds!*' - in Noordnederland was gespeeld geworden. Natuurlijk heeft de jury deze bijzonderheid niet gekend; want anders hadde men, volgens alle recht, '*Behouden*' ongetwijfeld buiten prijskamp gehouden.

'*Mijn Torteltjes*' van den heer Maas Geesteranus is een nog al geestig blijspel, meer of min op den leest van een paar gekende fransche vaudevilles geschoeid. Het deed zeer goed lachen.

Dit was ook het geval met '*De Jacht op een Miljoen*' waarop wij bij eene volgende opvoering wellicht terugkomen, alsook op het groot spectakelstuk '*De Reis om de Wereld*' dat tegenwoordig, dag aan dag, 't publiek naar den Vlaamschen schouwburg stroomen doet.

A.J. COSYN.

Kunstkroniek
15 November - 15 December.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Het Bestuur der *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* heeft besloten eenen Liederenprijskamp uit te schrijven. 1ste prijs: *Milton's Verloren Paradijs*, vertaling van Ten Kate. (Prachtuitgave, 1875) met 50 platen van G. Doré. - 2de prijs: *Nic. Beets' Dichtwerken* (1830-1873), drie deelen met portret en facsimilé des dichters. De stukken (waarbij een verzegeld briefje, dat naam en woonplaats des schrijvers bevat) moeten vóór 15 Januari e.k. ingezonden zijn. - Bureel: *Wijngaardstraat*, 10, waar men op schriftelijke aanvraag nadere inlichtingen kan bekomen.

- Dezer dagen heeft de letterkundige Maatschappij *De Vriendschap* van Rousselare eene feestelijke hulde gebracht aan haren Eere-voorzitter den dichter F.J. Blieck, den nestor onzer vaderlandsche dichters. Dit feest, waarover wij in de volgende aflevering een ingezonden verslag zullen meêdeelen, greep plaats ter gelegenheîd van 's dichters benoeming tot ridder der Leopoldsorde.

- Wij hebben het genoegen onzen lezers, als bijvoegsel tot dit nommer, een prospectus te bezorgen van een eerlang te verschijnen bundeltje, getiteld '*Lijdensbeelden.*' De schrijver is de heer L. Buyst, die als eenvoudig fabriekwerker zijn

eersten stap in de letterwereld deed, en zich sedert dien door zijne bijdragen in ons tijdschrift, voorzeker de aanmoediging van het letterlievend publiek heeft waardig gemaakt.

Toonkunde.

- **Prijskampen**. - Door de *Vereenigde Vlamingen* van Schaerbeek wordt tegen Zondag 22 December een wedstrijd van solozang (Vlaamsche Romances en Tooneel-liederen) uitgeschreven. - Uitgeloofde prijzen: voor de dames een schoon ‘pronksieraad’ (parure), en voor de heeren een eerste en tweede medalie, in de beide vakken.

- Door de zorgen der heeren Waechter en Cabel van Brussel, zullen dezen winter in verschillige steden van België concerten met werken van Peter Benoit worden gegeven. Antwerpen zal het eerst aan de beurt komen, alwaar het Concert-Benoit nog in den loop dezer maand plaats hebben zal. Daarop worden o.a. fragmenten uit de *Pacificatie* uitgevoerd.

- Wij hebben van onzen vriend en medewerker Benoit een belangwekkenden open brief ontvangen, over zijne *Derde kunstreis in Holland.* Dit artikel zal in ons Januari-nommer van 1879 worden opgenomen.

Beeldende kunsten.

- De liefhebbers van oudheidkundige zeldzaamheden hebben dezer dagen in den *Cercle Artistique*, te Antwerpen, eene bij uitstek merkwaardige collectie kunnen bewonderen. Het gold de verzameling *Egyptische Oudheden* des heeren Allemant, gewezen taalman van den sultan Abdul-Azis. Een 800tal goedbewaarde bronzen en porceleinen voorwerpen, meestal uit den tijd der Pharao's, waarvan de geschiedkundige en godsdienstige beteekenis door den eigenaar op voortreffelijke wijze werd toegelicht, gaven den toeschouwer een denkbeeld van de kunst bij een van de oudste beschaafde volkeren der wereld. Met het oog op de kunstgeschiedenis hebben dergelijke tentoonstellingen een betwistbaar nut. - De leerlingen onzer Academie van Beeldende Kunsten hebben, in gezelschap hunner professoren, aan de collectie-Allemant een bezoek gebracht, dat zeker voor hunne studiën niets anders dan bevordelijk zijn kan.

Verschenen werken.

DE SCHAT VAN FELIX ROOBEEK door Hendrik Conscience. Antwerpen bij Van Dieren. - Prijs 2 fr.

- FRANS STEEN. Een zedenroman door Teirlinck-Styns. Brussel bij X. Havermans.
- LIEDEREN EN GEDICHTEN door Hendrik Van Eyck. Gent bij W. Rogghé (Jul. Vuylsteke).
- JAARBOEK de letterkundige vereeniging '*Jan-Frans Willems.*' Jg 1878. Antwerpen, drukkerij van L. De Cort. - Prijs 2 fr.
- LETTERVRUCHTEN van het Taal- en Letterlievend studentengenootschap '*Met Tijd en Vlijt.*' Leuven.
- TWEE BROEDERS. Drama in drie bedrijven door Dr. Ad. Ghineau. Brussel bij De Hou. - Prijs 1 fr.
- VERHALEN voor de Vlaamsche Jeugd door L.F. David. Gent bij Van der Poorten. - Prijs 0.55.
- VLAAMSCHE BIBLIOGRAPHIE. Lijst van Nederlandsche boeken, tijdschriften en muziekwerken, in België gedurende 1877 verschenen. Gent, uitgave van het Willemsfonds.
- EEN VLAAMSCHE JONGEN, door Wazenaar. Gent, bij W. Rogghé (J. Vuylsteke). - Prijs 3 fr. 50.
- BIBLIOTHÈQUE MUSICALE POPULAIRE par Ed. Gregoir. 2^{d} volume. Bruxelles chez Schott.

DORPSGESCHIEDENISSEN door Gustaaf Segers. Met eene sterkwaterplaat naar Fr. Van Kuyck. - Leuven drukkerij van Fonteyn. - Prijs 2 fr.

- VOLKSALMANAK van het Willems-fonds voor 1879. Gent.
- AFRIKA. *De Slavenhandel,* door W. Eben. Uitgave van *het Kersouwken*, te Leuven.
- VOLLEDIGE WERKEN van Jacob Karsman. Prachtuitgave, compleet in 25 afl. Antwerpen bij Mees & c^{o}. - Prijs 1 fr. per afl.

Aangekondigde werken.

JONGELINGSLEVEN. Nieuwe gedichten van K.M. Pol. De Mont. Een fraai boekdeel. 180 blz. Leuven, bij de wed. Robyns. - Inteekenprijs 1 fr.

- BAEKELANDT. Drama in vijf bedrijven door Jos. Van Hoorde-De Coninck. Gent, bij den schrijver. - Inteekenprijs 2 fr.
- LA DÉFENSE DES PLAINES ou moyen de flottes terrestres appliqué aux Pays-Bas, par J. Scherpenseel. 'L'ouvrage paraître en 3 livraisons à 3 fr. (maximum) y compris les planches lithographiées. On souscrit chez l'auteur, rue Vifquain, 75, à Bruxelles.
- VOLLEDIGE WERKEN van Ecrevisse. Antwerpen, bij J. Schuermans. - Prijs per afl. 60 centiemen.

MIJNE EERSTE SCHETSEN, door Emiel Callant. Gent, bij den schrijver. - Inteekenprijs 1 fr.

Bladwijzer.

I. Verhalen, Novellen, Karakterschetsen, enz.

AMALIA. -	*Zomernacht-Fantazie.* Een sprookje uit het leven der Bloemen. Bl. 337 en 385.
A.J. COSYN. -	*Twee Brieven* (naar Cam. Lemonnier). Blz. 10.
K.M. POL. DE MONT. -	*Finneken.* Schets uit het kinderleven. Bl. 289.
VICTOR DE VEEN. -	*Een Dansfeestje op de Kostschool.* Bl. 107.
JAN C. DE VOS. -	*Alles om Moeder!* dramatische schets. Bl. 49.
EVA. -	*De IJsbeer.* Een schetje. Bl. 193.
JOHAN GRAM. -	*Eene Danspartij op school.* Bl. 5.
GUSTAAF SEGERS. -	*Susken Fransen.* Novelle. Bl. 147.
TEIRLINCK-STYNS. -	*Op het Dorp.* Proeve van fantastisch realismus. Bl. 433.
P. VAN DER MEIREN. -	*Poets weder Poets.* Bl. 97.
EM. VAN GOETHEM. -	*De Doopgetuigen.* Zangspel. Bl. 481.
X.	*De Stiefmoeder.* Novelle. Bl. 241.
* * *	*Het Kamp* (naar Hackländer. Bl. 529.

II Poëzie.

J.C. ALTORFFER. -	*Vreugde en Smart.* Bl. 18.
G. ANTHEUNIS. -	*Herfstgezang.* Bl. 113.
AD. BEERNAERT. -	*Een lied, een zoete lied.* Bl. 70. - *Mijne ster.* Bl. 256.
F.J. BLIECK. -	*Sofokles voor het Gerecht.* Bl. 395.
L. BUYST. -	*De Spoorbaanwachter.* Bl. 204.
A.J. COSYN. -	*Aan de Dichteres der Madelieven.* Bl. 248.
Mevr. DAVID. -	*Feesttuiltje* (Aan Mevr. Van Ackere). - Bl. 300.

KAREL DE FLO*U*. - *Herdenken.* Bl. 119. - *De strijd der laatsie Kerels.* Bl. 161.

J. DE GEYTER. - *Heldenmoed.* Bl. 17. - *Het Dorp is van bergen omringd.* Bl. 69. - *De Wereld in!* Bl. 345. - *Brugge.* Bl. 439.

V.A. DELA MONTAGNE. - *Het Noordpoolgraf.* Bl. 402.

K.M. POL. DEMONT. - *De Grootmoeder.* Bl. 71. - *Op St-Thomas.* Bl. 303. - *Mannen!* Bl. 441.

NESTOR DE TIÈRE. - - *De Jeugd.* Bl. 208. - *Van de Bloemen,* Bl. 402.

JAN C. DE VOS. -	*Met ons vijven.* Bl. 116.
HAROLD. -	*Der Walkyren rid.* Bl. 348.
EM. HIEL. -	*Het Vogelnestje.* Bl. 250.
A.M. OOMEN -	*Jongens* Bl. 120. - *Wiegelied* (naar GLEIM). Bl. 539.
ROB. PIETERS. -	*Spiritismus.* Bl. 18. - *Mijn Drinkliedje.* Bl. 403.
ALBR. RODENBACH.	Fragmenten uit het drama '*Goedroen.*' Bl. 533.
TH. SEVENS. -	*Twee kindergedichtjes.* Bl. 162.
J.C. SLACHMUYLDERS. -	*Eerste Bijeenkomst.* Bl 164.
JACOB STINISSEN. -	*Mijn hoogste vreugd.* Bl. 72. - *Hij kwam des avonds t'huis.* Bl. 255. - *Speelgoed.* Bl. 537.
IS. TEIRLINCK. -	*Vertelling.* Bl. 442.
Mevr. VAN ACKERE. -	*Onze Huwelijksliefde.* Bl. 15. - *Felix en Roosje.* Bl. 159.
Kap. V. VAN DE WEGHE. -	*Voorwaarts!* Bl. 118. - *De Kleine.* Bl. 207. - *Werda!* Bl. 302.
EUG. VAN OYE -	*Leiebloemen.* Bl. 16. - *Aan mijne Vrouw.* Bl. 254. - *In December.* Bl. 538.
FRANS WILLEMS. -	*Op de Heide.* Bl. 396.
*** -	Een leven in drie Minnedichten. Bl. 251.
*** -	*Zoo houd ik eindelijk u omvangen.* (Naar GEIBEL). Bl. 304.

III. Tooneel- en Letterkunde.

E. BENOOT. -	*Het Hollandsch handschrift van den* '*Reinaert de Vos*'. Bl. 81.
	Onze Letterkunde in Duitschland beoordeeld. Bl. 169.
ARTHUR CORNETTE. -	*De Tooneelletterkundige wedstrijd.* Bl. 517.
A.J. COSYN.	*Nederlandsch Tooneel te Antwerpen.* Bl 35 - 83 - 137 - 176 - 228 - 567.

	Nederlandsch Tooneel te Gent. Bl. 39.
Id.	*Twee Nederlandsche Opera-voorstellingen.* Bl. 367.
Id.	*Het XVT*de *Taal- en Letterkundig Congres* (te Kampen). Bl. 369 - 404.
Id.	*Het Nederlandsch Tooneel Congres.* Bl. 466.
	Tooneel- en Letterkunde. (*Kunstkroniek.*) Bl. 40 - 88 - 140 - 188 - 233 - 286 - 332 - 377 - 428 - 474 - 524 - 570.
FR. GITTENS. -	*Bijdrage tot de Geschiedenis van ons Vlaamsch Tooneel.* Bl. 540.

Verschenen en aangekondigde werken. Bl. 96 - 240 - 572.

IV. Toonkunde.

PETER BENOIT. -	*Acht dagen in Holland* (uitvoering van den *Lucifer* in Amsterdam). Bl. 121.
Id.	*Nicolaï te Antwerpen* (uitvoering van den *Bonifacius*). Bl. 185.
Id.	*Drie dagen in Dordrecht* (uitvoering in 'Kunstmin'). Bl. 277.
Id.	*Onze Vlaamsche Muziekteksten.* Bl. 308.
Id.	*In den Haag* (uitvoering der Rubens-Cantate). Bl. 324.
Id.	*Onze Nationale Muziekbeweging op dramatisch gebied.* Bl. 511 - 548.
Dr E. PYZEL. -	*Het Nederlandsch als taal voor den Zang.* Bl. 350.
FR. VANDER STUCKEN. -	*Benoit's Schoolcantate.* Bl. 422.
Dr E.v.O. -	*Het Nationaal Festival te Brugge*, - *Dé Van Eyck's Cadtate.* Bl. 425 - 454.
	De Rubenscantate in Holland. Bl. 305.
	De Nationale Muziekbeweijing in Rusland. Bl. 463.
	Toonkunde. (*Kunstkroniek*). Bl. 43 - 91 - 142 - 190 - 237 - 286 - 235 - 380 - 431 - 476 - 526 - 571.

V. Biographie.

K.M. FOL. DE MONT. -	*Klaus Groth.* Bl. 179 - 216 - 264.
GUSTAAF SEGERS. -	*Theodor Körner's Familie.* Bl. 21 - 73.
	W.F.G. Nicolaï. Biographische schets. Bl. 130.
	Eene herinnering aan Hoffmann von Fallersleben (naar Paul Lindau). Bl. 444.

VI. Beeldende Kunsten.

A.J. COSYN. - *Tentoonstellingen in den* '*Cercle Artistique*'. Bl. 25 - 168 - 320.

D[r] MAX ROOSES. - *Kenmerken der Antwerpsche Schilderschool* (fragment). Bl. 209 - 257.

Beeldende Kunsten. (*Kunstkroniek).* Bl. 45 93 - 143 - 191 - 237 - 287 - 336 - 380 - 431 - 478 - 528 - 571.

VII. Briefwissellng.

A. BAUDEWYNS. -	Brieven uit Zuid-Nederland. (*Leuven*). Bl. 227.
P.A. DENYS. -	Idem. (*Komen*). Bl. 271.
JACOB STINISSEN. -	Idem. (*Kortrijk*). Bl. 174 - 224 - 318.
A.T.D. -	Idem. (*Dixmude*)). Bl. 273 - 316.
Dr. E V.O. -	Idem. (*Oostende*). Bl. 221.

VIII. Boekbeoordeeling.

ARTHUR CORNETTE. -	*Etude sur la petite culture des terres sablonneuses* par Osw. de Kerckhove de Denterghem. Bl. 420.
A.J. COSYN. -	*Waarheid en Leven* van K.M. Pol. De Mont. Bl. 28. - *Noord en Zuid* van T. De Beer. Bl. 135. - *De Taal des Harten* van Adolf Beernaert. 230. - *Binnen en Buiten* van Th. Sevens. Bl. 313. - *Jaarboekje* van de maatschappij *Nijverheid en Wetenschappen.* Bl. 375. - *Geschiedenis van Dworp.* Bl. 373. - *Antwerpsch Volksleven* van L.J. Nauwens. Bl. 470.
K.D.F. -	*Stemmen des Gevoels* van A.V. Bultynck Bl. 133.
J.M. MICHEELS.	*Jaarboek van het Willems-fonds.* Bl. 311.

IX. Vlaamsche Beweging.

Vlaamsche Belangen (*Kunstkroniek*). Bl. 46 - 94 - 144 - 239 - 288 - 336.

X. Varia.

Een Belgisch-Nationaal Jubelfeest Bl. 165.

Bladvulling. (Anekdoten, Puntdichtjes, enz.) Bl. 14 - 68 - 112 - 203 - 247 - 344 - 510.

XI. Necrologie.

G.E.C. CROISET. Bl. 47. - F. CARREIN. Bl. 48. - H. COENEN. Bl. 48. - LUCIEN JOTTRAND. Bl. 48. - TH VERSCHUEREN. Bl. 48. - FR. DE CORT. Bl. 94. - J.P. DE KEYSER. Bl. 95. - CH. VAN DER DOES. Bl. 144. - C. ED. VAN DEN BOSCH. Bl. 144. - L. DE SEMEYN Bl. 384. - DÉSIRÉ CORYN. Bl. 432. - M. CARLIER. Bl. 432. - FR. DUNKLER. Bl. 480.

Errata.

Bl. 16, regel 10 van boven, staat: *eens 's morgens*, lees: *eens morgens.*
Bl. 16, regel 2 van onder, staat: *eindelijk*, lees: *eindlijk.*
Bl. 428 regel 6 van boven, staat: *en loopen die grootsche plechtigheden wellicht gevaar...,* lees: '*elders wellicht gevaar.*'